

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

GİRESUN İLİ HALKBİLİM MONOGRAFİSİ

DOKTORA TEZİ

AŞLAR MELİKOĞLU

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ

MAYIS - 2018

TRABZON

ONAY

Aşlar MELİKOĞLU tarafından hazırlanan “Giresun İli Halkbilim Monografisi” adlı bu çalışma ....../..... Tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oy birliği / oy çokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı dalında doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Ünvanı- Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
	Başkan	☐	☐	
	Üye	☐	☐	
	Üye	☐	☐	
	Üye	☐	☐	
	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. ....../.....

PROF. DR. YUSUF SÜR MEN

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Aşlar MELİKOĞLU

29.05.2018

ÖN SÖZ

Türklerin, en erken dönemlerde, Anadolu'ya yerleştiği ilk bölgelerden birisi Doğu Karadeniz Bölgesi ve bu bölge içerisinde yer alan Giresun'dur. Bölgenin doğu batı arasında geçiş bölgesi olması, ipek yolunun ana güzergâhlarından biri üzerinde olması, yerleşime uygun coğrafyası bölgeyi eski çağlardan günümüze tüm siyasi güçlerin ilgi sahası haline getirmiş ve bu da bölgenin kültürel zenginliğine etki etmiştir. Ayrıca Giresun'un geçit vermez dağları, vadileri ve yaylaları yöre kültürünün kendi içinde farklılık göstermesine neden olmuştur. Diğer bölgelerle ulaşımın zor olduğu derin vadilerde dışarıyla etkileşim kısıtlanmış ve böylece yöre kültürü kendi içinde çeşitlenmiş, zenginleşmiş ve orijinalliğini koruyarak günümüze kadar gelmiştir.

Günümüze kadar Giresun yöresiyle ilgili monografik bütünlüğü olan geniş kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olması ve Giresun ili ve ilçelerinde yapılacak geniş kapsamlı bir çalışmayla bölgenin bu zamana kadar incelenmemiş, fark edilmemiş kültürel değerlerinin gün yüzüne çıkarılacak olması bizi bu yöreyle ilgili monografik bütünlüğü olan böyle bir çalışmaya itmiştir. Giresun geleneksel kültürünü oluşturan temel öğelerin belirlenmesine ve bilimsel usullerle incelenmesine katkı yapmayı ve yapılan kültürel derlemeler ile bölge kültürüne daha geniş bir pencereden bütüncül açıdan bakmayı, yöre kültüründe tarihi süreç içerisinde dikey ve paralel yönde meydana gelen değişimleri ve bu değişimlerin sebeplerini ortaya koymayı hedeflediğimiz bu çalışma iki yıllık bir emeğin ürünüdür.

Bana tez çalışmam için bu konuyu öneren, yardımını ve desteğini benden esirgemeyen, değerli hocam Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ'ye, bilgi ve birikimiyle bana yol gösteren Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR'a ve Dr. Öğr. Üyesi Ülkü Kara DÜZGÜN'e, alan araştırması sürecinde bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan Giresunlulara ve çalışmamda beni destekleyen aileme şükranlarımı sunarım.

Mayıs, 2018

Aşlar MELİKOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	XIX
ABSTRACT.....	XX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XXI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XXII
GİRİŞ.....	1-5

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA SAHASININ TARİHİ-COĞRAFI VE SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ.....	6-23
1.1. Giresun İlinin Tarihi	6
1.1.1. Türklerden Önceki Tarihi.....	7
1.1.1. İlk Türk Yerleşmeleri.....	8
1.2. Bölgenin Coğrafi Yapısı ve İklimi.....	14
1.3. Bölgenin Beşeri Durumu ve Ekonomik Yapısı.....	16
1.3.1. Bölgenin Beşeri Durumu.....	16
1.3.1.1. Bölgede Nüfus Hareketleri.....	16
1.3.1.2. Bölgede Nüfus Dağılımı.....	17
1.3.2. Bölgenin Ekonomik Yapısı	18
1.3.2.1. Köylerde Yaşam.....	18
1.3.2.2. Şehir Yaşamı.....	19
1.3.2.3. Bölgede Faaliyet Gösteren Sanayi Kuruluşları.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

2. SÖZLÜ KÜLTÜR ÜRÜNLERİ.....	24-383
2.1. Fıkra.....	24
2.1.1. Giresun Yöresinden Derlenen Fıkralar	27
2.1.1.1. Uç ya Talip uç.....	27
2.1.1.2. Yoğurt Yiyen Çocuk.....	29
2.1.1.3. Gara Cücük	29
2.1.1.4. Şükreden Yoksul Kadın.....	29
2.1.1.5. Kurnaz Tilki	30
2.1.1.6. Mezar Taşı.....	30
2.1.1.7. Hocanın Uyuz Atla İmtihanı.....	31
2.1.1.8. Çakal.....	32
2.1.1.9. Cevat.....	33
2.1.1.10. Dede.....	33
2.1.1.11. Amerika	33
2.1.1.12. Hayal ile Gerçek	34
2.1.1.13. Ağlama Duvarı	35
2.1.1.14. Napolyon.....	36
2.1.1.15. Arkadaş da Bizdendir.....	36
2.1.1.16. Temel Askerde	38
2.1.1.17. Temel'in Paraşütü	38
2.1.1.18. Tarla	39
2.1.1.19. Gıtlık	39
2.1.1.20. Rüzgar	40
2.1.1.21. Benimle Evlenir misiniz?.....	40
2.1.1.22. Bizim Ölü	40
2.1.1.23. Allah Kurtarsın	41
2.1.1.24. Boyalı At.....	41
2.1.1.25. Kişnersem Getirirsin.....	41
2.1.1.26. Borcumu Ödemeden	42
2.1.1.27. Namık Kemal Amerika'da.....	42
2.1.1.28. Namazgah.....	42
2.1.1.29. Kavun Mevsimi.....	43
2.1.1.30. Hergün Pazar.....	43
2.1.1.31. Altı Kağıt	43
2.1.1.32. Kraliçe Elizabeth.....	44
2.1.1.33. Anasıymış.....	44

2.1.1.34. Muavin	45
2.1.1.35. Mektup.....	46
2.1.1.36. Keyfini Süreyim	46
2.1.1.37. Gıldır Gıcık.....	47
2.1.1.38. Eşğin Nalı Mıhı.....	47
2.1.1.39. Mahkemeye Çıkan Kocakarı	47
2.1.1.40. Kayserili ve Şeytan.....	48
2.1.1.41. Deli Kız.....	49
2.1.1.42. Sahur.....	49
2.1.1.43. Değerlendirme	49
2.2. Masal.....	52
2.2.1. Giresun Yöresinden Derlenen Masallar.....	57
2.2.1.1. Ayşe ve Ayı	57
2.2.1.2. Yılan ile Tilki.....	58
2.2.1.3. Padişahın Oğlu.....	59
2.2.1.4. Değirmen	60
2.2.1.5. Tilki ve Kurt.....	61
2.2.1.6. Güneş ile Rüzgar	62
2.2.1.7. Aç Kurt	63
2.2.1.8. Kurt, Ayı ve Tilki	63
2.2.1.9. Uyanık Karga	65
2.2.1.10. Post Giyen Kız.....	67
2.2.1.11. Yazılan Yazı	68
2.2.1.12. Altın Veren Yılan.....	69
2.2.1.13. Keloğlan	70
2.2.1.14. Kara Yün	71
2.2.1.15. Kambur Ahmet.....	71
2.2.1.16. Velvela.....	74
2.2.1.17. Kurbağa Kız.....	77
2.2.1.18. Esa, Musa ve Karacaoğlan.....	79
2.2.1.19. Kurnaz Tilki	80
2.2.1.20. Düriye (Altın Çiçek).....	80
2.2.1.21. Avara Gız.....	81
2.2.1.22. Değerlendirme	81
2.3. Efsane.....	88
2.3.1. Giresun Yöresinden Derlenen Efsaneler	90
2.3.1.1. Su uyur Düşman Uyumaz	90
2.3.1.2. Hoca	92
2.3.1.3. Kanlı Dere	93

2.3.1.4. Ocak Tepesi	93
2.3.1.5. On Parmağı Yanık Molla	90
2.3.1.6. Geç Kılınan Namaz.....	94
2.3.1.7. Tavuk Çalan Adam.....	95
2.3.1.8. Sıradaki Çiçek	96
2.3.1.9. Dikme Taş.	98
2.3.1.10. Koyunlara Saldıran Kurt.....	98
2.3.1.11. Ziyaretçisi Çok Olan Adam.....	99
2.3.1.12. Sakarkaya	99
2.3.1.13. Al Karısı	100
2.3.1.14. Hanedar Mustafa	100
2.3.1.15. Hanedar Mustafa'nın Şapkası	101
2.3.1.16. İn	101
2.3.1.17. Sahipli Dere.....	101
2.3.1.18. Üç Arkadaş	102
2.3.1.19. Üç Balık Efsanesi	102
2.3.1.20. Totak Dağı Efsanesi	103
2.3.1.21. Sarı Halife Türbesi.....	103
2.3.1.22. Veli ile Hristiyan	104
2.3.1.23. Akşemsettin	104
2.3.1.24. Şeytanlaşmış İnsanlar.....	105
2.3.1.25. Adıyok Çeşmesi	105
2.3.1.26. Şeyh Mehmet	106
2.3.1.27. Hasan Şih.....	106
2.3.1.28. Yaraşır Şeyh.....	106
2.3.1.29. Kasım Şeyh'in Aş Evi.....	108
2.3.1.30. Sarı Halife	109
2.3.1.31. Kabaali Yaylası.....	109
2.3.1.32. Gelin Kayası	110
2.3.1.33. Pir Aziz	110
2.3.1.34. Koyun Baba veya Ada Baba.....	111
2.3.1.35. Kuru Çay.....	111
2.3.1.36. Gelin Taşı.....	112
2.3.1.37. Koçan	113
2.3.1.38. Oğlak.....	115
2.3.1.39. Hızır.....	115
2.3.1.40. Altıparmak.....	116
2.3.1.41. Elek Geçi.....	116
2.3.1.42. Yılan Kaya.....	117

2.3.1.43. Dokuzoğul.....	117
2.3.1.44. Akıl Olmayınca.....	118
2.3.1.45. Fatih Sultan Mehmet	118
2.3.1.46. Üçler, Beşler, Yediler, Kırklar.....	119
2.3.1.47. Hz. Ali.....	120
2.3.1.48. Nişane Yanı ve Keltaş.....	120
2.3.1.49. Nişane	121
2.3.1.50. Kadırğa.....	121
2.3.1.51. Pir-i Veled	122
2.3.1.52. Pir-i Veled'den Teberik Alma.....	122
2.3.1.53. Güvende Şihı	123
2.3.1.54. Talebe.....	123
2.3.1.55. Yılan Kaya	124
2.3.1.56. Hoş Oğlan ile Guguş.....	124
2.3.1.57. Gelin Kaya.....	126
2.3.1.58. Ermiş	126
2.3.1.59. Koyunlara Saldıran Kurt.....	127
2.3.1.60. Çay.....	128
2.3.1.61. Ayı ve Adam.....	128
2.3.1.62. Hura Kuşu (Baykuş).....	128
2.3.1.63. Baykuş	129
2.3.1.64. İki Şeytan.....	130
2.3.1.65. Değerlendirme	131
2.4. Anı/Hatıra.....	135
2.4.1. Giresun Yöresinden Derlenen Anılar	135
2.4.1.1. Bileki	135
2.4.1.2. Masayı Hazırlayan Öğrenciler.....	136
2.4.1.3. Savaş Zamanı	136
2.4.1.4. Şihlar Mahallesi	137
2.4.1.5. Denizde Batmak	138
2.4.1.6. Hava Tahmini.....	138
2.4.1.7. Gırısoğullarından Deniz Anıları.....	139
2.4.1.8. Korkusuz Kumandan	140
2.4.1.9. Kiraz Ağacındaki Ayı.....	141
2.4.1.10. Almanya'ya Giden Dayım	141
2.4.1.11. Gülbahar Hatun	142
2.4.1.12. Şamil Onbaşı.....	142
2.4.1.13. Zurnacı Kemal	142
2.4.1.14. Değerlendirme.....	143

2.5. Bilmece.....	143
2.5.1. Giresun Yöresinden Derlenen Bilmeceler	147
2.5.1.1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleriyle İlgili Bilmeceler.....	147
2.5.1.2. İnsan ve İnsan Uzuvarıyla İlgili Bilmeceler	149
2.5.1.3. Besin Maddeleri, Bitkiler ve Onların Mahsulleriyle İlgili Bilmeceler.	152
2.5.1.4. Hayvanlar ve Onların Mahsulleriyle İlgili Bilmeceler.....	159
2.5.1.5. Eşyalar ve Araç Gereçlerle İlgili Bilmeceler	162
2.5.1.6. Olağanüstü ve Mitolojik Varlıklarla İlgili Bilmeceler	171
2.5.1.7. Özel Günler ve Zamanla İlgili Bilmeceler	171
2.5.1.8. Hava Olayları ve Gök Cisimleri ile İlgili Bilmeceler	172
2.5.1.9. Değerlendirme	173
2.6. Türkü.....	174
2.6.1. Giresun Yöresinden Derlenen Türküler	177
2.6.1.1. Ayna Gydum Köşeye	177
2.6.1.2. Tamzaranın Üzüümü.....	178
2.6.1.3. Allah'ım Alsm Seni	179
2.6.1.4. Karalıdır Yar Karalı	179
2.6.1.5. Al Tavandan Belleri.....	180
2.6.1.6. Türkü.....	180
2.6.1.7. Türkü.....	181
2.6.1.8. Türkü.....	182
2.6.1.9. İncir Ağacı.....	182
2.6.1.10. Yeşil Kurbağalar.....	183
2.6.1.11. Karşılama Türküsü.....	183
2.6.1.12. Türkü.....	184
2.6.1.13. Türkü.....	185
2.6.1.14. Türkü.....	185
2.6.1.15. Türkü.....	186
2.6.1.16. Türkü.....	186
2.6.1.17. Gara Yazulu	187
2.6.1.18. Güzeller	187
2.6.1.19. Türkü	188
2.6.1.20. Horonda Söylenilen Türküler.....	189
2.6.1.21. Türkü.....	190
2.6.1.22. Tamzara	190
2.6.1.23. Keklik	191
2.6.1.24. Türkü	191
2.6.1.25. Evlerinin Öğnü.....	192
2.6.1.26. Dik Horon Türküsü	192

2.6.1.27. Üçayak Gaydası.....	193
2.6.1.28. Ağam Yar Paşam Yar.....	193
2.6.1.29. Sizin Dereler Akar.....	196
2.6.1.30. Gemi.....	198
2.6.1.31. Akşam Olur.....	198
2.6.1.32. Sis Dağı	199
2.6.1.33. Turnam.....	199
2.6.1.34. Türkü	200
2.6.1.35. Nargile.....	200
2.6.1.36. Türkü	201
2.6.1.37. Türkü	202
2.6.1.38. Merekte Sarı saman.....	202
2.6.1.39. Gökte Ay Dutulur mu	203
2.6.1.40. Zıbga Giyerim.....	203
2.6.1.41. Puarın Başında.....	204
2.6.1.42. Emine.....	204
2.6.1.43. Al Aşağı Vur Dizi.....	205
2.6.1.44. Ayağında Çoraplar.....	206
2.6.1.45. Türkü	207
2.6.1.46. Gelin Türküsü	207
2.6.1.47. Türkü	208
2.6.1.48. Eminem.....	208
2.6.1.49. Ağ Saçım Gara Saçım.....	209
2.6.1.50. Dağlar.....	209
2.6.1.51. Giresun Dedikleri.....	210
2.6.1.52. Ağaçların Başında.....	211
2.6.1.53. Türkü	212
2.6.1.54. Asker Türküsü	212
2.6.1.55. Yandım Elmalı Gelin.....	213
2.6.1.56. Mavilim.....	214
2.6.1.57. Güzeller	214
2.6.1.58. Ha Buradan Aşağı	216
2.6.1.59. Karaysar'ın Yolları	217
2.6.1.60. Giresun'un Evleri	218
2.6.1.61. Garadır Gaşların	219
2.6.1.62. Türkü	219
2.6.1.63. Nenni de Yarım Nenni	219
2.6.1.64. Türkü	220
2.6.1.65. Yüce Dağ Başında	221

2.6.1.66. Şu Tepe.....	221
2.6.1.67. Oy Fındıklar.....	221
2.6.1.68. Dertli Ararsan.....	222
2.6.1.69. Kaynana Türküsü.....	223
2.6.1.70. Kına Türküsü.....	225
2.6.1.71. Gız Anam Gız Bacım.....	226
2.6.1.72. Yaylalar Otlı Olur.....	226
2.6.1.73. Oy Dedim.....	228
2.6.1.74. Çıkma Fındık Dalına.....	229
2.6.1.75. Türkü.....	229
2.6.1.76. Dudu Dillim İnce Bellim.....	230
2.6.1.77. Türkü.....	231
2.6.1.78. Hey Ormanlar Ormanlar.....	231
2.6.1.79. Tepe Başı Ağaçlar.....	233
2.6.1.80. Türkü.....	233
2.6.1.81. Oy Giresun.....	235
2.6.1.82. Kına Türküsü.....	235
2.6.1.83. Ula Ula Niyazi.....	236
2.6.1.84. Garlı Dağlar.....	236
2.6.1.85. Türkü.....	237
2.6.1.86. Yaylalar Yaylalar.....	238
2.6.1.87. Guguş Türküsü.....	239
2.6.1.88. Atma Türkü.....	242
2.6.1.89. Atma Türkü.....	243
2.6.1.90. Atma Türkü.....	244
2.6.1.91. Atma Türkü.....	245
2.6.1.92. Atma Türkü.....	248
2.6.1.93. Hop Ninnayı Ninnayı.....	249
2.6.1.94. Ulan Nazım Öldürdün Beni.....	250
2.6.1.95. Değerlendirme.....	251
2.7. Mani.....	252
2.7.1. Giresun İlinden Derlenen Maniler.....	255
2.7.1.1. Kafiye Şeması “aaaa” Şeklinde Olan Maniler.....	255
2.7.1.2. Kafiye Şeması “abbb” Şeklinde Olan Maniler.....	256
2.7.1.3. Kafiye Şeması “aaba” Şeklinde Olan Maniler.....	256
2.7.1.4. Kafiye Şeması “abab” Şeklinde Olan Maniler.....	293
2.7.1.5. Kafiye Şeması “abcb” Şeklinde Olan Maniler.....	295
2.7.1.6. Değerlendirme.....	308
2.8. Ağıt.....	309

2.8.1. Giresun Yöresi Ağıtları	311
2.8.2. Değerlendirme	329
2.9. Tekerleme.....	329
2.9.1. Giresun Yöresinden Derlenen Tekerlemeler	331
2.9.1.1. Oyun Tekerlemeleri	331
2.9.1.2. Tekerleme	333
2.9.1.3. Tekerleme	334
2.9.1.4. Tekerleme	336
2.9.1.5. Değerlendirme	338
2.10. Giresunlu Halk Şairleri ve Şiirleri.....	338
2.10.1. Değerlendirme	354
2.11. Atasözü ve Deyim.....	355
2.11.1. Giresun Yöresinden Derlenen Atasözleri ve Deyimler.....	356
2.11.1.1. Değerlendirme	376
2.12. Giresun İli Ağızları.....	377
2.12.1. Giresun Yöresi Ağızlarının Türkiye Türkçesi Ağızları İçindeki Yeri	377
2.12.2. Değerlendirme.....	382

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GÜNDELİK HAYAT VE HALK BİLGİSİ.....	384-682
3.1. Törenler.....	384
3.1.1. Hayatın Geçiş Dönemine Ait Törenler.....	384
3.1.1.1. Doğum.....	385
3.1.1.2. Evlenme.....	397
3.1.1.3. Ölüm.....	416
3.1.1.4. Askerlik	426
3.1.2. Kutlama Törenleri.....	428
3.1.2.1. Bayramlar.....	428
3.1.2.2. Özel Günler.....	429
3.2. Oyunlar ve Eğlenceler.....	435
3.2.1. Giresun İlinden Derlenen Oyunlar.....	437
3.2.1.1. Çizgi Oyunu.....	437
3.2.1.2. İp Atlamacak (İp Atlama)	437
3.2.1.3. Evcülük (Evcilik)	438
3.2.1.4. On İki Taş.....	438
3.2.1.5. Fırıldak Oyunu.....	438

3.2.1.6. Kındım (Dokuz Taş) Oyunu.....	438
3.2.1.7. Çeğel (Beş Taş)	438
3.2.1.8. Nesi Var Oyunu.....	439
3.2.1.9. Sallanguç (Salıncak)	439
3.2.1.10. Kuyu Çeğeli.....	439
3.2.1.11. Yakan Top.....	439
3.2.1.12. İstop.....	440
3.2.1.13. Dokuz Taş Oyunu.....	440
3.2.1.14. Dingildomaç (Tahterevalli) Oyunu.....	440
3.2.1.15. Bom Oyunu.....	440
3.2.1.16. Uzun Eşek Oyunu.....	440
3.2.1.17. Çelik-Çomak Oyunu.....	441
3.2.1.18. Çulladım Oyunu.....	441
3.2.1.19. Köşe Kapmaca.....	441
3.2.1.20. Körebe.....	441
3.2.1.21. Ebelemece ya da Yakalamaca (Elim Sende)	442
3.2.1.22. Hakim Tokat Oyunu.....	442
3.2.1.23. Bum Oyunu.....	442
3.2.1.24. Alçak- Yüksek (Taştan Taşa) Oyunu.....	442
3.2.1.25. Uzak-Yakın Oyunu.....	443
3.2.1.26. Gizlenguç (Saklambaç, Sobeleme)	441
3.2.1.27. Deve-Cüce Oyunu.....	443
3.2.1.28. Tıp Oyunu.....	443
3.2.1.29. Ortada Sıçan Oyunu.....	444
3.2.1.30. Hoppacık Oyunu.....	444
3.2.1.31. Çift mi Tek Mi Oyunu.....	444
3.2.1.32. Bom Oyunu.....	444
3.2.1.33. Topaç Fındık.....	444
3.2.1.34. Türlü Çiçek ve Türlü Yaprak.....	444
3.2.1.35. Biren Biren Oyunu.....	444
3.2.1.36. Menekşe Mendilim Düşe.....	445
3.2.1.37. Gıdala.....	445
3.2.1.38. Gıcırık Oyunu.....	446
3.2.1.39. Keşkem Kadısı Oyunu.....	446
3.2.1.40. İçimizde Kaz Var.....	446
3.2.1.41. Oyuncaklar.....	446
3.2.2. Değerlendirme.....	448
3.3. Halk İnanışları.....	450
3.3.1. Geçiş dönemleriyle İlgili Halk İnançları.....	457

3.3.1.1. Doğumla ilgili Halk İnançları.....	457
3.3.1.2. Evlenme İle İlgili Halk İnanışları.....	464
3.3.1.3. Ölümle İlgili Halk İnanışları.....	466
3.3.2. Günlük Hayat, Tabiat ve Doğa Olaylarıyla İlgili Halk İnanışları.....	470
3.3.2.1. Gökyüzü ve Astronomik Olaylarla İlgili Halk İnanışları.....	470
3.3.3. Zaman ve Günlerle İlgili Halk İnanışları.....	472
3.3.4. Hayvanlar ile İlgili Halk İnanışları.....	473
3.3.5. Cansız Maddeler, Eşyalar, Aletler ve Besinlerle İlgili Halk İnanışları.....	475
3.3.6. Bereket, Uğur ve Uğursuzluk ile İlgili Halk İnanışları.....	477
3.3.7. Dini Günler, Bayramlar ve Törenler ile İlgili Halk İnanışları.....	478
3.3.7.1. Yılbaşı.....	478
3.3.7.2. Hıdrellez Eğrisi.....	479
3.3.7.3. Çürüklük Ayı.....	480
3.3.7.4. Bayramlar	481
3.3.8. Su ile İlgili Halk İnanışları.....	482
3.3.9. Sağaltma Metotları ve Ocaklarla İlgili Halk İnanışları.....	482
3.3.10. Nazar ve Nazardan Korunma ile İlgili Halk İnanışları.....	483
3.3.10.1. Kurşun Dökme.....	486
3.3.10.2. Büyü ve Sihir ile İlgili Halk İnanışları.....	486
3.3.10.3. Kutsal Yerler ve Ziyaret Yerleriyle İlgili Halk İnanışları.....	488
3.3.10.4. Cin, Şeytan ve Meleklerle İlgili Halk İnanışları.....	489
3.3.10.5. İnsan Cinsiyeti, Vücudu ve Davranışları ile İlgili Halk İnanışlar.....	500
3.3.10.6. Mitolojik Varlıklar ile İlgili Halk İnanışları.....	596
3.3.10.7. Hortlak ile İlgili Halk İnanışları.....	496
3.3.10.8. Karabasan ile İlgili Halk İnanışları.....	598
3.3.10.9. Cadı ile İlgili Halk İnanışları.....	499
3.3.10.10. Al Karısı ile İlgili Halk İnanışları.....	499
3.3.10.11. Hızır-İlyas ile İlgili Halk İnanışları.....	502
3.3.11. Ağaçlar ile İlgili Halk İnanışları.....	504
3.3.12. Değerlendirme.....	505
3.4. Halk Hukuku.....	508
3.4.1. Töre.....	509
3.4.1.1. Başlıca Uygulama Sahaları.....	509
3.4.2. Değerlendirme.....	532
3.5. Geleneksel Mimari.....	533
3.5.1. Yapı Malzemeleri.....	535
3.5.2. Plan Tipleri.....	539
3.5.3. Yayılda Halk Mimarisi.....	542
3.5.3.1. Ahşap Evler.....	542

3.5.3.2. Taş Evler.....	545
3.5.4. İkincil Yapılar.....	546
3.5.4.1. Serenti (Serender)	546
3.5.4.2. Merek.....	547
3.5.4.3. Çöten.....	547
3.5.4.4. Su Değirmeni.....	547
3.5.5. Çatı Özellikleri.....	549
3.5.6. Değerlendirme.....	549
3.6. Halk Hekimliği.....	549
3.6.1. Halk Hekimleri.....	551
3.6.2. Ocak ve Ocaklık Sistemi.....	552
3.6.2.1. Ocakların Tedavi Yöntemleri.....	553
3.6.3. Giresun Yöresinde Tespit Edilen Halk Hekimliği Uygulamaları.....	553
3.6.3.1. Hekimler, Hastalıklar ve İlaçlar	553
3.6.3.2. Hastalıklar ve Tedavi Usulleri.....	555
3.6.3.3. Nazar ve Tedavi Yöntemleri.....	572
3.6.3.4. İlaçlar.....	574
3.6.4. Değerlendirme.....	577
3.7. Geleneksel Mutfak ve Beslenme Kültürü.....	578
3.7.1. Giresun Yöresi Mutfak ve Beslenme Kültürü.....	582
3.7.1.1. Çorbalar.....	582
3.7.1.2. Yemekler.....	589
3.7.1.3. Tahıl Ürünleri.....	606
3.7.1.4. Tatlı ve Börekler.....	607
3.7.1.5. Turşular.....	615
3.7.1.6. Ekmek Çeşitleri.....	619
3.7.1.7. Reçeller.....	621
3.7.1.8. Süt ve Süt Ürünleri.....	622
3.7.1.9. Mutfak Düzeni.....	623
3.7.1.10. Mutfakta Kullanılan Araç Gereçler.....	624
3.7.1.11. Gıdaların Muhafaza Edilmesi.....	625
3.7.1.12. Değerlendirme.....	627
3.8. Giyim Kuşam.....	628
3.8.1. Kadın Giyimi.....	628
3.8.2. Erkek Giyimi.....	627
3.8.3. Değerlendirme.....	638
3.9. Halk Takvimi.....	639
3.9.1. Değerlendirme.....	645
3.10. Halk Meteorolojisi.....	645

3.10.1. Değerlendirme.....	648
3.11. Geleneksel El Sanatları.....	649
3.11.1. Bakırcılık.....	650
3.11.2. Beşikçilik.....	652
3.11.3. Dokumacılık.....	653
3.11.3.1. Çorap Örücülüğü.....	653
3.11.3.2. Keten Bezi Dokuma.....	654
3.11.3.3. Oya Yapımı.....	654
3.11.3.4. Kanaviçe Yapımı.....	655
3.11.3.5. Camadan (Çenti) ve Çuval Dokuma.....	655
3.11.3.6. Kolan Dokumacılığı.....	656
3.11.3.7. Dasdar Dokumacılığı.....	657
3.11.3.8. Mazman Dokumacılığı.....	657
3.11.3.9. Palaz Dokumacılığı.....	658
3.11.3.10. Ağ Örücülüğü.....	658
3.11.4. Sepetçilik.....	659
3.11.5. Hartamacılık.....	660
3.11.6. Yayıkçılık.....	661
3.11.7. Külekçilik.....	661
3.11.8. Kaşıkçılık.....	662
3.11.9. Çapulacılık (Ayakkabıcılık).....	662
3.11.10. Semercilik.....	663
3.11.11. Kemeçe Yapımı.....	664
3.11.12. El Değirmeni.....	665
3.11.13. Çarık Yapımı.....	666
3.11.14. Değerlendirme.....	666
3.12. Yaylacılık ve Hayvancılık Kültürü.....	667
3.12.1. Yaylada Yerleşim.....	668
3.12.2. Yaylaya Göç.....	668
3.12.3. Yaylada Hayat.....	670
3.12.4. Yayladan Geri Göç.....	671
3.12.5. Değerlendirme.....	672
3.13. Avcılık.....	672
3.13.1. Türklerde Avcılık.....	672
3.13.2. Giresun Yöresinde Avcılık.....	673
3.13.3. Değerlendirme.....	676
3.14. Halk Oyunları.....	676
3.14.1. Horon.....	677
3.14.1.1. Dik Horon.....	677

3.14.1.2. Düz Horon (Üç Ayak)	678
3.14.1.3. Sallama.....	678
3.14.2. Karşılama.....	679
3.14.2.1. Çandır Karşılması (Tüfekli)	676
3.14.2.2. Giresun Karşılması.....	679
3.14.3. Cemo.....	680
3.14.4. Çeçen Kızı.....	680
3.14.5. Kolbastı (Fingil-Metelik)	680
3.14.6. Fadimem.....	680
3.14.7. Güzeller.....	681
3.14.8. Hoş Bilezik.....	681
3.14.9. Tamzara Oyunu.....	681
3.14.10. Temurağa Oyunu.....	681
3.14.11. Değerlendirme.....	682
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	683
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	691
KAYNAK KİŞİLER.....	719
EKLER.....	733
ÖZGEÇMİŞ	799

ÖZET

Giresun'un antik çağlara kadar inen bir tarihi vardır. Milattan önce 298-263 yıllarında kurulan şehir, çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Yörenin geçmişten günümüze çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapması yöre kültürünü çeşitlendirmiş ve yörenin halkbilim çalışmaları açısından eşsiz zenginlikler kazanmasını sağlamıştır. Bu bağlamda Giresun ilinin sözlü ve maddi kültürünü incelediğimiz bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Giresun yöresinin tarihi altyapısı ve arka planı, yöreye ilk Türk yerleşimlerinin ne zaman başladığı açıklanmış, bölgenin coğrafi yapısı; köy ve şehir yaşamı ana hatlarıyla anlatılmıştır. Bölgenin beşeri yapısı hakkında bilgiler verilmiş, nüfus hareketleri ve nüfus dağılımı ana hatlarıyla açıklanmıştır.

İkinci bölümde yörenin fıkra, efsane, masal, türkü, bilmece, mani, atasözü, deyim, tekerleme, ağıt gibi sözlü kültür ürünleri derlenmiş, her başlığın ardından yer alan değerlendirme bölümlerinde bu ürünler biçim ve işlev yönünden ve Türk kültür havzasındaki yeri ve önemi açısından incelenmiştir. Yine ikinci bölümde yörenin ağız özellikleri incelenmiş ve yöre ağzının Türkçe içerisindeki yeri değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde yörenin geleneksel gündelik hayatı ve halkbilgisi hakkında incelemeler yapılmıştır. Bu bölümde hayatın geçiş dönemine ait törenler ve bu törenlerle ilgili ritüeller; oyunlar ve eğlenceler, halk inanışları, geleneksel mutfak ve beslenme kültürü, giyim kuşam, el sanatları, halk inançları, yörenin mimari özellikleri, yaylacılık kültürü, halk hekimliği, halk takvimi, halk meteorolojisi ve halk oyunları gibi yörenin kültürel öğeleri incelenmiş ve bunların diğer Türk bölgeleri ile benzerlikleri ve farklılıkları saptanmıştır.

Sonuç bölümünde bu çalışmadan elde edilen veriler bir bütün olarak değerlendirilmiş, yöre kültürünü oluşturan unsurların Türk kültür havzası içindeki yeri saptanmış, yöre üzerine bundan sonra çalışacak araştırmacılara öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Doğu Karadeniz Giresun, Monografi, Sözlü Kültür, Halk Bilgisi.

ABSTRACT

Giresun has a history that traces to ancient times. The city which was established between 298-263 BC have hosted several civilisations. Since the region have hosted several civilisations from past to present, this have diversified the regional culture and has helped the region to gain unique richnesses in terms of folklore. In this regard this work in which we have examined oral and material culture of Giresun province consists of three parts.

In the first part the historical background of Giresun province and when the first Turkish settlement began in the region was explained; the topography, city and village life was outlined. Information about the population structure of the region was given, population movements and population distribution were outlined.

In the second part oral cultural products such as anectode, myth, tale, türkü, riddle, mani, proverb, idiom, tongue twister, lament are compiled, in the evaluation sections under the each title these works were examined in terms of structure, function, the place and the importance within Turkish cultural basin. Also, in this part, dialectic characteristics of the region were examined and the place of the regional dialect within Turkish was evaluated.

In the third part, examinations were made on traditonal daily life of the region and folklore. In this part cultural elements such as ceremonies belonging to transitional period of life and rituals related to these ceremonies; plays and entertainments, folk beliefs, traditional cuisine and nutrition culture, clothes, handicrafts, architectural features of the region, transhumance culture, folk medicine, folk calendar, folk meteorology and folk dances were examined and the similarities and differences of these to other Turkish regions were determined.

In conclusin the data taken from this work was evaluated as a whole, the place of the elements consisting regional culture were determined within Turkish cultural basin, some suggestions were offered for researchers who will conduct research on the region.

Keywords: Eastern Black Sea, Giresun, Monography, Oral Culture, Folklore

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil Nr.	Şekil Adı	Sayfa Nr.
1	Yapının AA kesiti.....	534
2	Ön Görünüş.....	535
3	Sol Yan görünüş.....	535
4	Göz Dolma Sistemi.....	537
5	Muskalı Dolma Sistemi.....	538
6	Güney-Batı Cephesi.....	538
7	Güney-Doğu Cephesi.....	538
8	Kuzey-Batı Cephesi.....	539
9	Plan Tipleri.....	540
10	Bodrum Kat Planı.....	541
11	Zemin Kat Planı.....	541
12	Birinci Kat Planı.....	541
13	İki Katlı Ahşap Yayla Evi Örneği.....	543
14	İki katlı Ahşap Yayla Evi Örneği Alt Katı.....	543
15	İki Katlı Ahşap Yayla Evinin Üst ve Alt Katı.....	544
16	Tek Katlı Taştan Yapılmış Yayla Evi Örneği.....	546
17	1934 Yılına Ait Bir İçlik (İç Göğneği) Teknik Çizimi.....	629
18	1938 Yılına Ait Bir İçlik (İç Göyneği) Teknik Çizimi.....	630
19	Üçetek Teknik Çizimi.....	631
20	Şalvar Teknik Çizimi.....	632
21	Entari Gelinlik Teknik Çizimleri.....	633
22	Gelin Hırkası Teknik Çizimi.....	634
23	Bindal Gelinlik Çizimi.....	635

KISALTMALAR LİSTESİ

AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
HAGEM	: Halk Kültürleri Araştırma ve Geliştirme Müdürlüğü
Hzl.	: Halk Bilgisi Haberleri
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
KK	: Kaynak Kişi
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi
KTÜ	: Karadeniz Teknik Üniversitesi
M	: Metre
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MFAD	: Milli Folklor Araştırma Dairesi
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
TDAV	: Türk Dünyası Araştırma Vakfı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Ter	: Tercüme
TFA	: Türk Folklor Araştırmaları
TKAE	: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü

TTK	: Türk Tarih Kurumu
tuik	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
yay.	: Yayın

GİRİŞ

Kültür: Bireyin üyesi olduğu toplumdan öğrendiği bilgi, gelenek, görenek, davranış, yasa, sanat, uygulamayı, zanaat gibi özdeksel ve tinsel ürünlerden oluşan bütün.(Acıpayamlı, 1978: 158), bir halkın ya da bir toplumun özdeksel ve tinsel alanlarda oluşturduğu ürünlerin tümü: Yiyecek, giyecek, barınak, korunak gibi temel gereksemelerin elde edilmesi için kullanılan her türlü araç gereç; uygulanan teknikler, düşünceler, beceriler, inançlar, geleneksel, dinsel, toplumsal, politik düzen ve kurumlar; düşünce, duyuş, tutum, davranış ve yaşama biçimlerinin topu (Örnek, 1973: 92), şekillerinde tanımlanmaktadır.

İnsanlığın yeryüzü serüveni ile başlayan ve tabiatla yüzleşmesi ile ilk ürününü veren, bireyin kendi dışındaki dünyayı algılaması ile yeni şekiller kazanmaya başlayan kültür, yerküre üzerinde insanların dağılım bölgelerine göre farklılaşmaya başlamış ve her topluluğa göre o topluluğun yaşadığı coğrafyanın da katkıları ile çeşitlenmiştir. İnsan topluluklarının yeryüzünde farklı görünüm ve yaşayışlarını tayin eden bu kavram hakkında yapılan tanımlar da farklıdır. Söz konusu kültür kavramı ile ilgili tanımların ortak noktasında ise; bir milletin yaşadığı tabiat üzerindeki farklı yaşam biçimi, dünya görüşü, tarihi, dini, dili ve benzeri ortak değerlerin toplamının o milletin milli kültürünü oluşturduğu düşüncesi hâkimdir (Ersoy, 2004: 103). Her topluluğun kendine özgü bir kültürü vardır, diğer bir deyişle her kültür ayrı bir topluluğu temsil eder. Bunun gibi Türk milletinin de dili, tarihi, edebiyatı, sanatı, dini, müziği, mimarisi, hukuk anlayışı ve olaylar karşısındaki davranışlarıyla kendine mahsus bir kültürü söz konusudur (Gömeç, 2007: 2).

Kavim olarak görülüşü en az 5.000 yıllık olan Türklerin aydınlık ve açık olarak devlet halinde görülüşü 2500 yıl kadar geriye gider (Tanyu, 1980: 1). 20 -90 doğu boylamları ile 33-65 kuzey enlemleri arasındaki 12 milyon kilometrekarelik alanda meskûn olan, Orta Asya steplerinden Avrupa'ya kadar uzanan bir coğrafyada hüküm süren Türk kültürü, tarihi süreç içerisinde birçok kültürle etkileşim içerisine girmiştir (Üçüncü, 2013). “Orta Asya'dan gelip Anadolu ve Rumeli'ye yerleşen Türkler, kendi kültürlerini de yeni coğrafyaya taşımıştır. Anadolu coğrafyası, birçok uygarlığın, din ve inanç sistemlerinin bulunduğu kültürlerin ortak kaynağı olmuştur. Türk kültürü, İslamiyet ve Anadolu kültürüyle tanışınca yaşama bakış ve değer yargıları yeni bir içerik ve nitelik kazandı” (Artun, 2002: 5).

Türkler, iskân ettikleri bölgelerde birçok farklı kültür ile karşılaşmışlar; ancak bu kültürleri

yok etmek yerine kendi kültür potalarına katmayı tercih etmişlerdir. Böylece zenginleşerek günümüze gelen Türk kültürü, Anadolu'da yaşayan en kalıcı medeniyeti kurmuştur.

Türklerin, en erken dönemlerde, Anadolu'ya yerleştiği ilk bölgelerden birisi Doğu Karadeniz Bölgesi ve bu bölge içerisinde yer alan Giresun'dur. Karadeniz'in kuzeyinden gelen başta Kıpçaklar olmak üzere, Oğuzlar ve umum Türk boyları Kafkasya hattından ve İran yaylası üzerinden geçerek Doğu Karadeniz Bölgesine yerleşmişlerdir. Doğu Batı arasında geçiş bölgesi olması, İpek yolunun ana güzergâhlarından biri üzerinde olması, yerleşime uygun iklimi ve coğrafyası bölgeyi eski çağlardan günümüze tüm siyasi güçlerin ilgi sahası haline getirmiş ve bu durum da bölgenin kültürel zenginliğine etki etmiştir. Doğu Karadeniz Bölgesinin coğrafi konumuyla, iklimiyle ve kültürüyle önemli illerinden biri olan Giresun kültürünün incelenmesi ile bu kültürel yapıyı oluşturan maddi ve manevi kültür ürünlerinin tespit, tescil ve yayının yapılması büyük öneme sahiptir. Bilindiği gibi günümüzde teknolojik gelişmelerle beraber halk kültürü ürünleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıya gelmektedir. Yapılan bu çalışmayla beraber yörenin kültürel varlığı yok olmadan kayıt altına alınıp gelecek nesillere aktarılacak ve bu çalışma yöre ile ilgili yapılacak diğer çalışmalara bir kaynak oluşturacaktır.

Araştırmanın amacı

Çalışmamızın amacı Giresun'un kültürel varlığını doğal ortamı içerisinde tespit edip kayıt altına almak ve tespit edilen Giresun ili halk kültürü ve etnografyasının Türk kültürünün tarihsel sürekliliği içerisindeki yerini ve önemini mukayeselerle ortaya koymak.

Elektronik iletişim araçları, teknolojinin de etkisiyle günümüzde hızla yok olmaya başlayan kültürel unsurların tespit ve tescil edilip tasnif edilerek korunmasını sağlamak ve bu bölgede özellikle HES (Hidro Elektrik Santrali) yapımı gibi çeşitli nedenler ile boşaltılan yerleşim yerlerindeki kültürel varlığın derlenmesi yolu ile bu kültürel değerlerimizin ebediyen yok olmasını engellemek.

Yapılan kültürel derlemeler ile bölge kültürüne daha geniş bir pencereden bütüncül açıdan bakarak yöre kültüründe tarihi süreç içerisinde dikey ve paralel yönde meydana gelen değişimleri ve sebeplerini ortaya koymak ve araştırma sonucunda elde edilen verileri kullanarak Giresun ilinin kültürel ve tarihi dokusunu ortaya koyan bilimsel bir eser ortaya koymak, bundan sonra ortaya konacak olan bilimsel eserlere hem veri hem de araştırma tekniği açısından kaynaklık etmektir.

Araştırmanın Sınırları

Doğu Karadeniz bölgesi kültürünün önemli bir parçası Giresun iline aittir. Günümüze kadar bu yöreyle ilgili monografik bütünlüğü olan geniş kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Giresun ili

ve ilçelerinde yapılan geniş kapsamlı bir çalışmayla Giresun yöresi kültürünün ana hatlarıyla ile bir fotoğrafının çekilmesi ve Giresun kültürünü oluşturan temel öğelerin belirlenip bilimsel usullerle incelenmesi, yörenin kültürel dokusunda meydana gelen değişimlerle bunların nedenleri açıklığa kavuşması çalışmamızın esas amacını oluşturmaktadır.

Bu araştırma coğrafi sınırlılık olarak Giresun il merkezi ve 15 ilçe (Alucra, Bulancak, Çamoluk, Çanakçı, Dereli, Doğankent, Espiye, Eynesil, Görele, Güce, Keşap, Piraziz, Şebinkarahisar, Tirebolu, Yağlıdere) ile bağlı köy ve belde statülü yerleşim merkezleri ile yaylaları kapsamaktadır.

Konu sınırlılığı olarak ise Giresun ili sözlü kültürü, etnografyası ve yaşayan halk bilgisi ana başlıkları altında sayılabilecek halk biliminin konu kadroları ile sınırlıdır.

Yöntem ve Verilerin Toplanması

Güneyi Kelkit Vadisi, kuzeyi Karadeniz, doğusu Trabzon/Şalpazarı ve batısı da Ordu/Gülyalı ile çevrili olan Giresun coğrafyası, yaklaşık 7.000 km²lik bir alana sahiptir. Giresun kültürünü şekillendiren geçit vermez dağlar, vadiler ve yaylalar yöre kültürünün kendi içinde de farklılık göstermesine neden olmuştur. Kıyıya paralel uzanan dağlar kültürel açıdan bölgenin güneyi ile kuzeyi arasında büyük farklara neden olmuştur. Diğer bölgelere ulaşımın zor olduğu derin vadilerde dışarıyla etkileşim kısıtlanmış ve böylece yöre kültürü kendi içinde çeşitlenmiş, zenginleşmiştir. Dışarıyla etkileşimin kısıtlı olduğu bu bölgelerdeki kültürel değerler orijinalliğini koruyarak günümüze kadar gelmiştir.

7.000 km²lik bir alanda gerçekleştirilen bu çalışmada yöre kültürü tespit edilip incelenmiş ve Türk kültür havzasının bütününde var olan kültürel yapı göz önüne alınarak çeşitli değerlendirme ve karşılaştırmalar yapılmıştır.

Çalışma sürecinde verilere literatür taraması, alan araştırması ve elektronik ortam araştırmalarıyla ulaşılmıştır.

1). Literatür Araştırmaları: Araştırma konusu belirlendikten sonra ilk olarak literatür taraması yapılmıştır. Bölge ile ilgili daha önce yazılmış olan kitap, tez, makale gibi yayınlar ve önemli gazeteler toplanmış, bu süreçte gerekli olan kütüphaneler ve arşivler taranmıştır. Kaynak tarama aşamasında yörenin siyasi tarihini, kültür tarihini, kültür coğrafyası, dil ve folklor çalışmaları taranmış, amatör nitelikteki mahalli araştırmacıların yaptıkları derleme ve değerlendirme mahiyetindeki eserler taranmıştır. Literatür çalışmasından elde edilen veriler sistematik bir şekilde tasniflenmiştir.

2). Alan Araştırmaları: Bu aşamada daha önce bu sahada yapılmış olan Etnografya kılavuzlarından ve derleme kadrolarından yararlanılarak ve Giresun ilinin kültürel özellikleri de dikkate alınarak saha araştırmasında kullanılmak üzere geniş çaplı araştırma ve mülakat formları hazırlanmıştır. Bu formlar saha araştırması esnasında karşılaşılan şartlara uygun olarak devamlı surette güncellenmiştir.

Alan araştırmasında Giresun yöresiyle ilgili yazılı kaynaklardan elde edilen verilerin dışında daha önce ortaya konmayan verileri tespit etmek amacıyla belirlenen coğrafi sınırlar içinde alan araştırmaları gerçekleştirilmiştir.

Bu aşamada araştırma sahasında (Giresun Şehir merkezi, ilçeleri ve köyleri) derleme yapılmış, kültürel, tarihi ve turistik öğelerin ses, görüntü ve video kayıtları alınmıştır. Bölgenin iç kesimleri ile dış kesimleri arasında büyük kültürel farklar olduğundan derleme sahası buna göre ele alınıp değerlendirilmiştir. Ayrıca saha araştırması esnasında yöre insanının kendi kültürel çalışmaları da incelenmiş ve kayda alınmıştır.

Gerçekleştirilen alan araştırmalarında “katılımlı gözlem” ve “derinlemesine mülakat” gibi iki temel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Katılımlı gözlem araştırıcının gözlemci kimliğini saklayabildiği veya kendisini gözlemde bulunduğu grubun bir üyesi olarak kabul ettirebildiği durumlarda söz konusudur. “Katılımlı gözlemlerle beraber derleme anında birçoğ avantajlara sahip olunmuştur. Hadiseye diğer katılanlarla birlikte durum en tabii halinde incelenmiş, böylece yalnızca etrafta olup bitenler değil, oynanan rol de hissedilmiştir. Hadiseye diğer katılanlarla bir birlik kurulmuş, bu Şekilde olayın yalnız mekanik özellikleriyle yetinilmeyip mahiyeti hakkında da bilgi edinilmiştir. Böyle bir bilgi sayesinde de derlenen olay daha iyi kavranabilmiş ve daha manalı sorular hazırlanabilmiştir.” (Goldstein, 1977: 55).

Kaynak kişilerin duygu ve düşünceleri söz konusu olduğunda ise derinlemesine mülakat yöntemine başvurulmuştur. “Derinlemesine mülakat yöntemiyle açık uçlu soruların sorulması, dinlenmesi, cevapların kaydedilmesi ve ilişkili ilave sorularla araştırma konusunun detaylı bir Şekilde incelenmesi mümkün olmuştur. Derinlemesine mülakatla birlikte doğrudan gözlenemeyen davranışlara yansımayaabilen ancak belirli bir süreç içinde ortaya çıkabilecek anlamlara, niyetlere, beklentilere bakarak bireylerin dünyalarını nasıl oluşturdukları, dış dünyaya ilişkin algıları ile kendilerini kuşatan sosyal çevreyi nasıl değerlendirdikleri ortaya koyma fırsatı yakalanabilmiştir” (Kümbetoğlu, 2012: 70).

Araştırmanın veri toplama sürecinde tespit edilen kültürel ürünlerin resim, video, ses kaydı gibi dijital kayıtları da alınarak günümüzde kullanım sahası kalmamış olan veya kısa bir süre sonra

kalmayacak olan kültürel unsurların bağlamı içerisinde gösterilmesi amacıyla dijital arşiv oluşturulmuştur.

3). Elektronik Ortam Araştırmaları: Son yıllarda artan internet erişim ağıyla birlikte Giresun yöre kültürünü ele alan sosyal paylaşım siteleri, köy, kasaba, ilçe ve ile ait kültürel paylaşımlar yapan sayfalar takip edilmiş, yapılan paylaşımlar değerlendirmeye alınmış ve araştırma için yol gösterici bir rol oynamıştır.

Tez yazım sürecinde sosyal paylaşım sitesinde Giresun halk kültürünü aktarabilecek kaynak kişi ve bilgilere ulaşmak için bir sosyal medya hesabı açılmış, araştırma sürecinde Giresun sözlü kültür ürünleri ile gündelik hayat ve halkbilgisi hakkında yöre halkının bilgisine başvurulmuştur. Ayrıca bu hesap üzerinden kişilerle iletişime geçilmiş, kaynak kişiler ve kaynak kişilere ulaşılması konusunda fikir alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmanın literatür taraması ve derleme safhalarından sonra elde edilen verilerin yazıya aktarım sürecine geçilmiştir. Saha araştırması evresinde derlenen yazılı, görsel ve işitsel veriler deşifre edilip tasniflenmiş daha sonra da yazıya aktarılmıştır. Yazıya geçirilen verilerin ardından eksik kalan kısımlarla ilgili tekrar görüşmeler yapılmış ve böylece eksikler giderilmeye çalışılmıştır.

Elde edilen veriler yazıya aktarılırken de notlar alınmış, derlenen ögenin anlaşılmayan kısımlarıyla ilgili sorular hazırlanmış ve geri dönüşlerle bu konular aydınlığa kavuşturulmuştur. Farklı kişilerden derlenen benzer veriler belirlenmiş ve daha kapsamlı olanı çalışmada kullanılmıştır.

Üç bölüme ayrılan çalışmanın her bölümü kendi içerisinde ayrı başlıklara ayrılmış, elde edilen verilen uygun görülen başlıklar altında sunulmuştur. Ayrıca her başlık öncesinde o konu hakkında genel bir bilgi verilmiş, ardından derlenen verilen aktarılmıştır. Her genel başlık sonrasında bir değerlendirme yapılmıştır. Bu aşamada halk kültürü ürününü geçmişin ürünü olmaktan çıkarıp canlı bir olay gibi ele alan Performans Teori'den yararlanılmıştır. Yani performansın icracısı, sanatın formu, dinleyicisi veya izleyicisiyle birlikte icranın gerçekleştiği çevre, artistik ve sanatsal olay bir bütün olarak ele alınmıştır” (Çobanoğlu, 2005:273). Sonuçta Giresun ilinin kültürel varlığı tarihselliği, bağlamı, işlevi, biçimi ve muhtevası olmak üzere beş aşamalı bir perspektifle ele alınarak kültürel olgu bir bütün olarak ortaya konmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA SAHASININ TARİHİ-COĞRAFI VE SOSYO EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

1.1. Giresun İlinin Tarihi

Kıyı kentlerinin hemen hepsinin ilk çağlara kadar inen çok eski birer tarihi vardır ve bunların içerlerinde veya hemen kenarlarında görülen antik kale harabeleri, kıyı kentlerinin bugün rolünü kaybetmiş olan tarihsel çekirdeklerini işaret ederler (Erinç, 1945: 126-127). Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki ilk arkeolojik buluntular kalkolitik dönem olarak adlandırılan MÖ 5600-3500 yıllarına aittir (Albayrak, 2003: 27). Giresun'un da antik çağlara kadar inen bir geçmişi vardır. Giresun Kalesi, Tirebolu Kalesi ve Şebinkarahisar Kalesi bunun en önemli kanıtıdır.

Bugünkü Giresun şehri Pontus Kralı (MÖ 298-263) I. Farnakes döneminde (MÖ 185-169) kurulmuştur. I. Farnakes Karadeniz sahillerinde Yunan sömürgeciliğine karşı bir nevi İranlaştırma hareketlerini yürütmüş, şimdiki Giresun şehrini kurmuş, Kerasus (ilk zamanlarda Vakfikebir civarlarında kurulmuştu) ve Kotyora (Ordu) şehri halkını buraya yerleştirmiştir (Bilgin, 1990: 66).

Giresun'un adının nereden geldiği henüz aydınlığa kavuşmamıştır. Kerasus kelimesinden geldiği popüler bir görüştür. Ancak bu kelimenin ne anlama geldiği konusunda somut bir veri elde edilememiştir. Çoğunlukla kiraz bitkisinin anavatanı anlamında kullanıldığı kabul edilen kerasus kelimesinin esasen, Giresun'un doğusunda yer alan şimdiki Vakfikebir Fol Deresi mevkiinde kurulmuş olan yere denildiği, bu yüzden eski haritalarda Kerasus-Dere adının geçtiği bilinmektedir. 13. asır İtalyan haritalarında Chirizonda şeklinde görülen bugünkü Giresun liman kenti, daha sonraki Türkçe kaynaklarda Kiresin, Keresun şeklinde yazılmıştır (Emecen, 2005: 79). Evliya Çelebi bu meseleyi kale fethedilirken Fatih'in, Mahmut Paşa'ya "bu gece kale altına giresin!" diye ferman etmesi ile izah etmiştir. XIII. yüzyıl İtalyan deniz haritalarında kentin adı Chizonda diye geçmektedir ki sonradan kullanılan Kerasounde (Cera sonte), Kerasunt vb. yazılış şekilleri bundan türemiştir (Darkot, 1988: 789). Diğer bir kaynağa göre ise Giresun'un adı, yarımada'nın denize doğru bir boynuz gibi uzanması nedeniyle eski Yunancada boynuz anlamına gelen 'keras'tan türetilmiştir. Kaynaklarda adı Kerasus, Kerasous, Cerasous, Chirizonda, Cerasonte, Kerassunde şekillerinde de geçen ve Kâtip Çelebi'nin Kiresun şeklinde yazdığı (başka yerlerde Kiresun ve Keresun), kent Türk hâkimiyeti döneminde bugünkü söylenişi ile Giresun olarak anlatılmıştır (Darkot,1998:789)

Bu şehre kralın adından ötürü Farnakia denmişse de bu ancak bir yüzyıl devam etmiş, daha sonraları Giresun denmeye devam edilmiştir.

Şehrin isminin nereden geldiği gibi şehrin ilk nerede kurulduğu da aydınlığa kavuşmamıştır. Ksenefon'un (MÖ 350). Trabzon'a üç günde vardıklarını ifade etmesi, Coğrafyacı Strabon'un Farnakia dediği şehrin ise bugünkü Giresun'un yerinde bulunduğu üzerinde durulmuştur. Ayrıca Romalı idareci Arrien, Farnakia'nın eski adının Kerasus olduğunu belirtmesi ve buranın Sinoplular tarafından kurulduğunu belirtmesi konuyla ilgilenen araştırmacıların MÖ 183'te Sinop'u alan Pontus Kralı Farnakes'in Giresun'un bugün bulunduğu yarımada da Farnaika adlı yeni bir kale inşa ettiğini, buraya Kerasus dendiğini ileri sürmelerine yol açmış ve bu bilgi yaygın olarak kabul edilmiştir (Emecen, 1996: 21). XIX. yüzyılın bazı araştırmacılarınca üç ayrı Kerasus'un varlığı ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan biri Sinop'un batısında, ikincisi Vakfıkebir'in doğusunda (Kiroşen), üçüncüsü de bugünkü kentin biraz uzağındaki vadide yer almaktadır. Kireşon-Kerasus ihtimali çok zayıftır.

Zaman içinde coğrafyanın büyüklüğü, nüfusun artması ve merkezden idarenin zorluğu gibi nedenlerden dolayı, diğer idari bölgelerde olduğu gibi Trabzon vilayetinin idari taksimatında da değişikliklere gidilme ihtiyacı doğdu ve Trabzon'a bağlı diğer iller gibi Giresun da 1920'de müstakil mutasarrıflık haline getirildi (Okur, Usta, 2009: 40). 1923'te il statüsüne geçen Giresun'un bu dönemde Tirebolu ve Görele olmak üzere iki kazası, Keşap, Bulancak, Piraziz ve Yavuzkemal olmak üzere dört nahiyesi vardı. Merkez kazanın 42, Tirebolu'nun 117, Görele'nin 9, Bulancak'ın 26, Piraziz'in 26, Keşap'ın 66, Yavuzkemal'in 34 olmak üzere toplam 370 köyü vardı (Yüksel, 2002:138).

1.1.1. Türklerden Önceki Tarihi

Yapılan araştırmalara göre Doğu Karadeniz Bölgesi'ne ilk olarak MÖ III. bin ile II. bin yılları arasında "Gas/Kas" ve "Gud/Gutiler", Kafkasya'dan Mosklar, Tibarenler, Marlar, MÖ 675 yılından itibaren Anadolu ve Azerbaycan'da ilk bozkır kültürünü yaşayan Kimmerler yerleşmişlerdir. Sinop, Samsun, Giresun, Trabzon, Ordu ve Tirebolu şehirleri bu yüzyılda, MÖ 656'de kurulmuştur (Yüksel, 2004: 365).

Doğu Karadeniz bölgesine Kimmerler'den sonra İskitler gelmiş ve bunların hâkimiyetleri 28 yıl kadar sürmüştür. İskitler'in hâkimiyetine Medler MÖ 606'da son vermiştir. Bölge MÖ 547 yılında Persler'in eline geçmiş, bu hâkimiyet İskender'in MÖ 334 yılındaki doğu seferine kadar devam etmiştir. MÖ 400 yılında Doğu Karadeniz'de yaşayan kavimler Kolhlar, Driller, Mossinoikler, Halibler ve Tibarenler idi. Bu kavimlerin hiçbiri Yunan asıllı değildir. Bölge, MÖ 312-280 tarihleri arasında İskender'in komutanları, MÖ 280-63 yılları arasında Pontus devleti idaresinde bulunuyordu. MÖ 63-MS 395 yılları arasında Doğu Karadeniz Roma

İmparatorluğu'nun, MS 394-1204 yılları arasında Bizans'ın yönetimine girmiştir. Bu dönemdeki önemli hadiselerden birisi 530 yılında Bizanslılar tarafından bozguna uğratılan Bulgar Türklerinin bir bölümünün Trabzon havalisine yerleştirilmeleridir (Yüksel, 2004: 365).

Giresun yöresinin Roma, Bizans ve sonra Kommen hâkimiyeti altında kaldığı dönem ile ilgili bilgilertatmin edicilikten yoksundur. Ancak şu var ki Giresun ve çevresi, bölgede Roma hâkimiyetinin başladığı MÖ 69 yılına kadar Suriye ve Orta Asya kökenli kavimlerin kurduğu I. Pontus Krallığının yönetimi altında kalmıştır. Bu kavmin Yunanlılar ile tespit edilebilmiş bir yakınlığı yoktur (Fatsa, 2010: 2).

VII. ve VIII. yüzyıllarda Giresun'da Bizans'a ait resmi bir ticaret bürosu vardı. Yine Bizans idaresi altında XI. yüzyıllardan itibaren bir metropolitik haline gelen kent, Bizans döneminde gösterişsiz bir yer olmakla birlikte kültürel açıdan bir hayli hareketli bir dini merkezdi. Trabzon Rum İmparatorluğu zamanında bölgedeki ikinci merkez durumuna gelen Giresun, civardaki Türkmenlere karşı imparatorluğun batı ucunda sağlam bir kale durumuna geldi. Schiltberger Karadeniz Bölgesi'ndeki kentleri sayarken Samsun ve Trabzon ile birlikte Giresun'un adını da belirtmektedir. Bu da kentin belirli ve bilinen bir merkez olduğu anlamına gelmektedir. Katalan elçisi Clavijo ise 9 Nisan 1404'te gördüğü kentin sahilde yer aldığını ve evlerin denize dönük olduğunu belirtir. Bu açıklamalardan da XIV. yüzyıl sonlarında burada sivil yerleşmenin bulunduğu ve kalenin doğusundaki denize inen yamaçta limana doğru evlerin sıralanmış olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı hâkimiyeti döneminde de bu durumunu koruduğu bilinen Giresun, bir kale-şehir ve liman olarak yavaş bir gelişme göstermiştir (Bekdemir, Ertürk, Güner, 2011).

1.1.2. İlk Türk Yerleşmeleri

Türkler tarihin hemen hemen her döneminde bilinen dünyanın her yerine göç etmişlerdir. Orta Asya'dan zaman zaman çeşitli nedenlerle çıkan çeşitli Türk boy ve devletleri dünyanın her yerine dağılmışlardır. Ancak bu dağılma sonucunda gittikleri yerlerde (Anadolu hariç) nüfus çoğunluğunu sağlayamadıkları için erimiş gitmişlerdir. Türkler, Orta Asya'ya göç ettikten sonra batıya yapılan göçlerde Hazar Denizi'nin kuzeyinden Kafkasya yoluyla, Hazar Denizi'nin güneyinden İran yoluyla Anadolu'ya gelmişlerdir. Tarihin bütün dönemlerinde Anadolu Türk göçü almıştır. Bu nedenle Türkler, Orta Asya dışında sadece Anadolu'da çoğunluk sağlayabildiklerinden Anadolu Türk yurdu olmuştur (Albayrak, 2003: 28).

Anadolu tarihine bakıldığında en eski yazıtlarla ilgili buluntular 38'e ulaşmıştır ki bunlardan Trabzon'da Sinop'ta ve Zonguldak'ta bulunanlar en önemlilerindendir. Bu yazıtlardaki ifadelere göre Karadeniz'in tarihteki ilk adı OQ-OZ ULIQ KÖL'dir. Yani Ok-Uz Ulıg Göl, yani Oğuzların Gölü. Bu yazıtlar eski Grekçe olduğu iddia edilen Bizans yazıtları olarak düşünüldüğü için Anadolu'nun çağ öncesi ve ilkçağ tarihinde Türk izleri aranmamıştır (Albayrak, 2003: 28)

Antik dönemde bölgenin batıda Halys nehri (Kızılırmak), güneyde Kapadokya, kuzeyde Karadeniz'le sınırlı bölümü Pontus, kuzeyi Kafkasya dağları, güneyi Ermenistan, doğusu İberia ve batısı Pontus'la sınırlı bölümü ise Kolhis adını almıştır. Yunanlı tarihçi Nakracas, Pontus bölgesinde yaşayan halkları “Hitit, Frig, Kolkh ve Kaldeliler” olarak sıralamaktadır. Pontus halkının kökenine ilişkin çeşitli fikirler mevcuttur. Bir fikre göre MÖ 2000’lerde Pontus’ta yaşayan halklardan biri Kaşkalar’dır. Kaşkaların menşei hakkında fazla bilgi bulunmamasıyla birlikte İran’da yaşayan Kaşkay Türkleri ile ilişkilendirilerek Türk oldukları savunulmuştur. Bölgenin Türk olduğu iddia edilen halklardan biri de Hurrilerdir. Hurriler MÖ 5000’de Türkistan’da yaşamakta iken MÖ 4000’de Azerbaycan ve Anadolu’ya yerleşmiştir. Babilce yazılmış Tel Hariri mektuplarında geçen Hurri kökenli Turukkular’ın da Türk olduğu iddia edilmektedir (Şen, 2013: 1).

Doğu Karadeniz ve Giresun’la ilgili ilk tarihi bilgileri Yunanlı coğrafyacı ve seyyahların eserlerinde bulmaktayız. Bu eserlerde bu bölgede yaşayan Kolhlar, Driller, Mossinoikler, Halibler, Tibarenler gibi kavimlerden hiçbirinin Yunan menşeli olmadığı bilinmektedir. Ayrıca bu kavimlerin en önemli özelliği savaşçı ve ticaretle meşgul olmalarıdır (Gökdağ, 1996: 28). Yunanlı coğrafyacı ve seyyahların bölge ile ilgili verdiği bilgilerin dışında eski Anadolu tarihi ile ilgili çalışmalarda, şehir ve kasaba tarihlerinde, bazı kavimlerle ilgili yapılan yayınlarda, dil incelemelerinde MÖ 2000’li yıllardan günümüze Doğu Karadeniz ve Giresun’da Türk kavimlerinin mevcudiyetini görmekteyiz. Gaşkalar, İskitler, Kimmerler, Amazonlar, Driller, Hunlar, Kumanlar, Peçenekler, Akhunlar, Sabirler, Hazarlar, Bulgar Türkleri ve Oğuz Türkleri bu bölgede varlığı tespit edilen Türk kavimlerindedir. Ancak MÖ 2000’li yıllardan günümüze kadar bölgede Türk kavimlerinin varlığının görülmesi bu bölgede kurulan devletleri Türk olduğunu göstermemektedir (Gökdağ, 1996: 29).

Doğu Karadeniz Bölgesi milattan önceki dönemlerden itibaren Türkler tarafından bilinen ve yurt tutulan bir yöredir. Bilim çevrelerince Türk ya da Türklerle akraba olarak kabul edilen Orta Asyalı toplulukların MÖ VIII. yüzyılda bu sahaya göç etmesiyle, Doğu Karadeniz Bölgesi’ndeki Türk varlığı ortaya çıkmış oldu (Telliöglü, 2007:655).

Gaşkalar’dan sonra bölgede İskitlerin sıkıştırması ile bugünkü Gürcistan’dan Doğu Anadolu’ya, oradan da İç Anadolu’ya gelen Kimmerler, MÖ 695 civarında Frig devletini yıkarak bölgede bozkır-göçebe geleneklerini devam ettiren bir devlet kurmuşlardı. Bu sırada bir kısım Kimmer boyları da kuzeye çıkarak Karadeniz Bölgesi’ne yayılmaya başlamıştır (Telliöglü, 2007:655).

Kimmerlerin etnik kökenleriyle ilgili değişik görüşler ileri sürülmektedir beraber onların Proto-Türk olarak tanımlanan Ural-Altay kökenli bozkır göçebelerinin batı kolunu oluşturdukları tarihi

bir gerçektir. Türk veya Türklerle akraba bir kavim olan Kimmerler MÖ 2000 başlarından MÖ VIII. yy'a kadar merkezi Kırım olmak üzere Karadeniz'in kuzeyinden Tuna Nehri'ne kadar olan bölgede ve Kafkasya'da yaşamışlardır (Bilgin, 2000: 20).

Karadeniz Ereğli'sinden Trabzon'a kadar olan sahayı yaklaşık bir asır boyunca hâkimiyeti altında bulunduran Kimmerler, bölgesi siyasi ve sosyal bakımdan önemli ölçüde etkilemiş ve Sinop'u işgal ve tahrip ederek Karadeniz sahillerinde yayılmaya başlayan Yunan kolonizasyonunu durdurmuşlardır. Buralardaki Yunan kolonizasyonu, Kimmer ve İskit akınlarının durdurulmasından sonra tekrar başlamıştır (Bilgin, 2000: 20). MÖ 585'ten itibaren İskit baskısı sebebi yeniden göç eden Kimmerler, Karadeniz'in kuzeyine çıkarak bölgeyi terk etmişlerdir (Telliöglu, 2007:655).

Giresun adasında yaşadığı öne sürülen Amazonların menşei İskitlere dayandırılmaktadır. Amazonlar denilen kadın savaşçı kavim, Kimmerlerin kadın grubu olarak gösterildiği gibi İskitlerden de gösterilmektedir. Amazonlar cesur, muharip kadınlardı ve eski tarihçilerin dediklerine göre, terne yakınlarında bağımsız bir devlet kurarak Farnia'ya kadar Karadeniz sahillerine hâkim olmuşlardır. Herodot tarihinde Amazonların İskit gençleriyle kaynaşp birlikte yaşadıkları belirtilir (Yazıcı, 1982: 14, 17).

Kimmerlerden sonra Orta Asya'dan gelen İskitler bölgeyi ele geçirmişler ve Kimmerler güneye doğru inmek zorunda kalmışlardır. Çin kaynaklarından öğrendiklerimize göre İskitler MÖ VIII. yy'ın başlarında meydana gelen ve oldukça uzun süren bir kuraklık sonucu otlaklarının zarar görmesi ve göçebelerin komşu topraklara saldırması yüzünden sahneye çıkmışlardı (Bilgin, 2002: 22). İskitlerden sonra bu bölgeye kıpçaklar yerleşmiştir.

Kimmerlerle başlayıp Kıpçaklarla son bulan bu süreçte bölgeye yerleşen Türk ya da Türklerle akrabalığı söz konusu olan bu toplulukların daha sonra yöreye yerleşen diğer unsurlar arasında eriyip gittiği görülmektedir (Telliöglu, 2007: 656).

İlkçağda Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yerleşen gruptan sonra bu yöredeki Türklerle ilgili ilk bilgiler VI. yüzyılın ilk çeyreğine aittir. Bu asrın başlarında Bizans İmparatorluğu'nu Balkanlar'da uzun süre meşgul eden Bulgarlar, kontrol altına alındıktan sonra 530'dan itibaren Trabzon havalisi ile Çoruh boylarına yerleştirilmiştir (Telliöglu, 2007: 656).

Bulgar iskânından sonra, Çağrı Bey'in 1018 keşif akını ile başlayan Oğuz göçü neticesinde, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin siyasi ve etnik çehresi baştan sona değişmiştir. 1048'de Hasankale zaferinden sonra İbrahim Yınal'a bağlı kuvvetlerin Trabzon civarına akınlar düzenlemesi ile Oğuzlar ilk defa Karadeniz Bölgesi'nin içlerine doğru ilerlemeye başlamıştı. 1054 yılında ise, Tuğrul Bey'e (1040-1063) bağlı kuvvetler, Çoruh boylarından Samsun civarına kadar olan bölgeye akınlar düzenlemiş, dört yıl boyunca devam eden baskı sonucunda, 1058'de Şarkî Karahisar

Selçukluların eline geçmiştir. Sultan Alp Arslan'ın (1063-1072) 1064 Gürcistan seferi esnasında ise, Şavşat ve Artvin Selçukluların kontrolüne girmiştir. Malazgirt Zaferi'nden sonra ise, Türkler Anadolu'nun pek çok yerine olduğu gibi Doğu Karadeniz Bölgesi'nin de büyük kısmına yayılmıştır. Kırsal alanın önemli bir kısmı Türkmenlerin eline geçtiği gibi Bayburt ve Trabzon şehirleri de Türk hâkimiyetine girmiştir. Ancak Trabzon'daki Türk hâkimiyeti uzun süreli olmamış, yörenin önde gelenlerinin de desteğini alan Bizans'ın bölge valisi Theodore Gabras, 1075'te şehri tekrar ele geçirdiği gibi, batıda Sinop'a kadar uzanan sahil şeridi ile iç kesimde Şarkî Karahisar'ı Türklerden geri almıştır (Tellioğlu, 2007: 656).

Anadolu'nun Bizans döneminde Kuman, Peçenek, Bulgar ve Hazar Türkleri askeri görevlerde kullanılmak üzere Karadeniz Bölgesi'nde iskân edilmiş, Doğu Karadeniz toprakları Roma İmparatoru Teodosius döneminde Orta Asya'dan gelen Peçenek ve Kuman Türklerinin istilasına uğrayarak 60 yıl Türklerin egemenliği altında kalmıştır. Bizans İmparatorluğu'nun 6. yüzyılda başta Bulgar Türkleri olmak üzere Türkleri Hristiyanlaştırma ve Anadolu'da iskân ettirme faaliyetleri bilinmektedir (Gökdağ, 1997: 35).

Daha sonraki süreçte Türkler akınlarla bölgede hâkimiyet kurmuş ve yerleşmeye başlamış, 1048'de Tuğrul Bey'in üvey kardeşi İbrahim Yınal Trabzon hinterlandına kadar ulaşmıştır. 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra ise Türkler kitleler halinde Anadolu'ya gelmeye başlamış, Çoruh'tan itibaren Karadeniz sahilinin fethine girişmiştir. 1080'de Danişmendliler Samsun'u fethetmiş daha sonra Çoruh havzasından ilerleyerek Trabzon dâhil tüm Doğu Karadeniz'de hâkimiyet kurmuştur. Sinop çevresinde yaşayan Çepni Türkmenleri de 1277'de Samsun'dan Giresun'a uzanan bölgeye yerleşmişlerdir (Şen, 2013: 5).

1203'te İstanbul'un Haçlılar tarafından işgal edilip Latin Devletinin kurulmasından sonra Bizans tahtının varisleri İstanbul'dan kaçmış, Gürcü Kraliçesi Tamara'nın Kıpçak Türklerinden kurduğu bir orduyla Doğu Karadeniz sahillerinde varlık sürmeye başlamıştır. Bizans hanedanından Aleksius Komnenos 1204'te Trabzon'u ele geçirerek hükümdarlığını ilan etmiş, Samsun, Sinop ve Karadeniz Ereğlisi'ne kadar ilerleyerek Trabzon Krallığını kurmuştur. İznik'te hâkimiyet kuran Theodore Laskaris, Aleksius'un daha ileri gitmesini önleyerek İstanbul'daki Latinlerin desteğiyle Sinop'u Komnenoslardan alarak Aleksius'u esir etmiştir. Aleksius Selçukluların yardımıyla kurtularak Trabzon'daki tahtına geri gönderilmiştir. Ancak bu yardımın karşılığı olarak Trabzon Krallığı Selçuklulara "yıllık vergi ödeme, sefer zamanı Selçuklu ordusuna asker gönderme" şartlarını kabul etmiştir. Böylece 1214'ten itibaren Trabzon Krallığı'nın etrafı Türkmenlerle çevrilmiş ve Selçuklulara bağlı bir krallık durumuna gelmiştir. 1243'ten sonra Moğollara bağlı olarak varlığını sürdüren Trabzon Rumlarının 13.yüzyılın sonunda hâkimiyet alanı Giresun ve Trabzon'la sınırlı kalmış; 1396'da Giresun'u da kaybeden Komnenosların 1461'e kadar ellerinde kalan tek bölge Trabzon olmuştur (Tellioğlu, 2002:123).

XIV. yüzyıl başlarına ait Grek kaynaklarındaki bilgilere bakılırsa, bu dönemde Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaklaşık beş yüz kilometreyi bulan kırsal alan Türkmenlerin eline geçmiş, Hamsiköy, Torul, Gümüşhane ve Kovanlar, Türklerle Rumlar arasında sınırı olmuştur. Bölgedeki Türkmen yoğunluğu o kadar artmıştır ki onların baskısına karşı duramayan Rumlar, Trabzon'un çevresindeki kırlık alanda bulunan topraklarını terk ederek şehir merkezine taşınmaya başlamıştır (Telliöglü, 2007: 659).

Trabzon Krallığı da 1461'de Fatih Sultan Mehmed'in Trabzon'u almasından sonra son bulmuştur. Böylece Trabzon'un fethiyle Bizans'ın son kalıntısı Anadolu'dan arındırılmış ve bu coğrafya tek bir otorite altında toplanmıştır. Fetihden sonra Trabzonlu Rumların ileri gelenleri imparator David ile İstanbul'a götürülmüş, bir kısmı da kendiliğinden Trabzon'dan ayrılmıştır. Bu yüzden fetihden sonra şehirde pek az Rum nüfus kalmıştır. Kalan nüfusla bazı semtler iskân ettirilerek kale içinde Hristiyan nüfus bırakılmamıştır. Rumlardan boşalan evler sipahi takımına, yeniçerilere, maiyet ağalarına ve yakın çevreden gelen Türklere tahsis edilmiştir (Goloğlu, 1975, 9-16).

Malazgirt Savaşı'nı takip eden dönemde bölgeye yerleşen Türk toplulukları, düzenli bir şekilde Karadeniz Bölgesi'ne yayılmış, ilk olarak kırsal alana yayılan göçebe Türkmenler, Türkiye Selçuklu Devleti ortadan kalktığı sırada beş yüz kilometreyi bulan bir sahayı ele geçirmiştir. Şehir merkezleri itibariyle Bayburt, Şarkî Karahisar gibi güneydeki yerleşim birimlerini Malazgirt Savaşı'nın hemen ertesinde zapt eden Türkler, Türkiye Selçukluları zamanında Samsun'u, Hacı Emiroğulları Beyliği döneminde Ordu ve Giresun'u ele geçirmiştir. Bu sebeple Doğu Karadeniz Bölgesi XV. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı Devleti hâkimiyetine girdiğinde, bölgenin bir büyük kısmı, yaklaşık dört asırdır Türkler tarafından yurt tutulmuştu (Telliöglü, 2007: 661).

“Doğu Karadeniz hattı içerisinde önemli bir yere sahip olan Giresun, Selçuklular zamanında fetih gayesiyle bölgeye yollanan Türk boylan (özellikle Çepniler) tarafından yurt edinilmiş, Fatih'in Trabzon'u fethinden (1461) sonra ebediyen Türk ülkesi olmak üzere Osmanlı topraklarına katılmıştır” (Bostan, 1993:261). “Trabzon şehri fethedilince (15 Ağustos 1461) Trabzon İmparatorluğu'na tabi Giresun'dan Hopa'ya kadar bütün yerleşim yerleri Osmanlılara katılmıştır. Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u fethi esnasında Giresun Rumların elinde güçlü bir kale durumunda bulunmaktaydı. Muhtemelen Trabzon'un fethini takiben Osmanlı ordusunun dönüşü esnasında şehir savaşımsızın Fatih Sultan Mehmet tarafından teslim alınmıştı. Şehrin direnmeksizin teslim alındığını gösterir deliller fetihden yaklaşık çeyrek asır sonra yapılan tahrir defterindeki kayıtlı bilgilerden görülmektedir” (Emecen, 1996: 79-80).

“Bilindiği üzere Giresun Osmanlı idaresine girdiğinde bir kazâ merkezi olmuştu. Giresun kazâsı 1486 tarihli tahrir defterinde Trabzon sancağına bağlı “Ze'amet-i Kürtün” adlı idarî bölgenin

merkezi durumundadır. 1515'te Kürtün kazâsına bağlı Çepni Vilâyeti tabirine rastlanmakta ve Giresun bu vilâyetin merkezi durumundadır. 16. yüzyıl literatüründe kullanılan Çepni Vilâyeti tabiri zamanla yerini Giresun Kazâsı'na bıraktı" (Emecen, 1996: 83).

Fatih Trabzon seferine çıktığında Görele, Tirebolu ve Giresun kaleleri büyük bir ihtimalle imparatorun idaresinde idi. Buna karşılık Kürtün-Dereli-Giresun-Tirebolu-Eynesil arasındaki kırılık kesim de Çepni beylerinin elinde bulunuyordu. Çepnilerin hâkim olduğu bölgelerde hiçbir Hıristiyan yerleşim birimi görülmemekteydi. XVI. yüzyıl sonlarında Rum nüfusunun azlığını bölgeyi 1681'de ziyaret eden Kudüs Patriği Dositheos de dile getirmektedir. Dositheos: " ... Amasra'da çok kiliseler var, ama hiç Hıristiyan yok ... Korom ve Ordu ıssız ... Giresun'da birkaç Hıristiyan var. Tirebolu'da öyle, Tirebolu Kalesi'nde hiç Hıristiyan yok ... " demektedir (Sümer, 1992: 48-49).

Stefanos Yerasimos, Pontus bölgesi olarak nitelendirdiği Trabzon, Gümüşhane, Lazistan, Samsun (Canik) sancaklarını ihtiva eden Trabzon vilayetindeki Hıristiyanların büyük bir bölümünün Ortodoks olduğunu, ama o dönemde Ortodoksların Yunanlı olduklarının söylenemeyeceğini belirtir ve " ... Ortodoks Hıristiyan nüfus, XIX. yüzyılın başında yeni bir canlanma sürecine giren kilise ile yeni burjuvazinin birlikte yürüttükleri çabaların etkisi altına girecek ve kökeni ne olursa olsun Anadolu'da yaşayan, Türkçe ya da Rumca konuşan bütün Ortodoks Hıristiyanlar gibi, Yunan ulusuna ait olma duygusunu benimsemeye başlayacaktır." diye yazar (Yüksel, 2004: 368). Buradan yerli halkların ve kurulan devletlerin Yunanlılarla ilgisinin olmadığını anlarız.

Giresun'un bir Türk-İslam kenti haline gelişi XV. yüzyılın sonlarından itibaren başlamıştır. Bunda bölgede idarecilik yapmakta olan Yavuz Sultan Selim'in oldukça büyük bir rolü olmuştur. Yavuz burada bir cami yaptırdığı gibi sivil iskânı da desteklemiş, böylece fiziki gelişme hızlanmaya başlamıştır. Denilebilir ki, Giresun'un bir kent haline gelmesinin gerçek kurucusu Yavuz Sultan Selim'dir (Emecen, 1989: 23).

Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemine kadar Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Türklerle Rumlar arasında önemli bir çatışma olmamıştır. Osmanlı Devleti'nin gerileme sürecine girmesiyle birlikte ise bölgede yaşayan Rumlarda ayrılıkçı fikirler oluşmaya başlamıştır. Balkan Savaşları sırasında Müslüman köylere saldırılması ile alevlenmeye başlayan bu ayrılıkçı çalışmalar, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele döneminde de devam etmiş, Paris Konferansı'nda açıkça dile getirilen Karadeniz Bölgesi'nde Pontus Devleti kurma hayalinin bir sonucu olarak, tarihe Pontus İsyanı adıyla geçen ayaklanma ortaya çıkmıştır. Ankara Hükümeti, düzenli orduları kurduktan sonra merkez ordusunu bölgeye sevk ederek 6 Şubat 1923'te bu isyanı sona erdirmiştir. Ankara Hükümeti Pontus İsyanı'nı bastırırken Yunanistan, konuyu uluslararası kamuoyunun gündemine taşımaya çalışmıştır. Ancak Lozan Barış Konferansı'nın 1 Aralık 1922 tarihli oturumunda nüfus

mübadelesi gündeme getirilmiş, 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan sözleşme ile İstanbul ve Batı Trakya hariç, Türkiye'deki Rumlarla Yunanistan'daki Türkler zorunlu göçe tâbi tutulmuşlardır. Böylece Karadeniz Bölgesi'ndeki Rum varlığı son bulmuş ve yörenin bugünkü etnik yapısı ortaya çıkmıştır (Tellioglu, 2007: 663).

1.1. Bölgenin Coğrafi Yapısı ve İklimi

Medeniyetlerin yayılıp gelişmesinde veya dağılıp yok olmasında coğrafi şartlar önemli rol oynar. Elverişli iklim şartları, verimli topraklar ve su kaynakları açısından son derece zengin bir coğrafi sahada bir medeniyetin kurulması kolay olacaktır. Giresun, gerek konumu ve gerekse nispeten korunumlu limanı ile eski çağlardan beri oldukça önemli bir yere sahip olmuştur (Emecen, 1989: 1). Bunun dışında ılıman iklimi, kale yapımına elverişli bir tepe ile çevresinde liman kurmaya elverişli iki koya sahip olması da Giresun'un yerleşme tarihi boyunca her zaman önemini korumasına neden olmuştur (Erinç: 1945:127).

Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde yer alan Giresun ili, 37, 50 ve 39 12 doğu boylamları ile 40 07 ve 41 08 kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. Güneyi Kelkit Vadisi, kuzeyi Karadeniz, doğusu Trabzon/Şalpazarı ve batısı da Ordu/Gülyalı ile çevrili olan Giresun coğrafyası, yaklaşık 7.000 km²'lik yüzölçümü ile ülke topraklarının binde 8,7'sini kapsamaktadır. Giresun kenar dağlarının güneyini denize bağlayan en kısa, en iyi yollardan biri olan ve tarihi devirlerde iç kesimlerin kıyı ile bağlantı kurduğu önemli kervan yollarından biri durumundaki Giresun-Şebinkarahisar yolunun bitiminin batı tarafında kurulmuştur. Kent kuzeye, denize doğru ilerlemiş, 140-150 m yükseltide eski bazalt lavlarından oluşmuş küçük bir yarımadanın çevresinde yerleşmiştir (Darkot, 1988: 789).

Merkezi, Aksu ve Batlama vadileri arasında denize doğru uzanan bir yarımada üzerine kurulmuş olup bu yarımadanın doğusunda ve 2 km açığında Doğu Karadeniz'in tek adası olan Giresun Adası bulunmaktadır.

Giresun'un kıyı kesiminde yıllık ortalama yağış miktarı 1100 ile 1300 mm arasında değişmektedir. Giresun bu yağış miktarı ile ülkemizin ve Doğu Karadeniz'in en yağışlı yerleri arasında bulunmaktadır. İlin Kelkit oluşuna bakan güney kesiminde bazı yerlerde yüksekliği 3000 m'yi aşan dağların kıyıdaki nemli hava kütlelerinin iç kısımlara ulaşmasını sınırlandırması nedeni ile daha düşük nem ve yağış değerlerinin hâkim olduğu yarı nemli, yarı kurak bir iklim tipi görülmektedir. İlin Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk ilçelerinin yıllık ortalama yağış miktarı 500 ila 650 mm arasında değişmektedir.

Giresun yüzey şekilleri bakımından engebeli bir görünüşe sahip Giresun topraklarının % 94'ü irili ufaklı dağlarla kaplıdır, geriye kalan %4'lük miktar ise platolardan oluşmaktadır. Ovalık

alanlar ise yok denecek kadar azdır, buna rağmen topraklarının %90'ı tarım yapmaya elverişlidir (Fatsa 2010: 1).

İlin yüzey şekillerinin çatısını, Karadeniz kıyısı boyunca uzanan oldukça dar ve alçak düzlüklerden oluşan bir kıyı şeridi ile güneyde Kelkit Vadi'si arasını kapsayan Giresun dağları meydana getirir. Doğu Karadeniz dağlarının batıya doğru uzanan kollarından biri olan Giresun dağlarının doruk çizgisi Kelkit Vadisi'ne Karadeniz kıyısından daha yakındır ve dik yamaçlarla iner, vadilerle yarılmış Karadeniz tarafında ise eğim daha azdır. Kıyı genellikle tepelik bir görünüme sahiptir. Kıyıya paralel bir duvar gibi uzanan dağların ortalama yüksekliği 2000 metre olmakla birlikte bazı yerlerde 3000 metreyi aşmaktadır (tuik, 2013: 3). Yükseltisi 3000 metreyi geçen bu dağlar; Karagöl, Erimez, Sis, Yürücek, Gavur Dağları ve bunların etrafındaki yaylalardan oluşur. Çayırlarla kaplı bu yaylalar, konar-göçer Türkmen yaşamına son derece elverişlidir. Bu yüzden bölgenin Türkleşmesi sürecinde Çoruh-Kelkit oluşunun kuzeyine yönelen Çepniler, önce bu yaylaları yurt edinmişlerdir. Hayvancılığın öneminin azalması ile giderek nitelik değiştiren ve turizm alanı haline gelen Giresun yaylalarının en önemlileri Kulakkaya, Kümbet, Tamdere, Avşar, Bektaş ve Karagöl'dür (Fatsa 2010: 1).

Giresun ilinin kuzey bölümünde, Giresun Dağları ile Kuzey Anadolu Dağları'nın bazı kesimlerinden doğan çok sayıda küçük akarsu vardır ve bu nedenler kıyı şeridi sık vadiler ağıyla yarılmıştır. İl topraklarındaki akarsuların tümü dağların dik yamaçlarından büyük bir hızla aktığından oluk biçimli derin vadiler oluşmuştur. İlin başlıca akarsuları şunlardır: Aksu (Karagöl bölgesinden doğar, merkez ilçenin doğu sınırında denize dökülür), Harşit Çayı (Gümüşhane il sınırındaki Vavuk Yaylası'ndan doğar, Tirebolu'nun doğusunda denize dökülür), Özlüce (Gelevera). Deresi (Balaban dağlarından doğar, Espiye'nin doğusunda Karadeniz'e dökülür), Pazar Suyu (Karagöl ve Yürücek dağlarından doğar ve Bulancak'ın batısından denize dökülür), Yağlıdere (Erimez dağlarından doğar ve Espiye'nin batısından denize dökülür), Batlama Deresi (Erimez dağlarından doğar ve Espiye'nin batısından denize dökülür). (tuik, 2013).

İlin toplam alanının küçük bir bölümünü oluşturan ovalar Aksu, Batlama, Pazarsu, Özlüce ve Harşit derelerinin deniz ile buluştuğu noktalarda küçük deltalar şeklindedir. Bu küçük delta ovalarını besleyen dereler, Harşit, Yağlıdere, Aksu, Batlama ve Pazarsu vadilerini oluşturur. Kelkit Vadisi ise ilin güney coğrafyasında bulunan Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk ilçelerine ait toprakları teşkil eder (Fatsa 2010: 1).

Giresun'da bitki örtüsü iklim özellikleri ve yükseltiyeye bağlı olarak değişir. İklim koşullarında olduğu gibi doğal bitki örtüsünün dağılışında da ilin iki kesimi arasında farklar vardır. İlin kuzey kesiminde kıyı ovalarının ardındaki yamaçlar 800 m yükseltiyeye kadar fındık bahçeleriyle kaplıdır. Giderek daha yükseklerle doğru kızılgaç kestane gürgen meşe ve kayınlara 1600 metreden sonra

kökner ladin ve sarıçamlardan oluşan ormanlara rastlanır. Orman Örtüsü 2000 metrede sona erer. Daha yüksek alanlarda alp tipi gür çayırlarla kaplı yaylalar yer alır. Giresun dağlarının güneyindeki Çoruh-Kelkit vadi oluşuna bakan kesiminde ise daha çok meşelerden oluşan kurakçıl ormanlar ve bozkır (step) bitkileri ön plana çıkar.

1.3. Bölgeni Beşeri Durumu ve Ekonomik Yapısı

1.3.1. Bölgenin Beşerî Durumu

Osmanlı dönemi Giresun'un nüfusu ve sosyal-iktisadi durumu hakkında tafsilatlı bilgi XVI. yüzyıl tahrir defterleri ve XVII. yüzyıla ait Anadolu ve Rumeli avârızhâne tahrir defterleri serileri ile bölgenin cizye defterleri ve Trabzon şer'iyeye sicillerinde bulunabilir. Âşık Mehmed, Trabzon ile Giresun'un karadan üç, Samsun ile Giresun'un ise dört günlük mesafede olduğunu ifade eder. Kâtip Çelebi, Cihannümasında "Giresun" hakkında Âşık Mehmed'in verdiği bilgileri tekrar eder ve Giresun'un bir dağ üzerinde kalesinin bulunup harap bir vaziyette olduğu ve deniz kıyısında bir yerde akik taşının çıktığını ifade etmektedir. Bu dönemle ilgili yazdıkları arasında Evliya Çelebi'de Giresun hakkında tatminkâr bilgi vermez ve Giresun'u çarşı içerisinde camileri, mescidi, han, hamam ve pazarı bulunan ve fazla büyük olmayan bir kasaba olarak tanıtır (Emecen, 1996: 81).

Giresun ili 1920 yılına kadar Trabzon iline bağlı kalmış, bu tarihte müstakil mutasarrıflık, 1923 yılında il olmuştur. 1923 yılında Giresun ili, merkez, Tirebolu ve Görele ilçeleri ile bunlara bağlı Bulancak, Keşap ve Espiye bucaklarından ibaret olan Giresun 1933 yılında Şebinkarahisar ilinin kaldırılması ile Şebinkarahisar merkezi ve Alucra ilçeleri Giresun iline bağlanmıştır. 1942 yılında Bulancak, 1945 yılında Keşap, 1957 yılında Espiye, 1958 yılında Dereli, 1960 yılında Eynesil, 1988 yılında Piraziz, 1987 yılında Yağlıdere, 1990 yılında Çanakçı, Güce, Doğan kent ve Çamoluk ilçelerinin kurulması ile ilçe sayısı 15 olmuştur (Giresun TSO, 2014: 25).

Günümüzde Giresun İline bağlı 15 ilçe, 3 bucak, 533 köy ve 221 mahalle ve 17 belde bulunmaktadır.

1.3.1.1. Bölgede Nüfus Hareketleri

Osmanlı dönemi Giresun'u hakkında en ayrıntılı bilgiler, XV ve XVI. yüzyıllara ait Trabzon sancağı tahrir defterlerinde yer alır. Bu defterlerden en erken tarihli olanına göre 1486'ya doğru yerleşmenin kale içinde ve hemen civarında olduğu ve şehrin askerî özelliğinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu dönemde Giresun 114 nefer, yirmi iki dul (bive). Hıristiyan nüfusa sahipti (Emecen, 1996: 80).

Trabzon Vilayet Salnamesi 1831 genel nüfus sayımına göre Trabzon vilayeti merkez sancağına bağlı Giresun ve Keşap kazası merkezlerinde 8.785 Müslüman nüfusun olduğu görülmektedir (Okur, Usta, 2009: 49).

1901 (1319) tarihli Trabzon Vilayet Salnamesi'nde ise Giresun kazasında; 69.411'i Müslüman, 13.719'u Rum, 1.546'sı Ermeni olmak üzere toplam 84.676 kişi yaşamaktaydı. 1902 (1320) tarihli salnamede nüfusun 2.000 civarında artarak 86.489'e77, 1903 (1321)'te ise bir önceki yıla göre 3.000 civarında artış göstererek 89.563'e yükseldiği görülmektedir (Okur, Usta, 2009: 50, 51, 58).

Giresun'un Birinci Dünya Savaşı'ndan önce nüfusu 16000'den fazla olup bunun 8000'i Türk, 7500'ü Rum, 1000 kadarının da Ermeni olduğu belirtilmektedir. Giresun'un Rum nüfusu Kurtuluş Savaşı'nı takiben Yunanistan Türkleri ile mübadele edilmiştir (Bekdemir, Ertürk, Güner, 2000: 8).

Türkiye nüfusunun 13.648.270 olduğu 1927 yılında nüfusu 165.033 kişi olarak tespit edilen Giresun, nüfus büyüklüğü açısından 63 il arasında 40'inci sırada yer almaktaydı. 1935 yılında ise Giresun'un nüfusu 260.154 kişi olmuştur (Giresun TSO, 2014: 24).

Günümüzde ilinin nüfusu sürekli azalmakta olup, ülke genelinde nüfusu gittikçe azalan iller arasında ilk sıralarda gelmektedir. İl nüfusedeki belirgin azalma 1970 yıllarından itibaren başlamıştır. Nüfus azalmasının sebeplerinin başında göç gelmektedir. İle aynı zamanda göç gelmesine karşın, giden göçü karşılayamamaktadır. 2011, 2012, 2013 yıllarında Giresun en fazla sırası ile İstanbul, Trabzon, Kocaeli, Ordu, Bursa, Ankara ve Samsun illerinden göç almıştır. 2011, 2012, 2013 yıllarında Giresun en fazla sırası ile İstanbul, Kocaeli, Trabzon, Ordu, Bursa, Ankara ve Samsun illerine göç vermiştir (Giresun TSO, 2014: 25).

Günümüzde Giresun'un nüfus yoğunluğu kıyı şeridinde il ortalamasının üzerinde iken bu oran kıyı şeridinden iç kesimlere doğru gidildikçe belirgin bir şekilde il ortalamasının altına düşmektedir. 2013 adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre Giresun'un toplam nüfusu 425.007'dir. İl nüfus büyüklüğü bakımından Türkiye'nin 45. büyük ilidir. İlin nüfus yoğunluğu ülke nüfus yoğunluğunun altındadır. Nüfus artış hızı % 12.9 net göç hızı ise 2012-2013 döneminde % 7.8'dir (tuik, 2013).

1.3.1.2. Bölgede Nüfus Dağılımı

Giresun'da Rumlar, Ermeniler ve Türkler yüzyıllarca beraber yaşamışlardır. Trabzon Rum İmparatorluğu'nun 1461'de yıkılışına kadar şehirde Rumlar fazla iken, bu tarihten itibaren şehre gelen Türkmen grupları sayesinde kısa zamanda Türkler, kazada nüfus çoğunluğunu ele geçirmişler

ve Rumlar azınlık durumuna düşmüşlerdir. İkinci azınlık durumunda ise Ermeniler görülmektedir. Ermeniler daha çok Orta Anadolu'da nüfus hareketlerinde bulduklarından sayıları şehirde en az olan millet durumunda kalmışlardır. Türkler bu dönemlerde şehirde oturmaktan ziyade köylerde oturmayı tercih etmişlerdir. Bu durum şehir merkezinde nüfus fazlalığını Rumların eline geçirmiştir (Karaman, 2008: 169).

Salnamelerde verilen bilgiye göre bölgenin dini tarihi şöyledir: MS. III. yüzyıla kadar bölge halkı putperesttir. Hz. İsa'nın havarilerinden Andreas bölgeye gelerek Hristiyanlığı ilk dönemlerden itibaren yaymıştır. Yörede Hristiyanlığı ilk kabul eden Rumlar olmuştur. Ermeniler ise bölgeye Trabzon şehrinin doğuya açılan bir kapı olmasından sonra gelişen ticaret sonucu gelmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon ve civarını fethiyle birlikte bölgedeki Türk ve Müslüman nüfus hızla artarak en büyük dini grubu oluşturmuştur (Kılıç, Topal, 2004: 71).

1895/96 tarihli salnameye göre Trabzon vilayetinde bulunan ahalinin büyük bir çoğunluğu Türk ve Lazlardan oluşmaktadır. Bunların dışında bir miktar da Çerkez ve Gürcülerden müteşekkil muhacirler vardır. Müslüman ahali Sünni ve Hanefi mezhebindedir. Hristiyanlar ise Rum Ortodoks, Ermenilerin büyük çoğunluğu Gregoryen, bir kısım Ermeni de Katolik ve Protestan mezheplerine mensuptur. Bölgede Yahudi yoktur (Kılıç, Topal, 2004: 71).

Milli mücadelenin başlarında Giresun'da 190 bin Müslüman, 10 bin Hristiyan vardı (Albayrak, 2003: 25). Nüfus mübadelesinden sonra şehirdeki Rumlar ve Ermeniler gitmişler ve şehirde tamamen Türk nüfusu hâkim olmuştur.

1.3.4. Bölgenin Ekonomik Yapısı

1.3.4.1. Köylerde Yaşam

Giresun ve sahil ilçelerininin 10 ile 13 km uzaklıkta bulunan köylerinin başlıca geçim kaynağı fındıktır. Bu sahada fındık alternatifsiz tek geçim kaynağıdır. 750-1250 m yükselti seviyeleri arasında kalan sahalardaki köylerinin ortak özelliği ise; çoğunlukla ormanların tahribi sonucu açılan sahalarda, orman içinde ya da orman kenarında yer almaları nedeniyle orman köyü olmaları, tarlaların bir kısmında fındık bir kısmında da hâlen tarla tarımı yapmaları, yaylalardan da yararlanarak hayvancılıkla uğraşmaları ve son olarak da ek gelir için mevsimlik iş gücüne katılmalarıdır (Yılmaz, 2008: 364).

Yaylacılık Giresun'da en önemli geleneksel sosyo-ekonomik etkinliklerindedir. Giresun'un güneyini kuşatan dağlar, kuzeye ve güneye doğru alçalarak belirli yerlerde, düzlükler oluşturur. 1750 – 2200 metre yükseklikteki bu platolarda pek çok yayla vardır. Yılın belirli zamanlarında yaylalara çıkılarak; birtakım sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi olayı

Doğu Karadeniz’de yüzyıllardır geleneksel olarak devam ettirilmektedir. Bu geleneksel yapı; yaylacılığın, yayla ekonomisinin, yayla kültürünün ve yayla turizminin temelini oluşturmaktadır (Şişman, 2010: 550).

Giresun ve çevresinde yayla ve yaylacılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasında Anadolu’ya gelen Çepni Türkleri önemli rol oynamıştır. Orta Asya’da hayvancılıkla uğraşan ve konargöçer hayat tarzında yaşayan Çepni Türklerinin Orta Asya’daki konargöçer hayat tarzlarını Giresun ve çevresinde devam ettirmesi, bu çevredeki yaylacılık faaliyetlerinin gelişmesini olumlu yönde etkilemiştir.

Yaylacılık ilin hemen hemen tüm köylerinde görülür ve ekonomik nedenlerle yapılır. Yaylacılığın sayfiye anlamı ikinci planda yer alır. Hayvanlara otlak bulmak, onların kışlık ot ihtiyaçlarını hiç değilse bir kısmını yayladan kesip kurutmak ve bu arada peynir, yağ gibi ürünleri hazırlamak için yaylaya çıkılır. Giresun köylerinde, baharın gelmesi ve karların erimeye başlamasıyla yaylaya göç gitmek için hazırlıklar başlar. İlk hazırlıklar köy evlerinde başlar. Mısırlar değirmenlerde öğütülüp un haline getirilir, kurutulmuş sebzeler ve turşu gibi dayanıklı yiyeceklerin bir kısmı yaylaya götürülmek üzere hazırlanır. Yaylaya götürülecek eşyalar hazırlanıp, eksikler varsa tamamlanır. Yaylaya göç tarihleri en erken nisan ayında başlar ve haziran ayına kadar devam eder. Yaylaların dışında birde güzle denilen yerleşim alanları vardır ki buralara yazın başında ve sonbaharın sonunda gidilir. Buralar asıl yaylalardan daha alçak, köylerden daha yüksek mekânlardır. Buralarda yirmi ila kırk gün arasında kalınır. Yazın yaylalarda karların erimesiyle buradan yaylaya gidilir, sonbaharda da havalar iyice soğuduktan sonra köylere inilir. Güzle denilen yerler genellikle yayla yolu üzerindedir. Yaylaya gidişlerde buralarda konaklanabilir.

1.3.4.2. Şehir Yaşamı

XX. yüzyıl başlarındaki Giresun özellikle iç kesimlerle limanı arasındaki nispeten iyi sayılabilecek yol bağlantısı nedeniyle oldukça hareketli sayılabilecek bir alışverişe sahne olmaktaydı. Bakırcılık yanında kilim, aba, şal, peşkir, tire gibi dokumalar önemli bir ekonomik değere sahipti. Bu ticari aktivitenin bir sonucu olarak kentin XIX. yüzyılın sonlarından itibaren fiziki görüntüsünde de büyük değişiklikler meydana gelmiştir (Bekdemir vd., 2000: 8, 9).

1869-1870 salnamelerine göre Giresun kazasında Müslüman ahali toplam 43 cami ve mescitte 50 imam ve 38 hatiple dini vecibelerini yerine getirirken, Hristiyanlar da Rum ve Ermeni olduklarına bakılmaksızın 18 kilisede 24 rahip yönetiminde ibadetlerini ifa ettikleri anlaşılmaktadır. Giresun kazası ve bağlı nahiyelerinde ise toplam 177 imam ve hatip, 117 cami ve mescitte, 54 rahip de 37 kilisede kendi cemaatlerine yönelik dini hizmet vermektedir. Bir başka açıdan değerlendirildiğinde ise Giresun ve yöresinde Müslümanlara ait 117, Hristiyanlara ait 37

dini kurumun varlığından söz etmek mümkündür. Bunların dışında müdavimlerinin Müslüman ahaliden oluştuğu 7 de tekke vardır (Kılıç, Topal, 2004: 67).

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Giresun Kazasında köyleriyle birlikte toplam 15 medrese bulunmaktadır. Bu medreselerde 215 öğrenci eğitim görmekte olup 11 müderris mevcuttur. Akköy nahiyesinde 7 medrese, 481 öğrenci ve 7 müderris görev yapmaktadır. Keşap nahiyesinde ise 5 medrese, 166 öğrenci ve 4 müderrisin bulunduğu görülmektedir (Karaman, 2008: 503).

Giresun'daki gayrimüslimler, 1869 Nizamnamesi ve 1876 I. Meşrutiyet'in getirdiği kanunlardan faydalanarak yeni okullar açmışlardır. 1880'lerde Giresun şehrinde gayrimüslimlere ait 5 okul bulunmaktadır. Bunlardan 3'ü Rumlara ait olup, 420 erkek, 63 kız olmak üzere toplam 483 öğrenci; 8 erkek ve 2 kadın öğretmen gözetiminde eğitim görmektedir. Diğer 2 mektep ise, Ermenilere ait olup, 150 erkek, 92 kız toplam 242 öğrenci; 3 erkek, 2 kadın toplam 5 öğretmenle eğitimlerine devam etmektedir (Karaman, 2008:507).

1960'dan sonra Giresun'da eğitim alanında gelişme hızlandı. 1961-1962 öğretim yılında ebe yetiştiren Sağlık Okulu açıldıktan sonra 1962'de Giresun Kız İlköğretmen Okulu ve 1967'de İmam Hatip Okulu faaliyete geçti. Aynı yıl Ziraat Meslek Okulu da açıldı. 1976'da Giresun Meslek Yüksek Okulu açıldı. İşletme, muhasebe, elektrik ve sekreterlik bölümleri olan okul Giresunlu gençlere, il dışına çıkmadan yükseköğrenim imkânı sağlamıştır. 1952'de İl Halk Kütüphanesi, 1953'te Giresun Çocuk Kütüphanesi açıldı (Kuran, 2008: 362).

Günümüzde Giresun merkezi diğer ilçelere nazaran kent kültüründe merkez konumdadır. Merkez olma avantajıyla sosyal yaşam etkinlikleri yoğundur. Eğlence merkezleri ve diğer sosyal mekânlar sosyal ihtiyaçları karşılamaktadır.

Giresun ili tarihi yapılarıyla da turizm değeri taşımaktadır. İlin tarihi ve kültürel değerleri arasında da şunlar sayılabilir; Osman Ağa Mezarı, Seyyid Vakkas Türbesi, , Fatih Camii, Kufa Kuyusu Suyu, Katolik Kilisesi (Çocuk Kütüphanesi) Kale Camii, Hacı Hüseyin Camii ve Çeşmesi, Hacı Miktad Camii, Şeyh Keramettin Camii, Kapu Camii, Şahin Kayası, Gölyanı Obası, Tepesi Delik Obruğu, Kara Göller, Yeni Köy Mağarası, Şebinkarahisar Kalesi, Tirebolu Merkez ve Bedrama Kaleleri, Eynesil Kalesi, Espiye Andoz Kalesi, Alucra Kamışlı Kilisesi, Şebinkarahisar Asarcık ve Licese Kilisesi, Çamoluk Kayacık Kilisesi vd.

Giresun Adası ilin önemli tarihi ve doğal güzelliklerindedir. Ada'da tarihle doğa içiçedir. Kalıntılardan, çepeçevre surlarla çevrili olduğu anlaşılmaktadır. Surların yapımında taş işçiliği, Giresun Kalesi ile aynı tekniği taşımaktadır. Pontuslular dönemine ait olduğu en gerçekçi ihtimaldir. Tarihi kalıntılardan iki büyük şarap fıçısı, bir mabet harabesi, tapınak yeri, ayakta kalan surlar ve gözetleme kulesi en göze çarpanlardır. Doğu ucundaki "Hamza Taşı" antik çağlardan

kalma bir dikittir. Aksu şenliklerinde ve yaz aylarında özel seferlerle ziyaret edilmektedir. Meryem Ana Kilisesi ise Hıristiyanlığın ilk yayıldığı yıllarda kalma bir kaya tapınağıdır. Panaia ve Surp Sarkis adlarıyla da bilinen ve üç katlı olduğu söylenen tapınak, geçmişte şifahane olarak kullanılmıştır (Külekçi vd. 2011: 225).

İl sınırları içerisinde milli park Alanları yoktur. Merkez ilçe, İnişdibi Belediyesi mülki sınırları içerisinde 2010 yılında, 89,30 Hektarlık alanda “Ağaçbaşı Tabiat Parkı” tescil edilmiş, uzun devreli gelişme planı tamamlanmak üzeredir. İl genelinde, Giresun Kalesi, Giresun Adası, Espiye Andoz Kalesi, Yağlıdere Gölyanı Obası, Görele Karaburun Sahili ve Tirebolu Yılgın-Yeniköy arası 6 adet sit alanı, Giresun Merkez Anıt Ağaç, Çanakçı Meşe Ağacı, Eynesil Anıt Ağaç, Tirebolu Anıt Ağaç, Görele Ardıç Ağaç, Alucra Arda Köyü Mağarası, Alucra Tepesidelik Obruğu, Espiye Ericcek Köyü Şelalesi, Keşap Travertenler, Keşap Şahinkayası, Bulancak Gelinkayası olmak üzere toplam 17 adet tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanı mevcuttur (Külekçi, Dada, Dervişoğlu vd., 2011: 163).

1.3.4.3. Bölgede Faaliyet Gösteren Sanayi Kuruluşları

Giresun eski devirlerde faal bir ticaret merkezi olmamıştır. Nitekim ele geçirilen paraların bir yüzünde M. Aurele'in başı, ters yüzünde insan vücutlu yarı tanrı görünümünde bir satir, sağ elinde bir meşale, sol elinde bir çobandeğneği görülmektedir. Bu tasvirlerden hareketle Giresun'un eski devirlerde bir deniz ve bir ticaret şehri değil, daha ziyade ormanları ve sürüleriyle kendini gösterir bir şehir olduğunu söyleyebiliriz (Karaman, 2008: 170).

Giresun Osmanlılar zamanında gündün güne gelişmiş ve Karadeniz'in önemli ticaret limanlarından biri haline gelmiştir. Bunda da Giresun'u Anadolu'ya bağlayan yolların önemli rolü olmuştur (Emecen, 1996: 79-80). XVI. yy'da şehir halkı denizcilik yanında çevredeki bahçelerde ziraatla meşguldü. Vergi gelirleri arasında yer alan ve ekonomik olarak önemli sayılabilecek bir değer taşıdığı anlaşılan başlıca ürünler meyve, ceviz, hububat, soğan-sarımsak, kendir, nar ve üzümdü. Darı ve fındığın ekonomik bir değer kazanması, özellikle bu sonuncu ürünün vergi gelirleri arasında yer alması 1580'lerde olmuştur (Bostan, 1993: 261-266).

Giresun Limanı'nın 1800'lü yıllarda şap madeninin nakledildiği önemli bir liman olduğu tespit edilmiştir. İzleyen yıllarda limanın önemi daha da artarak kent, çevrede yetişen ürünlerin diğer bölgelere ulaştırıldığı bir merkez özelliği kazanmıştır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Giresun Limanı'ndan direkt olarak fındık ihracatının da yapıldığı bilinmektedir. Bu ticareti genelde, Osmanlı vatandaşı olan gayrimüslimler yapmışlardır. Zaten bundan sonraki yıllarda Giresun fındık tarımında ve buna bağlı olarak da fındık ticareti ile ön plana çıkmıştır. Bunda da yabancı ülkelerden gelen talep başrolü oynamıştır. Yılda 2 ile 3 milyon kilo kadar ihraç edilen fındık Giresun'daki sosyo-ekonomik hayatın başlıca düzenleyicisi durumunda idi (Bekdemir, Ertürk, Güner, 2000: 8).

1865- 1905 salnamelerinde Giresun Kazasında ziraata elverişli çok az düz arazi olduğu, bölgede çok miktarda fındık yetiştiği belirtilmektedir. Giresun'da yetişen bu fındıklar sivri ve tombul olmak üzere iki çeşittir. Diğer yerlerde yetişen fındıkların hepsinden kıymet ve lezzet bakımından üstündür. Kazada yetişen mahsuller arasında ilk sırayı fındık alır. Sahilde en ziyade pirinç, mısır, iç taraflarda ise biraz buğday, arpa, fasulye, nohut ve bakla gibi şeyler ekilir. Bölgede meyve ağaçları boldur. Yükseklerde geniş yayla, meralar ve ormanlar olduğundan hayvancılık yapılır. Hayvancılıktan elde edilen tereyağı, peynir, balmumu, yapağı, keçi kılı ve deri gibi mahsullerden her sene bir miktar ihraç edildiği de salnamelerde verilen bilgiler arasındadır (Kılıç, Topal, 2004: 67).

1865-1905 tarihli salnamelerden edinilen bilgilere göre Giresun'da kara keten bezi ve peşkir dokunarak çeşitli vilayet ve kasabalara satıldığı, kuyumculuk, bakırcılık gibi sanayi dalları da işletildiği, marangoz, bakırcı, demirci ve taşçı ustasının çok olduğu belirtilmektedir. Gümüş çatal ve bıçak takımlarının üretimiyle birlikte kayık ve sandal da imal edildiği Kuruk nahiyesinin Kulakkaya mevkiindeki fabrikalarda bolca kereste imal edilerek dışarıya ihraç edildiği, bölgenin, kerestesi ve madenleriyle meşhur olduğu da verilen bilgiler arasındadır. Salnamelerden anlaşıldığı kadarıyla bölgeye ait yer altı kaynaklarının işletmesi tamamen gayrimüslimlerin elindedir (Kılıç, Topal, 2004: 67).

II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi tüm Türkiye'de iktisadi hayatı derinden etkilediği gibi, Giresun'un da gelişmesi durdu. Bunun sonucunda bu dönemde işsizlik arttı, Giresun'dan Trabzon'a ve diğer şehirlere göç başladı. Şehrin nüfusunda bu dönemde azalma meydana geldi (Kuran, 2008: 360).

Bugün Giresun merkez dinamik bir ekonomiye sahiptir denebilir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Giresun ilinin ekonomisi tarıma (fındığa), balıkçılık ve tarıma dayalı sanayiye dayanır. Faal nüfusun yüzde 80'i tarımla uğraşır. Tarımın tüm sektörler içindeki payı % 24 civarındadır. En önemli tarımsal ürün ise fındıktır. Dünya fındık ihracatında Türkiye ilk sıralarda olup, ülkede yetişen fındığın % 25 'i Giresun'dan temin edilmektedir. İlde fındıktan sonra en çok mısır, buğday, arpa, fiğ, patates ve baklagiller yetişir. Bunlar dışında ilde sebzeçilik ve meyvecilik de gelişmiştir. Sebzelerden karalahana, domates ve fasulye Meyvelerden de elma, armut ve kiraz bölgede yetişen ürünlerin başında gelmektedir.

İl, son 15 sene içinde hızlı bir sanayileşme içine girmiştir.

Giresun kurşun, çinko, bakır, granit, mermer, kaolen, illit, betonit gibi zengin maden rezervlerine sahiptir. Giresun ilinde çinko ve kurşun madeni konsantresi işletmeciliği ile barit

madeni ticareti yapılmaktadır. Kurşun Bulgaristan'a, barit ise çeşitli ülkelere deniz yoluyla ihraç edilmektedir. Bunların dışında buğday unu ihracatı da yapılmaktadır (Giresun TSO, 2013: 65).

Giresun'un ekonomik gelirlerinden biri de turizmdir. Günümüzde ulaşımın gelişmesi ilde turizmi geçmiş yıllara göre daha da gelişmesini sağlamıştır. İl konumu, kültürel değerleri doğal güzellikleri, yaylaları ile her mevsim gezilip görülmeye değerdir. İlin orta yükseltilerinde bulunan yaylaları doğal ve bozulmamış bitki örtüsü ile yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmekte ve her geçen gün yayla turizmine yönelik tesisler artmaktadır.

Giresun sahil kesimi besicilik için uygun bir yapıya değildir. Maliyetleri düşürecek mera alanları yoktur. Yayla ve obalar ise eskiden beri süregelen kullanım karmaşası, ulaşım güçlükleri ve sınır aşmazlıkları gibi nedenlerle verimli kullanılmamaktadır. Yem bitkisi üretimi ve kaliteli mera olmadan başarılı besicilik yapmak imkânsızdır. Çamoluk, Alucra ve Şebinkarahisar ilçeleri dışında besicilik çok karlı olmamaktadır (Külekçi, Dada, Dervişoğlu, vd., 2011: 244).

Karadeniz sahil yolunun da etkisiyle tüm Karadeniz kıyılarında olduğu gibi Giresun'da da sahil kesiminde de yoğun bir yapılaşma göze çarpmakta, kıyı boyunca yerleşmeler alansal olarak büyüyerek birbirleri ile birleşmektedirler. Kıyı çizgisi üzerinde yer alan kasaba ve şehirlerdeki idari ve ticari iş sahaları yanında özellikle inşaat sektörü birçok kişiye istihdam sağlamaktadır. Bu durum kırsal kesimden kıyı bölgesine göçü teşvik ettiği gibi mevcut yerel nüfusun bu kesimde iş bulmasında ve bu yolla nüfusun yerinde tutulmasında da etkili olmaktadır (Yılmaz, 2008: 364).

İKİNCİ BÖLÜM

2. SÖZLÜ KÜLTÜR ÜRÜNLERİ

2.1. Fıkra

Fıkra, Türk Dil Kurumu tarafından “kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâyecik” (Güncel Türkçe Sözlük) olarak tanımlanmıştır.

Dursun Yıldırım ise fikrayı “hikâye çekirdeğini hayattan alınmış bir vak’a veya tam bir fikrin teşkil ettiği kısa ve yoğun anlatımlı, beşeri kusurlarla içtimai ve gündelik hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç hadiseleri, çarpıklıkları, zıddiyetleri, eski ve yeni arasındaki çatışmaları sağduyuya dayalı ince bir mizah, hikmetli bir söz, keskin bir istihza yoluyla yansıtan; umumiyetle bir fıkra tipine bağlı olarak nesir diliyle yaratılmış, sözlü edebiyatın müstakil şekillerinden ibaret yaygın epik-dram türündeki realist hikâyelerden her birine verilen isim” (Yıldırım, 1999:3) olarak tanımlamıştır.

Divanü Lügati’t-Türk’te fıkra yerine *küg*, *külüt* kelimeleri kullanılmıştır. Muhtelif devirlerde muhtelif Türk boylarında fıkra yerine farklı kelimeler kullanılmıştır. Kırım, Kazan, Uygur, Azerbaycan Türkleri ve Özbekler *latife*; Başkurtlar *kalamas*, *marak*; Kazaklar *ertegi*, *anız*; Irak Türkmenleri *nükte*, *fıkra*; Türkmenler *latife*; *değişme*, *şorta söz*, *yomak* demiştir. Osmanlı toplumunda *latife* olarak kullanılan söz XIX. yüzyılın sonlarına doğru yerini *fıkarât* ve *fıkraya* bırakmıştır. Batıda bu terim *anecdote* sözü ile karşılanmıştır (Kaya, 2010: 315).

Fıkraların göze çarpan ilk işlevi, eğlendirmedir. İcra ortamında bulunan anlatıcı ve dinleyiciler fıkra anlatılırken ve bittikten sonra gülerken psikolojik rahatlama yaşamakta, böylece fıkralar hoş vakit geçirme ve eğlenme aracı olarak kullanılmaktadır (Çalış, 2010:2). Gülmek insanda doğal bir davranıştır. Gülebilecek halde olmak için bir neden gereklidir. Güldürebilecek nedenler, bir insanın kültür düzeyine göre değişir. Bir espriyi herkes gülünç bulmayabilir. Gülme sebebine katılabilmek, toplumda, güldürücü nedenlerin farkına varabilmek, yaradılış, kültür ve alışkanlık işidir (Artun, 2013: 2).

“İnsanın, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurması” olarak tanımlanabilen gülmek yalnızca insana mahsus olan ve insanın var olduğu günden beri varlığını sürdüren bir eylemdir.

Zaman içinde gülmenin ve mizahın altında yatanların sistemleştirilmesiyle gülme/mizah kuramlarını ortaya çıkarmıştır. “Gülme ve mizah araştırmalarında yaygın bir şekilde kullanılan üstünlük teorisi gülmeyi, “bir kişinin diğer insanlar üzerindeki üstünlük duygularının bir ifadesi” olarak açıklamaktadır” (Morreall 1997: 8). “Üstünlük teorisi”, insanın kendini diğerlerinden daha güçlü ve başarılı görme düşüncesinden hareketle gülmeyi diğer insanlara karşı kazanılmış bir zaferin yansıması olarak kabul etmektedir. Bu teori, üstün olduğuna inanan veya hiç olmazsa bazı durumlarda başka insanlardan daha iyi bir konumda olduğunu düşünen insanda gülme durumunun ortaya çıktığını öne sürer (Şahin, 2014:243). “Uyumsuzluk teorisi”, gülmenin daha çok bilişsel yanı ile ilgilidir. Bu teoriye göre, dünyadaki nesnelere ve bu nesnelere özellikleri, olaylar vb. arasında belli kurallar vardır, bu kurallar sayesinde insanlar düzenli bir hayatta yaşamaktadırlar. İnsanlığın beklentileri arasında bulunan kalıplara uymayan bir durumun varlığı gülmeye neden olur (Şahin, 2014:243). Rahatlama kuramına göre ise gülme bir kötülüğe karşı kayıtsız olduğumuzda veya ondan bize zarar gelmeyeceğini anladığımızda meydana gelen sevinç olarak değerlendirilir (Türkmen, 1997: 50) ve organizmadaki sıkıştırılmış/bastırılmış enerjinin boşaltılması esasına dayanır (Eker, 2003: 75).

İnsanı gülmeye sevk eden pek çok durum vardır. Hayatın içinde ve anlık gerçekleşen pek çok olay, gülmeye neden olduğu gibi, bazı gülme durumları geleneksel kurallara, zamana ve mekâna bağlanmıştır. Örneğin fıkra, uygun ortamlarda ve zamanlarda anlatıldığında insanları güldürebilmektedir. Çoğunlukla geleneksel bir fıkra tipine bağlı olarak anlatılan fıkralar veya latifeler, dil malzemesini ve hikâye etme yöntemini kullanarak gülmeyi sağlamaktadırlar (Altunel, 2003: 109).

“Fıkraların ortaya çıkışı çoğunlukla yaşanmış olaylardır. Yaşanmış bu olaylar zamanla dilden dile dolaşmış ve benzer olaylarda güldürmek, düşündürmek, kişilerin ve olayların hatalı yönlerini dolaylı yoldan söylemek için ...‘da olduğu gibi, ...misalindeki gibi, temsilen... gibi söz bağlantılarıyla dile getirilmiş ve yayılmıştır” (Erarslan, 2011: 2).

Gerek kültür gerekse edebiyat açısından zengin bir hazine hüviyetinde olan fıkralar hemen her konuda olabilir. Sosyal, siyasi ve iktisadi ayrılıklardan doğan çalışmalar, beşeri davranışlarla aile, hukuk ve terbiyeyi ihtiva eden tüm konular fıkraların özünü oluşturur (Kaya, 2010: 315).

Fıkraların sözlü anlatı geleneği içerisinde kendine has bir takım özelliklere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Edebiyatın, sözlü veya yazılı metinleri arasında fıkra türü ile ilgili olanların bolluğu, onların ne derece geniş bir dinleyici, okuyucu, anlatıcı ve yaratıcı kesim içinde varlığını sürdürdüğünün de bir kanıtıdır. Bu türün bu denli hayatıyete sahip olmasının en temel nedeni, işlevi ile ilgilidir. İşlevi, her anlamda ve her alanda, toplumun inanç, değer, sosyal, ekonomik, siyasal ve yönetim yapılarıyla ilgili aykırı gelişmelere, durumlara, eylemlere, tutumlara karşı hiçbir şeyden

çekinmeksizin tatlı ve sert bir söylem içinde eleştiri görevini yerine getirmesidir. Bir bakıma, bu tür içine giren sözel kompozisyonlara, sözel eleştiri metinleri demek mümkündür (Yıldırım, 1997: 57).

Fıkralar, günlük olaylara bağlı olarak, kültürün bir değerini, bir normunu hatırlatma işlevini yerine getirmek, eğlendirmek, eğitmek ve sosyalleşmek amacıyla ortaya çıkmışlardır. Fıkralar toplumun değer yargılarına uymayan tutum ve davranış içinde bulunan kişi veya kişileri uyarır, yanlışlıklarını veya hatalarını gösterir. Belirli bir düşünceyi yansıtır. Dinleyenleri/okuyanları güldürür, rahatsız eder, iğneler, kızdırır, yaralar. Fıkraların anlatılma gayelerinden biri eğitim olsa da işlevleri itibarıyla bir tutum veya davranışı tenkit ederler (Bayraktar, 2012: 266).

Fıkralar konuları bakımından üç gruba ayrılır:

1-İdare edenlerle idare edilenler arasında

2-İnançlarla dini adet ve merasimlerle, yasaklara dair davranışlar üzerine

3-İçtimâî, iktisadi ve siyasi görüş ayrılıklarından doğan çatışmalar (Elçin, 1986:566).

“Fıkra türünün en önemli özelliklerinden biri de tiplene gereksinimidir. Toplum eleştirilerinde bu tiplene ile ortaya çıkan kahramanları konuşturur. Toplumun zaman içerisinde oluşturduğu ve kendini temsil yetkisi verdiği bu tiplerin etrafında yine zamanla birçok fikranın oluştuğunu görmek mümkündür. Bir tipe bağlı olarak anlatılan fikranın zamanla başka bir fıkra tipine bağlanarak anlatıldığını da görmek mümkündür. Bu durumun temel nedenlerinden biri, fikranın tür özelliğinden yani sözlü kültürde hayatiyet göstermesinden kaynaklanmaktadır. Bir diğer neden ise, fikranın, içinde var olduğu toplumun o tipe yüklemiş olduğu işlevle alakalıdır. Fıkra tipleri ya yaşamış ya da var olduğu toplumdaki insanların kurguladıkları hayali bir kahraman da olabilir. Yaşamış kişiler üzerinden kurgulanmış tipler kimi zaman onlardan bazı izler taşısalar da artık onlar bambaşka bir yapıya bürünmüşlerdir. Burada toplumun eğilimleri, beklentileri ve o tipe nasıl bir işlev yükledikleri meselesi, tipin yeni kimliğinin oluşmasında en önemli etken sebeplerdir” (Bayraktar, 2013: 143).

Dursun Yıldırım Türk fıkra tiplerini kendi içerisinde şu şekilde tasnifler:

1- Ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdi tipler (İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Nasrettin Hoca vb.)

2- Zümre tipler; (Mevlevi, yörük, tahtacı, köylü vb.)

3- Azınlık tipler (Yahudi, Rum, Ermeni, Çerkez vb.)

- 4- Bölge ve yöre tipleri (Kayserili, Karadenizli, vb.)
- 5- Yabancı tipler (Fransız, Alman vb.)
- 6- Gündelik tipler (Hoca-talebe, anne-çocuk vb.)
  - a- Aile fertleriyle alakalı tipler (Ana-baba, karı-koca vb.)
  - b- Mariz ve kötü tipler (Deli, ahmak, cimri vb.)
  - c-sanat ve meslekleri temsil eden tipler (Ressam, şair, doktor vb.)
- 7- Moda tipler (Yıldırım, 1999: 24-32).

Sanat ürünleri toplumun yapısından soyutlanamaz. Bunlar toplumsal ilişkilerden doğan ürünlerdir. Her toplumun kendine özgü dünyası vardır. Bu dünyanın birikimleri sanat ürünlerinde dile getirilir. Türk halk mizahı halk fıkralarında zengin bir görünüm sergiler. Fıkralar Türk halkının sağduyusu ve iğneleyici özellikleri birleştirilerek ortaya çıkmıştır. Bu fıkralarda Türk halkının mizaha bakışını, engin hoşgörüsünü görürüz. Fıkralar, toplum ve insan ilişkilerini irdeleyen olaylara ayna tutup yansıtan yönleriyle işlevseldir. Fıkralar tarihin derinliklerinden gelir. Fıkraların yapılarındaki gülme olayını yaratan öğeler göz önünde tutulunca, halkın yaratma gücünden doğan bu estetik biçimlerde ince bir mizah, keskin bir alay ya da hikmetli bir söz mutlaka olur (Artun, 2010: 2-3).

2.1.1. Giresun Yöresinden Derlenen Fıkralar

2.1.1.1. Uç ya Talip uç

Zamanın birinde adamın birisi dinine çok düşkünmüş ve adamın oğlu da tam tersine içki alemine düşkün biriymiş. Adam devamlı beş vakit namazını gılar, evinde geceleri “hu” çekermiş. Hu allah hu hu hu Allah hu... Adamın zamanı böyle geçerken oğlunun canı buna çok sıkılırmış. Bir gün “babama ben bir iş edeyim. Öyle bir iş edeyim ki hiç unutmasın” diye düşünmüş. Aradan hayli zaman geçmiş. Düşünürken aklına bir firavunlug gelmiş. Bir akşam sarhoşken eve gelmiş, çatı arasına çıkmış oradan babasına bakmaya başlamış Babası yine “hu” çekmeye başlamış. Aradan biraz zaman geçmiş adam “hu” çekmeye devam edermiş. Oğlan yukardan konuşmaya başlamış.

- Uç ya Talip uç!

Babası irkilir, gaipten sesler geldiğini düşünür. Dinler dinler ses kaybolur. Tekrar başlar “hu Allah” hu hu hu Allah hu” demeye. Tam o sırada oğlu yeniden

- Uç ya Talip uç! demeye başlar.

Babası yeniden irkilir. Hanımını çağırır.

- Karı karı! Buraya gel.

Karısı:

- Ne oldu ya herif!

Adam :

- Gaipten sesler geliyor, Allah tarafından. Ben uçucam.

Karısı:

- Ya herif aklını başına al, sen uçamazsın. Şudur falan.

Adam:

- Yok ben uçucam.

Karısı:

- Ne istiyorsun?

Adam:

- Pencereleri aç ben uçucam.

Kadın tabi ki buna inanmak istemez. Her ne kadar inanmak istemese de kocasının emrine karşı gelmek istemez, pencereleri açar. Kadın odadan çıkar gider. Bu arada adam tekrar “hu Allah hu hu Allah hu” demeye başlar. Tekrar kendinden geçer ki o dereceye gelir. Gene oğlu yukarından başlar:

- Uç ya Talip uç.

Bu sefer adam o hızla kalkar, camdan aşağı atlar. Atlar da kanadı olmadığı için uçama. Paat diye çukura düşer. Bu sırada çukurdan bağırır:

- Garı beni kurtar!

İlk başlarda sesi duyulmaz. Sonradan tekrar başlar bağırma. Bu sefer sesi duyan kadın telaşla odaya girer bir de bakar ki eşi yok. Kadın kocasını çukurdan kurtarır. Bu işi de oğlunun yaptığı anlaşılır. (KK: 4).

2.1.1.2. Yoğurt Yiyen Çocuk

Adamın biri evlenmiş bir de çocuğu olmuş sonra askere gitmiş. Adam askerden geldiğinde bir de bakmış ki üç tane çocuğu var. Adam karısına;

-Hanım bu çocukların birisi ben giderken vardı, birisinin doğduğunu mektupta yazmıştın ya şu üçüncüsü kim? Diye sorar o sırada ocak başında yoğurt yiyen çocuğu göstererek.

Karısı:

- Onunda sana baba dediği yok, yoğurdunu yiyor. der (KK: 4).

-

2.1.1.3. Gara Cücük

Garının birinin tavuğunun cücükleri olmuş. Garı cücükleri gargalardan korumak için bir yol bulur. Tüm cücükleri bir ayağından birbirine bağlamış ve son ucunu da tavuğa bağlamış. Böylece cücükler birbirinden uzaklaşmıyacak ve tavuktan da ayrılamıyacak.

Bigün büyük bi guş gelip cücüğün birini gapmış havalanmış sonra öteki cücükler de tavuğunun beraber havalanmış. Bunu gören karı üzülmüş çaresiz gara cücüğüne bağırması:

- Gara cücüüm baş aşşa, gara cücüüm baş aşşa (KK: 4).

-

2.1.1.4. Şükreden Yoksul Kadın

-

- Bi yoksun kadın varmış. Kadının oğlu, uşaa, eşi falan yokmuş, hep çevresinin verdikleriyle geçinirmiş. Çevresinin verdikleriyle geçinirmiş ama hani dinimizde sağ elin verdiğini sol el duymicekya hani, öle derler. Kadına getirirlermiş o çevrenin esnafları, işte fırıncısı ekmeni getirirmiş, manavı sebzesini getirirmiş işte bakkalı gumanyasını getirirmiş, kapıya tıklıip bırakıp giderlermiş. Kadın sürekli işte Allah'ım bana bir haftalık ekmem, bi haftalık sebzem, on günlük kömürüm geldi şükürler olsun dermiş, dua edermiş. Karşı tarafında da işte böyle bi gomşusu varmış pek inancı olmayan. O da demiş ki:

-Kadın kadın işte şunu şu bakkal getirdi, bunu bu fırıncı getirdi, bunu manav getirdi git onlara teşekkür et. Dermiş. Kadın bunu hiç dikkate almazmış, onla muhatap olmazmış, yine de Allah'a şükreder eve gidermiş.

Öyle bir iki bir iki derken öteki pek inancı olmayan gomşusu kadın gitmiş bu fakir kadının bir aylık eksliğini görmüş, iğneden ipliğe temizliğine varana kadar, kömürüne varana kadar hepsini

ali getüri kapıya tıklı kadına veri. Fakir kadın “Allah’ım sana şükürler olsun bi aylık eksümü göndermişsin etmişsin” derken öteki kadın da evin boynuna diyeli eli belinde:

-Kadın kadın! Ben sana demiştim sen inanmıyodun, bunları Allah göndermedi ben aldım. diyu. U zaman fakir kadın onun yüzüne bile bakmi şükretmeye devam edi:

-Allah’ım sana bir değil binlerce şükür olsun, hem bir aylık yicemi göndermişsin hem de parasını şeytana ödetmişsin. (KK: 4).

2.1.1.5. Kurnaz Tilki

Bir ayı varmış, ayıyla keçi, tilki arkadaş olmuşlar. Tilkiye diyu ki ayı:

-Sen akıllısın, uyanıksın. Şu koyuna da söyle de o da bizimle arkadaşlık yapsın.

Undan sonra goyuna gidi ikna edi tilki şimdi uyanık ya hani. Tilki ikna edi getüri. Önce bi zaman yalvari tabi goyun biz zaman ikna olmi.

Ben arkadaşımı baa bi zararı olmi, bişi yapmi. diyu tilki. Ayı bizi yer diye goyun bi zaman ikna olmi. Sonra tilki:

-Bak bizde arkadaşılık, üç dört arkadaşuk, bize bişi yapmi. Diyu. Öyle böyle ikna edi, getüri. Ayı da tabi yemeği düşünüyö muydu, Ayı tam dali, gulanı gopari, goyun gaçi. Goyun gaçtı zaman da:

-Git bi daha ikna et. Diyu. Tilki gitmiş bi daha yalvarmış. Tilki di yu ki o kadar uyanık ki:

- U senin gulaana bişey dicedi, sen yanlış anladın. Gaçtığım için gulaan yırtıldı. diyu. Neyse ikinciye oli bunu aldati getüri. Undan sonra ayı goyunu yiyu tabi. Yerke yerke baki tilki, ayı tilkiye filan bişi vermi. Tilki de şey yapı bunun gafasını ali arkasına saklıyu bize bi pay vermicek diye. Unu sakli gizli gine, sona yerük diye. Ayı:

- Bunun gafası nerde? diyu.

- Unun gafası olsa ben unu gandırabülir miyim? diyu tilki (KK: 4).

2.1.1.6. Mezar Taşı

Bi adam hasta olmuş kötü hastalık. Ganser olmuş adam. Adama üç aylık ömrün var diyular. Adam da çok böyle garı gız ayakları varmış. Adam ölecene yanmazmış da bırakaca u sevdüklerine yanarmış daha doğrusu. U arada oğluna diyuki: “ Oğlum beem bi vasiyetim var, ben ölünce unu mezar taşına yaz.” diyu. Vasiyet yazı, yastuğun altına guyyi. Oğlu da “tamam” diyu. Ne olduğunu

bilmiyuya. Adam öldüktn sonra aliye baki ki ne görsün? “ Şu dünyada ne keder gördüm ne gam, sana doymadan öldüm ey sevgili ....” Undan sonra neyse oğlu ali bunu gidiyu imama soruyu yazılır mı bu diye. İmam da “ Vasiyet vasiyettür, yaz gitsin.” diyu. Öle gine bu yazıyı mu bunu. Bi kadının da eşi ölüyü, aynan yan yana yatarlarmış. Kadın mezarına geldiği zaman gözüne çatiyu tamam mı? “Ne güzel yazdırmışsın mezarının taşına” diyu. “Sağ olsaydı da bi de ben otursaydım.” diyu (KK: 4).

2.1.1.7. Hocanın Uyuz Atla İmtihani

Bir köyde bir bey bir de hoca varmış. Bey, hocaya bir gün bir iş etmek istemiş. Demiş ki arkadaşlarına:

-Bir gün bir av partisi tertipleseyim. Şu hocaya bir iş edelim.

İsteklerini hocaya söylerler. Hoca kabul eder. Tabi o zamanda öyle araba maraba olmadığı için atlarlan beraber ava giderler. Hocaya uyuz bir at verirler. Hoca işin ilkten farkına varmaz. Bunlar atları sürerler, giderler. Hoca arkadan tıkr tıkr, yavaş yavaş gelir. Bunlar av yerine varırlar ama hoca arkadan geliyor, bunlara yetişemez. Neyse aradan epey bi zaman geçer. Hoca da gelir av yerine ama bunlar avını etmişler, her şey bitmiş, hoca daha yeni gelür. Dönme zamanı gelür. Hoca gine aynı ata biner. Beyler de binerler. O arada hava bozar, akşam üzeri geri dönmek icap ediyo tabi. Yağmura yakalanmayalım diye çabuk ditmek isterler. Hocayı gine arkada uyuz atla bırakırlar. Bunlar dört nala oradan uzaklaşır. Köyün yolunu tutarlar. Hoca da uyuz atlan beraber tıkr mıkır gelirken yağmur başlar. Hoca yolda durur, elbiselerini güzel gine çıkarır, paket eder, oturur üzerine atın sırtında. Tıkr tıkr, yavaş yavaş gelür. Tabi öbürleri erken gittiği için ıslanmazlar. Aradan epiğ zaman geçer, yağmur kesilir. Bunlar da hocaylan dalga geçmek için yola çıkarlar ki hocaylan gırgır yapacaklar. Bu arada hoca yağmur kesilince tekrar elbiselerini alır, giyer. Tabi ıslanmaz elbiseleri, kuru gine gelir. Bunlar bunu bu vaziyette görünce...

- Hoca bu ne! Senin olduğun yerde yağmur yok muydu? der.

- Benim atım öyle bir hızlı geldi ki ben sizden önce geldim.

- Eee

- Bir daha geri döndüm, başka yere gittim. Ondan sonra geldim hiç ıslanmadım.

- Bunlar şaşırırlar, bu işte bi iş var, gariplik var diye. Bir gün yine av partisi yaparlar. Hocaya gine aynı işi edicekler. Hoca da atı tabi metheder. Bu seer bey bundan şüphelenir der ki:

- Bu ata ben binim.

Bir laf vardır. Kuyuyu derin kazma kendin düşersin hesabı. Bey biner ata. Öbürleri gider, bey geride kalır. Neyse epey zaman sonra bey de gelir av yerine. Akşamüzeri olur. Gine tesadüfen aynı vaziyette gine yağmur yağar. Bunlar daha yağmur yağmadan önce erken giderler. Bey geride kalır. Tıkrır mıkır gelirken bey adamakıllı ıslanır, tabi yağmura yakalanır. Bunlar bu sefer beyin yolunu beklerler. Bey gelir ki sırlısklam olmuş, iliklerine kadar ıslanmış. Hocaya kızarak biraz da:

- Beni niye kandırdırdın?

Hoca:

-Ben seni kandırmadım. Sen de kafanı çalıştırsaydın. Eğer yağmur yağdığı zaman elbiselerini çıkarıp da altına alıp da yağmur kesildiği zaman giyseydin hiçbir şey olmazdı sana demiş (Bayram, 1999: 16).

2.1.1.8. Çakal

Bizim şurda bi ortak sınırimız var. Bu taraf Trabzon, bu taraf Eynesil. Ortak deremiz var. Oradan o dere Beşikdüzü'ne gidiyor. Çakal bi gün bu dere den kapılmış sele. Arkadaşları bunu görmüşler çakalı. Demişler ki:

-Yav çakal kardeş, halin ne? Peşişan olmuşsun. Nereye gidiyorsun? Napiyorsun?

Çakal:

-Bişey yapmıyorum ben.

Arkadaşları:

-E işte gidiyorsun, sele kapılmışsın, halin perişan.

Çakal:

-Hayır, ben yobul'a dut yemiye gidiyorum. Demiş. Ölüyo halen kibiri elden bırakmi.

Arkadaşları:

-E peki madem sen niye karadan gitmiyorsun? Karadan yol varken neden dere den gidiyorsun?

Çakal:

-Yav maksat Yobul'a gitmek değil mi, ha dere den ha karadan. Demiş (KK: 149).

2.1.1.9. Cevat

Temel'le Dursun Fadime yüzünden kavgaya tutuşuyolar. Yani seni mi seviyo? Beni mi seviyo? Derken diyorlar ki:

-Biz bi bakalım, biz birbirimizi dövüp öldürüyormuş gibi yapalı. Fadime bakalım kimi seçecek? Bakalım geldiğine hangimizi koruyacak? İlk kimi kurtaracak? Bakalım Temel mi diyecek, Dursun mu diyecek? Neyse gerçekten öyle yapıyorlar. Fadime bi içeriye giriyor bakıyo; Dursun bi tarafta Temel bi tarafta yatıyo.

-Oh! Çok şükür. Cevat çık dışarı, bunların ikisi de ölmüş. diyo (KK: 115).

2.1.1.10. Dede

90 yaşındaki dede doğumhanenin kapısında beklerken doktorun dikkatini çeker:

-Hayırdır dede ne bekliyorsun? Dede:

-İçerdeki doğum yapan bayan eşim de. Der. Doktor odaya dalar bakar 40 yaşında bir bayan. Dedenin yanına gelir:

-Bak dede, ben küçükken dedemle büyük bir ormana gittik. Dedem elinde bastonla düşe kalka zor yürüyordu Taaaa karşı ki tepede bir alageyik gördük dedem hemen elindeki bastonu tüfek gibi omuzuna dayadı nişan aldı "gümmmm!" dedi ve geyik yuvarlanmaya başladı. Doktoru dinleyen dede:

-Vah oğlum! deden seni kandırmış hiç bastondan tüfek olur mu? Doktor gülererek cevap verir:

-Aynen dede. İşte o içerde doğumdaki karın da seni kandırmış (KK: 28).

2.1.1.11. Amerika

Dursun Amerika'ya gitmiş. Fırsatlar ülkesi Amerika falan diye gitmiş. Gerçekten de 3-5 senede zengin olmaya başlamış. Bir gün temeli de çağırır:

- Buraya gel, bak burası taşı toprağı altın. Parayı yerden toplarsın, yerde bulduklarını toplasan zengin olursun her şey var. Falan demiş.

Temel de ilk uçağa binmiş, kalkmış gitmiş Amerika'ya. Havaalanında uçaktan inmiş tam o anda bakmış yerde 100 dolar:

-Ulan ilk günden ise mi başlanır? Deyip gitmiş (KK:28).

2.1.1.12. Hayal ile Gerçek

Öğretmen öğrencisine bir ders söylüyor, diyor ki:

-Oğlum hayal ile gerçek arasındaki farkı öğrenip geleceksin.

Çocuk eve geliyo, kara kara düşünüyö, babası diyor ki:

- Oğlum neyi düşünüyorsun ya?"

Çocuk diyor ki:

-Öğretmen bize dedi ki "hayal ile gerçek arasındaki farkı öğrenin." Ben bir türlü bunun altından çıkamıyorum.

Baba:

-Oğlum çok basit diyi, sen git, annene de ki: Anne Kadir İnanır geldi, kapıda bekliyor, içeri alayım mı almayayım mı?"

Çocuk bunu annesine soruyo. Annesi hemen çocuğa diyi ki:

-Terbiyesiz! hayvan herif! Kadir İnanır'ı neden kapıda bekletiyorsun? Derhal içeri al gel!

Çocuk babasının yanına gidiyor:

- Baba, annem kabul etti. diyor. Babası:

- Oğlum diyor git ablana de ki: "Abla Tarık Akan geldi, kapıda bekliyor, seninle görüşmek istiyor, içeri alayım mı?" Çocuk babasının dediğini yapıyor.

Ablası:

-Hayvan herif! Terbiyesiz! Derhal Tarık Akan'ı içeri al."

Çocuk koşarak yine babasının yanına gidiyor:

-Baba, annem de kabul etti, ablam da kabul etti. Ama bunun neresi hayal, neresi gerçek?

Babası:

-Bak oğlum diyu, şu anda bizim kapıda ne Kadir İnanır var, ne Tarık Akan var. Ama diyu gerçek şu ki, bizim evde iki tane orospu var.(KK:28).

2.1.1.13. Ağlama Duvarı

Adam hacca gitcek. Hacca giderken diyor ki hanımı:

- Sen beni de hacca götüreceksin, bensiz gidemezsin.

Adam:

-Tamam gel. diyor.

O sırada kız diyu ki:

-Baba ben de gelmek istiyorum. Beni de götürcen. diyu.

Adam kızına diyor ki:

-Tamam sen de hazırlan.

O sırada gelini diyor ki:

-Baba bende hacca gelmek istiyorum, beni de götüreceksin.

Adam:

-Tamam hepiniz hazırlanın. diyu.

Bunların hepsi hacca gidiyu. Şimdi hacca ağlama duvarı diye bir olay var ya, adam duvarın arkasına saklanmış, önce hanımı geliyu:

-Allah'ım ben gocamı, şununla aldattım, bununla aldattım, ne olur beni affet.

Karısı gidiyu, kızı geliyu, kızı da:

Allah'ım ben şununla çıktım bununla çıktım, beni affet.

Gelini geliyu, Allah'ım ben kocamı şununla aldattım, bununla aldattım beni affet.

Tabi en son sıra adama geliyu, Adam ellerini açıyu havaya:

-Allahım bu kadar orospu ile huzuruna geldiğim için beni affet (KK:28).

.1.1.14. Napolyon

Napolyon Bonaparte ordusu ile beraber gidiyormuş. Adamın bir tanesi de çeşmenin başında söğüdün dibinde yaslanmış, yatıyor. Napolyon demiş ki:

-Kaldırın şunu! Kaldırmışlar, Napolyon adama demiş ki:

-Ben Napolyon Bonaparte'yim, bu şans bir daha ayağına gelmez, ne dilersen dile, ne istersen iste. Adam şöyle bir bakmış, tekrar uykuya dalmış.

Napolyon demiş ki tekrardan:

-Ben Napolyon, Napolyon!

Adam demiş:

- Gölge etme başka ihsan istemem senden (KK:28).

2.1.1.15. Arkadaş da Bizdendir

Adamın biri küçük bir ilçede memurmuş. Valinin biri buna kafayı takmış. İlla sürecek. Kararnamesini falan imzalamış, adam kara kara düşünüyor ne yapsam ne etsem. İşte huzuru bozmamak için. Eline almış gazetesini, o an giderken boyacının biri demiş ki,

-Boyayalım boyayalım falan. Adam gayrı ihtiyari ayağını atmış, boyuyo falan. Kara kara da düşünüyor. Orada boyacı demiş ki:

-Ya ne düşünüyorsun kardeşim, sıkıntın ne.

Adam da demiş ki:

-Boşver kardeşim, benim işimi sen halledemezsin. Boyacı:

-Ee nedir? Derdini söyle. Derdini anlatmayan, derman bulamaz. demiş.

Adam demiş:

-Ya senatör, milletvekilleri halledemez, sen kimsin ki halledecen?

Boyacı; ya bir anlat sen demiş. Adam da başlamış anlatmaya:

-Ben burada sıradan bir memurum, bizim vali bana kafayı taktı. Ben gidecem ama gitmekte istemiyorum, çocuklarım okuyor, huzurum var.

Boyacı:

-Ya ondan kolay ne var? Çok kolay. Git karşıya bakkala bir kâğıt bir kalem bir zarf al gel.

Adam koşu koşu gidiyor, alıyor getiriyor. Boyacı kağıdın ortasına tek satır bir yazı yazıyor, kapatıyor, iyice yapıştırıyor.

-Git bunu valiye ver. diyor.

Adam:

-Olur mu? diyor.

Boyacı:

-Olur, sen hele bir git.

Adam son şans, denize düşen yılanı sarılır misali gidiyor. Adam gidiyor valiye, zarfı veriyor. Vali zarfı açıyor, okuyor, diyor ki:

-Senin derdin neydi?

Adam diyor ki:

-Siz beni gönderiyorsunuz.

Vali:

-Olur mu öyle şey ya? Ben buradayken sana kimse dokunamaz, bir sıkıntın olursa gel sana yardımcı oluruz.

Adam şaşırıyor. Geri geliyor, boyacıyı öpüyor okşuyor.

-Dile benden ne dilersen. Benim işim oldu. Fakat ne yazdın. Senatör, milletvekili, hatırı sayılır insanlar bu işi halledemedi, sen bir satır yazdın, hallettin.

Boyacı:

-Ya diyor orayı karıştırma. diyor.

Gel zaman git zaman bu üzerinde duruyor işin, boyacı anlatıyor buna. diyor ki:

-Bak kardeşim, senin vali dediğinle biz ikimiz aynı okulda okuyorduk. İkimiz aynı sınıftaydık. O okudu vali oldu, ben okuyamadım bak ayakkabı boyacısı oldum. Fakat bir fark var arada. İkimizde diyor gaydık, oraya yazdım ki “arkadaşta bizdendir idare et” (KK:30).

2.1.1.16. Temel Askerde

Temel askere gidiyor. Temel askerde bölük çavuşu ile tartışırken, bölük çavuşu Temel'e ana avrat küfrediyor. Temel koşarak bölük komutanının yanına gidiyor. Bölük komutanı da gazete okuyor. Temel:

-Komutanım bölük çavuşu bana küfretti.

Komutan:

-La oğlum git başımdan, ben gazete okuyorum.

Temel yine ısrar ediyor:

-Ya komutanı, çavuş benim anama da küfretti, hanımına da küfretti.

Komutan:

-Oğlum ben gazete okuyorum git başımdan.

Temel:

-Komutanım, benim anam vefat etti, benim anam ölü.

Komutan:

-Oğlum seninle uğraşamam, git ya.

Temel:

-Komutanım, ben yetimim benim ne anam var ne babam var. Anam da sensin babam da sensin.

Komutan bu sefer diyor ki:

-Çağırın bana o ibne çavuşu! (KK:30).

2.1.1.17. Temel'in Paraşütü

Temel askerde paraşütçü oluyor. O gün de paraşüt atlama talimi yapacaklar. Temel rüyasında ninesini görüyor. Ninesi diyor ki:

-Temel oğlum, yarına kendi paraşütünle atlama, senin paraşütün açılmayacak.

Havaya çıkıyorlar, 10000 feette atlamalar başlıyor, sıra temele geliyor. Komutan Temel'e diyor ki:

-Temel atla Temel!

Temel diyor ki:

-Atlamam. Ben rüyamda ölmüş nenemi gördüm, bana “kesinlikle atlama” dedi, atlamam.

Komutan diyor ki:

-Gel seninle paraşütleri değişelim, sen benim paraşütü giy, ben senin paraşütü giyeyim.

Temel paraşütü giyiyor, atlıyor, Temel'in paraşütü açılıyor. Komutan atlıyor, komutanın paraşütü açılmıyor. Komutan Temel'in yanından geçerken, Temel:

-Hayırdır komutanım nereye gidiyorsun? diyor.

Komutan diyor ki:

-O orospu nenen var ya onun yanına gidiyorum (KK:30).

2.1.1.18. Tarla

Temel askeredir. Hanımı Fadime Temel'e mektup yazar: “Ula Temel, derhal köye gel! Tarla kazılacak, annen baban hasta oldu.” Temel hemen mektup yazar: “Fadime sakın tarlayı kazdırma, askere gelmeden önce yaptığım 50 tane tabancayı Oray'a sakladım...”

Bölük komutanı mektubu okur:

-Yaktım temel seni! Der ve bir tabur asker gider tarlayı güzelce bir kazar ama silah yoktur. Temel Fadime sorar:

- Tarla Nasıl oldu? İyi kazdılar mı? (KK:30).

2.1.1.19. Gıtlık

Şimdi bi gıtlık oli. Bi adam da Allah'a yalvari:

-Allah'ım bu buğdayı ben seninle ortak paylaşcam. Bana buğday ver di.

Undan sonra hasat zamanı gelinci Allah'ın hakkını gıya ayırmış. Ayırdığı gibi bakmış Allah'a bıraktığı hak çok geli. Almış yarısını daha. Gine çok geli; gine almış. Sonra:

-Allah yarabbim, sen benle beraber miydin bunu ekip biçerke? di (KK:113).

2.1.1.20. Rüzgâr

Hani sap otu diyoruz ya, mısır saplarını ağacın etrafına dolarlar, yığın yaparlar. Kışın hayvanlar yesin diye kuruturlar o alafı. Şimdi bizim köyde biri bunu dizerken bi rüzgâr çıkıyo. Tam da o sırada eline ipi almış böyle etrafına doluyo. Önceden de çok rüzgâr oluyodu. Darmaduman etmiş adamın alafını. O da ipi de atmış elinden başlamış rüzgârla konuşmaya.

-Var al da git ineğin ac galmuştur (KK:30).

2.1.1.21. Benimle Evlenir misiniz?

Şimdi burda bi öğrenci liseye gidermiş. Sınıfa da bi öğretmen gelmiş. Genç bi kızmış öğretmen. Öğrenci parmak kaldırmış sormuş:

-Hocam evli misiniz? Bekâr mısınız? Hoca:

-Bekârım. Der.

Öğrenci sorar:

-Hocam benimle evlenir misiniz?

Hoca ağlayarak sınıfı terk etmiş. (KK:28).

2.1.1.22. Bizim Ölü

Şimdi cumalıkta hoca vaaz edermiş. İşte Adem Peygamberden başlamış:

-Okuduğumuz dua Adem Peygambere ve hanımına gelsin, şu peygambere gelsin, bu peygambere gelsin, bu zamana kadar gelmiş geçmiş bütün peygamberlere gelsin, onlara gelsin bunlara gelsin...

Adam demiş:

-Hocam, bütün duayı sağa sola gönderiyorsunuz, bu mevlüdü yapan biziz, biraz da bizim ölüye gönder (KK:30).

2.1.1.23. Allah Kurtarsın

Bizim köyde Ahmedo denilen, Ahmet adında bir adam varmış. Bunun malını yermiş çakal devamlı. Çakala tuzak kurmuş, çakal tuzağa tutulmuş. Demiş ki şimdi çakala. Burada bir ibretlik var. Girebi almış eline gelmiş, çakalı kesecek tuzağın başında.

-Şimdi seni Allah kurtarsın. Demiş, vurmuş bir tane. Allah da bunu çakalın ipine vurdurmuş, çakal da ipten kurtulunca kaçmış. Erken konuşmuş adam. “Allah seni kurtarsın şimdi” demiş, Allah da kurtarmış (KK:113).

2.1.1.24. Boyalı At

İlçemizde yaşayan “Kemal” isimli bir şahıs var. Bu şahıs hayvan pazarlığı yapıyor. Celepçi deriz biz yani buna. At alıp, at satıyor. Bir gün bir adamın topal bir atı var. Topal atını Kemal amca yok fiyatına bu adamdan alıyor. Daha sonra boyuyor, bir güzelce kınalı bir şekilde kırmızıya boyuyor, pazara çıkarıyor. Aynı adam ata alıcı çıkıyor. Aynı adama fahiş fiyata; 5 katı fiyatına, “Bu kınalı at, şöyle at, böyle at” diye aynı adama satıyor. Sonra atı adam alıyor, kapısına götürüyor, Allah Allah! At ilk defa değil de, daha evvel girmiş gibi ahırdan kafasını eğerek giriyor. Evin eşi, evin hanımı atı tanıyor. Yürümesinden, kafasını eğmesinden tanıyor.

-Bu atı kimden aldın? diyor.

Adam:

-Kemal’den aldım diyor.

-La herif bu at bizim at!

- Vaşş nasıl?

Atı bir gün yağmura dışarı çıkarıyorlar ya, at beş dakikada eski rengine geri dönüyor. Atı boyayıp da satıyor Kemal Amca (KK:139).

2.1.1.25. Kişnersem Getirirsin

Şimdi bizim burda eskiden “tabi bu dediğim yetmiş seksen yıl öncesi” yayladan geliyorlar. Yayladan gelirken yolda akşama kalıyorlar. Bir dağ köyünde yani yüksek bi köyde “o zaman tabi yolda yok, araba da yok” orda misafir oluyorlar. Misafir kaldıkları evde tabi doğru dürüst yorgan yatak yok, yastık yok. Adamcağız onlara yatak hazırlıyor. Yastık yerine de bizim burda mısır sapı var onu koyuyor. Burda mısır saplarının belini bağlarlar. Başının altına bir bağ sap atıyor. Misafire de soruyor:

-Yastığın alçak mı yüksek mi? Bir bağ daha getireyim mi?

Misafirler de diyor ki:

-Kişnersem getirirsin, At acıkınca kişner ya. O da diyor kişnersem getirirsin (KK:140).

2.1.1.26. Borcumu Ödemeden

Bizim burda bi hacı amcamız vardı. Vefat etti. Oda şöyle derdi:

-Yarabbi borcumu vermeden canımı alma, ben de borcumu veremem. Yaşa Ahmet yaşa... (KK: 140).

2.1.1.27. Namık Kemal Amerika'da

Namık Kemal Amerika'ya gider ve 110 katlı otelin son katından oda tutar. Bu sırada tuvaleti gelir ama tuvaleti bulamaz ve "elimdeki poşete tuvaletimi yapıp camdan fırlatayım" diye düşünür. Poşete yapar ve sallamaya başlar. Salla salla derken poşetin sapı kırılır ve bütün pislik tavana yapışır. Tavan mahvolmuştur ve hemen resepsiyonu arar, temizlikçi çağırır ve der ki:

-Sana 50 dolar, şu tavanı temizle.

Temizlikçi baka kalır ve şöyle der:

-Benden sana 100 dolar oraya nasıl sıçtın bana onu söyle (KK:29).

2.1.1.28. Namazgah

Geçmiş zaman köyden biri İstanbul'a gider. Adamın bi de akrabası var İstanbul'da. Kadıköy'den akrabasını arıyor. Akrabası:

-Ben Ümraniye Namazgah mahallesinde oturuyorum. diye tarif etmiş adama.

Neyse adam akrabasını arıyor:

-Ben geldim, tam Namazgah'ın oradayım. diyor.

Akrabası bunu arıyor, sağı solu bakıyor adam yok. Sonra akrabası diyor ki adama:

- Telefonu birine ver bakayım ora nereymiş?

Telefondaki adam:

Abi burası Ümraniye Santral Cami'nin önü. Demiş.

Adam Namazgah Mahallesi'ni cami anlamış (KK:122).

2.1.1.29. Kavun Mevsimi

Oflu hocanın oğlu sürekli evden kaybolur saatler sonra eve dönermiş. Hoca merak etmiş bu çocuk nereye kayboluyor diye ve takip etmiş. Ne görsün? Oğlu kavun tarlasında kavunla rakı içiyö. Hoca:

-Oğlum bu nedir? Günah işliyorsunuz, içki içiyö.

-Baba çok güzel oluyor, dayanamıyorum. Bir de sen dene. Der oğul ve zorla bi duple içirir babasına. Ertesi gün bakar babası ortalıkta yok ve tarlaya gider babası kavunu kesmiş ufak ufak demleniyor orda.

-Baba sen napyösun? Der. Babası:

-Sussss habü kavun sezonu bitsin bırakacam kimseye deme (KK:122).

2.1.1.30. Hergün Pazar

Bizim köylünün biri İstanbul'a gelir Eminönü'nde dolaşır ama o kadar kalabak ki "demek ki bugün buranın pazarı" diye düşünür. İkinci gün gelir yine kalaba, üçüncü gün gelir yine aynı.

-Hımm demek ki buranın hergün pazarı oluyo. Demiş (KK:122).

2.1.1.31. Altı Kâğıt

Bizim köyden biri İstanbul'a gider. Seyyar satıcıya rastlamış, satıcı ayakkabı tezgâhında bağırıyömuş:

-Altı kâğııt, altı kagııt seç begen altı kâğııt... bizim köylü satıcıya

-Hemen bitane ver. diyo. Satıcı veriyo bi ayakkabı. Alıp giyiyo bizim köylü. 100 metre gitmiyo ayakkabı patlıyo. Hemen geri dönüyo:

-Bu ne kardeşim? Daha giymeden patladı, ver paramı. diyo. Seyyar satıcı cevap veriyo:

-Ben sana altı kagıt demedim mi? diyo. Ayakkabının altı kartonmuş (KK:122).

2.1.1.32. Kraliçe Elizabeth

Temel İstanbul'a gelmiş yürüyömus 5 dakikada bi top atısları yapılyömus. Durdurmus birini sormus:

-Hemşerim bu top atısları neyin nesidir? Demis. Adam:

-Kraliçe Elizabeth'in gelmesi sebebiyle top atısları yapılyo. Demis.

Aradan yarım saat geçmiş top atısları hala devam etmekte. Temel tutmuş gene birini sormuş:

-Hemşerim bu top atısları neyin nesidir? diye. Bu adam da aynı şekilde:

- Kraliçe Elizabeth'in gelmesi sebebiyle top atısları yapılyo. Demiş. Temel de:

-Yarım saattir bi karyı vuramadılar da. Demiş (KK: 172).

2.1.1.33. Anasıymış

Laz temel askerde içtima alanındaymış. Komutan çağırır Temel'i:

- Temellllll!

- Emret Komutanım!

- Vatan bizim neyimiz?

Temel:

- Bilmiyorum Komutanım.

Komutan bölük çavuşunu çağırır:

- Vatan bizim neyimiz?

Çavuş:

-Anamızdır Komutanım!

Komutan tekrar Temel'e sorar:

- Vatan bizim neyimiz?

Temel:

-Çavuşumuzun anasıymış Komutanım (KK: 172).

2.1.1.34. Muavin

Şimdi bizim bi kamyoncu abimiz vardı. Allah rahmet eylesin. Şimdi bu yanına bi muavin almış. Muavini alduktan sonra ilk iş günü Rize'ye getmişler. Şimdi bizim bu gamyoncu abi gündüne yemek söyli:

-Bana bi gavurma ver. di.

U zamandık da muavin sori:

-Ben ne yicem?

Gamyoncu di:

-Sen muavinsin sen mercimek çorbası yiyecece.

Neyse gamyoncu:

-Bana bi kola ver. di.

Muavin sori:

-Ben ne içicem?

Gamyoncu di:

Sen muavinsin sen su içicece.

Neyse bunlar yeme yi. Urdan geri dönüyolar. Şimdik Giresun'a gelüler. Akşam oli tabi. Şimdi gamyoncu muavine di ki.

-Sen bi yemek söyle ben şu gamyonun yükünü boşalttim gelim.

Neyse muavin yemeği söyli sonra gamyoncu da geli. Muavin köfte söylemiş. Bunlar yemiye başlular. Neyse bunlar köfteyi yedükçe adam boyna yeni köfteler getüri. Yiyolar adam boyuna köfte getüri. Neyse sonra gamyoncu öğrenü ki meğerse muavin beş kilo köfte söylemiş. U gün de u çalıştukları köfeye gitmiş (KK: 122).

2.1.1.35. Mektup

Şimdik gencin biri evlenmiş, evlenür evlenmez de eskere getmiş. Eskerdeyken de garısı hamile mi diye merak ederimş. Tabi u zamanlar bunu açık açık da sorami. Garısı okumi bilmi. Mektupları babası oki cevabı da babası yazı. Neyse bu şimdi nası etsem de öğrensem diye düşüni. Aklına mani yazmak geli. Mektuba yazı ki:

Mektubum var da gel

Tez haber al da gel

Bir iken iki olduk

Üç olduk mu sor da gel.

Babası oğlunun ne demek istediğini anlı. Cevap da yazı ki:

Bu mektup güzel mektup

Böyle mektup gine yaz

Tohumun çürük çıktı

Gışa gel sonra gine yaz (KK: 4).

2.1.1.36. Keyfini Süreyim

Şimdi yine köyün birinde üç beş arkadaş uzak yollara gidiyorlar. Alış veriş yapıyorlar. Tabi kervancılar zengin. Eşkıya bunların yolunu kesiyu. İçlerinde de bi tane fakir var. Yani bu fakir de u kervancılara yardım ederimş. Eşküyalar bunların parasını, altununu, şununu bununu başlıyolar almiye. Sıra bizim fakire geliyu. Fakir de bi şey yok. Geç otur sen şurada diyolar. Heç bi şeyi yok. Tabi bu bi kenara geçiyu. Tabi eşkıyalar kervancıları soyuyo. Geçip gidiyu. Fakir bacak bacak üstüne atıyu Bi de cigara yakıyu. Ura kervancılar buna kızıyor tabi:

Ula sen de cigara yaktın keyifli keyifli, biz soyulduk.

Fakir dayanamıyor:

-Siz her zaman zenginliğin keyfini sürüyorsunuz, bu sefer de ben fakirliğin keyfini sürim.”
(Horuz, 2000: 51).

2.1.1.37. Gıldır Gıcılı

Parah'da ahali yatsu namazunu on rekat gılımış. Yine de bunu çoh görmüşler. Sonunda köyün imamına ricada bulunmuşlar.

-İmam Efendi sen merkeze get de Müftü Bey'inen bi gonuş, bu namazı gısaltmanın bi yolu var mıymış sor. Demişler.

İmam Efendi de durumu köylüye anladamamış ve çarşıya gedip durumu müftüye izah etmiş. İmamı dinliyen müftü küplere binip imamı bi ece paylamış ve köylüye yasdunun indürülemice gibi vitir vacipin de gılınmasını isdemiş.

Merakla bekliyen köylü İmam Efendi'yi uzahtan görünce baarmışlar.

- İmam Efendi! İndi miii? İndi miiii?

İmam Efendi hiddetle cevap vermiş:

- İndi indi! Üç de gıldırı gıcılı bindiii (Kızıl, 1999: 99).

-

2.1.1.38. Eşğin Nalı Mihı

Hanzarlının biri dik bir yamaçta gavak kesmek zorunda galmış. Ne var ki kesece gavaan aşşa devrilmemesi lazım ve bu da bu yokuşda pek mümkün değilmiş. Nihayet yanında bulunan arkadaşı dahiyane bi bi fikir bulur ve arkadaşına şöyle der:

-Yaa bizim Drangil'in inadçı eşşeni gavaa bağlasana. Nasılsa eşşek acı çeker. Eşek çok inatçı olduğu için ağaca mukavemet edeceği düşünülür.

Bu ahıl bizimkinin de ahlına yatar ve eşşe bulup getirür. Sonra eşşen beline bi ip balıp, ipin öbür ucunu da kesece gavaan tepesine baalamış. Bu sayede ağaç kesildiği zaman eşek inat edip ağacın meyli aşağı devrilmesini önleyecek. Sonra ağacı kesmiye başlip de ağaç yukarı değil de aşşa devrildiğinde bizim zavallı eşşek ağaca dayanma bi yana havada ters yüz olmuş. Durumu gören bizim şaşgun baarmış:

- Sahın Allahım sakın. Eşşen nalı mihı gözüve batacak (Kızıl, 1999: 98).

-

2.1.1.39. . Mahkemeye Çıkan Kocakarı

Geçmiş tarihlerde bizim garşı köyde bi olay olur. İki aile arasında gavga çıkar. Yaşı bi gocagarıyı tanık olarıktan mahkemeye götürmüşler. Çıkmışlar mahkemeye, tanıklık yapacak

gocagarı. Katip yazamaya başlamış takur tukur yazarken eski makine çok da ses çıkarıydu. Tabi gocagarının da kulağı ağır duyuyor. O sırada katibe dönüp diyor ki:

-Ula oğlum elin ayağın rahat dursun azucuk. Ne takur tukur ötüyon iki laf söylicem haburda. Atın şunu kapıya, bende rahat rahat anlatım. diyu (Akmaz, 2002: 8).

2.1.1.40. Kayserili ve Şeytan

Kayserilinin biriyle Şeytan arkadaş olmuş. Bir zaman arkadaş kaldıktan sonra yaz mevsimi gelmiş çatmış. Kayserili Şeytan'a:

- Gardaş, seninle ortak bir iş yapalım demiş.

Şeytan:

- Yapalım. Demiş.

Bu iki kişi düşünmüşler taşınmışlar ne iş yapalım diye. Kayserili beraber buğday ekmeğe karar verir. Buğdayı ekerler ve buğday tüm tarlayı dolduruyor. Sonra buğdayı biçme zamanı geliyor. Kayserili Şeytan'a:

- Kökünü sen al. Der.

Daha sonra buğdayı biçerler ve kökünü şeytan üst kısmını Kayserili alıyor. Kayserili zenginliyor şeytan da bir şey yok. Yeni sene geldiğinde Kayserili geliyor Şeytana:

- Şeytan gardaşım yine bir iş yapalım mı?

Şeytan:

- Ya gardaşım sen bana buğdayın kökünü al dedin, sen zenginledin ben fakirledim, cebimdeki paralar da gitti.

Kayserili:

- Bu sefer seninle başka bir iş yapalım.

Şeytan:

- Ne yapacağız? diye sorar.

Şeytan.

- Bu sefer patates ekelim, kökünü ben alırım üzerini sen al. Der.

Şeytan patatesin üst kısmını biçip alıyor, Kayserili de kökünü alıyor. Kayserili bu arada yine zenginlerken Şeytan yine fakirleşmiş. Kayserili Şeytan'ı da kandırmış (KK: 133).

2.1.1.41. Deli Kız

Bizim köyde bi garının bi yarm akıllı kızı var. Goca kız gendü. Goca kız da işte iş güç yapmı, akli yarım işte. Şimdi bunun anası, komşuları çağırmış imeciye tarla kazarlarını. Ölin olincik bunlar yemeğe eve geli. Hava da güneş sıcak. Bunlar perişan olmuşlar. Eve geliyolar, bu deli kız gapıda merdivende oturi. Garının biri buna soru:

-Nediyon Hatce? di.

Gız da u zaman di ki.

-Nedim, eygine keskeyifliyim. di.

Anası da u zaman bi cerli:

-Gız get urdan gavur ermeninin gızı seni! di.

Öle ya millet yorgun, terli sen urdan arı niye keyifliyim diyon? (KK: 121).

2.1.1.42. Sahur

Bir amcanın söylemiş olduğunu söyleyeyim. Şimdi bu amca sahura kalkıyor, oruç tutmuyor. Hanımı diyor ki:

-Efendim sahura niye kalkıyorsun? Oruç tutmuyorsan ki.

-Ne diyorsun hanım? Sahura kalkmayalım da hepten mi gavur olalım? (KK: 125).

2.1.1.43. Değerlendirme

1- Giresun Yöresi Fıkralarının Mevzuları, Tasnif ve Tahlili

Şükrü Elçin'in fıkraları konularına göre tasnif etme yöntemine göre giresun yöresi fıkralarının konuları şunlardır:

a- İdare edilenlerle idare edenler arasındaki fıkralar

Anasıymış, Benimle Evlenir misin, Tarla, Temel'in Paraşütü, Temel Askerde, Arkadaş da Bizdendir, Napolyon, Hayal ile Gerçek, Hoca'nın Uyuz Atla İmtihanı fıkralarının konuları idare edilenle idare eden arasındaki fıkra konularındandır.

b- İnançlarla, dini adet ve merasimlerle, yasaklara dair davranışlar üzerine olan fıkralar

Uç Ya Talip Uç, Şükreden Yoksul Kadın, Ağlama Duvarı, Sahur, Eşeğin Nalı Mıhı, Gıldır Gıcık, Mektup, Kavun Mevsimi, ,Borcumu Ödemeden, Boyalı At, Allah Kurtarsın, Bizim Ölü, Gıtlık, Dede, Cevat, Mezar Taşı fıkralarının konuları inançlarla, dini adet ve merasimlerle, yasaklara dair davranışlar üzerine konuları olan fıkralardandır.

c- İçtimâî, iktisadi ve siyasi görüş ayrılıklarından doğan çatışmalar

Deli Kız, Kayserili ile Şeytan, Mahkemeye Çıkan Kocakarı, Keyfini Süreyim, Muavin, Kraliçe Elizabeth, Altı Kâğıt, Namazgâh, Namık Kemal Amerika'da, Kışnersem Getirirsin, Amerika, Çakal fıkralarının konuları İçtimâî, iktisadi ve siyasi görüş ayrılıklarından doğan çatışmaları konu alan fıkralardandır.

Kısaca söylemek gerekirse Giresun yöresi fıkralarında büyük küçük ilişkisi, alt üst ilişkisi, günlük hayatın karmaşası, alt üst ilişkisi, köyden kente gidiş neticesinde karşılaşılan aksilikler, dini yasaklar, olumsuz karakter özellikleri gibi durumlar karşısında ortaya çıkan komiklikler ele alınmaktadır. Bu fıkraların birçoğunda eleştiri söz konusudur. Halk hoşuna gitmeyen bir durumu fıkıyla dolaylı yoldan eleştirmektedir.

Giresun fıkralarında mekân genellikle Giresun ili ve çevresidir. Fıkralarda olayla genellikle köy, yayla, tarla gibi mekânlarda geçmektedir. Bunun dışında Amerika, İstanbul, Mekke, Trabzon, Beşikdüzü gibi yerler de fıkralarda mekân olarak geçmektedir.

2- Rize Yöresi Fıkralarının Yapı ve Kompozisyon Özellikleri

Giresun fıkraları da şekil, kuruluş ve yapı bakımından genel fıkra özelliklerinin dışına çıkmamaktadır. Giresun yöresi fıkralarında karşılıklı konuşma esastır. Giresun fıkraları genellikle yörede yaşanan olayları konu aldığı için halkın geçim kaynağını, sosyal hayatını, dini inancını, gelenek ve görenekleri de bünyesinde barındırır. Bu yüzden fıkralarda yöreye özgü motifler oldukça fazladır. Bu fıkralar Türk fıkra geleneğinin genel özelliklerini de taşımaktadır.

3- Rize Yöresi fıkralarında Dil ve Üslup

Yörede derlenen fıkralarda yalın, açık ve akıcı bir dil hâkimdir ve diyaloglara bolca yer verilmiştir. Yöre halkının hazırcevaplığı, zekâsı bu fıkralarda bolca işlenmiştir. Fıkralarda mahalli deyişlere oldukça sık yer verilmiştir.

4- Rize Fıkralarında Şahıslar

Dursun Yıldırım'ın (1999). Türk fıkra tiplemesi sınıflandırmasına göre Giresun yöresi fıkra tipleri şöyledir:

a- Zümre tipler

Hocanın Uyuz Atla İmtihanı adlı fıkra (hoca, bey ve köylüler), Rüzgâr adlı fıkra (köylü), Namazgâh adlı fıkra (İstanbul'a giden Köylü), Hergün Pazar adlı fıkra (köylü), Altı Kâğıt adlı fıkra (köylü). Gıldır Gıcık adlı fıkra (köylüler). Giresun yöresi fıkra tiplerinden zümre tiplere örnek gösterilebilir.

b- Bölge ve yöre tipleri

Cevat adlı fıkra (Temel, Dursun, Fadime), Amerika adlı fıkra (Dursun, Temel), Temel Askerde adlı fıkra (Temel). Temel'in Paraşütü adlı fıkra (Temel), Tarla (Temel, Fadime), Kavun Mevsimi (Ofllu hoca). Kraliçe Elizabeth adlı fıkra (Temel), Anasıymış (Temel), Eşeğin Nalı Mıhı adlı fıkra (Hanzarlı), Kayserili ve Şeytan adlı fıkra (Kayserili). Giresun yöresi fıkra tiplerinden bölge ve yöre tiplerine örnek gösterilebilir.

c- Yabancı tipler

Napolyon adlı fıkra (Napolyon), Namık Kemal Amerika'da adlı fıkra (Amerikalı), Kraliçe Elizabeth adlı fıkra (Kraliçe Elizabeth). Giresun yöresi fıkra tiplerinden yabancı tiplere örnek gösterilebilir.

d- Gündelik tipler

Gara Cücük fıkrası (kadın), Şükreden Yoksul Kadın adlı fıkra (kadınlar),), Hayal ile Gerçek (Öğretmen), Benimle Evlenir misin adlı fıkra (Öğretmen). Bizim Ölü adlı fıkra (imam), Muavin adlı fıkra (şoför, muavin), Giresun yöresi fıkra tiplerinden gündelik tiplere örnek gösterilebilir.

1- Aile fertleriyle alakalı tipler

Uç Ya Talip Uç adlı fıkra (anne, baba ve çocuk), Yoğurt Yiyen Çocuk adlı fıkra (adam, karısı, çocuklar), Mezar Taşı adlı fıkra (adam, oğlu ve kadın), Ağlama Duvarı adlı fıkra (adam, karısı ve kızı), Sahur adlı fıkra (adam ve karısı). Giresun yöresi fıkralarında gündelik tiplerden aile fertleriyle alakalı tiplere örnek gösterilebilir.

2- Mariz ve kötü tipler

Boyalı At adlı fıkra (Kemal), Borcumu Ödemedim (Hacı Amca, Deli Kız adlı fıkra (Deli kız). Giresun yöresi fıkralarında gündelik tiplerden mariz ve kötü tiplere örnek gösterilebilir.

3- Sanat ve meslekleri temsil eden tipler

Dede adlı fıkra (doktor), Gıldır Gıcık adlı fıkra (imam). Giresun yöresi fıkra tiplerinden gündelik tiplerden sanat ve meslekleri temsil eden tiplere örnek gösterilebilir.

Giresun yöresi fıkralarında olaylar genellikle yaşanmış olaylar ve kişiler de gerçek kişilerdir. Yörede yaşanan komik olaylar dilden dile anlatılarak yayılmaktadır. Fıkralardaki kişiler genellikle anlatıcı tarafından tanınan, bilinen, o yörede yaşamış kişilerdir. Bunun dışında Temel, Cemal, Fadime, Kayserili gibi bölge ve yöre fıkra tiplerine de Giresun fıkralarında çok rastlanmaktadır.

Yörede fıkra anlatma geleneği oldukça yaygındır, anlatılan bu fıkralar genellikle yerel özellikler taşımaktadır. O yörede yaşanmış komik bir olay dilden dile anlatılmış, yayılmış ve fıkra niteliği kazanmıştır. Bunun dışında tüm bölgelerde bilinen yaygın fıkralar da Giresun yöresinde anlatılmaktadır.

2.2. Masal

Masal türünün araştırmacılar tarafından farklı tanımları yapılmıştır:

Boratav masal, “nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törenlerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı” (1978: 75). olarak tanımlar. Saim Sakaoğlu ise “kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türü (Sakaoğlu, 1973: 5) olarak tanımlar.

Masal, insanın gerçekle gerçeküstünü harmanlayıp, olmasını hayal ettiği dünyada, geçmişte belirsiz bir zamanda, sıradan insanların çoğu kez gerçeküstü güçlerle donanıp olağan veya olağanüstü varlık ve olaylarla mücadelesinin anlatıldığı hikâyelerdir. Bu hikâyelerde bazen hayvanların da insanlar gibi davrandığı; düşünüp konuşabildiği hatta mahkeme kurup birbirlerini yargılayabildiği görülür (Dilek, 2007: 17-18).

Halk arasında yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu, bir varmış bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi, içti, muratlarına erdiler yahut onlar erdi muratlarına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve mekan kavramlarıyla kayıtlı olmayan bir sözlü anlatım türü (Seyidoğlu, 1985: 149).

Suat Batur da masalı “düz yazı ile oluşturulan, tümüyle hayal ürünü, gerçekle ilgisi bulunmayan, sunulan evreni inandırma amacı gütmeyen kısa bir anlatı türü” olarak tanımlar (Batur, 1998:5).

Masal kelimesi yerine Türk dünyasında çorçok (Teleütler), ertek (Kazaklar, Kırgızlar), ertegi/ü (Kazaklar, Kırgızlar), ımak (Sagaylar), nıbah (Şorlar), sersek (Şorlar), nağıl

(Azerbaycan), hallep (Çuvaşlar), çoçek (Doğu Türkistan). gibi kelimeler kullanılır. Anadolu'da kullanılan kelimelerden bazıları ise şunlardır: Metel, mesele, matal, hekâ, hikâ, hikiya, hekeya, oranlama, ozanlama ve nagıl (Sakaoğlu, 1973: 7-8-10).

Saim Sakaoğlu masalın esas yaratılma sebepleri "Üstün fikrin, idealin hiç değilse hayal âleminde gerçekleşmesini sağlamak; güçsüzlüğümüz sebebiyle doğru olduğunu bildiğimiz halde gerçekleştiremediğimiz bazı ideal fikirlerin tahakkukuna yardım etmek." şeklinde özetler (Sakaoğlu 1999: 159-160).

Masalların sınıflandırılması meselesi masallar üzerine önemli çalırma alanlarından biri olmuştur. Masal sınıflandırma çalışmaları ilk olarak Batılı araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Antti Aarne, Stith Thompson gibi araştırmacılar masalların tasnifi üzerine çalışmışlardır.

1910 yılında Finli masal araştırmacısı Antti Aarne masalları üç başlık altında incelemiş ve bu başlıkları kendi içinde de sınıflara ayırmıştır.

1- Hayvan Masalları

Vahşi Hayvanlar

Vahşi Olup Evcilleşebilen Hayvanlar

Ormanda Yaşayan Hayvanlar

Ev Hayvanları

Kuşlar Balıklar Diğer hayvanlar

2. Asıl Masallar

Peri Masalları

Legend Tarzındaki Masallar

Hikâye Tarzındaki Masallar

şeytan Masalları

3. Fıkralar

Karı- koca fıkraları

Budala fıkraları (Sönmez, 1997: 70).

Bu sınıflandırma 1928 yılında İngiliz dilinde yazılan masallar üzerine Stith Thampson tarafından kullanılmış ve geliştirilmiştir. Aarne-Thompson sınıflandırması aşağıdaki gibidir:

- 1- Hayvan masalları
- 2- Asıl halk masalları
- 3- Fıkralar
- 4- Zincirlemeli masallar
- 5- Sınıflamaya girmeyen masallar (Şimşek, 2001: 71).

Türk masalları üzerine ilk tasnif çalışması ise Pertev Naili Boratav ve Wolfram Eberhard tarafından 1953'te Wiesbaden'de yayımlanan "Typen Türkischer Volksmärchen" adlı eserdir. Bu eserde Türk masal tipleri 23 başlık altında incelenmiştir:

1. Hayvan Masalları
2. Hayvan ve İnsan Masalları
3. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım eder
4. Tabiatüstü Bir Ruh veya Hayvanla Evlenme
5. İyi Ruh veya Evliyalarla Yaşama
6. Kaderin Hâkimiyeti
7. Rüya
8. Kötü Ruhlarla Yaşama
9. Sihirbazlar
10. Bir Kız Sevgili Bulur
11. Bir Erkek Sevgili Bulur
12. Fakir Kız Zenginle Evlenir
13. Kıskançlık ve İftira

14. Hor Görülen Koca Kahramandır
15. Zina ve Baştan Çıkarma
16. Acayip İcatlar ve Olaylar
17. Acayip Davalar
18. Realist Masallar
19. Acayip Tesadüfler
20. Komik Hikâyeler
21. Aptal, Tembel Erkek ve Kadınlar
22. Hırsız ve Dedektif
23. Akıllı, Hilekâr veya Cimri Erkek ve Kadınlar (Oğuz vd, 2013: 152).

W.S. Walker ve Ahmet E. Uysal tarafından İngilizce olarak hazırlanan “Tales Alive in Turkey” adlı çalışmada ise Türk masalları yedi başlık altında incelenmiştir:

1. Tabiatüstü Masallar
2. Şaşırtıcı ve Hüner Dolu Sonuçlara Sahip Masallar
3. Mizahi Masallar
4. Ahlaki Masallar
5. Köroğlu
6. Dini Küçük Düşürücü Masallar
7. Fıkralar (Oğuz vd, 2013: 153).

Masallar bir takım şekil ve muhteva özelliklerine sahiptir:

1- Şekil özellikleri

a- Masallar (hayvan masalları hariç) destan ve halk hikâyeleri kadar olmasa da uzun metinlerdir. Anlatılması birkaç gece süren masallar vardır.

b- Genellikle nesir halinde olurlar. Hemen hemen bütün masallarımız mensur olma özelliğini muhafaza etmektedirler. Ancak, az da olsa, içerisinde manzum parçaların da olduğu masallar vardır. Bazı araştırmacılar ise kendilerine göre, yeni bir üslupla, masalları manzum şekle getirmişlerdir.

c- Masalların muayyen yerlerinde, muayyen vazifeler için kullanılan kalıplaşmış sözler, formeller vardır.

ç- Birkaç tip birleştirilerek, bir metinmiş gibi anlatılan masallar vardır.

d- Bütün masallar halka hitap ettiği için, sade ve anlaşılır bir dil ile anlatılır.

e- Masal metinleri içerisinde, halk edebiyatının diğer türlerinden örneklere (atasözü, deyim, fıkra vb.) rastlanabilir (Şimşek, 2001:3-4).

2- Muhteva özellikleri

a- Masallar olağanüstü kahramanlar, yerler ve hadiselerle doludur (Olağanüstü kahramanlar: Dev, peri, konuşan hayvanlar vb. Olağanüstü yerler: Kafdağı, körler ülkesi, yeraltı vb. Olağanüstü hadiseler: Cinsiyet değiştirme, şekil değiştirme, hayvanlarla konuşma vb.)

b- Masalların hemen hemen hepsinde, iyiler mükâfatlandırılır, kötüler ise cezalandırılır.

c- Her masalın, bir eğiticiliği, ders verme özelliği vardır. Bu husus özellikle hayvan masallarında göze çarpar.

ç- Masal, dinleyicilerini iyilik yapmaya teşvik eder. Zira her masalda iyilik yapanlar fazlasıyla mükâfatlandırılmıştır.

d- Masalarda sosyal hayattan izler de bulunur. Her masalda az çok, anlatıcının kültüründen, yaşayışından, hayat tarzından izler bulmak mümkündür. Özellikle masal kahramanlarının doğumunda, gençliğinde ve evlenmesinde örf ve adetlerden sık sık istifade edilir.

e- Masalarda genellikle kahramanların dua ve bedduaları gerçekleşir.

f- Masalarda bazı tipler, bazı karakteristik özellikleri sembolize eder (Keloğlan: Şans, kurnazlık vb. Köse: İkiyüzlülük. Yaşlı adam: Keramet ve yardımseverlik gibi).

g- Kahramanlar olağanüstü bir şekilde tedavi edilirler.

h- Kahramanların olağanüstü yardımcıları vardır.

ı- Masal kahramanları; zekalarını kullanarak, zor durumdan kurtulurlar.

k- Masallarda, dine büyük ağırlık verilir. Dualara, namaz kılmaya sık sık rastlanır; kader inancı hâkimdir.

l- Belirli masal ülkeleri vardır (Hint, Yemen, periler ülkesi gibi).

m- Her insan masal anlatamaz. Bunların özel anlatıcıları olup, “masal anası”, “masalacı”, “hikâyeci” gibi adlarla anılırlar (Şimşek, 2001: 6-7).

Türk masalları ile ilgili ilk çalışmalar batılı araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Türkiye’de ise konuyla ilgili ilk çalışma, K.D. imzasıyla yayımlanan “Türk Masalları”dır (Şimşek, 2001: 16-17). Daha sonra 1940’lara kadar Ziya Gökalp, Hamit Zübeyr (Koşay), Bahtaver Hanım, Ali Dehri (Dilçin), Yusuf Ziya (Demircioğlu), Suat Salih Asral, Naki Tezel tarafından masallarla ilgili araştırmalar yapılmıştır.

Ahmet Caferoğlu içinde çok sayıda masal olan, Anadolu’dan derlediği malzemeleri sekiz ayrı kitapta toplamıştır. 1945 yılında Mehmet Tuğrul “Malatya’dan Derlenmiş Masallar” adlı kitabını yayınladı. Eflatun Cem Güney, muhtelif yıllarda derlediği masalları: “En Güzel Türk Masalları”, “Bir Varmış Bir Yokmuş”, “Evvel Zaman İçinde”, “Gökten Üç Elma Düştü”, “Az Gittim Uz Gittim” gibi eserlerde topladı.

Pertev Naili Boratav 1953 yılında “W. Eberhard ile birlikte Typen Türkischerr Volksmairehen”ı hazırladı. Boratav sonraki yıllarda bu çalışması dışında masallarla ilgili başka çalışmalar da yapmıştır. Tahir Alangu, Oğuz Tansel, Hulûsi Yetkin, Fahir İz, Edip Uysal, Saim Sakaoğlu, Bilge Seyidoğlu, Naki Tezel ve Umay Günay gibi araştırmacılar da masallar üzerine çalışmalar yapan diğer önemli araştırmacılardandır.

2.2.1. Giresun Yöresinden Derlenen Masallar

2.2.1.1. Ayşe ve Ayı

Mahalleden iki üç kişi toplanmışlar. Eskiden öyle yaparduk, ineğe giderdik, mesela dağa yaylıye. Undan sonra getmişler, gızın bidenesi ismi Ayşe’ymiş. Ayşe’nin inekleri kaybolmuş. Şimdi öteki arkadaşları inekleri bulmuş Ayşe bulamamış. Ayşe ineklerini arıyomuş:

-Gel kızım, gel kızım, sarı kızıız...

Ayı da:

-Möööh. Dermiş. Undan sonra Ayşe:

-Gel kızım, gel kızım, sarı kızıız. Diye çağıruka ayı gine:

-Möööh. Edermiş. Undan sonra demiş ki Ayşe:

-İneğin sesi şu taraftan geli ben uriye gideyim. Demiş. Gitmiş ayıya yakalanmış. Ayı almış bunu undan sonra Ayşe'yi arılar arılar bulamılar, ineği arılar bulular. Ayşeyi arılar arılar, sonra tut aşşa vur yukarı ayı çok hırçınlanmış bu zamanı. Ayı Ayşe'ylen beraber evlenmiş. Undan sonra Ayşe'den bi palak olmuş. Undan sonra bak şimdi ayı Ayşe'yi dışarı çıkarmazmış. Neyse Ayı almış gitmiş palağı armut toplamiye. Ayı armut ağacına çıkmış palağa da:

-Aşağıdan topla. Demiş. Palak da topladığını faşır faşır yermiş. Undan sonra ayı yukardan ağır başlamış hörürenmiye:

-Hörürürürüti.

Yani “ne yiyosun? Topla.” demek istemiş. Undan sonra neyse ayı da sinirlenmiş, aşağıya inmiş. Ayı urdan bi daş almış gelmiş palağın üzerine guymuş. Palak daşın altında ölmüş. Undan sonra ayı sinirlenmiş, kızmış, bağırılmış... undan sonra gelmiş uriye Ayşe'yi serbest bırakmış (KK: 165).

2.2.1.2. Yılan ile Tilki

Yılanla tilki bi gün arkadaş olmuşlar. Olmasına olmuşlar da giderlerke giderlerke önlerine bi koca ırmak çıkıvermiş. Böyle bakmış yılan durmuş da:

-Ya arkadaş ben buradan geçemem. Demiş.

Tilki:

-Niye? Demiş.

Yılan:

-Boğulurum. Demiş. Çünkü ırmak akıyor. Tilki kurnaz ya hani, düşünmüş yine bi kurnazlık; demiş ki:

-Atla sırtıma.

Yılan:

-Olur mu? Demiş.

Tilki:

-Olur olur, dolan belime. Demiş. Dolanmış yılan. Girmişler ırmağa. Tam ortaya gelince başlamış yılan bunu boğmaya. Niye? Çünkü iyilik yapmış tilki.

-Ya arkadaş noluyo? di tilki.

Yılan:

-Öldüreceğim seni. di.

Tilki:

-Arkadaş gıyma bana, yapma bunu bana. di.

Tilki kurnaz tabi yine. Neyse der demez geçiyolar bunlar karşıya. Kocaman ayağıyla çakıllara başı tilki. Yılana diyo ki:

-Şu mavi gözlerinden bi öpim. Senle ayrılacaz.

Tabi yılan kanıyo buna. Uzatıyo kafasını tilkiye. Tilki:

-Az daha uzat, az daha uzat. di.

Tilki bunu dişlerinin arasına ali. O tabi yılana bunu yapınca yılan da kendini savunuyo tabi ki. Çeziliyo. Üç kere bu vuruyo yılana “şap, şap” diye. Sonra yılan ayaklarının üzerinde diyelür gibi duri. Tilki unu çeki uzatı. Sonra tilki diyo ki:

-Yamukluğu hiç sevmem yamukluğu, dosdoğru olacaksın. diyo (KK:113).

2.2.1.3. Padişahın Oğlu

Şimdi padişahın bi oğlu olmuş. Yani büyümüş büyümüş. Padişah demiş ki 14 yaşına geldiğinde:

-Ben bu çocukla ormanlara falan çıkayım da, çocuğun kişiliğini bir ölçeyim, Nedir? Nasıl? Padişahın evladı olabilir mi?

Tabi o da bir tepenin üzerinde durmuş. 14 yaşındaki çocuk, babasına diyormuş ki:

-Baba bak işte karşiki kestane ağaçları var ya, onlardan ne güzel elek olur. Çingene elekleri var ya. Onları kestirelim de elek yaptıralım.

İşte böyle bilmem ne diye anlatıyormuş padişaha. Padişah da demiş ki geldiği zaman kasabaya:

-Allah allah! Ben benim çocuğu götürdüm ormana. Bu çocuk ormanda, bana demesi gerekir ki, şu değirmenin başından yukarı çıkılsa, baba şurada siper kurulsa, şöyle savaş kazanılır, şu tepeye topçu kursak, şu kıtayı daha güzel alırız zayıyat verilmeden... Bu çocuk tutmuş, işte şu ağaçtan bu ağaçtan yapılacak eleklerden bahsediyor. Bunun aslı nesli geçmişi muhakkak çingene ki bana bundan bahsediyor.

Meğerse padişahın karısı değiştirmiş oğlunu bi çingenenin oğluyla. Padişahın çocuğunu vermiş çingeneye doğum sırasında, kendisi de orada doğum yapan çingenenin oğlunu almış. Ama çingenenin oğlu çok güzel olduğu için, padişahın oğlu da biraz çirkinmiş, yakıştıramamış padişahın hanımı. Hem de para vererek almış çocuğu, nasıl olsa o da oğlan bu da oğlan. Ha o ha bu gibi düşün yani. Ama padişahın bundan bilgisi yok. Tabi padişah anlamış durumu böylece. Almış oğlunu (KK:169).

2.2.1.4. Değirmen

Yahu şimdi, köyün birinde gencin birisi, balığa meraklı. Balık avcılığına. Gidiyu deriye, işte oltasını atıydu. Her gün balık dutuydu. Yiyeceğini çıkarıydu. Hemde zevkli oluydu bu iş. Bir gün gene gidiyu deriye. Derin bi göle oltayı atıydu. Urda oltaya bir şey takılıydu. Biraz ağırca. U da “Acaba bi ağaç parçasına mı geldi?” diyu. Oltayı zorluydu, olta geliydu. Asılıydu, u da bakıydu ki, hayretini gizliyemiydu. Yahu oltadan, güzel, şahane bi kız çıkıydu. Üst tarafı kız, ayaklan balık şeklinde çok güzel bi kız. U da bunu alıydu, oltadan gurtarıydu. Bunu getiriydu eve. İşte hapsediydu bi odiye. diyu ki:

-Sen benim kısmetimsin. Ben seni balık avlarka gölde yakaladım. Ben seninle evlencem.

- İyi. diyu balık kız. Bunlar evleniyular. Çocukları felan oluydu. Fakat kız devamlı gölde-suda yaşadığı için aklına yine o gölün sevdası düşüydu.

Bi gün bi boşluk buluydu. Evden kaçıydu, atlıydu göle. Yahu genç ne etsin. Çocukları da oldu. Gidiyu gölün başına, başlıydu ağlamıya. Adam:

“Yahu! Bana insaf et. Bana acı. Ben sensiz yaşiyemem. Ben seni sevdim. Aldım eve götürdüm. Çocuğumuz oldu. Yahu gel bu gölden vazgeç. Yine beraber yuvamız sürsün.

Giz ordan bi sesleniydu buna:

- Yahu ben sana bir şey diyi mi? diyu.

-Evet. Sen beni seviyorsun. Ama ben de senden fazla suyu seviyüm. Sen git bi başkasıyla evlen. Ben sana müsaade edim. Evlenirsen yaşamını değiştirecek şekilde ben sana yardımcı olurum. diyu.

-İyi. diyu adam. Ordan dönüyü, eve geliydu. Bir daha gidiyu gölün başına:

- Yahu sen bana söz verdin ama sen bana ne şekilde yardım edicen? Ne yapıcan ki ben senin yardımını görüm? diyu.kız diyu:

- Sen git bu derenin munasip yerine bi değirmen yap. Sen zengin olursun.

Adam gidiyu bi değirmen yapıydu. Değirmeni çalıştırıydu. Denemek için mısır guyuyu, buğday

guyuyu. Neyise bu daha tükenmek bilmiyu. Devamlı değirmenden un akıyu. Bu nası şey? Adam devamlı un alıyu. Çıkıyu unu satıyu. E güzel. Demek ki unun şeyiyle bi yardım ediyu.

Günlerden bir gün bunun bu şeyi, köylü tarafından duyuluyu. “Yahu, falancının değirmeninde felaket un var. İşte müşterisi çokumuş. Şudur budur...” Köyde de, eskilerden böyle ‘tılsımcı’ derler. Bazı kadınlar olur yani. Bu tılsımcı kadın diyu ki:

- Bunda bir şey vardır. Ben gidim buriye. diyu. Bir miktar mısır alıyu. Çuvala dolduruyu. Varıyu işte değirmen sahibine:

-Şu mısırı üğüt. Oğlan diyi ki:

-Ben mısır üğütürüm. Yalnız bi şartla.

-E nasıl? diyu.

- Ben bu mısırı üğütürken sen değirmene üst kısmına bakmicaksın. diyu. Kadınla hemen jeton düşüyu. “Burda ne varsa üst kısımda.”

Neyise adam mısır guyuyu. Üğütürken kadın heç uralı olmuyu. Gözünü bi tavana dikiyu. Ulan bi bakıyu ki orda yılan şeklinde bi yaratık. Un onun ağzından akıyu. Kanını görünce şey bozuluyu. Tılsım, sihir neyise. Urda başlıyu bunun ağzından bu sefer su akmiye.

-Yaktın beni! diyu değirmenci u mısır getiren kadına.

-Yaktın beni diyu. Ben sana yukarı bakma dedim baktın. diyu.

Un kesiliyu. Su akıyu. Yine gölün başına gidiyu adam. İşte o balıkçı gızdan meded ummak için. U da diyu ki:

-Ben sana diyor değirmene her aldığını, kapıda bırak, içeri alma diye nasihat etmiştim. Sen içeri aldın. Artı bide tavana bakma dedim. Tılsımı sen bozdun. diyu. O şekilde değirmenin un işi sona eriyu (Horuz, 2000: 46).

2.2.1.5. Tilki ve Kurt

Zamanında ayı, gurt, dilki üçü arkadaş olmuşlar. Bunlar, yola doru giderke bir av bulmuşlar. Ayı demiş ki:

-Bu avı hangimizin yaşı böyüse u yisin. Üçümüz yirsek az gelür. Unun için yaşı böyüğü olan yisin.

Ayı gurda sormuş:

-Gaç yaşındasın söyle bakalum?

Gurt da demiş ki:

-Ben bu dünya gurulmada dört yüz yaşındiydim.

-dilkiye sen söyle. Demiş.

Dilki de demiş ki:

-Gurt benim torunumla yaşadımış.

Ayı bakmış ki olacak gibi deyil, hepsi yalan söyliyler:

- Ben yedi yaşındiyim, Allah beni sekizine eletmesin, bu avı size yediriysen. Demiş. Ve avı gendisi yimiş. Gurd ile dilki baka gene galmışlar (Caferoğlu, 1994: 97).

2.2.1.6. Güneş ile Rüzgâr

Şimdi vaktiyle güneşle rüzgâr iddiaya girmişler. Kitapta okudum ben bunu uydurma değil. Demiş ki Rüzgâr:

-İlerde bi gocaman geli paltıyla. Ben bu paltoyu kocamana çıkarttururum. Karayel şeklide eserim çıkarttururum. Güneş:

-Yok, valla boşuna uğraşma gocaman paltoyu çıkarmaz. Demiş.

-Ben çıkarttururum. Demiş rüzgâr.

-Es bakalım. Demiş güneş.

Rüzgâr esiyu, estükçe gocaman daha çok kitleniyu, paltosuna daha çok sarılıyu. Kitlenmiş gocaman.

-Ha demek ki sertlikle olmazmış. Gel sen bana. Demiş güneş.

-Sen nasıl yapacan ben yapamadım. Demiş Rüzgâr.

Güneş çıkmış buluttan, ısıtmış ortalığı. Gocamanın sırtına vurunca güneş, gocaman çıkartmış paltosunu.

Demekki sertlikle bişey olmazmış, sert mizaçlı insan yalnızdur. Bazı sert mizaçlı insana bakarsın, etrafında kimse yoktur, çoluğu çocuğu yanaşmaz ona. Rüzgâr da anlamış durumu:

-Ha demek ki sertlikle bişey olmi. Demiş (KK:113).

2.2.1.7. Aç Kurt

Şimdi eskilerden bi gurt varmış. Gurt da acıkmış acıkmış ki u kadar acıkmış. İninden çıkamaz olmuş. Neyse bakmış ininde beklemenin sonu da yok. Düşünmüş son kuvvetini de toplamış çıkmış dışarı av yapmiye. Urda gezerke gezerke bi eşşek görmüş. Neyse gurt aç maç emme eşşekten de hızlı gine de. Dutmuş eşşe bu. Eşşe yakalamış. Tabi eşşek de akıllıymış. Gurt da aç. Eşşek gurda demiş ki:

-Şimdi sen açsın. Beni yemek de istersin. Ama senin dişlerin benim gemüklerimi kesemez, sen iyisi mi bi satır bul, o satırlandık beni doğrar öle daha golay yirsin. Demiş.

Tabi gurt ne kadar gurt olsa da aç, kafa da çalışmi, halsiz. Uymuş eşşen dedüğüne. Eşşe urda bırakmış gitmiş satır bulmiye. Neyse satırı bulmuş gelmiş ne görsün? Ortada eşşek yok. Tabi eşşek bunu gandurmuş, kaçmış gitmiş. Gurt kafasını daşlara vurmuş emme ne çare. Başlı ağlamiye:

Nene lazımdı satır senin

Dinleme gönül hatır

Gır gemüklerini

Ye katır katır.

Neyse böyle yakınurkene yakunurkene öyle böyle dolaşurke u arada bi goyun göri. Hemen duti goyunu. Bu goyunun gemükleri incedür, direk dutup yerim, beni ganduramaz di. Tabi goyun da uyanuk. U da işte gurda bi akıl veri. di ki gurda:

-Sen açsın beni yiyeceksin emme ben goyunum, türlü çeşit oyunum vardır. Sana bi oyun oynım de undan sonra ye beni. Demiş. Tabi gurt inanmış buna. Goyunu izlemeye başlamış. Goyun oynarka oynarka uzaklaşmış urdan. Gurt bakmış koyun kaçmış. Gine başını daşlara vurmuş. Getmiş inine. Başlamış ağlamiye:

Bulmuşudun bi goyun

Nene ilazım senin

Türlü çeşit oyun

Diyerekten ağlıyormuş. Ağlarka ağlarka urda öle gine ölmüş (KK: 124).

2.2.1.8. Kurt, Ayı ve Tilki

Dilkiyle gurt arkadaşımış. Tabi bunlar ava beraber giderlerimiş. Bi ara bu ikisi de av bulamamış. Açlar tabi bunlar. Beraber av yapıp, buldukları avı da beraber yemiye garar vermişler.

Neyse bunlar çıkmış yola. Gitmişler şimdik ormana doğru. U sırada gurt baki, dilki ağzında bişi gevi. Soruyo una:

-Sen bişi mi yiyorsun benden gizli gine? di.

Dilki kurnaz tabi:

-Ben çok acıktıydım da, gözümün birini çıkardım yedim. di. Tabi gurt buna inani. Bakmıyor gözüne yemiş mi yememiş mi diye. Gurt da aç tabi u da hemen gözünün birini çıkari, ati ağzına. Neyse az zaman ta geçi. Bizim dilki gine bi av buli. Güccük bi av. Bunu ati ağzına. Az sonra dilki gine bunu göri. Bakı dilkinin ağzında bişi var. Sori una.

-Sen ne yiyon?

Dilki de di:

-Ben çok acıktım, öteki gözümü çıkardım unu yiyom. di.

Gurt da aç tabi. U da dilkinin yaptığı yapı. Hemen çıkari gözünü ati ağzına. Tabi gurt kör oli. Neyse gurt oyuna geldiğini bilmi tabi. Az zaman geçi, gurt daha bişi göremi, emme dilkinin bişi yediğini anli. Sori dilkiye:

-Sen ne yiyon?

Dilki tabi daha bunu galiye almi:

-Ben tavuk buldum, unu yiyom. di. Gurt gızı buna:

- Sen beraber yiyecük demiştin. di.

Tabi çok sinirli. Dilkiyi yakalamiye çalışi. Dilki bunu galiye almi.

-Gel yakala bakalım. di.

U zaman gurt anli ki oyuna gelmiş. “Dilkinin gözü yerinde duri, beni gandurmuş” diye düşüni. Neyse bu dilkinin peşine düşi. Dilki gidi evine. Gurt peşinden gidi. Dilki evin tavanına çiki. Gurt sri:

-Sen nasıl çıktın uriye?

Dilki:

-Tabak tabak üstüne gurdum çıktım. di.

Gurtta tabakları üst üste guyyi tabakların üstüne çiki, tabi tavana çıkacam diye. Tabaklar düşi bi anda, gurt yere düşi tabaklarınan barabar. Dilki ye bida sori:

-Sen nasıl çıktın uriye?

Dilki:

-Çatal çatal üstüne gurdum çıktım. di.

Gurtta çatalları topli, üst üste guyyi. U zamandık da çatallarınan barabar yere düşi. Çatal her yerine bati. Neyse saf bu bi daha sori dilki ye:

-Sen nası çıktın uriye, ben çıkamadım gine. di.

Dilki kıs kıs güli tabi:

-Ben tencere tencere üstüne gurdum öle çıktım. di.

Gurt bu sefer de tencereleri üst üste guyyi. Tırmani tavana doğru. Tabi tencereler yere düşi. Gurt bu sefer de tencerelerle barabar yere düşi. Tencerenin birinin içine sıkışıp gali. Çıkami ki çıksa. Neyse öle böyle zor bi hal çıki. Emme perişan olmuş gurt. Son bu kere daha sori dilki ye:

-Sen nasıl çıktın uriye?

Dilki de di ki.

-Ben bıçak bıçak üstüne gurdum çıktım. di.

Gurt bu sefer bıçakları üst üste dizi, başli tırmanmiye. U zamandık da bıçaklar düşi yere.gurt da tabi bıçaklarla barabar yere düşi. Gurdun her arafı kesili. Öle gine urda öli (KK: 85).

2.2.1.9. Uyanık Karga

Evveli bi garga varımış. Şimdi bu garganın ayağına bi tiken batmışımış. Tabi garganın canı yanmış. Uçmadan az yakında bi ev görmüş. Evin gapısında da bi garı varmış. Gariya demiş:

-Ayağımda tiken var bu tikenı alabiyun mu?

Garıcuvas almış tikenı. Neyse garga uçmuş gitmiş. Garıcuvas da tikenı mangala atmış. Nedicek daha tikenı. Neyse bu uyanuk garga az zaman geçincik gelmiş başlamış garının gapısında “gaaak gaaak” ötmıye. Çıkmiş garı kapiye. Neyse sormuş:

-Hayrola noldu?

Garga da demiş:

-Benim burda tikenim vardı ben unu almiye geldim. Demiş. Emme garı dikenı mangala atmışımış. Garga demiş:

-Ben anamam beem tikenimi ver, tikenimi isterim.

Garucuvaz netsin tiken yanmış zatı. Demiş ki:

-En iyisi ben sa beem mangalı verim. Demiş. Garga almış mangalı. Urdan uçmuş getmiş mangalınan. Neyse gine varmış bi evin gapısına. Urda da bi garı görmüş. Demiş ki u garıya da:

-Mangalım az haburda galsın ben unu alurum. Şimdik işte yorulдум, az işim var halledü gelür alurum. Di. Garı da di.

-Eyi horiye guy da alursun di. Neyse hayli zaman geçmiş garga mangalı almiye gelmemiş. Garucuvaz da netsin mangalda ekmek yapmiye başlamış. U zamndık da garga gelmiş mangalı istemiş. Garucuvaz da demiş:

-Emme ben u mangalda ekmek büşürdüm. Ben mangalı veremem. di.

U zaman garga gine başli:

-Ben mangalımı isterim...

Garı da u zaman di ki:

-Al madem, mangalı zatı veremem sen habu ekme al.

Neyse uyuşular. Garga ekme ali gidi. Garga ekmek azında uçarke az sonra gine bi ev buli. Bu sefer de ekme uriye bıraki. Evin garısına da tembe edi. di ki:

-Habu ekmem burda galsın. Ben unu alurum.

Garı:

-Eyi guy horiye, gelip alursun. di.

Garga uçup gedi. Emme u zaman gine bi zaman gelmi. Garı da ekme öküzü yedüri. Garga geldiği zaman sori.

-Beem ekmem nerde? Ben unu almiye geldim.

Garı di:

-Ben unu öküzüme yedürdüm. U bayatlamıştı. Nedicedim daha?

-Garga gine başli:

-Ben ekmemi isterim, madem ki sen unu öküzü yedürdün u zamandık baa öküzü verecesin.

Garı çaresiz veri öküzü. Garga öküzü alıp gidi. Emme garga gine bildünü yapı. Gine bi ev göri bıraki öküzü bi eve. Gendüsü de uçup gedi. Evin de bi gızı varımış, gıza da düğün yapacaklarmış. Düğün yapacakları zaman öküzü kesmişler. Undan sonr garga da gelmiş. “Ben öküzümü isterim” diye tutturmuş. Evdekiler demişler ki gargiye:

-Biz senden öküzü aldık ama unu kestük biz, sana da vermiye bişimiz yok.

-Baa gızı verin uzamandık. Demiş garga. Çaresiz gargiye gızı vermişler. U zamandık da garga başlamış türkü çararmiyeye:

Gak gak gaaaak

Tikenı de verdim mangalı aldım

Mangalı da verdim ekme aldım

Ekme de verdim öküzü aldım

Öküzü de verdim kıızı aldım

Gak gak gaaak (KK: 4).

2.2.1.10. Post Giyen Kız

Evveli bi adamın üç dene gızı varmış. Şimdık bu adam kızlarına kötü davranurumuş. U zamandık da güccük gızı evden gaçi. Babası peşine düşi. Undan sonra gız gaçarke gaçarke dağda bi çoban buli. Çobana di ki:

-Sen bi goyun ver ba.

Çoban da di ki

- Şu gadar para ver ba.

Gız da di:

-Ben sana u paranın azını verim de sen bana goyunun postunu ver gendün de etini al.

Çoban buna razı oli. Neyse çoban goyunu kesi. Etini gendü ali. Postunu gıza veri. Gız bu postu eğnine geyyi. Geydü gibi de işte bi eve gidi di ki evdekilere:

-Beni eve alın size hıızmat ederim, iş yaparım.

Evdeler bunu istemi. Kimse istemi bu kıızı. Neyse öle öle üç dört eve sori:

-Beni eve alın, ben size hıızmat ederim. di.

Tabi gız post geymiş, kimse öle bişiyi evine almak istemez. Gız ümidi kesi öle gine. Öle gezerke gezerke genç bi deliganlı göri. Deliganlı buna aci. Evine ali bunu. Evinde anası bunu istemi.

-Bu pis bunu eve alamam. di. U zamandık oğlan da di ki:

-Bu gapıda bi yerde yatar, senin işleriyi yapar. Neyse garı razı oli buna. Gel zaman git zaman derke gız bu evde hayli duri. U zaman da bi dğün varımış. Olanla anası düğüne gidecek. Gız da di ki.

-Ben de düğüne gidecem.

Anası olmaz di. Öyle ya postla gezen pis bi gızı kim yanında götürür.

-Sen evde gal habu bulguru seç sen. diyi.

Gız bulgurları seçi. Seçerke evin tavunları da buna yardım edi. Çünküt tavuklar gızı severmiş. Neyse anasına oğlu bakıyolar düğünde bi haccak gız. Sonra bakıyolar birbirlerine:

-Bu kimimiş? diye sorular. Tanıyamıyolar gızı. Oğlan da anası da bu gızı beğni. Gızın da kafasına bi toka varımış. Oğlan göri bunu. Anası “bu gızdan gelin olur” diye düşünürke oğlan da “bundan bana garı olur” diye düşüni. Neyse düğünün sonuna doğru gız gayboli ortalıktan. Oğlanla anası da düğün bitincik eve gelüler. Evde post geymiş gız beklı. Anası di buna:

-Ben oğlumu everecem, bi gız buldum, daha seni bu evde istemiyum.

Oğlan.

-Bu gızın getcek yeri yok dursun burda. di.

Neyse gız gali evde. U zamanda oğlan düğünde gördüğü gızı aramiye gedecek. Bu evde gız unun çantasına azık guyyi. Oğlan yolda bi yerde acıkincik çantasını açi azıkdakileri yemiye başlı. U zamanda azığın içinde baki bi toka. Bu düğünde gördüğü gızın tokasıymış. U zaman anli ki evdeki gız düğündeki gızmış. Eve geri döni. Gıza:

-Postunu çıkar. di. Gız çıkarmi istemi. Neyse öyle böyle gız poatunu çıkari. Oğlan da anası da şaşuri gali. Gız meğerssem düğündeki u gızmış. Öle gine gızınan oğlan evleni, anası da mutlu oli (KK: 51).

2.2.1.11. Yazılan Yazı

Evveli fakir bi adamın bi çocuğu oli. Adamın çocuğa bakacak gücü yok. Netsem netsem diye düşünürke padişah bu çocuktan haberdar oli. İşte diyi ki:

-Ben bi çocuğu mu sığışduramicam bu gadar varlığın içine.

Neyse padişah ali bu çocu. Çocuğu ali az baki maki u zaman da saraydaki falci diyi ki:

-Bu çocuk böyüyecek, senin gızınla evlenecek. diyi. Padişahın u zaman bi gızı da yokmuş. Neyse padişah bu çocuğu nolur nolmaz diye deriye ati. Neyse çocuğu öldü sani bu. U zamandık da urda bi garıcuvaızın geçileri koyunları varımış. Şimdi baki geçinin biri her akşam eve sütü sağılmış geli. Şimdik garı bunu merak edi. Gidi bi gün geçimi kim sayyi diye baki. U zamandık da baki geçi biç ıtırın içine giri. Baki urda u geçi ne edi diye. Bakı az yaklaşı urda geçinin çocuğu emdüdüğünü göri. Baki es ece çocuk. Ali bu çocu garı evine götürü. Zaten dul garıymış, tekmiş evde. Ali bu çocuğu böyüti. Çocuk böyüincik u garının goyununu geçişini satiurda bi dükkan açi. İşte garı da ununen beraber zengin oli. Evlerini deestürölar. İşte yeni halı kilim alıyular.

Gel zaman git zaman u padişahın da yolu u köye düşmüş. Padişahı ağırlicecek güzellikte ev de bi u çocuğun eviymiş. Bu padişahı u gece misafir edi. Padişahına gonusurke gonusurke işte bu üvey anam beni dere kenarında bulmuş filan di. U zaman padişah u çocuğun u dereye attuğu çocuk olduğunu anlı. Netsem netsem de ben bunu öldürsem diye düşüni. Çocuğun eline bi kâğıt veri:

-Al sen bunu saraya götür, vezire ver. di.

Çocuk kağıdı alduğu gibi sarayın yolunu tuti. Saraya girerken de bunu padişahın gızı göri. Gız çocuğu görür görmez oğlana âşık oli. İşte çocuğun meramını öğreni.

-Babamın yazduğunu ben okuyayım. di.

Çocuk da veri bu mektubu gıza. Gız mektubu ali oki bi de baki ki babası mektupda vezirlere yazmış ki: “Bu gelen çocuğu öldürün.” demiş. Gız hemencecük mektubu deestürmüş. Babasının yazısıyenen uriye: “Bu çocukla gızımı evlendirün.” yazmış. Vezirler de mektunu okumuş gızınan oğlanı evermiş. Neyse padişah bunu öğrenmiş.

-Size bu çocuğu öldürün dedim, nasıl gızımınla bunu everürsüz? Demiş. Vezirler de buna mektubu göstermişler. Padişah bakmış mektuba gendü yazısı, gendü mührü. U zaman diyi ki gendü gendüne “Yazılan yazı değışmezimiş” diyi. Gızınan oğlana da bi düğün yapı (KK: 51).

2.2.1.12. Altın Veren Yılan

Şimdi evveli bi adam dağda gezerke bi yılanı denki geli. Yılan bunu sokaca zaman bu yılanı yakalı. Elinde baltinen yılanı vuracak. Yılan:

-Dur öldürme beni. di.

Adam da sori.

-Ben seni öldürmezsem sen beni öldüreceksin, ben seni niye öldürmim. di. Yılan da u zaman di ki:

-Sen beni öldürmezsen ben sana altun verecem.

Adam da bunu kabul edi. U zamandan sonra adam hergün ormana gedi yılanın olduğu guyunun başına gidi. Yılanı çağırı, yılan da buna hergün bi dene altun veri. Adam da garısı da adamın oğlu da buna sevini. İşte bi zaman geçi aadam hasta oli. U zaman da evin geçimi oğlana gali. Babası oğlana tembe edi, di ki:

-Ormanda bi guyu var, urda bi yılan var u yılan hergün s abi dene altun verecek. di.

Çocuk gedi ormana vari guyunun başına, yılanı çağırı. Yılan ağzında altunla çiki. Böyle bir iki bir iki derike çocuk düşüni. Bu yılan hergün bi altun getirebülüyosa bu guyunun içinde çok altun vardır di. Bi taha gettüğünde bu yılanı öldürmiye çalışı. Yılanın guyuğunu gopari. U zaman yılan da bunu soki öldüri. Neyse çocuğun bobası geli, yolana sori:

-Sen benim oğlumu niye öldürdün? di.

Yılan da:

-U beni öldürüp kuyudan altun almak istedi, ben de canımın acısına unu öldürdüm. di. U zaman adam da di ki:

-Gel biz barışalım sen bana hergün altun ver ben de seni affedim. di.

Yılan da u zaman şöyle di.

-Sende bu evlat acısı ben de bu guyruk acısı varken biz daha dost olamazuk (KK:56).

2.2.1.13. Keloğlan

Evveli bi köy varımış, bu köydede bi Keloğlan varımış. Herkesler bu Keloğlan'ı küçümserimış. İşte anasına derlermiş:

-Senin oğlun adam olmaz, bu çocuk eve bakmaz, bundan kimsiye hayır gelmez filan.

Keloğlan da anası da bu denilenlere çok üzülürümüş. Neyse Keloğlanda aht etmiş. Bunlardan intikamımı alıcam diye düşünmüş. Neyse gel zaman git zaman Keloğlan zengin olmuş. Keloğlan'a köylüler sorarımış:

-Keloğlan sen nasıl zengin oldun?

Keloğlan da unları gandırmuş. Demiş ki unlara.

-Ben filan yerdeki göle daldım, gölde altın buldum, urda daha bissürü altın var. Demiş. Neyse herkes göle gitmiye karar vermiş. Keloğlan'ı da almışlar bütün köylü getmişler göle. Herkes göle girip bütün altunları almiye meraklıymış. Neyse biri giri göle dışarı çıkmı öteki giri dışarı çıkmı. Geride galanlar da keloğlan'a sori:

-Keloğlan bu göle giren çıkmıyu ne var bu gölde?

Keloğlan da di ki:

-Gölde çok altın var, giren altunların hepsini almiye çalışı, u yüzden gölde beklilyular.

Neyse geride galanlar da dali göle. Çok altın varımış, bizde alalım diye. Göle giren çıkmı. Öle öle tüm köy halkı gölde boğuli. Köyde bi keloğlanla anası gali. Unlar da öle gine huzura eriyular (KK:56).

2.2.1.14. Kara Yün

Şimdi bi bey varmış. Beyin de güzel bi gızı var. Bu gız bi çobana alıcı. Çoban bunu sevi bu çobanı sevi. Emme bey gızını çobana verür mü vermez. Gızın bide övi anası var. Bu da istemi gızın çobana varduğunu. İşte gıza etmedük eziyetleri galmi: Şunu yaparsan seni çobana verürük, bunu yaparsan seni çobana verürük.

Bi gün analığı bu gızın eline gara yun veri.

-Al bunu yeyke, bembeyaz et eve getir, sonra da çobanı alursun, seni çobana verürük. di. Gız bili gara yundan beyaz yun olmicanı. Emme çaresiz gedi deriye. Başlı yıkamıya gara yunu. Yudukça yunun rengi açılmı. Gız oturup ağıli çaresiz. U sırada da çoban u yakınlardimış. Gızı göri, yanına geli.

-Sen niye ağlıyun? diye sori. Gız da di işte

-Beni sana vermiyular, bu gara yunu yıkayıp beyaz yaparsam sana vereceklerimış. Emme bu yun beyazlamaz.

Çoban u zaman:

-Undan golay ne var? di. Goyunların birini urda gırki, yunun derede gızınan barabar yıkıyular. Gız eve götürü. Bakıyular yun beyazlamış. U vakıt gızı çobana veriyular (KK:54).

2.2.1.15. Kambur Ahmet

Bir varmış, bi yogmuş. Bi gambur Âhmed varmış. Bir gün değirmene gidmiş. Değirmende kimse yokmuş, açmış gapıları, girmiş. zahrayı guymuş, öğüdüyömuş.

Gece olmuş. Bi hasır bulmuş, hasırın içine dürülmüş, yatmış. Bir zaman sonra davul zurna gıyamed kopmuş. Gele, gele gele onlarda değirmene gelmişler. Değirmende oyun oynuyolarmış. Oyun oynarka birisi demiş ki:

-Burda, birisi var.

Gelmişler hasırı açmışlar.

-Gel! Sen de oyna. Gel! Sen de oyna. Demiş

Gambur Ahmed.

-Ben, oyun bilmiyom. Hem oynayamam, belim gambur.

-Biz, senin belini düzeldelim. Demişler.

-Düzeltilseniz oynarım. Demiş, o da.

Düzeltilmişler, oynamış. Sabah olmuş. Gambur Ahmed düzelmiş. Hayvana yükünü vurmuş, eve gelmiş.

-Aman, ne oldu oğlum!

-İşde böyle, böyle oldu.

Bu, bir gün oduna gidiyo. Odun keserke eşşeg kayboluyo. Eşşegi ara aşağı, ara yukarı. Akşam oluyo, akşam namazı geçiyo. Bi gavağın tepesine çıkıyo. Birileri geliyo, görüyo. Onları seyrediyo Gelmişler, gavağm dibinde büyüğ daş var, daşın yanma gelmişler. Nane, maydanoz, demişler, içeri girmişler. Saymış, kırg gişilermiş. Sabahleyin çıkarge saymış, yine kırg gişiler. Bunlar gidiyo. Sabahleyin eşşegi buluyo. O da nane, maydanoz, diyo. Kaya açılıyo. Giriyor, içeri. Baksa ki ziğned, altın, para gıyamed gibi... ordan iki çuval guyuyo. Sarıyo eşşege, geliyor. Bu gambur Âhmed zengin oluyo.

Bir Gambur Âhmed daha vermiş, bi köyde. Gelmiş:

- Nasıl, senin belin düzeldi, ne yaptın da düzeldi. Benimki de düzelir mi? Demiş.

-Böle, bölle değirmene giddim, böyle oldu. Sen de gid, sa oyna dedikleri zaman, yalavuz oynama Belim, gambur de. Düzeltilerse oynarım, de.

Gidmiş. Ama o, onun dediğini unudmuş. Davul zurna geldiği gibi galgmış, oynamış. Elde onun belini düzeldmemiş. Gelmiş, o arkadaşın yanına

-Ahmed abi, ben düzelmedim. Niye?

-Sen, galgdın oynadın, düzeldmediler.

-Sen, nerden zengin oldu? İlle ba unu de.

-Falan yerde bi gaya var. Böyle, böyle gid ona. Nane, maydanoz de, gir, içeri. İsdediğin gadar al, ama kimseye deme.

Gidiyo, nane maydanoz diyo. İçeri giriyo, bakıyo, gıyamed gibi... Çuval guyuyo, şimdi. Çok guyuyo galdıramıyo, az guyuyo galdınoyo, gözüne az görünüyo. Onunla dökerke, boşaldırka akşam oluyo. Akşam oluyo, gayanın adını da unutuyo, adam. Çıgacak, nane, pırasa, pırasa kereviz diyo. Ne dediye açılmıyo, da. Bi raf yer varmış. Oraya çığmış. Gece olmuş. Gelmişler hırsızlar, girmişler içeri.

-Ya buraya birisi girmiş.

Oturmuşlar, yemeg yerke orda uyuglanmış. Uyuglağı gibi düşmüş milletın sofresına. Tudmuşlar, bunu kırğ gişi.

Sen, nerden geldin? Neyin nesisin? Neyin fesisin? Seni buraya kim yolladı?

Altından üsdünden derke anlamış.

-Anladırın bişey yapmayacağız. Demişler.

O da anlamış Adam, öldürmüşler Ondan sonra napalım, napalım, nasıl yapalım? Bir danesi demiş ki:

- Otuz dokuz dene fiçi yapdır, bizi içine goy, bi araba al. Arabayla zeytinyağı satıyom, deyo bizi, Gambur Âhmedin olduğı şehre götür Onda misafir olalım. Gece o yaddıgdan sonra vakid geldimiy di gelir, bizi alırsın. Biz de galkarız, geliriz. O adamı öldürürüz.

Bunlar böğle pazarlıg yapıyo mu. Galgıp gidiyorlar mı. O adamda misafirpervermiş. Bunları misafir ediyo, fiçılar aşağıda, onlar yukarda. Muhabbad ederke hizmetcılar diyolar ki:

-Yenge! Biraz yağ çalalım da bize helva yapar mısın?

Yaparız. diyo gadın da. O adamın ailesi.

Çocuklar gidiyolar. Fiçıyı tıgıradıklan gibi “vakit geldi mi?” ses geliyo, aşağıdan. Ötekini elliolar gene aynı, berikine gidiyolar. Geliyolar diyolar ki:

-Hanım yenge! Fiçılarda yağ yog, adam var. Böğle, böğle...

-Gidin ağaya çağırında azcığ buraya gelsin.

Gidip çağınıyolar, tabi öteki adam gelmedi.

-Böğle, böğle.

Gidip adam kendi de bakıyo ögle. Gelmedi da diyo, onlara. Çığıyo, yukarı. Anlıyo tabi...

Adam:

- Yad sen. diyo.

-Yok, ben yadmam. Sen çıg, ben yatarım. diyo.

Figri, o adamı giderke vurmamış. O da diyo ki:

-Sen, bi kere yatacağın, ben, seni şöyle böyle örtecem. Misafirsın, ondan sonra...

Yatıyo, silahın, da başınun altına goyuyo. Yaddığı zaman Gambur Âhmed silahını çekiyo.

-Teslim ol! Adamlarınla beni vurmaya geldin!

Onu boğuyolar. O fiçılarla alıp onu denize götürüyolar, deniz gıyısına. Orda vakid geldi diye kesip, atıp denize atıyolar. Köylüye gonşuya çağırıyolar:

-Haydi! Falan yerde böyle bişey var, alalım.

Nane, maydanoz diyolar, açıyolar. O şehir zengin olmuş ke, memleked de zengin olmuş (Bayram, 1999: 10-11).

2.2.1.16. Velvela

Bir varmış bir yokmuş. Bir padişahın üç tana kızı varmış. Bunlar evlenmek çağına geldikleri zaman küçüğüne babalarının ayakkabısını ters çevirtirmişler. Padişah da anlamış. Tellak bağırttırmış. Pazar günü resmigeçit gibi herkes oradan geçecek, kızları kimi beğenirse alacakmış. Padişahın emrine millet uymuş gelmiş. Kızlar balkona çıkmış. Babaları "Herkes sevdiğinin üzerine mendil atsin." demiş. Delikanlılar geçerken kızlardan bir tanesi birinin üstüne mendil atmış mendili tamam demişler onu ayırmışlar. Ortanca kız beğendiğine atmış tamam onu da ayırmışlar.

Küçüğüne mendili attığı zaman bir at geçiyormuş aralarından ona denk gelmiş olmadı demişler, o atı kovmuşlar. Bir daha geçirmişler yine atın üstüne gelmiş tekrar kovmuşlar. Üçüncüde yine aynı atın üstüne gelmiş. Onu da ahıra götürmüşler. Atı bağlamışlar kızı da ahıra bırakmışlar. Gecenin bir zamanında kız ağlarken at on sekiz yaşlarında bir delikanlı olmuş ki yüzüne bakılmıyormuş. Delikanlı kıza 'Hiç ağlama" demiş "Ben at değilim, hiç ağlama Ben Meliği Müleyim'im. Yarın cirit oynarken ben sana bir elma, bir ayva, bir portakal atacağım eğer bunları ablalarına göstermeden saklayabilirsen seninle burada kalacağım, görürlerse ben yine at olacağım. Yedi çift demir ayakkabı yaptıracağım beline de demir kemer yaptıracağım. O yedi çift ayakkabı eskiyene kadar demir kemer belini sıkana kadar beni ararsan ancak bulursun." demiş. Neyse bunlar insan halinde evlenmiş ve sabah olmuş.

Herke balkonda cirit seyrediyormuş. Cirit oynanırken at da geziyormuş. Bir portakal atmış, kız yakalayıp saklamış. Yanındakiler "Ne yaptın?" diye sorunca bir şey söylememiş, ikinci sefer de nar atmış onu da saklamış. Üçüncü seferde ise ayvayı saklayamamış, görmüşler. Gördükleri zaman tılsım bozulmuş. At hastalanmış ahıra götürmüşler öksürüyormuş. Neyse gece at kızın yanından kaybolmuş bir zaman sonra geri gelmiş. Yedi çift ayakkabı getirmiş kıza beline bir demir kemer bağlamış. "Bu demir kemer belini sıkana kadar arar isen beni ancak bulurusun" demiş, kaybolmuş.

Kız durmuş ayakkabıları giymiş yola düşmüş. Az gitmiş uz gitmiş. Demir kemer belinde ayakkabıların üstü eskimiş tekrar tekrar giymiş. Bir dereye gelmiş. Bir heybetli kadın çamaşır yıkıyormuş. Allah'ım nasıl geçeceğim diye korka korka elini arkasına atıp gitmiş. Kadının memesini emmiş. Kız emdiği gibi kadın kıza "Nerden geldin benim mememi emdin. Ben seni yerdim!" demiş. "Hadi ben yemem şimdi, üç tane oğlum var onlar gelirse nasıl saklarım?" demiş. Kadın bir dev anasıymış. Kız, kadını ikna etmeye çalışmış. Kadını bunu tokat atmış kapının arkasına bırakmış. Oğulları gelmiş annelerine "Anne insan eti kokuyor." demişler. Anne de "oğlum âdem eti nerden kokacak? Sizin gittiğiniz yerlerde kokuyordur demiş. "ya peki insan kıızı gelse, benim mememi emse neyiniz olur?" diye sorduğu zaman devler "Bacımız olur." demişler. "Yemez misiniz?" diye sorunca "Hayır." diye cevap vermişler. Kadın kıza; "Gel kız." demiş, kız gelmiş, ellerini öpmüş. Oturmuşlar sohbet etmişler. "Nereden geliyorsun nereye gidiyorsun?" demişler. Kız derdini ve başından geçenleri anlatmış. "Bacım, senin çok yolun var sen iki gün burada dinlen biz seni götürürüz." demişler. İki gün olmuş kalkmışlar kıızı bir yere kadar götürmüşler. Ona bir fındık vermişler ve "Canın sıkıldığı yerde, kır, ye." demişler. İleride annelerinden daha büyük bir kadının olduğunu, korkmamasını söylemişler.

Devler geri dönmüş ve kız gitmiş giderken bir dereye gelmiş kadını görmüş ama o daha heybetliymiş. Yavaş yavaş gitmiş yine aynı şekilde o kadını da emmiş. O da yine "Ya kız nerden geldin beni emmeseydin seni yerdim ama benim üç oğlum var nasıl saklarım." demiş. İşte şöyle böyle yalvarırken kadın bir tokat atmış oraya bırakmış. Oğulları gelmiş başlamışlar "İnsan eti kokuyor anne." Demeye. Oğlum âdem eti nereden kokacak dişleriniz karıştırınız insan orada kokar." demiş dev anası. Onları gördükçe korkudan titriyormuş. Kimin ağzından parça et çıkıyormuş kimininkinden kemik çıkıyormuş. Kadın "Oğlum âdem kıızı gelse beni emse ne olur?" diye sorunca "Bacımız olur." demişler. "Yemez misiniz?", "Hayır, yemeyiz." Kıızı çağırıyor kız geliyor devlerin ayaklarına sarılıyor bacı kardeş oluyorlar, seviniyorlar. "Nereden, geldin nereye gidiyorsun?" diye soruyorlar. Kız da "böyle işler geçti başımdan. Velvela'yı aramaya gidiyorum." diye olup bitenleri anlatmış. Bacım daha çok yolun var iki gün kal ondan sonra git demişler. İki gün kalmış yine devler götürmüşler. Ayrılırken bir kestane verip "Canın sıkıldığı yerde bunu yersin. Yine bizden bir grup daha var ondan korkma annemize yaptığını yaparsan kurtulursun." demişler.

Kız gitmiş. Dedikleri gibi bir dev anasıyla daha karşılaşmış. Zorla kadını tutmuş emmiş. Dev; "Ya kız nereden geldin; kervancılar geçemezdi sen nereden geldin? Beni emmemiş olsaydın seni

yerdim.” demiş. Kız yalvarmış, yakarmış yine de o da “Üç tane oğlum var, onlara ne derim.” demiş. Kız, “Annecim şöyle böyle..” derken dev, kıza bir tokat vurmuş ve masanın üstüne bırakmış. Oğlanlar gelmiş her birinin ağzından kemik, insan kafaları çıkıyormuş. Kız korkmuş. Anneleri sormuş “Böyle bir şey olsa ne olur?”, “Bacımız olur.” demişler. “Yemez misiniz?”, “Hayır.” demişler. Kız gelmiş bacı kardeş olmuşlar yatmışlar, kalkmışlar. Nereden geliyorsun nereye gidiyorsun dedikleri olduğunu herkesin ona misafir olduğunu söylemişler. “Gittiğin zaman sorarsın misafir olursun.” demişler. Sonra bunu alıp götürmüşler. Bir ceviz vermişler. Ayakkabısını değiştirmiş son ayakkabı imiş altı çift bitmiş yedinci çifti ayağına giymiş, gitmiş.

Az gitmiş uz gitmiş... Git git düz yol bitmiyormuş bir akşam vakti eve dedikleri eve gelmiş. Velvela'nın evini bulmuş. Kapıyı çalmış, hizmetçiler çıkıp ne istediğini sormuş. Bir şey istemiyorum yatacak bir yer arıyorum demiş. Gidip Velvela'nın hanımına demişler ki “Bir kadın yatmaya yer arıyor ama üstü başı çok pis.” O zaman diyor ki “Bodruma alın.” Yatması için bodruma almışlar bir süre orada durmuş.

Velvela'nın odasının altında terzi dükkânı varmış iki gün sonra yeni elbisesini deneyecekmış. Bunlar yemek yemiş içmişler. Evin hamını hizmetçilere “Bodrumdaki hanıma döküntülerden bir şeyler koyun, verin.” demiş. Kız bodrumda otururken canı sıkılmış devlerin verdikleri fındığı kırmış bir yarısı kopmuş bir el çıkmış, olduğu yeri aydınlatırmış. Parmağına takmış. Hizmetçiler gelmişler kadına "Aşağıdaki kadın bodrumu çok aydınlatıyor." demişler Kadın hemen gelip onu nereden aldığını sormuş. "Onu bana verir misin?" demiş. Kız da "Kocanı bir gece bana verirsen veririm " Cevabım vermiş. Kadın kabul etmiş. Kadın, kocası yapmadan kahve yapıp içerisine bir şey koyup vermiş.

Ertesi akşam kız cevizi kırmış. Ceviz bir bilezik olmuş ve kız onu koluna takmış. Hizmetçiler bunu da kadına söylemişler Kadın bileziği de istemiş. Kız aynı cevabı vermiş: "Kocanı yine verirsen veririm. Kız, sabah "Annemi babamı terk ettim. Yedi çift ayakkabıyı eskittim demir kemer belimi sıktı. Uyan Velvala'm. uyan" diye ağlamış gözünden düşen yaş terzinin lambasının içine düşmüş. Ertesi akşam da diğer cevizi kırmış. Bir toplu iğne, tarak olmuş başına takmış. Kadın bunları da istemiş. Kız yine "Kocanı verirsen veririm." demiş. O gün de Velvala terziye gitmiş kumaşı hiç ellememiş. Terziyle kavga etmiş. Terzi, “Sizin evde misafir bir kadın var mı?” diye sormuş. Adam “Hayır” demiş. Terzi “İyi düşün” deyince adam "Bodrumda bir kadın var dediler ama benim haberim yok." demiş. Terzi “Sen yatarken bir şey içiriyorlar mı?” diye sorunca adam "Kahve içiyorum" demiş. Terzi "İçme!" demiş ve kadının "Anamı babamı terk ettim yedi çift ayakkabıyı eskittim demir kemer belimi sıktı uyan Velvela'm uyan." diye ağladığını söylemiş. Adamın aklına hiçbir şey gelmemiş.

Akşam evin hanımı kocasına yine kahve götürmüş. Adam “bana su getir.” demiş ve karısı su için çıkınca kahveyi camdan aşağı dökmüş. Kadın içeriye elinde kızgın şişle gelmiş. Kocasının ayağına kızgın şiş dokunduruyormuş. Uyanıyor mu uyanmıyor mu diye anlamak için. Adam hiç belli etmemiş. Karısı bodrumdaki kızı almış getirmiş.

Kız her geceki gibi ananı babamı terk ettim yedi çift ayakkabı eskittim demir kemer belimi sıktı uyan Velvela'm uyan diye ağlarken adam gözlerini açmış. Kız da sevinçle ayağı kalkmış. Kalktığı zaman kızın belindeki demir kemer kopmuş ve hemen bir erkek çocukları olmuş. Sabah olunca öteki kadın, kocası uyanmadan kızını çıkarmak için geldiğinde gördüklerine inanamamış. Kocasıyla kız oturuyorlarmış. Yanlarında bir de bebek. Adam olup biteni anlatmış. “ böyle böyle iş oldu, bu benim ailem; duruyorsan sen de dur durmuyorsan boşanalım” demiş (Öksüz, 2015: 464-466).

2.2.1.17. Kurbağa Kız

Köyün birinde annesi ve babası ölmüş bir delikanlı yaşarmış. Delikanlı geçimini odunculukla sağlıyormuş, hayatta kimsesi olmadığı için yalnız yaşıyormuş. Günün birinde göl kenarında sıcaaktan bunaldığı için suyla elini yüzünü yıkıyormuş. Suyun içinde kendine bakan bir kurbağa görmüş. Kurbağanın gözleri o kadar güzelmiş ki delikanlı gözlerine bakmaktan kendini alamıyormuş. Ne yapmalı diye düşünürken kurbağayı ceketinin cebine koymuş ve akşam olunca da evine gelmiş. Güzel kurbağayı her zaman görebileceği bir yere koymuş. Onu saatlerce izliyor, vaktin nasıl geçtiğini anlamıyormuş. Sabah olunca işine gidiyor, erkenden evine geliyormuş. Herkes delikanlının eve niçin erken geldiğini merak ediyor ama bu işin sırrını bir türlü çözemiyorlarmış. Günlerden bir gün, delikanlı eve döndüğünde evi temizlenmiş, ocakta kaynayan bir tencere ve kurulmuş bir sofraya bulmuş. Kim bunu yaptı bunu diye evi aramış, bahçeyi aramış, komşulara sormuş, kimseyi bulamamış. Ne çare diyerek eve dönmüş ve yemeğini yemiş.

Kurbağaya sormuş:

- Kim yaptı bunu gördün mü?

-....

Kurbağa delikanlının gözlerine bakıyormuş sadece. Delikanlı da kurbağanın sırrını çözemediği gözlerine Aradan çok zaman geçmiş. Bu olay her gün böyle devam etmiş. Merakına dayanamayan delikanlı bunun nasıl olduğunu, kimin yaptığını mutlaka öğreneceğim diye kendi kendine söz vermiş. Bir gün yine ormana odun kırmaya gidiyor gibi çıkmış. Sonra evin kimsenin göremeyeceği bir köşesine saklanmış ve başlamış beklemeye. Gel zaman git zaman ne gelen var ne giden. Beklerken uyuya kalmış. Uyandığı vakit ne görsün yine ev temizlenmiş, çamaşırlar yıkanmış, yemek de ocakta kaynıyor. Kendine kızmış niye uyudum sanki diye. İçinden hayıflanıyormuş ve kendi kendine seni mutlaka bulacağım diyormuş.

Yarın olmuş, bizim delikanlı yine beklemeye koyulmuş. Yine ne gelen var ne giden. Gözlerine uykunun geldiğini anlayınca uyumamak için serçe parmağım biraz kesmiş. Bunun acısına uykum dağılır diye düşünmüş ve yine beklemeye başlamış. İçerden tuhaf tuhaf sesler gelemeye başlayınca heyecanlanmış mutfak kapısına doğru yaklaşmış ve gizlice içeriyi seyretmeye

başlamış. Bizim güzel gözlü kurbağa birden çok güzel bir peri kızına dönüşmüş. Delikanlı kapıyı açıp buldum seni diye kızın kolundan tutmuş. Delikanlı bakmış, kurbağanın yerinde sadece birkaç parça kurbağa derisi görmüş. Hızla bunları alarak ateşe atmış ve kıza dönmüş:

-Anlamıştım senin olduğunu, bundan sonra seni bırakmam benimle evleneceksin. demiş. Kız ilk başta, bunun imkânsız olduğunu, ailesinin kızacağına söylemiş. Ama delikanlıyı sevdiğini anlayınca teklifini kabul etmiş. Delikanlı konuya komşuya haber vermiş ve evlenmişler.

Kız ailesinin gönlünü almaya gitmiş. Kızın ailesi çok kızmış ama sonradan kabul etmek zorunda kalmışlar. Kızın ailesinden birinin düğünü varmış. Kıza düğüne gelmesini ama yalnız olarak gelmesini sıkı sıkı tembihlemişler.

Kız evine geldiğinde durumu kocasına anlatmış. Kocasını sen gider geri gelmezsin, ben de geleceğim, diye tutturmuş. Kız ne yaptıysa kocasını ikna edememiş. Yarın akşam olunca kız kocasını yanına gitmiş. Kızın annesi ve babası yanında kızın kocasını görünce çok sinirlenmişler. Kızı bir kenara çekip,

-Niçin gelirdin kızım? Biz sana dememiş miydik, yalnız gel!

Kız çaresiz olanları anlatmış. Babası ve annesi

-Buna diğer akrabalarımız çok kızacak ve buna kesin bir ceza vereceklerdir. Buradan hemen gidin! demişler. Kız çaresiz kocasıyla eve dönmüş. Beklemeye başlamış ailesinden gelecek haberi Aradan birkaç gün geçtikten sonra kızı çağırılmışlar. Bütün aile toplanmış kıza verilen cezayı öğrenmeye gelmişler. Kızın büyük amcası söze başlamış.

-Aramıza bir insanoğlunu soktun. Onunla evlendin. Bunu bağışladık. Ama ikinci olarak onu toplantılarımıza, düğünümüze getirmen affedilemeyecek bir hataydı. Cezalandırılacaksın. Bundan kaçamazsın. Kızın annesi ve babası çok yalvarmışlar. "Kızımız affedin!" diye ama bir işe yaramamış. Amcası verilen cezayı okumaya başlamış:

-Yarın sabah bir patika yolda yılan suretinde güneş doğana kadar bekleyeceksin.

Kız üzgün bir şekilde eve gelmiş. Kocasına olanları anlatmış ve aldığı cezayı söylemiş. Kız gece yarısı olunca kocasının yanına gitmiş.

-Benim cezamın vakti geliyor, ben cezayı çekeceğim yere gidiyorum. Beni yalnız bırakma, hadi sen de gel! Demiş.

Kocası:

- Tamam gelirim. Demiş. Kızı önden göndermiş. Kız ceza yerine gelince beklemeye başlamış. Ezan okunmaya, kuşlar ötmeye başlayınca kız bir yılanla dönüşmüş. Cezanın başladığını anlayınca patika yola boylu boyunca uzanmış. Güneşin doğmasını beklemeye başlamış, hiç kıpırdamadan upuzun yatıyormuş.

Kocası evde uyanırım, diye derin bir rüyaya dalmış. Karısından bilhaber. Sabahleyin değirmene giden bir köylü yolunda upuzun yatmış olan yılanı görünce hayıflanmış.

-Bak hele sen, sabah sabah eceline susadın herhâlde ki burada böylece yatıyorsun! Demiş. Yılanı yolundan kaçmasını beklemiş. Ama yılan hiç kıpırdamıyor, adamın gözlerine bakıyormuş. Adam sinirlenince yılanın kafasına bir taş atmış, yılan acılar içinde can vermiş.

Bu esnada kızın kocası evde birden uyanmış, karısı gelmiş aklına. Günün ağarmaya başladığını görünce, birden kızın cezasını çekeceği yere gitmiş. Bir de ne görsün, elinde bir sopayla yılan taşıyan bir köylü. Karısının olduğu yere gelmiş, bakmış ki yerde kan izleri. Başını taşlara vurmuş ama ne çare! Eldekinin kıymetini bilememenin acısıyla çaresiz evine dönmüş. Yaşadığı bu olay onun vicdanına hiç huzur vermemiş ve aradan çok bir zaman geçmeden hastalanmış ölmüş (Öksüz, 2015: 463-464).

2.2.1.18. Esa, Musa ve Karacaoğlan

Horoz imam, tavuk tellâl iken; anam eşikte, babam beşikte İken ben yine böyle bir Karacaoğlan idim. Biz bir kardeşlik. Kırılı kırılı üç kardeşe indik. Kardeşlerimin biri Esa, öteki Musa, biri ben: Karacaoğlan. Esa'nın gözü kör aklı yok; Musa'nın bacağı topal, deli; içlerinde akıllı, sağlam bir ben varım...

Bir gün dedim:

-Arkadaşlar böyle oturmayla olmaz, biraz çalışalım.

Bu sözü hepsi kabul etti. Esa değirmene yoğurt üğütmiye. Musa denize öküz koşmaya gitti. En akıllıları olan ben de elime hararı alarak dağlara rüzgâr tutmaya gittim.

Yine günün birinde dedim:

-Arkadaşlar benim et yiyelim geldi. İster misiniz bir ava gidelim?

Hemen karar verdük. Sabahleyin tüfeğimizi tavandan indürdük. Bunlardan birinin kundağı yok, ötekinin düdüğü. Birinin de çakmağı yok. Allah nazardan saklasın; çakmadan ateş alıyor. Üçümüz bir yola koyulduk. Konuşa şakalaşa az gittik uz gittik, dere tepe düz gitdik; geri donup baktık ki bir mış boyu yer gitmişük.

Biraz daha yürüdük. Bir bitmemiş ağunun dibinde doğmamış bir tavşan yavrusu; camış palağından büyük yatıyor. Bunu kör kardeşim gördü, topal kardeşim tuttu, ben de vurdum. Onu alarak ormanlara dalduk. Karnımız da acıktı, ne yapalım? Düşünürken baktık ilerde birkaç ev. Oraya yaklaştuk. Yan yana üç ev var. Bunlardan birinin çatısı yok, birinin himi yok. Birinin de yanları yok. Biz himi olmayana girdük. Baktık, içerde üç kadın var. Biri ölmüş, ikisinin canı yok. Bunlardan bir tencere istedik. Bize üç tencere verdiler. Birinin dibi yok, ötekilerin de yanları yok.

Dibi olmayana tavşan, eyice yerleşdük. Ateş yakıp büşürdük, büşürdük, büşürdük... Sonra; kapağı açar açmaz tavşan bir sıçramada kaçtı. Bunu güzelce yedik. Fakat ağzımızın haberi yok. Tekrar yola çıkdük. Tavşan bizi fazla susatmış olacak ki dehşetli su içesimiz geldi. İlerde uç oluk gördük Bunların ikisi kuru, ötekileri susuz idi. Suyu olmayandan kana kana su içdük. Artık akşam oluyordu. Geri döndük Gelirken öyle bir gürültü koıtu ki dünyayı batıracak sanduk. Biz gittikçe gürültü çoğaldı. Durup baktık; tel direğinde topal ve uyuz bir pire. Meğer bütün dünyayı gürültüye salan bu imiş. Esa, buna kurşun attı, yedi yerinden vurdu. Giresun'un yılanı, gelir dağı dolanı dolanı, bugün çok söledük yalanı, yarına geri kalanı (Öksüz, 2015: 462-463).

2.2.1.19. Kurnaz Tilki

Bir ayı varmış, ayıyla keçi, tilki arkadaş olmuşlar. Tilkiye diyu ki ayı:

-Sen akıllısın, uyanıksın, şu koyuna söyle de o da bizimle arkadaşlık yapsın. diyu. Undan sonra goyuna gidi ikna edi tilki, şimdi uyanık ya hani. Tilki ikna edi getüri. Önce bi zaman yalvari tabi goyun biz zaman ikna olmi.

-Ben arkadaşımı baa bi zararı olmi, bişi yapmi. diyu tilki.

-Ayı bizi yer. Di goyun. Bi zaman ikna olmi. Sonra tilki:

-Bak bizde arkadaşımı, üç dört arkadaşuk, bize bişi yapmi. diyu. Öyle böyle ikna edi, getüri. Ayı da tabi yemeği düşünüyö müydu, Ayı tam dali, gulanı gopari, goyun gaçi. Goyun kaçtuğu zaman da ayı tilkiye:

-Git, bi daha ikna et. diyu. Tilki gitmiş bi daha yalvarmış. Tilki o kadar uyanık ki di yu ki koyuno:

-U senin gulaana bişey divedi. "Sen yanlış anladın. Kaçtığın için gulaan yırtıldı. diyu. Neyse ikinciye oli bunu aldati getüri. Undan sonra ayı goyunu yiyu tabi. Yerke yerke baki tilki, ayı tilkiye filan bişi vermi. Tilki de şey yapı bunun gafasını ali arkasına saklıyu bize bi pay vermicek diye. Unu sakli gizli gine, sona yerük diye. Ayı:

-Bunun gafası nerde? diyu. Tilki de:

-Unun gafası olsa ben unu gandırabülü müyüm? diyu (KK: 4).

2.2.1.20. Düriye (Altın Çiçek)

Padişahın bir tanesinin kızı varmış. Amansız bir hastalığa düşmüş. O zamanları padişah bu kızının derdine derman olan kişiye kızını verecekmiş yani evlendirecekmiş. Fakat çobanın da hiç birşeyi olmayınca herkes bakmak için geldiğinde bir şey getiriyormuş. O arada çobanın da

bulabileceği tek bir çare: “Bir çiçek koparayım da padişahın kızına götüreyim.” Demiş. Almış götürmüş çiçeği, kıza ikram etmiş. Ve aklına gelen şu olmuş:

- Bunun suyunu kaynatacaksın, çöpüyle posasıyla beraber, akşam ayaza koyacaksın, bu ayazda bu su bir müddet durduktan sonra sabahları aç karnına bir tas bundan içeceksin ve derdine derman olacak bu inşallah, hayırlısıyla beraber, hastalığın geçecek. Demiş. Ve nitekim çobanın o söylediklerini padişah yaptırmış ve kızcağız o sudan, ayaza koyduktan sonra, bir müddet kullanmış, kullanmış. Ve iyileşmiş kız. İyileştikten sonra, “kansere gibi birşeymiş bu hastalık”, padişah çobana vaad ettiği için kızını vermiş. Düriye derler bu çiçeğe, bazıları da altın çiçek der (KK:166).

2.2.1.21. Avara Gız

Şimdi eskilerden böyle kızlar iş falan yaparlarmış. İşte hepsi hergün bi iş yapıyo. Nebilim kimi kazak öri, kimi yemek yapı, kimi paspas doki falan. Kızın biri de hiç iş yapmazmış. Sabah akşam yan gel yat. İşte anası buna iş yap et dedükçe de dinlemez etmezmiş. Avaraymış yani. U biçim avaraymış ki giymiye de bi kıyafeti olmazmış. İşte evde ne giyyi giyyi de dışa çıkça zaman, bi düğün bayram olduğu zaman giymiye bişi de bulamazmış. U zamanda da kazayı kendün dokuyon, eteği kendün dokuyon. Tabi bu kızın geyimi yok. İşte gine bi düğün zamanı bu kız düğüne gidecek ama giymiye de bişeyi yok. Gidi öteki kızların kapısına. İşte “sen bana kazak versa, sen bana eteklik versa” diye ötekilerden isti. Tabi şimdi bu gızlar da gızıyu buna. Öyle ya boyuna bunlardan ali. Neyse bu gızlar anlaşıyular gendü aralarında. Hepsi veriyu kıyafeti. Gidiyular düğüne. Düğünde herkes verdüğü kıyafeti isti. İşte biri di: “gazamı ver”, öte ki di: “eteklimi ver”, beri ki di: “çemberimi ver” ... işte hepsi ne verdiyse urda ali verdüğü şeyleri. Kız ortada gali öyle gine. Neyse bu hemen eve geli oturi ali eline işğe iplik, başli gendüne giycek bişiler yapmiye. Tabi anli hatasını da:

“Eğer ellerim eğer

Gırılasi gollarım eğer

Neydü seen hallerün

Düğündekü rezaletin”

Diye başli türkü yakmiye. Tabi derlere bir musibet bin nasihattan evladur diye. U da öyle bişi besbelli (KK: 121).

2.2.1.22. Değerlendirme

1- Şekil özellikleri

Teknolojinin gelişmesi, iletişimin artması, sosyal yaşamın değişmesi gibi sebeplerle masal anlatımı her geçen gün azalmakta ve bu yüzden de masallar unutulmaktadır. Giresun yöresinde derlenen masalların da bu anlamda gittikçe unutulup kısaldığı, işlevselliğini kaybettiği görülmektedir. Televizyon, radyo, telefon gibi teknoloji ürünlerinin yaygınlaşmadığı dönemlerde yörede insanlar boş vakitlerinde ya da darı soyma, fındık seçme gibi imece usulü çalışmalarında hoşça vakit geçirmek için masal anlatırdı. Günümüzde teknolojinin gelişmesine paralel olarak değişen sosyal yaşamla birlikte masal anlatımı neredeyse ortadan kalmıştır. Bu yüzden yörede masalların çoğunun unutulduğu gözlemlenmiştir. Tamamen unutulmayan masalların metinlerinde oldukça kısaldığı görülmektedir.

Masalların kısılmasıyla birlikte masal formelleri terk edilmeye başlanmıştır. Yörede kaynaklardan taranan ve derlenen masalların çok azında “bir varmış bir yokmuş” gibi kalıp sözler kullanılmıştır. Giresun yöresinden derlenen masallardan sadece Velvela Masalı ve Kambur Ahmet Masalı’ı “bir varmış bir yokmuş” şeklinde başlanmaktadır. Esa, Musa ve Karacaoğlan masalı ise; “Horoz imam, tavuk tellâl iken; anam eşikte, babam beşikte iken ben yine böyle bir Karacaoğlan idim” şeklinde bir kalıp ifadeyle başlanmaktadır. Bunun dışındaki masallar herhangi bir kalıp ifadeye rastlanmamıştır.

Giresun yöresinde derlenen masalların giriş formelleri gibi bitiş formellerinin de artık unutulmaya yüz tuttuğu görülmektedir. Yörede derlenen Keloğlan masalının “unlar da öle gine huzura eriyular” şeklinde bitmiş olması “onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine” formeline benzemektedir. Esa, Musa ve Karacaoğlan masalının “Giresun’un yılanı, gelir dağı dolanı dolanı, bugün çok söledük yalanı, yarına geri kalanı” şeklinde bitmesi masalın bitiş formelinin korunmasına örnek olarak gösterilebilir.

Giresun yöresi masallarında olağanüstü öğeler korunmaktadır. Ayşe ile Ayı adlı masalda Ayşe’nin ayı ile evlenip çocuk yapması, Kurnaz Tilki, Yılan ile Tilki, Tilki ile Kurt, Aç Kurt, Uyanık Karga masallarında hayvanların konuşması, yörede derlenen masallardaki olağanüstü özelliklere örnek gösterilebilir.

Yörede derlenen masalarda yörenin ağız özelliklerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir.

1- İçerik özellikleri

Masalarda belli bir mekân kavramının olmaması Giresun yöresi masallarında da görülmektedir. Yöre masallarının neredeyse tamamında belli bi mekân yoktur. Anlatıcı tarafından yaşanmış bir olay olduğuna inanılan Ayşe ve Ayı adlı masal adlı masalda anlatıcının yaşadığı köy olayın geçtiği yer olarak gösterilmiştir. Kurbağa Kız ve Keloğlan, Değirmen masallarında ise

mekân “köyün birinde” diye tarif edilmektedir. Diğer masallarda ise bir mekândan bahsedilmemektedir.

Yörede derlenen masalarda belli bir zaman algısı yoktur. Anlatıcı masala başlarken genellikle “evveli”, “zamanında”, “vaktiyle”, “eskiden” gibi ifadelerle masalın geçmişte olmuş bitmiş olduğunu vurgular.

Giresun yöresi masalarında yöre insanının sosyal ve kültürel hayatına dair izlere rastlanmaktadır. Yörenin en önemli geçim kaynaklarından olan fındık, yörede en çok yetişen ürünlerin başında gelen mısır yörede derlenen masalarda geçmektedir. Yörede birçok hastalığa şifa olarak gösterilen düriye çiçeğinin (altın çiçek) konu alan bir masal da derlenmiştir.

Yörede derlenen masaların çoğu mutlu sonla biten öğüt verici nitelikte masallardır. Çoğu masalda iyi kalpli, çalışkan, yumuşak huylu, dürüst, zeki ve akıllı olmanın önemi vurgulanmış ve bu özelliğe sahip kahramanlar masalın sonunda kazanmıştır. Güneş ve Rüzgâr adlı masalda sert mizaçlı olmanın getirdiği zararlar, Aç Kurt adlı masalda akıllı olmak gerektiği, Yılan ve Tilki adlı masalda da dürüst olmak gerektiği vurgulanmıştır.

Giresun yöresinde derlenen masalın gerçekliğine inanılmasa da bazı masalarda olayın gerçekten yaşanmış olduğu hissini veren birkaç masal vardır. Örneğin Ayşe ve Ayı adlı masalda yer anlatıcının yaşadığı mahalledir. Masalın kahramanlarından Ayşe de anlatıcının köyünde yaşayan kişilerden biridir.

Geçmiş dönemlerde anneler ve babaanneler tarafından çocuklara anlatılan masallar günümüzde artık anlatılmamaktadır. Eskiden masal anlatanlar da uzun zamandır masal anlatmadıklarından eskiden anlattıkları masalları unutmuşlardır.

Yörede derlenen Kurnaz Tilki aldı masal fıkra özelliği de göstermektedir. Ancak yörede çocuklara “masal” olarak anlatılmaktadır.

2- Bağlam Özellikleri

Giresun yöresinde masal anlatma geleneği çok az da olsa hala devam etmektedir. Yörede masalların özel bir anlatıcısı bulunmamaktadır. Geçmiş zamanlarda masallar dede ve babaanneler tarafından torunlarına anlatılırken, günümüzde aile yapısının çekirdek aile şeklini almasıyla çocuklara babaanne ve dedelerinin yerine anne babaları masal anlatır olmuştur. Ancak günümüzde çocuklarına masal anlatan anne babalar masalları genellikle kitaplardan okumaktadır. Bu da yerli masalların çocuklar tarafından öğrenilmesini engellemekte, yerli masalların unutulmasına zemin hazırlamaktadır.

Analtıcılar kimi zaman anlattığı masalın gerçekliğine inanmaktadır. Örneğin Güneş ve Rüzgâr adlı masalda anlatıcı “kitapta okudum ben bunu, uydurma değil” diyerek anlattığı masalın uydurma değil, gerçek olduğunu vurgulamaktadır.

3- Giresun masallarının dil ve üslup açısından değerlendirilmesi

Yörede derlenen masalarda sade ve açık bir dil kullanılmıştır. Masalarda yöre ağzının tüm özellikleri görülmektedir.

4- Giresun Masallarında Motifler

S. Thompson`ın Motif Index of Folk Literature (1946) adlı eserinde motifleri 23 ana başlık altında toplamış ve kendi aralarında da alt başlıklar halinde tasnif etmiştir.

Giresun yöresinde derlenen masallar da görülen bazı motif örnekleri şunlardır:

A. Mitolojik motifler

Yazılan Yazı Masalı (Keçi çocuğu her gün emzirir)

B. Hayvanlar

Ayşe ile Ayı Masalı (Ayı, Ayşe`yi kaçıtır ve Ayşe ayıdan hamile kalır)

Aç Kurt Masalı (Koyun ve eşek kurttan kurtulur)

Post Giyen Kız Masalı (Tavuklar kıza yardım eder)

Altın Veren Yılan Masalı (Adam dağda bir yılan görür)

C. Tabu (Yasak).

Değirmen Masalı (Denizkızı değirmene girmeyi yasaklar)

Altın Veren Yılan Masalı (Yılanı öldürmek yasak)

Velvela Masalı (Kızın ayvayı saklaması gerekir)

Kurbağa Kız Masalı (Kurbağa kızın insanla evlenmesi yasaktır)

D. Sihir

Değirmen Masalı (Denizkızı sihirle değirmendeki unları artırır)

Kambur Ahmet Masalı (Nane, Maydonoz denilince kaya açılır)

E. Ölüm

Altın Veren Yılan Masalı (Yılan adamın oğlunu öldürür)

Kurbağa Kız Masalı (Kurbağa kız ve kocası ölür)

F. Olağanüstülükler

Değirmen Masalı (Değirmende yılanın ağzından un gelir)

Uyanık Karga Masalı (Karga konuşur, öküzü alır götürür vb.)

Altın Veren Yılan Masalı (Yılan adamla konuşur, adama hergün altın verir)

Kurbağa Kız Masalı (Kurbağa insan şekline girer)

G. Devler

Velvela Masalı (Dev, kızı emzirir)

H. Sınavlar

Kara Yün Masalı (Üvey annesi kızıdan kara yünü beyazlatmasını ister)

Velvela Masalı (Kız sevdiğine kavuşmak için demir kemer belini sıkana kadar sevdiğini arar)

I. Akıllı ve Aptal

Tilki, Ayı ve Kurt Masalı (Tilki ve Kurt yemeği yemek için yaşını büyütür, ayı yemeği yer)

Aç Kurt Masalı (Eşek ve koyun akıyla kurttan kurtulur. Kurt aptallık eder ve açlıktan ölür)

Keloğlan Masalı (Keloğlan tüm köylüte tuzak kurar. Köylü Keloğlan'a inanır)

K. Aldatmalar

Yılan ile Tilki Masalı (Yılan nehrin karşısına geçerken tilkiyi kandırır)

Padişahın Oğlu Masalı (Padişahın karısı çocuğu değiştirerek padişahı aldatır)

Aç Kurt Masalı (Eşek ve koyun kurdu türlü oyunlarla aldatır)

Kurt ile Tilki Masalı (Tilki kurdu farklı şekillerde kandırır)

Uyanık Karga Masalı (Karga bir diken verip kızı alır)

Post Giyen Kız Masalı (Kız post giyer, hizmetçi olduğunu söyler, düğünde kıyafet değiştirir, kim olduğunu söylemez)

Kara Yün Masalı (Kız ve çoban üvey annenin verdiği kara yünü beyaz yünle değiştirir)

Velvela Masalı (Kadın adamın kahvesine uyku ilacı koyar)

L. Kaderin Ters Dönmesi

Yazılan Yazı Masalı (Fakir çocuğu padişah evlat edinir. Çocuğu ormanda bulan fakir kadın durumunu düzeltir, zengin olur).

Kambur Ahmet Masalı (Kambur Ahmt'in hem kamburu düzelir hem de zengin olur).

Keloğlan Masalı (Keloğlan zengin olur).

M. Geleceğin Tayini

Yazılan Yazı Masalı (Saraydaki falcı padişahın evlatlık aldığı çocuğun ilerde padişahın kızıyla evleneceğini söyler).

N. Şans ve Talih

Düriye Masalı (Fakir genç şansına güvenerek saraya gider, padişahın kızını iyileştirir ve onunla evlenir).

Değirmen Masalı (Değirmenci sihirli değirmene sahip olur).

Post Giyen Kız Masalı (Kız bir eve hizmetçi olarak girer evin oğluyula evlenir).

Altın Veren Yılan Masalı (Yılan adama hergün altın verir).

Kambur Ahmet Masalı (Kambur Ahmet'in kamburu düzelir, Kambur Ahmet Zengin olur).

Keloğlan Masalı (Keloğlan zengin olur).

P. Toplum

Post Giyen Kız Masalı (Kızı düğünde halk çok beğenir).

Keloğlan Masalı (Toplum Keloğlan'la anasını dışlar).

Q. Mükâfatlar ve Cezalar

Değirmen Masalı (Değirmenci denizkızının söylediklerini ihmal eder ve değirmenin sihri bozulur).

Avara Gız Masalı (Arkadaşları avara kıza ceza vermek için düğünde kıyafetlerini isterler, kız çıplak kalır).

Altın Veren Yılan Masalı (Adam yılanı öldürmez, bunun karşılığında yılan adama hergün altın verir. Adamın oğlu yılanı öldürmek ister, yılan oğlanı öldürür, adama da altın vermeyi keser).

Kara Yün Masalı (Yüzü beyazlatan kız çobanla evlenir).

Kurbağa Kız Masalı (Kıza ailesi yılan olma cezası verir).

Altın Veren Yılan Masalı (Yılan onu öldürmeyen adama iyilik eder. Onu öldürmek isteyen oğlunu da öldürür).

R. Esirler ve Kaçaklar

Post Giyen Kız Masalı (Kız evden kaçır).

S. Anormal Zulümler

Kurt ile Tilki Masalı (Tilki kurda eziyet eder).

T. Cinsiyet

Siyah Yün Masalı (Kız çobana âşık olur).

Padişahın Oğlu Masalı (Padişah oğluyla ava gider).

V. Din

Kambur Ahmet Masalı (Kambur Ahmet akşam namazını kılar).

W. Karakter Özellikleri

Yılan ile Tilki Masalı (Yılanın tilkiye tuzak kurar ve masalın sonunda tilki yılanı “yamukluğu hiç sevmem yamukluğu, dostoğru olacaksın der).

Padişahın Oğlu Masalı (Padişahın karısı bir çingene çocukla çocuğunu değiştirir ve çingene çocuğun ilgi alanlarının çingenelere benzer).

Güneş ile Rüzgâr Masalı (Rüzgârın sert mizaçlıdır, hızla estiğinde zarar verir, güneş yumuşak mizaçlıdır, ortaya çıktığında etrafı ısıtır).

Avara Gız Masalı (Avara kızın hiçbir iş yapmaması).

Kurt ile Tilki Masalı (Tilki kurnazlık yapar, kurdun ölümüne sebep olur).

Uyanık Karga (Karga bir dikenini verip karşılığında bir kız alır).

X. Mizah

Esa, Musa ve Karacaoğan Masalı (Esa değirmene yoğurt öğütmeye gider, Musa denize öküz koşmaya gider, Esa ise ormanda üzgar toplamaya gider).

2.3. Efsane

Birçok araştırmacı tarafından tanımı yapılan efsane Grimm Kardeşler tarafından “Gerçek veya hayali muayyen şahıs, hadise ve yer hakkında anlatılan bir hikâye” (Sakaoğlu, 1992: 9) olarak tanımlanır.

Şükrü Elçin, “İnsanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren ayrı coğrafya, muhit veya kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanç, adet, anane ve merasimlerin teşekkülünde az çok rolü olan bir çeşit masallar vardır. Sözlü gelenekte yaşayan bu anonim masallara dilimizde Arapça: ‘ustûre’ (cem’i: esâtîr); Farsça: ‘fesâne, efsâne’; Yunanca: ‘mitos, mit’ kelimeleri ad olarak verilmiştir” (Elçin 1986: 314) diyerek efsaneyi tanımlar.

Efsane halk anlatıları arasında en çok mitlerle karıştırılmıştır. Ancak efsane mitten ayrı bir türdür: “Efsaneler tarihi devirler içinde teşekkül etmişlerdir. Konusu bir olay, tarihî veya dinî bir şahsiyet yahut bir yer olabilir. Tarihi devirler içinde teşekkül ettikleri için efsaneler mitlerden bu konuda ayrılırlar. Mitlerde zaman, başlangıç zamanıdır. Mitlerin kahramanları tanrılar ve yarı tanrılardır. Efsanelerde (legend) kahramanların olağanüstü güçleri vardır; fakat tanrı veya yarı tanrı değillerdir. Mitolojiler ilkel dönemlerin ve ilkel kültürlerin mahsulleri oldukları halde efsaneler günümüzde oluşabilir ve tarih sahnesine çıkabilirler” (Seyidoğlu 1997: 13).

Türkiye Türkler arasında “efsane”, “menkabe”, “esatir”, mitoloji” ve söylence terimleriyle karşılanan efsane terimi yerine “Azerbaycan Türkleri arasında esatir, mif, efsane; Türkmenlerde epsana, rovayat; Özbeklerde efsane, rivayat; Karakalpaklarda epsane, legenda, anız, anız-engime; Kazaklarda anız, anız-engime, epsane-hikâyet; Başkurlarda rivayat, legenda; Kırım Tatarlarında efsane; Kazan Tatarlarında rivayat, legenda, ekiyet, beyt; Altay Türklerinde kuuçın, kep-kuuçın, mif-kuuçın, legenda-kuuçın; Hakaslarda kip-çoo, legenda, çoo-çaah, az da olsa nımah; Tuva Türklerinde tool-çurgu çugaa, töögü çugaa, genel ad olarak toolçurgu bolgaş töögü çugaalar; Şorlarda purung, çook, kep-çook, erbek; Karaçaylarda aytıv, tavrıh; Uygurlarda rivayet, epsene; Yakutlarda kepseen, sehen, kepsel, bılrıgı sehen; Dolganlarda çukçah; Tofalarda uleger, Çuvaşlarda halap, mif, legenda, az da olsa yumah; Kırgızlarda ulamış, mif, ılap, comok vb. terimler efsane karşılığı olarak kullanılmaktadır ” (Ergun, 1997: 1-2).

Saim Sakaoğlu, özellikle yabancı araştırmacıların tanımlarını değerlendirerek efsanelerin dört ana unsurunu şöyle sıralar:

1- Şahıs, yer ve olaylar hakkında anlatılırlar.

2- Anlatılanların inandırıcılık özelliği vardır.

3- Genellikle şahıs ve olaylarda tabiatüstü olma özelliği görülür.

4- Efsanelerin belirli bir şekli yoktur; kısa ve konuşma diline yer veren anlatmalardır (2013: 23).

Efsanelerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

a. Efsanelerin yapısı; "sözlü geleneğin ürünü olan mensur anlatılar olması", yazılı kültür ortamında bir müellif tarafından yazılmışsa uzun ve sanatlı bir üslupla oluşturulan efsaneler olmakla birlikte, sözlü ve elektronik kültür ortamlarında daha çok "kısa" anlatmalar olarak yer alması, "bazen 'birisinden duyduğuma göre', 'anlatılanlara göre', 'bu gerçekten olmuş, gerçekten de böyleymiş' vb. gibi başlangıç formellerine sahip olması"

b. Efsanelerin içeriği; "tarihî ya da yaşanan anla ilgili bir olay, tarihî veya dinî bir şahıs veya bir yeri konu edinmesi", "gerçeklik unsurunun yanında olağanüstülük, kutsallık ve inandırıcılık özelliklerine de sahip olması", "yarı tanrıları, insanı ya da belli başlı mekânları konu edinmesi", "günümüzde de oluşabilmesi"

c. Efsanelerin icrası; "profesyonel anlatıcı tarafından anlatılması şart olmamakla birlikte, iyi efsane anlatmasıyla "güngörmüş", "yaşlı" ve "konuya ilgi duyan-konuya hâkim" gibi sıfatlarla anılan kişilerin anlatması, "belirli bir anlatım yeri ve zamanı olmamakla birlikte, özellikle efsaneye konu olan maddi unsur görüldüğü, sorulduğu ya da bahsi geçtiğinde, uygun bir sosyal şart ve çevreye balı olarak anlatılması", "yazılı kültür ortamında, tarih kitaplarında konunun gidişatına uygun bir yerde müellif tarafından yazılı olarak nakledilmesi" ve "anlatıcı ve dinleyici tarafından daha çok tarihî ya da dinî gerçekler üzerine kurulduğuna inanılması",

ç. Efsanelerin işlevleri; "insanların merak ettikleri sorulara cevap vermesi ve olağanüstü durumlara açıklık getirmesi", "öğüt vermesi, örnek göstermesi", "toplumsal kural ve davranışları öğretme ve uygulamaya yönlendirmesi", "toplumca hoş karşılanmayan tutum ve davranışları yasaklaması ve bunlardan caydırması", "evren, dünya, insan ve diğer canlılar, maddeler, toplumsal olgu, davranış ve kurallar ve sosyal kurumların kökeni ve işlevi hakkında açıklayıcı bilgi vermesi", "toplumsal hafızanın ve toplumsal ideallerin canlı tutulmasına hizmet etmesi" özelliklerine sahiptir (Aslan, 2012:89).

Bilge Seyidoğlu efsanelerin dört işlevini şöyle sıralar:

1- Gelenek ve görenek koyucu olmaları: Efsanelerin oluştuğu yerlerde ritüel davranışlar gözlenmektedir. Bu yerler ziyaret edilirken etrafında üç ya da yedi kere dönmek gibi çeşitli kurallara uyulur.

2- Topluma yön verme: Hasta ve yoksulların korunması gerektiğini belirterek insanları iyilik yapmaya ve yardımlaşmaya teşvik eder. İnsan davranışlarını belirler.

3- Oluştukları yere anlam kazandırma: Efsaneler, oldukları yere anlam kazandırarak bu yerlere farklı bakılmasını sağlar.

4- Koruyucu ve sağıltıcı işlevi: Belirli bir mekân etrafında oluşmuş efsanelerin, hem oldukları mekân hem de onlara inananları koruyucu fonksiyonları vardır. Efsanelerin tedavi edici yönleri de ön plandadır (Seyidoğlu, 1985: 198).

International Society for Folk-Narrative Research (Uluslararası Halk Anlatmalarını Araştırma Enstitüsü) tarafından 1962 yılında efsaneler şu gruplara ayrılmıştır:

1- Yaratılış ve dünyanın sonu ile ilgili efsaneler

2-Tarihi efsaneler ve medeniyet tarihi ile ilgili efsaneler

3-Olağanüstü varlıklar ve güçler/mitik efsaneler

5-Dini efsaneler (Seyidoğlu, 1992: 315-316).

Efsaneler tarihi dönemlerin mahsulleridir. Her an yeni bir efsane teşekkül edebilir, inanca bağlı her türlü olayın etrafında efsane oluşur. Mitolojilerde eski Türk inançlarını bulabildiğimiz halde efsanelerde hem eski inanışların izlerini hem de Türklerin Anadolu'ya yerleştikten sonra burada buldukları, çeşitli inançların ve İslamiyet'in izlerini bulmak mümkündür (Seyidoğlu, 1992: 574-576).

2.3.1. Giresun Yöresinden Derlenen Efsaneler

2.3.1.1. Su uyur Düşman Uyumaz

Hani su uyur düşman uyumaz derler ya bu hikâyenin temeli şundan geli.

Şimdi bi adam varmış Bi kadınla beraber oli. Kadın daha doğrusu eşini aldatıyo mu? Kendisi başkalarıyla beraber olurmuş hep ama en son bu yaptığı açığa çıkmış. Bu adam da düşman kazanmamak için “Napım? Napım?” eşini ali bi adıye yerleşti.

-Benim eşime kimsenin yanaşamice bi yere gidim. di.

Adada bi bu adamın gemisi varmış, başka kimsenin bi gemisi yokmuş. İşte adıye gelen bu gemiyle geliyumuş. Böylece adam düşmanını gemiye almıcek böylece adaya gelemicekmiş. Undan sonra öteki adamın da derdi var, adam “Öcünü nası alıcek?” bunu düşüni. Adamın biri eşiyile beraber olmuş, bunun da unun eşiyile beraber olması lazım. U sıra bi yaşlı kadın varmış, kadında sürekli deniz kenarında düşünür ağlarmış. Yaşlı kadın adama diyu ki:

-Ney derdin? Derdini bana anlat. diyu.

Adam da:

-Ben derdimi sana niye anlatım? Derman olamazsın ki. Ben düşünüyüm düşünüyüm içinden çıkamıyım.” diyu.

Kadın:

-Sen anlat hele.” diyu. Unsan sonra adam da anlatıyu. Yaşlı kadın da:

-Sen bana elli lira para, bi de sanduk getür yarın sabah. diyu.

-Tamam. diyu adam da.

Sabah oluyu, adam parasını veri, undan sonra bi de sanduk getüri. Kadın diyu ki yaşlı kadın:

-Gir sanduğa.

Sanduğun gapısını da kitli, bi de havalandırma delüğü bıraki. Undan sonra öteki adam gemiyle öteden beri gelürken kadın vuruna gene, dövüne gene ağlamiye başlı:

-Benim oğullarım hayırsız çıktı, beni attılar gapıye de, gidecek yerim yok da, ben kime gidim Allah’ım? Ben ne yapım? Nerde yatım?

Adam diyu ki:

-Teyze niya ağlıyun?

Kadın da:

-Çocuklarım beni attılar gapıye, neyim var yoksa deptiler sanduğa, attılar beni deniz kenarına, ben neriye gidim? Nerde yatım?” diyu.

Adam diyu ki:

-Dut sanduğun gulandan.

Beraber ikisi bi sanduğu gemiye atıyular. Adam sanduğu gemiye atıyu gidiyular. Undan sonra da adam gece balığa çıkıyu, gündüz yolcu taşıyu ama una galsa düşmanını hiç almi gemiye. Ama yaşlı gadın sanduğu açi adam intikamını ali. Keyfanı gemisi olan adama undan sonra:

-Sen beni geri götür, ben urda bi akrabamı bulurum.” diyu.

Adam keyfani de sanduğunu da gemiye ali geri getüri. Undan zaman sonra adam anli öteki adamın intikam aldığınu. Garısı da:

-Sen elinle getürdün unu diyu. Adam da:

“ Su uyur da düşman uyumaz.” diyu u zaman (KK: 4).

2.3.1.2. Hoca

Bizim köyde bi hoca varmış. Bu hoca çok da meşhur bi hoca işte. Sarı bi kız çocuğu olacakmış, mavi gözlü olacakmış. Hoca kız çocuğunun parmağına okuduğu zaman çocuğun parmağında her şeyi görmüş. Ama çocuğun kız, sarı saçlı ve mavi gözlü olması şartmış.

Bi adamın bi düğünde bi silahını çalmışlar. Bu adam da hocaya gitmiş.

-Hocam, bulabilir misin?” demiş.

Hoca da:

-Bi kız çocuğu bul getir, ben bulurum silahını.” demiş. Neyse adam buluyu getiriyo sarışın, mavi gözlü bi kız çocuğu. Hoca kız çocuğunun parmağında ne oluyo ne bitiyo görüyo.

Bizim yaylayla köyün arasında bi Ayıt Yaşı diye bi yer var. Hoca diyu:

-Bak burda görünüyü. diyu. Adamlara da gösteriyu bunu çocuğun barmaandan. Gerçekten adamlar da görmüş yani. Undan sonra hoca diyu:

-Sen Ayıt Taşı’nda oturduğun yerde bu silahı düşürmüşün, üç harfliler de bunu almış. Gel bak istersen, üç harfliler kullanıyular bu silahı.” diyu. Unlarda bakıyular işte, urda bi düğün varmış, üç harfliler düğün yapıyumuş, böyle çadırlar gürmuşlar, undan sonra gazanları gaynatmışlar, böyle başlarına falan böyle kurdale gibi, fiyonk gibi şeyler bağlayıp oynarlarmış. Unların düğünüymüş u. Silahı da urda ellerinde canlı olarak gösteriyu canlı yayın gibi. Bu hoca gerçek bi hocaymış, bunu herkes söylüyü. Silahın yerini bile hoca televizyon gibi açıp göstermiş onlara (KK: 119).

2.3.1.3. Kanlı Dere

Bu gerçek bizim köyde yaylada olan bi olay: Şimdi kız nişanlıymış bi başkasına. Babası zorla nişanlamışmış. Kızın da bi sevdiği varmış. Kız da en sonun da düğünü olacakmış, yakınmış düğünü. Kız da sevdiğine kaçmaya karar veriyu. Kız, sevdiği adam, bi de sevdiği adamın bi arkadaşı hep beraber kaçmaya çalışıyorlar. Kızın sevdiği adamın arkadaşı unlara yardım ediyumuş. Kaçarken işte çok acıkıyular, saklanıyolar, bi yerde yemek yiyular, yatıp dinleniyular. Sonra kalkıp birinden ekmek istiyolar. Bu ekmek aldıkları kişi bi şekilde bu gızın babasına haber veriyu:

-Bunlar işte bizden ekmek aldı, kaçıyular, şuan filancı yere doğru gidiyular. diyo.

Bizim yaylada da böyle bi dere var, dere de çok çukur yani, dışardan baktığında dere gibi görünmiyu, derenin içine gelmen lazım dereyi görmen için, baktığın zaman dere mere görünmi. Unlar da dere boyunca kaçmıye karar veriyular, hiç kimse görmesin diye. Bide burası yaylaya her tarafi açık. Bi de dumanlı bi havaymış. Bunlar da urdan aşşağı doğru gelip, bi dolmuş bulup, şehre gelip evlenmeyi düşünüyolarmış. Nişanlandığı adamın aldığı bilezikler de kızın kolundaymış. Undan sonra neyse gidiyular işte dere sıra. Gızın tarafından biri haber verildiği için geliyu kızı bi de unlara yardım eden adamı vuri öldüri. Öldürdükten sonrada bu gızın sevdiği adamın üstüne atiyu suçu. Tabancayı bi şekilde eline veriyular, gızın kolundan bilezikleri falan da alıyular. Unsan sonra bu gızın sevdiği adam yirmi sene ceza alıyu. Onların vurulduğu o dere de kıpkırmızı olmuşmuş o zaman kandan. O yüzden o dereye “kanlı dere” demişler. (KK: 119).

2.3.1.4. Ocak Tepesi

Üç tane kardeş varmış. Hasan, Hüseyin, Ötekinin adı da Mustafa’yymış. Eskiden gevurlar varmış, yaylaları basarlarmış. Üçü birlikte bunlar yaylayı düşmanlardan kurtarmış. Sonra hepsi birer yaylaya yerleşmiş. Adı Hasan olan bizim yaylaya yerleşmiş. U sırada gavurlar gine basmış yaylayı. Hasan dede savaşmış unlarla. Savaşurkene ölmüş. Undan sonra unu uriye gömüyolar. Şimdiki Ocak Tepesi’ne.

Gavurlar da ölünce u savaş da unları da gömmiye yer yok yaylada unları da u tepiyeye gömüyolar. Yani Hasan Dede düşmanla aynı yerde yatıyu. İşte undan sonra ura türbe gibi oluyo. İşte mesela öğlenlerde falan gidiyular, çocuğu olmiyenler, bişi istiyenler, dilek diliyenler, ya da hasta olanlar gidiyular işte urda namaz kılıyular, işte içine bişey bırakıyular, ya bez bağliyular, ya ekmek atıyular, undan sonra da urda uyumak şart, bi iki saat uyuyıcaksın. Uyuyular, geri geliyular. U tepenin adı Ocak Tepesi, yaylanın adı da Hasan Dede Yaylası (KK: 121).

2.3.1.5. On Parmağı Yanık Molla

Bi molla varmış on barmaa yanuk. Onun barmakları şundan yanukmuş:

Bi kadın varmış, ormanda gezekene yolunu gaybedi. Molla varmış, molla bi gulube gibi bişi varmış, orda sürekli ibadet edermiş, Kuran okurmuş. Kadın da yolunu gaybettüğü zamanda, yağmur da yağmış. Dumandan yağmurdan yolunu gaybetmiş. Yağmurda gezerke gezerke tabi bitkin hale düşü, en son u molların ışığını göri. U gulubenin ışığını göri. Uriye gendünü zor bi hal ati. Kapıya kadar gendünü ati, kapıya vuri bayılıyu kadın. Yağmurda ıslanmış, bayılmış. Molla da bunu ali içeri tabi hep ıslak kadın. İçeri ali undan sonra bunun üstünü mecburen değüştiri. Kadın da çok güzel bişimiş. Üstünü değüştiri tabi buna şeytan:

-Kadın çok güzel, ne olur ki sevsen, saçını okşasan... işte şudur budur. dermiş. Şeytan bunun beynine giriyu. Molla da bunun günah olduğunu biliyu ya şeytan her vesvese verdüğü zaman da bi barmanı yakarmış:

-Yok bu gūnahtur. Dermiş, bi daha Kuran okumaya dalarmış. Biraz Kuran okıyu mokıyu dinleniyu. Şeytan da bi daha vesvese guyu. Bu bi daha dönüyü bi daha barmanı yakıyu. Öle böle derken bu dokuz on barmanı yakii. Bu arada sabah oli, sabahtan da köyün muhtarını arii molla:

-Böyle böyle bi kadın var, gel al. diyu. Kadın da ayalıyu u ara. Kadını alıyu köylüleri diyular:

Sen bu kadına dokunmadın mı? Biz buna nasıl inanalım? Çok güzel kadın. Nasıl sabrettin?" diye soruyolar. O zaman barmaklarını gösteri:

-Bu barmaklarımı yaka gine sabrettim." diyu (KK: 4).

2.3.1.6. Geç Kılınan Namaz

Bi kadın varmış, yaşlı bi kadın, bi de bi torunu varmış beraber yaşadü. Kadın sürekli namazını vaktında kılıyu. Ezan okunur okunmaz kılarmış. Torunu da geçkin kılarmış. Torunu babaannesini çok severmiş. Babaannesini torununu:

-Namaz dinin direğidir, namazsız iman olmaz... Filan diye ikna etmiye çalışıyu ama çocuk hep düşüne düşüne kılarmış, vaktında kılmazmış. Mesela ikindiye akşamla kılarmış, akşamı yatsıya yakın kılarmış, işte hep böyle bi vakti öteki vakte yakın kılarmış, geçkin kılarmış. U çocuk da çobanmış, çobanlık yaparken uyyi, rüyasında kendisini ölmüş görüyü. İşte cehennemlikler ayrıli, cennetlikler ayrıli. İşte "Ahmet oğlu Mehmet" neyse "sen bi adım beri gel" işte "Sen cennete gidecen, sen cehenneme gidecen." Çocuğa da:

-Sen cehenneme gidecen." diyular. Çocuk da:

-Ben nasıl cehenneme gidebilirim ki? Ben dört dörtlük Müslüman olmaya çalışıyım, hiç bi günahım yok, kimseye bi zararım yok." diyu. Urdakiler de:

-Senin namazın yok." diyular. Çocuk da diyu:

-Ama ben namazımı kıldım. Urdakiler diyu:

-Senin namazın görünmüyü, cehenneme gitmen gerekiyu.

Çocuğu zebaniler alıyu, çocuk da yırtınırumuş “gitmicem” diye.bi çare yok yani. Gidiyu gidiyu, tam cehenneme düşece zamanda bi rüzgâr gibi bişi dutuyu çocu, undan sonra geri alii çocu. Çocuk:

-Sen kimsin? Beni niye kurtardın? diye soruyu. U zaman u da diyu ki:

-Ben senin gılduğun namazınım.

Çocuk:

-Sen bu saate kadar neredeydin? Ben yırtındım u kadar uğraşa uğraşa, sen geç galdın” diyu çocuk da.

Namaz da diyu:

“Beni sen vaktin da gılmadın ben de vaktında gelemedim.” (KK: 4).

2.3.1.7. Tavuk Çalan Adam

Köylerden birinde eskiden, hangi köyde bilmiyom bizim çevre köylerden olabilir, Karadeniz’de bi köy yani bi adam yaşarmış. Eskiden hani geçim hep tavukla, malla şunla bunlaymış. Yoksulluktan adamın birisi şey yapı, bi adamın kümesinden tavuklarını çalii ama eski zamanda baya bi yani. Tavukları çalınan adam gidiyu camiye, herkes camide tabi: “

-Akşam benim tavuklarımı kümesten çalmışlar, benim başka bi gelürüm yok. diyu camide. İmama da diyu ki:

-Ya ben ilenecem bu çalana ya da benim tavuklarımı getürsün. Herkes de:

-Ben almadım, ben almadım...” Demiye başlıyu. U zaman u adam da diyu ki tavukları çalınan adam:

-Kim aldıysa benim horozum gibi olsun, tüylensin, Allah onu belletsin ki yarın zabah buriye geldiğimde unları kimin alduğunu anlayalım. diye ileniyu adam. Yarındası zabah bi bakıyular u tavukları çalan adam aynı horoz gibi burnunda et parçası böyümüş, horoz ibiği gibi. Bu şimdi “Napım? Napım?” u köyün imamına gidiyu açılıyu. “Herkes göreceğine bu adam görsün, bari bana bi çare bulsun.” diye düşünerekten imama anlatı. İmama:

-Sen bana dua et, kitaba bak, bi bişi yap, yani beni bu dertten kurtar, ben daha ortiye çıkamıyom, tavukları ben almışdım, tavuklar lazım değil verecem, üstüne para da verecem, yeter ki bu dertten gurtulsam. diyerekten dert yanıyu. Caminin imamı da:

Sen böyle dua etmeyle, tavukları geri vermeyle gurtulamazsın.” diyu. “

-Ne yapmam lazım? dii adam.

-Senin leş yemen lazım, öyle büyük bi günaha girmişin ki, senin bi leş yemen lazım, kedi köpek neyse işte bi yemen lazım.” Dii imam da. Undan sonra u adam da “Nası yapsam? Nası Etsem?” düşünüyö. Gediyo bi köpek ölüsü görüyö adamın midesi bulanıyu:

-Yiyemem ben bunu. Ben bu dertten nasıl gurtulacam?” Diyerekten ağlıyu. Bayıra aşşa bi ormanlık varmış, ormanlıktan aşşa inii, dere kenarında kadınların bi evi varmış. Kadınlar da orda yoka açarlarmış. U adam kadınların garşı tarafında bi ağaca yaslanıp ağlamiye başlı:

-Ben ne yapsam? Bu dertten nasıl gurtulsam?

U ara kadınlar da unu görüyolar, eski zamanda “açlıktan ağlı heralde” diye düşünmüşler. U yokadan dürmüşler, adama bi parça yoka götürmüşler adama. Adam daha unlara derdini anlatmamış. Adam bi parça yokadan yemiş urda otururken. U et parçası dökülüyu urda burnundan. Bu adam şaşii galii. Yufkanın yarısını cebine goyyi, koşa gine imama gidii. “

-Böyle böyle oldu. diye yaşadıklarını anlatı.

-Sen bana leş ye demiştin, ben yiyemedim. Kadının biri bana yoka verdi, böyle böyle oldu.” diyu. U imam sahabelerden biriymiş. İmam sormuş:

-U yokadan var mı daha?” demiş. Adam da:

-Var. Demiş. Ali imam böyle sıkıyu yokayı, yokadan gan damlıyu.

- U kadınlar bugün sabahtan galktılar, namaz gılmadılar, urda yoka açarken Ahmet böyle yapmıştı, Mehmet böyle yapmıştı diye dedikodu yaptılar. U yüzden ha leş yedin ha unların patuğu yemee yedin, aynı hesaba geliyu. Demiş (KK: 4).

2.3.1.8. Sıradaki Çiçek

Köyün birinde şimdi çok güzel bi kız varmış, bi tane de yakışıklı bi çocuk varmış. Çocuk bu kızın peşine çok gitmiş, işte seviyorum demiş etmiş. Kız da bakarmış üç köyün içinde en yakışıklı çocuk bu. Kız napsam ne etsem düşünmüş. Ya daha eyisi çıkarsa karşıma diye düşünmüş. O yüzden bu çocuğu istememiş. Çocuk da derdinden efkarından gitmiş, daha da on yıl köye uğramamış. On yıl sonra köye gelmiş. Kızı sormuş işte oradakilere:

-Benim sevdiğim kız nerede, evi nerede ben merak ediyorum.

Köylülerde demişler işte, evini tarif etmişler.

-Şu tepede yukarda evi. Demişler. Çocuk da bi sabah erkenden çıkmış saklanmış o tepenin orda bi yere. Başlamış kızın evini gözetlemeye. Undan sonra işte evden kel, kısa boylu gampur biri çıkmış gitmiş. Undan sonra çocuk gızın yanına gitmiş.

-Beni tanıdın mı? Demiş. Kız da

-Tanıdım. Demiş. Ondan sonra çocuk da sormuş:

-Az önceki evden çıkan kimdi? Demiş. Kız da:

-Kocamdı. Demiş. Çocuk sormuş:

-Çok merak ediyorum bu adamda ne buldun, sen beni beğenmemiştin bu adam kısa boylu, kel, kampur. Ben yakışıklıyım. Demiş. Kız da demiş ki:

-Şu yukarda bi tane yol var, yol boyunca yolun iki tarafında da rengarenk çiçekler var. Oradan bana en güzel çiçeği kopar gel, seni niye kabul etmediğimi sana söylicem, ama giderken geçtiğin çiçeklere geri dönmek yok. Demiş. Adam da gitmiş. Adam yol boyunca ona bakarmış, buna bakarmış:

-Az daha ileri gidim, belki ilerde daha güzeli vardır. Demiş.

-Az bi daha gideyim, bu una layık değil. Demiş. Giderke giderke yolun sonuna gelmiş. Yolun sonunda siyah bi solmuş gül bulmuş. Tabi geri dönemediği için siyah solmuş gülü kıza getirmiş. Kız da:

-Bu ne? Bu mu? O kadar çiçeğin içinde bula bula bunu mu buldun? Demiş. U da demiş:

-Sen bana demedin mi geçtiğin çiçeklere geri dönemezsin diye? Öbürlerine geri dönemediğim için en sonunda bu vardı bunu getirmek zorunda kaldım. Demiş. Kız da demiş ki:

-Sana sorduğum sorunun cevabı bu işte, bu adamla niye evlendiğimin cevabı bu, hep daha iyisi çıkar belki karşıma diye gittim sonuna kadar. En sonunda karşıma bu çıktığı için bununla evlenmek zorunda kaldım. Demiş (KK: 119).

2.3.1.9. Dikme Taş

Bizim köyde dikme taş var. Türkeli Köyü'nde. Köyün ta yukarsında tepede dikme taş var. Televizyonda Kudüs'ü gördüm hebile ayakta duruyor. Şimdi bizim dikme taşı da yani çok az bir şey ayakta tutuyor. Altı çok dar, Peri Bacaları var ya aynı onun gibi. Şimdi biz oraya giderdik, ben anneme sorardım:

-Anne bu ne? Derdim.

-Oğlum Fadime anamız gelmiş, bunu serçe parmağıyla buraya koymuş derdi. Annem böyle anlatırdı bize.

U taşın yanından geçtim evveli. Biz urdan geçtiğimiz zaman araba yoktu evveli. Patika yoldan geçerdik. Ordan geçerken bi ürperirdük yani, bi soğukluk olurdu. Hatta ben bi mantar topladım urdan çok büyüktü. Allah rahmet eylesin köyde birisi uraya gider yatarı urda. U urda avuların içinde yatarı kadın, biraz rahatsızdı:

-Ben burada rahat ediyum. Derdi. Öyle bi yerdi urası. Şuan da hala da duruyo urda (KK: 165).

2.3.1.10. Koyunlara Saldıran Kurt

Benim dedemin dini vecibeleri çok fazlaydı. Bak şu anda ben iki defa Çanakkale'ye gittim. Çanakkale'de bizim bu savaşı alimler hocalar kazanmış yani. Tankımız yok, tüfeğimiz yok. Bu İngiltere'nin generali demiş ki:

-Yav bu kalpaklı hocalar da nereden çıktı? Adamlar geliyo eliyle gemileri batırıyor, böyle bir şey var mı? Demiş. Yani bizim dini vecibelerimiz eskiden daha çoktu yani. Şimdi günden güne azali. Babam anlatıyodu:

Bi gece bu bizim bi bahçemiz var, yanından araba yolu geçti. U Dikme Taş'ın urdan geçen yol. Babam:

-Urda bacılarım falan da var. Koyunu yaturduk. Köpek bi üri bi üri. di.

U zaman da bi köpeğimiz varmış, bizim ağaçtan adam alurmuş. Babaannem rahmetli çok bakıyomuş köpeğe. Böyle yal mal bişürümüş. Babam:

-Köpek zapt olmi. Böyle bi kulübenin içinde ama bi galktım baktım, bembeyaz bi at. Bembeyaz bi sarıklı hoca. Atın üzerinde hoca gidiyu takır takır. Köpek bi havli bi havli ki; böyle kapacak ama kapami. di. Yani:

- U kadar havladı. Undan sonra böyle tıklar tıklar ben bildiğim duaları yavaş yavaş okudum. U şöyle geçti gitti. di.

Undan sonra köpek bita başlamış havlamiye. Babam undan sonra:

-Baba mala mala canavar vurdu. di. Yani gurda canava diyolarmış esgiden. Undan sonra dedem de demiş ki:

- Dur oğlum sen. Demiş. Dedem de biraz hocalık da varmış.

Babam bi dua okudu. Koyuna salduran gurtlar aynı koyun gibi oldu koyunun içinde. Napti, gurdun ağzını bağladı. di. Öyle ölmeden evveli anlatıdu yani (KK: 165).

2.3.1.11. Ziyaretçisi Çok Olan Adam

Şimdi eskiden bi adam varmış. Bu adamın ziyaretçisi çok olurmuş. Adam da bundan şikayetçiymiş:

-Benim çok gelenim gidenim oli, ben bu durumdan artık muzdarip oldum. Çok gelen oli napmam gereki? Dermiş. U zaman onun yanındaki adam da demiş ki:

-Sana gelen zenginlerden borç para iste, gelen fakirlere de borç para dağıt. U zaman zengin benden para isteyecek diye yanına gelmez, fakir de alacağını ister diye daha gelmez. Ziyaretçilerin azalır demiş. Demiş.

Adam sonra gelen zenginlere:

-Bana borç ver çok ihtiyacım var. Demiş. Gelen zenginlerden para istemiş.

Gelen fakirlere de:

-Paraya ihtiyacın var mı? Borç vereyim. Demiş. Fakirlere borç vermiş. Undan sonra zengin para ister diye, fakir de alacağını ister diye daha adamın yanına uğramaz olmuşlar. Adamın da geleni gidene azalmış (KK: 169).

2.3.1.12. Sakarkaya

Bizim köyün girişinde köyün ismini aldığı bi kaya var. Kayanın adı Sakarkaya. Bizim köyün ismi ordan geli. Oradan Hisarkaya olmuş işte. O kayada bi mağara var. Mağarada büyük hazine varmış ama kimse gidip de o hazineyi alami. Çünkü orada yılanlar falan varmış. Daha önce oraya hazine almak için gidenler orada ölmüş. Kimse giremezmiş o kayaya.

Bizim dedelerimiz yıllar önce o kayada yaşamış. O kayada küçük mağaralar var orada yaşamışlar. Orda böyle sandıklar var dereden su taşırlarmış o sandıkların içine biriktirirlermiş. Küçük küçük mezar gibiymiş o sandıklar. Görenler olmuş. İşte orada önceden yaşam varmış, önce orada yaşamış dedelerimiz, sonrada köye yerleşmişler. O kaya şimdi hisarkaya olarak geçiyu. Bi imi de Sakarkaya. Dedemler oradan taşınca oraya cinler yerleşmiş. Cinler zaten insanların terkettiği yere taşınırlarmış. Onlar şimdi orayı sahiplenmişler. Oraya insan giremi o yüzden. Kim gitmek istese öldürürlermiş. O hazineleri kimse alami (KK: 125).

2.3.1.13. Al Karısı

Eskiden çok anlaturlardı. Al karısı eskiden çoğudu. İşte kırklı bebeklerin ciğerin söker yermiş diyolardı. Şimdi eskiden bizim köye bi çakır halam vardı o anlatıyordu. Bi kadın vardı öldü şimdi günahını almim ama Çakır Halam unu yakalamış. U örümcek kılığına girip çocukların ciğerini yermiş. Yerken de “küçücüksün kıyamıyom alışkınım duramıyom” dermiş. Örümcek kılığına girermiş, çocukların ciğerini yermiş. Bacadan girip çıkarmış, Çocuklar beşikte kendi kendine ölü bulunurmuş işte. Böyle ağzının kenarından kan akarmış. O örümcek kılığına girdiğinde biri yakalayıp da iğne sokunca kendini meydana verirmiş, büyüsü bozulurmuş. İnsan şeklini almış. Eskiden açlık varmışa demek ki çocuğun ciğerini yermiş. Onun duaları varmış. O örümcek şekline girmek için u duaları okurmuş.

İşte bi gün çakır halamın bi bebeği varmış, kadın çocuğu beşiğe belemiş, işte içeri gitmiş ne işi varsa artuk. Gendüsü de bilgili bi kadındı Çakır Halam. İşte öyle büyü şu bu biliyodu. Kendisi yapmıyodu da yapıldı mı anlıyodu. İşte çocuğu öteki içerde uyutup beriki içeri gelmiş neyse u sırada çocuk çok ağlamiye başlamış. Amma öle böyle ağlamak değil çocuk yırtınırumuş. Neyse bu koşa gine gidi çocuğun yanına bi baki beşiğe doğru bi örümcek çiki. Baki baki bu örümcek ötekilerden büyük, bi değüşük. Hemen örümce yakali, yakaladuğu gibi örümce bi baca kırılı. U sırada örümcek insan şekline giri. İşte gine bizim köyden bi kadın u da. U kadının şekline giri örümcek. Çakır halam işte anli u zaman u “al karısı” ymiş. Çocukları öldüren, ciğerini söken kişi u köyde uymuş. Önceden de çok çocuk ölmüş böyle. (KK: 51).

2.3.1.14. Hanedar Mustafa

Hanedar Mustafa diye bi hocam var Çanakçılı. Aslı Çanakçılıydı. Tabi tacı tahtı terketmiş nesi varsa, Düşmüş yola divane. Buralarda bi arkadaş ilgileni onunla. Evine misafir edi, yatırı, yemek yediri, içirü. Heç bişisi yok. Yeni elbiseyi de böyle diki de iplikli, yamalı gösteri. Bazı şeyleri anlatırdı. Araba yok u zamanlar, bu elli altmış sene önceki mesele. Çarşıdan okarı gelirken Remzi:

-Bu adamı da yorduk. di. U da yaşlı Hanedar Mustafa. Hemen duyuyi unu:

-Remzi Efendi Sis Dağı'na yürürüm Sis Dağı'na. di. İşte uzaktan duymuş unu. Duyma da değil hissetme. Böyle her şey malum olurdu ona (KK: 150).

2.3.1.15. Hanedar Mustafa'nın Şapkası

Şimdi bi de muhtarımız var köyde:

-Ee habu da başında fotel gezi. di. Hanedar mustafa fotelle de gezi. Geli karşıdan doğru:

-Aha adamın geli. di Remziye. Remzi de:

-Aha başında gine fotel, sen habuna evliya diye saruluyon. di. Geli oturi Hanedar Mustafa:

-Selamün aleyküm.

-Aleyküm selam. diyular. Undan sonra hanedar Mustafa foteli ali di ki:

-Bu bi madde, bunda ne var? Bunu koyarsın denize kayak olur, bırakırsın havaya uçak olur. Kafaya takarsın şapka olur. Urdakiler içinden:

-Beni dinledi miydi bu da buriye geldi? diye düşünüyörlar.

Halbuki Hanedar Mustafa duymasa da bilür, herşeyi farkedir. Eski püskü giyinir ama farkında olurdu herşeyin (KK: 150).

2.3.1.16. İn

Halaçlı köyü bizim köy. Tam merkeze varmadan. İn var bizim köyde. Bomboş içi, biz inekler için topladığımız güllüğü oraya koyardık. Uranın bi hikâyesi var. Savaş zamanı orda şey olmuş, urda bi gara daşlar var. Savaş zamanı u taşların altına altın gömmüşler.

U köyde yukarda bizim bahçenin oralarda da çok taşlar var. U taşların altında da hep altın varmış. U altınların olduğu yerde üç harfli var diyörlar, herkes korki altunu almiye. Üç harfli de kötü oluyomuş, insanlar bi tuhaf bişi oluyomuş unlar yüzünden. Urda mesela taşı galdurdun, eştin toprağı da. Altun urda duruyo mesela küpün içinde. Sen onu korkudan alamıyomuşun. Öle anlattılar. Urda derde kalursun daha da geçmezmiş. Şimdi altun mu önemli sağlığı mı? Altun seni gurtarmaz (KK: 114).

2.3.1.17. Sahipli Dere

Şimdi saahaplı yerler var. Uralardan geçerike ille başıya bişi geli. Bizim u dere de öle sahaplı. Üç harfliler yaşı urda. Babaannem yayladan Dereobiye, eve gelürke üç harfliler bunu yakali dere.

Dereden unu bi garşıye geçürürlermiş, bi daha geri götürürlermiş. Bi daha beri tarafa geçürürlermiş, bir daha öte geçürürlermiş. İşte bi daha götür getir. En son nasıl gurtuldu bilemiyum. Babam alattı bunu (KK: 114).

2.3.1.18. Üç Arkadaş

Peygamberimizden önce üç kişi yolculuk yaparlarmış. Yaparlar yaparlar, yolda giderken bir kaya düşmüş bunların önüne. Kalmışlar bunların kayanın altında. Araya sıkışıp kalmışlar yani.

-Yav ne yapalım? Ne edelim?

Oturup Allah'a dua adiyolar. Biri diyo:

-Sen hiç bişey yapma. Ben değirmenciydım. Değirmenden hak almadım, ben Allah rızası içi "helal olsun sana" dedim. Urda köydeki çiftçilerin mısır unundan, buğdayından hak almadım. Bunun hürmetine Allah'ım bu kayayı biraz buradan ayır, uzaklaştır.

Kaya biraz geri çekiliyo. Ondan sonra ikincisi:

-Yemek yiyodum sofrada. Geldi bi tanesi. Yiyeceğim ekmeği ona verdim.

Buna kitaplarda "isâr" derler. İsâr cömertlikten daha kıymetlidir. Üçüncüsü de de başka bi yerdeyken urda birine yardımcı olmuş, yükünü götürmüş bi yaşlının:

-Allah'ım bu yükün hürmetine bu kayayı buradan biraz daha uzaklaştır. Demiş. Üç merhalede kaya oradan çekilmiş. Demek ki insanlara iyilik yapmak gerekiyor. Üçü de insanlara iyilik de bulunmuşlar. Yiyecek vermişler, gıda maddesi vermişler, iyilik yapmışlar, yük taşımışlar sırtlarında. Allah bu yüklerin hürmetine, bu iyiliğin hürmetine, bu merhametin hürmetine o taşı oradan uzaklaştırmış, yok etmiş. Koca taşı, tonlar ağırlığında taşı iyilik hürmetine yok etmiş (KK: 113).

2.3.1.19. Üç Balık Efsanesi

Norşin diye bir yer var. Avutmuşta bir yer. Orada başkasının evi var o bahçenin evinde bir büyük fırın var. O fırının içinde de 3 tane balık var. O balıkların bi tarihi bayağı eskiye gidiyo. O balıklarda üreme yok, sadece üç tane, yıllardır üç tane balık var. Bayağı 1000 seneden büyükmüş balıkların yaşı. Büyümeleri falan da yok. Bir tane küçük iki tanesi de büyük üç tane balık var.

Eskiden bir tane gelin varmış, çok eskiden. Çok yardım severmiş, ekme yapar da dağıtırmış el âleme. Çok fazla sevap almış, çok fazla dua almış. Gelinin kaynanası da öyleymiş. Bir gün ekme yaparken kaynanası gelmiş, işte evde un, erzak hiç bırakmamış. Hep millete dağıtmak için ekme yapmışlar. Sonra gelinin kayınpederi gelmiş bunları görmüş. Adam da çok cimriymiş.

Gelini fırına atmış. O zaman da gelin de hamileymiş. İşte gelin fırına düşerken kaynanasını da çekmiş üstüne. İşte anlatanlar der ki:

-Bir tane orada küçük balık o gelinin karnındaki bebek, bir tane orta balık var o gelin, bir tane de büyük balık var o da kaynana. diye anlatırlar.

Normalde öyle her giden üç tane görmez, iki tane gören var. Bir tane işte o küçük yavruyu görenler var. Zaten bulunduğu yer de bahçenin içinde yerde büyük bir fırın.

Şimdi de oraya gidip dilekler diliyorlar. Dua edenlerin duası kabul oluyo (KK: 98).

2.3.1.20. Totak Dağı Efsanesi

Şebinkarahisar da Totak Dağı'nda eskiden bir çoban varmış. Potak çok büyük bir dağ ama. Çoban koyunlarıyla birlikte bu dağa çıkmış, oradan aşağıya inememişler. Çok sıcak olduğundan dolayı, günlerce orada kaldığından dolayı çok fazla susamış ama hiçbir yerde de su yokmuş. Koyunları susamış, kendisi susamış... Sonra Allahtan;

-Allah'ım ne olur bana buradan su çıkar, bende bunun karşılığında sana üç tane kurban kesecem. demiş.

O anda kayalıkların arasından su fişkırmaya başlamış, ama çok güzel bir su. Ondan sonra koyunları sularını içmiş, çobanın kendisi de suyunu içmiş. Ondan sonra üç tane kurban kesecem demişti ya, başından bir tane bit çıkarmış:

-Allah'ım bu birinci kurbanım. demiş.

Sonra bir tane daha bit çıkarmış:

-Allah'ım bu ikinci kurbanım. demiş.

Sonra üçüncü biti de almış ve:

-Allah'ım bu da üçüncü kurbanım. demiş.

Üç tane biti kurban olarak kesmiş. O anda Allah da onu öyle taş etmiş, böylece orada artık bir tane taş olmuş (KK: 96).

2.3.1.21. Sarı Halife Türbesi

Şimdi bizim bu Yağlıdere'de Sarı Halife var. Çok önceden yaşamış. Sarı Halife buriye İslamiyet'i yaymak için gelmiş. Bi gece de Erzurum'a gidip gelirmiş. Şimdi burda her yıl onu anmak için törenler yapılı. Sarı halife çok büyük bi zaatmış. Sarı Halife'nin bi türbesi var. U

türbeye sabah namazıyla gidip etrafında dolaşırsan hastalıklar iyi oluyor. İşte çocuğu olmiyenler, bi derdi olanlar hep gidi oriye (32).

2.3.1.22. Veli ile Hristiyan

Şimdi bir veliyle bir Hristiyan karşılaşmışlar. Hristiyan veliye:

Ben hristiyanım. Siz Alla'ın veli kulusunuz. Hangimiz üstünüz? diyor. Şimdi Hristiyanlar Allah'a inanır da Peygambere inanmazlar, yine kâfir olurlar. Şöyle bakmış, tabi veli kullar Allah'ın nuruyla bakar, demiş ki Hristiyan'a:

-Biraz sonra gel sen yanıma. Bir hafta geçsin. di.

-Tamam. di Hristiyan.

Bir hafta sonra gidi baki ki; veli ölmüş, cenazesi var.

-Yav benim Allah dostuyla işim vardı. diyu. Hemen tabi can veri Allah, ruh veri.

Şöyle kefeni geri ediyu veli. Hristiyan'a:

-Ben senden daha hayırlıyım. di.

-Neden? diyu Hristiyan.

Veli:

-İmanlı gittim Allah'a di. O zaman yani ilk geldiğinde ölüp ölmeyeceğim, imanlı ölüp ölmeyeceğim belli değildi, şimdi belli. diyu. Velilerin imanlı gitme garantisi yok. Peygamberlerin var. Orada Hristiyan kelime-i şahadet getüri o da Müslüman oli.

Şimdi adam deniz üstünden namaz kılar ama bir garantisi yoktur imanının (KK:113).

2.3.1.23. Akşemsettin

Fatih Sultan Mehmet Han hazretleri İstanbul'u fethetti mi? İstanbul fethedildikten sonra hocasının yanına gidiyor. Hocası Akşemsettin.

-Hocam! diye sesleniyor. Akşemsettin yanına gidiyor tabi.

-Oğlum, Allah sana iman nasip etsin. diyo.

Şimdi Fatih de şunu diyo:

-Hepsi bu mu koca İstanbul'u kurtardık. Bizanslardan, gavurlardan kurtardık. Bu muydu hocam? Demek manasında bakıyo hocasına. Tabi bunu sesli demiyo ama anlıyo tabi Akşemsettin. Allah bildüri ona. Şimdi o anda bi hasta olmuş. Fatih'in Cuma namazını kılca zaman Ayasofya'da abdesti bozuluveri. Bozulunca ön safta napmış şimdi? Napacak? Tarih yazıyo bunu. Yanında bi dene Allah dostu varımış. Anlı durumu. Hemen u cübbesini bi savuruveri böyle. Ora saduman haline geli. Manevi işler tabi, saniyelik işler bunlar. Abdestini ali tabi Fatih. Urda devam edi namaza. Şimdi Akşemsettin'e gelelim:

-Senin hani abdestin bozuldu ya, urda cübbeyi savurup da senin abdest almanı sağlayan veli var ya, o imansız gitti. Bak Allah dostu ama garantisi yok. Öldü o ama imansız gitti. Bu işin garantisi yok. Ben sana öyle dua ettim (KK: 113).

2.3.1.24. Şeytanlaşmış İnsanlar

İki şeytan cami avlusunda oturuyolar. Allah görüyo bunları, ayakları ters. Diyo ki şeytanlara:

-Siz ne duruyorsunuz burda? Hadi insanları şaşurtmiye gidin, göreviniz bu sizin. di.

Şeytan:

-Yok biz insanları şaşurmi insanlara devrettük. İnsan insanı şaşuri. di. Hani şeytanlaşmış insanlardan bahsedü:

- Biz unlara verdük görevi biz istirahat halindeyik. di.

Demek istiyo ki burada: "Allah şeytanlaşmış insanların şerrinden muhafaza etsin." (KK: 113).

2.3.1.25. Adıyok Çeşmesi

Şimdi iki arkadaş yürüyormuş, yürümüşler, gezmişler, bezgin düşmüşler yürümekten. Mevsim de yaz; bi sıcak bi sıcak. Tabi susakıyolar. O sırada karşılına bi çeşme çıkıyo bunların. Çeşmeden suyu içiyolar, kendilerine geliyolar. Çeşmenin suyu da bi güzelmiş, işte adam gerçek hayır için yaptırmış bu çeşmeyi. Neyse iki arkadaş "kim yaptırmış bu çeşmeyi?" diye düşünüyolar. Sonra çeşmeye bakıyolar. Çeşmenin adı "Adıyok Çeşmesi". Tabi biri diyor ötekine:

-Bak sen de böyle çeşme yap da adını koyma çeşmeye. Gösteriş olmasın, hayrını kimse bilmesin. Suyu da böyle lezzetli olsun (KK: 113).

3.2.1.26. Şeyh Mehmet

Bu karşıda Şeyh Mehmet Efendi var. Hacı Mehmet Karan. Çok öğrenci yetiştirmiş o. Çok talebesi var eskilerden. Onun şöyle bir şeyini dinledim ben. Yayladan geliyormuş, epeyi bir uzaktan. Hayvanla beraber gelirken:

-İftara kal. Demişler orada köylüler, ramazanmış.

-İftara Allah'ın izni ile evde olacam. Demiş. Epeyi de bir yol varmış. Zaman yok da, yol uzak. Şimdi adam iftara evine ulaşmış. Öyle bir şey var. Şeyh Mehmet'in karısını görüyor sonra köylüler:

-Şey Mehmet'i iftara davet ettik ama gelmedi. Demişler.

Karısı:

-O iftarda evdeydi. Demiş (KK: 22).

3.2.1.27. Hasan Şih

Yukarı Boynuyon Köyü'nde Hasan Şih denen bir zat varmış. 1500'lü yıllarda Osmanlı göndermiş. Buralar aleviymiş. Buraları o adam irşat etmiş. Hatta onun Giresun'un tarihinde yeri var. Orada bir değirmen var. Bir dağın altında su çıkıyormuş. Böyle büyük bir su yani. Bir değirmen çeviriyor. İşte o bölgede çok büyük hizmetler yapmış, orada tekkesi varmış. Şu anda da o köyün adı Tekke Köyü. Köyün adını Tekke Köyü vermişler, daha sonradan Osmanlıdan Cumhuriyete geçince. Bazı orada eserleri var. 1500 yıllarında herhalde orada yerleşmiş. Bu şekilde oranın halkını dini yönden eğitmiş, aydınlatmış. Bu Hasan Şih'in kerameti o su. Değneğini vurmuş, oradan su çıkmış, oraya değirmen yapmışlar. Gerçekten büyük bir su var orada, tek bir değirmeni çeviriyor. Ama bu ağızdan ağıza söyleniyor (KK: 24).

3.2.1.28. Yaraşır Şeyh

Buranın bir Yavaş Köyü var. Orada büyük bir zat var. O da yatır. Böyle Hasan Şih gibi. Şimdi annem beni değirmene götürdü. Ben daha çocuğum, 5 yaşında. Bende annemin peşinde gidiyorum. Affedersin su dökünesim geldi, geçtim dereden karşıya. Dereden geçerken benim ayağım kaydı, düştüm göle. Bir çoban arkadaş beni görüyor karşıdan, Gelip çıkarıyor, ben korkmuşum, beni cinler şey yapmış, başladım titremeye. Eve geldim, başladım titremeye. "Ne oluyor?" falan, benim şu bacağıma ağrıyor, katiyen uyuyamıyorum. Ne zaman annemin sırtına çıkarda, annem beni gezdirirse, o zaman ağrı kesiliyor çünkü anneme zahmet veriyorum. Cinler beni yakalamış, yere indimmi ağrıyor çünkü annemi uyutmuyor gece.

Geç zaman gel zaman derken iki sene geçti aradan. Babam beni Giresun'a doktora götürdü, bu bacağıma film çekti. Doktor dedi ki:

-Bu oğlanı ileride dilenci mi edeceksin?

Babam dedi ki:

-Kes bunun bacağına ben bıktım bundan.

Babam beni denize atacaktı. O kadar bıkmışlar benden. Bağırıyorum, durmadan ağrıyor bacağım.

Doktor dedi:

-Bunun dedi bacağında hiç bir şey yok.

Film çekti, doktorluk bir şey yok.

-Hocalara götür. Dedi.

Doktor demek ki inançlıymış, doktor bu şeye de inanıyormuş.

-Götür. Dedi.

Efendim biz doktora git, iğneye git, bilmem neye, geçmedi. Rahmetli anam dindardı benim. Hiç sabah namazını kaçırmazdı. Kalkar sabah erkenden 1 saat kala namazını kılar, dua ederdi. Babamda beni döverdi, ben tabi içeriden bağır, devamlı rahatsız ediyorum, ağlıyorum. Anaların yüreği çok yufka olduğundan o beni sırtında gezdirirdi devamlı, uykusuz kalırdı. Şimdi en çok anama dua ediyorum. Analar gibi yoktur.

Şimdi, efendim, o arada, rahmetlik anam, iki sene geçiyor aradan, bir rüya görüyor: Babamın ismiyle çağırıyorlar,

-Nazim kalk sana çağırıyorlar. diyor anam.

Babam hiç duymuyor, anam diyi ki:

Kalk sana çağırıyorlar.

-Hayır Şadiye, ben ses duymuyorum.

Annem duyuyor. Gidip babasına danışıyor, babası biraz mollaymış, demiş ki:

Sizi ocaktan çağırıyorlar. Ocak, bu ölen yatırlar, yani ahiretteki büyük zatlardan.

-E nerden?

-Filan yerden, Yaraş Ocağı'ndan çağırıyorlar.

Bir ramazan günü bir hafta, gece, ocağa gittik. Akşamdan varıp yatıyoruz, orada uyuyup mezarlığın kenarında hiç kimse yok. Bi yakında ev var, annemin biraz akrabasıymış, o bize yemek yapıyor, el tutuyor. Şimdi benim bu iki seneden fazladır ağrıyan şu diz ile bacak arası, orada ben bazı şeyler gördüm. Bazı harikulade kerametler. Bazı kuşlar, renkli güzel şeyler. Ondan sonra bu ağrı gitti. Hiçbir doktor, iğne etki etmedi. Ben bunu da günlüğüme yazdım. Oradan benden bu hastalık gitti.

Şimdi tabi çocuktum ben o zaman. Büyüdüm araştırdım ben, ondan sonra ben okudum, hoca oldum, diyelim imam oldum. Millete imamlık yaptık, vaaz ettik nasihat ettik. Şimdi bu zat, bu dediğim zat, o mezarlıkta, rahmetli anam, böyle ihtiyar, beyaz sakallı, annem görmüş. Ben görmedim ama ben renkli kuşları gördüm. Annem görmüş, ondan sonra benden bu hastalık gitti. Biz geldik, neyse ben bu halde büyüdüm tabi. Sonra ben bunu araştırdım. O mezarın kim olduğunu araştırdım:

Yaraşır şeyh diye bir zat. O orada şehit düşmüş. Buralar eskiden hep ermeni, Rum'muş. Savaşırken orada başını da kesmişler, kellesi de gitmiş. Bir kadın görmüş, orada düşmüş yere, olduğu yere, hatta şöylede dinledim orada: "Onun kanının aktığı yere adamın biri su dökülmüş, adam ölüyormuş. Yani Gece bir sancı vurmuş adama, ölürken demişler ki:

-Sen ne yaptın bugün?

-Ya ben filan yerde su dökündüm. Demiş.

-Ula sen filan şeyhin kanının olduğu yere su dökündün! Demişler,

-Git orayı sil, temizle. Demişler. Adam aynen gitmiş o yeri temizlemiş ondan sonra kurtulmuş.

Allah'u Teala'nın bazen koruduğu büyük zatlar vardır. Evliyalar vardı. Çünkü onlara dokundun mu Allaha dokunmuş oluyorsun bizzat. Şimdi burada onu ben yine, tarihte okudum. Yaraşır şeyh diye geçiyor, Osmanlı arşivlerinde var. Bugün ki tarihlerimizde de var. Yaraşır Şyh büyük bir zatmış ve bu bölgelerde irşat etmiş. Bu şekilde geçiyor kayıtlarda (KK: 23).

3.2.1.29. Kasım Şeyh'in Aş Evi

İçimizde yaşayan Kasım Şeyh'in bir tekkesi varmış. Gelen geçene, yemek ikram ettiği, garibanın yoldan geçen yolcunun yediği bir aş evi yapmış. Şu anda hala aş evi mevcut, Giresun Güce Tekke kıyısı sınırları dâhilinde, köyün merkezinde.

Bu aş evinde ücretsiz şimşir kaşıklar varmış. Bu kaşıkları aş evinde bırakmış ki; gelen giden kaşığı olmayan da yemekten tadına baksın, yemeği yesin diye. Bir gün bu Kasım Şeyh'in oğlu artık bu gelen giden misafirden bıkmış ve bu aş evinde bulunan bütün kaşıkları kırmış. O gün bu gündür Kasım Şeyh de farklı rüyalar görmeye başlamış, "Allah Allah!", kendi de aş evinde değil, farkı bir köyde ikamet ediyormuş. Derken derken bu keramet niye kendini rüyalarında yangında ateşte görüyormuş. Sonra bir gün oğluna haber göndermiş:

-Aş evinde neler olup bittiğini bana rapor et. Demiş. Oğlu da kaşıkları kırdığından bahsetmemiş:

-Baba tekke senin bıraktığın gibi devam ediyor, gelen giden herkes yemek yiyor.

Sonra, günler sonra duymuş ki, "oğlu kaşıkları kırmış, kimseyi aş evine almıyormuş". O günden sonra çocuğun rızkı kesilmiş, perişan olmuş, beş parasız kalmış, yollara düşmüş, dilencilik yapmaya başlamış. Evinden bereket, sofrasında ekmek bulamaz olmuş. Sonra şeyh bunu duyuyor, Kasım Şeyh çocuğunu sürgüne yolluyor. Geliyor aş evinin başına, tekrardan kaşıkları yapıyor, aş evinin faaliyete geçiriyor. O gün bu gündür de o çocuktan haber alınamıyor. Bu da ilçemizde yaşanmış bir hikâye (KK: 25).

3.2.1.30. Sarı Halife

Şimdi cami yapılacak. Köylüler diyo:

-Cami yi oraya mı yapsak? Buraya mı yapsak?

Sonra bi karar veriyolar, cami için bi yer tayin ediyolar ama işte Sarı Halife orayı uygun görmüyor.

- Buraya yapalım. diyor. Başka bi yer gösteriyor. İşte o zaman halk gine unu dinlemiyor, kendi uygun gördükleri yere caminin temelini atıyolar. Neyse bi gün çalışıyolar, akşam eve gidiyolar. Sabah uyanıyorlar bakıyorlar ki caminin temeli kaybolmuş. Ne olduğunu anlamıyolar tabi. Sonra gene devam ediyolar temel atmaya. Sabah gine bakıyolar gene temel attıkları yerde temel yok.

Neyse gel zaman git zaman derken bakıyolar caminin temeli Sarı Halife'nin uygun gördüğü yerde. Sonra akıl sır erdiremiyolar tabi. Napıyolar? Sarı Halife'nin uygun gördüğü yere temeli atıyolar. Sonra cami bitiyor. İbadete açılıyor. Sarı halife orayı uygun görmüş (KK:31).

3.2.1.31. Kabaali Yaylası

Eskiden yaylanın birinde bi çoban varmış işte şimdi Gabaalı yaylası urası. Neyse u yaylada bi çoban varmış. Kimselerin bi kılına zarar vermezmiş. İşte ne dim? Sabah koyunları alur götürür,

doyurur, akşamçak da alur getirürmüş. Koyunlarına iyi bakarımış, severimış. İşte u zamanlar çobanlık yaparmış. Ama ermiş bi zatmış demek ki ama işte çobanlık yaparmış.

İşte u zamanları da bi gar yağmış. Eskiden gar çok yağardı. Boyumuzu geçirdi. Neyse kar yağmiye başladı gibi çoban koyunları bırakı kendü köyüne geli. Napsın koyunları getüremez, unları Allah'a emanet edip canını kurtarmış. Gelmiş işte yaza doğru koyunsuz çıkmış yayliye. Yayliye vardu gibi bi ses duyyi bu. Ses una çağırı.

-Kaba Ali gel koyunun burda. di.

Şimdi bu gibi sesin geldüğü yere baki kimse yok. Az ariyi mariyi kimseyi göremi. Z zaman geçincik baki koyunları az ötede, elli koyun olmuş yüz koyun. Koyun kuzulamış, hiç bişi olmamış u kış boyu u koyunlara. İşte bunu da herkes duyyi göri falan. U yaylanın adı da işte Kabali Yaylası oli (KK: 83).

3.2.1.32. Gelin Kayası

Bi kız varmış. Şimdi kız da güzelmiş, saygılıymış, becerikliymiş. Böyle bi kızda da herkesi gözü varmış tabi. Kızın da bir sevdiği var. O ikisi birbirini seviyor. Neyse eskiden böyle şeyler anne babaya çok söylenmezdi. Annesi babası kız isteyenlerden birine veriyolar. Kız istemiyorum ben diyemiyor. Tabi karalar bağlıyor, çok üzüüyor falan. Zaman geçiyor düğün günü gelip çatıyor. Kız bakıyor yapamayacak. Hem başkasını seviyor, hem istemediği biriyle evlenecek. Kimseye bişey diyemiyor. Dua ediyor:

-Allah'ım beni kurtar, beni taş et de başkasına yar olmayayım diyor. Sonra Allah duasını kabul ediyor. Kız kaya oluyor. Geline benziyor kaya da (KK: 106).

3.2.1.33. Pir Aziz

Şimdi eskiden tabi buralar Müslüman değil. Napıyorlar? Müslümanlığı yaymak için. Oralara Müslümanları yerleştiriyorlar ki gayri Müslimlere dini anlatsın. Ama o bölgelere büyük hocaları da gönderiyolar ki o halk da dini tam anlatsın.

U zamanda Horasan'dan buraya Şeyh İdris, Şeyh Vakkas, Pir Aziz, Ali Dede gibi din büyüklerini göndermişler. Şeyh İdris tabi buraya yerleşmiş. Burada dini yaymış, halkı dini anlamda eğitmiş falan. Şeyh İdris'in de bi çobanı varmış. Çoban yaylada tabi buraya kilometrelerce uzakta. O zamanlar ulaşım yok, telefon yok. Şeyh İdris'in çobanı hücceten ölüyor bi gün. Çoban öldüğü zaman tabi bu durum Şey İdris'e malum oluyor. Şeyh İdris hemen oraya gidiyor, şimdi ordan aşağıya sesleniyor:

- Totak öldü bez getir, kazma kürek tez getir, koyuna da tuz getir. diyor.

Çobanın adı Totak'mış. O bunu der demez bakıyor Pir Aziz yanında. Orada işte Pir Aziz'e "pir" olasın demiş. İşte ondan sonra buranın adı Piraziz olmuş (KK:64).

3.2.1.34. Koyun Baba veya Ada Baba

Rivayete göre, Fatih Sultan Mehmet Trabzon seferine giderken Şebinkarahisar'dan geçer. Ordusunun konakladığı yerde, bir ihtiyar sekiz-on kadar koyunun otlatır. Askerler yanına varıp, latife olsun diye, ihtiyardan kendileri için koyun kesmesini isterler. İhtiyarlar hiç bir şey söylemeden koyunları kesmeye başlar. Ancak koyunların sayısında hiçbir eksilme olmaz. Askerler onun bir evliya olduğunu anlar ve ona karşı saygıda kusur etmeyip iltifatlarda bulunarak oradan ayrılırlar. Bu olay zamanla tüm çevrede duyulur.

Zaman geçer ve ihtiyar ölür. Mezarı Kelkit Çayı'nın batı yakasında kalır. Yıllarca bu mezar dertlerine deva bulmak ve dileklerine erişmek isteyen insanlar tarafından ziyaret edilir. Ancak gerçek adı unutulduğu için ona "Koyun Baba" derler. Koyun Baba'nın türbesi ırmağın batı yakasındadır. İrmağın bu yakasındaki insanlar türbeyi rahat bir şekilde ziyaret edebilirler. Ancak ırmağın doğu yakasında yaşayan ve türbeyi ziyaret etmek için yanıp tutuşan insanlar ise ırmağın geçit vermemesinden dolayı ziyaret edemezler ve bu duruma çok üzülürler.

Birkaç yıl sonra bölgede bir heyelan olur. Koyun Baba'nın türbesi de yerinde kayar, ırmağın ortasında durur ve bir ada hâline gelir. Bir süre sonra türbenin adı değişir e ada baba olur. İrmağın suyu bir yıl türbenin sağından, bir yıl solundan akmaya başlar. Böylece her iki tarafında yaşayan insanlar, iki yılda bir de olsa, türbeyi ziyaret etme imkânına kavuşmuş olurlar.

Bu ziyaretler yakın zamana kadar böyle devam eder. Kılıçkaya Barajı yapılırken birkaç kişi Ada Baba'yı rüyasında görür. Baba onlara "Baraj yapıldığında sular altında kalacağım. Türbemin yerini değiştirmezlerse barajı yıkarım." Der. Bu rüyanın birkaç kişi tarafından görülmesi üzerine türbe nakledilmek üzere açılır. Mezarı açanlar bozulmamış bir ceset ve yanında da pek uzun olmamasına rağmen kalınca bir yılanla karşılaşır. Bulunduğu yerden alınan ceset su altında kalmayacak bir yere defnedilir (81 İlde Kültür ve Şehir Giresun, 2013: 145).

3.2.1.35. Kuru Çay

Espiye'nin Akkaya Köyü'nün arkasında Kuru Çay delinen bir dere vardır. Buraya Kuru Çay denmesiyle veya bu çayın kurumasıyla ilgili olarak şöyle bir efsane anlatılır:

Bu çay eskiden yedi değirmeni döndürecek kadar boy suya sahipmiş ve bugün Kuru çay denilen yerden akıyormuş. Bir gün çocuklu bir kadın buradan geçerken suyun içine düşmüş. Kadın kendisini kurtarmış fakat çocuğunu su almış götürmüş. Bunun üzerine kadın göğüslerini keserek suya atmış ve dereye:

- Sen benim çocuğumu alarak beni kuruttun. Allah da seni kurutsun! diyerek beddua etmiş. Kadının duası hemen kabul olmuş. Çay o anda olduğu yerden batarak suları kurumuş. Bu olaylardan sonra halk buraya “Kuru Çay” demiş (81 İlde kültür ve Şehir Giresun, 2013: 150).

3.2.1.36. Gelin Taşı

Giresun merkez ile Şebinkarahisar ilçesi arasında Eğribel sıradağları uzar gider. Bu, adı pek duyulmayan sıradağların üzerinde, bir yanı geline benzeyen taş yığınları vardır. Başka bölgelerimizde de benzerlerine rastladığımız bu taşların, dinleyenlerin gözlerini dolu dolu eden acıklı bir hikâyesi vardır.

Bölgede zengin bir ağa yaşamaktadır. Fakat ağanın kızının şöhreti babasından fazladır. Fakat ağanın kızının şöhreti babasından fazladır, ondan daha fazla tanınmaktadır. Çünkü ağanın kızı insan değil sanki bir melektir. Güzelliği dillere destan olmuştur. Onu bir gören hemen âşık olmaktadır. Bu güzelliğe sahip olmak isteyen pe çok zengin ağanın kapısını çalar, damatlık dilermiş. Ama kızın gönlünde zengin filân yatmamaktadır, gelenlerin hepsini geri çevirir. Babası da bir tek kızım der baskı yapmazmış...

Kızın gönlü başkasındaymış meğer! Kız, babasının çobanlarından Hekdi İsin adlı bir delikanlıya âşık olmuş. Kız, bu delikanlıya haber yollar ve babasından habersiz gizli gizli buluşurlarmış. Bu tür buluşmaları bir müddet devam etmiş. Bir gün kızın babası kızı ile çobanı arasındaki ilişkiyi öğrenir. Hemen kızını konağın en üst katındaki odalardan birine hapseder.

Kız günlerde ağlar. Ağa babası bir türlü merhamete gelmez. Kız yine ağlamaktan gözlerini kızardığı bir gün odanın çatmasında bir ip görür. Yastığı yatağın içine yerleştirip uyuyor gibi yaptıktan sonra çatmadan ipi pencerenin okuna bağlar. İpe tutunarak aşağıya iner. Çobanın kaldığı yere gidip onu bulur. Ağanın kızı ile çobanın buluşmaları böylece bir müddet daha devam ederse de bu da duyulur. İlkinde fazla bir cezaya çarptırılmayan çoban bu sefer falakaya yatırılır. Çoban böylece her gün dövülüp dövülüp salıverilir.

Kızını çobana vermek istemeyen ağa, onu ilk gelen düdürcüye vermeyi kararlaştırır. Nitekim ilk gelen düdürcüye “evet” cevabını verir. Düğün hazırlıkları başlar. Düğün günü gelip çatar. Kızı almaya gelirler. Kızını kendisi gibi zengin birine verdiği için ağa çok mutludur. Fakat kızı hiçte öyle değildir. Bu sebepten kız, gelin giderken babasının elini öpüp hayır duası almaz. Öyle ki babasının yüzüne bile bakmak istemez. Gelin almaya gelenler yola koyulurlar. Düğün alayı Eğribel’e gelince, elinin öpülmemesine sinirlenen ağa, yaşlı gözlerle “Kızım taş ol.” diye beddua eder. Dua kabul olunur ve kız yanındaki düğün alayı oldukları yerde taş kesilirler. O günden sonra bu taş gelin taşı denir (81 İlde kültür ve Şehir Giresun, 2013: 149).

3.2.1.37. Koçan

Anlatacağımız hikâye yöremizde geçmiş ve şu anda rahmetli olmuş bir kişiye ait. Bu bakımdan onun da ruhunu rahmetle anıyoruz. Koçan lâkaplı bir kişi bu. Koçan yöremizde biliyorsun, birkaç anlamda söylenir Mesela; mısır koçanı değil de, ona koçan söylenmesinin anlamı çok oyun oynayıp oyunlarda daima kaybeden kişiye de bu yörede koçan denilirmiş. Ona, bu vesileyle koçan söylemişler.

Efendim, koçan, rahmetli, her akşam olduğu gibi gece saad bire ikiye kadar çarşıda oyunu oynuyor. Ve her zaman olduğu gibi kaybedip, yola dönüyor. Evinin yoluna dönüyor, gece saad bir-iki civarı. Meşhur Zırmı Bozu denen yerde hala daha söylenir, orda cin olduğu. Oraya geliyor. Tabi, zaten oyunda kaybetmenin bir moral çöküntüsü var, eve geç galmanın moral çöküntüsü var, aşlık, uykusuzluk hepsi orada... Giderken bunun önüne minare gibi bir şey çıkıyor, önce. “Şunun yanından geçeyim, yoluma gideyim,” diyor. Tabi bilmiyor işin şeyini. Minare giddikçe büyüyor, büyüyor, büyüyor... Mesela; eli metrelik kocaman bir minara oluyor, yolu da kapatıyor. “Ne yapsam?” diyor, koçan. “Yol kapanmış, geçmesi mümkün değil”. Minara undan sonra küçülüyor, kocaman bir yılan gibi oluyor. Yine geçmesi mümkün değil. Evede gidmesi lazım. Biraz korku ve heyecan oluyo. diyor ki:

- Gardaşım, ne isen yolundan çekil! Ben, eve gidecem.

Tabi cin ki biz öğle tahmin ediyoruz veya öğle söyleniyor Cin, bunu korkudma işlemlerine devam ediyor. Hiç çekilmiyor, daha da değişik hallere gelirken bakıyor ki koçan çaresiz kalıyor, geçmesi de mümkün değil, yoldan silahım çekip üç beş el ateş yapıyor. Bunun üzerine tabi bir bağırtıyla o şey ordan kayboluyor. Koçan evine gidiyor. Saad üç-dörd sıralarında, tabi uyuya bildiği kadar uyuyor. Uykusunun içerisinde kapının vurulduğunu hissediyor. İnip, bakıyor tabi. İki asker:

-Gel, diyor. İşte, koçan sen misin?

-Benim.

-Gel, bakalım, seni padişahımız isdiyor.

Gidiyor koçan, diyor:

-Ne için, ne oldu? Falan...

Onlar önce gerçek asker zannediyor. “Ne oldu” falan... “Oyundan kalma, biliyorsunuz, Türkiye’de kumar oynamak yasak. Belki ondan kalan bi şey.” diyor.

-Gel senin suçun var, onun cezasını da bizzat kralımız verecek.

Ve daha onun bi şey söylemesine fırsat kalmadan bunu ala bora, yaka, paça alıyolar. Gecenin de saad üçü falan. Gözünü bağlayıp bunu ısız bi yere götürüyolar. Derken gözünü açıyolar. Bi bakıyolar ki bi mağra fakad orada yolda, mağranın kapısı açılırken iki tane askerın ayaklarına bakıyor. Ayaglarının insanların ayakları gibi değıl, ters olduğunu görüyor, o zaman şüpheleniyor. Koçan “Eyvah! diyor. “Belâyı şimdi buldug, bakalım.” Tabi mağradan içeri sokuyolar, bunu. İçeri bir giriyor ama yalancı bir dünya. O kadar güzel, dünya harikası gibi bir yer! Çiçek bahçeleri içerisinde, her şeyin bol olduğu, rengâreng ışıkların, çeşidli yemişlerin, meyvelerin yani; kısacası bir cennet bahçesi. Götürüyolar, götürüyolar, götürüyolar... Tahtına oturmuş bir adamın karşısına bunu, dikeltiyolar. diyolar:

-İşde, efendim buydu! Bizim adamımız, vuran.

Orda ki kral soruyor:

-Sen, bizim adamımızı gece saad birde falan yerde vurmuşsun. Bunun cezası bizde ölümdür. Şimdi seni öldürecez ama savunmanı yap, bakalım.

-Oy efendim. diyor, koçan titreyerek. Ben gedyordum, üç-beş defa belki de on defa “yolumdan çekil” dedim. “Eve gidecem. Sana zararım dokunmayacağı dedim”se de bile çekilmedi, yolumdan. Ve çaresizliğ içersinde çekdim, vurdum, bunu. Ne olduğunu da bilmiyordum.

-Kral:

-Allah, Allah, Allah. Bu bize bole intikal etmedi ya sen bunu işde

görmüşün, yola çekmişsin. Böğlelikle kasıdılı olarak ateş edmişsin. Öğle öldürmüşsün, öyle söylediler. diyor.

-Yog efendim! Ben, belki üç-beş defa on defa buna söyledimse bile yolumdan çekilmedi. Çaresizdim, yapacam hiçbirşey yogdu. Evime de gidmek zorundaydım, vurdum. diyor.

-Öğle mi? diyor adama. Adam derken, cin. Hâlâ ölmemiş meğer.

diyor ki cin:

-Efendim, öğleydi, diyor.

Krala yalan söyleyemiyor. Cin, tabi biliyor, onun aglından geçenleri.

-Öğleyse, sen, suçlusun! Kendi adamına. Bunu diyor, kendi cinine, atın bunu falan yere götürün, falan. Kaçana da diyor ki:

- Oğlum! Aferin sen doğru bi insana benziyorsun Al, şu mükâfat, ceblerine doldurun, gidsin, evine.

Koçanın ceblerini kömüre benzer bi şeyile veya kömürle dolduruyolar, ağzına kadar ceblerini
-Gid evine, zengin oldun. diyorlar Koçana.

Koçan tabi oradan çığar çığmaz, kurtuluşun verdiği ilk iş olarak cebinde ne varsa, kömürleri saça gene gidiyor.

-Lâned herifler. Hem uykudan uyandırdılar beni hem gorguddular. diyor. Ceblerindeki saça gene eve varıyor, uyuyor. Kumarcıya bu, uykusuz zaten, bu ona, onbire kadar uyuyor. On birde galkıyor, üzerini giyiyor Yine çarşıya gideceğ. Cebinde bi şeyler cangırdadığını hissediyor. Bakıyor ki iki tane altın “Allah! Allah! Altını kim goyacak benim cebime?” Bu şöyle mi olur? Böyle mi olur? Derken neyin ne olduğunu anlıyor. O kömürler oysam altınmış. Daha sonra gün ışığına çıkınca altın oluyomuş. Koçan, ahıla vahıla başını, saçını yoluyor. Ben, ötekileri niye addım diye ama geri dönüyor. Altınları o kömürleri döğdüğü yerlerden arıyor hiçbir tanesinin altın olmadığını görüyor (Bayram, 1999: 30).

3.2.1.38. Oğlak

Bir yerden iki arkadaş gelirken at sırtında o zamanlar, yolda bir oğlak bulurlar. Arkadaşı der ki:

-Bu oğlak, sürüden kaldı herhalde, bunu da alıp götürelim. Ve inerler, attan. Oğlağı alırlar kucaglarına, tegrar ata binerler. Arkadaşı yolda giderken:

-Ya benim atım çok terledi. Neden? diye sorar.

-Acaba hızlı mı geldig de ondan terledi? diye arkadaş da cevap verir. Ve yolda gelirlerken oğlağı, arkadaş başlar, sevmeye:

-Gıcı, gıcı... diye sever.

Oğlag da sevene doğru döner. Der ki:

-Bak, benim dişlerim de gıcı, gıcı der

Öğle diyince adam, gece olduğu için şüphelenir. Oğlağı kaldırır, yere atar. Oğlağı yere atınca oğlag ordan gülerge, kaçır. Oğlag bir ne imiş? Cin imiş (Bayram, 1999: 34).

3.2.1.39. Hızır

Bi kere kadının biri işte bizim köyden bi kadın yolda tek gine yürüyormuş. İşte tam u zamanda annaklamış karşıdan biri geliyor. Az yanaşınıcı bakmış kim bu diye tanıyamamış. Az daha yaklaşmış kişi kadın bakmış bakmış çıkaramamış. İçinden “bu ne pis dilenci” diye geçürmüş.

Neyse u zaman da dilenci kadının yakınına gelince kadına:

-Bana verebileceğin bi parça ekmeğin var mı? diye sormuş.

Kadın nerden bilsin? “dilenci bu kim olsa verür ne isterse. Aç mı kalacak?” diye düşünmüş. dilenciye:

-Yörü git, ho ilerde evler var ben de bişey yok demiş. Derke de biraz sert demiş. Neyse dilenci bişey demeden gitmiş. U zaman kadın bi merak etmiş. “Bu dilenci nasıl ısrar etmedi?” diye aklından geçirmiş. Arkasını dönmüş dilenciye geri çağıracaktı. Bi bakmış dilenci yok. O işte Hızır’mış. Hızır gelür, dilenci kılığına girer, insanları yoklarmış. İşte u kim cömertse u dilenciye verilen şeyin kat kat fazlasını verürmüş. Kadın dilenci gidince aklına gelmiş. “Bu Hızır’dır.” demiş. Demiş ama işte iş işten geçmiş (KK: 86).

3.2.1.40. Altıparmak

Giresun’un, Tirebolu ilçesinin, Yukarı Boğalı Köyü’nün bi bölümü var. Buranın adı Altıparmak. Şu anda mahalle durumunda. Eskiden bu mahallede altıparmaklı, bi kocaman, bi adam varmış. Bu adamın lakabı da Altıparmak Kocamanı. O dönemlerde, o şekilde kullanılıydu ismi.

Bu adam ölür. O öldükten sonra, o mahalledeki insanlar da ölmeye başlar. Allah Allah. Adam gidiyü. Adam öldü. Peşinden habire ölümler devam ediyö. Bunun üzerine köylüler, aralarında bi karar alıyular tabi ki. “Ne yapalım? Nedelim? Ya şunun mezarını bi açalım, bakalım. Ne oluyö? Ne olmuyö?”

Mezarını kazıp bakıyolar. Bi de bakarlar ki, adam elleriyle ve ayaklarıyla toprağa kök salmış. Cırmak salmış. Cırmak dediğimiz, o fidanın kökleri yani. Topraktan su aldığı, vitamin aldığı kökler. Adamlar bu kökleri olduğu gibi, tek tek özene bezene keserler. Bakarlar ki mahallede ölümler kesilir. “Hah!” derler. “İşi becerdik. Demek bu adam bizi çağrıyudu.” Kök salmış ya toprağa. Ondan sonra u mahallenin adı Altıparmak olarak kalır. Ve halen aynı, Altıparmak olarak kullanılmaktadır ismi (Horuz, 2000:41).

3.2.1.41. Elek Geçi

Bizim bu dağlarda elek geçi vardır. Bunun vurulmasının halk arasında sakıncalı olduğunu söylerler. Onu vuranın illa bi gazaya belaya uğrayacağını şeyederler. Buda şöyle imiş:

Askerler önceden harbe giderke, köyün birinden geçiyular. Orda bi Elik Ana var. Zaten elik geçinin şeyide ordan geliyümü. Yani elik adı. Yaşlı kadın askerleri sevdiği için onlara her ordan geçişinde, bunlara süt ikram edermiş.

Tabi günün birinde gene köyden askerler geçeceğini öğreniyü. Elik ana geçiyi sağacak ki

sütünü askerlere ikram etsin. Elik Ana'nın başka hayvanı yok. Ya işte bi yabani geçi yakalamış, beslemiş şeyetmiş. Onun sütünden faydalanıydu. Geçiyi sağacak. Ahıra iniydu. Geçi buna süt vermiydu. Şimdi Elik Ana da askerlere süt verecek tabi. Askerler de alışmış. Elik Ana süt alamadı ki. Bu sefer geçiyeye beddua ediydu: "Allah seni avcılara nasip etsin!" diyu. Geçiyi saliyyu. Ahırdan saliyyu. Geçi otlamiye başliyyu.

U civardada bi avcı varımış. Avcı ateş ediydu. Geçi yaralanıydu. Bu sefer Elik Ana diyi ki:

- Sen de hemen urda hazır midin? Allah golunu, ganadını gurutsun! diyi. Geçiyeye de:

-Allah seni avcılara nasip etsin. diyu ama biraz sonra biraz hırsı mı yatışıyyu neyise avcının da vurduğunu görünce avcıya beddua ediydu. Avcının da bu sefer başliyyu gollan gurumiyye. Felç oluydu. Ondan sora yörede bu yayılıyyu. Elek geçiyi vurmanın kişilere bi zayıyat getireceğini söylenir. Bu yörede geçi vurmazlar. Vurulmayışının nedeni de buna dayanıyyu (Horuz, 2000:38).

3.2.1.42. Yılan Kaya

Köyün birinde bi gızla bi anası varmış. Bunların biraz durumları iyi yani. Fakir de bi çoban var. Gız gönlünü çobana gabdurmuş. Gızın annesi de gızı çobana vermeyi düşünmüydu. Başka bi zengin tarafa vermeyi şeyayıyyu. Aşk bu ya sevda yani. Gız gitmiyyu. Tutuydu çobana kaçıyyu. Annesi gıza beddua ediydu:

- Allah seni yılanlara yem etsin! diyu.

Neyise çoban da dağda hayvanlarını otlatıyyu. Dereden kız da yanında okarı gedicek. Dağa çıkacak. Yayliye varıcak. Çobana gavuşacak. Dereyi geçiydu. Dağa tırmanıyyu. Önüne büyük bi yılan çıkıyyu. Gız yılanı görünce bi duraklıyyu. Hemen anasının ettiği beddua aklına geliyyu.

-Anamın ilenci beni dutdu. Bu yılan artık bizi yiyecek. diyu. Fakat bu durumda da aklına şu dua geliyyu:

- Ey Allah'ım, ya beni daş et bu yılana yem etme. Ya yılanı daş et. Beni sevdiğime gavuşturd.

Şeklinde bi söz söylüydu. Gızın demek ki ikinci şeyi gabul oluydu. O önünde görmüş olduğu büyük yılan daş kesilmiş. Gız urdan geçiydu. Yayliye çıkıyyu. Sevdiğine gavuşuydu. Şimdi halk arasında bu yere hala Yılanlı Gaya denir (Horuz, 2000: 35).

3.2.1.43. Dokuzoğul

Erüklü Köyü var. Urda Dokuzoğul diye bi yer var. Uriye Dokuzoğul denmesinin de bir sebebi var. Şimdi urda yaşıyan bi garı gocanın çocuğu olmazımış. Gel zaman, git zaman aradan zaman geçmiş. Ama bunlar hep dua ederlermiş bi meşe ağacının altında. İşte "Allah'ım bize çocuk

ver, evimiz şenlensin.” diye dua ederlerimiş. İşte duaları kabul olmuş. Allah bunlara dokuz dene erkek vermiş. Tabi bu garı goca mutlu olmuş. Geçen zamanla çocuklar da büyümüş. Ama garı goca çocuklarına çok değer verürmüş. İşte tüm gözlerden sakınıyular. U zamanda da bi ihtiyar gocaman odun daşiyumuş. İşte demiş bu garı gocaya:

-Sizin çocuzun biri bana yardım etsin.

Adam da tabi çocuklarına gıyamamış.

-Olmaz, unlar yardım edemez. Demiş. Ama tabi gocaman geçip gitmiş uradan. İşte aradan zaman geçincik noldu bilinmiyor ama bu adamın dokuz çocuğu da ölmüş. Niye öldüğü belli değil tabi. Adam çocuklarını u dua etüğü meşenin dibine gömmüş. İşte uriye Dokuzoğul denili. Uriye şimdi dua etmiye filan gidiyular (KK: 82).

3.2.1.44. Akıl Olmayınca

Akıl olmayınca derdi

Ne eylesin sakal,

Kayışı dağlara çıkarmış

Delice çakal

Akıl yaşta değıldür baştadır derdi anam. Bunun da manası eskiden bir yaşlı adam varmış, birde genç çocuk varmış. Köyde tarlalar sürölüyor ya (siz onları bilmezsiniz) öküz ilen, öküzün boynuna bağladıkları ip de deridenmiş. O ipi yaşlı kocaman tarlada bırakmış. Genç çocuk da alır eve götürürmüş. U gocamanın ipi gece talada galduğı gibi unun ipini o gece gelür çakallar, köpekler alır dağa götürüp parçalamış. Genç çocuk da tarlayı sürer ipi alır eve gidermiş. Kocaman demiş ki u zaman:

Akıl olmayınca

Ne eylesin sakal,

Kayışı dağlara çıkarmış

Delice çakal (KK: 9).

3.2.1.45. Fatih Sultan Mehmet

Fatih Sultan Mehmet tarihi çok u zamanları tarihini söyleyemicem. U devirde fatih sultan Mehmet bu galiye gelecek. Fakat bunun geleceğini duyan bu kuşku insanlar “ni yapalım da

buriye gelmesin?” diye düşünmiye başlamış. Demişler ki: “Bunu herkese yansıtalım, haber edelim, buriye gelmesin.” demişler. “Buriye gelürse bura çok zarar ziyan verür” demişler. Biz bunu ni yapalım, ni yapalım?” diye düşünürke “Bunu annesine anlatalım, annesi buriye gelmesine engel olur.” Demişler.

Gedilar annesinin yanına.

-Yav Fatih Sultan Mehmet Şebinkarahisar’a gelicek, bunun buriye gelmesine siz engel olun, buriye gelmesin. Demişler. Şimdi annesi oğluna anlatıyor:

-Oğlum gel sen programını değiştir de başka bi yere get. Buriye geldiler, anlattılar, seni gelmesin dediler. U zaman fatih:

-Anne, ben söz verdim, benim uriye gedeceğimi insanlara berat verdim, söz verdim. Uriye geleceğimi her biri biliyolar, ben şimdi getmezsem yalan söylemiş olurum. Sen benim yalan söylememi ister misin? diyor.

-Oğlum, nasıl biliyorsan öyle yap. diyor annesi.

Fatih Sultan Mehmet buriye geliyor, burayı fethediyor, burdan Trabzon’a gediıyor. Varduğu yeri fethediyor, kimse daha kıpırdayamıyor. Anahtarını veriyolar, teslim ediyolar Fatih Sultan Mehmet’e. Zarar ziyan vermeden ali uraları (KK: 97).

3.2.1.46. Üçler, Beşler, Yediler, Kırklar

Sene 74. Meçhul bir suçtan dolayı hapisten çıktım, geldim. Benim 74 doğumlu bir oğlum var, Hasbi adı. Evdeyim, ay güzel, ortalıkta bi ışık var. O bizim kapıdaki su var ya, o suyun yanında görünüyor. Gece saat 11 sıraları, yenge ben Hasbi uyanmışız 11 sıraları. Bir kız kardeşim var Melek, o gece ses duydum. Üç defa çağırıldı Melek! Melek! Melek! diye. Çağırıldı, ben hemen şey eyledim, ahırın kapısında duvar dibine indim, ordan doğru aşağı gidiyorum. Acaba kızı mı çaldılar diye. Babamı uyandırdım:

-Sen kimi çağırıyordun? Melek nerede? Dedim.

-Melek yatıyor. Dedi.

-Aç kapıyı bakayım. Dedim. Açtım baktım kız kardeşim yatıyor orada.

Annem derdi ki:

- Bu kapıyı temiz tutun, Nişane’den yukarı gelen evliya buradan yukarı Karacakaya’ya gider. Kapıyı bacayı temiz tutun. Derdi.

Neyse yani böyle bir şey olarak bunu, kendi öz kulağımla duydum, uykudan uyanmadım, uyanıktum zaten. Bende çocuk ağladı mı uyanurdum, oturuyordum yatakta. Ben ne bileyim, kapıda bir şeylik mi vardı, bir kötülük mü vardı. Ben anneme hikâye ettiğimde,

-Etrafınızı temiz tutun. Dedi annem.

Üçler, beşler, yediler, kırklar vardır. Evliya grubuna girerler bunlar. O dönemlerde belirli noktalardan yukarı, Karacaka'ya denilen yere giderlermiş.

Bunu ben bir şeyden daha duydum, nineme de demişler bunu, Hasan Dayı vardı bu İsmail'in babası. Köpeği varmış tamam mı, Nineme demiş ki:

- Bu köpeğin sahibine söyle, biz buradan geçerken bizi devamlı rahatsız ediyor köpek, sahibine söyle köpeğe sahip olsun bağlasın onu. Sen de bu kapıları temiz tut, hayvanımızın ayağına pislik dokunmasın.

Kırklar demiş bunu, evliya grubuna giren kişi.

Bir gün gene böyle geçiyorlarmış öyle yukarı, yine böyle bir takır tukur, takır tukur, gecenin yarısından sonra herkes uyduktan sonra geçerler. Geçerler ke köpek yine saldırmış bunlara, hayvanın bir tanesine vuruyo, köpek kalıyo öyle. Ondan sonrada bir daha uğramamışlar oraya (KK: 160).

3.2.1.47. Hz. Ali

İşte Hz Ali gelmiştir buraya, atı da şu dağdan bin metre aşağıdaki Harşit Çayı'ndan su içmiştir. Hz. Ali'nin atı Döldül, oradan at dereye inmeden bin metre yükseklikten boynunu eğmiş ve dereden su içmiştir. Gendisi inmedi, 1500 metre yüksekte kedisi.

Yine Hz. Ali buradan geçmiş, aslanı ya islamın, Ali buradan geçmiş, atının izi varmış burada. Öyle anlatırlar (KK:161).

3.2.1.48. Nişane Yanı ve Keltaş

Şimdi burada çaput bağlanan bi yer var.

-Ne oldu burada? Nişane Yanı'nda ne oldu? diye sordum yaşlı bi amcaya.

-Oğlum burada bir şey olmadı, Kabaktepe şeyden, Keltaş bozgunun da yaralanan yüz başı buradan geçerken kanı döküldü buraya, biz burayı çevirdik, Nişane Yanı diyoruz. dedi.

Adam gelmiş de köyün neresinde vefat etmiş mezarı orada. Adam oradan geçtiği için Nişane Yanı demişler oraya.

1. Dünya Savaşı'nda Harşit Vadisi'nin Ruslar tarafından işgalinde, 1916'nın 30 Ekiminden sonra Harşit Vadisi işgal olurken Keltaş Tepesi var. Oraya çıktın mı Trabzon'u da görürsün Giresun'u da görürsün. Her tepeyi görürsün. Yüksek bir tepe. Oraya bozgun diyor vatandaş. diyor ki ihtiyar.

-Keltaş bozulduğu zaman bizim komutanımız buradan geçerken kanı buraya dökülmüş. Biz bunun etrafını çevirdik, kutsal olarak, biz burada dua okuyorduk, oraya çaput bağlıyoruz (KK:162).

3.2.1.49. Nişane

Eskiden davun hastalığı çok gelirmiş. Melek kızı nenemiz varmış bizim, Çatak'ta, Melekoğlu Mehmet'in hanımı. Bunlar altı kardaşmış, Kuzan'da vurgun yapıyorlar. Benim dedem oradan hicret ediyor. Bu İsmail Hoca'nın dedesi de hicret ediyor. Çatak'a geliyor bu, Güdül Deresi'ne iniyorlar. Güdül Deresi'nden yukarı bir ham meyve görüyorlar orada. O meyveyi sürerek çıkıyorlar Çatak Köyü'ne. Şu andaki bizim Halis'in eski evinin yerine ilk Çatak ismini veren Melekoğlu Mehmet. Bunun hanımı varmış, sürüsü varmış, yedi köpek beklermiş bu sürüyü. Burada köpekler bayağı dağılmış, birine gelürmüş. Melek Kızı demiş:

-Şu köpekler neye sarıyor bak. Demiş.

-Davun geliyor. Demiş.

Melek kızı nenem, o şeyleri sürüyor , güdül değirmeninin yanında ocak var, o iplik bağlanan ocak. O ocağın yanına kadar sürüyor bunları, diyor ki:

- Burası nişanem olsun, burdan yukarı geçmeyin. Demiş. Oranın adı Nişane olmuş.

Davun hastalığı açık açık gelirmiş o zaman (KK:160).

3.2.1.50. Kadırğa

Fatih Sultan Mehmet Trabzon'u aldıktan sonra, Kadırğa'dan geçiyor, Kadırğada'yken (Fatih Sultan Mehmet'in arkadaşı Kadir), oradaki arkadaşına uğruyor. Arkadaşından yukarı Kürtün'e geliyor, Otlukbeli Savaşı'na gidiyor sonra. Kürtün, 2 tane kürtün var tabi, Burası Kürtün_i Zir, Aşağı Kürtün yani, bi de Kürtün-ü Bağna var, bugünkü Kürtün. Barajı geçtiniz mi baraj gölü var orada, o baraj gölünün olduğu yerde eski Çayıralan, ama oranın ismi Kürtün. Asıl Kürtün. Şimdi, o zamanın yöneticileri, bu Kürtün Çepnilerin başkenti. Yani vilayet, vilayet de Trabzon'a bağlı. Giresun bir belde, Alucra'ya bağlı, veya Trabzon'a ilçe olarak bağlı Tirebolu gibi, ama Tirebolu Kürtün'e bağlı. Onun için fatih Sultan Mehmet burayı aldığı zaman Kürtün'e dokunmamış çünkü Çepniler yardım etmiş. Trabzon'un alınmasında yardım edince,

-Durun yerinizde sizi Trabzon'a bağlıyorum. Demiş.

Şimdi burası vilayet, hani eski dönemde eyaletler var, vilayetler eyaletlere bağlı, eyaletler sancaklara bağlı, sancaklar beylerbeylerine bağlı. İşte Trabzon'u alan Fatih, gidiyor Kadirga'dan. Kadirga'nın adı da Kadir'den geliyor, Fatih Sultan Mehmet'in arkadaşından. Beraber okumuşlar, öğrenci arkadaşı. Giderken diyor ki:

- Ben bizim Kadir'e uğrayayım. Orada açık Sahra Camii var, ünlü orada, iki minaresi var. Şimdi orada namaz kılıyor, oradan Erikbeli'nden Kürtün'e geliyor. Kürtün Çepni yurdu ya, Onlara uğrayıp bir gönlünü alıyor, Güvende'den Kazıkbeli'nden Alucra'dan gidiyor (KK: 164).

3.2.1.51. Pir-i Veled

Şuradan tepeye çıkıyorsun ya, Zirveye çıkıyorsun. Zirvede ocaklar var. Mezarlar var. 1. Dünya Savaşı'nda şehit olmuşlar. İşte davun hastalığından ölen askerlerimizin, vebadan, ayrı ayrı mezarları. Orda bizim mezarlığımız var, yaylada. İşte o Pir-i Veled haramiler şeyi basınca, Pir-i Veled veli, Pir Ali'nin oğlu. Bizim köylünün oğlu. Buzulca'dan köyü çağırıyor:

Haramiler bizi bastı,

Dere tepe kan kustu

Yetiş emmim kızı

Onlar da bizim köyün altından yukarı imece yapıyorlar, tarla çapalıyorlar. Kadın eve geçiyor, Pir-i Veled'in nişanlısı. Pir-i Veled Pir Ali'nin çocuğu, kız da Sol Ahmet'in çocuğu. Kadın orada duyuyor

- Eh!, Veli haber verdi. diyor.

-Ne oldu? diyorlar.

Ses geliyor ama.

- Babam basılmış. diyor, eve geçiyor köpeğe yal veriyor. O köpeğin yalı soğumadan tepelere çıkıyor. Nişanlısı orada normal gitsen 3 saatte çıkıyorsun o yaylaya, kız 20 yaşında bir bayan. O oraya 1,5-2 saatte çıkıyor. O köpeğe yapmış olduğu yal soğumadan o tepeye çıkıyor. Sonra köylü geliyor, çeşitli entrikalardan sonra o haramiler öldürülüyor. Şimdi orada onların mezarı, Pir-i Veled orada, nişanlısı da orada, köpeği de orada (KK: 163).

3.2.1.52. Pir-i Veled'den Teberik Alma

Teberik nedir? Teberik günlük evliyaların ayaklarının yanından alınan bir toprak. Bu toprak kutsal olduğu için alımı iyi olur. Şimdi eskiden yağmur yağmadığı zamanlarda, çok kurak olduğu

zaman buradan teberik alınır, bir beze sarılır, suya bırakılırdı. Bu suya bırakıldığından itibaren yağmur yağmaya başlıyordu. Veya yağmur çok, gidip onu oradan alıyorduk, hatta bir anısı vardı, Pir-i Veled'in toprağından teberik alınca yağmur yağa:

Bizimkiler Depelan'a gidiyor. Tabi yeni gelinler biliyorsun, eskiden güveği götürülmezdi. Bizimkiler gelinleri götürmüyor ya. Bunlar diyor:

- Biz size sorarız!

Gidiyorlar Pir-i Veled'den teberik alıyorlar, onu aşağısında göller var. Koyuyorlar suyu:

-Siz bugün güveği yapın. diyorlar. Kızılca'ya yukarıya çıkarken yağmur geliyor (KK: 163).

3.2.1.53. Güvende Şıhı

Burada bir köyde bir şıh var, şıh ölmeden diyor ki:

-Uşağım, ben öleceğim bana dokunmayın, iki kişi gelip beni alacak.

Efsane bu ya, götürüp defnedecekler. İki kişi geliyor, adamı alıyor. Götürüyor, giderken bir mezarlığa, o adamlara da şöyle diyor:

- Nerde yetişürse bana çocuklarım beni oraya bıraksınlar.

Bunun arkasından çocuklar dönüyorlar:

-Biz niye babamızı bu adama verdik? Biz bunu götüremez miydik ?

Gidiyorlar çıkıyorlar işte, yüksekte bir mezarlığa geçti miydi çıkıyor. Orada yakalıyorlar çocukları tabutu. Gidiyorlar peşinden. Güvende denen yere çıkınca yetişiyorlar, oğulları, orada onu iki kişiden teslim alıyor oğlu, onu ondan sonra orada defnediyor. Güvende Şıh'ı diye geçiyor şıhın adı (KK:163).

3.2.1.54. Talebe

Şimdi sene 52'de İstanbul'da bir albayın evinde yangın çıkıyor. Bu yangında, 2-3 çocuğu var, 16 yaşında bir kızı, yangın şiddetiyle o devirde kış mevsiminde vurup gidiyor. Nereye gittiğini bilmiyor, yangın korkusu var ya açılıyor gidiyor. Fakat:

-Ben nereye geldim? Nereye düştüm? diyor.

Bir bakıyor bir ışıklı yer var.

-Aha burda, herhalde insan vardır, burada barınabilirim. diyor. Üşümüş, yiyecek takati kesilmiş. Bakıyor buraya, burada bir talebe çıkıyor. Bakıyor talebe orada ders yapıyor, mumla beraber. Tabi ya genç bunu evine alıyor. Şeytan diyor ki:

-Buna dokun. diyor. Talebe hemen parmağını tutuyor yakıyor, nefsinin öldürüyor. Öbür parmağını yakıyor, öbür parmağını yakıyor... O şekilde ışık doğuyor. Her taraf aydınlaşıyor ve çekip gidiyor annesinin yanına.

-Kızım nerede kaldın? Biz seni merak ettik, sen nerede kaldın?

Kız durumunu anlatıyor.

-Kızım sen bir talebenin evinde kaldıysan ben buna inanmıyorum güvenemiyorum. Seni bir doktora götüreceğim. diyor. Alıp doktora götürüyor. Doktor diyor ki:

-Buna el bile değmemiş.

Babası geliyor albay. Annesi babasına anlatıyor.

Ya olamaz! böyle şey olamaz diyor! Ben gidip o talebeyi göreceğim. diyor babası. Varıyor, aynen orada ders yaparmış çalışmış.

-Selamun aleyküm. Ya evladım o parmakların nedir? diyor.

- O parmaklarım sakat çıktı. diyor talebe.

-Evladım, gerçeği anlat ki sana yardımcı olayım, başka bir hastalığa çevirir. diyor. Gerçeği anlatıyor talebe.

- O benim kızımı İstersen seninle onu evlendiririm, istersen sana her türlü yardımcı olurum. diyor albay. Kızını ona veriyor evlendiriyor. O şekilde hayata atanıyor (KK: 96).

3.2.1.55. Yılan Kaya

Bi Yılan Kaya var. Böyle kılıçla kesilmiş gibi. Yılan ejderhaymış, topraktan çıkmış. Dünyayı içip vuracaktı, Hz. Ali yetişip kafasını kesiyor. Orası böyle kesik taş baştanbaşa. Bizim köyümüzün de karşısı. Böyle taş kesik kesik, belli oluyor kılıçla vurulduğu (KK: 99).

3.2.1.56. Hoş Oğlan ile Guguş

Eskilerden bir gün Hoş Oğlan ile Guguş adında bir kız varmış. Tabi Hoş Oğlan kız çok seviyor, hoş oğlan dediğimiz de Giresun Görele'nin Karlıbel Beldesi'nde yaşıyor, Guguş dediğimiz kız ise Giresun'un Çanakçı ilçesinde yaşıyor. Bunlar birbirini severken, aileler aralarında

anlaşıyorlar ve kızı istiyorlar. Tabi istedikleri zamanda bir çeyiz için alışverişe gidiyorlar, bir liste hazırlıyorlar evde. Alışverişi yaparken o esnada kızın annesi şemsiye istiyor:

- İlk sırada şemsiye alalım. diyor. Oğlan tarafı da listede şemsiye olmadığı için bunların arzusunu kabul etmiyor. Tabi bu arada şemsiye alırdın almazdın gibisinden tartışmalar oluşuyor. O arada bunların işi yıkılıyor. Aileleri birbirine düşman oluyorlar. Kızı çocuğa vermiyorlar, çocuk da tabi kara sevdaya tutuluyor ve onun ardında da şarkı besteliyor, şarkı yazıyor. Şarkının adı da Guguş'um olarak geçiyor.

Guş huri bir bilene

Sinesi cennet girene

Ceylana benzer ceylana

Oyy Dağlar oyy

Guş'u gördünüz mü

Oyy oyyy

Guş'un yaylası Kızılan yaylası

Vermedi Guş'u bana babası

Yürekten silinmez sevda yarası oyy

Yıllar Guş'um oyy gördünüz mü oyy oyy

Yürekten silinmez sevda yarası oyy oyy

Yıllar Guş'u gördünüz mü oyy oyy

Yüklerdi yükünü yaylıya giderdi

Guş'um da beni candan severdi

Beni gelir diye geri bakardı

Yollar Guş'um oyy gördünüz mü oyy oyy

O yolları oymak oymak

Olmazımış yara doymaak

Ağzı süt dudağı kaymak oyy

Sular Guguş'u oyy gördünüz mü oyy oyy (KK: 159).

3.2.1.57. Gelin Kaya

Şimdi gelin kaynana bunlar ormana oduna gidiyorlar. Tabi kayınpeder de var. Ormana gidiyorlar. Bunlar odun yaparken bunların karşısına ayı çıkıyor. Ve gelinin de çocuğu varmış. Karşılmasına ayı çıktığı zaman gelin diyor ki:

- Allah'im beni çocuğumla taş et.

Kaynana ile kaynata da diyor ki

-Alah'im beni kuş et uçur.

Tabi belli bir rivayete göre her yıl onların taşa ve kuşa dönüştüğü zamanlarda bu gelin kayanın bulunduğu yerden doğru süt akıyor, dereden süt gibi bir şey akıyor. Görenler olmuş süt aktığını (KK: 16).

3.2.1.58. Ermiş

Burda bi konak var. Derebeyi konağında bey oturuyor. Şimdi konağı yaparken herkesi çalışmaya çağırıyor tabi. Bir tanesi eski ermişlerden gelmemiş tabi. Daha sonra bunun gelmediğini beye şikayet ediyorlar. Bey çağırıyor askerlerini gönderiyor huzuruna. Sonra bu da diyor:

- Ne istiyorsunuz ?

Askerler de durumu anlatmışlar. Konağa yardım etmediğini, beyin kızdığını anlatmışlar.

Bu ermiş bi ağacı yüklemiş, vurmuş omzuna geliyor. Bu gelişte ki köprü var orada, köprüye doğru gelirken bey anlıyor bunun ermiş olduğunu. 5-10 kişinin götürebileceği odunu bir adam almış bir ağacı götürüyor. Bunun eline ayağına sarılıyor, bu hiç seslenmiyor, atıyor konağın kapısına ağacı:

- Bu konağından hayır görme diyor.

Daha sonra eve varıyor diyor ki hanımına:

- Biz burdan kalkcaz. Oranın isminden mütevellit de Erenköy diyorlar oraya. Eşi diyor ki:

-Ermış gördüm de ben senin muhabbetini görmedim. Niye kalkalım buradan durup dururken?

Ermış çok kızmış. Ateşten meşe odununu alıyor, toprağa sokuyor o yanan kısmını. Sabahleyin hanımı kalkıyor bakıyor odun yaprak açmış. Orada şimdi ağaç duruyor, o ağaç, o büyümüş.

Gidiyorlar buradan Harşit ırmağından geçerken oğlu:

- Baba seni sırtıma alayım. diyor. Sonra

- Baba senin hiçbir ağırlığın yok. diyor. Oğluna tabi hiçbir ağırlık hissettirmiyor.

-Ağzından kan aksın. Unu mu sordum sana?

Dereden karşıya geçiyorlar, oğlan ağzından kan gelerek orada ölüyor. O ermişin de kimisi Espiye tarafına gittiğini, kimisi Giresun kalesinde olduğunu söylüyorlar (KK: 96).

3.2.1.59. Koyunlara Saldıran Kurt

Benim dedemin dini vecibeleri çok fazlaydı. Bak şu anda ben iki defa Çanakkale'ye gittim. Çanakkale'de bizim bu savaşı alimler hocalar kazanmış yani. Tankımız yok, tüfeğimiz yok. Bu İngiltere'nin generali demiş ki:

-Yav bu kalpaklı hocalar da nereden çıktı? Adamlar geliyo eliyle gemileri batırıyor, böyle bir şey var mı? Demiş. Yani bizim dini vecibelerimiz eskiden daha çoktu yani. Şimdi günden güne azali. Babam anlatıyordu:

Bi gece bu bizim bi bahçemiz var, yanından araba yolu geçti. U dikme Taş'ın urdan geçen yol. Babam:

-Urda bacılarım falan da var. Koyunu yaturduk. Köpek bi üri bi üri. di.

U zaman da bi köpeğimiz varmış, bizim ağaçtan adam alurmuş. Babaannem rahmetli çok bakıyomuş köpeğe. Böyle yal mal bişürümüş. Babam:

-Köpek zapt olmi. Böyle bi kulübenin içinde ama bi galktım baktım, bembeyaz bi at. Bembeyaz bi sarıklı hoca. Atın üzerinde hoca gidiyu takır takır. Köpek bi havli bi havli ki; böyle kapacak ama kapami. di. Yani:

- U kadar havladı. Undan sonra böyle tıklar tıklar ben bildiğim duaları yavaş yavaş okudum. U şöyle geçti gitti. di.

Undan sonra köpek bita başlamış havlamiye. Babam undan sonra:

-Baba mala mala canavar vurdu. di. Yani gurda canava diyolarmış esgiden. Undan sonra dedem de demiş ki:

- Dur oğlum sen. Demiş. Dedem de biraz hocalık da varmış.

Babam bi dua okudu. Koyuna salduran gurtlar aynı koyun gibi oldu koyunun içinde. Napti, gurdun ağzını bağladı. di. Öyle ölmeden evveli anlatıdu yani (KK: 165).

3.2.1.60. Çay

Zamaniyle bir padişahın bir evlâdı varmış. Padişah evlâdı ki bu, gayet Allah'ına yakınmış, devamlı ibadet edermiş. Şimdi, bir deniz kenarına varmış, orda da ibadet ederken deniz rüzgârı ona vurduğu zaman uyuya kalmış. Yani; ibadetinden geri kalmış. O, uyandığı zaman demiş ki:

-Ya gözlerim, niçin uyudun? Beni Allah'ımdan, ibadetimden ettin!

Niye uyudum ben diye gözünün gapçıklarını kesmiş ve çaya atmış, deniz kenarındaki çaya. Zaman sonra bu göz gapçığından çay fidanı meydana gelmiş. Çay fidanının hem nebat, hem bitki ve de bu çay fidanı hiçbir zaman her insana yararışlı olduğunu tespit etmişler (Bayram, 1999:1).

3.2.1.61. Ayı ve Adam

Buranın eskiden bir köyü var. Çıkmışlar babalı oğullu. Orada işleri var tabi, çalışıyorlar tabi. Hemen bunlara bir ayu musallat oluyor. Adam ne yapıyor?. Adamın elinde girebi var. Eski zaman adamları. Hemen elini ağzına sokuyor ayının, tutuyor ayıyı, bir türlü şey yapamıyor. Döndere döndere ayıyı,

-Oğlum kurşunu çak! diyor, adam yoruluyor, eli ayının ağzında. Hemen oğlu kurşunu çakıyor, ayu yıkılıyor.

Şimdi nerede böyle insanlar, bu şekilde cesur insanlarımız? Bu şekilde ayıyı parçalıyorlar (KK:96).

3.2.1.62. Hura Kuşu (Baykuş).

Süleyman Aleyisselam zamanında şimdi Süleyman Alehisselam demiş ki:

-Bütün guşlar toplansın gelsin. Demiş. Bunu bütün guşlara duyurmuşlar. Neyse bütün guşlar gelmiş birikmiş. Süleyman alehisselam sormuş:

-Bütün guşlar burda mı? Guşlar demişler:

-Hura yok, u gelmedi.

-Niye gelmedi? Demiş Süleyman Alehisselam.

Öteki guşlar da demişler:

- Unun tüysü yok, çıplak olduğu için utani u. Demişler.

U zamandık Süleyman Alehisselam demiş ki:

-Siz madem bilisuz, niye una tüy vermediniz? Şimdi herkes una bi tüy versin! Demiş.

Guşlar gitmişler urdan hepsi hura guşuna birer ganet vermiş. U da öteki guşlar gibi tüylü, ganetli olmuş. Sonra Süleyman Alehisselam'ın garşısına çıkmış öteki guşlarla barabar. Süleyman alehisselam bunlara nasihatler ettükten sonra bunları göndermiş evlerine.

Neyse bu guşlar dışarı çıkar çıkmaz hepsi hura guşundan ganedini istemiye başlamış. Hura kaçmış urdan zor bi hal. Neyse gel zaman git zaman bu guşlar hep ganedini istemişler. Hura guşu da u zamandan beri gündüz gapiye çıkıp uçamazmış U gündüz gapiye çıktığı gibi öteki kuşlar dövermiş unu, ganedini isterlermiş. U da öteki guşlar uyuyuncik gece dışarı çıkarmış. Undan öle gece guşu da derler una (KK:85).

3.2.1.63. Baykuş

Şimdi Baykuş var. “Gurururu” diye ötiya. Onu annem anlatırdı bana. Ona da annesi anlatırmış. Yani 250 senelik mesele.

Şimdi vaktiyle bi keyfanı yani yaşlı bi kadının kızları varmış. Üç tane kızı varmış. Buğdaydan bulgur yaparız, kaynatırız ya. Keyfanı demiş ki kızlarına:

-Siz bu bulgura ben gelene kadar bakın.

Kendisi bi yere gitmiş; komşuya. Tabi kızlar da çocuk ya oyuna dalmışlar. Dalınca kuşlar bu bulguru yemişler, bitirmişler. Sonra kızlar dönüp bakmışlar, bulgur yok.

-Eyvaaah! Bulgurdan tek bi tane kalmamış. Ne yapacağız? Demişler. Sonra da demişler ki:

-Biz annemize ne diyeceğiz? Allah'ım, bizi bu insan halinden eti yenmiyen bi kuş yap. Kuş kıyafetinde bi canlıya dönüştür bizi. Fakat etimiz yenmesin, avcı bizi vurmasın. Demişler.

Üç kardeş puvvadak kuş olmuş uçmuşlar. Baykuş olmuşlar. İşte bu kuş aynı insana benzi. Bu kuş insandan türemiş derdi anam. O kuşlar da “gurururuuuu” diye ötiya. Aslında “bulguru guruuuu” dermiş. Yani “bu bulgur gurıcak” dermiş (KK:113).

3.2.1.64. İki Şeytan

İki şeytan arkadaş olmuşlar. Demişler ki:

-Biz ne yapalım? İnsanları kandurmak için nasıl bi yol izliyelim? Düşünmüşler, taşınmışlar, sonra şöyle demiş biri:

-Sen a köyüne git, ben b köyüne gidim. İnsanları şaşırtalım. Sapıtalım insanları doğru yoldan.

Zaten Kuran'da da öyle buyruluyor. Araf Suresi'nde anlatıyor. Cenab-ı hak huzurundan govunca onu Şeytan demiş ki:

-Ben senin doğru yoluna aturacam insanları doğru yoldan sapuracam, sapurduğum insanlardan da sana şükredeni bulamicaksın dedi. Cenab-ı Hak Demiş ki:

-Eğer sana uyan olursa senle beraber ateşten hapishaneye atıcam. Cehenneme atıcam.

Şimdi buradan yola çıkarak işte iki şeytan arkadaş olmuş. On beş gün bu şeytanlar iki köye gidip birbirinden ayrı kalmışlar. On beş gün önceden:

-Şurada buluşalım. diye haberleşmişler. Buluşmuşlar sonra orada. Birinci şeytan iplik gibi kalmış tabiri caizse. Bi deri bi kemik kalmış. İkincisi daha da güzelleşmiş, gürbüzleşmiş, pehlivan gibi olmuş. Yüz göz açmış tabak gibi olmuş. Demiş ki şimdi bu pehlivan gibi olan:

-Yav arkadaş, sana noldu? Sen neden bu hale geldin? Sen ölecek gibisin. Zayıf şeytan da:

-Yav sesini çıkarma. Canımı zor kurtardım. Öteki şeytan da sormuş:

-Niye, noldu? Zayıf şeytan da başlamış anlatmiye:

-Ben bi eve gittim öyle bi eve gittim ki adam sofri kuri, besmele çekmeden sofriye oturmi.kimseyi de oturmi. Yemek yiyolar, hamd ediyolar. Allah'a şükrediyolar. Bana "sen söyle bakim peygamber efendimizin sıfatlarını, Allah'ın isimlerini say" dedi ben daha kötü oldum. Demiş ikinci şeytan. Öteki şeytana sormuş sonra:

-Sen nası böyle iyi oldun?

Öteki şeytan da başlamış anlatmiye.

-Yav ben bi eve gittim, adam sofriye içkisiz oturmi, küfür, bağırma, çocukları dövme herşey var. Ben de bundan gıda aldım. Demiş (KK: 113).

3.2.1.65. Değerlendirme

1- Şekil Açısından Değerlendirme

Genel itibariyle olağanüstü varlıklarla ilgili efsaneler, dini şahsiyetlerle ilgili efsaneler ve yerlerle ilgili efsaneler olarak üç başlık altında toplanabilecek olan Giresun efsanelerinde sade ve anlaşılır bir dil vardır, yöresel ifadeler yer verilmiştir.

Efsaneler genellikle nazım nesir karışıktır, Giresun efsanelerinin içerisinde de mani ve türküden oluşan nazım kısımları mevcuttur. Yörede derlenen efsaneler genellikle çok uzun metinler değildir.

2- Bağlam Özellikleri

Yörede derlenen efsanelerin özel bir anlatıcılığı bulunmamaktadır. Her an her yerde anlatılan efsanelerin çoğu zaman gerçek olduğuna inanılmaktadır. Özellikle din büyükleriyle ilgili efsaneler inandırıcılığını hala korumaktadır. Yer adlarıyla ilgili efsanelerin gerçekliğine olan inancın daha az olduğu gözlenmiştir.

Yöre halkının günlük hayatının yansımaları yörede derlenen efsanelerde görmek mümkündür. Efsanelerin büyük çoğunluğunda olağanüstü varlıklar ve olağanüstü olaylar vardır. Özellikle efsanelerde velilerle ilgili olağanüstü anlatılar çok sık görülmektedir. Efsanelerde veliler kimi zaman dua okuyarak koyunlara saldıran kurtları koyuna dönüştürmüş, kimi zaman uzun bir yolu sadece birkaç dakikada gitmiş, kimi zaman istediği kişiye olağanüstü şekillerde yardımcı olmuştur. Bu efsaneler yörede genellikle inandırıcılığı korumaktadır.

3- İçerik Özellikleri

Yörede derlenen yerlerle ilgili efsaneler, olağanüstü varlıklarla ilgili efsaneler, dini kimlik taşıyan şahıslarla ilgili efsaneler olarak sınıflandırılabilir.

Olağanüstü varlıklarla ilgili efsanelerde cin, alkarısı gibi halk inançlarında büyük yer eden varlıklarla ilgili anlatılar geniş yer kaplar. Sahaplı Dere, İn, Al Karısı adlı efsaneler bu varlıklarla ilgili efsanelerdendir.

Dini şahıslarla ilgili efsanelerde yöre insanının din büyüklerine olağanüstü özellikler yüklediği görülmektedir. Hoca adlı efsanede hoca sarışın kız çocuklarının parmağında yaşanmış olayları görebilmektedir. Hanedar Mustafa adlı efsanede Hanedar Mustafa'nın olayları hissederek öğrendiği anlatılmaktadır. Ölen dini büyüklerin dünyada kalanlara öldükten sonra da iyilik ettiği efsanelerde oldukça sık işlenmiştir. Ocak adlı ve Pir-i Veled'den Teberik Alma adlı efsanelerde ölen din büyüklerinin ölümünden sonra da halka hizmetlerinin bir şekilde devam ettiğini görürüz.

Giresun yöresi efsanelerinde halk hayatının izlerine rastlamak mümkündür. Hayvancılık, tarım kültürünün yansımaları efsanelerde sıklıkla görülmektedir. Çay, Giresun yöresinin önemli geçim kaynaklarından biridir. Çay adlı efsane çayın ortaya çıkışını anlatmaktadır.

Bunun dışında yöre insanının dini inanışını, ahlaki değerlerini efsanelerde görmek mümkündür. Yörede düğünlerde büyüklerin eli öpülmektedir. Gelin Taşı adlı efsanede gelin olan kızıdan babasının elini öpmesi beklenmektedir. Öpmediğinde babası beddua eder ve gelin orada taş olur. Yörede iyilik yapmaya, hayır işlemeye çok önem verilir. Adıyok Çeşmesi adlı efsanede, Kasım Şeyh'in Aş Evi adlı efsanelerde yörede hayır işlerine verilen önem görülmektedir.

Giresun efsanelerinde en çok görülen motiflerden biri şekil değiştirme motifidir. Özellikle taş kesilme motifi yörede derlenen efsanelerde çok sık görülür. Gelin kayası ve yılan kayası efsanelerinde taş kesilme motifi açıkça görülmektedir.

4- Giresun Efsanelerinin Motif Index'e Göre Motif Yapısı

A. Mitolojik Motifler

Dikme Taş adlı efsane (Dikme taşın oluşumu anlatılır).

Totak Dağı adlı efsane (Adam taş kesilir, totak dağında bulunan taşın oluşur).

Hasan Şih adlı efsane (Hasan Şih deyneğini vurmuş, oradan su çıkmış).

Gelin Kayası adlı efsane (Kız kayaya dönüşür).

Koyun Baba ve Ada Baba adlı efsane (Koyun Baba Türbesi ada şeklini alır. Ada Baba türbesi oluşur).

Yılan Kaya adlı efsane (Kız yılanı beddua eder, Yılan Kayası oluşur).

Dokuzoğul adlı efsane (dokuz erkek çocuk ölür ve gömülür, gömüldükleri yere de Dokuzoğul denir).

Baykuş adlı masal (Üç kız kardeş annelerinden korkup kuş olmak isterler ve baykuş olurlar).

B. Hayvanlar

Koyunlara Saldıran Kurt adlı efsane (Kurt koyunları yemek ister).

Al Karısı adlı efsane (Al karısı örümcek şekline girer).

Kabaali Yaylası adlı efsane (koyunlar kış boyunca ölmeden yaylalada yaşar).

C. Tabu (Yasak).

On Parmağı Yanık Molla adlı efsane (Mollanın kadına dokunması yasaktır).

Sakarkaya adlı efsane (Sakarkaya'ya insanların giresi yasaktır).

E. Ölüm

Kanlı Dere adlı efsane (Kız ölür).

Ocak Tepesi adlı efsane (Hasan Dede ölür).

Üç Balık adlı efsane (Gelin ve kaynanası ölür).

F. Olağanüstülükler

Hoca adlı efsane (Hoca olayları sarışın bir kız çocuğunun parmağından izlemektedir).

Koyunlara Saldıran Kurt adlı efsane (Adam kurtların ağzını bağlar).

Hanedar Mustafa adlı efsane (Hanedar Mustafa konuşulanları duymadan hissederek bilir).

Veli ile Hristiyan adlı efsane (Veli ölür, tekrar canlanır).

Şeyh Mehmet adlı efsane (Şehy Mehmet kısa sürde uzun yolu yürüyüp iftara yetişir).

Sarı Halife adlı efsane (Halk cemi yapımına başlar, her sabah uyandıklarında caminin yıkıldığını görür).

Oğlak adlı efsane (Oğlak aslında oğlak değil cindir).

Altıparmak adlı efsane (Adam ölüp toprağa kök salar).

H. Sınavlar

On Parmağı Yanık Molla adlı efsane (Molla parmaklarını yakar).

Totak Dağı adlı efsane (Adam sözünde durmaz, taş olur).

K. Aldatmalar

Su Uyur Düşman Uyumaz adlı efsane (Yaşlı kadının adamı sandığa koyup intikamını aldırır).

N. Şans ve Talih

Yılan Kaya adlı efsane (Kız sevdiğine kavuşur).

P. Toplum

Ziyaretçisi Çok Olan Adam adlı efsane (Adam fakirlere borç verince, zenginlerden de borç isteyince kimseler yanına uğramaz olmur).

Koyun Baba ve Ada Baba adlı efsane (Halk Ada Babayı rüyasında görür).

Q. Mükâfatlar ve Cezalar

Geç Kılınan Namaz adlı efsane (Namazı geç kılan genç öldükten sonra bununla ilgili cezalandırılır).

Tavuk Çalan Adam adlı efsane (Adam leş yemekle cezalandırılır).

Üç Arkadaş adlı efsane (Değirmende herkese yardımcı olan, ekmeğini bölüşen ve yaşlı birine yardım eden üç adamın önünden kaya çekilir).

Totak dağı adlı efsane (Adam sözünde durmaz, taş olur).

Akşemsettin adlı efsane (Akşemsettin Fatih'in imanlı ölmesini Allah'tan ister).

Yaraşır Seyh adlı efsane (Yaraşır Şeyh'in mezarına tuvaletini yapan hastalanır).

Kasım Şeyh'in Aş Evi adlı efsane (Kasım Şeyh herkese yemek yedirir varlığı artar, oğlu cimrilik eder yoksullaşır).

Kuru Çay adlı efsane (Çay kadının çocuğunu boğar, kadın beddua eder ve çay kurur).

R. Esirler ve Kaçaklar

Hura Kuşu adlı masal (Hura kuşu tüm kuşlardan saklanır).

S. Anormal Zulümler

Üç Balık adlı efsane (Adam gelinini ve karısını fırına atar).

T. Cinsiyet

Kuru Çay adlı efsane (Kadın beddua eder çay kurur).

V. Din

On Parmağı Yanık Molla adlı efsane (Molla günahattan uzak durmak için parmaklarını yakar).

Geç Kılınan Namaz Adlı Efsane (Yaşlı kadın ve torunu namaz kılar).

Tavuk Çalan Adam adlı efsane (Namaz kılmayan kadınların yaptığı yemek leş yerine geçer).

Koyunlara Saldıran Kurt adlı efsane (Adam dua okuyarak koyunları korur).

Veli ile Hristiyan adlı efsane (Hristiyan şehadet getirir).

Şeyh Mehmet adlı efsane (Şeyh Mehmet oruç tutar, iftar açar).

W. Karakter Özellikleri

Sıradaki Çiçek adlı efsane (Kız hep daha fazlasını ister).

Kasım Şeyh'in Aş Evi adlı efsane (Kasım Şeyh cömerttir).

2.4. Anı/Hatıra

Anı, “geçmişte yaşanmış çeşitli olaylardan belleğin sakladığı her türlü iz, hatıra” (Güncel Türkçe Sözlük), “bir kimsenin görüp geçirdiği olayları, durumları ve yaşantıyı saptayan yazı” (Yazın Terimleri Sözlüğü 1974). şekillerinde tanımlanmaktadır.

2.4.1.1. Giresun Yöresinden Derlenen Anılar

2.4.1.1.1. Bileki

Rahmetlik babam bileke taşı yapıyudu. Çamurdan bileke yapıyudu. Topraktan bileke yaparken bi çocuk geliyu, bi genç delikanlı geliyu yanına. diyu ki:

-Sen Allah'ın nerde olduğunu biliyun mu? Bana göstere, Allah nerede, Allah var mı? Bana göstere, varsa niye göstermiyun?

Çocuk pek inanmazmış, dini zayıfmış. Undan sonra diyu:

-Şeytan da ceza yiyecek diyolar, cehenneme atılacak diyolar, şeytan ateşten yaratılmış, ateş ateşe ne yapabilir ki? Madem ateşten yaratıldı nasıl ceza yiyecek? Nasıl şeytan cehenneme gidecek de biz cennete gidecük?”

Derken babam bileki ali u gencin başına vuri, bileki ortadan yarılı. U da gidi şeye, u zamanda çarşıya gidip ihbar etme şu bu yok, köy muhtarına geçiyu:

-Hani bunu ihbar edelim, ban böyle böyle yaptı.

Undan sonra babamı çağırıyular. Babam diyu ki;

-Hani neresi yanmış? Neresi acımış ki? Acıyan yerini göstere. Ben una vurmudım” Muhtar da;

-Vurmuşsun, bilekiyi başında kırmışsin.

diyu. Babam;

-U zaman “Acısını göstere.” diyu. Çocuk da;

-Ben nasıl gösterebilürüm ki acıyan yerimi? Gösteremem ki.” diyu. Babam da;

-Ben sana vurmadım ki, sen dedin “Şeytan ateşten, nasıl cehennemde yanacak da ceza alacak?” dedin, u zaman sana da toprak bişi yapamaz, bileki topraktı zaten, toprağı sana attım, sana cevabını verdim.” diyu. “”Allah’ı göster bana” dedin, Allah’ı nasıl göstereyim? Sen de acımı göster u zaman.” demiş.

Hani demek istemiş ki şeytan ateşten yaratılmış diye cehennemde acı çekmicek değil, insan da topraktan yaratılmış ama toprak da insana acı veriyu. Yani “Allah’ı böyle hissedicen” demek istiyu. İki cevabını bi veriyu yani (KK: 4).

2.4.1.2. Masayı Hazırlayan Öğrenciler

Yaparak yaşayarak öğretmeyi isterdim ben. Fen dersi, kümeler var. Konu insan vücudu, insan vücudunun bölümleri. Dedim ki o kümelerden birine işte isim verdim Örneğin Metin’e;

-Siz yarın gidin, kasaptan bi kelle alın, bi de ciğer alın, sınıfa getirin.

Sınıfta o kafanın üzerindeki göz, burun, ciğerde de işte bronşlar, bronşçuklar bunları göstererek anlayacaklar. Ben sadece yol gösteriyorum. Ertesi gün gittim geldi Metin dedi ki;

- Öğretmenim (ben de çok hocam sözünden hoşlanmıyorum). kelleyi getirdik.

-İyi, güzel.

- Ciğeri de getirdik.

-O da iyi, güzel. Sınıfa geldiğimiz zaman masayı hazırlayın, geliyorum.

Geldim sınıfa. Kelleyi fırına vermişler. Ciğeri kavurmuşlar. Bunu hiç unutmuyorum. O sınıfın bütün gazoz paralarını ben verdim.

- Yiyin bunları. dedim (KK: 115).

2.4.1.3. Savaş Zamanı

Babaannem anlatıyordu, babaannemin anlatması benim hep aklımda. Babaannem çok anlatırdı, dedem hiç anlatmazdı. İyi de anlatmış yoksa hiç bişi bilmeyecektük. Babaannem kaçmış da evlenmiş, on yedi yaşında cahilmiş.

Savaş zamanını yaşamış babaannem. U zamanlar çok fakirlik çok açlık çekmişler. Köylerde hiç para yok, yiyecek yok. Köyde o zaman tarlada hiç pancar yok, para yok. Savaş zamanı dut yapraklarından çorba yapmışlar, dut yaprağı ekşi gine olmi tatlı oli yaprağı. Undan çorba yapıp

yemişler. Fındık bahçelerinde bi dene maydonoza benzeyen kişkiş var, haşimdi kaybolmuş gitmiş eskiden vardı, aynen maydonoza benzi, undan dible yapmış yemişler. Yiyecek yokmuş napsınlar acından mı ölsünler. Bi de ham marol vardı undan da çorba yapmışlar, yemişler.

Savaş zamanı yaylaya kaçmış babaannemler. Açlık yoksulluk bi taraftan. Babaannemin üç kızı ölmüş yoksulluktan, sıtma olmuşlar. İşte aç kalmışlar, hasta olmuş çocuklar. Üçü de ölmüş. Undan sonra unun yaylada bi tane gardaşını vurmuş öldürmüşler. Yaylada Dereoba da. Urda eskiden gardaşını öldürmüşler de ta yukarda in var unun içinde bulmuşlar çocukcuğazı. Urda öldürmüşler düşmanlar (KK: 116).

2.4.1.4. Şıhlar Mahallesi

Dedem anlatırdı. Eskiden işte Osmanlı zamanı Şıhlar Mahallesi'nde Osmanlı döneminde şöyle bir olay olmuştur: Osmanlı askerleri bir gün o mahalleden geçer. Geçerken de kumandan oradaki ileri gelen birinden askerlerini ağırlamasını ister:

Kumandan:

-Askerlerimize yiyecek var mı? Diye sorar.

Soru sorduğu kişi “Şeyh” diye anılan biridir.

Şeyh:

- Tabiki, Alla'nın izniyle hepsini doyururuz. der.

Kumandan konuşma ilerledikçe konuştuğu kişinin kim olduğunu merak eder ve sonunda konuştuğu kişinin şeyh olduğunu öğrenir. Tabi ki hemen inanmaz.

Kumandan:

- Bana ispat edebilir misin şeyh olduğunu? diye sorar.

Kumandan şeyhliğine dair bir şeyler görmek ister.

Şeyh:

- Tabi ki Allah'ın izniyle anlatabilirim sana şeyh olduğumu. der.

Şeyh orada kumandana bir kaç mucize gösterir. Bu mucizelerden biri de oradaki bütün askerleri anında doyurmasıdır. Bütün askerler açlıktan bitik düşmüşken şeyhin mucizesinden sonra kendilerini doymuş hisseder. Yani şeyh mucizevi şekilde bütün askerleri doyurmuştur. Orada bulunan herkes buna şahit olur, dedem de şahit olmuştu, orada hala anlatılır bu. Herkes gibi Kumandan da şaşırır, duygulanır. Ondan sonra Şeyh'e büyük saygı duyar ve Şeyh'e “bir şeye ihtiyacı olup olmadığını, eğer varsa elinden gelen bir şey olup olmadığını” sorar. Şeyh tabi ki bir şey istemez. Ama kumandan şeyh için ve o bölgede yaşayanlar için bit iyilik yapmak ister. Bölgeden ayrıldıktan sonra verdiği bir talimatla bölgede bir oda kurulmasını ister. Ondan sonra

oraya bir oda kurulur. Şimdi oraya hala Odayanı deriz. Kumandan tabi bunla da kalmaz Osmanlı bütçesinden o bölge insanı için yardımlar göndermeye devam eder. Her yıl bölgenin ihtiyaçları karşılansın diye altın gönderir oraya. Yıllarca da göndermiş altını. Kurduğu oda şimdi bizim evin yanında yer alıyor. Oraya hala Odayanı der herkes. Eyh'in mucizesine tanık olanlar sonradan o bölgeye Şeyh'ten gelen isimle "Şihli" ismini verir. Bu olayı dedem anlatırdı onun bi anısıydı. Buradaki büyüklerimizin çoğu da şahit olmuş buna. Biz yetişemedik o zamanlara (KK: 78).

2.4.1.5. Denizde Batmak

Ben denizin içinde büyüdüm. Evin benim deniz kıyısında, hala daha deniz kıyısında. Orda büyüdük orda yaşadık. Yedi yaşından beri balıkçılık yaparız. Denizin içinde büyüdüm ben. Okuduk ettik emekli olduk gene denizle uğraşyoruz. Çok anılar yaşadık. Balığa da gittik, deniz de battık da:

Yazdı bereket. Balık da çoktu gayık da. Hamsimiz vardı gayıkta. Eskiden yazın da hamsi oluyodu. Bu dediğim zamanlar 1965'den önce, çocukken. Ben elli doğumluyum.

Bu Tirebolu Plajı'nda hamsiyi tuttuk, kayığa yükledik, o zaman bu yol burdan geçiyor, şehirlerarası yol bu aşağısı sahil, denizdi. Ordan gelirken balık hamsi de çoktu. Gayık da küçüktü. Battık. O zaman bakır da yok, kürekle geliyorduk. Tabi yalı kıyısında, hamsiler gitti. Biz düştük denize. Şaşkınlık tabi. Balıkçının başına her şey gelebiliyor. Yüzme biliyorduk biz altı yedi yaşında yüzmeyi öğreniyoruz. Ben altı yedi yaşından beri bu işi yapıyorum.

Battıktan sonra işte hamsiler zaten gitti denize biz gayığı çevirmenin derdine düştük. Gayığı çevirdik, içindeki suyu boşalttık falan. Öyle de bi anımız var (KK: 118).

2.4.1.6. Hava Tahmini

Çoban sayımı denilir 14 martta. Bunu eskiden balıkçılar meteoroloji olmadığı için günleri saymaya buradan başlardı. Şimdi on dört mart martın biri olarak kabul ediliyordu ve ordan sayıyorduk, biz onu yazarız. Şimdi de duvarda asılıdır. O balıkçılar şimdi bana geliyorlar:

-Hava nasıl? diyorlar.

Ben söylüyorum ona göre denize çıkıyorlar. Yüzde doksan tutar bu. Yazın bi yanılma oldu. Yazın temmuz ayında hafif bi yanılma oldu ama onun dışında hepsi tutuyor. Onu dvamlı her sene yazarım ben. Balıkçıların çoğu gelip soruyor o yüzden. Akşam oldu mu tüm balıkçılar gelir buraya sohbeta. Gece balığa gitmeyenler geliyor burda ona on bire kadar oturuyor. Orda duvardaki benim hava tahminime bakıyorlar. Tabi eskiden meteoroloji olmadığı için hava birden bozarsa balıkçılar perişan olurdu.

Yaşlı bi amca vardı ben sürekli balıkçılıkla uğraştığım için beni çağırdı bi gün. Dedi ki:

-Bak sen bunlarla uğraşyon, bunu gör. dedi. Eline bi çubuk aldı, gitti. Bir yalı deriz deniz kıyısına. Yalı da denize soktu.

-Bak oynuyor, göl akıyor, bu akşam veya yarın sabahdan hava gelicek. dedi.

O hava da gerçekten geldi. O gün akşama hava bozdu. Sonradan denedim hep çıktı. O amca da o günden sonra hep bakıp bana söylerdi.

-Dalga çok olcak o akşam yahut da sabaha derdi. Bana söylerdi. Ben de ondan sonra bunu öğrendim uygulamam. Meteoroloji gelişmeden önce ben hep bunu yapardım. Çubuğu sokardım denize ona göre denize av bulmaya giderdik.

Tabi şimdi meteoroloji var, internet var. Bize internetten günlük hava bilgisi geliyor. Ama internetten önce ben hep denize çubuk sokup bu yöntemi uygulardım yani. Hiç de yanıltmadı beni (KK: 118).

2.4.1.7. Gırışoğullarından Deniz Anıları

Gırışoğlu Yakup Dede eski bir deniz adamıdır. Yaku Dede ve oğlu 1955 doğumlu İbrahim açık deniz de Tepe adı verilen yerde “yemleme” ile mezgit avlamaktadırlar. Yakup Dede batı yönünde Vona Burnu kara bulutlar olduğunu görür ve şöyle der:

-İbrahim oğlum! Donamları saralım, çok sert rüzgâr geliyor! Demey kalmaz, birden hava soğur. Fakat yakup Dede keyifli. Bafra sigarasını yakar. Kayığın baş tarafına geçer. Çünkü kayığın mazotlu ve güçlü bir motoru vardır. Motoru çalıştırır, yarım yol ileri, limana doğru yol alır. Tam o sırada Elevation Talip Ağa ve Kuşoğlu Ahmet’in kayığının yanından geçerken onlara,

-Rüzgâr geliyor, haydin sahile! Der.

Yakup Dede oğluyula Angisa üzerine gelir. bu sırada rüzgâr ve dalga artar. Geriye bakarlar, Talip Ağalar görünürlerde yoktur. Yakup Dede durumu anlar ve dümene gelir.

-Taliplere bir şey oldu, kayığı döndür, tepeye gidiyoruz der. Hemen dümeni kırarlar ve dalgaları kıra kıra Talip Ağaların yanına gelirler. Onların motoru benzinli olduğunda dalgaların motorun bujilerini ıslatmıştır.

-Siz gelmeseydiniz bizi karşı Rusya’dan alırlardı. dediler.

Yakup Dede’nin oğlu hemen kayığın baş altındaki saçma halatını çıkarıp 5-6 kat yapar. Kayığı kendi kayıklarına bağlayarak limana kadar çekerler. Talip ağa teşekkürlerini iletir ve Yakup

Dede'nin oğlunun bir haftalık sinema biletini, fıstık ve gazoz parasını sinemacı Domacoo Orhan'a peşin olarak verir (Karşlı, 2016: 111-112).

2.4.1.8. Korkusuz Kumandan

Samsun'dan askere dâhil olduk. Bizi Polatlı'ya götürüp 42. Alay'a teslim ettiler. Mangaltepe'ye doğru çarpışarak ilerliyoruz. Başımızda korkusuz yiğit binbaşımız Hüseyin Avni Alparslan var. Tam tepeyi ele geçiriyoruz, bir şarapnel parçası binbaşımızın karnına isabet etti. Sıhhiye başına toplandı. Bir müddet tedavi ettiler. Sonra Binbaşımız Hüseyin Avni ayağa kalktı, bize şöyle seslendi:

-Uşaklar, yiğitlerim! Bu düşman mermisi bize vız gelir. Ufak bi sıyrık bu. Bir şey olmaz bana. Hadi devam edin. Diyordu demesine de bir eliyle karnını tutuyordu. Binbaşımızı çadıra aldılar, bizim başımıza genç bir teğmen verdiler. Bölüğümüzden bir avuç er sağlam kalmıştık. Canla başla taarruz ediyor, hem de binbaşımızın yakında tekrar başımıza geleceğini umuyorduk. Ne yapıp edip, Mangaltepe'yi ele geçirip, düşmanı Ankara Ovasına sokmayacaktık.

Her yanımızdan ıslık çalan, kıvılcımlar çıkaran mermiler arasından ilerlerken, birden önümden bir top mermisinin patlaması ile elimdeki tüfeğin iki parçaya ayrıldığını gördüm. Sağ şakağımdan da kanlar akmaktaydı. Şarapnel, tüfeğimi iki parça etmiş sonra da şakağıma isabet etmişti. Fakat benim aklım ise iki parça olmuş tüfeğimde idi. Dizlerimin bağı çözüldü, olduğum yere yığıldım, çocuklar gibi ağlamaya başladım.

O anda omzuma dokunan bir el hissettim. Bana:

-Ne oldu asker? Neden ağlıyorsun? Asker adam ağlar mı? Dediğini işittim.

Titreyen sesimle cevap verdim:

-Bu tüfek ordumun malı. Bak iki parça oldu. Şimdi ben ne yaparım? Demiştin.

Bu zamana kadar hiç bilmediğim, tanımadığım bu subay giysili şahıs, hemen askere seslenerek bana yeni bir tüfek verilmesini ve şakağımdaki yaranın tedavi edilmesini söyledi. Sonra boynunda dürbün, bir eli arkasında tepeye doğru yürüdü çıktı. Siperden kafamızı kaldıramıyoruz; "fakat bu nasıl birisi, o kadar mermiye aldırış etmeden tepeye nasıl çıktı", diye hayrete düştüm bir an.

Bu kalpaklı cesur asker, sabaha kadar elinde dürbünle tepeyi gözetlemişti. Yeni tüfeğimi aldım, yaramı sıhhiyeler sardılar. Bölüğümüz ağır kayıplar veriyordu, bir avuç asker kalmıştık; kahramanca direniyorduk. Yoğun ateş altında kalan 42. Alay'da bir elin parmağını geçmeyecek kadar asker kalmıştı. Derken Osman Ağa'nın 47. Alayı Şafak ile gözüktü. Bizi bu alaya dâhil

ettiler. Bu moral ve gayret ile Mangaltepe'ye ulaştık. Zaman zaman bölük komutanımız Mehmet Ali Bey Yüzbaşımaya sordum:

-Yüzbaşım! Bana yeni tüfek veren, alınımı tedavi ettiren bu adam kimdi? Dedim.

Yüzbaşım bana hafif gülümseyerek:

-O korkusuz kumandanın ismi Muştafa Kemal Paşa idi. Demişti (Karşlı, 2016: 125-126).

2.4.1.9. Kiraz Ağacındaki Ayı

Babamlar yayladan geliyolarmış. Bizim eskiden malımız çokmuş. 1500- 2000 tane koyun varmış, sığır mığır da varmış. Aşşa okarı kırk sene yaylacılık yapmışlar babamlar. Ben görmedim ama benden önceydi. Öyle yaylacılık yapmışlar. Neyse yayladan gelürke bi köyden geçerlermiş. Bakmışlar ki yumruk gibi kiraz. Kiraz da pürüm püskülmüş, ağacı da büyükmüş. Undan sonra çobanın bi denesi demiş ki

- Ben haburdan çıkacam, kiraz alacam. Demiş. Ağaca çıkmış. Undan sonra başlamış kiraz toplamiye. Ağaçta bi horultu duymuş. U da zannetmiş ki hacı baa çağırı. Babamın ismi hacı. Undan sonra bu homurtanma artmış. Başlamış undan sonra yukardan aşşa su dökülmiye, başlamış ayı işemiye. Ayı u tepede ağacın tepesinde. Yukardan aşşa işedüğü zaman adamın başına geli. U da:

- Hacı buriye niye su döküyösün? Di. Babama çağırı. Babam da:

- La ne suyu? Gel aşşa. Di urdan una. Undan sonra ayı başlamış dal gırmiye. U zaman ayının olduğunu anlamışlar.

Gel, hemen in! Ayıyı fazla gızdırma. Demiş babam. Ayıyı fazla gızdırdın mı ayı parçalarını adamı. Ayı da hiç affın yokmuş. Adam anlatı şimdi:

-Öyle bi korku yaşadık ki ta duramadık urda. di (KK: 165).

2.4.1.10. Almanya'ya Giden Dayım

Benim dayım halamla evliymiş. Dayım hala mı bırakıy gurbete gidiyü Almanya'ya. Almanya'ya gibi, bi süre haberleş, mektup falan gönderi bi beş on sene undan sonra daha haberi de gelmi. Haber de alınmıyü. Bunlar düşünüyular işte, öldü mü galdı mı. Kimi di "evlenmiş", kimi di "hapse düşmüş", kimi di "ölmüş". Daha gelmi adam gelmiyen adamı napca. Böyle gine işte halamı babamlar falan bakıyular. U dayımın da bi oğlu bi de gızı varmış. Sonra işte bu gıza düğüncü geli. Düğüncüler de zorla almak isterlermiş. U gızı babam abime ali. Gızı gurtarmak için aslında. Düğün müğün yapmadan abim gızı ali. Sonra da bu yirmi yirmi iki sene sonra dönüyo dayım. Almanya da sürgün etmişlermiş hapse girmişmiş meğer. Dayım geliyü burada bir iki ay duruyü. Bu

çocuklar da onu gabullenemedi daha. U da çocuklara alışamadı edemedi. Azen çok sevdi çocukları bazen saydı. Unlar da tabi kabul edemediler bunu. Yirmi sen olmiyen baba babalık yapsa nolacak daha. Neyse işte evde de tartışma falan çıktı. Aslı başı da yokmuş tartışmanın. İşte bunlar serbestliğe alıştılar gabullenediler dayımı. Dayım da titizmiş yani. Çorabım nerede? Atletim nerede? Filan şudur budur. Orada sosyetik yaşarlarmış yani. Bi zaman sonra dayım gine gizli gine Almanya'ya geri gidi. İşte millet:

-Bunlar adamı öldürdüler. Di. Mahkemeden araştırmıye bile geldiler. Köyleri aradılar. Öle ettiler, böyle ettiler. Ama öle bi dedikodu yayıldı. Ama öle bişi yok yani. Şahitler var, çarşıya inmiş Almanya'ya gitmiş dayım. Netti etti gitti işte u zaman. U günden beri ses seda yok adamdan. Karısı da yani halam da undan geri kötü hastalığa yakalandı öldü. Dayımdan ses seda yok o günden beri öldü mü kaldı mı? (KK: 4).

2.4.1.11. Gülbahar Hatun

Eynesil hem Trabzon hem de Giresun'a yakın. Çok padişahlar yetişmiş buralarda. Mesela Yavuz'un annesi Gülbahar Hatun Vakfikebir açıklarında fırtınaya yakalanıyor. Trabzon'a gelirken ya da giderken. Vakfikebir'e sapıyor mecburen. Bi müddet ikamet ediyor. İşte u zaman Karadeniz insanını ve de Vakfikebir'i çok seviyor. Vakfikebir'e ismini de o veriyor zaten, orayı vakfediyor. O zaman oranın adı Vakfikebir oluyor (KK: 149).

2.4.1.12. Şamil Onbaşı.

Bu Şamil Onbaşı diye birisi varmış. Giyimli Mahallesinden. Bunlar şimdi İstiklal Savaşı zamanında Ruslar Harşit Vadisi'ne gelmişler, o, oranın amiriyiymiş. Bir tane topları varmış, başka silahları yok... Tüfek vardır ama, şey değildir. Şimdi bunlar, bu karşı ki tepeye, Şabankale deriz oraya, Şabankale Tepesi'nin oraya giderlermiş, bir tane patlatırlarmış, oradan koşarak şu arkada pehlivan var, oraya gelirlermiş, bide orada patlatırlarmış, bunlarda silah çok diye adamlar daha cesaret edip daha bir şey yapamamışlar (KK: 159).

2.4.1.13. Zurnacı Kemal

Şimdi annemin benden evvel yedi tane çocuğu var. Ben en sonuncu değilim de en sondan bir öncekiyim. Sekiz kardeşiz ya, annem hamile, kemençe çalıyor köyde ekin kazanlar, imeciler. Küçük bir çocuk ama güzel bir kemençe çalıyor. O tarlada, toprağın arasında, burada tokalak derler, tokalağın arasından geri gidemiyor, o kadar küçük yani. Çok küçük ama kemençeyi o kadar güzel çalıyor. Şimdi ananın hiç çocuğu yokmuş gibi olsa, imrense amenna...

- Allah Şu çocuk erkek olsa da, “o zaman böyle cinsiyet bakmak yok” İsmi ni Kemal koysam...

Kemençe çalan çocuğun adı Kemal’ miş.

Doğuyorum, ismimi kemal koyuyor, elime aldığı mı çalıyorum yani. O da oradan annemin Allahtan istediği bir istek. 20 sene burada, fevkalade parmakla gösterecek şekilde bilirler, televizyonlarda falan çekimlerimiz var çok. Çaldık işte. Yorulduk artık, yaşlandı k (KK: 168).

2.4.1.14. Değerlendirme

Yörede derlenen anılar yöre insanının geçmişte başından geçen olaylar hakkında bilgi vermektedir. Savaş döneminde yöre insanının çektiği sıkıntılar, savaşta gösterilen kahramanlıklar; balıkçıların başından geçen olaylar ve içeriğinde güldürü unsuru barındıran anılar...

Yörede anlatılan anılar, anyı yaşayan kişiler dışında diğer kişiler tarafından da anlatılmakta ve yaşatılmaktadır. Kimi komik anlarsa adeta bir fıkra gibi anlatılmakta ve güldürmektedir. Bazı anılar içerisinde olağanüstü özellikler gösterir. Yöre insanı din büyüklerinin olağanüstü yetenekleri olduğuna inanmakta ve bunu bizzat yaşamlarından örneklerle anlatmaktadırlar. Geçmişte yaşanmış din büyüklerinin bu kerametleri günümüzde de yöre insanı tarafından anlatılmaktadır.

2.5. Bilmecce

Halkbilim Terimleri Sözlüğü’nde “Toplantılarda, bireylerin bir eğitim, öğretim, eğlence ve ussal gelişim aracı olarak, geleneksel yöntemler uyarınca, birbirlerine sorarak yanıt istedikleri nesne, canlı ya da doğaüstü varlıklarla ilgili evrensel soru tipine verilen ad.” (1978) olarak tanımlanan bilmecelerin araştırmacılar tarafından da farklı tanımları yapılmıştır:

Sözlü edebiyatın önemli bir türü olan bilmeceler, somut veya soyut varlıkların, olayların, tarihî şahıs ve hadiselerin vb. istiarelerden, olağan dışılıklardan, zıtlıklardan, ses taklitlerinden, fantastik kurgulardan, vb. yararlanılarak kulağa hoş gelen eğlenceli sorular haline getirildiği anonim edebî ürünlerdir (Karademir, 2008: 2).

Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hadiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı; akıl, zekâ veya güzellik nevinden mücerret kavramlarla dini konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde yakın uzak münasebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir” (Elçin, 1986: 607).

Bilmece, her tür nesne, kavram ve konu ile ilgili bir soruyu, geleneğin gereği olan zaman ve mekânlarda, çeşitli fonksiyonlar üstlenerek; sorulan nesne, kavram ve konuya ilişkin özellikleri az çok bünyesinde barındırıp, manzum veya mensur bir yapı içerisine yerleşerek; muhatabın muhakeme ve dikkatini harekete geçirmek suretiyle karşılığını buldurmayı hedefleyerek soran; cevabı ise “çoğu kez” tek kelime ve ait olduğu toplumun beklentilerine uygun, o toplumda önceden tartışılmadan kabul edilmiş; “pek çoğu” şiirsel bir ifadeye sahip ve “çoğu” kalıplaşmış ifadelerden oluşan, soru cümlesi olmadığı halde, geleneği bilenler tarafından öyle olduğu anlaşılan geleneksel sorulardır (Türkyılmaz, 2007: 22).

“İlk söyleyicisi bilinmeyen bilmecelerin ortaya çıkış tarihi de çok eskilere, mitolojiye kadar dayanır” (Şimşek, 2003: 224-227). Fevzi Karademir bilmecelerin oluşumunu “insanın gizemi sevmesine ve onu çözmekle merak duygusunu tatmin etmesine, böylece hem eğlenip hem de bir şeyler öğrenmesine” (Karademir 2008: 1-18) bağlar. Türk edebiyatında bilmece türünden bahseden ilk kaynak Divânü Lügâti’t-Türk’tür. Divânü Lügâti’t- Türk’te bilmece yerine “tapuz-, tapzuğ-, tapuzguneng, tapuzenk” kelimeleri kullanılmaktadır (Erdi, 2005:532). Türk bilmece metinleriyle ilgili en eski metin ise Kıpçak Türklerinin dil ve halk edebiyatı ürünlerini barındıran Codex Cumanicus’tur (Elçin, 1983: 17).

Türk boylarında bilmece yerine yaygın olarak şu kelimeler kullanılır: Altay Türkleri; tabıskak, tabışkak, tabkak, taptıruv, taptırgış, tabıska, tabısak, tapkış, tavısak, tavusak, tavuskak, tapkır, takpır, Azeriler; tapmaca, Başkurtlar; yomak, tabışmak, Hakas (Abakan). lar; tapçan nımah, Karaçaylar; yumak, Karakalpaklar; jumbak, Karaylar tapmaca, Kazaklar; jumbak, Kırgızlar; tabışmak, Nogaylar; tapmacak, Özbekler; tapişmak, cumbak, matal, tapmaca, tapar, Tatarlar; tıvızık, Türkmenler; matal, tapmaca, taptı, Uygurlar; tepişmek, Yakutlar; taabırın (Ergun, 1994: 213). Anadolu’da ise bilmece yerine, hekât, atlı mesel, bilmeli matal, bulmaca, dele, fıcık, gazelleme, hikâye, masal, matal, metel, söz, tanımaca, tanıtmaca, tapbaca, tapmaca, ve tappaca (Sakaoğlu, 1970: 55) kelimeleri kullanılır.

Bilmeceler, anlam olarak soru ifadesi taşımasalar bile muhataba soru amaçlı yöneltilmiş metinlerdir. Bilmeceye muhatap olan taraf, kendisinden bir cevap beklediğini bilir ve bir cevap bulmaya çalışır. Bilmecede dolaylı bir anlatım vardır. Buldurulmaya çalışılan canlı-cansız varlık veya kavramın herkesçe bilinen bariz özellikleri sıralanır. Bu özellikler, ipucu görevi görürler. Geleneği bilen veya verilen ipuçlarını değerlendiren kişi, doğru cevabı bulabilir. Buldurma amacı güden bilmece türünün kapsamına hayatın her alanından konu girmektedir. Somut veya soyut olması fark etmez insan hayatını etkileyen hemen her şey bilmecelerde yer almıştır. Bilmecelerin çoğunluğu manzumdur, ancak mensur bilmecelere de rastlamak mümkündür. Manzum bilmeceler, hece ölçüsüyle ve 2, 3, 4, 5, 6, veya daha fazla mısradan meydana getirilir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, mani tarzındaki bilmecelerin dışındaki diğer manzum bilmecelerde ölçü ve kafiyede

bazı aksaklıklar olabilmektedir. Mensur bilmeceler ise cümle yapısına sahiptirler ve secilerle kısmen de olsa ahenkli hale getirilmişlerdir (Elçin 1993: 608-609).

Araştırmacılar tarafından bilmeceler farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Şükrü elçin bilmeceleri konularına göre şöyle sınıflandırmıştır:

- 1- Tabiat ve tabiat hadiseleri ile ilgili bilmeceler
- 2- Bitkiler ve onların mahsulleri le ilgili bilmeceler
- 3-Hayvan ve onların mahsulleri ile ilgili bilmeceler
- 4-İnsan ve onun uzuvları ile ilgili bilmeceler
- 5-Eşya ile ilgili bilmeceler
- 6-Manevî-dini unsurlarla ilgili bilmeceler (Elçin, 1970: 81-88).

Bilmeceleri konularına göre tasnif eden Âmil Çelebioğlu ve Yusuf Ziya Öksüz'ün tasnifi ise şöyledir:

- 1- Dinî, kutsî ve bazı manevî hususiyetlerle ilgili bilmeceler
- 2- Gökyüzü, yeryüzü ve madenlerle ilgili bilmeceler
- 3- Bitkilerle ilgili bilmeceler
- 4- Hayvanlarla ilgili bilmeceler
- 5-İnsanla ilgili bilmeceler
- 6- Giyim-kuşam ve süsle ilgili bilmeceler
- 7- Yiyecek ve içeceklerle ilgili bilmeceler
- 8- Yakacak ve aydınlanmayla ilgili bilmeceler
- 9- İnşâî hususiyet ve malzemelerle ilgili bilmeceler
- 10- Ev içi eşyasıyla ilgili bilmeceler
- 11- Âlet ve edevatla ilgili bilmeceler
- 12- Çeşitli bilmeceler (Çelebioğlu ve Öksüz 1979: 337-339).

Pertev Naili Boratav bilmeceleri hem söyleyiş özelliklerine göre hem de içeriklerine göre farklı gruplara ayırmıştır. Anlatı/ söyleyiş özelliklerine göre bilmeceleri dört ana başlık altında alt gruplara ayırmıştır:

1- Başlangıçları kalıplaşmış olanlar

a- “Metel metel”, “mesel mesel”, “bilmece bildirmece”, “tap tapmaca” gibi türün adı olarak başlayanlar

b-“Bir acayip nesne gördüm” diye başlayanlar

c-“Benim bir oğlum var”, “benim bir kızım var” sözleriyle başlayanlar

d- “Ol nedir kim” sorusu ile başlayanlar

2- Soruları ses taklidine sınırlanan bilmeceler

3- Kelime oyunlarına dayanan bilmeceler

4- Bir nesneyi olumlu ve olumsuz –çelişkili- önermeler ile tanımlayarak çözümü güçleştirilen bilmeceler (Boratav, 1978:109-110).

Boratav bilmeceleri içeriklerine göre şöyle sınıflandırır:

1- Alfabenin belli harflerinin ya da işaretlerinin bulunmasını isteyen bilmeceler

2- Bir bilmecede birkaç nesneye değin soru bulunduran bilmeceler

3- İnsan vücudunun çeşitli yerlerini çözümün bulunmasını güçleştirmek için, karikatürümsü bir anlatımla tanımlayan bilmeceler

4-Soyut bir kavramı tanımlayan bilmeceler (Boratav, 1978: 112-113).

Türk bilmecelerinin belli başlı özellikleri şunlardır:

1- Bilmeceler genellikle anonim olmakla birlikte âşıklar tarafından söylenen manzum bilmeceler de vardır ki bunlara “muamma” ya da “askı” adı verilmektedir.

2- Bilmeceler hem manzum he de mensur biçimde söylenmiş ya da yazılmışlardır. Anonim karakterli bilmeceler nazım ve nesir olarak iki grupta toplanırken, âşıklar tarafından söylenen ya da yazılan muamma ve lugazlar bütünüyle manzumdur.

3- Bilmecelerin dili diğer halk edebiyatı türlerinde olduğu gibi, anlaşılır sade bir dildir.

4- Hemen her konu hakkında bilmece üretilebilir.

5- Pek çok bilmecede doğrudan soruya geçilmez, kalıplaşmış doldurma kelimelerden sonra soru kelimelerine geçilir.

6-Tek sorulu ve tek cevaplı bilmecelerin yanı sıra, çok sorulu ve çok cevaplı bilmecelere rastlamak mümkündür (Oğuz ve diğerleri, 2008: 200).

Bilmece sorma, genelde bir “orta oyunu” tarzında gerçekleşir. Bilmeceyi soran, baş aktördür. Ondan sonra, sırasıyla cevap vermek konumunda olanlar ve dinleyiciler gelir. Çoğu zaman, bilmece o anda, doğmaca (irticalen) olarak ortaya çıkar. Bilmecenin doğmaca oluşu, mevcut dekoru önemli kılan en önemli sebeplerdendir. Zira o an görünen eşya, sorucu için doğrudan veya dolaylı olarak malzeme durumundadır. Dolayısıyla bilmecenin ortaya çıkması, gereken ilgiyi uyandırması; sorucunun kültürel birikimi, dilsel kabiliyeti ve aktörlük gücünün yanında, hem onun hem de onun dışında bulunanların algılarını ciddi anlamda etkileyen doğal dekora bağlıdır. Bilmecenin dillendirildiği çevre ile bilmecenin “dokusu” arasında ciddi bir ilişki söz konusudur (Karademir, 2008: 3).

Bilmecenin bir usulü ve geleneği vardır. İlk önce bilmece soran karşısındakine az veya çok bir düşünme, çözme payı bırakır. Bilmeceyi soran kişi isterse karşısındakine sorular sordurabilir. Bilmeceyi soran bazı ipuçları verir. Bunlara rağmen bilmece çözülmezse pazarlık başlar. Bilmece soran bilmeceyi çözmesi gereken kişiden bir şehir veya memleket ister. Genellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirler verilir. Bunun üzerine bilmeceyi soran cevabı açıklar. Karşılıklı bilmece sormalar devam eder (Elçin, 2000: 616).

2.5.1. Giresun Yöresinden Derlenen Bilmeceler

2.5.1.1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleriyle İlgili Bilmeceler

Uzun oluk sırtı yoluk

Cevap: Yol (KK: 21).

Elimde bir yumak sararım sararım bitmez

Cevap: Yol (KK: 21).

Uzun uzun urgancık

Başında var gömencik

Cevap: Yol, ev (KK: 34).

Bağırsan dinler susarsan inler

Cevap: Yankı (KK: 32).

Sarı öküz yattı kalkmadı

Kara öküz gitti gelmedi

Cevap: Ateş, duman (KK: 21).

Ben giderim o gider peşimde tin tin eder.

Cevap: Gölge (KK: 34).

Silerim silerim çıkmaz

Cevap: Gölge (KK: 34).

Elemez melemez ocak başına gelemes

Cevap: Kar (KK: 21).

Dünyayı tutar denizi tutmaz

Cevap: Kar (KK: 21).

Bir kızım var pamuk saçar

Cevap: Kar (KK: 34).

Kara kara gözü var doymak bilmez gözü var

Cevap: Toprak (KK: 101).

Gökten yere yağar

Yerden göğe akar

Cevap: Yağmur, buhar (KK: 101).

Yol üstünde kitli sandık

Cevap: Mezar (KK: 61).

Yol altında boynu bükük

Cevap: Dışkı (KK: 12).

Sarı öküz yattı kalkmadı

Cevap: Ateş (KK: 34).

Canlıdan cansı çıkar

Hem kara hem tüysüz

Cevap: Sığır dışkısı (KK: 32).

Köprüden gölgesiz dere geçer

Cevap: Ses (KK: 24).

Gökten itilir yere dikilir

Cevap: Yıldırım (KK: 101).

Dağdan gelir taştan gelir

Bir kükremiş aslan gelir

Cevap: Dere (KK: 23).

Salkımı var üzüm değil

Yaşları var gözüm değil

Cevap: Bulut. (KK: 57).

Bir ufacık kuşlar dünyayı taşlar

Cevap: Dolu (KK: 61).

Ben giderim o gider

Ben dururum o durur

Cevap: Su (KK: 34).

2.5.1.2.İnsan ve İnsan Uzuvlarıyla İlgili Bilmeceler

Biz biz idik otuz iki kız idik ezildik büzüldük yan yana dizildik

Cevap: Diş (KK: 101).

Mesel mesel mavlike otuziki pavlike.

Cevap: Diş (KK: 57).

Yol içinde sıra kazıklar

Cevap: Diş (KK: 117).

İki kaşuk bi duvara yapuşuk

Cevap: Kulak (KK: 57).

Kırık kaşık duvara yapışık

Cevap: Kulak (KK: 57).

Etten kantar hastan (altın). dartar

Cevap: Kulak (KK: 34

Çatmacıkta yongacık

Cevap: Kulak (KK: 57).

Hep hep içine hepim dep içine

Cevap: Kulak (KK: 21).

Sakal torbası ekmek fırını hor hor çeşmesi

Dürbün aynası yama bayır bitli çayır

Cevap: Çene, ağız, burun, göz, arın, saç (KK: 117).

Yamada it oturur

Cevap: Burun (KK: 69).

Fışıldırığın altında mışıldırık.

Cevap: Burun (KK:117).

Şoförün her gün gördüğü

Çobanın ara sıra gördüğü

Ama Allah'ın hiç göremediği şey nedir

Cevap: Meslektaş (KK: 101).

Burdan attım iğneyi

Gezdi geldi dünyayı

Cevap: Göz (KK: 57).

Bir ufacık mil taşı dolandır dağı taşı

Cevap: Göz (KK: 75).

Alaca mezar dağları gezer

Cevap: Göz (KK: 34).

Kıl torbada gümüş yüzük

Cevap: Göz (KK: 21).

Ben giderim o gider

Önüm sıra tin tin eder

Cevap: Sakal (KK: 107).

Mışıldırığın altında kıl torbası

Cevap: Sakal (KK:18).

Kıl torbasının altında divan torbası.

Cevap: Çene (KK:117).

Yedi delikli bir tokmak

Cevap: Yüz (KK: 29).

Bir bağa çıkmalı elsiz ayaksız

Bir salkım üzüm var

Alıp yemeli dilsiz damaksız

Cevap: Ruh (KK: 45).

Dağdan gelir dongacak

Arkasında yongacak

Cevap: Tırnak (KK: 45).

Bir kayadan iki yılan bakar

Cevap: Kaş (KK: 101).

Altı mermer üstü mermer içinde bir kanlı dilber

Cevap: Dil (KK: 67).

Bir baş eğilir

Bin baş oturur

Cevap: İmam (KK: 67).

Keser sapı gergi yapı

Beş dalı beş çiçeği var

Cevap: El (KK: 21).

Hilidi hilidi dış kapının kilidi akşam bize gelen kimidi

Cevap: Uyku (KK: 34).

2.5.1.3. Besin Maddeleri, Bitkiler ve Onların Mahsulleriyle İlgili Bilmeceler

Alçacak dallı yemesi ballı

Cevap: Çilek (KK: 45).

Yol üstünde kırmızı bohça

Cevap: Domates (KK: 101).

Allah bilir işini

Beline sokar şişini

Cevap: Mısır koçanı (KK: 34).

Hanım içerde saçı dışarda

Cevap: Mısır (KK: 57).

İnci gibi diziler

Hanım gibi süzüler

Cevap: Mısır (KK: 57).

Topraktan çıkar sofu

Belinde var piştovu

Cevap: Mısır (KK: 34).

Bir atarım bin alırım

Cevap: Mısır (KK: 21).

Allahın işi

Böğründe dişi

Cevap: Mısır (KK: 56).

Dışı katık içi kütük

Cevap: Zeytin (KK: 69).

Dal üstünde kitli sandık

Cevap: Ceviz (KK: 68).

Dışı kazan karası içi peynir mayası

Cevap: Kestane (KK: 75).

Ben ne idim ne idim samur kürktü bey idim

Felek beni şaşırdı küllüklere düşürdü

Cevap: Kestane (KK: 57).

Alaca ile ağaca sararım vallahi yalan billahi yalan

Cevap: Fasulye (KK: 34).

Alaca yılan çıkar ağaca

Cevap: Fasulye (KK: 68).

Yer altında kazan kaynar

Cevap: Isırgan (KK: 101).

Ağzı yoktur adamı kapar

Cevap: Isırgan (KK: 114).

Ev ardında oy anam oy

Cevap: Isırgan.(KK: 117).

Allah yapar yapısını

İnsan açar kapısını

Cevap: Kabak (KK: 117).

Allah yapar yapısını

Bıçak açar kapısını

Cevap: Kabak (KK: 117).

Ev ardına tekke bağladım

Boynuzunu köke bağladım

Cevap: Kabak (KK: 69).

Garşıda goyun guzu

Gıvrım gıvrım boynuzu.

Cevap: Kabak (KK: 101).

Çıt çıtan ağacı

Çıtta biteh ağacı

Kırmızı leylak

Pıt pıtan ağacı

Cevap: Kırmızı biber (KK: 117).

Yeni gelinin fesi acı gelir nefesi

Cevap: Biber (KK: 57).

Hırtlar mırtlar

Yusufu yedi kurtlar

Tırnağından su çeker

Tepesinden yumurtlar

Cevap: Pirinç (KK: 117).

Dağdan gelir taştan gelir

Beş bıyıklı eniştem gelir

Cevap: Töngel (KK: 34).

Dal ucunda tüylü dedem

Cevap: Şeftali (KK: 21).

Tek kışlık

Papa başlık

Cevap: Pancar (KK: 34).

Kat kat döşek bunu bilmeyen eşek

Ya bunu bilecen ya bu gece ölecece

Cevap: Top pancarı (KK: 34).

Bir fiçıcık fiçıcık

İçi dolu turşucuk

Cevap: Limon (KK: 67).

Tohumsuz dünyayı tutar

Cevap: Güllük (KK: 47).

Yol üstünde sıbartlı bacak.

Cevap: Güllük.(KK: 34).

Tohumsuz ot çiçeksiz meyve

Cevap: Güllük, incir (KK: 21).

Bir kutum var içi dolu bitim var

Cevap: İncir (KK: 45).

Dal ucunda bal lokması

Cevap: İncir (KK: 101).

Yer altında sakallı dede

Cevap: Pırasa.(KK: 101).

Bilmece bildirmece

Dil üstünde kaydımaca

Cevap: Dondurma (KK: 117).

Elemez melemez, sıcağa gelemez, gelse de geri dönemez

Cevap: Yağ (KK: 34).

Ara beni bul beni

Düşerim tırak tırak

Çekiç al eline

Ne tatlıdır içim bak

Cevap: Fındık (KK: 34).

Uyur uyur uyuklar

Boynuzundan yumurtlar

Cevap: Fındık (KK: 45).

Kara tavuk karnı yarık

Cevap: Kahve (KK: 117).

Dal ucunda kınalı parmak

Cevap: Taflan (KK: 34).

Hanım uyandı

Cama dayandı

Cam kırıldı

Kana boyandı

Cevap: Nar (KK: 21).

Dal ucunda kırmızı boncuk

Cevap: Kiraz (KK: 57).

Biri kaynar biri oynar.

Cevap: Yemek, kepçe (KK: 75).

Çiftliğe girdim

Çıt kuşu tuttum

Etini yedim

Kemiğini attım

Cevap: Üzüm (KK: 101).

Hoca anası sarma hatun kızı dünya güzeli oğlu mecliste gezer

Cevap: Üzüm (KK: 21).

Uzun uzun urgancuk ucunda tur boncuk

Cevap: Üzüm (KK: 45).

Dal ucunda sulu sepken

Cevap: Üzüm (KK: 21).

Yüz topu var bir sapı var

Cevap: Üzüm (KK: 57).

Mantosu yeşil, düğmesi siyah, entarisi kırmızı, bilin bakalım bu kimin kızı

Cevap: Karpuz (KK: 1179)

Allah yapar yapısını kul açar kapısını

Cevap: Karpuz (KK: 21).

Varma güzel yanına

İki elin bal olur

Tutar isen yavaş tut

İki elin kan olur

Cevap: Kara dut (KK: 45).

Kat kattır katmer değil

Pembedir elma değil

Yenir yenmesine

Lakin tatlı değil

Cevap: Soğan (KK: 117).

Dağdan gelir taştan gelir bir püsküllü eniştem gelir

Cevap: Soğan (KK: 75).

Mani mani maniki tırnağı var on iki

Cevap: Sarımsak (KK: 69).

Sarıdır sarkar düşeceğim diye korkar

Cevap: Ayva (KK: 57).

Dal üstünde kıllı yumak

Cevap: Ayva (KK: 57).

Ufacık boylu kadife donlu

Cevap: Patlıcan (KK: 69).

Sıra sıra durmuşlar

Hak yoluna girmişler

Vakti gelip olmuşlar

Sararmış solmuşlar

Cevap: Buğday (KK: 45).

Yol üstünde kürklü gocaman.

Cevap: Doruk ağacı (KK: 57).

Dalı dalını eğmiş

Dalı boynunu eğmiş

Dünyada yapraksız yemiş.

Cevap: Mantar (KK: 17).

2.5.1.4. Hayvanlar ve Onların Mahsulleriyle İlgili Bilmeceler

Ezan okur namaz kılmaz

Eş alır nikâh kıymaz

Cevap: Horoz (KK: 117).

Kafası tarak kuyruğu orak

Cevap: Horoz (KK: 69).

Dağdan gelir taştan gelir götü püsküllü enişten gelir

Cevap: Arı (KK: 21).

Dağdan gelir viz vize

Ayakları kukalize

Cevap: Arı (KK: 34).

Et bulur girişir su bulur sıvışır

Cevap: Bit (KK.57).

Cansız doğar canlanır kendini yer canlanır

Cevap: Cıvcıv (KK: 101).

Dal ucunda lüle kaynar

Cevap: Karınca (KK: 21).

Dağdan gelir dak gibi

Kolları budak gibi

Eğilir su içer

Bağırır oğlak gibi

Cevap: Geyik (KK: 45).

Dağdan akıttım büke sıkıttım

Cevap: Balık (KK: 57).

Karanlık dipte kan uyuşur

Cevap: Yoğurt (KK: 72).

Altı yazı üstü yazı doktorun kızı

Cevap: Sülük (KK: 117).

Öte geçim leylim

Beri geçin leylim

İliksiz kemiksiz leylim

Cevap: Sülük (KK: 34).

Dört kardeş birbirini taşlar

Cevap: İnek memesi (KK: 21).

Ev yanında kızıl ışkın

Cevap: Solucan (KK: 101).

Yol üstünde zıpzıplak bacaklı

Cevap: Tavuk (KK: 34).

Yer altında yağlı kayış

Cevap: Yılan (KK: 34).

Altı içilir üstü biçilir

Cevap: Koyun (KK: 34).

Masal masal maliki

Oğlu uşağı on iki

Cevap: Fare (KK: 45).

Tavan üstünde takır tukur

Sanırsın halı dokur.

Cevap: Fare (KK: 34).

Kuyruklu maskara

Hoplar gider ambara

Cevap: Fare (KK: 57).

Karanlık yerde katır tepişir

Cevap: Pire (KK: 67).

Karanlık yerde kan uyuşur

Karanlık yerde katır tepişir

Cevap: Pire (KK: 10).

Ayla açar gündən kaçır

Cevap: Yarasa (KK: 117).

Dokunmayın kırılır

Sıcak bulsa dirilir

Cevap: Yumurta (KK: 117).

Pişirirsen aş olur pişirmezsən kuş olur

Cevap: Yumurta (KK: 101).

O yanı kaya bu yanı kaya

Ortasında sarı maya

Cevap: Yumurta (KK: 69).

Aılmaz kapılmaz yıkık duvarı yapılmaz

Cevap: Yumurta (KK: 21).

Anası bir yaşında oğlu gezer çarşıda

Cevap: Yumurta (KK: 69).

Altı tahta üstü tahta içinde bir garip sofra.

Cevap: Kaplumbağa (KK: 57).

Burdan baktım taş

Yanına vardım dört ayak bir baş

Cevap: Kaplumbağa (KK: 101).

Yüklük üstünde kıllı yumak

Cevap: Kedi (KK: 117).

Uyur uyur hır hırık konuşurken mırmırık

Cevap: Kedi (KK: 34).

2.5.1.5. Eşyalar ve Araç Gereçlerle İlgili Bilmeceler

Göl üstünde eğri dal

Cevap: Kazan kulpu (KK: 21).

Benim bin koyunum var

Hep karabaş hep karabaş

Cevap: Kibrit (KK: 69).

Kızıl ağacı boyadım yün çuvalına dayadım

Cevap: Eğircek (KK: 69).

Çimer çimer çalıya çıkar

Cevap: Bez (KK: 69).

Beyaz tarla kara tohum

Elle ekerim dille biçerim

Cevap: Kâğıt, kalem, yazı, söz (KK: 21).

Karşıda dedem oturur ayağını yere batırır

Cevap: Körük (KK: 45).

Bir oğlum var adı beşir, bulduğunu bana taşır.

Cevap: Kaşık (KK: 21).

Dışı topuz saçı otuz

Cevap: Süpürge (KK: 69).

Dağa gider serilir

Eve gelir dürülür

Cevap: Kolan (KK: 34).

Gündüz kalede gece belada

Cevap: Yatak (KK: 45).

Mesel mesel mali mesel

Dil oynar damak keser

Cevap: Makas (KK: 21).

Budan attım hız ile yedi bin yıldız ile

Cevap: Kurşun (KK: 69).

Eğri büğrü yapısı göğe doğru kapısı

Cevap: Çöten (KK: 34).

El eker göz seçer dil biçer

Cevap: Yazı (KK: 45).

Altı harman üstü orman

Cevap: Post (KK: 67).

İçi taş dışı taş

Ha dolaş ha dolaş

Cevap: Cami (KK: 34).

Yol üstünde kalaylı tas

Gelene de has gidene de has

Cevap: Cami (KK: 45).

İçi taş dışı taş ha dolaş ha dolaş

Cevap: Minare (KK: 69).

Sarıdır özü güldürür yüzü

Cevap: Altın (KK: 45).

Dam üstüne oturmuş dumanı gözden kaçırmış

Cevap: Baca (KK: 101).

Ev üstünde boduru çıkar sıcağa oturu

Cevap: Baca (KK: 117).

Bir ufacık kumara her gün taşır ambara

Cevap: Kaşık (KK: 101).

Ufacık mezar dünyayı gezer

Cevap: Ayakkabı (KK: 21).

Başı yok kolu yok

Sırt üstü yürür

Cevap: Tabut (KK: 34).

Bir kızım var döne döne gebe kalır

Cevap: Öreke (KK: 67).

Kendisi demirden

Kuyruğu kendirden

Cevap: Çuvaldız (KK: 67).

Dağdan akıttım bükte şıkıttım

Cevap: Para, kese (KK: 57).

Kat kat yaprak bunu bilmeye ahmak

Cevap: Kitap (KK: 45).

Kat kat yaprak yedi kat toprak

Cevap: Kitap (KK: 101).

Bize gel altına sereyim

Cevap: Minder (KK: 34).

Dağa gider seslenir, eve gelir yaslanır

Cevap: Balta (KK: 101).

Bilmece bildirmece el üstünde kaydırmaca

Cevap: Sabun (KK: 117).

Elden ele cumburt göle

Cevap: Sabun (KK: 34).

Dört köşedir beş değil başı sudan hoş değil

Cevap: Sabun (K:21).

Sambulum sakar sağ bakar

Her sallamaya bin tel döker

Cevap: Tırpan (KK: 45).

Hambara sığmaz eve sığar

Cevap: Şemsiye (KK: 45).

Benim bir dedem var girmez içeri

Kır kollarını girsin içeri

Cevap: Şemsiye (KK: 21).

Deden deve sığmaz eve bas kuyruğuna sığsın eve.

Cevap: Şemsiye (KK: 101).

Suya düşer kırılır

Yere düşer kırılmaz

Cevap: Kâğıt (KK: 34).

Evin üstünde kavuklu oturur

Cevap: Çivi (KK: 45).

Her yeri içeri başı dışarı

Cevap: Çivi (KK: 101).

Mesel mesel metteşür

İki sıçan götüşür

Cevap: Değirmen (KK: 117).

Metin metin met atar

İki sıçan gt atar

Cevap: Değirmen (KK: 71).

Tak burda tak Şurda tak kapının yanında

Cevap: Süpürge (KK: 21).

Karşıdan attım nacağı

Kırdı kapı kaçağı

Cevap: Tüfek (KK: 117).

Evin içinde hot oturur

Biri kalkar biri oturur

Cevap: Terazı (KK: 45).

Devenin tabanı

Öküzün sapanı

Her yeri gezer

Bilmez yabanı

Cevap: El Terazisi (KK: 34).

Bir demirim var atal her Őeyimi o satar

Cevap: Kantar (KK: 21).

Bir demirim var atal

Her Őeyimi o satar

Cevap: Kantar (KK: 45).

Bir ağzı var bin gözü var

Cevap: Harar (Sırtta yük taşımak için kullanılan büyük sepet). (KK: 17).

İstanbul'da süt piŐti

Kokusu buraya düştü

Cevap: Mektup (KK: 21).

Karşıda hot oturur

Ağzı açık oturur

Cevap: Fırın.(KK: 67).

Ne kızarıp bozarıyorsun

O sana girip çıkacak

Cevap: Fırın ve fırın küreği (KK: 45).

İnsan yapar yapısını

Yedi yerden kapısını

Cevap: Kuzine (KK: 34).

Beş kardeş bir kuyuyu işler

Cevap: Çorap şişleri (KK: 21).

Kıllı ağzını açtı

Cıbil içine kaçtı

Cevap: Çorap (KK: 34).

Beş kardeş bir duvar kaldırır

Cevap: Çorap (KK: 101).

Soktum dolu

Çektim soldu.

Cevap: Çorap (KK:101).

Sıra sıra söğütler birbirini öğütler.

Cevap: Şiş (KK: 71).

El kadar mindere dağdan dolmuş indire

Cevap: Tarak (KK: 101).

Dişi var yemek yemez.

Cevap: Tarak (KK:17).

Anan yattı baban kalktı

Cevap: Çıtçıt (KK: 117).

Bağlarım yürür çözerim durur

Cevap: Çarık (KK: 101).

Taşandır demirdendir yediğı hamurdandır

Cevap: Değirmen (KK.34).

Yaslada buzağı otlar

Cevap: Dil (KK: 34).

Ben giderim o gider önümde akça kadar iz gider

Cevap: Değnek (KK: 67).

Ev yanında ağzı kara

Cevap: Fırın (KK: 71).

Ben giderim o gider önüm sıra kalbur kadar iz gider

Cevap: Hedik (KK: 71).

Alem yatar ellezcik oturur

Cevap: İbrik (KK.101).

Kendisi demirden kuyruğı kendirden

Cevap: İğne iplik (KK: 117).

Hancı oğlunun katırı her ne versen götürür

Cevap: Kaşık (KK: 117).

Tavuğum nereye gidiyorsun

Mısıra gidiyorum

Kesmiyorum kıyısı sıra gidiyorum

Cevap: Jilet (KK: 34).

Kara kediyi kuyruğundan asarlar

Cevap: Tava

Kuru ağaç karşısında kuzgun yolunur

Cevap: Yün tarağı (KK: 31).

Gece harman gündüz tepe

Cevap: Yatak (KK: 35).

Öte geçe kırtıl

Beri geçe kırtıl

Bir yayla ver de kurtul

Cevap: Ustura (KK: 45).

Üstünden yer altından çıkarır

Cevap: Rende (KK: 21).

Dişi var yemek yemez

Cevap: Tarak (KK: 117).

Adamdan yüksek tavuktan alçak

Cevap: Şapka (KK: 21).

İki delikli bir saplı bilmeyenin yok akli

Cevap: İbrik (KK: 101).

Gider gider izi yok geri döner tozu yok

Cevap: Vapur.(KK: 67).

Balık değildir denizde yüzer

Cevap: Gemi (KK: 57).

Altı taş üstü taş içinde var bin bir taş

Cevap: Hamam (KK: 57).

Evde yatmaya yarar dağda atmaya yarar

Cevap: Tüfek (KK: 21).

Nar tanesi nur tanesi dört köşenin bir tanesi

Cevap: Kabe (KK: 45).

Taşandır demirdendir yediği hamurdandır

Cevap: Değirmen (KK: 34).

Sesi çıkar canı çıkmaz canı çıkar sesi çıkmaz

Cevap: Kemeçe (KK: 101).

Altından vurdum direği güm güm eder yüreği

Cevap: Soba (KK: 117).

Günde beş defa sarmaş dolaş bil bakalım nasıl arkadaş

Cevap: Seccade (KK: 71).

Gafera hasta canı kafeste çık çık bir usta

Cevap: Saat (KK: 67).

Çingilli hamam zurnası tamam bir gelin aldım babası imam

Cevap: Saat (KK: 57).

Altı göl üstü gül

Cevap: Gaz lambası (KK: 21).

Kuyunun dibinde yılan yılanın ağzında mercan

Cevap: Gaz lambası (KK: 34).

Uzun uzun kadayıf bizim hanım çok zayıf

Bir kusuru varsa gözünün teki kayıp

Cevap: İğne (KK: 45).

Hin hindi hin hindi

Kum kuydu kuyruk saldı

Cevap: Sacayak, tencere, un, kepçe (KK: 34).

O yüzü kırtıl bu yüzü kırtıl

Kırk yılda ver de kurtul

Cevap: Törpü (KK: 45).

Gel leylam git leylam

Bir ayak üzerinde diyel leylam

Cevap: Kapı (KK: 117).

Git gelinim gel gelinim yol üstüne dur gelinim

Cevap: Kapı (KK: 101).

Kırmızı boyarım ablamın önüne dolarım

Cevap: Peştamal (KK: 117).

Kat kat yaprağı

Hacı Hüseyin toprağı

Ya bu meselimi bil

Bilmezsen çatla öl

Cevap: Kuran (KK: 34).

2.5.1.6. Olağanüstü ve Mitolojik Varlıklarla İlgili Bilmeceler

Mesel mesel mel keser

Adamı yerden keser

Cevap: Azrail (KK: 21).

2.5.1.7.Özel Günler ve Zamanla İlgili Bilmeceler

Tasaları dindirir çocukları sevindirir

Cevap: Bayram.(KK: 34).

Günlerin padişahı

Haftaların bir şahı

Uzatır bacakları

Dinletir ayakları

Cevap: Pazar günü (KK: 45).

Yol üstüne saç koydum

Geleni gideni aç koydum

Cevap: Ramazan ayı.(KK: 57).

2.5.1.8. Hava Olayları ve Gök Cisimleri ile İlgili Bilmeceler

Gökte açık pencere

Kalaylı bir tencere

Cevap: Ay (KK: 71).

Ev üstünde gümüş tabak

Cevap: Ay (KK: 71).

Ev üstünde yarım tanur

Cevap: Ay.(KK: 34).

Çıt demeden çalıya konar

Cevap: Güneş.(KK.67).

Kapıda söğüt ağacı dalsız budaksız

Biz ona nasıl çikalım elsiz ayaksız

Cevap: Güneş (KK: 67).

Ayla açar gündün kaçır

Cevap: Yıldız.(KK: 117).

Gece harman gündüz tepe

Cevap: Yıldız (KK: 67).

Dam üstünde darı saçtım

Soyamadım eve kaçtım

Cevap: Yıldız (KK: 34).

Mim mim minare

Boyu çinare

Yüz bin çiçek

Biri lale

Cevap: Ay ve yıldızlar (KK: 71).

Minare gibi kara bin bir çiçek biri lale

Cevap: Ay ve yıldızlar (KK:67).

Kapıyı açar örtmeden kaçar

Cevap: Rüzgâr (KK: 45).

Uzaktan baktım pek çok yanına vardım hiç yok

Cevap: Sis (KK: 45).

Kara öküz gitti gelmedi

Cevap: Duman (KK: 101).

Dünyaya can dağıtır kendinin canı yok

Cevap: Su (KK: 71).

Dam üstünde takır takır sandım kızlar kilim dokur

Cevap: Yağmur (KK: 69).

2.5.1.9. Değerlendirme

Geleneksel eğlence kültürümüzün bir parçası olan bilmeceler insanların hoşça vakit geçirmesini sağlayan, pratik düşünmesini geliştiren sözlü kültür ürünlerindedir. Giresun yöresinde bilmece sorma geleneği genellikle imece usulü çalışılan zamanlarda hoşça vakit geçirmek için söylenmiştir. Tarla kazma, mısır soyma, fasulye ayıklama gibi işleri imece usulü yapan yöre insanı

bu işleri yaparken hoşça vakit geçirmeye de önem vermiş ve birbirlerine bilmeceler sorarak eğlenmişlerdir.

Yörede derlenen bilmeceler yöre insanının kültürü ve yaşamı hakkında bolca bilgi veren sözlü kültür ürünlerindedir. Yörede kullanılan eşyalar (Bir ağzı var bin gözü var. Cevap: Harar), yetiştirilen tarım ürünleri (Uyur uyur uyuklar boynuzundan yumurtlar. Cevap: Fındık), giyim kuşam kültürü (Kırmızı boyarım ablamın önüne dolarım. Cevap: Peştamal). ve hayvancılık kültürünün yansımalarını (Dağdan gelir taştan gelir götü püsküllü enişten gelir. Cevap: Arı). bu bilmecelerde sık sık görülmektedir.

Giresun yöresinde derlenen bilmecelerin bir kısmı sadece Giresun yöresinde söylenen bilmeceler olsa da bir kısmının diğer yörelerde de söylendiği görülmektedir. Yörede aynı cevaba sahip ancak farklı sorulan bilmeceler olduğu gibi benzer soruya sahip farklı cevapları olan bilmecelerde mevcuttur.

2.6. Türkü

Halkın iç âlemini yaşatan, beşikten mezara kadar bütün yaşayışını içine alan en dikkate değer edebî mahsuller türkülerdir... Genel olarak türkü adını taşıyan manzumelerde değişmez bir ölçü ve şekil yoktur. Yalnız saz şairleri tarafından sanat düşüncesiyle meydana getirilen türkülerde belli ve değişmez bir şekil vardır. Uzun bir geleneğe bağlı olan bu türkülerde kavuştak (nakarat) bulunması şarttır. Birinci dörtlüklerin 2. ve 4. mısraları ile sonraki dörtlüklerin 4. mısraları hep aynıdır (Öztelli, 1953: 3-7).

Doğan Kaya türküyü şöyle tanımlar: Halkın ruh halini, derdini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı olayları yansıtan, hece ölçüsüyle bir veya dört mısralı, ana bölümlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünlere türkü denir (2005: 147-148).

Türkü, anonim Türk halk edebiyatında ezgiyle söylenen bir nazım biçimi ve nazım türüdür. Türkü, ezgisiyle diğer türlerden ayrılır. Mani ve koşma nazım şekliyle söylenen şiir, türkü ezgisiyle söylenirse türkü olur (Kudret, 1980: 295). Çok değişik biçimde, yapıda ve ezgide türkü vardır; türküleri belli bir kalıba sokmak, ancak o tipe girenleri türkü saymak bizi yanıltıcı sonuçlara götürür. Bir ezgide söylenen her türlü manzum parçalar halkça türkü kabul edilir. Dahası eski mecmualarda divan şiirinin murabbaları hatta gazelleri bile türkü başlığı ile kaydedilmiştir. Bu durumda türküyü sınırlamanın ve bir tipe indirgemenin zorluğu kendiliğinden meydana çıkar. Öteki halk şiiri türleri gibi türkünün de en büyük ayrımı ezgisindedir. Mani ve koşma tipindeki şiirler ezgilerinin değişmesiyle türkü olur. Türkülerin ayrılığı şeklinde değil bestesindedir (Dizdaroğlu, 1968: 253).

Türkiye'nin sözlü geleneğinde, folklor ezgilerinin her çeşidi için en çok kullanılan terim *türkü*'dür (Boratav, 1968: 299). Türkü sözü muhtelif Türk bölgelerinde farklı isimlerle isimlendirilir; **Azeriler** mahnı, **Başkurtlar** halk yır, **Kazaklar** türkî, türük halık öni, **Kırgızlar** eldik ır, türkü, **Kumuklar** yır, **Özbekler** Türkî, halk koşığı, **Tatarlar** halık cırı, **Türkmenler** halk aydımı, **Uygur Türkleri** de nahşa, koça nahşisi derler (Türk lehçeleri Sözlüğü, 1991).

Araştırmacılar tarafından türküler farklı şekillerde tasnif edilmiştir: Boratav, türküleri konuları ve kullanıldıkları yerler, gördükleri vazifeler ya da söylenmelerini şartlandıran vesileleri göz önünde tutarak iki grupta toplamıştır: Konularına göre türküleri kendi arasında, lirik türküler, taşlama, yergi ve güldürü türküleri ile anlatı türküleri olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Kullanıldıkları yerler, gördükleri vazifeler ya da söylenmelerini şartlandıran vesilelere göre türküleri de, iş türküleri, tören türküleri ile oyun ve dans türküleri olarak üç başlık altında değerlendirmiştir (Boratav, 1968: 299).

Hikmet Dizdaroğlu, Doğan Kaya, Ali Yakıcı, Cahit Öztelli, Türküleri gösterdikleri çeşitlilik bakımından yapı, konu ve ezgilerine göre tasnif etmişlerdir. Bu tasnif yönteminde de araştırmacılar farklılık göstermişlerdir. Hikmet Dizdaroğlu, konuları bakımından türküleri Cahit Öztelli'nin tasnifine yakın bir şekilde on üç başlık altında değerlendirirken; Doğan Kaya yirmi üç başlık altında değerlendirmiştir. Doğan Kaya'nın tasnif çalışması şöyledir:

1- Yapılarına Göre Türküler

a- Bentleri Bir Mısra Olan Türküler

b- Bentleri İki Mısra Olan Türküler

c- Bentleri Üç Mısra Olan Türülüler

d- Bentleri Dört Mısralı Olan Türküler

e- Karşılıklı Türküler

2- Konularına Göre Türküler

Tabiat Türküleri

Aşk Türküleri

Yiğitlik Türküleri ve Tarihi Olayları Konu Edinen Türküler

Tören Türküleri

Askerlik Türküleri
Yiyecekler Üzerine Söylenmiş Türküler
Hayvanlar Üzerine Söylenmiş Türküler
Olay Türküleri
Bitki ve Çiçeklerle İlgili Türküler
Satıcı Türküleri
Ekin Türküleri
Ramazan Davulcusu Türküleri
Kişiler Üzerine Söylenmiş Türküler
Kader, Dert ve Hastalık Türküleri
Gurbet ve Hasret Türküleri
Meslek ve İş Türküleri
Eşkıya Türküleri
Ölüm Türküleri (Ağıtlar).
Ninniler ve Çocuk Türküleri
Hapishane Türküleri
Mizahî Türküler
Yergi Türküleri
Öğretici ve Öğüt Verici Türküler
2-Ezgilerine Göre Türküler

Ezgilerine göre türküler, usullüler ve usulsüzler olmak üzere ikiye ayrılır. Usullüler belli bir usul ile çalınan, ezgisi ve ritmi belli olan, belli bir düzen ve ölçüdeki türkülerdir. Oyun havaları olarak da bilinen bu türküler “kırık hava” biçiminde de adlandırılır ki şehir ve bölgelere göre “bar, dattiri, horon, karşılama, kırık, oturak, şıkutım/şıkıltım, zeybek vb. adlar almaktadır. Uzun havalar olarak da bilinen usulsüz türkülerin nota değerleri bakımından belli bir düzeni ve usulü yoktur. Belirli bir usul ile değil her sanatçının isteğine bağlı olarak çalınabilen, belirli bir şekil ve kararlılık göstermeyen bu türküler icra edildikleri bölgeler ve şehirlere göre “bozlak, çukurova, divan, eğin,

hoyrat, kayabaşı, kerem, kesik kerem, koşma, maya, müstezat, türkmâni” vb. adlar verilmektedir (Yakıcı, 2007: 242).

İki veya daha çok kişinin birbirlerini muhatap alarak söylediği türküler olan atma türkü geleneği Doğu Karadeniz’de oldukça yaygındır. “Atma türkülere en fazla halk hikâyelerinde rastlanılır. Bu durumda konuları hikâyedeki sahneye göredir. Ekseriya, hikâye kahramanları olan kızla erkek arasın da sevginin ön planda tutulduğu manzum konuşma şeklinde karşımıza çıkar. Karşılıklı türkülerin bir çeşidi de *atma türkü* ya da *atışma türküler*dir.” (Kaya, 2004:187). Trabzon’da bir kişinin karşısındaki kişi veya kişilere türkü söylemesine *türkü atma*, bunu söyleyene *türkücü*, karşılıklı türkü söylemeye atışma, hitap veya tilmih şeklinde olup karşılık beklenmeyen türkülere de *takma türkü* denir (Şenel, 1994: 157-158).

Doğu Karadeniz Bölgesi’nde karşımıza çıkan ve yörelere göre *kesme türkü*, *karşı-beri*, *karşılama* ve *kovalama* gibi adlarla da bilinen *atma türküler* özellikle düğün, yedi (düğün ertesi), ternek/vartivor (yayla eğlenceleri), bayramlar, şenlikler, imeceler veya uzun yayla yolculukları sırasında söylenirler (Günay, 1976: 73).

Atma türkü, halk şairlerinin ya da kendisini yörede mâni formundaki şiirlerle ifade eden kadın ve erkeklerin, yalnız, toplu halde veya karşılıklı, kemençe ve tulum eşliğinde irticalen ezgili biçimde mâni söylemesidir. Kimi yörelerde karşı beri, kovalama, kesme türkü, çatma türkü gibi isimlerle anılır. Genellikle 7 heceli, 2 veya 4 mısralı mâniler söylenir. Hem çalgı çalıp hem de mâni söyleyenler olduğu gibi, bir çalgı çalanın eşliğinde sadece mâni söyleyenler de vardır. Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin illerinde yaygındır.

1- İki Mısralık Bentlerden İbaret Atma Türküler

2-Üç Mısralık Bentlerden İbaret Atma Türküler

3-Dört Mısralık Bentlerden İbaret Atma Türküler

3-Diyalog Şeklinde Atma Türküler (Kaya, 2004:187).

2.6.1. Giresun Yöresinden Derlenen Türküler

2.6.1.1. Ayna Guydum Köşeye

Ayna guydum köşeye

Su doldurdum şişeye

Sarılalım yatalım

İkimiz bir köşeye

Ata bak kırsrağa bak

Gökteki mektuba bak

Sende dilediğın yeri

Çabuktan almağa bak

Evleri dört köşeli

İçi mermer döşeli

Karlar oldum, eridim

Ben bu aşka düşeli

Aşkta düştüm ben yeni

Baştan çıkardım beni

Bir kılına bir altın verseler

Vermezdim seni

Gidiyorum işte gör

Hayalime düşte gör

Kıymetini bilmedin

Bir kötüyü düşte gör (KK: 153).

2.6.1.2. Tamzaranın Üzüümü

Tamzaranın üzüümü

Dinle benim sözümü

Dinlemezsın sözümü

Göremezsın yüzümü

Tamzaraya vardın mı

Bir haber dedin mi
Kama bıçağı yedikçe
Annem annem dedin mi
Tamzaranın üzümü
Dinlemezsın sözümü
Billahüde seversen
Göremezsın yüzümü (KK: 154).

2.6.1.3. Allah'ım Alsın Seni

Allah'ım alsın seni
Ben kurudum kurudum
Olsan insan evladı
Sözlerinde dururdun
Kurt kuzuyu yer gibi
Yedin sen beni yedin
Nasıl döndü dilerlin
Alamam seni dedin (KK: 153).

2.6.1.4. Karalıdır Yar Karalı

Karalıdır yar karalı
Vurulmuşum ben yaralı
Yaremi sardım saralı
Eller geldi yar gelmedi
Kendim sevdim kendim aldım
Dağlar başında yalnız kaldım

Nazlı yare haber saldım

Eller geldi yar gelmedi (KK: 153).

2.6.1.5. Al Tavandan Belleri

Al tavandan belleri

Belle bellemeleri

Belle bellemeleri

Güvendürdü yar beni

Sevündürdü elleri

Ninna ninna nargile

Galk gidelim o yare

Bizim şişe boşaldı

Ver güle güle

Karşıda görünürsün

Al yeşil bürünürsün

Al yeşil bürünürsün

Aramızda dere var

Gelmeye erünürsün

Ninna ninna nargile

Galk gidelim yar gile

Bizim şişe boşaldı

Ver güle güle (KK: 153).

2.6.1.6. Türkü

Ben bir kara koyunum

Geçerim arasından

Benimi korku duyan

Pudra parasından

Garşuda goyun guzu

Goynuna verün duzu

Paraya tamah atmayin

Oğlana verin gızı

Gaynanalı netmeli

Merdimandan atmalı

Pangıl kümbul giderken

Peşi sıra bakmalı (KK: 154).

2.6.1.7. Türkü

Dertlerim aklımdan gitmiyor

Merak benden gitmiyor

Merağın etdüğünü

Gavurlarda etmiyor

Defime vura vura

Ağrıdı bileklerim

Şu gavurun gızına

Geçmiyor dileklerim

Defime vura vura

Sızlar bileğim sızlar

Oyun yerine gelsin

Gendini bilen gızlar (KK: 154).

2.6.1.8. Türkü

Şu dünyada iki hasretim var

Biri anam biri yarım

İkisine gıymet biçilmez

Biri anam biri yarım

Ana deyip de geçilmez

O yar oradan seçilmez

İkisine gıymet biçilmez

Biri anam biri yârim (KK: 88).

2.6.1.9. İncir Ağacı

Hastane önünde incir ağacı

Annem ağacı

Doktor bulamadı bana ilacı

Annem ağacı

Baştabip geliyor zehirden acı

Zehirden acı

Doktor bulamadı bana ilacı

Annem ilacı

Mezarını kazın bayıra düze

Bayıra düze

Yönümü çevirin seladan yüzen

Annem seladan yüze

Benden selam söyleyin sevdiğinize

Sevdiğinize

Garip kaldım yüreğime dert oldu

Annem dert oldu

Ellerin vatanı bana yurt oldu

Annem yurt oldu (KK: 153).

2.6.1.10. Yeşil Kurbağalar

Yeşil kurbağalar öter güllerde

Karıldı kanadım oy oy

Kaldım çöllerde

Anasız babasız

Gurbet ellerde kaldım.

Ya ben ağlimiyem de

Kimber ağlasın oy oy

Burda garip gönlümü

Kimler eylesin (KK: 7).

2.6.1.11. Karşılama Türküsü

Oy Giresun kayıkları

Hep geliyor karından

Sevdim de alamadım

Ölüyem efkarımdan

Ağam haydi, yar haydi

Kunduram taştan kaydı

Elin bir tanesine

Nasıl diyeyim haydi.

Giresun yalı yalı

Kayığımız boyalı

Böyle sevda görmedim

Ben annemden doğalı

Ağam haydi, yar haydi

Kundurma taştan kaydı

Elin bir tanesine

Nasıl diyeyim haydi.

Oy giresun'un evlari

Şımay ile kaynama

Kız benimle oynadın

Başkasıyla oyna

Eller ile oynama (KK:7).

2.6.1.12. Türkü

Karşıdan gel karşıdan

Bizim evin başından

Karşiki dağlar gibi

Duman galkmaz başından

Peştambalı yaş guru

Yel vurur doluşturur

Bu benim selamımı

Yare kim ulaştırırur.

Geçemiyom geçekten

Geçir beni geçekten

Seni gavurun gızı

Kandur beni gucaktan (KK: 7).

2.6.1.13. Türkü

At başına o beyazı

Gelsin dağların yazı

Ben yar ile geçürdüm

Hem baharı hem yazı

Ey kemeñeci dayı

Sürdün gözüme yayı

Bu yıl da böyle geçsin

Yüreğimin efkarı

Giresun'dan gelirken

Ben bir kayık baturdum

Aç kayıyı sevgülüm

Sana neler getürdüm (KK: 154).

2.6.1.14. Türkü

Giresun'un evleri

Dalmalıdır dolmalı

El yarinden yar olmaz

Yar kendinin olmalı.

Kemencenin telleri

Bağırsaktır bağırsak

Acep yar işidür mü

Ha buradan çağırsak

Vur define inlesin

Âşık olan dinlesin

Sevdiğini almyen

Yaşıyorum demesin (KK: 153).

2.6.1.15. Türkü

Ah efeler efeler yüksek tepeler

Ah efeler efeler yüksek tepeler

Orda yağmur yağar burada çiseler

Orda yağmur yağar burada sepeler

Sanduhda çürümüş elmas küpeler

Sanduhda çürümüş elmas küpeler

Aslan dağlarda yaslan yosmam geliyor

Eller gınalı da gollar sıvalı da sandım yosmam geliyor

Ufacıh daş ile gale yapılmaz

Ah ufacıh daş ile gale yapılmaz

Penceresi yüksek yerden bahılmaz

Bir ben ölmeyinen dünya yihılmaz

Aslan dağlar da yaslan yosmam geliyor

Eller gınalı da gollar sıvalı da sandım yosmam geliyor (KK: 7).

2.6.1.16. Türkü

Ahladın başındayım

On altı yaşındayım

On altı yaşdan beri

Bir gızın peşindeyim

Diloy diloy loy hanım

Gel otur benim canım

Sensin benim dermanım

Loy hanım loy hanım (KK: 153).

2.6.1.17. Gara Yazulu

Alnum gara yazulu

Annem görpe guzulu

Ben annemden ayruldum

Alnım gara yazulu

Gara gara gazanlar

Gara yazu yazanlar

Cennet yüzü görmesin

Aramızı bozanlar (KK: 85).

2.6.1.18. Güzeller

Anbar üstü hızardan

Güzeller, güzeller

Yar geliyir bazardan

Güzeller, güzeller

İkimiz de bir boyda

Güzeller, güzeller

Çatladurlar nazardan

Güzeller, güzeller

Guşburnu güllenür mü

Güzeller, güzeller

Dibi gübürlerinür mü

Güzeller, güzeller

Köy içinden yar sevdim

Güzeller, güzeller

Mendil kirlenür mü

Güzeller, güzeller

İskemim var ayahlı

Güzeller, güzeller

Üstü mavi boyahlı

Güzeller, güzeller

Köy içinden yar sevdim

Güzeller, güzeller

Kediden gan ayaklık

Güzeller, güzeller (KK: 122).

2.6.1.19. Türkü

Ayağında çorablar

Gapgara zeytin gibi

Yarım bıraktı getdi

Anasız yetim gibi

Yarim nerden öğrendin

Adım alatmasını

İseyin'den öğrenmiş

Adam aldatmasını (KK: 122)).

2.6.1.20. Horonda Söylenilen Türküler

Yaylalara giderken

Sürülere garuşduk

Ayşa ile Fadime

Heb beraber gonuştuk

Dereli'nin yolları

İniş yokuş yürüme

Ayşa ile Fadime

Hiç gözüme görünme

Oy benim aluşuğum

Balla garuşuğum

Böyle miydi Fadime'm

Seninne gonuşuğum

Başındaki cemberi

Sariya mı boyadın

Gözlerini sevdüğüm

Uykudan mı uyandın

Anam ayırsın bizi

Derin göre dalarım

Gülüm beni çekişmen

Birinizi alurum

Dereli'ye giderken

Arabalar geçiştii

Ayşaa ile Fadime

Gine beni çekişti

Sarısın geçemiyom

Güzelsin geçemiyom

Sen benden geçdin Ayşaa'm

Ben senden geçemiyom (KK: 78).

2.6.1.21. Türkü

Ayşe çıgmiş yollara bakar

O bakışların çoğ canlar yakar

Yavrum şimdi geleceğ diye

Çifde çifde lamlalar yakar

Benim gara gözlü esmerim

Seni her gün görmeg isderim (KK: 154).

2.6.1.22. Tamzara

Tamzarada bir üzüm

Dinle benim sözüümü

Vallaha bırakırsan oy oy

Göremezsın yüzümü

Tamzarada bir goyun

Uyu sevdiğim oy oy

Adam serfoş olur mu, olur mu

İçtiğin üzüm suyu (KK: 153).

2.6.1.23. Keklik

Küsme keklik barışalım

Sılamıza gavuşalım

Senden öpmek, benden gülmek

Dertli dertli ağlaşalım

Kekliğim yayılamam

Ben senden ayrılamam

Ben senden ayrılırsam

Halım yamandur yaman (KK:78).

2.6.1.24. Türkü

Galenin ardı tandur

Yandur Allahım yandur

Beni bir güverçin et

Yarin göğsüne gondur

Galenin ardı yılan

Dişleri divan divan

Beni yardan ayıran

Ne din bulur ne iman

Ayağumda yemeni

Bağladım bağlarımı

Terk edib gideceğim

Giresin dağlarını (KK: 154).

2.6.1.25. Evlerinin Öğnü

Evlerimin öğnü gara büberim

Gader böyle imiş çeker giderim

Yalançı dünyada ağlar gezerim

İşte böyle böyle var benim derdim

Evlerim evlerim yümsek evlerim

Çıkar yümsege de gönül eylerim

Giderim giderim yolum yan gelür

Ah dedükçe ciğerimden gan gelür

İşte böyle böyle var benim halım

Gahpe feleğ ile davem var benim

İşte böyle böyle ben gider oldum

Anayı babayı terk ider oldum (KK: 154).

2.6.1.26. Dik Horon Türküsü

Ufacık et doğradım, galaylı tencereye,

Ben gapıdan beklerken, o çıhmış pencereye.

Gel gel, gel sevdiğim, gel gel, gel gel, gelamman.

Ben gapıdan beklerken o çıhmış pencereye,

Gel gel, gel sevdiğim, gel gel, gel gel, gelamman.

Harmanın, o yanından, hele gel, bu yanından,

Gelenler horan oynar, girelim gollarına,

Gel gel, gel sevdiğim, gel gel, gel gel, gelamman.

Gelinler horan oynar, girelim gollarına

Gel gel, gel sevdiğim, gel gel, gel gel, gelamman (KK: 153).

2.6.1.27. Üçayak Gaydası

Bir sacıyah üç ayah, ben yarı gördüm bayah

Yarı gördüğüm yerde, ne el dutar ne ayah, ne el dutar ne ayah.

Yeri yeri yerinden yürek bağı eriden,

Ayah nasıl yürüsün yar bahıyı geriden, yar bahıyı geriden (KK:153).

2.6.1.28. Ağam Yar Paşam Yar

Ağam ya, paşam yar

Leblebi goydum tasa di gel gel

Leblebi goydum tasa di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Doldurdum basa basa di gel gel

Doldurdum basa basa di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Benim yarım çok güzel di gel gel

Benim yarım çok güzel di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Azucuh boydan gısa di gel gel

Azucuh boydan gısa di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Gel gidelim gidelim di gel gel

Gel gidelim gidelim di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Ormanın derinine di gel gel

Ormanın derinine di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Çoh paralar yedürdüm di gel gel

Çoh paralar yedürdüm di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Muhtarın gelinine di gel gel

Muhtarın gelinine di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Dere boyu giderim di gel gel

Dere boyu giderim di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Gara goyun güderim di gel gel

Gara goyun güderim di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Dere boyu giderim di gel gel

Dere boyu giderim di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Gara goyun güderim di gel gel

Gara goyun güderim di gel gel

Ağam yar, paşam yar

O goyun benim olsa di gel gel

O goyun benim olsa di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Derelerin uzununu di gel gel

Derelerin uzununu di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Aldım çerkes gızını di gel gel

Aldım çerkes gızını di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Çekemedim nazını di gel gel

Çekemedim nazını di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Vurun vurun vurunalım di gel gel

Vurun vurun vurunalım di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Yeniden yabduralım di gel gel

Yeniden yabduralım di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Ay ışdı ışdı di gel gel

Ay ışdı ışdı di gel gel

Ağam yar, paşam yar

Horozlar çığrışırdı di gel gel

Horozlar çığrışırdı di gel gel

Ağam yar, paşa yar

Benim sevdiğim oğlan di gel gel

Benim sevdiğim oğlan di gel gel
Ağam yar, paşam yar
Çarşuda çalışurdu di gel gel
Çarşuda çalışurdu di gel gel (KK: 88).

2.6.1.29. Sizin Dereler Akar

Sizin dereler ahar
Bizim deler gibi
Sizin kızlar oturur
Bizim nineler gibi..
Çal aşağı çaparım
Çam pınarı gaparım
Sizin gibi kızları
Çam dalından yaparım

Derede dudum guşu
Çıhamadım yohuşu
Dud nazlı yâr elimden
Olursun cennet guşu

Para sayarım paya
Ölüm gözlerin çahır
O çahır gözlerive
Gurban olsun bu fahır.

Ayna addım tarliya
Parıl parıl parliya

Nerde güzel var ise
Gelsin bizim tarliya.

Bahçelerde ısırgan
Sen gâvur ben Müslüman

O yarin gölgesine
Etseler beni çoban

Haydin gideg ırmağa
Çalı çubuh gırmaya
Altun yüzüğ yapturdum
Bir gınalı parmağa

Garşuda bir çift bacı
Ellerinde bahracı
Hangisini alayım
İkisi de bir bacı.

Ayaggabımın üsdü
Siyah gülden olacah
Yanımdakı gız
Bana yenge olacah

Atım var, gatırım var
Yaylada çadırım var
Alur kaçarım seni
Babanın hatırı var (KK: 8).

2.6.1.30. Gemi

Gemideyim gemide,

Ayağım yemenide,

Sarı gözlüce yarım,

Sensin beni delürden.

Gemici başı mısın.

Cerbail taşımısın.

Sana yadigar versem.

Cebinde taşımısın (KK: 153).

2.6.1.31. Akşam Olur

Akşam olur tepelerin ardından

Bana dönsen ölürmüydün acından

Öğütler mi aldın alim bacından

Demedim mi Meyrom düşen dillere

Demedim mi Meyrom giden ellere

Akşam olur koyun kuzu meleşir

Ak memeler birbirine tokuşur

Şimdi benim Meyrom kimle konuşur

Demedim mi Meyrom düşen dillere

Demedim mi Meyrom giden ellere

Yiğit olur bizim köyün uşağı

Tel tel olmuş Meyro kızın kekülü

Ben olaydım Meyro senin vekilin

Demedim mi Meyrom düşen dillere

Demedim mi Meyrom giden ellere (KK: 73).

2.6.1.32. Sis Dağı

Sis dağının başında,

Evim olsa dururdum.

Evim olsa dururdum.

Olsa polis tabancam

Kız kocanı vururdum.

Huburadan okarı

Sise giderim sise

Sise giderim sise

Yavrum seni kim verdi

Ho pis oğlu pise (KK: 154).

2.6.1.33. Turnam

Bir turnam geliyor da

Yavrum Amman Amman

Allı kınalı

Birini avcı vurmuş da

Yavrum Amman Amman

Biri yaralı

Gitme ey turnam gitme de

Yavrum Amman Amman

Seni avlarlar

Annenden babandan da

Yavrum Amman

Ayrı koyarlar (KK: 154).

2.6.1.34. Türkü

Gemi geldi bağıryuda

Gaymakama çağryu

Gaymakamın hanımı

Bavulunu bağıryu, bavulunu bağıryu

Gemi geldi bağıryuda

Gider gaymakam gider

Sait bey'in garısı

Hakkın helal eder, hakkını helal eder

Ey agama bak agama

Tütün koy tabakama

İlişme naiboğlu'da

Yazıktır gaymakama (KK: 153).

2.6.1.35. Nargile

Al tavandan belleri, belle bellemeleri

Güvendirdin yar beni sevindirdin elleri

Di nargile nargile, kalk gidelim yargile

Bizim şişe boşalmış, doldur ver güle güle

Bu evi yapan usta, yatsın yedi yıl hasta

Pencere bırakmamış, delikanlılar baksa

Di nargile nargile, kalk gidelim yargile

Bizim şişe boşalmış, doldur ver güle güle
Serendirler yaptırdum çifte direk üstüne
Bu benim türkülerim yanık yürek üstüne
Di nargile nargile, kalk gidelim yargile
Bizim şişe boşalmış, doldur ver güle güle (KK: 8).

2.6.1.36. Türkü

Buruya buruya gel buruya buruya
Sen gelmezsen buruya da ben geleceğim oraya
Akıncıların gülü gelmezse kendü bilür
Alacağım başka yar da boynu bükülür
Seveceğim başka yar da galır boynu bükülür
Mesudiye meletli, Gölova'lı göletli
Yaylalarda büyümüş de damdereli kümbetli
Yanakları bal küpü de dudakları şerbetli
Gelmedi gelmedi yar yanıma gelmedi
Ona ömrümü verdim de giymetini bilmedi
Akıncıların gülü gelmezse kendü bilür
Alacağım başka yar da boynu bükülür
Seveceğim başka yar da galır boynu bükülür
Mesudiye meletli, gökova'lı göletli
Yaylalarda büyümüş de damdereli kümbetli
Yanakları bal küpü de dudakları şerbetli
Uş yamalı yamalı yanları yamulmalı

Dedim bu kimin yari de çok canları yakmalı

Değirmeni aşalım bizim eve varalım

Değirmeni aşalım garaysar'a varalım (KK: 122).

2.6.1.37. Türkü

Erzurum dağları kar ile boran

Aldı yüreğimi dert ile gara

Sizlerde bulunmaz mı bir gurşun galem

Yazam arzu halim yare yazam da gönderem

Uy beni beni de belalım beni

Çıkarım şu dağlar başına da

Gurt da yesin beni (KK: 154).

2.6.1.38. Merekte Sarı saman

Merekte sarı sanan

Eğlenelim o zaman

Kızlar almış kocaman

Besbelli ahir zaman

Oy niye hanım niye

Öldüm yar diye diye

Dereler sombül saçak

Alçak boylusun alçak

Sana diyorlar küçük

Sen doldurursun kucak

Oy niye hanım niye

Öldüm yar diye diye (KK: 153).

2.6.1.39. Gökte Ay Dutulur mu

Gökde ay dutulur mu

Bala duz gaturulur mu

Şu uzun gecelerde

Yalağoz yatulur mu

Gız saçların yılandur

Sar boynuma dolandur

Seversen güzel sev

Sevdüklerün yalandur

Kız saçların saçların

Oynar omuz başların

Alur giderim seni

Darulur gardaşların

Dalda arduç gurusu

Geçti güzel sürüsü

Dahası da neyse ne

Yahtı beni birisi (KK: 153).

2.6.1.40. Zıbga Giyerim

Zıbga giyerim gışdan

Düğmeleri gümüşden

Ne baharsın enüşdem

Huvardadur endüşdem

Zıbga giyerim gışdan

Düğmeleri gümüşden

Ne baharsın ganyana

Huvardadur enüşden (KK: 122).

2.6.1.41. Puarın Başında

Puarın başına desti gondurdum

Destinin gulpuna güller gondurdum

Oy beni beni, ben nidem seni

Satarda bu canımı beslerim seni

Puarın başında su taşır eder

Geyinmiş guşanmış ortada ezer

Oy beni beni, ben nidem seni

Satarım armamı beslerim seni (KK: 154).

2.6.1.42. Emine

Üç saciyak bi ayak

Ben gördüm yari bayak

Yari gördüğüm yerde

Ne el dutar ne ayak

Garşıda goyun guzu

Ben geçtim arasından

Beni gorkutma yavrum

Bi çember parasından

Hey Emine, emine

Senin sitemin kime

Eller sitem ediyo

Benim gibi yetime

Garşıdan hayladılar

Yükümü tayladılar

Ben istemiyudum emme

Başımı bağladılar

Yaylanın çimenincede

Gel menine menine

Cıgararım içine de

Sıgar mısın Emine

Garşıda goyun guzu da

Ben geçtim arasından

Beni gorkutma yavrum

Bi fistan parasından (KK: 153).

2.6.1.43. Al Aşağı Vur Dizi

Al aşağı vur dizine

Baban duymasın bizi

Baban duyarsa bizi de

Öldürür ikimiz

Garşıdan gel garşıdan da

Bizim evin başından

Zabah dımanı gibi de

Sevdan galkmaz başımdan

Yaylanın çimenini de

Basarda gurudurum

Gız senin sözleriğinde

Ölürsem unudurum

Yeşil cevüz dalları da

Salla beyaz golları

Akşamdan gelecekdım de

Düşman kesti yolları

Emicemin oğlusunda

Almam seni görürsün

Ben gır atta giderkende

Sonra pişman olursun (KK: 153).

2.6.1.44. Ayağında Çoraplar

Ayağında çoraplar simsiyah zeytin gibi

Bırakıp gittin beni, aldatıp gittin beni

Anasız yetim gibi, babasız yetim gibi

Ağaçların başında dil veriyor serçeler

Alışmışta durmuyor güvercin gözlüceler

Ağaçların başında kuru kuru budaklar

Alışmışta durmuyor, yarı öpen dudaklar

Oy duman gara duman, doldurdun dereleri

Gız babanın evinde, yar babanın evinde

Çözdürdün düğmeleri, çözdürdün düğmeleri

Ağaçların başında dil veriyor serçeler
Alışmışta durmuyor güvercin gözlüceler
Ağaçların başında kuru kuru budaklar
Alışmışta durmuyor, yarı öpen dudaklar
Yüksek dağın kuşuyum selviye konacağım
İstedim vermediler, yalvardım vermediler
Alıpta kaçacağım, alıpta kaçacağım

Ağaçların başında dil veriyor serçeler
Alışmışta durmuyor güvercin gözlüceler
Ağaçların başında kuru kuru budaklar
Alışmışta durmuyor, yarı öpen dudaklar (KK: 153).

2.6.1.45. Türkü

Suya giderke hey elinde taşı
Söyleyin güzele bende nesi varı
Söyleyin güzele bende nesi var
Ağla anan ağla dönerim bir gün (KK: 7).

2.6.1.46. Gelin Türküsü

Eyvahda ninem eyvah
Ben gelin oldum
Güccük de kız gardaşımı da
Oy aman aman yerime goydun
Yüksek yüksek tepelere de
Ev yapma oy aman aman
O batar gider

Uzak yerede gız verme

Uy aman aman

O yiter gider (KK: 7).

2.6.1.47. Türkü

Yavrum koca mı aldın

Yoksa hoca mı aldın.

İki gözün kör müydü.

Onu gece mi aldın

Koca alıyom diye

Aldın elin itini

Vur başına bir kepçe

Bulsun kapı dibini (KK: 122).

2.6.1.48. Eminem

Ahh Eminemmm Eminemmm aslan Eminem

Gel otur dizime yaslan Eminemmm

Eminem'e yapdurdum fil dişli darak

Darağı al sende gerdana bırak

Varamıyom Eminem yolların ırak

Koydular önüme de demirden duzah

Oy çatalcam düzünden indee gidelim

Bir güzel olmayınca dönmem geriye

Çoban arkadaşım sen gel beriye

Sen Eminem ay gibi parlak

Geç yavrum karşıma ay gibi parlak (KK: 88).

2.6.1.49. Ağ Saçım Gara Saçım

Ağ saçım gara saçım,

Neydi benim suçum,

Sürüden ayrıldı,

Bir gara goçum.

Ağ gülüm gara gülüm,

Söylesene bülbülüm,

Ne dedim de darıldın,

Lal olsun benim dilim.

Ağ gülün dalındayım,

Yarin hayalindeyim,

Sanma beni unuddu,

Ben dalar ardındayım.

Ağ goyun gara goyun,

Beni derdime goyun,

Ben bu detle ölürsem,

Adımı detli goyun (KK:153).

2.6.1.50. Dağlar

Dağlar dağımdır benim

Dert otağımdır benim

Yol verin yare gidem

Yaman çağımdır benim.

Oy dağlar dağlar

Eteği karlı dağlar

Ben derdimi söylersem

Dost güler düşman ağlar

Dağlar başına felek

Gözüm yaşına felek

Sonunda kuşlar konar

Mezar taşıma felek

Alucra'da gördüm seni

Pazara mı geldin gelin

Saçlarına ak mı düştü,

Nazara mı geldin gelin

Çıktım kümbet yaylasına

Dayanamadım ki havasına

İkizi ayıranın

Ölüm girsin yuvasına.

İstedim de vermediler

Yoksul olmam baş bahane

Yar ben seni saramadım

Benim sonum hastane (KK: 173).

2.6.1.51. Giresun Dedikleri

Oy Giresun Giresun oy Kümbet, Bektaş yaylası

Hastaya ilaç gibi Dikmentaş'ın yaylası.

Ŗu kümbet dedikleri yaylaların

Babası da yaylaların ağası.

Yaylaya gidiyorum da haydi yavrum gel hele

Daha dn ocuk idi de bir de Ŗimdi gr hele.

Gel ikimiz gidelim de yaylaların dzne

Ver elini kaıralım da bakma elin sözüne.

Oy Giresun Giresun oy Karadeniz yöresi

YeŖildir yaylaları tarahidir kalesi.

Topal Osman dediğin yiğitler

MeŖalesi de mertlerin meŖalesi.

Tamzara'dan geçtin mi soğuk sular içtin mi

Tamdere'nin etiyle iştahını atın mı

Eğribel'in baŖında fırtınadan katın mı (KK: 154).

2.6.1.52. Ağaçların BaŖında

Ağaçların baŖında

Guru guru budaklar

AlıŖmıŖ da durmuyor

Yari pen dudaklar

Terekteki sahanlar

Leğimlidir yeğimli

Babam size gız vermez

Yeminlidir yeminli

Mektup attım izinden

Git denizin dibinden

Mektup beni seversen

Öp yarimin gözünden (KK: 8).

2.6.1.53. Türkü

Çarşamba yazıları

Görpedür guzuları

Allah alnıma yazmış

Bu gara yazıları

Çarşamba yollarında

Kelepçe gollarında

Allah alsın canımı

U yarin yollarında

Çarşamba dedükleri

Şeker mi yedükleri

Birem birem aynımda

O yarin dedükleri

Cigaramın incesi

Göynümün eğlencesi

Bir akşam gel bir zabah

Göynümün eğlencesi (KK:153).

2.6.1.54. Asker Türküsü

Asker yolu beklerim de

Gününe gün eklerim

Sen get yavrum askere de

Ben burayı beklerim

Mendilimde mor boya

Sayamadım doya doya

Asker yolu beklerim de

Günleri saya saya (KK: 119).

2.6.1.55. Yandım Elmalı Gelin

Mendili işle yolla, mendili işle yolla

İşle gümüşle yolla, yandım elmalı gelin, kız gelin

İçine beş elma go, içine beş elma go

Birini dişle yolla, yandım elmalı gelin, kız gelin

Mercimeg egdim dağa, mercimek egdim dağa

Gaynatan oldu ağa, yandım elmalı gelin, kız gelin

Elli gelin olsa, elli gelin olsa

Dudduramıyor bana, yandım elmalı gelin, kız gelin

Tarlanın tumbu çengel, tarlanın tumbu çengel

Olan davarı gönder, yandım elmalı gelin, kız gelin

Isıcahdan bayıldım, ısıcahdan bayıldım

Mendili bana gönder, yandım elmalı gelin, kız gelin

Kemençeci çalsana, kemençeci çalsana

Paraları alsana, yandım elmalı gelin, kız gelin

Güzel güzel gızlardan, güzel güzel gızlardan

Bir de bana bulsana, yandım elmalı gelin, kız gelin

Ben kemeçe çalamam, ben kemeçe çalamam
Dayım darılır bana, yandım elmalı gelin, kız gelin
Dayımın kızlarından, dayımın kızlarından
Haniya benim payım, yandım elmalı gelin, kız gelin (KK: 88).

2.6.1.56. Mavilim

Giderke bize uğra, mavilim mavilim,
Kebabı köze doğra, vur davulcu davula da davula.
Benden başğa seversen, mavilim mavilim,
Bilinmez derde uğra, vur davulcu davula da davula.
Hey dereler dereler, mavilim mavilim,
Neler bilirim neler, vur davulcu davula da davula.
Benem ilen baş olan, mavilim mavilim,
Ceplerim dolu türkü, vur davulcu davula da davula.
Olan kakülüm, mavilim mavilim,
Ver de altına sohah, vur davulcu davula da davula.
Ben nazardan gorharım, mavilim mavilim,
Nazarın ettüğü çoh, vur davulcu davula da davula.
Elindeki şemsiye, mavilim mavilim,
Hediyedir hediye, vur davulcu davula da davula.
Galh gidelim sevdiğim, mavilim mavilim,
Saat geldi yediye, vur davulcu davula da davula.(KK:153).

2.6.1.57. Güzeller

Oy güzeller güzeller güzeller

Gerdana gül düzerler, güzeller güzeller,
Horon oynamiyanın, güzeller güzeller.
Kadife geymeyenin, güzeller güzeller,
Goca garı gız olmuş, güzeller güzeller.
Gelin gızlar oyniyah, güzeller güzeller,
Bu horona doymiyah, güzeller güzeller.
Geriki gelenleri, güzeller güzeller,
Bu horona goymiyah, güzeller güzeller.
Usul bas da yavaş gel, güzeller güzeller,
Tahdalar oynamasın, güzeller güzeller.
Evin arhasından gel, güzeller güzeller,
Cazu anan duymasın, güzeller güzeller.
Ay ışıhdır varamam, güzeller güzeller,
Dile destan olamam, güzeller güzeller.
Ay buluda giren de, güzeller güzeller,
Bağlasalar duramam, güzeller güzeller.
Giden olan geri bah, güzeller güzeller,
Aldın ahlım geri bırah, güzeller güzeller.
Ya beni bile götür, güzeller güzeller,
Ya da beni dilden bırah, güzeller güzeller.
Gara davuh kaçıyor, güzeller güzeller,
Ganadını açıyor, güzeller güzeller.
Bıldıırki sevdüğüm gız, güzeller güzeller,

Bu yıl benden kaçıyor, güzeller güzeller.

Güneş ıbrıh ılıtmaz, güzeller güzeller,

Gönül yarı unutmaz, güzeller güzeller.

Gar dağından gar gelse, güzeller güzeller,

Yüreğimi farıtmaz, güzeller güzeller.

İlengerde duz olsam, güzeller güzeller,

Böyüğ evde gız olsam, güzeller güzeller.

Yar bacaya gelende, güzeller güzeller,

Evde yaloz olsam, güzeller güzeller (KK:88).

2.6.1.58. Ha Buradan Aşağı

Ha buradan aşağı

Ben inemem inemem

Küçüceksin sevdiğim

Sözüne güvenemem

Ha burası ne bayır

Gülün dikenden ayır

Sevdalıktan öleni

Kayır Allah'ım kayır

Ha buradan aşağı

Buzlar sallanır buzlar

Erkekler asker oldu

Arzuhal verin kızlar

Al aşağı vur dizi

Baban duymasın bizi

Baban duyarsa bizi

Öldürür ikimizi

Al aşağı aşağı

Fistan kırmalarını

Beğenemedim gelin

Senin durmalarını (KK: 192).

2.6.1.59. Karaysar'ın Yolları

Ha buradan o yan

Karaysar'ın yolları

Dola gelin boynuma

O sırmalı kolları

Ha buradan o yana

Yana yüreğim yana

Gel otur şu yanım

Dön o yana bu yana

Geceler ay ışığı

Elinde bal kaşığı

Hiç çıkmıyor aklımdan

Güzeller yakışığı

Ay ışıktır varamam

Varsam yarı bulamam

Girsem yarin koynuna

Sabahtan uyanamam (KK: 88).

2.6.1.60. Giresun'un Evleri

Giresun'un evleri

Şımayınan kaynama

Benimle oynadın

Başkasıyla oynama

Giresun'un evleri

Başustanın yapısı

Benim için açılmış

Hapishane gapısı

Ağam nerede galdı

Paşam nerede galdı

Sevgilimin golları

Benim boynumda galdı

Giresun kayıkları

Hep geliyor karından

Sevdim de alamadım

Ölüyorum efkarımdan

Giresun Ordu Pazar

İçinde bir kız gezer

Elinde divit kalem

Dertlere derman gezer

Hey Giresin giresin

Beriye gelmez misin

Dünyada ettiklerin

Ahrette çekmez misin (KK: 154).

2.6.1.61. Garadır Gaşların

Garadır gaşların ferman yazdırmaz

Bu aşk beni diyar diyar gezdirmez

Lokman hekim gelse yarem azdırmaz

Yaremi sarmaya yar kendü gelsün

Ormanlardan aşarım, aşar gelirim

Nazlı yarı kaybettim, ağlar gezerim

Ormanların gümbürtüsü, başıma vurur

Nazlı yarın hayali karşımda durur (KK: 154).

2.6.1.62. Türkü

Gurşunun gavaklığı

Dibinin yaprahlığı

Yahtı beni kül etti

Bu yerin ıraklığı

Sıra sıra süğüdlər

Bu kızları öğüdlər

Bu köyün kadınları

Bu kızları öğüdlər (KK: 63).

2.6.1.63. Nenni de Yarım Nenni

Şu tepe güllü tepe

Neni de yarım neni

Su gelür sele serpe

Eski de yarim hani

Dediler yar uyumuş

Neni de yarim neni

Uyartdum öpe öpe

Eski de yarim hani

Altındır alaya değil

Neni de yarim neni

Gümüştür galay değil

Eski de yarim hani

Dediler yarin gelmiş

Neni de yarim neni

Uyartdum öpe öpe

Eski de yarim hani (KK: 153).

2.6.1.64. Türkü

Şu yüce dağları

Duman gaplamış

Yine mi gurbet ellerde

Gara haber var

Seher vahtı bu ellerde

Kimler ağlamış

Çimenler üstünde

Gözyaşları varı (KK: 119).

2.6.1.65. Yüce Dağ Başında

Yüce dağ başında

Yaylan Taylan

Acep benim gibi de var mı

Emeği zayolan

Yüce dağ başında

Yatan evliya

Bir dilek diledim

Gadir Mevlaya (KK: 192).

2.6.1.66. Şu Tepe

Şu tepe pullu tepe

Çıhtım su sele serpe

Gittim yarin goynuna

Uyardım öpe öpe

Yımirtamın Sarısu

Yere düştü yarusu

Allah nasıl edecük

Oldu gece yarusu (KK:88).

2.6.1.67. Oy Fındıklar

Oy fındıklar fındıklar kızlar fınduk ayuklar

Gızlar beni gördükde gülüklüğe bızdıklar

Hop nini ninni ninni nay

Hop nini ninni ninni nay

Bahçalarda bal gabak sen verem ettin beni

Açıktaki gelen yar, habu benim yarımdır.

Hop nini ninni ninni nay

Hop nini ninni ninni nay

Gar yavuyo yavuyo abamı giyeceksin

Adıpta gocamanı babamı diyeceksin

Hop nini ninni ninni nay

Hop nini ninni ninni nay

Başındaki çember çezer çezer bağlarsın

Gonuştüğümüz yerden gezer gezer durursun (KK: 153).

2.6.1.68. Dertli Ararsan

Uzakta arama dertli ararsan

Daha benden dertli kul bulamazsın

Söylesem derdimi döksem içimi

Billahi çıkar yol bulamazsın.

Bir yanım cehennem bir yanım cennet

Şu yalan dünyada eyleme minnet

Bir kuru canım var o da emanet

Divane gönlümde gül bulamazsın.

Küçük Mustafa'yım söylesin dilim

Esti sam yelleri kurudu dalım

Az yaşa çok yaşa ahiri ölüm

Kaçacak göçecek yer bulamazsın (KK: 153).

2.6.1.69. Kaynana Türküsü

Gasapta et ganyana

Başımda bir ganyana

Biz oğlunla yan yana

Sen dışarı ganyana

Biber ekerim biber

Ne zaman gızaracah

Gambur belli gaynanam

Ne zaman zıbaracah.

Hey gargalar gurgular

Ceviz dalı ırgalar

Şu kötü gaynanalar

Gelinlerden hal ağlar

Tereğe küleğ goydum

İçine kepeğ goydum

Gaynanamın adını

Yal yemez köpeğ goydum

Mekdubumu pulladım

Postaniye yolladım

Gaynanam gelür diye

Topal eşşeğ yolladım.

Bulgur daşı dönmüyor

Daş bulguru döömüyor

Sağ olasıñ gaynana

Pişirdiğin yenmiyor.

Gaynananın eyisi

Pelüdlüğde guyusu

Dokuz merteg altında

Uyusun da uyusun.

Gaynanam guru gaşuh

Yazuh geline yazuh

Gaynanamın götüne

İki çatal bi gazuh.

Gaynanamın metini

Yılan yesin etini

İsdedim de vermedi

Oğlunun biletini.

Gaynanam gara mesdi

Beni oluna kesdi

Kesdi de ne iş eddi

Ahşam böörüne basdı.

Dama serdim kilimi

Dud gaynana dilini

Ahşam olun gelince

Gırar gambur belini.

Gaynanam gara bacah

Tavuhları yayacak

Gocasının cebine

İpek mendil goyacak.

İki sahan salata

Ben istemem gaynata

Gaynatanın dilleri

Öldürür gelinleri (KK: 88).

2.6.1.70. Kına Türküsü

Hey adı ben adı ben

Düz tarlanın badı ben

Ayrılmış gediyorum

İçinizin yadı ben.

Anamın aş ben

Aşımın tozu ben

Selam söyleyin anama

Gülmemiş gızı ben

Gınayı getir ana

Elini batur ana

Yarın ben gediyorum

Goynunda yatur ana

Bir dal biberim

Bir dal reyhanım

Bu gece misafirim

Yarın giderim (KK: 889)

2.6.1.71. Gız Anam Gız Bacım

Gız anam, gız bacım

Sacıyah sacıyah sacdan yücedür

Gız anam, gız bacım

Evinizde galduğum bir bu gecedür.

Eyildim eteğimi çaldım belime

Ayrılıh yolunu aldım elime

Küçücük bacımı godum yerime

Batağa ev yapma gız anam

Batar da gider.

Uzağa gız verme gız anam

Yiter de gider.

Dere gıyısına ev yapma gız anam

Sel alur gider.

Anamı anamı benim anamı

Çarşamba gecesi yahın gınamı (KK: 122).

2.6.1.72. Yaylalar Otlı Olur

Yaylalar otlı olur

Suyu guvvetli olur

Allah'ın hikmetinden

Güzeller dadlı olur.

Yayla yolu bu mudur

Desdi dolu su mudur

Andır galsın suyu da

Gızın golu gurudu.

Yaylanın çimeninde

İnek yayarım inek inek

İnek senin yüzünden

Yedim güzelli dayah.

Yaylaya gideceğim

Yolları gona gona

O boncuhlu golları

Dola boynuma dola.

Suya gider bacılar

Sitilleri gıcırda

Oturmuş da ağlıyor

Serçe gibi cıvılda.

Yaylanın çimenine

Gel menine menine

Yar senin dedülerivi

Ölürsem unudurum.

Suya gider oh gibi

Peşdebalı yoh gibi

Dönib geriye bahmez

Sevgülüsü yoh gibi.

Bir gödk buğday verdim

İngiliz dabancıya

Yar ile gonusurken

Çaldurdum yabancıya.

Yaylanın yolundayım

Fındığın dalındayım

Ölenecek yanında

Gız ben senin golundayım.

Yaylanın çimeninde

Perilerin badı var

Yarım senin goynunda

Dünyaların dadı var (KK: 88).

2.6.1.73. Oy Dedim

Oy dedim vay dedim

Gız gel beni bak dedim

Gız bakmazsan vay yavrum

Bakanlar var dedim.

Oy yavrum oy da gel

Gız beni bak yavrum

Gız bakmazsan bakma da yavrum

Bakanlar var yavrum

Dağlar dağlar veran dağlar da

Gurbette yarım ağlar.

Gız ağlarsa ağlasın da

Ben burada şaşkun ağlar (KK:153).

2.6.1.74. ıkma Fındık Dalına

ıkma fındık dalına da dūřersin sırğanlığa

Kestirdim fıstanını da koydum cevūz sandıđa

Ninna aslanım ninna

Ninna gūzelim ninna

Ninna a gūlūm ninna da

Ninna sevdiğim ninna

Giresun'un uşağıda alçak bağlar guşağı

şaka maka dinlemez de eker vurur bıçağı

Ninna aslanım ninna

Ninna gūzelim ninna

Ninna a gūlūm ninna da

Ninna sevdiğim ninna

Fındık çubuklarından da yapacağım sepeti

Gız almayacaktın beni, niye dedin eveti.

Ninna aslanım ninna

Ninna gūzelim ninna

Ninna a gūlūm ninna da

Ninna sevdiğim ninna (KK:122).

2.6.1.75. Tūrkū

Sarı atkı saçağı

Gından çeker bıçağı

Severde ele verür

Delikanlı alçağı

Üzüm goydum sebedete

Çapçu oturur depede

Çapcunun usluluğı da

Şan verdi memlekete

Saruğum dalda galdıda

Gözlerim yolda galdı

Kör olsai kel çapcu da

Girebin nerde galdı (KK: 122).

2.6.1.76. Dudu Dillim İnce Bellim

Zülüflerin tutam tutam

Arasına güller katam

Nicedir yalnız yatam

Dudu dillim ince bellim

Galem gaşım sırma salım

Gelin zülfün çıkmış yandan

Hem o yandan hem bu yandan

Dudu dillim ince bellim

Ah galem gaşım sırma saçım

Gelin zülfün tarasana

Tarayıp da yağlasana

Bak yarimi yitirmişim

Koğuş koğuş arasana

Dudu dillim ince bellim

Ah galem gaşlim sırma saçlım (KK:173).

2.6.1.77. Türkü

Zabah güneşi atında

Gırmızı erüklere

Getti yarım yayliyede

Gelmiyo çeniklere

Garşıdan gel göreym

Saçın uzun öreyim

Sınanmamış guzuya

Nasıl gönül vereyim

Oturdum sofrasına

Gatık yemedüm gatık

Anan bağa vermedü

Gözüne soksun artık

Bahçelerde marulum

Gider gelür alurum

Gızıken alamadım

Gelin iken alurum (KK: 173).

2.6.1.78. Hey Ormanlar Ormanlar

Hey ormanlar ormanlar

İçinde cılga yollar

Odun olsun gurusun

Yarimi seven gullar.

Çıhdım çamın başına

Yeşil kazak dohudum

Sevdalılı mektebinde

Yedi sene ohudum.

Çıhdım çamın başına

İndim yarılarna

Mevlam sabırlar versin

Asker garılarına

Gitme çala yuharı

Alır seni çalular

O ipeği şalvarı

Yırtar delüganlılar

Ele çoban davarı

Ormanın serinine

Uyan Eminem uyan

Keleklerin sesine.

Sigaramı yandurdum

Penceriye gondurdum

Uyhudaki yârimi

Öptüm de uyandurdum (KK: 172).

2.6.1.79. Tepe Başı Ağaçlar

Tepe başı ağaçlar

Gızlar findih ayıtlar

Gocamana gız verme

Sarılmada dat yokdur

Giresun gayıkları

Hep dönüyor karundan

Sevdim de alamadım

Ölüyom efkarımdan

Giresun'un evleri

Şumayunan ganyana

Gız benimiynen oynadın

Başkasıynan oynama (KK: 88).

2.6.1.80. Türkü

Köy içinde guşburnu

Guşburnu güllenür mü

Köy içinden yar sevdim

Mendili kirlenür mü

İskemim var ayaklı

Üstü mavi boyahlı

Bir köyden yar sevdim

Kediden gan ayahlı

Boğazında liralalar

Kedinin izi gibi

Bir gız sevdim ben böyle

Gavurun gızı gibi

Anbar üstü hızardan

Yar geliyi bazardan

İnşallah çatlatmazlar

Bu herifi nazardan

Su bağladım küllüğe

Küllükten erüklüğe

Bir yar sevdüm böyledür

Güçcükden garipliğe

Anbar üstü hızardan

Yar geliyi bazardan

Bir gız sevdim böyledür

Çatladular nazardan

Garşunun gavaklığı

Dibinin yaprahlığı

Yahtı beni kül etdi

Bu yerin ırahlığı

Sıra sıra söğüdler

Bu gızları öğüdler

Bu köyün gadınları

Bu gızları öğüdler

Anbar üstü hıazardan

Yar geliyi bazardan

Bir yar sevdim küçücek

Çatladular nazardan (KK: 7).

2.6.1.81. Oy Giresun

Oy Girasun Girasun

Biraz beri gelesin

Sağa giden gelmiyü

Dibinden devrülesin

Giresun kayıkları

Hep geliyü karinden

Sevdim de alamadım

Ölüyüm efgarından

Gemilerin sereni

Tanımadım geleni

Acab neriye gorlar

Sevdalıktan öleni (KK:154).

2.6.1.82. Kına Türküsü

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar

Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler

Annesinin bir tanesini hor görmesinler

Uçan da kuşlara malum olsun

Ben annemi özledim

Hem annemi hem babamı

Ben köyümü özledim

Babamın bir atı olsa binse de gelse

Annemin yelkeni olsa uça da gelse

Kardeşlerim yollarımı bilse de gelse (KK: 119).

2.6.1.83. Ula Ula Niyazi

Sivrinun tepesinde

Vardur dikili taşlar

Soğlemono'dan aşağı

Akar sevdalu başlar

Ula ula Niyazi

Yiyecek musun beni

Adam adamı yese

Adam yerdi nenemü

Sivrinün tepesinde

Vardır dikili taşlar

Soğlemono'dan aşağı

Akar sevdalu taşlar (KK: 119).

2.6.1.84. Garlı Dağlar

Garlı dağlar garanluğun basdı mı

Gahbe feleh ayruluğun vahtı mı

Garlı dağlar ne olur garlı dağlar ne olur

Ayruluk gelince de gahrimden ne olur

Garaysar dağları kar ile boran

Aldı yüregimi derd ile virem

Bir bulut gaynuyor Sivas elinden

Ucu telli mektüp geldi asger yarimin elinden

Allah şu asgere uzun ömürler vere

Teskeresin alıp geriye döne

Garlı dağlar beri gel

Asger ağamdan izin al (KK: 153).

2.6.1.85. Türkü

Ay vuruyi vuriyi

Vurup vurup duruyi

Girdim yarin goynuna

Dudaklarımı guruyi

Ay ışıhtır varamam

Dile destan olamam

Ay buluda girende

Bağlasalar duramam

Ay duvar aşmak ister

Baldudah yaşmak ister

şu benim cahil gönlüm

Yara gavuşmak ister

Ay bulutda bulutda

Canlarım galdı tutda
Varsın galsın o tutda
Yenisi var sanduhda
Ay gediyr gediyr
Gözüm ayı güdüyr
Gız heç bakma bana
Gönlüm güzel seviyr (KK: 122).

2.6.1.86. Yaylalar Yaylalar

Ay ahşamdan aş da gel
Yaylalar yaylalar
Cılga yola düş de gel
Dilo dilo yaylalar
Eğer baban vermezse
Yaylalar yaylalar
Vicdanına danış da gel
Dilo dilo yaylalar
Ayn önünde yıldız
Yaylalar yaylalar
Nerden gelürsen baldız
Dilo dilo yaylalar
Sen git de ablan gelsin
Yaylalar yaylalar
Duramirem yalnız

Dilo dilo yaylalar (KK: 192).

2.6.1.87. Guguş Türküsü

Guguş huri bir bilene

Sinesi cennet girene

Ceylana benzer ceylana

Oyy Dağlar oyy

Guguş'u gördünüz mü

Oyy oyyy

Guguş'un yaylası Kızılan yaylası

Vermedi Guguş'u bana babası

Yürekten silinmez sevda yarası oyy

Yıllar Guguş'um oyy gördünüz mü oyy oyy

Yürekten silinmez sevda yarası oyy oyy

Yıllar Guguş'u gördünüz mü oyy oyy

Yüklerdi yükünü yaylıya giderdi

Guguş'um da beni candan severdi

Beni gelir diye geri bakardı

Yollar Guguş'um oyy gördünüz mü oyy oyy

O yolları oymak oymak

Olmazımış yara doymaak

Ağzı süt dudağı kaymak oyy

Sular Guguş'u oyy gördünüz mü oyy oyy (KK: 159).

2.6.1.88. Atma Türkü

Al düğme, yeşil düğme

Dikerim işliğime

Senden başka seversem

Doymayın gençliğime

Anam ayırsın beni

Ben gurudum, gurudum

Olsa polis dabancam

Gız gocanı vururdum

Armut dalda sararsın

Yar beni sen ararsın

İkimizin çırası

Bir gecede gararsın

Başında çemberi

Halebedür halebe

U benim sevdiceğim

Giresun da talebe

Ben dereden geçerken

Daş üstüne daş guydum

Ayrılamam yarimden

Bir yastığa baş guydum

Deniz üstünde mimler

Kuşlar gafeste inler

Benim galbimde sensin

Sizinkiler de kimler

Dere gunduzu musun

Sabah yıldızı mısın

Ay gibi parlıyorsun

Padişah gızımısın

Fındık toplayan gelin

Fındık dalda gamlasın

Eğil bir yol öpeyim

Aklım sende gamlasın

Gadifenin hasını

Ben oydum yakasını

Bir anneden üç oğul

Seçtim aldım hasını

Gayalardan gayarım da

Yoktur benim ayarım

Ben bu dertten ölürsem

Gaderime sayarım

İki iki bir ettim

Daha oduna geldim

Yar ile konuşurken

Akşam namazı ettim

Mani benim ezberim

Kan ağlıyu gözlerim

Gurbete yar yolladım

Gelür diye gözlerim

Maniciyim manici de

Gerdan altında inci

Anam babam verürse

Alıcıyım alıcı

Sarmaşık bülbülleri de

Yiyeyim o dilleri

Açtı yeşil yapraklar da

Ne muhabbet günleri

Sise giderim sise de

Sisin yolları çise

Darıldınsa bubana de

Hadi gidelim bize

Türkülerim iyi mi

Daha söyleyeyim mi

Ay battı şafak attı

Yine yalvarayım mı

Yarım ne has olmuşun

Tam gareri bulmuşun

Çoktan beri görmedim

Sevilecek olmuşun

Yeşil sanduğ açarım da

İçinden gül saçarım
Annemden isten beni de
Vermeseler kaçarım (KK: 88).

2.6.1.89. Atma Türkü

Haliloğun İti
Allah aldı canını
Otuz altı yaşında
Ölüsünü buldular da
Ali Bey'in gaşında
Ankara'ya yollandı da
Bozalak itin başı
Dillere destan oldu da
Halilon itinin yaşı

Haliloğun itinin
Dişlerini alduduk
Haliloğun itine
Serum bile takduduk

Bu haliloğun iti de
Çok felaket yürürdü
İki sefer yürüdümü de
Peşinden ösürürdü

Bu haliloğun iti de
Felaket yürüyodu

Çarşamba günlerini de

Ezbere biliyodu

Haliloğun itinde

Ne tüğ kaldı ne dişi

Belki de zamanında

Daladı elli kişi (KK: 195).

2.6.1.90. Atma Türkü

Al var mı

Dopdolu

Alalım baştan

Kalemi kaştan

Ha o yana

Ha bu yana

Ha bu sefer

Alada hey (Koro hep birlikte)

(Erkekler)

Elinde çingıl orak

Gelin tarlan ne ırak

Yar size geleceğim

Kapıyı açık bırak

(Erkekler)

Ekini biç biç

Çık örenin başına

Adam heves ediyor

Değmiş on beş yaşına

(Kadımlar).

Al eline bir orak

Gelin öğrene durak

Böyle nasıl oluyor

Bugün aramız ırak

(Kadımlar).

Ekin biçtim destem var

Yatak serdim hastam var

şu köylerin içinde

Çubuk boylu yosmam var

Katmışlar

Katmışlar

Yağı bala katmışlar

Üç güzel görmüşler

Nerede

şu karşıki konakta (ırgatta).

Alada hey (Koro hep birlikte). (Sarısözen, TRT türkü Arşivi No: 1008).

2.6.1.91. Atma Türkü

İmeciye gidenler

Hep gazmalı gazmalı

şu benim sevdiceğim

Başı beyaz yazmalı

Gazmayı gaza gaza
Önleri vurdum saza
Yenge gurban olayım
Yanında gazan gıza
İmeciye baksana
Geri vuruyu geri
Evlerinin önünde
Vardır gonusma yeri
Habu dereler gibi
Bi boşalsam bi dolsam
Tene torbacuğuna
Bi mavi boncug olsam
Gazalım ekinleri
Önler edelim önler
Heç ağılımdan çıkmıy
Güzelim eski günler
Ekinleri gazanlar
Odları da gazacak
Çakır gözlümü benden
Ölüm ayırır ancak
Peşdemalın içinden
Tene mi atıyusun
O ne çalımlı bakış

Ağlımı gatiyusun

İmecimiz var bizim

Guşluğa gelü müsün

Söyle bana sarı gız

Öl desem ölü müsün

Galdur gazmayı galdur

Galdur boyundan aşur

Bana sebep olanı

Mevla'm yolundan şaşur

Oy imeci imeci

İki goyun bi geçi

İmecinin içinde

Ben olsam kemeñeci

İmecinin önünde

Düdük çalarım düdük

Giddi gelmez yollara

Daha dün yemek yedük

Kemeñeci çalıyu

Gidelim sıra mele

Köyün bi güzeliydi

Nası gidicek ele

Vurduk ekini başa

Şimdi çalkalayalım

Köyü beğenmedin ki

Sana nasıl yanalım

Dağatın suyumuzu

Tallanın başlarında

Aklım galdı gülümün

Gınalı saçlarında

Belledim tallaları

Tokalağa ezmelü

Seğen ile sarıgız

Yaylaları gezmeli (Günay, 2010).

2.6.1.92. Atma Türkü

Kaldır kazmayı kaldır

Kaldır başından aşır

Meraklı olan kızlar

Cebinde silah taşır

Ah imeci imeci

İki koyun bir geçi

İmecinin içinde

Ben olsam kemeñeci

Kazmayı kaza kaza

Çıktın önlerin yaza

Yenge ben dolanayım

Yanında kara kıza

İmeceye baksana
Geri vuruyur geri
Evlerinin önünde
Vardır konuşma yeri (Günay, 2010).

2.6.1.93. Hop Ninnayı Ninnayı

Altun yüzük var benim
Parmağıma dar benim
Karaysar'ın içinde
Tombul boylu kız benim
Hop ninnayı ninnayı
Gel oynayı oynayı
Karaysar taşı bende
Kumaşın hası bende
Çatlan patlan komşular
Yiğidin hası bende
Hop ninnayı ninnayı
Gel oynayı oynayı
Gökte yıldız kah gider
Kah eylenir mah gider
Bugün ben yarı gördüm
Sandım padişah gider
Hop ninnayı ninnayı
Gel oynayı oynayı

Altın yüzük möhrelî

Eli gümüş dehleri

Ben sana yar mı derim

Hey hizmetker çehrelî

Hop ninnayı ninnayı

Gel oynayı oynayı

İnci çitin incesi

Dağların delicesi

Gene fikrime düştün

Gönlümün eğlencesi (KK: 121).

2.6.1.94. Ulan Nazim Öldürdün Beni

Ulan nazim öldürdün beni

Nazımın dedüğüleri bir cahil uşah

Sağ yanında elma sol yanı fişğ

Eyvah ana eyvah ben gider oldum

Küçücüğ baçcımı yerine goydum.

Uzah yere gız verme yiter de gider

Saciyah bacağı batar da gider

Eyvah ana eyvah ben gider oldum

Küçük bacımı yerine göydüm

Kürdün develeri geç gelür

Hafdadan hafdiya garnın aç galur

Elin ekmeğ tegnesi sana güç gelür

Eyvah ana eyvah ben gider oldum

Küçük bacımı yerime goydum.

Evlerinin önü gara biberim

Ahşam misafirim, sabah da giderim

Eyvah ana eyvah ben gider oldum

Küçücük bacımı yerime goydum.

Çağırın gardaşını belimi bağlasın

Çağırın anasını girsin çıhsın ağlasın

Çağırın ablasını başımı bağlasın

Ağla anam ağla ben gider oldum

Küçücük bacımı yerime göydüm (KK: 173).

2.6.1.95. Değerlendirme

Giresun yöresi türkülerinde aşk, sevdâ, doğa gibi konular işlenmiştir. Türkülerde yöre insanının yaşamından izler görülür. Bu bağlamda yaylacılık geleneği; özellikle yayla yaşamı, yaylaya göç ve yayla sevgisine değinilmiştir. Aşağıda verilen türkü örneğinde yöre insanının yayla tutkusu açıkça görülmektedir:

Oy Giresun Giresun oy Kümbet, Bektaş yaylası

Hastaya ilaç gibi Dikmentaş'ın yaylası.

Şu kümbet dedikleri yaylaların

Babası da yaylaların ağası

Yaylacılık geleneğinin önemli bir aşaması olan yaylaya göç yöre insanın için büyük bir heyecandır. Günümüzde köyden yaylaya göçler arabalarla olurken eskiden yaylada kullanılacak eşyaları genellikle insanlar taşırdı. Yaylaya göç gençle için de bir fırsat gibiydi. Kalabalık göçlerde gençler sevdiklerini görür, büyük heyecan yaşardı. Guguş türküsünde de görüldüğü gibi yaylaya göç giderken Guguş'un gözleri de sevdiğini yani Hoş Oğlan'ı aramaktadır:

Yüklerdi yükünü yaylıya giderdi

Guguş'um da beni candan severdi

Beni gelir diye geri bakardı

Yollar Guguş'um oyy gördünüz mü oyy oyy

Giresun'un en önemli geçim kaynağı olan fındık yöre türkülerinde bolca işlenmiştir. Zaman zaman düşük fındık fiyatı için hiciv amaçlı atma türküler söylenmiş, zaman zaman da fındık bahçesinde geçen aşklar türkülerine konu olmuştur.

Giresun yöresi türkülerinde yöre insanının giyim kuşamından, yörede var olan el sanatlarına kadar yöre kültürünün anlatan birçok konu türkülerde işlenmiştir. Yörede geleneksel kadın giyiminin önemli parçası olan peştamal ve erkek giyiminin önemli parçası olan kuşak türküler de sık sık geçmektedir:

Giresun'un uşağında alçak bağlar guşağı

Şaka maka dinlemez de çeker vurur bıçağı

Suya gider oh gibi

Peşdembalı yoh gibi

Dönib geriye bahmez

Yörelere göre *kesme türkü*, *karşı-beri*, *karşılama* ve *kovalama* gibi adlarla da bilinen *atma türküler* yörede özellikle düğün, yedi (düğün ertesi), ternek/vartivor (yayla eğlenceleri), bayramlar, şenlikler, imeceler veya uzun yayla yolculukları sırasında söylenmektedir (Günay, 1976: 73).

İmece, yayla yolculukları, düğün gibi ortamlarda evlenme çağındaki genç kız ve erkekler birbirlerine atma türküler söyleyerek duygularını ifade etmektedirler. Atma türkülerde birine duyulan kızgınlık, kırgınlık gibi duygular da edebi bir üslupla, seviyeli bir şekilde dile getirilmektedir.

2.7. Mani

Mani, genellikle birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan, daha çok hecenin yedili ölçüsüyle söylenen halk şiidir (Güncel Türkçe Sözlük). Saz ve tekke ozanları da bu türe ilgi göstermişler, maniler söylemişlerdir. Maniler genellikle, dört dizeden oluşur; 5, 6, 7, 8, 10, 14 dizeli olanları da bulunur. Daha çok, hecenin yedili ölçüsüyle söylenir. Uyak dizeli olanları da bulunur. Uyak düzeni a a b a biçimindedir; ab c b biçiminde olanları da vardır. Konuları hafif alay,

sevi, ayrılık vb. duygularıdır. Manilerde anlatılmak istenen düşünce ya da duygu genel olarak son iki dizede toplanır (Yazın Terimleri Sözlüğü, 1974: 168). Bir tek dördlük içinde bir anlam bütünlüğü gösterir. Genellikle anlamın ağırlığı üçüncü ve dördüncü dizelerdedir. Mânilerde anlamın dört dizeye yayılması, ilk iki dizede çizilen tablo mâniyi estetik bir yapıya kavuşturur. İlk iki dize mâninin dış dünyayla bağıdır. Üçüncü ve dördüncü dizede duygu ve düşünce ortaya konulur. Mânilerin doğaçlama söylenmesi mâniyi iki bölüme ayırır. Birinci bölüm genellikle hazırlıktır ve maniciye kafiye, söz için zaman kazandırır. Manici için birinci bölüm çağrışım, duygu ve düşünce için hareket noktasıdır (Boratav, 1978:185).

Maniciler, maninin kafiye ve redif bölümüne ayak adını verirler. Maniciden ayak bulması, ayağı ayağına denk getirmesi beklenir. Maniler; “manici, mani yakıcı, mani düzücü, mani atıcı “adı verilen kişiler tarafından doğmaca olarak özel bir ezgiyle söylenir (Dizdaroğlu,1969: 67).

Mani kelimesi yerine Azerbaycan’da bayatı, mani, mahnı, mahna, Başkurtlar şığır, törö, Irak Türkleri hoyrat, horyat, koyrat, Kırım Türkleri, çing / çinik/ çinig, Özbekler aşule, koşuk, törtlik, Kırgızlar tört sap, Kazaklar ayrısapa, gayım ölung, ölen türü, Tatarlar şığır, töri, Türkmenler rubayı, rubağı, Uygurlar törtlik kelimelerini kullanırlar (Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, 1991: 558-559). Türkiye’nin bazı bölgelerinde mâna, me’âni, hoyrat, karşı-beri kelimeleri mani yerine kullanılmaktadır.

Manilerin tasnifi konusunda birçok araştırmacı çalışma yapmıştır. Doğan Kaya manileri yapılarına göre, hazırlanış ve uygulanışlarına göre ve konularına göre olmak üzere üç grupta tasniflemiştir:

1- Yapılarına göre maniler

a- Hece sayısına göre maniler

Dört heceli maniler

Beş heceli maniler

Altı heceli maniler

Yedi heceli maniler

Sekiz heceli maniler

On bir heceli maniler

b- Mısralarına göre maniler

Düz maniler

Kesik/cinaslı maniler

Yedekli maniler

Müstezat maniler

2- Hazırlanış ve uygulanışlarına göre maniler

a- Niyet manileri

b- Katar manileri

c- Karşılıklı maniler

d- İş yaparken söylenen maniler

e- Saya manileri

f-Bayraktar manileri

g- Soru-cevaplı maniler

3- Konularına göre maniler

a- Sevda manileri

b- Şehir manileri

c- Ramazan manileri

d- Mektup manileri

e- Askerlik manileri

f- Öğüt manileri vb (2004: 51-52).

Manileri genellikle kadınlar söylese de âşıklar arasında da mani söyleme geleneği yaygındır. Muamma ve lügaz gibi “askı” geleneğine bağlı manilerin yanı sıra halk hikâyeleri içinde de âşıkların mani söyledikleri görülmektedir.

Kadınla erkeğin kapalı toplum kuralları gereği konuşup bir araya gelmeleri belli ortamlarda olabilirdi. Maniler, çeşitli törenlerde, eğlencelerde, toplantılarda, inanış ve âdetlerin arasında ve mektuplara yazılan rumuzlu manilerle haberleşme gibi bir işlev de üstlenmiştir (Başgöz,1986:225).

Türkiye’de manilerin söylendiği çeşitli ortamlar vardır. Ramazan ayında bekçi ve helasçılar, sokak satıcıları, niyete ve fala bakan kızlar, semai kahvelerinde âşıklar ve mahalli sanatçılar, hıdrellez ve nevrüza katılan insanlar imeceye, sıra gecelerine, düğünlere ve eğlencelere katılanlar vb. kendilerine daima mani söyleyebilmek için imkân bulabilmişlerdir. Anadolu’da özellikle mani söyleme toplantıları düzenlenmez (Kaya, 2004: 39).

2.7.1 Giresun İlinden Derlenen Maniler

2.7.1.1. Kafiye Şeması “aaaa” Şeklinde Olan Maniler

Cıgaramın dumanı

Yoktur yârin imanı

Olsa yârin imanı

Galkar dağın dumanı (KK: 63).

Geline bak geline

Gına yahmış eline

Yavrusunu da beline

Düştü sarhoş eline (KK: 8).

Gızdur nazdur

Bin kuruş azdur

Bin daha getir

Bindür götür (KK: 24).

Mavi boncuk boğazda

Benim yârim Sivas’ta

Varsın olsun Sivas’ta

Gelir mayıs kirazda (Kızıl, 1999:71).

2.7.1.2. Kafiye Şeması “abbb” Şeklinde Olan Maniler

Bir findığın içini

Yar senden ayru yemem

Bugün ben yâri gördüm

Öldüğüme gam yemem (KK.173).

Gaynanam gara gazan

Beni oğluna kesti

Kesti kesti ne etti

Oğlu bağına bastı (KK:173).

2.7.1.3. Kafiye Şeması “aaba” Şeklinde Olan Maniler

A benim alışığım

Bal ile karışığım

Böyle miydi ah yavrum

Seninle konuştuğum (Öksüz, 2015: 436).

A mektubum var da gel

Haberim al da gel

Bir idik iki olduk

Üç olduk mu sor da gel (KK: 87).

Ağasar dere içi

Yayılır goyun geçi

Yapma şekere benzer

Yârim ağzının içi (KK: 87).

Al aşağı vuralım

Tahtaları kırılım

Bizim köyde usta çok

Hep yeniden yaptırılım (KK:103).

Al kadifenin enini

Gizli severim seni

Aşkareye çevirdim

Bırakmam inan seni (Öksüz, 2015: 436).

Al tavandan belleri

Belle bellemeleri

Yar güvendidin beni

Sevindürdün elleri (KK:51).

Ala kilim dürüldü

Sandıklara sürüldü

Esgi köyün kızları

Şardağı'na sürüldü (KK:103).

Armudum demedin mi

Soyup da yemedin mi

Ben ellerin köyüne

Gidemem demedin mi (KK:84).

Armudun gurusuna

Çıkamam yarusuna

Adam havas ediyu

Gızların sarusuna (KK:55).

Armut dalda bi çiçek

Benim yavrum güccücek

Benim yavrum böyürse

Hepisini geçicek (KK:55).

Arpa biçtim destem var

Örtü serdim hastam var

Garlı dağlar ardında

Çubuk boylu yosmam var (KK:88).

Arpa eğdim çöllere

Yoldurmadım ellere

Köy içinden yar sevdim

Bildürmedim ellere (KK:88).

Asarcuğun düzleri

Sür de gel öküzleri

Dönmüş aya benziyor

Mustafa'nın gözleri (KK:88).

Aş da gel aş da gel

Dağları dolaş da gel

Eğer yolu bilmez isen

Kervana garış da gel (KK.173).

Aşka düştüm ben yeni

Baştan çıkardın beni

Bir kılına bir altın verseler

Vermezdim seni (KK:55).

At başından beyazı

Gelsin dağların yazı

Ben Pazarsuyu ile geçirdim

Hem baharı hem yazı (KK:103).

At kapıda kapıda

Beş liram var kutuda

Yar geldi deseler

On beş lira var kutuda (KK:173).

Ata bak kısrağa bak

Gökteki mektuba bak

Sende dilediğin yeri

Çabuktan almağa bak (KK:55).

Ata vurdum atmayı

Oynadurlar Fatma'yı

Fatma nerden öğrenmiş

Çifte göbek atmayı (KK:55).

Ateş olduk ocaktan

Yanyom sıcaktan

Öleceğim sevdiğim

Galdur beni gucaktan (KK:87).

Ay ışırır ışırır

Horozlar çığrışıyır

Sabah yıldızı gibi

Adamlar üşüyir (KK:173).

Ayağunda çorabın

Püskülleri örmeden

Allah alma canımı

Ben o yâri görmeden (KK:87).

Ayna attım denize

Geliyu yüze yüze

Gıymetimi bilene

Beş yüzeyim beş yüze (KK:87).

Ayna guydum köşeye

Su doldurdum şişeye

Sarılalım yatalım

İkimiz bir köşeye (KK:55).

Ayağunda takunya

Gel atlıya atlıya

Baban seni verecek

Boynu gravatlıya (KK:87).

Bal koydum azık sana

Gel gitme yazık sana

Sen ölme ben öleyim

Yiğitsin yazık sana (Çamoluk Derneği, 2003: 135).

Başında yaşmak

Nerde kaldı kavuşmak

Hiç bize gelişmiyor

Tenhalarda kavuşmak (KK:55).

Başındaki bürüncek

Ucu yere sürüncek

Benim sevdiğüm yar

Her gün bana görüncek (KK:71).

Ben armudu dişlerim

Sapını gümüşlerim

Ben yârimin ismini

Dikoltama işledim (KK:55).

Bertiğe çiçek açar

Etrafa koku saçar

Vartana'da yârım var

Beni görünce kaçar (Çamoluk Derneği, 2003: 116).

Bir ay doğar kırandan

Kıranın gediğinden

Mevlam beni ayırma

Gönlümün sevdiğinden (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Bir guş vurdum Alaca'da

Başladım dört ağaca

Aslanıma bir ev yaptılar

Ne gapı var ne baca (KK.173).

Bu evi yapan usta

Yatsın yedi yıl hasta

Hiç delik bırakmamış

Delikanlılar baksa (K:71).

Bu yıl darı çok oldu

Doldu serenti doldu

Ne yapalım sevdiğim

Bize allah'tan oldu (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Bu yıl fındık çok oldu

Doldu sepeti doldu

Ne yapalım fadimem

Bize Allah'tan oldu (KK:84).

Burdan bir atlı geçdi

Yarama bastı geçdi

Yetiş dohtor yanıma

Yaremin vahtı geçdi (Kk.173).

Çarşıdan aldım mısır

Altına serdim hasır

Affet beni sevdiğim

Sana ettim bi gusur (KK:88).

Çayır çimen dizime

İzime gel izime

Dolanayım Ayşe kız

Yanan elma yüzüne (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Çıkrık kapıyı açtım

Açtım da geri kaçtım

Aynalı odalarda

Yârimle buluştum (KK:103).

Çınarların söğüdü

Kimden aldın öğüdü

Ben sana yar dedikçe

Senin gönlün büyüdü (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Çiçek aldım çimenden

Doyup usanmadım senden

Yer yağmurdan doyarsa

Bend e doyarım senden (KK:173).

Çuha yelek geymeli

Yakaları düğmeli

Öpme ile doyulmaz

Seni bütün yemeli (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Evleri dört köşeli

İçi mermer döşeli

Karlar oldum eridim

Ben bu aşka düşeli (KK:55).

Dağda darı çöketi

Ben aramam yiteni

Dişim ile alırım

Kız koynunda biteni (KK:148).

Dağda davşan avlarım

Ben bir bekra oğlanım

Köylü beni everin

Gızlarığzı severim (KK:173).

Dağdan gelür daş gibi

Golları ateş gibi

Oturmuş Kuran öki

Yanatım ateş gibi (Kızıl, 1999: 65).

Dam üstünde duran kız

Bayram geldi donan kız

Bayram kurbansız olmaz

Ben sana kurbanım kız (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Daştı dereler daştı

Daşın başından aştı

Ne ağlarsın Hayriye

Gızın gocaya kaçtı (Bayram, 2012: 67).

Dağda ala dana

Sinek düştü ayrana

Gelinleri oynatan

Kaynanadır kaynana (KK:103).

Davul öter ıraktan

Çimen yandı guraktan

Bu yıl böyle giderse

Ben ölürüm meraktan (KK:55).

Dere akıyı dere

İki daştan bi yere

Başımı bağladılar

İstemedüğüm yere (KK:87).

Dere doldu daşınan

Gözüm doldu yaşınan

Allah ben nere gidem

Bu belalı başınan (KK:173).

Dere geliyor dere

Gumunu sere sere

Dere al götür beni

Yârimin olduğu yere (KK:88).

Dereler akmayınan

Ne olur bakmayınan

Çirkin güzel olur mu

Çok altın takmayınan (KK:173).

Dereler saz olur

Gül açılır yaz olur

Ben yârime gül demem

Gülün ömrü az olur (KK:87).

Dıman gelür dağlara

Yayulur ovalara

Ala gözlüm

Geldi mi buralara (KK:173).

Dul garının fendine

Buyurdum efendime

Çok musgalar yazdurdum

Yakamadum gendüme (KK:87).

Dut ağacı dut verür

Yağrağını gıt verür

Bir gelün her yanuna

Umut verür (KK:173).

Dut ağacı dutludur

Dibi yeşil otludur

Kurban olduğum Allah

El kızı ne tatludur (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Düğüne mi geldiniz

Tahtaları deldiniz

Teker teker baş olmaz

Sıradan hoşgeldiniz (KK:103).

Elbisesi dar demem

Gel de beni sar demem

Horonu bilmeyene

Benim yârim var demem (Çamoluk Derneği, 2003: 118).

Emiden findık toplıy

Hopur hopur hoplıy

Çıkılmış dağın başına

Menoşeler toplıy (KK:173).

Entarisi pireden

Su doldur dereden

Yaktı kül etti beni

On beşime girmeden (KK:55).

Eski cami direk ister

Söylemiye yürek ister

Benim karnım toktur ama

Arkadaşım börek ister (KK:103).

Evlerinin önü pınar

Soksam kolum donar

Sağ kulağım çınılıyor

Acep yar beni mi anar (Kızıl, 1999:65).

Ey gemici gemici

Nerden aldın pirici

Habu köyün içinde

Benim yârim birinci (KK:55).

Eyninde yün örmesi

Beyaz beyaz düğmesi

Çok hoşuma gidiyo

Gonuşurka gülmesi (KK:71).

Fındığın çalısını

Gırarlar yavrusunu

Gücükten evlenenin

Alurlar garısını (Bayram, 2012: 67).

Fındık fıstık olur mu

Saman yastık olur mu

Yar gurbete giden de

Böyle dostluk olur mu (Öksüz, 2015: 434).

Fındık kadar sazıcık

Sular kadar azıcık

Ben yârime gül demem

Gülün ömrü azıcık (KK:87).

Fındık toplarım fındık

Bahçede yaptık sevdalık

Kör olası kaderim

Yapmadı beni ocaklık (KK: 89).

Fındık toplarım fındık

Dallarımı kırmadan

Alır kaçarım seni

Anan baban duymadan (KK:103).

Fındık toplayan gelin

Fındık yolda kalmasın

Gel biraz konuşalım

Aklım sende kalmasın (KK:10).

Fındığımı iç ettim

Yaylalara göç ettim

Ben o yârin yolunda

Bu canımı hiç ettim (KK:89).

Fidan diktim sökülür

Yaprakları dökülür

Eller yârim dedükçe

Benim ömrüm sökülür (KK:173).

Gadife biçim biçim

Ölürüm senin için

Dostlar düşmanım oldu

Seni sevdiğim için (KK:55).

Gadife yastığım yok

Odana bastığım yok

Senden başka benim

Daha dostum yok (KK:55).

Gadifeden kesesi

Gayfeden gelir sesi

Oturmuş gumar oynar

Ciğerimin köşesi (KK:55).

Garınca gaderince

Yazı yazarım ince

Güzellik de ne imiş

Gaderin olmayıca (KK:55).

Garşıda görünürsün

Gırmızı bürünürsün

Isıtmayı bana ver

Sen sarı görünürsün (KK:87).

Gale galeyeye garşu

Galenin önü çarşu

Yaz da yolla bir mektup

Dosda düşmana garşu (KK:173).

Gapında çalı mıyım

Acep ben delü müyüm

Sen beni alur musun

Ben seni alur muyum (KK:71).

Gara gatır nalludur

Gelin iki canludur

Gelin bir oğlan etti

Adı Mehmet Ali'dür (KK:88).

Garşı dağlar depe depe

Garlar yağar sere serpe

Ben yârimi göndermişim

Gözlerinden öpe öpe (KK:88).

Garşıda gavun yerler

Ben de gitsem ne derler

Ben de otursam yesem

Bu bunu sevdi derler (KK:173).

Gavakta guru dallar

Geydüğüm mavi şalvar

Beni sana vermezler

Tez gel Allah'a yalvar (KK:88).

Gayalardan gayarım

Yoktur benim ayarım

Düştüm ayarsız yâre

Gaderime yanarım (KK:88).

Gaynanam gara mesti

Beni oğluna kesti

Keserse varsın kessin

Beni bağrına bastı (Kızıl, 1999: 66).

Gaynanam geliverse

Sarmayı sarıverse

Sarma bişince

O geberiverse (KK:88).

Gaynanayı ne etmeli

Gaynar gazana atmalı

Tangur tungur giderken

Seyrine durmalı (KK:173).

Gece geldim kapına

Kurşun attım bacana

Ne zaman akıl gelecek

Ho domuz kocana (KK: 148).

Gelenler geçer

Gonanlar göçer

Cennetin gapısını

Cömerdler açar (KK:173).

Gemi gelir kışladan

Direkleri vişneden

Köy parası değil mi

Muhtarları kışneten (Çamoluk Derneği, 2003: 112).

Geminin düveni yoh

İçinde gezeni yoh

Çok yerler gezdim

Senden güzeli yoh (KK:173).

Geminin sandalı yohtur

İçinde gezeni yohtur

Çok yerler gezdim

Yârimden güzeli yoktur (KK:173).

Gevenini dikenini var

Tarlanın ekeni var

Ayrılık acısının

Gurbette çekeni var (Çamoluk Derneği, 2003: 116).

Gideceğim yaylaya

Ben kurula kurula

Baban seni vermezse

Alacağım zorula (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Giderim ilinizden

Gurtulam dilinizden

Yeşil ördeh olsam

Su içmem gölünüzden (KK:173).

Giderim Erzincan'a

Derdimi yana yana

On beş yağlık çürüddüm

Gözyaşı sile sile (KK:173).

Gidiyorum işte gör

Hayalime düş de gör

Kıymetimi bilmedin

Bir kötüye düş de gör (KK:55).

Girebi alacağım

Ormana dalacağım

Bir yar ile olmuyor

Bir daha alacağım (Öksüz, 2015: 434).

Gülesim geldi

Helva yiyesim geldi

Goyun gözlü yârimi

Yine göresim geldi (KK:173).

Güllük biçtim okkasız

Bu yıl petekler balsız

Yârimdir benden başka

Habu köyde muratsız (KK:87).

Gümüş attı çatmiye

Selam söyle fatmi'ye

On iki günümüz galdı

Sarılıp da yatmiye (KK:55).

Güneş übrük ılıtmaz

Gönül yâri unutmaz

Gara gölden gar gelse

Yüreğimi soğutmaz (KK:55).

Güzelin nesi güzel

Arhada saçı güzel

Saçı başını yesin

Gece yatışı güzel (KK:173).

Güzeller güze düştü

Zülüfler yüze düştü

Eller çift çift gezerken

Ayruluk bize düştü (Kızıl, 1999: 71).

Haydin guguk olalım

Daldan dala konalım

Peşimizden geleni

Kurşun ile vuralım (KK:103).

Hazada su ısıddım

Kölgede gül guruttum

Yar gideli

Evi barkı unuddum (KK:173).

Horonda tut elimi

Kemer kesti belimi

Ben ellere veremem

Allı pullu gelini (KK:89).

İn dereye kendürek

Suyu nerden indürek

Guşlarda dil ağız yok

Bu haberi nerden alak (KK:173).

İnceden gel inceden

Süpürgesi yoncadan

Esirgerim ben yâri

Yerdeki yoncadan (KK:87).

İndim dere düz gider

Bir kınalı kız gider

Kız yolunu şaşırırırır

İnrşallah bize gider (Aksu Dergisi, 1934: 32).

İndim dereye durdum

Bıçağıma pul vurdum

Yörü sevdiğüm yörü

Senden güzelini buldum (KK:55).

İndim dereye durdum

Dabancama pul vurdum

Yiğit kızların içinde

Bir gıza vuruldum (KK:173).

İndim dereye durdum

Turalı para buldum

Gelün diye alduğum

Senden ala yar budum (KK:173).

İstanbul tarığınan

Gül yolladum yağluğunan

Gülü de istemem

Dolaş da gel sağlığınan (KK:173).

İstanbul'un minaresi

Seksen sekiz penceresi

Hanımlar seyrana çıktı

Yandı pilav tenceresi (KK:88).

İşliğim yeke yeke

Ben düştüm gurbet ele

Yedi mendil çürüttüm

Gözyaşım sile sile (KK:87).

Karanfilim susuzum

Akşamdan uykusuzum

Girsem yârin koynuna

Elim durmaz huysuzum (Kızıl, 1999: 67).

Kahyalı bayır bacak

Kuskunlu yıkılacak

Kuskunlunun kızları

Kahyalıya dolacak (KK:148).

Kar yağar ince ince

Dama çıktım görünce

Ben gönlümü kaptırdım

Fındıklı'dan bir gence (Çamoluk Derneği, 2003: 119).

Kara koyun yayılır

Top zülûfün sayılır

Yavru çıkma kapuya

Seni gören bayılır (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Kara tren gelmez mola

Düdüğün çalmaz mola

Askere yar yolladım

Mektubum yazmaz mola (KK:148).

Karşı geçe arpalık

Beri geçe buğdalık

El işinde gücünde

Bizimki de sevdalık (KK:84).

Karşıdan gel göreyim

Saçın uzun öreyim

Sınanmamış yiğitsin

Nasıl gönül vereyim (KK:45).

Kayadibi uşağı

Alçak bağlar kuşağı

Şaka maka dinlemez

Yıssa eder bıçağı (KK:148).

Kayalardan kayarım

Yoktur benim ayarım

Ben bu dertten ölürsem

Gaderime sayarım (KK:55).

Kaynanayı netmeli

Ahır kapısına atmalı

Pangur küngür giderken

Oğluna sarılıp yatmalı (KK:103).

Kazmayı kaza kaza

Önleri vurdum saza

Ah yenge dolunayım

Yanımdaki kazan kıza (KK:148).

Kekliğim vurdular

Ganadını girdılar

Ben daha neydim ki

Annemden ayırdılar (KK:173).

Kekliğin izi ganlı

Toprağı dizi ganlı

Ölürüm mehlinizde

Ederim sizi ganlı (KK:173)

Kelkit'in suyu berrak

İçine düşer yaprak

Gururlanma a dostum

Sonumuz kara toprak (Çamoluk Derneği, 2003: 112).

Kemençeci zurnacı

Acı yüreğim acı

Hangisini alayım

İkisi de bir bacı (KK:89).

Kim idi bizi gören

Ören diyolar ören

Yar ile konuşurken

Kim idi bizi gören (KK:148).

Kölgede gül gurutdum

Yâri sinemde uyutdum

Yar yanımdan gidende

Evi barkı unuttum (KK:173).

Köprü altında diken

Yaktın beni gül iken

Allah da seni yaksın

Üç günlük gelin iken (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Küp içinde horasan

Deste perçemli Hasan

Gündüz dinlensem baksam

Gecesine mi baksam (KK:55).

Mani benim ezberim

Gan ağlıyor gözlerim

Gözlerini sevdiğim

Böyle miydi sözlerin (KK:88).

Mani benim ezberim

Kan ağlıyor gözlerim

Ölüp yitene kadar

Yar yolunu gözlerim (KK:148).

Mani demiye geldim

Fındık yemiye geldim

Meramım fındık değil

Yâri görmeye geldim (KK:148).

Mani kekliğim

Yolu beklerim

Bırahtın gettin

Nedür çektiğüm (KK:173).

Maniye maraz derler

Çil ördeğe kaz derler

Yârinden ayrılana

Yana yana gez derler (Kızıl, 1999: 71).

Maniyi baştan söyle

Galemi gaştan söyle

Garnımın açlığı var

Ekmekten aştan söyle (KK:88).

Maniyi tekerledim

Üstünü şekerledim

Ben o yârin yolunu

Gül ile tikenledim (KK:17).

Maydonozun gurusu

Anasının bir guzusu

Ayrıl diyorlar bana

Ayrılamam doğrusu (KK:55).

Mendil ucu dört olur

Yar sözü mert olur

Yar üstüne yar seven

Eski yâre dert olur (KK:55).

Mendilim benek benek

Kıyısı çarkifelek

Elleri sevindirdin

Bende mi şaştın felek (KK:87).

Mendilim benek benek

Ortası çakır felek

Yazı beraber ettük

Gışı ayıran felek (KK:88).

Mendilim deste deste

Beni annemden iste

Eğer annem vermezse

Kadir Mevla'mdan iste (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Mendilimin uçları

Çıkamam yokuşları

Ne kadar gahpe imiş

Habu köyün gençleri (KK: 87).

Mendilimin uçları

Çıkamam yokuşları

Selam edin yârime

Yedi dağın guşları (KK:55).

Mercümeği yandurdum

Tencereye gondurdum

Uyhudaki yârimi

Öptüm de uyandırdum (KK: 173).

Nali gideri nali

Düştü gatırın nali

Andır galsın ince bel

Tuttmuyı peştambali (KK: 84).

Ocah başında tandur

Yandur Allah'ım yandur

Yâri elimden alan

Gambur sakallı gambur (KK: 173).

Odasında halıyım

Halının dallarıyım

Merak etme sevdiğim

Ben bir yiğit malıyım (KK: 71).

Oy derecik derecik

Sular akar incecik

Düştüm Pazasuyu'na

Öleceğim gencecik (KK: 103).

Oğlandur oktur

Riyası çoktur

Galdursan atsan

Faydası yoktur (KK: 173).

Ordu yolu kestane

Dökülür tane tane

Kızlar yola dizilmiş

Alalım birer tane (KK: 103).

Ormanda garayemiş

Dalları yere eğmiş

Gidemezsin gociya

Gabirimi görmemiş (Bayram, 2012: 67).

Oturur hakka tapar

Yolu güzele sapar

Çamoluk ağaları

Hayırda yarış yapar (Çamoluk Derneği, 2003: 115).

Ördek göllerde olur

Çıra çöllerde olur

Seç de al iyisini

Gözün ellerde olur (KK: 55).

Ördek suya dal da gel

Git yârimi al da gel

Eğer yârim gelmezse

Fotoğrafını çal da gel (KK: 88).

Övü sökme yârim

Gapıya dikme yârim

Evel ahır benimsin

Gazevet etme yârim (KK: 71).

Parmağında mühür var

Yüreğimde kahır var

Senden ayrı düşeli

Yüreğimde zehir var (KK: 88).

Pencereden bakıyor

Kitap almış okuyor

Benim yârim yokmuş gibi

Bana çalım satıyor (KK: 103).

Pencereden yel delir

Deste deste gül gelir

İlişmeyin yârime

Ayda yılda bir gelir (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Portakal dilim dilim

Yesene benim gülüm

Ne dedim de darıldın

Lal olsun habü dilim (KK: 84).

Saatimi satmayın

Isgatıma kalmayın

Benim yârim cahildir

Söyleyip ağlatmayın (KK: 87).

Samanlıkta yılan var

Yılan değil oğlan var

İnkar etme şaziye

Gözü ile gören var (KK: 71).

Sepetimde findık dalı

Severim bir delikanlı

Vermedi sevdiğimi

Yalan dünyanın malı (KK: 89).

Sevdaluk ince maraz

Yürek yakar can almaz

Sevda halinden bilen

Gızından para almaz (KK: 87).

Sırtında hararı

Gel gararı gararı

Gocaman ölürse

Sana olur zararı (KK: 55).

Sini sini böreğim

Üstüne bal dökeyim

Gaynanamın gahrını

Oğlu için çekeyim (KK: 88).

Su çektim kova ile

İçmedim sefa ile

Beni yardım ayıran

Can versin cefa ile (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Su bağladım pirince

Akıyu ince ince

Güzellik neye yarar

Gaderin olmayınca (KK: 87).

Suvan koydum sandala

Suvaladım handala

Bu benim sevdüceğim

Benzer sarı sandala (KK: 55).

Süpürgesi yoncadan

Gayet beli inceden

Ben seni sakınırım

Yerdeki karıncadan (KK: 87).

Şu dağı yarık sandım

Yarı uyanık sandım

Açtım goynuna girdim

Atılmış pamuk sandım (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Şu dağın mazuları

Yayılr kuzuları

Mevlam bana mı yazmış

Bu kara yazıları (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Tabancamı doldursam

Varıp yola otursam

Ayşe kızın uğruna

Verip canı kurtulsam (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Tam derenin düzünde

Yalan var mı sözümde

Yârim kalktı gidiyor

Yaşı kaldı gözümde (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Tarlada darısı var

Petekte arısı var

Beyaz başlı Ahmet'in

Ne yosma karısı var (KK: 89).

Tarlalar pıtırak

Gel yârim oturak

Eller ne derse desin

Sarılak da gurtulak (KK: 88).

Tarlaya ekdim soğan

Bitmedi yedi doğan

Hep mi güzel oluyor

Senin anadan doğan (Aksu Dergisi, 1934: 20).

Tasa koydum reçeli

Gel içeri içeri

Gara gözlü Mine'm

Böyle imiş tecelli (KK: 87).

Tasa koydum yoğurdu

Bile yesek ne olurdu

Ayruluk sapağında

Ayrılmasak ne olurdu (KK: 87).

Tencereler tamtakır

Gızın gözleri çakır
O çakır gözlerine
Gurban olsun o fakır (Kızıl, 1999: 68).

Trabzon güğümü
Ne bildin öldüğümü
Vallahi gan ederim
Yol verin sevdiğümü (KK: 55).

Trabzon'un sazları
Oyun bilmez kızları
Yan verin de oynasın
Giresun'un kızları (KK: 103).

Tren gelir dura dura
Düdüğünü vura vura
Annem beni asger etti
Dizlerine vura vura (KK: 173).

Tüfeğimi yağladım
Sağ kolumu bağladım
Girdim kızlar içine
Garip garip ağladım (KK: 89).

Türkü söylerim çeşit
Eşit sevdiğim eşit
Ağzındaki dilleri
Ben göydüm çeşit çeşit (KK: 173).

Uzun çam pürlü olur

Dibi bülbüllü olur

Uzakta yar sevenin

Yarlığı kirli olur (KK: 88).

Üzüm koydum sepete

Yârin evi tepede

Sallan sevdiğim sallan

Şan verdin memlekete (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Vurun vurun vuralım

Tahtaları giralım

Yapan usti bulalım

Yeniden yapturalım (KK: 88).

Yarına dün mü derim

Yasa düğün mü derim

Senden ayrı geçecek

Güne ben gün mü derim (KK: 88).

Yayla yolu çam ağacı

Bi evde iki bacı

Böyüğü şöyle böyle

Güccüğü can ilacı (KK: 55).

Yayla yolunda taflan

Ne gelirse Allah'tan

Benzinin sararması

Sevip de ayrılmaktan (KK: 55).

Yaylaların yoğurdu

Seni kimler doğurdu

Seni doğuran ana

Balıla mı yoğurdu (KK: 55).

Yaylanın yoluna bak

Çiçeğin moruna bak

Belki seni alurum

Her işin sonuna bak (KK: 55).

Yazılar yazılar

Kara yazılar

Ne sen murad oldun

Ne ben nazlı yar (KK: 88).

Yeni geldim yayladan

Fındık toplarım daldan

Ben yârimi tanırım

Alaca peştambaldan (KK: 87).

Yere düştüm kaldırmaz

Yandım gittim aldırmaz

Sevda yüküm çok ağır

Asma köprü kaldırmaz (Çamoluk Derneği, 2003: 120).

Yeşil taksi geliyor

Ciğerimi deliyor

Büyük ablam gitti de

Sıra bana geliyor (KK: 71).

Yol üstünde halıyım

Halının hayalırım

Değmen ağalar beyler

Ben bi yiğit malıyım (KK: 173).

Yol üstünde kediler

Miyav miyav dediler

İki cazı bir oldu

Gocamanı yediler (KK: 85).

Yolu seferledim

Üstünü şekerledim

Yârimin geleceği yolu

Gülünen dikenledim (KK: 173).

Yumurtanın sarısı

Düştü yere yarısı

Gaderimde belliymiş

Oldum gurbet garısı (KK: 88).

Yüksektir eremirem

Güzeldir yeremirem

Gönlünün kapıları

Kapalıdır giremirem (Çamoluk Derneği, 2003: 117).

2.7.1.4. Kafiye Şeması “abab” Şeklinde Olan Maniler

Ata yükledim ata

Bazar hartamasını

Babamdan öğrendim

Adam aldatmasını (KK.173).

Asma kilit olaydım

Yayla kapılarına

Gelmez oldun sevgilim

Pınar kıyılarına (Öksüz, 2015: 433).

Ayakkabı giyerim

Üstü beyaz olursa

Gaynanamı severim

Gızı güzel olursa (KK: 84).

Bazarsuyu kızları

Ağlıyor sessiz sessiz

Ben Bazarsuyu’ndan ayrılmam

Annemden habersiz (KK: 103).

Bir findığın içini

Yar senden ayrı yimem

Bu gün gördüm yârimi

Öldüğüme gam yemem (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Çapıla aldım ise

Gelip eskitmedüme

Türkü söyledim ise

Dinimden dönmedüme (KK: 148).

Çitten aldım çangalı

Dayadım penceriye

Pencereden okarı

Al beni içeriye (KK: 84).

Dabancamın gayışı

Belime dolaşiyi

Garşı köyün kızları

Adama bulaşiyi (KK: 173).

Dereler aka aka

Dibinde kum kalmadı

Güzele baka baka

Gözümde nur kalmadı (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Horon oynamayile

Horon yeri düz olmaz

Gadife giymeyile

Goca garı gız olmaz (KK: 173).

İnce çırılar yardım

Tozluh bağı örmeye

Uzah yollardan geldim

Yârim seni görmeye (KK: 173).

Kulağında küpeler

Kuyumcunun işidir

Kız yüzünde leke var

Acap kimin işidir (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Pınara vardım

Baştan başa gurumuş

Her nere girsem

Gader beni bulmuş (KK: 173).

Urganım atmadık

Dallar galmadı

Başıma geçmedük

Hallar galmadı (KK: 173).

Yağmur yağar çiseler

Yarı geldi deseler

Guş gadar canım var

Yârine verdi deseler (KK: 173).

Yaylanın çimenini

Elimde gurudurum

Yavrum senin sözlerini

Ölürsem unudurum (KK: 55).

2.7.1.5.Kafiye Şeması “abcb” Şeklinde Olan Maniler

Armut dalda

Dal yerde

Bülbül ayırdı bizi

Her birimizi bi yerde (KK: 173).

Armutun dallarını

Çıkıp budamasana

Seni alırım diye

Beni aldatmasana (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Ay doğar merdin merdin

Bilinmez benim derdim

Ağaçlar galem olsa

Yazılmaz benim derdim (KK: 55).

Ayakkabımın üstü

Siyah meşin olacak

Benim ile oynayan

Benim eşim olacak (KK: 71).

Bazarsuyu deresi

Yıktdın dünyamı yıktdın

Senden kaçmak isterken

Yine garşıma çıktın (KK: 103).

Bazarsuyu deresi

Daşmış geliyor

Eminem gırandan

Aşmış geliyor (KK: 103).

Bazarsuyu kızları

Hep geliyor karından

Sevdim de alamadım

Ölüyom efkarımdan (KK: 103).

Bazarsuyu içinden

Bazar yolu geçiyor

Bazarsuyu kızları

Delikanlı seçiyor (KK: 103).

Başındaki yazmayı

Yudur sevdiğim yudur

Gönül kimi severse

Dünya güzeli odur (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Bebeğimin beşiği atlas

Sallarım sallarım yatmaz

Babası Çerkez kızı aldı

O da benimlen yatmaz (KK: 88).

Belindeki tabanca

Alamanın beyliği

Hep mi sana verildi

Dünyanın güzelliği (KK: 87).

Ben dereden geçerken

Taş üstüne taş koydum

Yar ben nasıl ayırlam

Bir yastığa baş koydum (Çamoluk Derneği, 2003: 132).

Ben geyemem geyemem

Kayseri dokuması

Geçti mi yârim sana

Ellerin dokuması (KK: 87).

Ben köyüme giderim

Gatır ile darı ile

Gel aşağı konuşak

Almam seni zor ile (KK: 88).

Ben yaylaya giderke

Gırıldı gufacığım

Eller beni istiyi

Ana ben ufacığım (KK: 71).

Boğazında beş yüzlük

Yanı gedikli midir

Bizim köyden kız alan

Demür yürekli müdür (KK: 71).

Çete çıktı köylere

Ne demiye demiye

İdris'in çetesi

Kedi arar yemiye (KK: 55).

Çevürdüm etegümü

Çaldum belime

Ayruluk yolunu

Aldum elime (KK: 173).

Çitten aldım çangalı

Dayadım pencereye

Ela gözlü sevdiğüm

Al beni içeriye (KK: 87).

Eğil gırannar eğil

Sevdiğümü göreyim

Gel otur gucağıma

Perçemini öreyim (KK: 87).

Emine'm dolanayım

Boncuklu kollarına

İmeciden gelirken

Çıkarım yollarına (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Enece'nin deresi

Daştı da balık saçtı

Arif gilin Fadime

Eniştesine kaçtı (KK: 55).

Evlerinin önü

Dardır geçilmez

Soğuktur suları

Birden içilmez (KK: 55).

Ey kemeñçe kemeñçe

Eriğin dalı mısın

Ne çok kıvıradın

Benden sevdalı mısın (KK: 89).

Derenin gıyıları

Hep kendirlik kendirlik

İki guma bi yerde

Nasıl ediyu dillik (KK: 55).

Duman aldı bürüdü

Garannuk dereleri

Getdi yârim gurbete

Tükenmez seneleri (KK: 87).

Duman geliyor duman

Duman bizi alacak

İkimizin sevdası

Kıyamete kalacak (KK: 88).

Gaç kere dedim sana

Yeme fırın darısı

Adamı öldürüyu

Gözlerinin sarısı (KK: 84).

Gece vardım gapıya

Yar uyurdun uyurdun

Açmadın gapıları

Beni ele duyurdun (KK: 87).

Geline bak geline

Işgın çubuğu gibi

Gelin beni aldattı

Beşik çocuğu gibi (KK: 103).

Gemi geliy gemi

Boyalu içi bülbül yuvalı

Ben brgn görmedim

Annemden doğalı (KK: 173).

Gemi geliyor gemi

Gvertesi demirden

Kömür gzly Ayşe'm

Sensin beli delirtir (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Giderim elleşme

Gara gız mehlesine

Gara gız gelin olmuş

Giderim yaylasına (KK: 88).

Giresun'un evleri

Şima ile gaynama

Benim ile oynadın

Eller ile oynama (KK: 55).

Giresun'un evleri

 garış araları

Yavruma geydrdler

Esker urabaları (KK: 55).

Gurut Allah'im gurut

Görelle çayırını

Gülüm nasıl çıkıcak

Gültepe bayırını (KK: 84).

Haburadan aşığı

İnilir mi deriye

Çoban mı tuttun beni

Goynundaki memiye (KK: 55).

Haburadan uyanı

Bahçe değil tepeklik

Kızları yosma eden

Fistan değil eteklik (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Haburası ne bayır

Bellemiye gelmiyi

Ufak ufak memeler

Ellemiye gelmiyi (KK: 84).

İçerde ne yapacaksın

Ben biliyom işimi

O gırmızı yanağa

Dakayım mı dişimi (KK: 84).

İmeciden gelürken

Buldum tene torbası

Boğazımda yar etti

Çangal başı çorbası (KK: 148).

İn dereye dereye

Al dereden daşları

Geçti benden sevdalık

Al cebimden saçları (KK: 55).

İskeliye vardım

Deşildi yaram

Koymadı zalım felek

Sılama varam (Kızıl, 1999: 71).

İzin ver babacığım

Onbeş fişek atayım

Bize nazar değmesin

Sevgülümle yatayım (Bayram, 2012: 67).

Kahyalının başına

Fitil ekdim bitmedi

Kuskunlunun kızları

Kahyalı'ya yetmedi (KK: 148).

Kaldır kazmayı kaldır

Oynasın omuzların

Seni bana vermiyor

Evdeki domuzların (KK: 148).

Mendilim benek benek

Olur mu yâre doymak

Yâre doydum diyenin

Caizdir boynunu vurmak (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Mendilim suya düştü

Eğilip alamadım

Ne idi benim suçum

Köyümde galamadım (KK: 55).

Meyhane köşesinde

Açılıyor şişeler

Allah'ın emriyledir

Güzel olur Ayşeler (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Omzumda tüfeğim

Koza giderim koza

Beb çok heves ederim

Kolu boncuklu kıza (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Omzundan aşağı

Saçları üzüm üzüm

Gız ben seni almazsam

Kör olsun iki gözüm (KK: 173).

Pazardan alacağım

Basmanın kelebini

Çekemez oldum yârim

Gaynaana sitemini (Bayram, 2012: 67).

Pazarsuyu deresi

Akıyor sel gibi

Benim yârimin gönlü

Yanıyor ateş gibi (KK: 103).

Peştambalın düğümü

Geridendür geriden

Gara gözlü sevdiğim

Sensin beni eriden (Kızıl, 1999: 67).

Sen sarı saçın sarı

Güneşe gel güneşe

Senin ki gül ise

Benimkisi menekşe (Öksüz, 2015: 436).

Sis Dağı'nın başında

Oynadım horonlar

Kurban olsun kız sana

Sarı başlı koyunlar (KK: 148).

Şu tarlanın otunu

Gelin kime kazdırdın

Ölüyorum aşkımdan

Beni kime yazdırdın (Aksu Dergisi, 1934: 20).

Tabancamın gümüşü

Elli dirhem var idi

Ben yayladan gelirken

Yayla yolu kar idi (Öksüz, 2015: 433).

Taş başında Fadimem

Kırmızı fes başında

Ağla fadimem ağlada

Gocan on beş yaşında (KK: 84).

Tamzaranın yolları

Dönüm gidiyi dönüm

Gız ben seni gördükçe

Ölüm gidiyi ölüm (KK: 55).

Türkü söylerim türkü

Ben utana utana

Akşamdan geleceğim

Gelin senin odana (KK: 148).

Usta eyi yapıyor

Martinimin yayını

Öğretti yârim bana

Kapının kolayını (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Şu yokuşun başında

Dizlerim kamaşıyor

Gavurun gızına da

Güzellik yakışıyor (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Yayladan mı gelişin

Goyunuya maşallah

Bizim evde gelin yok

Sen olursun inşallah (KK: 88).

Yaylanın çakılından

Su içtim yana yana

Yârimin ayrılığı

Ölümden beter bana (KK: 87).

Yaylanın çayırında

Atım yok ki yayılsa

Gel beri gonaşalım

Gocan yok ki darılsa (KK: 55).

Yaylanın çayırında

İnek güderim inek

İnek senin yüzünden

Yedim yüzelli değnek (KK: 55).

Yaylanın çimenine

Yayılyu guzular

İki göz çeşme olmuş

Yârim beni arzular (KK: 87).

Yaylaya gideceğim

Katırıla gor ile

Alcağum kız seni

Hatırıla zorıla (KK: 148).

Yayliye gideceğim

Yollara gona gona

Alacağım gız seni

Başına vura vura (Bayram, 2012: 67).

Yaylıye gideceğim

Yollara gona gona

O boncuklu golları

Gülüm dola boynuna (KK: 84).

Yazı yazarım yazı

Aynanın gapağına

Gine mi geldik yavrum

Ayrılık sapağına (KK: 55).

Yazı yazdım gışdı

Galemim gümüşüdü

Daha yazardım

Ellerim üşüdü (KK: 55).

Yeşil gurbağa

Öter göllerde

Ben de galdım

Garip çöllerde (KK: 173).

2.7.1.6. Değerlendirme

Giresun yöresinde mani söyleme geleneği yaşlı nüfus arasında yaygındır. Yörede insanlar üzüntülerini, sevinçlerini, sevgilerini, nefretlerini, günlük hayatlarındaki olayları manilerle dile getirmişlerdir. Yörede söylenen maniler incelendiğinde yöre halkının giyim kuşam kültürünün, aile bağlarının, yörede yaygın olan yaylacılık ve hayvancılık kültürünün, yörenin en önemli geçim kaynağı olan fındığın manilerde sık sık dile getirildiğini görürüz.

Yörenin tamamından derlenen maniler incelendiğinde aynı maninin yörenin farklı bölgelerine göre farklılaştığı gözlemlenmiştir. Örneğin yörenin Bulancak ilçesinde söylenen bir

manide geçen Pazarsuyu Deresi, Giresun merkezde Batlama Deresi şeklinde söylenmektedir. Yine yörede findığın yetiştiği kıyı kesimlerde söylenen manilerde geçen findık kelimesinin iç kesimlerde arpa ya da buğday şeklinde değiştiği görülmektedir.

Giresun yöresinde maniler çoğunlukla yaşlılar tarafından söylenmektedir. Yörede söylenen maniler mani türünün şekil ve içerik özelliklerine uyum göstermektedir. Yörede çoğunlukla aaba kafiyeli yedili hece ölçüsünde maniler söylenmektedir.

2.8. Ağıt

Ağıtlar insanlığın ortak acısını canlı biçimde anlatan yazınsal metinlerdir. Ağıt, bir ölüm üzerine belli bir geleneğe uyularak yapılan törenlerde yakılmış ve söylenmiş, bir de böyle bir törende yakıldığı halde sonra da anılarda yaşayan türkü olarak iki anlama gelir (Boratav, 1982: 471) demektir. Yüreğin titreyişi sonucu söylenen ve milli şiirlerimizin en dokunaklısı olarak adlandırdığımız ağıtlar, ölenin ardından dökülen gözyaşları ve çekilen gönül ıstırabının acı dolu terennümleridir (Yaldızkaya 1992: 11).

Ağıt kelimesi yerine Azeriler ağı, Kazaklar joktav, Kırgızlar koşok, Özbekler marsiya, Türkmenler ağı, Uygurlar haza, jiğa, Başkurtlar marsiya (Türk Lehçeleri Sözlüğü) kelimelerini kullanmaktadır.

Ağıt söyleme geleneği Türklerde çok eski bir geçmişe dayanır. Eski Türklerin ölümlerinin ardından düzenledikleri yuğ törenlerinde bu günkü ağıtların ilk örnekleri sayılabilecek sagular söylenirdi. Mesela Hunlar ölümlerini tabut içine korlardı. Onlarda da methiye ile beraber ağıt da vardı. Attila ölünce yapılan merasimde bunu görürüz. Lügat manasına uygun tam ve sıhhatli ağıt parçalarını İslamiyet'ten sonraki devirlerin eserleri arasında mesela Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ı Lügatit Türk adlı eserinde bulunmaktadır (Bali, 1969: 19-23).

En az Hunlardan ve Göktürklerden itibaren ölü gömme ve yuğ törenlerine bağlı olarak ananesi zamanımıza kadar gelen ağıtlar bir bakıma ölen için söylenmiş mehiye demektir. Ancak zamanla, cihanın faniliği, ömrün kısalığı, ihanet, kıskançlık, sadakatsizlik, feleğin sitemleri, ayrılık, yurdun istila görmesi, kaybedilen toprakların millet vicdanında uyandırdığı acı, büyük ve tanınmış şahsiyetlerin ölümleri, yurt uğruna şehit düşenler, zelzele, yangın, suda boğulma gibi afetler ve hadiseler, kocasının ölümü üzerine çocuk yaştaki kayını ile evlenmeye zorlanan dul kadınla Yemen'e gidip de dönemeyenlerin verdiği ıstıraplar; kına yakma sırasında baba evinden uzaklaşırken gelinin ruhunda düğümlenen sevinçle keder, yavrularını kaybeden anneler, geyikler, koyunlar, veya bir karakuş tarafından kanadı kırıldığı için uçamayan leyleğin dramı gibi pek çok vak'a hadise, hal durum, adet, tasavvuf ve hikâyeler ağıtın mana ve mahiyetini değiştirmiş oldu (Elçin, 1990: 1).

Ali Öztürk bir ağıtın söylenebilmesi için aşağıdaki şartların bir arada ve bir bütün olarak bulunması gerektiğini belirtir:

- 1- Ölümün trajik bir olay içerisinde meydana gelmesi
- 2- Ölen kişinin (kadın veya erkek) mutlaka bazı özelliklere sahip olması
  - a- Çevrenin ve akranlarının sevgi ve tankdirini kazanması
  - b- Seçkin bir kişiliğe sahip olması” (Öztürk 1986: 383).

Ağıtlar genellikle kadınlar tarafından söylenir. “Kimi yörelerdeyse, örnek olarak Kars yöresinde iki ağıtçı kadının karşılıklı söyleştikleri de olur. Buralarda ağıt söylemeye “bayatı” söylemek denilir. En çok bilen ve söyleyen kadın, ölünün başucuna oturur. Ölünün durumuna göre dil yaratır ve “yeni fidanım, muradı gözünde kalanım...” diye başlar...“Bayatıcı kadın”, söyleyip ağlatırken kocası yeni ölen, iki çocuğu ile dul kalan bir geline haber salınır. O gelir. Genç gelin de söyleyip ağlayarak içindeki derdini döker. Ölünün iki yanında bulunan “bayatıcı” kadınlar ellerinde mendille başlarlar ağlamaya; söylemeye...” (Kutsi, 1990: 25). Ağıt yakılırken bunu yapan kadın belirli bir ezgi içinde sözlerini açık açık söyler. Dörtlük bitene değin tüm kadınlar onu yaşlı gözlerle pür dikkat dinleyerek izlerler. Dörtlük bitince ağıtı yakan kadınla birlikte öteki kadınlarda hıçkırıklarla, acılarla, oflamalarla, höykürüşlerle ağlamaya başlarlar. Bu durum biraz sürer, ondan sonra diğer dörtlükler söylenir. Bu arada genç kızlar ve gelinler söylenen dörtlükleri daha bir dikkatle izleyerek ezberlerler. Ezberlenen dörtlükler, ileriki günlerde sık sık ezgisiyle birlikte söylenerek unutulmazlar (Özdemir, 1994: 17).

Doğan Kaya ağıtları yapılarına göre, konularına göre ve söylendiği yere göre olmak üzere üç grupta tasniflemiştir:

- 1- Konularına göre ağıtlar
  - a- Kişiler için Yakılan Ağıtlar
  - b- Sosyal olaylar üzerine yakılan ağıtlar
  - c- Gelin ağıtları
  - d- Asker uğurlama ağıtları
  - e- Hayvanlar için yakılan ağıtlar

f- Belde, mekân ve tabiat parçaları için yakılan ağıtlar

g- Afet ve felâket ağıtları

2- Yapılarına göre ağıtlar

a- Beyitlerle kurulu ağıtlar

b- Üçleme ağıtlar

c- Müstakil dörtlüklerden kurulu ağıtlar,

d- Koşma düzeninde söylenmiş ağıtlar,

e- Bentlerden Kurulu ağıtlar,

f- Karşılıklı söylenmiş ağıtlar

3- Söylendiği yere göre ağıtlar

a- Ölenler için yakılan ağıtlar

b- Muhtelif vesilelerle evde yakılan ağıtlar

c-Olay yerinde yakılan ağıtlar (Kaya, 2004: 274-276).

Bu gün bütün Türk dünyasında olduğu gibi Anadolu, Kıbrıs, Rodos, Batı Trakya, Buldaristan, Yugoslavya ve Romanya Türklerinde eski kültürümüzden izler taşımakla beraber, İslami bir bünye kazanmış tören olarak; cenaze salası, cenazeyi kaldırmaya gelen kalabalık, cenaze namazı ve nihayet 7. 40. ve 52. gün mevlitleri ile ağıtlar devam etmektedir (Elçin, 1990: 5).

2.8.1. Giresun Yöresi Ağıtları

Eşref Bey Ağdı

Giresun üstünde vapur bağ'rıyor

Eşref'in yarasın doktor sarıyor

Eşref'in anası yanmış ağlıyor

Atma Hakkı atma pişman olursun

Giresun beylerine düşman olursun

Batlama deresi bir ufak dere

Eşref'i vurdular nafile yere

Nafile nafile o da nafile

Giresun'da dostum var o da nafile

Cenazeyi koydular otomobile

Giresun üstünden atlayamadım

Hakkı düşman imiş anlayamadım

Nafile nafile o da nafile

Giresun'da dostum var o da nafile

Cenazeyi koydular otomobile

Osman Bicoğlu (TRT Türkü Arşivi).

Eşref Bey Ağtđ Cumhuriyet'in ilk yıllarında Giresun'da yaşayan Eşref Bey'in ölümü üzerine söylenmiş bir ağıttır.

"Giresun'da bi Eşref Bey varmış. Şimdi bu Eşref Bey çok zenginmiş. Dedemler anlatırdı. Giresun'un en zenginlerindenmiş. Piraziz'de dünyaya gelmiş. Fabrikaları varmış Giresun'da. Bunların fabrikasında çok kadın çalışıyormuş. Çalışan kadınlara orda bi görevli varmış. Adı Hakkı'ymış. Hakkı denen adam çalışan kadınlara sarkıntılık yapırlarmış orda. Kadınlar da bunu gidip Eşref Bey'e söylüyorlar. Eşref de böyle çok düzgün dürüst bi adam. Neyse kadınlar Hakkı'yı patronlarına söylüyorlar. Diyolar işte böyle böyle... Eşref de Hakkı'ya:

-Sen le konuşalım. Diyo.

Bi gün iş çıkışı hakkı Eşref'in odasına gidiyo. Hakkı orada Eşref'in olanları öğrendiğini duyunca Eşref'i vuruyo. Omuzundan mı kalbinden mi işte vuruyo. Eşref oradan gidebildiği kadar gidiyo. İş yerinden çıkıyo. Akşam vaktiymiş. Gidebildiği kadar gitmiş. Orda birini görüyo. Gördüğü kişi soruyo:

-Noldu sana? Kim vurdu seni?

O da:

-Hakki vurdu beni. Diyor. Öyle gene Eşref ölüyo orada. Eşref’de çok sevilen sayılan bi insan olduğu için işte peşinden ağıtlar yakıyolar. Bütün Giresunlu ağlamış peşinden (KK: 154).”

Bu türkü Bicoğlu Osman tarafından seslendirilmiştir. Bicoğlu Osman bu eseri kendisi mi yazmıştır, yoksa sözlü gelenekte yaşayan ağıdı mı söylemiştir bilinmemektedir.

Giresun'un içinde iki sokak arası

Altı kurşun attılar üç de bıçak yarası

Vuruldun düştün yere gidemedin uzağa

Ne edelim Feridem düşürdüler tuzağa

Giresun'un içinde yeşil findık bahçası

Vurdular Feridemi yere düştü bohçası

Vuruldun düştün yere gidemedin uzağa

Ne edelim Feridem düşürdüler tuzağa

Giresun'un içinde gezerim yalı yalı

Feridemi vuranın çekilir mi vebali

Vuruldun düştün yere gidemedin uzağa

Ne edelim Feridem düşürdüler tuzağa (TRT Türkü Arşivi).

Feride ve ona sevdalı iki genç arasında geçen olaylar sonucunda Feride'nin vurulması üzerine söylenmiş bir ağıttır. Türkü formunda söylenmiştir.

Osman Ağa Ağıdı

Ankara'nın yağmuru

Hiç depinmez çamuru

Vurulmuş da geliyor

Giresun'un memuru

Ankara çayır çiçek

Orak getirin bıçak

Vurmuşlar Osman Ağa'yı

Yavruları küçücek

Hatun evin var mıydı

Yanları duvar mıydı

Vurmuşlar Osman Ağa'yı

Haberiniz var mıydı

İki kayık yan verdi

Arasından baktılar

Osman gibi yiğide

Nasıl kurşun attılar

Osman Ağa'yı vurdular

Ankara'da buldular

Zavallı Osman Ağa'yı

Kurbanlığa koydular

Osman Ağa'nın mor fesi

Yürekler yakar sesi

Vurmuşlar Osman Ağa'yı

Yok mu bunun kimsesi (Hani bunun çetesi).

Ankara'nın içinde

Otomobil bağırıyor

Zehra çıkmış saraya

Osman diye ağlıyor

Gemi gelir findirek

Suyu nerden indirek
Kuşlar da dil vermiyor
Ağa'ya haber gönderek
Gemi gelir oturur
Otuz tüfek atılır
Osman Ağa'n hatunu
Beyim deyin ağlaşır
Gemi gelir yan verir
İskeleye şan verir
Osman Ağa'n hatunları
Koca deyin can verir
Ankara'nın içinde
Telefon direkleri
Bir su verin Ağa'ya
Yanıktır yürekleri
Yaylanın çimeninde
Oturdum serinledim
Ağa öldü dediler
Oy dedim berinledim
Osman Ağa'yı sorarsan
Ankara'ya dolaştı
Osman Ağa vurulunca
Umum asker ağlaştı

Osman Ağa'nın taburu

Hep karadan yürüyor

Osman Ağa'yı sorarsan

Sıkı emir veriyor

Çete çıktı köylere

Ne demeye demeye

Osman Ağa çetesi

Yemek arar yemeğe

Osman binmiş motora

Bak izine izine

Ziya Bey nasıl bakacak

Osman Ağa'nın yüzüne

Osman Ağa'nın motoru

Çifte lamba yakıyor

Osman Ağa'nın Zehra'sı

Gene yola bakıyor

Kalaycılar güğüme

Çifte vurun kalayı

Bozulmuş da geliyor

Osman Ağa'nın alayı

Ali Şükrü'yü boğdular

Osman Ağa'yı soydular

Osman Ağa çetesini

Hapislere koydular

Osman Ağa'yı vurdular

Trenlere koydular

Osman Ağa'nın hatununu

Yine garip koydular (Caferoğlu, 1997: 126-128).

Bir destan havası içinde, Topal Osman'ın mücadelesini, hazin ölümünü, naaşının Giresun'a getirilmesini konu eden bu ağıtın ilk defa kim tarafından söylendiği bilinmemektedir. Uyak düzeninin dörtlükler arasında farklılık göstermesi bazı dörtlüklerin farklı icracılar tarafından sonradan eklendiğini göstermektedir.

Arif'in Ağdı

Karaovacık deresini akar mı sandın

Akan da kanlarımı diner mi sandın

Beni bu yollardan döner mi sandın

Ağla annem ağla salım geliyor

Sağımdan solumdan sabim geliyor

Arif'im Arif'im aslan Arif'im

Karaovacık deresine yaslan Arif'im

(Bağlantı).

Karaovacık deresini atlayamadım

Fişeklerim döküldü toplayamadım

Üç düşmanım vardı paklayamadım

Ağla annem ağla sal tutmaz beni

Kömür gözlü Sahure'm unutmaz beni

(Bağlantı).

Tüfeğim çatmada asılı kaldı
Elbisem sandıkta basılı kaldı
Garip annem evde yasılı kaldı
Ağla annem ağla sen bana ağla
Çifte tabip getir yarımı bağla
(Bağnaltı).

Yoğurdu yayın ayran eyleyin
Arif'in gömleğini bayrak eyleyin
Benden sonra Sahure'yi gelin eyleyin
Ağlan annem ağla sen bana ağla
Çifte tabip getir yarımı bağla
(Bağlantı). (Menteşeoğlu, Yüksel, 1998: 449).

Türkü, Domaçoğlu Arif'in Karaovacık yaylasında vurulması üzerine annesinin başında söylediği ağıttır. Türküde geçen Sahure, Arif'in eşidir.

Halil Ağdı

Çürükkale burnu bir delikli taş
Kulağımdan kanlar akar gözlerimden yaş
İmdadıma yetiş Hayrullah kardaş
Ağla annem ağla azıklar oldu
Sevgili oğlun Halil'e yazıklar oldu
Limana çeşme yaptırdım su içemedim
Azgın dalgalarla baş edemedim
Süriye'ye kendime eş edemedim

Ağla annem ağla sen bana ağla

Altın dişli Sürkiye'm ağlamaz bana

Giresun'a vardım yatsıya karşı

Hastane penceresim limana karşı

Ameliyat ettiler sabaha karşı

Ağla annem ağla sen bana ağla

Altın dişli Sürkiye'nin gitti yoluna

Ağıt, Halil adlı gemici gencin çıkan fırtına sırasında Çürükkale'de boğulması üzerine yakılmıştır.

Micoğlu Hüseyin

Kahve koydum fincana

Hele de bakın Mican'a

Körolası Kel Seyit

Nasıl da kıydın o cana

Vay benim canım Mican'ım

Dünyalarda bir canım

Karanfilim saksıda

Bir yar sevdim Aksu'da

Allah bizi kavuştur

Akşam ile yatsıda

Vay benim canım Mican'ım

Dünyalarda bir canım

Ayvasıl burun burun

Agalar geri durun

Micanoğlu geliyor

Altına iskemi gurun

Oy benim canım Mican'ım

Dünyalarda bir canım

Galiser yolu taşlık

Eskidi zıpka başlık

Gotkile hiç durmuyor

Hergün istiyor harçlık

Oy benim canım Mican'ım

Dünyalarda bir canım

Martininim pulları

Gece kestim yolları

Aslan Mican geliyor

Saymaz karakolları

Oy benim canım Mican'ım

Dünyalarda bir canım

Seyit sen öleceksin

Kabire gireceksin

Dokuz tahta altında

Ne cevap vereceksin

Vay benim canım Mican'ım

Dünyalarda bir canım

Mican'ımın martini

Dolar dolar boşanır

Kel Seyit'in gelinleri

Giyinir de kuşanır

Oy benim canım Mican'ım

Dünyalarda bir canım

Esbiye'nin pirinci

Ayvasılın turuncu

Agaların içinde

Micanoğlu birinci

Oy benim canım Mican'ım

Dünyalarda bir canım

Galiser'i ben yaktım

Giresun'a ev yaptım

Zenginin parasıyla

Fukarayı donattım

Oy benim canım Mican'ım

Dünyalarda bir canım

Galiser'i ben yaktım

Giresun'a ev yaptım

Darılmayın kardaşlar

Beyler ağzına baktım

Oy benim canım Mican'ım

Dünyalarda bir canım

Karagöl Obası'nda

Su içtim kana kana

Mican'ın agaları

Ağlıyor yana yana

Oy benim canım Mican'ım

Dünyalarda bir canım (Ahmet Yamacı, TRT Müzik Arşivi).

Micanoğlu Hüseyin işlediği bir suç yüzünden dağlara kaçmış, ömrünün sonuna kadar eşkıyalık yapmıştır. Micoğlu Hüseyin eşkıyalık yaptığı dönemde zalimin karşısında durmuş, mazlumu korumuştur. Kul Seyit tarafından öldürülmüştür ve ölümünün üzerine bölge halkı yukardaki ağıtı yakmıştır.

Emine'ye Ağıt

Adaköy deresi taşmış geliyor

Emine'm kırandan aşmış geliyor

Muhtarın evinde yanıyor şamdan

Muhtar Emine'yi aldı akşamdan

Adaköy deresi ne yaman yokuş

Süvariler geliyor al beni savuş

Emine'nin başında altın tepelik

Dayım Ali Bey'den oldu kahpelik

Piraziz üstünde üç günce gezdim

Dayım Ali Bey'den hileler sezdim

Oturmuş Emine'm camdan bakıyor

Emine'min bakışı canlar yakıyor (KK: 125).

Yemen Türküsü

Kırat kırat nallı kırat

Yemen'in yolları ırak

Ben Yemen'e dayanamam

Beni Erzincan'a bırak

Elma dalı eydi m'ola

Ucu yere deydi m'ola

Asker çavuş öldü derler

Validesi duydu m'ola

Askerler bağlar matara

Toplar yüklenmiş katıra

Sabahaca yatamıyom

Neler geliyor hatıra

Gitme Yemen'e Yemen'e

Yemen sıcak dayanaman

Kalk borusu çalınca

Sen küçüksün uyanaman (Turhan, Altınkaynak, 2009: 186).

Yemen Türküsü Yemen cephesine gidenler için söylenen ağıtların Giresun yöresindeki varyantıdır denilebilir.

Ağıt

Gardaş gardaş, Memedim oy

Yavrum oy, beşğim oy, gücüğüm oy
Gardaş mı deyim, yavrum mu deyim sana
Memet, oğul Memedim yavrum oy
Telli yavrum oy, tombul yavrum oy
Güçüğüm Memedim oy
Oğul sen beni topraklara guymadan Memet, Memet
Acele ettin yavrum yol benim idi
Gardaş oy, Memedim oy, yavrum oy oy
Oğul senin gelincilerini düzdüm de
Yavrum oy oy
İmamlı gıranına tel duvak
Deliganlı olmağa mı gediyn yavrum oy oy
Al da beni gidelim gidelim yavrum Memedim oy
Oğul seni beşiklere beledi miyim oğul oğul
Oğul seni sırtlarıma sardı mıyım oy
Memedim oy gardaşım oy
Telli yavrum oy ufacık beşğim oy
Memed Memed
İramazan bayramında sen bağa geldin yavrum oy
Bend e sağa hacılar bayramında geldim
Galk yavrum, galk görüşelim senin ile galk
Datlı beşğim oy yangun memedim oy
Beşiklere beledi miyim seni yavrum oy
Arkalarıma sardı mıyım seni yavrum oy
Oğul yavrum oğul oğul

Senini le bacı gardaş olalı
İki sene oldiydi ya Memed Memed
Seni arabalara atiyim de yavrum oy peşin sıra bakiyim oy
Senin ile gonuşuğumuz böyle miydi Memed Memed
Ben dertli dertli gezemem deyidun yavrum oy oy
Madem yaşamışım iki sene daha yaşa dedim bağa memed
Sen iki gün daha yaşayamadın mı yavrum oy oy
Anam anam hastetli yavrunu ben daşıyamadım
Sana gönderiyum beşiklere guy da
Salla anam oy gülmemiş anam oy (Akmaz, 2002: 15).

Ağıt

Sevim sizi ben akşamdan zabağa
Göresim geliyudu yavrum oy oy
Her birinizi bi dağlara attıma oy oy
Arkama sarduğum ekizlerim
Gelin de sizi gucağıma aliyim yavrularım
Beş dene gızı gucaklarıma aldım da
Salladıma yavrum oy oy
Unları gene görüyum görüyum
Attın gendünü İstanbul dağlarına da oy
Böğün burda böyle derim de yavrum
Zeet gakarsın hasret gidiceme size
Sevil oy sibelim oy
İkinizi birden sırtıma sardım da oy

Espiyeler de gezdürdü müyüm
Ekizlerim oy yavrularım oy beşiklerim oy
Çok özlüyoma sizi özlüyoma
Üryalarımda görüyoma sizi
Heç değil yanımda değilsiniz ki
Dert ortağı etsem sizi oy oy
Haydin beşiklerim oy haydin siftelerim oy oy (Akmaz, 2002: 15).

Ağıt

Off off

Osmanım Osmanım

Tombul Osmanım

Toplu Osmanım

Osmanım

Fenerimi yahıydin

Sobamı yahıydin

Çorbamı tasa goyan

Beni yasa goyan

Yüreğimin bağı

Gözlerimin ışığı

Dizlerimin dermanı

Benim Osmanım

Hemi anam hemi babam

Hemi sahabım

Allah ondan bir gün geri

Bırakmasun (Karataş, 2010: 71-72).

Çamoluk ilçesi Taşdemir Köyü Yardımlaşma ve Kalkınma Derneği başkanlarından Ali Yüksel'e Ekrem Kuzkaya'nın yazdığı ağıt da şöyledir:

Ağıt

Alucra kazası (Gicora). Doludere köyü

Allaha yalvardık bağışla deyi

Derneklerimizin tek Ali Beyi

Ali Bey Ali Bey eşsiz Ali Bey

Talihsiz kadersiz şanssız Ali Bey

Olur mu da böyle ölüm olur mu

Garip yavruları öksüz kalır mı yetim kalır mı

Yükseldi de yücelere yükseldi

Gece gündüz demez derneğim derdi

Bu yolda uğruna canını verdi

Ali Bey Ali Bey eşsiz Ali Bey

Talihsiz kadersiz şanssız Ali Bey

Olur mu da böyle ölüm olur mu

Yetim yavruları öksüz kalır mı

Yeni kırarmıştı saçlar başında

Ölüm layık mıydı bu genç yaşında

Azrail gezermiş senin peşinde

Ali Bey Ali Bey eşsiz Ali Bey

Talihsiz kadersiz şanssız Ali Bey

Olur mu da böyle ölüm olur mu

Garip yavruları öksüz kalır mı yetim kalır mı

Dertli Ekrem üzgün üzgün söylüyor

Hizmet edenlere hörmet ediyor

Takdiri ilahi böyledir diyor

Aile efradına sağlık diliyor

Ali Bey Ali Bey eşsiz Ali Bey

Talihsiz kadersiz şansız Ali Bey

Olur mu da böyle ölüm olur mu

Garip yavruları öksüz kalır mı yetim kalır mı

Harşit Deresi'nde boğulan Ayşe için söylenen bir ağıt şöyledir:

Ağıt

Koyun gelir izi ile

Tırnağının tozu ile

Gelin Ayşa'm sele gitti

Yanık çifte guzu ile

Koyun gelir yata yata

Çamurlara bata bata

Gelin Ayşa'm sele gitti

Yılgınlardan tuta tuta. (KK: 20).

Derede boğulan oğlunun ardından annesinin yaktığı ağıt:

Ağıt

Havada yağmur yağdu

Su nereden geldi

Evde hasta yoğdu

Ölüm nereden geldi (KK:20).

2.8.1.2. Değerlendirme

Giresun yöresinden derlenen ağıtlar incelendiğinde bu ağıtların genellikle ölüm üzerine söylenmiş doğaçlama ağıtlar olduğunu görölmektedir. Bu ağıtlarda genellikle ölenin iyilikleri, ölümünün erken olduğu, bu dünyada çektiği sıkıntılar ve ardında bıraktıklarının üzüntüsü anlatılmaktaysa da bazı ağıtlar da halkın genelinin acısını anlatılmaktadır. Yemen Türküsü ağıdı halkın genelinin acısını dile getiren ağıtlara örnektir.

Bilindiği gibi ağıtlar ölüm üzerine söylenmektedir. Bu yüzden ağıt türü genellikle acı anında söylenir ve genellikle sonradan unutulur. Ancak yörede derlenen ağıtların bir kısmı yöre insanı tarafından söylenmeye devam edilmiş ve hatta etki alanını genişleterek türkü olarak söylenmiştir. Osman Ağa Ağıdı ve Eşref Bey Ağıdı gibi iyilikleriyle yöre insanının gönlüne taht kurmuş kişilerin ölümü üzerine söylenmiş ağıtlar türkü olarak söylenen ağıtlara örnektir.

2.9. Tekerleme

Doğan Kaya tekerlemeyi şöyle tanımlar: Vezin, kafiye, seci veya aliterasyonlardan istifade ederek hislerin, fikirlerin, hal ve hayallerin abartma, tuhaflık, zıtlık, benzetme, güldürü, kısa tanım yahut çağrışımlar yoluyla ortaya konulduğu basmakalıp sözlerdir (2004: 548). Saz şairlerinin fasıl namını verdikleri, müşterek ahenkleri esnasında müsabaka mahiyetinde ettikleri müşaareye halk tekerleme, âşıklar tellüm derler. Tekellüm, ya telaffuzu müşkil kelimelerden mürekkeb şiir tahriri, yahut dar bir kafiye ile tariz şeklinde olur. Cevaben böyle bir şiir irad ve inşad edemeyen mağlıp sayılır (Onay, 1996: 207).

Tekerleme yerine Gagavuzlarda tekerleme, sayılmak, badaşmak, Kazaklar ölen, Kırgız Türklerinde canılma, Kıbrıs ve Makedonya Türklerinde tekerleme, Özbek Türklerinde bala koşukları, sanaş, sanak, Türkmenistan'da sanavaç, Azerbaycan'da sanam, tekerleme kelimeleri kullanılmaktadır (Kaya, 2004: 548).

Tekerlemenin ilk ortaya çıkışıyla ilgili şükrü elçin şunları söyler: Tekerlemelerin kaynağını aklın kanunları dışında hayati, uydurma söz ve vakalarla gerçek maceralar teşkil eder. Ayrıca bazı şaman dualarının kutsi değerleri ile sihir güçlerini kaybederek tekerlemelere bir bakıma zemin teşkil ettiği söylenebilir (1986: 590).

Tekerlemelerin temel özelliklerini şu başlık altında toplamak mümkündür:

1- Tekerlemeler belirli bir konudan yoksundur. Bağlı oldukları türle ilişkileri itibariyle anlamından ziyade fonksiyonu önem arz eder.

2- Tekerlemeler mısra başı ve mısra sonu kafiye, aliterasyon ve secilerle sağlanan ses oyunları ve çağrışımlarla birbirine bağlanmış, belirli bir nazım düzenine kavuşturulmuş, birbirini tutmayan hayal ve düşüncelerin sıralanmasından meydana gelir.

3-tekerlemelerde duygu, düşünce ve hayaller tezat, mübalağa, şaşırtma, tuhaflık veya güldürmeye dayalı birtakım söz kalıpları içinde ard arda sıralanır ve yuvarlanır.

4- Diğer halk edebiyatı ürünlerinden farklı olarak muhteva daha kaypak, kararsız ve tutarsızdır. Bir yerde şekil ve fonksiyon muhtevanın önüne geçmiştir.

5- Bazı tekerlemeler karşılıklı soru-cevap biçiminde zincirleme biçiminde zincirleme diyalog halinde gider (Duymaz, 2003: 213-214).

Doğan Kaya tekerlemeleri şu şekilde tasnif etmiştir:

1- Çocuk tekerlemeleri

Oyun tekerlemeleri

Eşya ve oyuncak yapımında kullanılan tekerlemeler

2- Masal tekerlemeleri

3-Mektup tekerlemeleri

4-Tören tekerlemeleri

5- Okşamalar

6-dua, dilek ve niyet tekerlemeleri

7-Seyirlik oyunların icrasında söylenen tekerlemeler

8-Muhtelif vesilelerle söylenen tekerlemeler

9- Türkü ve şarkıların değiştirilmesiyle oluşan tekerlemeler

Tekerlemelerin kullanım alanı oldukça geniştir ve herhangi bir ana konusu yoktur. Genellikle bağımsız olarak karşımıza çıkan tekerlemeler masal, halk hikâyesi, Karagöz ve ortaoyunu içinde de kendisine yer bulur. Gerek bağımsız olabilmesi, gerekse diğer türlerden şekil ve muhteva yönüyle farklılık göstermesi dolayısıyla ayrı olarak değerlendirilmektedir. Kimi halk şairleri mizahi, fikrî ve tasavvufî konularda vücuda getirdikleri serbest ve laubali bir eda ile söylenmiş eserlerine tekerleme başlığını koymuşlardır (2004: 548-549).

2.9.1. Giresun Yöresinden Derlenen Tekerlemeler

2.9.1.1. Oyun Tekerlemeleri

Odi modi şapkam kayboldi

Kim buldi onin oldi (KK: 51).

Yağladım yağladım

Terek altına sakladım

Benden önce söyleyen

Haldır hop zaldır zop (KK:56).

İğne iplik

Bir kutu kibrit

Kibritin yarısı

Ahmet'in karısı (KK: 56).

Sıçan kediden kaçır

Damın kapısını açır

Fındığın iyisini seçer

Tütünün sertini içer

Tiryakidir bu sıçan (Akın, 2014: 180).

Dünya yusuvarlak

Fakat ay ondan parlak

Me me melek sütlü çörek

Göster bana bir çeşit renk (KK: 54).

Oooo kim osurdu

Bit osurdu

Nereye gitti

Hana gitti

Ne zaman gelecek

Yarın gelecek

Yantiri yuntiri tas tis

Fingili föyrek fis (KK: 54).

Iççık bıççık

Sen bu oyundan çık (KK: 54).

Eveleme develeme

Devekuşu kovalama

Kovalarsan yaralama

Şekerleme çikolata

Şundan bundan

Kedi düştü damdan

Çıt pıt

Nerden geldin

Oradan çık

Kız saçların kıvrıcık

Sana dedim sen çık (KK: 7).

Hakkı gitti askere

Yakında alacak tezkere (KK: 7).

2.9.1.2.Tekerleme

Üşüdüm üşüdüm üş oldum

Bi torba keş oldum

Keşimi elimden aldılar

Beni yola serdiler

Yolda bi tarak buldum

Tarağı keyfaniya verdim

Keyfanı bana bi gısım darı verdi

Darıyı yere çaldım

Yerden çimen aldım

Çimeni goyuna verdim

Goyun bana guzusunu verdi

Guzusunu bir beye verdim

Bey bana gızını verdi

Gızını aldım atına bindim

Garagöle indim

Az gittim uz gittim

Dere depe düz gittim

Bir de baktım ki

Bir arşın yol gitmişim (KK: 54).

Yataklar yün idi

Gelinler bön idi

Yataklar pamuklandı

Gelinler fındıklandı

Erkekler kılıbık oldu (Akın, 2014: 180).

Ebcede çıktım hele hele

Cücük çıkardım sele sele (KK:54).

Fındık fıstık çıtır çıtır

Hem kan yapar, hem ısıtır

Fındık fıstık yiyen sağlam olur

Fındık Karadeniz’de bulunur

Karga uçtu az gitti

Dere tepe düz gitti

Altı ay bir güz gitti

Müjde alfabe bitti (Akın, 2014: 180).

2.9.1.3. Tekerleme

Eveli altı avcı

Bir de ben yedi avcı

Arayı arayı üç gazan bulduk
Birinin dibi geçük
Birinin gıyısı gırık
Birinin kulpu yok
Dibi geçükte eti pişürdük yedük,
Garnımız varil kesildi
Urdan holayı holayı
Bir mahalleye varduk
Baktuk el gonmuş göçmüş
Bi koca keyfanı galmış
Yenge bize yemek verir müsün dedük
Yoğurt bile verürüm dedi
Yeme yedük halfet-i defte
Bi gızım var alur musun dedi
Getir görelim dedük,
Getürdü gördük
İnce belli gerisi yelli
Bölgü fesli, görgü gaşlı,
Matra allah seni gurtara
Urdan holayı holayı
Gümbiriye varduk
Baktuk ki yeme yedük,
Dana gadar bi pire
Gümbürenin direni almış gidiyo
Birimiz attuk vuramaduk,

Birimiz attuk yanaşturduk
Birimiz attuk vurduk
Urdan holayı holayı
Yalıyas varduk
Baktuk ki urda alışveriş ediyular
Yalıya vardım çalı diye
Attı bizi kuyu diye
Çarşıya varduk alışveriş edeke
Godular bizi deli diye
Urdan gonakıya varduk
Gonakının tası yok
Gapıda bir tazı dikilir
Boynunda halkası yok
Sokağa okarı bi kadı gidiyor
Tek basa çift basa
Bize bi faydası yok (Arslan, 2000: 4).

2.9.1.4. Tekerleme

Biren biren
İken iken
Evler diken
Gamış boylu
Gara tiken
Gamı guyluk
İndi indi

Bin bindi

Gum guydu

Guyluk saldı

Çam ağacı

Cadı geçi

Goz ağacı

Gozu geçi

Hel düdüğü

Hül düdüğü

Eğer altı

Elma yedi

Sayın sekiz

Doyan dokuz

Salla şunu

Çek bunu (Caferoğlu, 1994: 129-130).

Acıkan, yemek isteyen çocuklara annelerinin söylediği bir tekerleme de şöyledir:

Acıktıysan acık ye

Dereler de böcük ye (KK: 55).

Çocukların süt dişleri dökülmeye başladığında çocuk dökülen dişini evin çatısına atar ve aşağıda verilen tekerlemeyi söyler.

İt dişim it

Pirinç gibi bit (KK: 56).

2.9.1.5. Değerlendirme

Teknolojinin gelişip yaygınlaşmasının en büyük etkisini çocuklar üzerinde görmekteyiz. Televizyon, telefon, bilgisayar gibi teknolojik aletlerin yaygınlaşmasıyla çocuklar açık alanlarda oynamayı bırakmış, bu yaygınlaşan teknoloji aletleriyle vakit geçirir olmuştur. Böylece çocuk oyunlarının olmazsa olmazı tekerlemeler unutulmaya yüz tutmuştur. Giresun yöresinde de bu durum değişmemektedir.

Yörede derlenen oyun tekerlemelerinin çoğu diğer yörelerde de yaygınlık kazanmış tekerlemelerdir. Oyun anında ebe seçmek için söylenen bu tekerlemeler oyuna dâhil olan tüm çocuklar tarafından ezbere bilinmektedir. Bunun dışında büyükler tarafından bilinip söylenen yöreye has birkaç tekerlemeye de rastlanmıştır. Bu tür tekerlemeler genellikle büyükler tarafından çocuklara söylenmektedir.

2.10. Giresunlu Halk Şâirleri ve Şiirleri

Doğan Kaya Giresun'da âşıklık geleneğini sürdüren sanatçıların sayısının oldukça az olduğunu ve başlıcalarının Nailî, Âşık Abbas, Mecburî, Ozan Arif, Âşık Âdem Güney ve Mehmet Kuzkaya olduğunu belirtmiştir. Kaya bu şairler hakkında kısaca şu bilgileri vermiştir:

Nailî: Asıl adı Nail'dir. 1884'te Şebinkarahisar'da doğmuştur. Rüştüye mezunudur. Emekli olduktan sonra 1937'de Düzcce'ye yerleşmiş ve 1953 yılında orada vefat etmiştir. Şiire genç yaşlarda başlamıştır. İrticali olmakla birlikte saz çalmamıştır. Teknik yönden oldukça başarılıdır. Dini konulu şiirlerinin yanında taşlamalarıyla dikkati çekmiştir. Şiirleri Cevdet Canpulat tarafından Nailî'den Şiirler adıyla yayımlanmıştır.

Abbas: Asıl adı Abbas İncehasanoğlu'dur. 1937'de Görele'nin Eserli köyünde doğmuştur. Beş yaşında yetim kalmış olan Âşık Abbas, ilkokul mezunudur. Şiir yazmaya daha ilkokul sıralarında başlayan âşığın şiirini geliştirmesinde Karacaoğlan'ın, Köroğlu'nun ve diğer usta âşıklarla halk hikâyelerinin büyük rolleri olmuştur. Abbas mahlasını kullandığı şiirlerinde gurbetten, memleket güzelliklerine, ahde vefadan yergilere kadar pek çok konuyu ele almıştır. Bilhassa taşlamalarıyla dikkati çeker. İrticali kuvvetli olan Abbas, teknik olarak kafiyelerde başarılıdır. Bazı şiirlerde kimi dörtlülüklerde ayaktan çıkmıştır. Kendisine has ezgili parçaları vardır (Kaya, 1998: 241-243).

Giyinmiş kuşanmış açmış kolları

Yaradan Mevla'ya bakar çiçekler

Bağı bahçeleri süsler yolları

Mevsimi gelince kokar çiçekler

Yığılır üstüne zemheri buzu

Ezilir bedeni sararır yüzü

Şubat on beşinde arzular bizi

Yılışıp meydana çıkar çiçekler

Mart ile nisanı özleyip bekler

Balını gizlemez mumunu saklar

Arılar incitir dişleyip koklar

Gücenir boynunu büker çiçekler

Mayıs haziranda ne güzel açar

Temmuz ağustosta kokusu kaçar

Eylülde ekimde mevsimi geçer

Solar yaprağını döker çiçekler

Kasım aralıkta sordum halını

Ocak ayı bükmüş kırmış dalını

Eğer yese idim çiçek balını

Arılar Abbas'ı sorar çiçekler (Günay, 2013: 26 Ocak, Yesilgiresun).

“Mecburî: Asıl adı Salih Kaya'dır. 1942'de Görele'nin Kuşçulu köyünde doğmuştur. SSK Sultanahmet Dispanserinden emeklidir. Küçük yaşlarda saz çalmaya başlayan âşık, şiirlerinde Mecburî, Salih, Salih Mecburi gibi mahlasları kullanmıştır. İrticali vardır. 300'den fazla şiiri olan ve saz çalabilen Mecburî'nin, 30 kadar da ezgisi ve sözleri kendisine ait türküsü vardır. 8, 11 ve 14 heceli şiirleri vardır. Teknik yönden şiir bütünlüğünde tamamen başarı sağlandığı söylenemez (Kaya, 1998: 241-243).

Nizam -I Intizam Çıktı Çileden

Nizam-ı intizam çıktı çileden,

Kurtulamıyoruz çirkef hileden

Talukat-ı zahir bu silsileden,
Ulaşabilirsen yetiş ve ulaş,
Boş kaldı haneler, yok eski salaş
Ne Bekliyorsunuz eski seleden.

Bu Dünya sizlere, Cennet-i ala
Bir şey mi söylediniz, hayır ola
Tabutsuz bir günde koyunca sala
Zannetmeyin kimse olmaz arkadaş

Mezara inersin pek yavaş yavaş
Tutunamazsınız budağa dala

Promosyonları cebe koydunuz,
Halkımız aç arık sizler doydunuz,
Çoluk çocuk elbet mutlu oldunuz,
Midemizde her gün amansız savaş
Olsa yemez miyiz, susamlı lavaş
Çırlıçiplak vatandaşı soydunuz.

Çok çektik, çekiyoruz halen da
Hiç gerçek kalmadı artık yalanda
Aş'ımız yok oldu bakır sahanda
Ne gözümüz kaldı, ne de kirpik, kaş
Tencere, tava boş, yok erzak ve aş
Kap-kaçak kalmadı saçak tavanda.

Ehl-i fesat cebr-i cemalleriniz
Şerh -i kesat mehr-i helalleriniz
Derh-i esat kehr-i ahvalleriniz

Biz yandaş değiliz sırdaşız sırdaş
Laik cumhuriyete her zaman yoldaş
Ahr-i necat fahr-i selvalleriniz.

Acılar taştı kadehlerimizden,
Çeşit meze yaptık dertlerimizden
Kanlı yaş akıttık, gözlerimiz den
Bir gün gözleriniz akıtmadı yaş
Halen “haklıyız biz” deme arkadaş
Vazgeçmeyiz, asla sözlerimiz den.

Senelerdir çelme takıp tokadı
Vurdukça vurdular katı katı
Kimi kuzey diyor, kimisi batı
Yok olup gidiyor toplum hurda haç
Bindikçe biniyor üzerine taş
Kalkamıyorlar ki görse köşk, yatı.

Benim bağlamam var, sizde dumbelek,
Kavunun hamına diyorlar kelek,
Hararın küçüğü elbette şelek;
Oturmayı bırak ileri marş marş
Dikişiniz tutmaz yıpranmış kumaş
Kum, çakıla dönmüş ne yapsın elek.

Ozan Mecburi der nedir bu çile
Ömrümüz yok oldu hep bile bile
Doğruluk kalmadı her işte hile
Sanki Hızır tozu sanki bir talaş

Muhallebi yapsak olmaz ki yağlaş

Konu komşularda çok düştük dile.

Ozan Arif: Asıl adı Arif Şirin'dir. 1949'da Alucra'nın Yükselen köyünde doğmuştur. İlk ve orta tahsilini babası Mehmet Şirin'in memuriyeti dolayısıyla bulunduğu Samsun'da yapmıştır. Perşembe Eğitim Yüksekokulunu bitirdikten sonra öğretmenlik ve idarecilik yapmıştır. 12 yaşında iken sazı öğrenen Arif, şiirlerinde genellikle millî konuları işlemiştir. 8 ve 11 heceli şiirlerinin yanında, bentlerle vücuda getirdiği örnekler de vardır. Çoğunun ezgisi olan şiirlerinde, adını mahlas olarak kullanan âşığın Bir Devrin Destanı adlı kitabıyla pek çok kaseti vardır. Ozan Arif irticalen şiir söyleyebilen bir âşıktır. Şiirleri teknik yönden oldukça kuvvetlidir (Kaya, 1998: 241-243).

Tevellüt; kırkdokuz, adım Arif tir.

Soyadım kütükte Şirin bilinir.

Giresun, Alucra, Hapu köyünden,

Soyumu sopumu sorun bilinir.

Hakkımda istenen ceza çok benim.

İpe de çekseler, korkum yok benim.

Allah`a çok şükür, alnım ak benim.

Bekleyin... Sabredin... Durun bilinir.

Ozan diye tanır tanıyan beni,

Gönlümde yaşatmam garezi, kini,

Ve lâkin memleket, millet haini

Olanlarla aram serin bilinir.

Ben Arif im, baba bildim devleti.

Benim işim uyandırmak milleti.

Söylediğim bu destanın kıymeti,

Bugün bilinmezse, yarın bilinir.

Siz sakın sanmayın el vurdu bana;

Öpmeye kalktığım el vurdu bana,
Bülbül idim bülbül, gül vurdu bana,
O yüzden dertlerim derin bilinir.

Âşık Adem Güney: 1958'de Dereli'nin Taşlıca köyünde doğmuştur. İlkokulu köyü Taşlıca'da, ortaokulu Dereli'de okumuş, lise tahsilini de Giresun'da yapmıştır. Şiire ortaokul sıralarında başlayan Adem, 1980 yılından sonra âşık şiirine yönelmiştir. Şiirlerinde, Güney, Âşık Güney ve Ozan Güney mahlaslarını kullanmaktadır. 1977'de İstanbul'da Türkiye Halk Şairleri ve Şiir Severler Derneği'nin düzenlediği yarışmada ikincilik ödülü almıştır. Şiirlerinde gerek ayaklarda gerekse mısralar arası kafiyelerde başarı sağladığı söylenemez. Sevgiye Uzanan Eller adlı bir şiir kitabı vardır.

Kuzkaya: Asıl adı Mehmet Kuzkaya'dır. Şiirlerinde soy ismini mahlas olarak kullanmıştır. Kafiyelerde başarı sağlamışsa da, şiirin ayağında aynı başarıyı gösterememiştir” (Kaya, 1998: 241-243).

Köyümün Asil Gençlerine

Taşdemir'in medarı (gururu).iftiharısınız

Pırıl pırıl cıvıl cıvıl vefakâr gençler

Yürekten vatansever delikanlısınız

Işıl ışıl yanarsınız cefakâr gençler

Gönülden bağlısınız siz köyünüze

Yiğitlik yakışır her birinize

Kıymet biçilemez değerimize

Her yere koşarsınız fedakâr gençler

Bütün civar köylere örnek oldunuz

El ele dernekte kolluk kurdunuz

Köyümüze hizmet için şevkle doldunuz

Aşk ile yaşarsınız sevdakâr gençler

Büyüklerle daima hürmetiniz boldur

Gittiğiniz çok kutsal güzide bir yoldur

Ana baba gülmesi sizin için baldır

Sever kucak açarsınız itaatkar gençler

Okyanusta bulunmaz inci misali

Derneğe emeği geçenlere saygı timsali

Bazılarına ibrettir gençlerin hali

Çalışır çabalarsınız azimkar gençler

Hünerli mesleğiniz var bileğinizde

Çeşit çeşit projeler belleğinizde

Hep eser bırakma var dileğinizde

Neler neler yaparsınız sanatkâr gençler

Maddi manevi her ortamda aşikârsınız

Halisane hüsnüniyetli kadirşinassınız

Köye hizmet edenleri unutmazsınız

Gönüllerde yaşarsınız kanaatkâr gençler

Atatürk sevgisi var hamurunuzda

Asil kan dolaşır damarınızda

İman dolu kalp atar tunç bağrınızda

Milliyetçilikle coşarsınız emektar gençler

Yurtlar size emanet istikbal sizin

Düşmanları dostları önceden sezin

Vatana göz dikenin başını ezin

Engelleri aşarsınız kafadar gençler

Bayrak sancak sevgisi özünüzdendir

Allah'ın nuru piri yüzünüzdedir

Kuzkaya'nın yavruları da izinizedir

Seller gibi taşarsınız hizmetkâr gençler

Bu şâirler dışında yörede halk şiiri türünde eserler veren ancak adı duyulmamış şâirler de vardır. Bulancak ilçesine bağlı Kovanlık beldesinde yaşayan Lütfi Demir buna örnektir:

Lütfi Demir: 1940 yılında Bulancak ilçesinin Kovanlık Beldesinde doğmuştur. Doğduğu yıllarda kovanlık beldesinde okul olmadığı için okula gidememiş, kuran kurslarında dini eğitim görmüştür. Şâir Latin harfleriyle okum yazmayı nasıl öğrendiğini şöyle anlatmaktadır: “10-11 yaşlarında idim, bir gün bize Türkçe okuyup yazmayı öğrenmiş bir yakınımız geldi. Ondan bana 10 isim yazmasını istedim. Bir tahtanın üstüne on isim yazdı. Ben o isimleri tek tek belledim, ezberledim. Kuran okumayı bildiğim için cümleleri kurmak kolay oldu. On isimden yola çıkarak, harfleri yer değiştirerek başka isimler yazmayı başardım. O yıllar kovanlıkta çarşı, dükkan falan olmadığı için kalemim defterim de yoktu. Ben de elime bir çivi bir de tahta bularak, tahtayı çivi ile çizerek yazıyordum. Böylece yazmayı ve okumayı öğrendim. Kendimi geliştirmek için halk ozanlarının kitaplarını okudum, onlardan etkilendiğim için ben de şiir yazmaya başladım...” Lütfi Demir şiirlerini kendine ait bir deftere yazmıştır. Şiirlerini hece ölçüsüyle yazmıştır. Şâirin kendi defterinden alınan şiirlerine örnek olarak yaşamın faniliğinden bahseden Hayat Gemisi şiiri ve doğa ve yayla konulu Duman şiiri verilmiştir:

Hayat Gemisi

Ben bu dünyaya geldikten sonra

Hayat gemisine bindirdi beni

On beşinde esti sevda rüzgârı

On altıda aşka bağladı beni

On yedide gezdim kendi başıma

On sekizde kondum dağlar başına

On dokuzda dayanamadım aşkıma

Perişan hallere düşürdü beni

Yirmisinde aklım geldi başıma

Yirmi beşte gider oldum işime

Otuzlarında katkı kattım aşıma

Kükremiş aslana benzetti beni

Otuz beşte aklar düştü başıma

Kırk yaşımda hayat çöktü başıma

Kırk beşimde korku düştü içime

Kademe kademe düşürdü beni

Ellisinde diken battı dizime

Altmışımda duman çöktü gözüme

Yetmişimde nişan düştü yüzüme

Sararmış ayvaya benzetti beni

Seksenimde sıralarım dizildi

Doksanımda fermancığım yazıldı

Yüz yaşımda damarlarım çözüldü

Dalından kopmuş gazele benzetti beni

Duman

Var git duman bu yaylanın düzünden

Güneş doğsun Hacıbelin üstünden

Bal alalım çiçeklerin özünden

Var git duman, var git ovaya doğru

Duman senin ne karanlık işin var

Kendisini kesen başın var

İlkbaharın, sonbaharın, kışın var

Var git duman var git Maraş'a doğru

Çukuroba Berçin mesken eyledin

Kabaktepe, Seyit eksen eyledin
Bizi güneşe hasret eyledin
Var git duman var git Sivas'a doğru

Akıl ermez duman senin işine
Rüzgâr, yağmur sıralanır peşine
Bakmaz mısın gözlerimin yaşına
Var git duman var git Urfa'ya doğru

Duman senin karanlığın bitmez mi
Tet tel olup havalarda uçmaz mı
Hacı Lütfi der ki burdan göçmez mi
Var git duman var git Konya'ya doğru

Ozan (Ahmet). Topçuoğlu: Son dönem Giresunlu şâirlerden biridir. 1952 yılında Tirebolu'ya bağlı Ortacami Köyü'nde doğmuştur. Deniz Nakliyat'tan emeklidir. İlkokulu Ortacami Köyü'nde Karakaya İlkokulu'nda tamamlamıştır. İlkokuldan sonra 1964 yılında ailesiyle birlikte İstanbul'un Kasımpaşa İlçesine göçmüştür. 12 yaşından beri saza meraklı olduğunu söyleyen Topçuoğlu, irticalen çalıp söylemeye başlamış, zamanla kendisini geliştirmiştir (Küçük, 2015: 71).

Ne geldiye yardan geldi başıma,
Çare sandım zehir kattı aşıma;
Melek olsan çıkar mıydım karşına,
Dünyayı başıma yıktıktan sonra.

Aldandım güzeldin kırdım çirkini,
Nerden bilirdim ki kulun zikrini;
Aklımı yar aldı çirkin fikrimi,
Dünyayı başıma yıktıktan sonra.

Güldüm zalim güldüm kendi kendime,
Sarayda sultandık seninle bile;

Çare ol istemem olma nafile,

Dünyayı başıma yıktıktan sonra (Küçük, 2015: 71).

Giresun yöresi kemeñecilik geleneği içerisinde üretilen mizahi destanlar, kemeñecilik geleneğiyle âşıklık geleneği arasında ilişki kurma noktasında önemli bir veri olarak karşımızda durmaktadır. Şekil açısından âşıklık geleneğinden farklı olarak sadece 7 heceli mani şeklinde kurulan dörtlüklerin art arda sıralanması suretiyle oluşturulduklarını; belli başlı işlevleri yerine getirdikleri; bireysel ya da toplumsal hadiselere dayalı olarak oluşturulduklarını ve fıkra türüyle yakın münasebet içerisinde bulduklarını söyleyebiliriz (Küçük, 2016: 898).

İbrahim Gülpınar'ın, "Körođun Bemece'si" başlıklı eseri Köroğlu Osman Dayı'nın imeceye giden insanları taşırken yapmış olduğu kazayı manzum bir şekilde geleneksel kemeñe ezgileriyle de destekleyerek mizahi bir tavırla icra ettiği görölmektedir.

Ne biçim çalışıyu da

Köroğun Bemece'si

Kaş başından göründü de

Abbas'ın imecesi

Köroğun bu işleri de

Belli gibiydi baştan

Adam dolu Bemece de

Dereye uçtu kaştan

Yuvarlanan imecenin

Bütün hepsi şokta

Köroğun gözü doldu da

Borcu varıdı okta

Yuvarlandı dereye de

Söktü bi yaykın kökü

Milleti telef eden de

Veysel'in piknik tp

Kurtulamasın Kroĝ da

Bu milletin gamından

Topal Remzi fırladı da

n kelebek camından

Topal Remzi aĝrıyu da

Lastiĝimi grdn m

Kr Fethi baĝrıyu da

Ula Kroĝ ldn m

Yuvarlandı dereye de

Millet hep bocaladı

Mustafa'nın burnunu da

Piknik tp parçaladı

Yuvarlandı dereye de

Altı teker havada

Canlı balık yziy da

Kasadaki tavada

Abbas evde bekliy da

Gelecek imeceyi

Görenler tanımadı da

Kırmızı Bemece'yi

Garaj etmiş Bemece'de

Koca vezli gl

Allah'a şkr olsun da

Yaralı var yok ölü (Küçük, 2016: 901-902).

Durkaya: Kemeñçe sanatçılarında Durkaya (Kemal İpşir). 1911 yılında Görele'nin Ardıç köyündendir. Durkaya adıyla ünlenmiştir. Bebekken ağır bir hastalığa yakalanır. Köyde yapabilecek ilaçlar denir. Bir sonuç alınmaz. Babası umudu keser. Basında beklemeye başlar oğlunun. Aksakallı biri çıkagelir. Hasta bebeğın basında durur, bakar sonra basını okşar: "iyi olacak oğlun" der, babasına, "yaşayacak..." der. "Bundan sonra buna Durkaya derseni iyi olur" der. Gider. Hasta bebek. Kemal iyileşir. Bu olaydan sonra sakallı adamı gören olmaz. Kemal da "Durkaya" adıyla çağrılır. Durkaya'nın ustası kemeñçenin gelmiş tek virtüözü Karaman'dır. Durkaya, yörenin hikâye anlatıcısıdır. Durkaya Doğu Anadolu'da çok yaygın olan hikâye anlatma geleneğinin yöredeki sanatçısıdır. Basından geçenleri hikâyeye dönüştürerek, "hikâyeli türkü" yaratır (Bilir, 2003: 76). Durkaya sevdiği kızın evinde kızın abisine yakalanmış ve olayı destan şeklinde şöyle anlatmıştır:

Destan

Kaymakam mı donattı

Böyle uzun yapıyı

Saat iki var idi

Vardım vurdum kapıyı

Yaylanın soğuk suyu

Deldi bağırmı deldi

Vurdumudu kapıyı

Bayan dışarı geldi

Bu benim garip kuzum

Yedi canımı yedi

Kalktı açtı gapıyı

Ne istiyusun dedi

O kırmızı yanaklar

Öyle sarılır dile

Vardım girdim içeri

O yavrumula bile

Gece çıktım dışarı

Aya bakarım aya

Bayanıla beraber

Vardım girdim odaya

Vardım girdim odaya

Omuz verdim dökmeye

Henüz başladım idi

Sevip sevip öpmeye

Yaylanın soğuk suyu

Deldi bağrımı deldi

Öpüşürken kız ile

Hem de abiyi geldi

Gırat gider yokuşa

Bak paltuna paltuna

Yorganı dört gat yaptı

Dizlerimin altına

Daha gece gerek yok

İN kepekten altına

Haber anlatamadım

Gâvur oğlu gâvura

Merdivenden aşıye

Hem de indim ahıra

O benim garip kuzum

Kattı aklımı kattı

Aşk olsun Durkaya'ya

O ineğin önünde

Acele gene yattı

Utaniyum arkadaş

Hepsini demeye

O gencecik yaşlarda

Paldırları yemeye

O benim garip kuzum

Kattı aklımı kattı

Geldi bayan yanıma

Bir kuçak çayır aldı

Hemen üstüme attı

Habisane içinde

Yandım Allah'ım yandım

Elbisemden çıkarken

Beni yiyecek sandım

Yaylanın soğuk suyu

Deldi bağrımı deldi

Dulanayım yavrumun

Acele gene yavrumun

Hemen aklıma geldi

Dulanayım yavrumun

Öyle kalem kaşına

Acele gene yavrum

Geldi bayan yanıma

Keşan attı başıma

Bir gürşun atacağım

Karşındaki yapıya

El tanımasın diye

Gırmızı keşan ile

Attı beni gapıya

Gırat gider yokuşa

Bak paltuna paltuna

Ordan çıktım dışarı

Kaldırımdan aşağı

Ben sıçradım altına

Yaylanın soğuk suyu

Deldi bağrımı deldi

U eşek oğlu eşek

Hemen ardımdan geldi

Gece çıktım dışarı

Aya bakarım aya

Yanımin ortasına

Vurdu goca bir kaya

Merdivenden aşıye

Usulca ineceksin

Uy eşoğlu eşek

Beni öldüreceksin

Gayıkçının elinde
Bak ganciye ganciye
Çite aşıa kaçarken
El attım tabancıya

Böyle böyle gezerken
Sen bir hale galırsın
Tabancama el attım
Etme Durgaya dedi
Bir belaya galırsın
Bu şarkıyı çıkarın
Ne yamandır ne yaman
Ey gidi arkadaşlar
Türkünün sonu tamam (Günay 1999: 28-29).

2.10.1. Değerlendirme

Giresun yöresi âşık tarzı şiir geleneğinin oldukça zayıf olduğu yöredir. Yörede var olan âşıklık geleneğinin de tüm yönleriyle birden var olduğunu söylemek imkânsızdır. Doğan Kaya Giresun yöresi âşıklarının genel özelliklerini şöyle sıralamıştır:

1. Mahlas kullanmışlardır.
2. Saz çalanları vardır (Arif, Mecburî).
3. Bazıları irticalen şiir söyleyebilmektedir (Naili, Abbas, Mecburî, Arif).
4. Ustaları olmadığı gibi çırakları da yoktur.
5. Âşıklığa yönelirken, halk hikâyelerinden etkilenenler olmuştur (Abbas).
6. Bazı şiirlerini kendilerine has ezgi ile terennüm ederler (Abbas, Mecburî, Arif).
7. Şiirleri teknik yönden başarısız olanlar vardır (Abbas, Mecburî, Adem Güney, Kuzkaya). (Kaya, 1998: 246).

Yörede âşik tarzında şiir yazan şâirler de vardır. Bu şâirler genellikle lise ve üzeri eğitim almışlardır.

Yöredeki halk şâirleri hece ölçüsüyle şiirler yazmışlar, doğa, din, siyaset gibi konuları işlemişlerdir.

2.11. Atasözü ve Deyim

Şükrü Elçin atasözünü “nazım, nesir, her iki şekli ile eski tecrübeleri “tam bir fikir” kompozisyonu içinde teşbih, mecaz, kinaye, tezat... gibi edebi sanatların kudretinden faydalanarak süslü, kapalı olarak veya bazen açık, mecazsız hususuyla yetişecek gençlere aktaran sözler” (1993: 626) olarak tanımlamıştır.

Atasözü yerine “Azerbaycan Türkçesinde atalar sözü; Türkmen Türkçesinde: atalar sözi; Gagauz Türkçesinde: söleyiş; Özbek Türkçesinde: maqól; Uygur Türkçesinde: maqal; Tatar Türkçesinde: mäqal, babalar süze; Başkurt Türkçesinde: mäqäl; : atalarsözü, ata sözü; Nogay Türkçesinde: ata söz; Kazak Türkçesinde: makal; Kırgız Türkçesinde: makal; Hakas Türkçesinde: söspek, adalarsözi; Tuva Türkçesinde: üleger tomak; Şor Türkçesinde: çajılgı sös” (Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu, 1997) kelimeleri kullanılır.

Araştırmacılar tarafından deyim “Tam veya kısmen kalıplaşmış, halk tarafından benimsenmiş, çoğu gerçek anlamından uzaklaşmış olan, kaynakları bilinmeyen, genelleme yapmadan kullanılan söz grupları” (Dağpınar 1994: 21), “çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözler” (Aksoy, 1984: 49), “asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözler” (Elçin, 1993: 642). şekillerinde tanımlanmıştır.

Her dilde atasözleri ve deyimler vardır. Toplumbilim, ruhbilim, eğitimbilim, ekonomi, felsefe, tarih, ahlak ve folklor vb. gibi birçok konuları ilgilendiren ve birçok yönlerden inceleme konusu edilmeye değer olan bu ulusal varlıklar, deyiş güzelliği, anlatım gücü, kavram zenginliği bakımından pek önemli dil yapılarıdır. Bizim gelenekle yerleşmiş bir atasözü anlayışımız vardır. Bu anlayışa göre atasözleri, ulusal varlıklardır. Tanrı ve peygamber sözleri gibi ruha işleyen bir etki taşırlar, inandırıcı ve kutsaldırlar. Nitekim eski bir atasözü şöyle der: 'Atalar sözü Kur'an' a girmez, yanınca yelişür (Birlikte koşup gider, ondan geri kalmaz). Atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyu geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır. Ulusun ortak düşünce ve tutumunu belirtir bize yol gösterirler (Aksoy, 1995: 13-15).

2.11.1. Giresun Yöresinden Derlenen Atasözleri ve Deyimler

Atasözleri

Ac heç doymam, dok heç acıkmam sanarmuş (KK: 1).

Ac bırakma hırsız edersün, çok dövme arsız edersün, çok söyleme yüz­süz edersün (KK: 17).

Acı batlıcanı giroğ çalmaz (KK: 1).

Ac tavuk gendünü darı ambarında sanarmuş (KK: 2).

Acın amanı dokun imanı olmaz (KK: 1).

Adamu yapan da karudur yıkan da garudur (KK: 17).

Ağaç yaşken eğilir. (KK: 21).

Ağılda oğlak doğsa ovada otu biter (KK: 1).

Ağlamiyen çocuğa meme vermezler (KK: 1).

Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar (KK: 2).

Ağzında bal olan arının guyluğunda inesü vardur (KK: 1).

Ak goyunun gara guzusu da olur (KK: 17).

Akan su pislik dutmaz (KK: 21).

Akıl yaşta değil baştadır (KK: 17).

Akıllu adam akılsuz adamun son yaptığunu en önce yapar (KK: 21).

Akılsuz başun cezasunu ayaklar çeker (KK: 1).

Akrabanun akrabiye ettiğini akrep etmez (KK: 17).

Akraba akrep gibüdür (KK: 1).

Al malun eyüsünü çekme gaygusunu (KK: 2).

Alçak yerün depesü gendünü dağ sanurmuş (KK: 1).

Alçak eşşe binen çok olur (KK: 2).

Allah dağına göre gar verür (KK: 3).

Alma acın gızını un çoğaluna diker gözünü (KK: 21).

Altına at düşenin gönüne murat düşer (KK: 1).

Anadan olur daya, hamurdan olur maya (KK:3).

Anası neyse danasu odur (KK: 2).

Anası olmiyenin babası olmaz (KK: 21).

Ar eden kar edemez (KK: 2).

Armut dibüne düşer (KK: 21).

Asıl azmaz, azsa da tezmez (KK: 2).

Aslan yattuğu yerden bellü olur (KK: 1).

Aş daşinci kepçiye paha biçülmez (KK: 17).

Aşamun hayrundan zabaan şerrü eyüdüdür (KK: 1).

At avrat silah emanet edülmez (KK: 7).

At binenün yol yöriyenündür (KK: 17).

At bülür, meydan bülür (KK: 21).

At garnundan yiğüt alnundan bellü olur (Atta garın yiğitte alın). (KK: 17).

At sabına göre kişner (KK: 2).

Ata arpa yiğide arka gerek (KK: 1).

Ata yanar evlada, evlat da yanar evlada (KK: 1).

Atasu neyse ötesü odur (KK: 17).

Atı eşşek deel, gamçu geçer (KK: 1).

Atı eşşene bırakma ya huyundan ya hüneründen alur (KK: 2).

Atılmış ok, söylenmiş söz, geçmiş ömür geri gelmez (KK: 21).

Atış olmiyan yerden duman çıkmaz (KK: 29).

Attan düşen ölmemiş de eşşekten düşen ölmüş (KK: 17).

Atun ardundan avradun önünden gedilmez (KK: 21).

Atun nalını mihını hesap eden at alamamış (KK: 1).

Ayda gelene hoş geldün, günde gelene hoş geldün derler (KK: 17).

Aynasu iştür kişinün, lafa bakulmaz (KK: 2).

Ayni düz bırak bakmiye yüz bırak (KK: 1).

Az guyma hırsız edersün, çok döme arsız edersün (KK: 1).

Az eli aşda gör, çok eli işte gör (KK:2).

Az uyku az yemek insanu eder melek, çok uyku çok yemek insanı eder helak (KK: 21).

Az veren candan, çok veren maldan (KK: 17).

Baba oğula bi bağ baaşlamuş, oğlu babasına bi salkum üzüm vermemiş (KK: 21).

Bağu bilünen üzüm dişe dokunmaz (KK: 21).

Baş başa bağlı, baş da padüşaha bağlı (KK: 21).

Bedava sirke baldan dadludur (KK: 21).

Besle gargi oysun gözü (KK: 1).

Bi çiçekle bahar gelmez (KK: 2).

Bi elle veren iki elle alur (KK: 17).

Bi elün nesü var iki elün sesü var (KK: 33).

Bi fısılcuk yedi köyü yıkar (KK: 2).

Bi gızun yedü köye faydasu olur (KK: 1).

Bi oğlan heç oğlan, iki oğlan geç oğlan, üç oğlan koç oğlan (KK: 41).

Bi oğul iki kere bey olurmuş; bi evlendiğinde bi babası öldüğünde (KK: 17).

Bolursan büyük derede boğul (KK: 1).

Boransuz dağ olmaz (KK: 17).

Borç yiyen kesesünden yer (KK: 2).

Boş durma boşa çalış (KK: 2).

Böön sakal uzar yarın bıyık (KK: 71).

Böyük başın böyük derdi olur (KK: 1).

Burnu dudana, götü yere yakından gork (KK: 2).

Cami yıkulsa mihrap durur (KK: 1).

Can çıkar, huy çıkmaz (KK: 17).

Canu sopa istiyen geçi çoban değnene sürünür (KK: 1).

Canu yanan eşşek attan hızlı goşar (KK: 17).

Çalışmıyeni Allah da sevmez gul da (KK: 1).

Çegüç yemiyen daş, yapıye uymaz (KK: 2).

Çivi çiviyü söker (KK: 2).

Çocuğun yediğı helal, geydü haram (KK: 17).

Çok gezen çok bilür (KK: 99).

Çok gülen çok ağlar (KK: 1).

Çok mal haramsız çok laf yalansız olmaz (KK: 17).

Dağ başuna ev yapma yel alır, dere kıyusundan yer alma sel alır, koci genç alma el alır (KK: 17).

Dağ başuna gız gelür, insan başuna iş gelür (KK: 1).

Dağda tallam yok, serçine gavgam yok.

Damda tıkırtum yok; goca sıkıntum yok (KK: 1).

Daşıma suyune demen dönmez (KK: 21).

Daşkınlun sonu şaşkınluktur (KK: 1).

Datlu datlu yemenün acu acu osurmasu vardur (KK: 1).

Datlu söz yılanu delüğünden çıkarur (KK: 1).

Davet edülen yere gidüp ar etme, davet edilmeyen yere gidüp dar etme (KK: 21).

Davul bile dengü dengüne (KK: 17).

Davulun sesi uzaktan hoş gelür (KK: 2).

Deli alacayı, isli karacayı sever (KK: 17).

Delü dostun olcana, akıllu düşmanun olsun (KK: 21).

Demene giren tozsuz çıkmaz (KK: 2).

Demende yoğurt istiyen cebünde inek daşur (KK: 21).

Demür tavunda dölür (demür gaynağında yapuşur). (KK: 1).

Demürü nem yiğidi gam çürütür (KK: 21).

Dibini görmedün göle baş dalma (KK: 17).

Doğcak oğlak bokundan bellü olur (KK: 1).

Dok acın halinden anamaz (KK: 1).

Dok ağırlamak zordur (KK: 1).

Dok domuz darı yemez (KK: 17).

Domamış çocuğa don biçme (KK: 1).

Dostun eyisi akrabi aratmaz (KK: 2).

Duvarı hartıl, gelini hatun dutar (KK: 2).

Düğünün aşı, dertlinün yaşı çoktur (KK: 1).

Ebe çok olinci çocuk ters gelir (KK: 17).

Eceli gelen enük pancar başuna işer (KK: 1).

Emür demürü keser (KK: 1).

El atuna binen çabuk iner (KK: 21).

El canundan yarar gelmez (KK: 1).

El elden üstündür (KK: 17).

El elün eşşeni ısluk çalarak arar (El elin eşşeni türkü çağıra çağıra ararmış) (KK: 21).

El üstünde gömlek eskümez (KK: 1).

Elde bulunan beyde bulunmaz (KK: 2).

Elden gelen öğün olmaz, olsa da vaktında bulunmaz (KK: 21).

Emeksüz yemek olmaz (KK: 2).

Er evlenen döl alır, erken galkan yol alır (KK: 1).

Erikenin başuna gar yağar (KK: 17).

Erinnenin çocuğu olmaz (KK: 21).

Esgiye rağbet olsa bit pazaruna nur yağardı (KK: 1).

Eşşe altun semer vursan eşşek giine eşşektür (KK: 1).

Eşşek olursan semer vuran çok olur (KK: 2).

Eşşek çora düşünci sabından güçlüsü olmaz (KK: 2).

Eşşe semeri yük olmaz (KK: 1).

Eşşen kulağına yasin okunmaz (KK: 17).

Eşşek dağda ölür zararı eve gelir (KK: 17).

Eşşek dörtlüde ahur yolundan galkar (KK: 1).

Etme bulma dünyası (KK: 1).

Ev kabadayılu yiğüde yaraşmaz (KK: 2).

Evlü olup ev halünden bilesün, bekâr olup hangır hangır gülesün (KK: 21).

Eyi at gendüne gamçı vurduramaz (KK: 1).

Eyilükten maraz doğar (KK: 2).

Gabak yata yata böyür (KK: 1).

Gaçan balık böyük olur (KK: 2).

Gapıcak köpek dişini göstermez (KK: 17).

Gapiyi kitle, gomşuyuu hırsız dutma (KK: 1).

Garga camışı bedava bitlemez (KK: 21).

Garip guşun yuvasını Allah yapar (KK: 1).

Gariya eyü deme yokluk görmince, evlada eyü deme el kızı koynuna girmince (KK: 1).

Gariya iyi deme züğürtlük görmince, evlada iyi deme al kızı koynuna girmince, talliya iyi deme bol ürün vermince (KK: 2).

Karagöl'ün balığı denizde yaşamaz (Karadeniz'in balığı Karagöl'de olmaz). (KK: 17).

Gardaş gardaşı bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış (KK: 1).

Gardaş gardaşı yemiş de gemüklerini cebine atmış (KK: 17).

Garısı öleni al da garı atanı alma (KK: 1).

Gaşunan yedüren kepçinen geri alır (KK: 21).

Gaz gelecek yerden tavuk esirgenmez (KK: 1).

Gazan gazan gazana ver gazanı da hızana ver (KK: 17).

Gelen gedenü aratur (KK: 1).

Gelün ata binmiş, ya nasip demüş (KK: 2).

Gelün gaynana toprandandır (KK: 2).

Gelün tereğe geçtü, terek yere geçtü (KK: 21).

Gendüne faydası olmiyenin başkasına faydası olmaz (KK: 21).

Geveze köpek sürüye gurt düşürür (KK: 1).

Gızu olan gızılıcuk geymes (KK: 21).

Gılavuzu garga olanun burnu boktan çıkmamış (KK: 21).

Gizlü ör tutan eşgale bozolar (KK: 1).

Goçun boynuzu goça yük olmaz.

Gol gırılır, yen içinde galur (KK: 1).

Gomşu gomşunun külüne muhtaçtur (KK: 2).

Gork ablurun beşinden sarı öküzü ayurur eşinden (KK: 1).

Goyun bokundan adam ölür (KK: 1).

Gök gürlememiş yaz gelmez (KK: 21).

Görümce gör taşı, gördüğün yerde vur daşı (KK: 1).

Götüne güvenen çıkar horona (KK: 17).

Gözdür dağın arkasını görmeli, akıldur başa gelce bilmeli (KK: 21).

Gul guldun gurtulur da gul amelden gurtulamaz (KK: 1).

Guldun utanmiyen Allahtan gorkmaz (KK: 9).

Guma gumine anaşur da eltü eltüne anaşamaz. (KK: 17).

Gumaşına bak bezünü al, anasına bak gızunu al (KK: 21).

Gurt dumanlu havi sever. (KK: 1).

Gurt gocinci guzunun maskarası olurmuş (KK: 9).

Guşa süt nasip olsa anadan nasip olurdu (KK: 1).

Guştan gorkan darı ekmez (KK: 2).

Guzguna yavrusu şahin görünür (KK: 1).

Gülme gomşuna gelür başuna (KK: 17).

Güvenme varluna, düşersün darluna (KK: 11).

Güzel çay yaprana benzer, zamanunu geçürdün mü gartlaşur (KK: 1).

Hasmın garıncaysa da merdane gör (KK: 17).

Hastalık batman ile girer, gıtman gıtman çıkar (KK: 1).

Havi yel, insanı el azdurur (KK: 37).

Haydan gelen huya gider (KK: 2).

Hazıra dağ dayanmaz (KK: 21).

Her goyun gendi bacandan asulur (KK: 1).

Her yokluğun bir varluğu vardur (KK: 1).

Herif asılmıye gedermeş karı tıman tembe edermiş (KK: 21).

Hesapsız gasap elinde galur masat (KK: 17).

Hızlı giden atın boku seyrek dūřer (KK: 1).

Hırsız kedi tere bi kere geçer (KK: 21).

Hızır dediğün hınzur çıkar (KK: 1).

Hızlı giden atın boku seyrek dūřer.

Horana giren terler (KK: 17).

Horozun çok olduğu yerde sabah geç olur (KK: 1).

Huylu at huyunu bırakmaz (KK: 2).

Huylu huyundan vazgeçmez (KK: 21).

Huyunu bilmedün atın ardında durma (KK: 1).

İnsanın gendü gendüne ettiğünü kimse kimsiye edemez (KK: 17).

İnsanın delüsü dağın ayusundan çoktur (KK: 1).

İşini bilmeyen gasap elünde galur masat (KK: 17).

İt ürür kervan yörür (KK: 1).

İte dolanmaktansa çalıya dolanmak daha eyi.

İtin hatrı yoksa saabınında mı yok (KK: 1).

İyi adam lafın üstüne gelür (KK: 2).

Keiden katığım var deme, eşekten atım var deme, karıdan yardımım var deme (KK:2).

Kedi uzanamadu ete mundar der (KK: 21).

Kedi anasının canı içün sıçan dutmaz (KK: 1).

Kel aynıye bakmış, ayamasını ele dakmış (KK: 2).

Kel ölür sırma saçlı olur, kör ölür badem gözlü olur (KK: 17).

Keser döner sap döner gün gelir hesap döner (KK: 1).

Komşunun tavuğu komşuya horoz, komşunun gelini komşuya kız görünür. KK:2).

Kör atın kör alıcısı olur (KK: 1).

Kırk kere ölç, bi kere biç (KK: 17).

Laf lafi, laf da tabaki açar (KK: 21).

Lafın dutulursa hâkimsin, lafın dutulmazsa sen kimsin (KK: 1).

Mart gapıdan bakturur, gazma kürek yakturur (KK: 2).

Minetsüze minder verülmez (KK: 2).

Misafir bi yer bin bırakur (KK: 21).

Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer (KK: 1).

Misafire galk git demezler, atınun yeminü keserler (KK: 2).

Misafirün gamçısı yemektür (KK: 1).

Namazda gözü olmiyenin ezenda kula olmaz (KK: 1).

Ne oldum deel ne olcaam demelü (KK: 17).

Ne verürsen eline, o gelür senine (KK: 2).

Ne dorarsan çanaya o gelür gaşuya (KK: 1).

Ne zaman gelin olursun ederler seni huri, sonra mısır ekmeği vermezler kuri (KK: 2).

Nerde çokluk orda bokluk (KK: 2).

Oğlan babadan görür at oynatmasını, kız anadan görür sofraya donatmasını (KK: 21).

Oğlan böyür goç olur, kız böyür heç olur (KK: 1).

Oğlunu dömiyen özünü döver, gızını dömiyen dizini döver (KK: 21).

Oğul ocaktan, ayran bucaktan (KK: 1).

Ortak atun belı gırık olur (KK: 21).

Ödünç mal güle güle gider, ağıliye ağıliye gelür (KK: 21).

Öne varıp atulma, geri galup basulma (KK: 17).

Öviden öz, çalidan köz olmaz (KK: 1).
Özger esmeden dal gıyırdamaz (KK: 17).
Parası olanın akli çok olur (KK:17).
Perşembenün gelüşü çarşambadan bellü olur (KK: 2).
Sakar inek soyunu yitürmez (KK: 1).
Sarımsana soğanı gelin etmişler, kırk gün gokmamış (KK: 21).
Sakla samanı, gelür zamanı (KK: 1).
Seyis atinen birüncü olunmaz (KK: 17).
Sıçan sadurunun da denize faydası vardır (KK: 1).
Sinen balı, tembelün malı olmaz (KK: 1).
Sinek güccüktür emme mide bulandırur (KK: 1).
Sokma akıl yedi adım gider (KK: 1).
Son gülen eyi güler (KK: 17).
Söylesem söz olur, söylemesem göz olur (KK: 2).
Su bulanmadan durulmaz (KK: 1).
Su uyur düşman uyumaz (KK: 21).
Suyun yavaş akanından, adamın yere bakanından gork (KK: 1).
Sürü tersine dönincik uyuz geçi öne geçer (KK: 21).
Sürüden ayrılanı gurt kapar (KK: 21).
Şalgamın sıkından seyre eyidir (KK: 17).
Şüpheli gönül cennete giremez (KK: 1).
Talihiyi guşta değil işte ara (KK: 17).
Tavuğun cücünü güzün sayarlar (KK: 1).
Tavuk götü tövbe tutmaz (Alışmamış götte don durmaz). (KK: 21).
Tek yola gitme el varken, eğilip su içme el varken (KK:7).
Tek daş duvar olmaz (KK: 25).
Tekki bekliyen çorbi içer (KK: 17).

Tık tık eden nalça, içi gören akçedir (KK: 21).

Topal geçi aksam olinci öne geçer (KK: 1).

Uslunun dedüğünü et, gettöğü yoldan getme (KK: 2).

Ummaduk daş baş yarar (KK: 1).

Üriyen köpek ısırılmaz (KK: 17).

Vakitsiz öten horozun başını keserler (KK: 1).

Varlığa darlık olmaz, yoğa gayret (KK: 2).

Ya dağa ya ağıye yaslanca (KK: 21).

Yağmaz şaşmaz bi Allah (Düşmez kalkmaz bir Allah). (KK: 1).

Yalancının mumu yatsıya gadar yanar (KK: 2).

Yarının tavuğundansa bönün yumurtası eyidür (KK: 2).

Yaş kesen baş keser (KK: 1).

Yavaş atun dekmü bek olur (KK: 17).

Yedisünde neyse yetmişünde odur (KK: 1).

Yemek gördün giriş iş gördün sıvış (KK: 2).

Yere bakan yürek yakar (KK: 21).

Yerine düşmiyen güzel yerüne yerüne gezer (KK: 1).

Yel esmezse yaprak gıyrdamaz (KK: 1).

Yelün ahır yağış, şakanun ahır döğüş (KK: 17).

Yiğüt yiğüdü gözünden tanur (KK: 1).

Yılan eğilür, bükülür, ininün ağzunda doğrulur (KK: 21).

Yılan bile sıca akar (KK: 1).

Yolun gıyından git (KK: 1).

Yoz mala saman verilmez (KK: 21).

Yüzüne bakcaya izine bak (KK: 2).

Zemheri ayında alırsın mayi, ağustos ayına bulursun mahni (KK: 1).

Zemheriden sonra ekilen darıdan, gocasından sonra galkan garıdan hayır gelmez (KK: 2).

Deyimler

Yaraya işemez: Hiçbir işe yaramayan kişiler için söylenir.

Yırtuk peştamal gibi sallanmak: Sallanıp durmak (Yırtuk peştammal gibi sallanma otur).

Abası yok poyraza karşı gider. Boyundan büyük işlere kalkışmak.

Acından nefesi kokmak: Fakir olmak.

Açık yara: İçinde bir şey saklayamamak, düşündüğünü söylemek.

Açtırma kutuyu söyletme kötüyü: Tartışmalarda ileri giden kişilere söylenir.

Adam satmak: Başka kişilerle yakın olmak, önceden yakın olduğu kişiyi unutmak.

Adamlıktan çıkmak: Değerlerini kaybetmek, sınırları aşmak.

Adı çıkmış dokuza, inmez sekize: Bir kişinin yaptığı yanlışın unutulmaması, kişinin güvenilirliğini kaybetmesi ve o kişiden kolay şüphe edilmesi.

Adım hıdır, elimden gelen budur: Sadece bu kadarını yapabiliyorum anlamında kullanılır.

Adını anmamak: Birine kırgın ya da kızgın olmak,

Afrayıp küfremek. Kızgınlıktan ağzına geleni söylemek.

Ağanın adı esmerün dadı (Sarışının adı esmerin tadı):. Esmerleri övmek için söylenir.

Ağza bakmak: Başkasının dediklerine göre hareket etmek.

Ağız yapmak: İşine geldiği gibi yalan dolan konuşmak.

Ağzı don lastiği gibi: Duruma göre konuştuklarının değişmesi.

Ağzı süt kokmak: Henüz çok küçük olmak.

Ağzını aramak: Bir konu hakkında fark ettirmeden karşıdaki kişinin bilgisi olup olmadığını anlamaya çalışmak.

Ağzına almamak. Bir konu ya da kişi hakkında hiç konuşmamak.

Ağzına geleni söylemek: Sinir anında kırıcı şeyler söylemek.

Ağzından bal damlamak: İyi şeyler söylemek.

Ağzını kuş yesin: Zekice şeyler söyleyen küçük çocuklara sevgi belirtisi olarak kullanılır.

Ağzını eğmek (Ağzını burmak):. Bir şey beğenmemek,

Ağzının payını vermek: Haddini bildirmek.

Ağzının tadını bilmek: Her yemeği yememek, yemek seçmek.

Aklını çelmek: Kişinin fikrini değiştirmek.

Alamuk: Sıcak ama bulutlu gün.

Allah fakire mal vermiş, fakir guymiye yer bulamamış: Fakirlerin talihsizliğini belirtmek için kullanılır.

Alttan almak: Birinin söylediklerine ya da yaptıklarına sabır göstermek.

Andır galsın. Kötü bir durum anlatılırken kullanılır (Andır kalsın onun köpeği bizim çocuğu korkutmuş)

Arka çıkmak: Birini desteklemek.

Armudun sapı üzümün çöpü: kolay beğenmeyen insanlar için kullanılır.

Armut piş, ağzıma düş: Emek vermeden kazanmayı bekleyen insanlar için söylenir.

Arsıza söz, gokmuşa duz: Laftan anlamayan kişiler için kullanılır.

Attan inip eşeğe binmek: İyi bir durumdan daha kötü bir durum içine düşmek.

Atış almaya gelmek: Gelip beklemeden hemen giden kişilere söylenir.

Ateş olsan cürmün kadar yer yakarsın: Genellikle kavga anında tehditler savuran tarafa söylenen sözdür.

Avil avil bakmak: Boş boş bakmak.

Ayağına karasu inmek: Yürümekten yorulmak.

Ayağının altında yumurta olmak: Yavaş yürümek

Ayran bulamaz içmiye, atınan gider sıçmiye: Fakir olup da zengin gibi yaşayanlar için kullanılır.

Ayunın boku çok olunca götüne başına sürermiş: Görgüsüzlüğü anlatmak için kullanılır.

Ayu palanu severken öldürürmüş: Görgüsüzlüğü anlatmak için kullanılır.

Ayuya sıç demişler dağı taşı bok etmiş: Bir davranışı abartmak.

Babam evi uzak olsa, öğünmesü golay olsa: Görünmeyen, bilinmeyen şeyler hakkında abartılı anlatma özgürlüğüne sahip olmak.

Bacak gadar boyu var tüllü tüllü huyu var: Küçük çocukların yaşından daha akıllı olduğunu belirtmek için söylenen sevgi içerikli sözdür

Bacası buğulamak: Bir evde yaşam olması.

Bağ beem belledürüm, mal beem elledürüm: İnsanların sahip olduğu şeyler konusunda özgür olmasını, başkasının karışmaması gerektiğini anlatmak için kullanılır.

Baktın olmai, bakmican: Bir şeyin istenildiği gibi olmadığı durumlarda olanla yetinmek, ayrıntılara takılmamak.

Başı yere eğilmek: Utanacağı bir şey yaşamış olmak.

Basireti bağlanmak: Elini attığı işlerde başarısızlığa uğramak.

Bedava mezar bulsa içine girmek: Beleşçi olmak.

Beli bükülmek: Yaşlılıktan, yorgunluktan ya da yaşadığı acılardan dolayı eski sağlığını ve canlılığını kaybetmek.

Benden yemlen yumurti başkasına bırak: İyilik gördüğü kişiye değil de başkalarına iyilik yapanlara söylenir.

Bi gözü toprağa bakmak: Kişinin ölümünün yakın olması.

Bi ayağı çukurda olmak. Kişinin ölümünün yakın olması.

Bi kuru değnek: Çok zayıf kimseler için kullanılır.

Bin tane koyunum var aslı yok yaylasında: Fakir insanların durumlarını anlatmak için kullandığı sözdür.

Bismillah deyip geçmek: Geçimsiz insanlarla kavga etmemek için karşılaşma anında muhabbeti kısa tutmak.

Bize ahır güz gelmez: Ahır güz dinlenme zamanının başlangıcıdır. Çok çalışan insanların durumlarını anlatmak için kullandığı sözdür.

Bok dörmek: Birinin bir işi yapmaması sonrası ona kızan tarafın söylediği söz (Sen ne bok dörüyordun da bu işi yapmadın?).

Bokuma bak bokuma baa yüzme öğreti. Genç ve tecrübesiz kimselerin kendinden yaşlı ve tecrübeli kişiye akıl vermesi.

Böğrü yanmak: Bağı yanmak, acı çekmek.

Böyük konuşmak: Kişinin kendisiyle ilgili çok emin konuşması.

Burnu düşse kaldırmamak: Kibirli olmak

Burnunu çekememek: Henüz çocuk sayılacak kadar genç ve tecrübesiz olmak.

Burnundan solumak: Çok yorulmak.

Burnunun dikine gitmek: Kimseyi dinlemeyip, kendi dediğini yapmak.

Bükemedün kolu öp de bırak: Rakibin üstünlüğünü kabul etmek.

Çalımlı olmak: Alımlı olmak, Dikkat çekmek.

Camış gibi anlaklamak: Uzun uzun ve amaçsızca bakmak.

Canı yennik: Derdi olmayan kişi.

Canı ağır: Hamileler için doğumu yaklaşmış anlamında kullanılır.

Cebinde taşımak: Sevdiği kişiyi yanından ayırmamak.

Cebinde varsa pulun, cümle alem kulun; cebinde yoksa pulun, karşıdan geçer yolun. Parası olan kişilere herkes yardımcı olur, yoksula kimse yüz vermez.

Cep elması gibi olmak: Ufak tefek ve sevimli olmak.

Çam yarması gibi olmak: İri yarı insanlar için kullanılır.

Çıngar çıkarmak: Kavga çıkarmak.

Çocuğu işe gönder, peşünden sen de get: Çocuklara iş konusunda güvenilmemesi gerektiğini anlatır.

Dağdan inip bağdakini kovmak: Yüzsüzlük yapmak.

Dağına kar yağmamak: Beceriksiz olmak.

Dara düşmek: Maddi anlamda zorda olmak

Davu çıksın: Sinir anında kızgınlığını belirtmek için kullanılır (Davu çıksın sana, inekleri bulamadın mı?).

Davşanı tazı tutar, çalımı avcı satar. Kişi buyruğu altındaki kişinin yaptıklarını kendi yapmış gibi övündüğünde kullanılır.

Davunun dibi: Sinir anında kullanılır.

Dayak aramak: İstenmeyen davranışta ısrarcı olmak.

Dedüğü dedük, astığu kesük olmak: Sözüünü geçiren kişi.

Değirmende yoğurt öğütmek: İşleri yaparken yöntem bilmemek.

Deniz bal olmuş, fakir gaşuk bulamamış: Kısmetsizliği anlatmak için kullanılır.

Dili dönmeğe başlamak: Küçük çocukların konuşmaya başlaması.

Dili kırılmak: Söylenmesi ya da okunması zor olan şeyleri kolay söylemeye ya da okumaya başlamak (Genellikle Arapça duaları öğrenmeye başlayanlar için kullanılır)

Dilinden düşürmemek: Sürekli bahsetmek.

Dikine konuşmak: Sinir bozucu şekilde ukalaca konuşmak.

Dizlerine karasu inmesi: Yürümekten dolayı çok yorulmak.

Dokuz çortu birden atlamak: Çok enerjik ve çok yetenekli olmak.

Düğün evi tak tuk, el yedü biz baktuk: Bolluk dolu ortamlardan nasiplenememek.

Dünkü bok: Genç ve tecrübesiz.

Eğerli at gibi olmak: Boylu poslu kadınlar için kullanılır.

Ekmek elden su gölden: (Suyu selden yarması elden, Tarlada bostan yan gel yat osman). Hazırcı olmak, çabalamamak.

Elden ayaktan düşmek: Yaşlanıp bakıma muhtaç hale gelmek.

El ellen bu benlen: Biriyle uğraşıp, rahatsız etmek (El ellen bu benlen uğraşiyor).

Elden ele cumburt göle: Birlikte yapılan işten çabucak biter.

El etek çekmek: İşlerden ya da insanlardan uzaklaşmak, kendi haline yaşamak.

El onu hanına uğratmaz, o tüfeğini asmaya yer arar: Yüzsüz insanlar için kullanılır.

Eli ağır olmak: İşlerini yavaş bitiren kişi.

Eli ağzına değmek: Maddi durumu düzelmek.

Eli işte gözü oynasta: Yaptığı işe odaklanmamak, başka şeylerle ilgilenmek.

Eli kolu kırılmak: Bir anda üzülme ve bir şey yapamayacak hale gelmek.

Eli koynunda kalmak: Bir konuda hayal kırıklığına uğramak.

Eli uzun olmak: Hırsız olmak.

Eli sıkı olmak: Cimri olmak.

Eli kulağa almak: Dikkatle dinlemek.

Eller adam oldu sen cüdam oldun: Beceriksiz olmak, bir işe yaramamak.

Erdür karapuara çıkarsın: Bir şeye çok geç kalmak.

Et giren eve dert girmez: Maddi durumu iyi olan insanların dertlerinin olmaması.

Fındık gadar aklın vardı ondan da gurt çıktı: Akılsız olup yanlış akıl vermek.

Fıs fis etmek: Toplum içinde en az iki kişinin fısıltıyla konuşması.

Fışkı yiyesice: Kızgınlık anında söylenen söz.

Fiskos etmek: Dedikodu yapmak.

Fitne fücür olmak: Ortalığı karıştırmak.

Fitne sokmak: İnsanların arasını bozmak.

Gafadan atmak: Bilmediğı konu hakkında biliyormuş gibi konuşmak.

Gasdan konuşmak: Yalan söylemek.

Gavur ermeninin çocuğı: Kızgınlık anında söylenir.

Gendü başını bağlamiyen düğünde gelin başı bağlar.

Gendü çalıp gendü söylemek: Kendi kendine gelin güvey olmakla aynı anlama gelmektedir.

Gıran kazuk gezmek: Çok gezmek.

Got kafa: Kalın kafalı olmak.

Gotaniden gelmek: Olayların dışında kalıp anlamamak (Ben niye anlamayayım gotaniden mi geldim?).

Gozak kafa: Anlayışsız, olgunlaşmamış kişi.

Gök göbeğinin üzülməsi: Kışın ortasında gök gürlendiğinde “gök göbeğı üzüldü” denilir ve o kışın çok sert geçeceğıne inanılır.

Göt biti: Genellikle annesinin peşi sıra gezen çocuklar için kullanılır.

Göt göte get öte: Gereksiz yakınlıkları ifade etmek için kullanılır.

Götü külde gönlü gülde: Hayalperest olmak.

Götünde kurt olmak (Götünde kurt kaynamak): Uzun süre bir yerde duramamak.

Göze göz, dişe diş. Kavga anında yılmamak.

Gözü kalmak: Birşeyi canın çekmesi.

Gavurun dölü: Kızgınlık anında söylenir.

Hakkı kalmak. Gözü kalmakla aynı anlamda kullanılır.

Har vurup harman savurmak: Müsrifçe davranmak.

Harap olmak: Çok dert çekmiş kişiler için söylense de bazen çok zayıflamış kişiler için de söylenir.

Haziran çangalı gibi olmak: Zayıf ve uzun boylu olmak.

Hem elinde var hem dilinde: Becerikli olup aynı zaman da konuşmasını bilen kişiler için söylenir.

Hennük düştü: Yağmurun yağması ve toprağın yumuşaması.

Her hıyarım var diyene tuz alıp koşmak (her yaram var diyene bir avuç tuz alıp koşmak).: Düşünmeden her şeye atılmak.

Hık demiş burnundan düşmüş:

Hors atmak: kibirlenip büyüklenmek.

Islak peştamel gibi yapışmak: Birinin peşinden ayrılmamak.

İnenün delünden geçürmek: Bir başkasına zor bir hayat yaşatmak.

İki yakası bir araya gelmemek: Maddi durumu bir türlü toparlayamamak.

İnce eleyip sık dokumak: Dikkatli olmak, iyice düşünmek.

İnce fikirli: Anlayışlı olmak.

İninen guyu gazmah: Az imkânla çok şeyler yapmaya çalışmak.

İpleri koparmak: Biriyle ilişkiyi kesmek.

İş dutmah: İş yapmak, çalışmak.

İt ite, it kuyruğuna: Herkesin birbirine iş buyurması.

İt ite kokmaz: Benzer özellikler gösteren insanların birbirlerinin kötü huylarından rahatsız olmaması.

İti an çomağı hazırla: Bahsedilen kişinin anında bahsedildiği ortama gelmesi durumunda kullanılır.

Kalın kafalı olmak: İnce düşünememek, kolay anlayamamak.

Kanı koyulmak: Yaşlanmak.

Kanı kaynamak: Genç olup maceraya atılma isteği duymak.

Karagölden kar bağışlamak: İyilik yapıyormuş gibi görünen kişi.

Karı atmak: Boşanmak.

Kel başa şimşir darak: Gösteriş için yapılan gereksiz harcamalarda kullanılır.

Kenayi yapmak: İntikam almak için inadına iş yapmak.

Kestene çıkmış, topurunu beğenmemiş: Bulunduğu ortamı beğenmeyen, kensidini üstün gören kibirli kişiler için kullanılır.

Kız beşikte çeyiz eşikte: Kız çocuğun için olmazsa olmaz görülen çeyiz yapımına çocuk doğduğu andan itibaren başlanması.

Kız çekmek: Kız kaçırarak evlenmek.

Kikir kikir etmek: Kahkaha atmadan gülüşmek.

Kirişi kırmak: Kaçmak.

Korkudan altına işemek: Çok korkmak.

Kulak vermek: Dikkatle dinlemek.

Kumul kafa: Yavaş anlayan.

Kuş gibi gidip gelmek: Çok hızlı gidip gelmek.

Kuyruğuna basmak: Birine zarar verecek bir davranışta bulunmak.

Kürt çalıp cıngan oynamak: Söylediklerinin aksini yapmak.

Laf taşımak: Birinin dediğini başkasına aktarmak.

Laf ebesi: Hazırcevap.

Lafı cebinde taşımak: Hazırcevap olmak.

Lafını bilmemek: Nerede ne konuşacağını bilmemek.

Lafını esirgememek: Düşündüğünü kolayca söylemek.

Mada goğuşturmak: Yemek beğenmemek ya da yemek seçmek.

Mırın kırın etmek: Bir konuda isteksiz olmak.

Mızır mızır etmek: Ağlayan çocuklara denir.

Midesinin gözü geçmek: Çok acıkmak.

Nalla mihın arasında: Dar vakitte bir şey halletmeye çalışmak.

Nasibi kapalı olmak: Bir türlü iş bulamamak ya da evlenememek.

Ocağı sönmek: Bir yuvanın bir şekilde dağılması.

Ocağına incir ağacı dikmek: Birine büyük kötülük etmek.

Oğlum ireşit sen söyle sen eşit: Söz dinlemeyen kişiler için söylenir.

Ortada yatıp gıyda bulunmak: Suç işleyip masum görünmek.

Ortak mala köpek bile işememiş: Ortak yapılan işen hayır gelmez nalamında kullanılır.

Ortalık yansa bi halbur samanı yanmamak: Gamsız olmak.

Ödü kopmak: Çok korkmak.

Öküz altında buzağı aramak: Yersiz şüphe duymak.

Ölmüş de ağlayanı yok: Büyük derdi olmak.

Örden ömrü vak vakına geçermiş: Boş konuşmak.

Öte vardım bi yalan uydurdum beri vardım ben de inandım.

Sabah yağdı işe, öğleden sonra yağdı eve: Sabah yağın yağmurun gün içinde durduğu ama öğleden sonra yağın yağmurun gün boyunca sürdüğü belirtilmektedir.

Saman altından su yürütmek: İşlerini sinsice halletmek.

Sen ekme mamak derken: Sen giderken ben dönüyordum anlamında bir deyim.

Sen sensin ben benim: Kavgada iki tarafında geri adım atmamasını ifade etmek için kullanılır.

Seni alan ağlasun eşeği kazığa bağlasın: Beceriksiz kız evlatlar için söylenir.

Sıçan delüğe sığmamış, bide guyluğuna gapak bağlamış: Yapabileceğinden daha fazlasını yapmaya çalışmak, hayalperest olmak.

Sonadan görme gavurdan dönme. Sonradan görme kişilerin tehlikeli olduğunu anlatan bir deyim.

Suyu sıra gitmek: Birinin dediğini yapmak, onunla uyumlu olmaya çalışmak.

Suya götürüp susuz getirmek: Uyanık olmak.

Sütten kesilmek: Çocuğun anne sütünden kesilmesi.

Şeytanın dinine sövmüşler, gel beraber yapalım demiş: Kötülükte sınır tanımamak.

Tahalak çalmak: Eskilerden uzun uzun konuşmak.

Tencere yoğlanmış, kapını bulmuş: Bir araya gelen iki kişinin aralarındaki uyumu anlatmak için kullanılır.

Ununu elemiş eleğini asmış: İşlerini halletmek.

Uysada uydu uymasa da uydu: Yaptığı işi fazla sorgulamamak, olduğu kadarını kabul etmek.

Üç kuruşa beş köfte dağıtmak: Malının karşılığında daha azını almak.

Yaz tahtaya al haftaya: Veresiye almak.

Yemek gördün giriş, iş gördün sıvış: Uyanık olmak.

Yetüm hırsızluğa çıkmış, ay aşamdan doğmuş: Kısmetsizliği anlatmak için kullanılır.

Yer altında mezar kazmak: Sinsi olmak.

Yese karnından belli olurdu: Çok yiyen insanın fiziğinden belli olur.

Yiğidin garısı çirkin olur: Yiğidin, başını belaya sokmaması için eşinin çirkin olması gerektiğini anlatır.

Yumurtadan yün kırkmak: Abartılı şekilde cimri olmak.

Yumurtadan yeni çıkmış ferik gibi olmak: Çok genç ve çok güzel olmak.

Yüz göz olmak: Saygı sınırlarının aşılması.

Yüzünü bi çap çıra ısıtmamak: asık suratlı olmak.

Yüzünün astarı kalmamış: utanma duygusunu kaybetmek.

Zengin parasıyla fakir karısıyla: Sahip olunan şeylere göre eğlence anlayışının değişmesi.

Zıkım ye: Birine kızgınlık anında söylenen söz. Genelde anneler iş anında yemek isteyen çocuklarına söylerler.

2.11.1.1. Değerlendirme

Atasözleri ve deyimler ait olduğu toplumun günlük hayatında uzun yıllarda edindiği tecrübelerin sözlere aktarılmış halidir. Tüm toplumlar yaşamını sürdürdükleri yerde doğayla, insanla içi içedir ve böylece ilişkide buldukları doğadan ve insanlardan tecrübeler edinirler. Bu tecrübeler sözlere aktarılır ve kalıplaşmış sözler olarak yıllarca dilden dile aktarılır.

Atasözleri ve deyimler kalıplaşmış özlü sözlerdir ve oluşumları uzun yıllar öncesine dayanır. Böylece atasözleri ve deyimler bizlere sadece geçmiş kuşakların tecrübelerini değil aynı zamanda onların hayata bakışını, değerlerini, ahlak anlayışını ve yaşam biçimlerini de öğretir. Kısacası atasözü ve deyimler ait olduğu toplumun birer aynası gibidir denilebilir.

Giresun yöresinden derlenen atasözü ve deyimlere baktığımızda geçmiş dönemlerde Giresun halkının yaşam biçimi, hayata bakışı, inançları hakkında bilgi sahibi olabiliriz. Örneğin atasözü ve deyimlerde sık kullanılan at, eşek gibi hayvanların geçmiş yıllarda Giresun halkı tarafından önemli bir yere sahip olduğunu anlayabiliriz. Bunun dışında yörede kullanılan “boş durma boşa çalış”, “emeksüz yemek olmaz”, “Armut piş, ağzıma düş” gibi atasözü ve deyimlerde yöre halkının çalışkanlığa verdiği önemi görüyoruz. Yine bunun gibi birçok atasözü ve deyimde yöre insanının yaşam koşullarını ve dünya görüşünü anlayabiliriz. Yörede tespit edilen atasözlerinin bir kısmı yöreye özgü olsa da bir kısmının başka yörelerde kullanılan atasözleri ve deyimlerin varyantları olduğunu görürüz. Günümüzde yöreye özgü olan bu atasözleri ve deyimlerin gençler tarafından pek kullanılmasa da yaşlılar tarafından sık sık kullanıldığını görüyoruz.

2.12. Giresun İli Ağızları

2.12.1. Giresun Yöresi Ağızlarının Türkiye Türkçesi Ağızları İçindeki Yeri

Leyla Karahan Anadolu Ağızlarının Sınıflandırması adlı eserinde Giresun ve yöresi ağızlarını Batı Grubu Ağızları arasında göstermiştir (Karahan, 1996). Giresun merkezi Batı Grubu Ağızları V. grupta, buraya bağlı Şebinkarahisar ve Alucra ise Batı Grubu Ağızları VI. grupta yer almaktadır (Özgür, 2001: 1).

Giresun ili ve yöresi ağızlarının doğu sınırı Trabzon’a bağlı Vakfikebir ilçesine kadar uzanmaktadır. Batı sınırı ise Ordu’ya bağlı Gülyalı ilçesine kadar uzanmaktadır. Ancak ağız özellikleri açısından batı sınırı Ordu, Samsun sınırlarına kadar dayanmaktadır. Araştırma bölgesinin güney sınırı ise Sivas ve Erzincan sınırına kadar uzanmaktadır. Yörenin Çamoluk, Alucra ve Şebinkarahisar ilçeleri ikinci ağız yöresini oluşturmaktadır. Adı geçen ilçelerin ağız özellikleri ile Erzincan ve Sivas’ın kuzey bölgesinin ağız özellikleri çoğunlukla uyum içeresindedir (Demir, Aydoğdu, 2016: 123-124).

Giresun ili ve yöresi genel olarak, diğer bazı Türkiye Türkçesi ağızlarına göre yazı diline ve aydın konuşmasına daha yakındır diyebiliriz. Bunun yanında bölgenin etnik yapısına şekil veren unsurlar, coğrafi şartlar, sosyal kültüre yön veren tarih akışı, ekonomi ve eğitimin hazırladığı sonuçlar bazı farklılıkların kaynağı olmuştur. Bu farklılıkların bir kısmı yukarıda da belirttiğimiz gibi, yöre ağızlarını Türkiye Türkçesinin diğer ağızlarından da ayırmaktadır. Yöre ağızları kendi içinde de farklı ağız yörelerine ayrılmaktadır (Demir, Aydoğdu, 2016: 123-124).

Necati Demir ve Özkan Aydoğdu Giresun ili sınırları içerisinde yaşayan insanların temelde birleştikleri bazı dil özelliklerini şöyle belirlemişlerdir:

1- İç ve son seste bulunan ğ, ğ, h, h, k, k, r, n, (<ñ). v (<ğ), y ünsüzleri düştükleri veya eridiklerinde bir önceki ünlü (a, e, ı, i, u, ü). kurallı denilebilecek bir biçimde uzamaktadır. Bu uzamayla hem düşen ünsüzün boşluğu telafi edilmekte hem de mananın bozulması engellenmektedir: aşşā (<aşağı), bayā (<bayağı)....

2- Yazı dilinde kullanılan normal ünlülerden sonra en fazla kullanılan ünlü kapalı e'dir.

Kapalı e (è) ünlüsü Giresun ili ve yöresi ağızlarında çoğunluklar i>e değişmesinin bir aşaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak ilk hecede bulunmaktadır ve kararsızlık göstermektedir: gêt (<git), gèder (gider).

3- Giresun ili ve yöresi ağızlarının en genel özelliklerinden birisi de bazı kelimelerin ilk ünlüsünün yarı geniş, yarı dar, yuvarlak, ince, ö ile ü arası bir ünlüyle söylenmesidir. Yôrüdü (<yürüdü)....

4- Üçüncü teklik şahıs zamiri o, bölge sınırları içerisinde ünlü daralması sonucu u şeklinde karşımıza çıkmaktadır: u (<o), ura (<ura).

5- Giresun ve yöresi ağızları bazı özel durumlar dışında dil benzeşmesi çok kuvvetlidir denilebilir. Yazı dilinde istisnalar arasında yer alan bazı kelime ve eklerin bölgede uyumlu olduğu gözlemlenmiştir: birez (<biraz).

6- ñ sesi bölgede sadece Sivas ve Erzincan ağızlarının etkisi altında bulunan ikinci ağız yöresinde (Çamoluk, Şebinkarahisar, ve Alucra ilçeleri) seyrek duyulur. Diğer bölgelerde hiç tespit edilememiştir: puar (<pınar<pınar).

7- Katı, patlamalı tonsuz diş eti ünsüzü ç ile katı, sızmalı, tonsuz diş eti ünsüzü ş arasında telaffuz edilen ç ünsüzü Giresun ili ve yöresi ağızlarının ortak seslerindedir: gaçar (<kaçar).

8- İç ve son seste r sesinin düşmesi, komşu illerin ağızlarına göre daha seyrek rastlanan bir ses olayıdır. Bu sesin duyulma sıklığı, bölgenin batısında yer alan ordu ve samsun yöresi ağızlarında belirgin bir azalma göstermektedir.

9- Ön, iç ve son seste genel bir ünsüz tonlulaşması, yine araştırma bölgesinde çok yaygındır: gişi (<kişi), şişgün (<şişkin).

10- Yöre ağızında inceleme yönünde uyumun bozulması da söz konusudur. Özellikle bünyesinde c, ç, s, ş, y, z ünsüzü bulunan ek ve köklerde karşımıza çok sık çıkmaktadır: herslendi (<hırslandı), ecük (<azıcık).

11- Çok yaygın olmamakla beraber bölgede eski Türkiye Türkçesinin bir devamı olarak ünlü yuvarlaklaşması devam etmektedir. Buna bağlı olarak düzlük-yuvarlaklık uyumsuzluğu araştırma bölgesinde sık karşılaşılan ağız özelliklerindedir: delü (<deli), erük (<erik).

12- Genellikle baştaki *b-* sesleri kendisini muhafaza etmiştir: başladı (<başladı), beni (<beni). Bazı kelimelerde kurallı denilebilecek şekilde *p- > b* değişmesi de görülmektedir: barmak (<parmak), bişirmek (<pişirmek).

13- Özellikle kalın sıradan ünlülere sahip kelimelerde *t- > d-* değişmesi, kurallı denilebilecek durumdadır: dane (<tane), daşluk (<taşlık).

14- Bazı kelimelerdeki *k- > g-* değişmesi, neredeyse tek örneklik sergileyecek duruma gelmiştir: gişi (<kişi), gendi (<kendi).

15- Giresun ili ve yöresi ağızlarında en yaygın ses değişmelerinden birisi *k- > ğ-* değişmesidir. Bazı istisnalar dışında tek örneklik arz etmektedir: ğalkmak (<kalkmak), ğomşuluk (<komşuluk).

16- Dil sırtının yumuşak damakta kapanması ile boğumlanan birleşik damak ünsüzü *ñ (=ng)* çoğunlukla bölünüp başka seslere değişmiştir. *Ñ* sesi bölündükten sonra *ğ/ğ* ile temsil edilmiş, bu ses bir sonraki aşamada düşmüştür. Ses düşmesinden sonra bir önceki ünlü kurallı denilebilecek bir şekilde uzamıştır: bēziyor (<beğze- beñze). (benziyor), yalūz (<yalağuz- <yaluñuz). (yalnız).

17- İç seste *-t- > -d-* değişmesi çok yaygın olarak görülür: okuduruk (<okuturuz), bana (<bana).

18- Kelime kök ve gövdelerinde çok sık rastlanan değişikliklerden birisi de *-ç-> -c-* değişmesidir: geldükce (<geldikçe), çiftci (< çiftçi).

19- *-k- > -g-* değişmesi de çok yaygındır: içgi (<içki), keşgek (<keşkek).

20- Giresun ili ve yöresi ağızlarının en genel özelliklerinden birisi, *-k- > -ğ-* değişmesidir: bağır (<bakır), başğa (<başka).

21- Giresun ili ve yöresi ağızlarında vasıta durum eki *-ile- n; -l-> -n-* değişmesi ilei kurallı denilebilecek bir biçimde *-inan, -inen, -unan, -ünen,*'dir: zor_unan (<zorla), anam_inan (<annemle).

22- Giresun ili ve yöresi ağızlarının en genel özelliklerinden birisi; -nl- > -nn- değişmesidir. Daha çok “l” ünlüsüyle başlayan eklerde karşımıza çıkmaktadır: annaşmak_ (< anlaşmak), unnardan (<onlardan).

23- Giresun ili ve yöresi ağızlarının önde gelen ve sık rastlanan özelliklerinden birisi, -rl- > -ll- değişmesidir. daha çok -r ile biten kelimelere -l ile başlayan ekler getirildiğinde ortaya çıkmaktadır: davallarımız (<davarlarımız), asgeller (<askerler), verüller (<verirler)...

24- Giresun ili ve yöresi ağızlarının en fazla dikkat çeken özelliklerinden biri de iç seste -g/-ğ- ünsüzünün erime veya düşme yoluyla söylenmemesidir: eer (<eğer), meer (<meğer)...

25- Türkçe kelimelerin, birkaç istisna hariç, son sesinde b, c, d, g, (ğ). ünsüzleri bulunmamaktadır. Yabancı dillerden girmiş ve son seslerinde adı geçen ünsüzler bulunan kelimelerde ise tonsuz karşılıkları bulunmaktadır: ğalib (<kalıp), dörd (<dört), bebeg (<bebek)... (Demir, Aydoğdu, 2016: 125 - 128).

Yapılan derlemeler, araştırma, soruşturma ve incelemeler sonucunda Giresun ili ve yöresinin bu genel ağız özelliklerinin yanında kendi içinde de bazı farklılıkların olduğu görülmüştür. Ortaya çıkan bu farklılıkların değerlendirilmesi sonucunda Giresun yöresinin iki ağız yöresine ayrıldığı anlaşılmıştır: I. Ağız Yöresi ve II. Ağız yöresi; (Demir, Aydoğdu, 2016: 129).

I. Ağız Yöresi

Çamoluk, Alucra ve Şebinkarahisar’ın dışında kalan bölgenin tamamı genel olarak aynı özellikleri göstermektedir. Dolayısıyla sahil bölgesi I. Ağız yöresi olarak adlandırılmıştır. Piraziz, Bulancak, Dereli, Giresun merkez ilçe, Keşap, Yağlıdere, Espiye, Güce, Tirebolu, Doğan kent, Çanakçı, Görele ve Eynesil ilçeleri bu yöre içerisinde yer almaktadır. Bu yöreyi karakterize eden ağız özellikleri şunlardır (Demir, Aydoğdu, 2016: 129):

1- I. Ağız yöresinin en karakteristik özelliklerinden birisi üçüncü teklik şahıs zamiri, işaret sıfatı ve belirsizlik zamiri *o*, bölgemiz sınırları içerisinde ünlü daralması sonucu *u* şeklinde karşımıza çıkmaktadır: (u, ura, urda, unu...).

2- Kalın sıradan ünlülere sahip kelimelere gelindiğinde, -y- ünsüzünün tesiriyle kurallı denilecek bir biçimde, uyum bozulmaktadır: orayi (<orayı), uķariyi (<yukarı).

3- Şimdiki zaman teklik birinci şahıs çekimi genel olarak *-īm* (*varīm*, *gezīm*...). şimdiki zaman üçüncü teklik şahıs eki ise *-ī’dır*: (*varī*, *gezi*...).

4- *n̄* sesi bu yörede hemen hemen hiç duyulmamıştır. Bu bakımdan ikinci ağız yöresi ile çok net bir farklılık göstermektedir. Kelkit Irmağı'nın kuzeyinde kalan yörelerde *n̄* sesinin duyulma sıklığı gittikçe azalmakta, Canik Dağları'nın kuzeyine inildiğinde ise hemen hemen hiç duyulmamaktadır.

5- Kelime ortasında -ç- > -ş- değişmesi, diğer yörelere göre daha belirgindir: *ğaşdım* (<kaçtım), *bişme* (<biçme).

6- Birinci çokluk şahıs emir ve istek eki -*alum*, -*elim*'dir. Bu ek II. Ağız yöresinde de aynı şekilde kullanılmaktadır.

7- Hal zarfları olan *öyle*, *böyle*, *şöyle*, iç seste -y- ünsüzünün düşmesi ve bir önceki ünsüzün uzamasıyla *öle*, *böle*, *şöle* şeklinde duyulması bu yörenin bir başka özelliğidir.

- Düz ünlüye sahip olup *b* (bazen *p*'den *b*'ye değişenler de dâhil) ile başlayan kelimelerin ünlü sırasının yuvarlak ünlülerle değişmesi yaygındır: *büşürürdük* (<pişirirdik), *bülür* (<bilir). (Demir, Aydoğdu, 2016: 131-132).

II. Ağız Yöresi

Giresun'un Çamoluk, Alucra ve Şebinkarahisar ilçeleri genel olarak aynı ağız özellikleri göstermekte ve Giresun ilinin Karadeniz Bölgesi sahillerindeki kısmından kısmen farklılık göstermektedir. Dolayısıyla sahil yörelerinden ayrı bir ağız bölgesini oluşturmaktadır.

1- Ön seste bulunan *k-* ve *g-* ünsüzleri, yanlarında bulunan yuvarlak ince ünlüleri kısmen kalınlaştırır ve ünlü uyumsuzluğuna sebep olur: *gozel* (< güzel).

2- *gitmek* fiili birinci ağız yöresinde *gitmek* şeklinde söylenirken bu ağız yöresinde genel olarak *getmek* şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

3- *n̄* sesi bu yörede seyrek de olsa duyulur: *doñuz* (<domuz), *geliyoñ* (< geliyorsun).

4- Bu yörede zaman zaman rastlanılan bir -*ķ-* > -*ħ-* sızıcılaşması söz konusudur: *yuħa* (< yoka "yufka").

5- Bu yörede şimdiki zaman eki -*i*, -*iy*, -*iyi*'dir: *göriyi* (<görüyor), *çikiy* (<çıkıyor).

6- Yörede bir diğer önde gelen dil özelliği de -*yr*'li şimdiki zaman çekimidir: *acıyrim* (<acıyorum), *diyrim* (<diyorum).

7- Gelecek zaman eki –ecek bünyesinde bulunan k veya ğ sesi düştükten sonra bir önceki ünlü hem kalınlaşır hem de uzun telaffuz edilir. Dolayısı ile kelimedeki kalınlık-incelik uyumsuzluğu ortaya çıkar: *gelicām* (<geleceğim).

8- Çokluk birinci şahıs istek ve emir eki bu bölgede çoğunlukla *-ak, ek*'tir: *alak* (<alalım), *gezek* (<gezelim).

9- Giresun ili II. ağız yöresinin en önde gelen özelliklerinden birisi de d, g, ğ, k, t seslerinden sonra gelen ince ünlüler kısmen kalınlaşarak (ö>ó, ü>ú).yarı ünlü uyumsuzluğuna neden olmaktadır: *günü* (<günü), *gúzel* (<güzel).

10- Katı, palamalı, tonsuz ön damak ünsüzü *k*, yuvarlak ince ünlülerin yanında biraz daha arkada boğumlanması Giresun sınırları içerisinde kalan II. ağız yöresinin en önde gelen özelliklerindedir: *kıoye* (< köye), *kıókü* (<kökü).

11-II. ağız yöresinde katı, sızıcı, tonsuz, art damak ünsüzü *h; k* ile *ħ* değişmesi ile ortaya çıkmaktadır: *yanacaħ* (<yanacak), *artıħ* (<artık).

12-II. ağız yöresinde Eski Türkçenin ön ses ünsüzü *t*-'nin bazen korunduğu görülmektedir. *Tökersin* (<dökersin), *tikmişler* (<dikmişler).

13-II. ağız yöresi bazı kelimelerin başındaki *k*- ünsüzü kendisini korumuştur. Bu durum Eski Türkçenin bir mirasıdır: *kólgesi* (<gölgesi), *kúzél* (<güzel) (Demir, Aydoğdu, 2016: 133-134).

Necati Demir ve Özkan Aydoğdu Giresun yöresinde bu iki ağız yöresi dışında iki ağız adacığının var olduğunu söylemişleridir: I. ağız adacığı Espiye ilçesinin sınırlarının doğusunda kalan kalan yöredir. Bu yörede şimdiki zaman çekimi –*yu* ekiyle yapılmaktadır: *Geliyum, geliysun, geliyu, geliyuz, geliyuk, geliyusüz, geliyular*. II. ağız adacığı Alucra ilçesinin güneyi, Espiye, Güce, Tirebolu ve Doğan kent ilçelerinin güneyinde kalan, muhtemelen Gümüşhane'nin içlerine doğru uzayacak bir yörede, Eski Türkçenin pek çok özelliğine rastlanmıştır. Bunlardan bazıları: Eski Türkçenin ön ses ünsüzü ünsüzü bu adacıkta çoğunlukla korunmaktadır: *tikmişler* (<dikmişler). Bazı kelimelerin ön sesindeki *k*- ünsüzü kendisini korumuştur. *kúzél* (<güzel) (Demir, Aydoğdu, 2016:134).

2.12.5.Değerlendirme

Yapılan ağız çalışmalarında Giresun, Batı Anadolu grubu ağızları içerisinde değerlendirilmiştir. Yörenin kendi içinde iki ağız bölgesine ayrıldığı görülmüştür. Giresun ağız

aydın konuşması, yazı dili ve Türkiye Türkçesinin diğer ağızlarından zaman zaman farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar bazen il sınırları dışına taşsa da il içinde sınırlı kalan birçok farklılık vardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GÜNDELİK HAYAT VE HALK BİLGİSİ

3.1. Törenler

3.1.1. Hayatın Geçiş Dönemine Ait Törenler

İnsan, hangi toplumda yaşarsa yaşasın hayatının bazı dönemlerinde hem kişisel hem de toplum içindeki yerinin ve konumunun değiştiği bazı dönemlerden geçer, bu dönemlerde toplumdaki topluma değişmekle birlikte amacın ve özün aynı kaldığı bazı tören ve kutlamalar yapılır. Birey için bir toplumdaki diğerine geçişin sembolü ya da sınavı olan geçiş dönemi törenleri içlerinde birçok kültürel unsuru ve inancı barındırılır (Yeşil, 2014:118).

İnsan hayatının başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Her biri kendi bünyesi içerisinde bir takım alt bölümlere ve basamaklara ayrılır. Bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu geçişleri bağlı buldukları kültürlerin beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedir. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır (Örnek, 1995:131).

Geçiş ritüelleri, kişi merkezli olarak düşünülebilir. Çünkü ritüelin esası kişinin durumunda meydana gelen değişikliği dile getirmesi ve onun bu duruma hazırlanmasını amaçlamıştır. Bir diğer husus ise bu ritler tekrarı olmayan türdendir. Dolayısıyla kişi bunları hayatında bir kere tecrübe edecektir. Geçiş döneminin en önemli hususlarından biri de bunların gerçekleştirilmesinin önceden bilinmesidir. Çünkü gerçekleşmesi sırasında önceden hazırlanması gereklidir (Hanko, 2009: 207). Bireyi bu hassas döneminde çeşitli tehlikelerden korumak, onu kutsamak ve yeni dönemine hazırlamak için her toplumda yüzlerce adet ve inanma uygulanır. Uygulanan bu adet ve inanmalar, bireyin içinde yaşadığı toplumun halk kültürünü oluşturur (Başçetinçelik, 2001: 2).

Bütün dinler, hayatın önemli anları olarak ifade edilen ve insanlara genellikle bir öncekine nispetle yeni statüler kazandıran dönemler için birçok inanç ve uygulamaların ortaya çıkmasına imkân vermişlerdir. Düzenlenen bu töreni er, bir statüden bir başka statüye geçişe işaret ettikleri için onlara 'geçiş mensekleri' denilmektedir (Günay, Güngör, 2007: 101).

Aile merasimleri, insanın doğumundan ölümüne ve hatta ölümünden sonra yakınları tarafından yapılan törenler ve bunlara bağlı olan âdet ve anelerdir. Doğum merasimi, toy (düğün) merasimi, yas (hüzün) merasimi tarihin ilk devirlerinden beri Türk dünyasında yaşamaktadır. Bu merasimlerin her biri ayrı âdet, gelenek, inanç ve uygulamalarla zenginleşmiştir (Yoloğlu, 1999: 17-18). Bugün uyulan birçok âdet ve inanma kalıplan eski Türk inançlarının günümüze gelmiş şekilleridir. Halk bu âdet, inanma ve bunlara bağlı pratiklerin eski geleneklerden geldiğini bilmektedir. Bu da bize bir çoğu ritüel işlevini kaybetmiş Türk inanç kalıntılarının âdet adı altında yaşadığını göstermektedir. Eski inançlara dayanan âdet inanma ve bunlara bağlı pratiklerin bazılarının halk arasında İslâmiyet'in gereğindenmiş gibi kabul edilip yaşatıldığını görüyoruz (Artun, 1998: 85).

İnançlar çoğu kez alışkanlıktır. Benimsenen alışkanlıklar zevkle yapılır, yapılmadığı zaman huzursuzluk duyulur. Dinde taklit bir aşama sayılır ve önemlidir (Kalafat, 1996:3). Kültürel bir unsur olarak bütün dünya toplumlarında yaşayan ve yaşadıkları toplumların da birtakım özelliklerini yansıtan halk inançları her toplumda farklı kaynaklara dayanabilmektedir. Bunun en büyük sebebi toplumların ve milletlerin farklı kültürlere ve medeniyetlere sahip olmalarıdır. Günümüz dünyasında itibar edilen halk inançlarının genel olarak iki ana kaynağı vardır. Birincisi toplumların eski din ve kültür yapıları, ikincisi ise günlük hayat olaylarıdır. Türk toplumunda, özellikle Anadolu Türkleri arasında yaşayan halk inançları menşe bakımından bu iki ana grupla beraber alt gruplara da dayanmaktadır (Şişman; 2000: 104-105).

Bu geçiş aşamalarında birey dışardan gelecek etkilere açıktır, korunmaya muhtaçtır. Bu yüzden bu geçiş dönemlerinde bireye onu o anda ve sonrasında koruyacak, ritüeller uygulanır. Bu uygulamaların kökeni Orta Asya Türk kültürüne kadar gitmektedir.

3.1.1.1.Doğum

İnsan yaşamının üç önemli geçiş dönemi vardır. Doğum, evlenme, ölüm. Doğum insan hayatının ilk geçiş dönemidir. Bu yüzden hayatın geçiş dönemine ait ritüeller bu dönemden, hatta doğum öncesinden başlamaktadır. Evliliklerin temelinde aile kurmak, üremek vardır. “Özellikle küçük topluluklarda ve etnik gruplarda aileler, nüfuslarının çokluğu oranında kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. “Çocuk ocağı tütürür” sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını açığa vurmaktadır” (Örnek, 1995: 131). Bu yüzden evliliklerinden bir süre sonra evlenen çiftlerden bebek yapmaları beklenmektedir.

Bir toplumun devamı aile kurumuyla mümkün olmaktadır. Ailenin varlığını devam ettirebilmesi de doğumlarla mümkün olmaktadır. Çocuk akrabalar arasındaki bağları

kuvvetlendirmektedir. Toplumda çocuk her zaman müjdeli bir haber olarak sevinçle karşılanmıştır. Doğum sonrası yapılan mevlitler, kesilen kurbanlar, bebek görmeye getirilen hediyeler, doğumdan sonra anne babaya verişen değerin artması bunu açıkça göstermektedir. Ailenin maddi durumu kötü de olsa doğacak bebeğin kendi rızkıyla doğacağına ve çocuğun aileye bereket getirdiğine inanılır. Giresun yöresinde söylenen “her çocuk rızkıyla doğar, ağılda oğlak doğsa ovada otu biter” atasözleri bu düşüneyi ifade eden güzel örneklerdendir.

Tüm Türk dünyasında olduğu gibi Giresun yöresinde de çocuk sahibi olan ailenin toplumdaki değeri artar. Çocuk sadece anne babasını değil, akrabaları ve komşuları da sevince boğmaktadır. Çocuk sahibi olmanın bu kadar önemli görülmesinin en önemli sebebi çocuğun soyun devamı sağlayacak olmasındandır ancak bunu dışında Giresun yöresinde çocuk olmayan evler kasvetli olarak görülmüş, çocuk evi renklendiren, mutluluk veren neşe kaynağı olarak görülmüştür. Yörede çocuklar için “evin neşesi” tabirinin kullanılması bunu açıkça göstermektedir.

Bebek sahibi olmanın bu kadar önemli olması çocuğu olmayan ailelerin kendilerini dışlanmış hissetmelerine sebep olmaktadır. Bu yüzden doğumla ilgili geçiş dönemi adetleri ailenin çocuk sahibi olmayı istemesiyle başlamaktadır. Bu dönemde çocuk sahibi olmayan aileler çocuk sahibi olabilmek her türlü yolu denerler. Aileler, çocuk sahibi olamadığında genellikle kusur kadında aranmaktadır. Bu yüzden kısırlık giderici tedaviler de genellikle kadınlara uygulanmaktadır. Bunun dışında çocuk sahibi olabilen çiftler için de “çocuk daha doğmadan, henüz annesinin karnındayken bir sürü hazırlık ve uygulama yapılır. Dünyaya gelecek çocuğun sağlıklı doğması, karşılaşabileceği bütün tehlikelerden korunması için sadece anne babası değil, bütün akraba ve çevredeki insanlar özen gösterirler” (Bayatlı, 2011: 161).

Doğumla ilgili inanmalar

a- Doğum öncesi

b- Doğum anı ve sonrası diye iki gruba ayrılmaktadır.

3.1.1.1.1. Doğum Öncesi

Ailenin oluşumunda rol oynayan cinsel güdülerle bütünleşen nesli devam ettirme duygusu öncelikle kadında analık duygusuyla birlikte ortaya çıkar. Bu istek, toplumsal baskı ve gereksinimlerle erkeğe de yansır. Erkek de baba ocağının devamı ve benzer toplumsal nedenlerle çocuk sahibi olmak ister (Gökçe, 2011: 52).

Doğum, her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Dünyaya gelen her çocuk sadece ana babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu da sevindirmiştir. Çünkü her doğum

ailenin, akrabaların sayısını artırmaktadır. Özellikle küçük topluluklarda ve etnik gruplarda aileler, nüfuslarının çokluğu oranında kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. “Çocuk ocağı tütürür” sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını açığa vurmaktadır. Doğum kadına duyulan saygınlığı artırdığı gibi, onun aile, akraba içindeki yerini de sağlamlaştırır. Baba ise evlat sahibi olmakla hem geleceğe güvenle bakar, hem de dostları ve akrabaları yanında saygınlık kazanmış olur (Örnek, 1995: 131). Bu yüzden çocuk sahibi olamamak bir eksiklik olarak görülmüş ve çocuk sahibi olamayanlar toplumda dışlanmıştır. Örneğin “Kırgız Türklerinde çocuğun olmaması kadınlar için oldukça önemli bir eksiklik olarak görülür. Hatta toplum tarafından bu durumdaki kadınlar kınanmaktadır. Beşik toyu, düğün gibi törenlere katılmalarına müsaade edilmez. Bu durumdaki kadınlar; kutsal sular ile banyo yaparak, türbelere giderek, şaman ve Umay Ene’den yardım isteyerek sığınma eksenli olarak çocuk sahibi olmaya çalışırlar (Polat, 2005: 64). Kırgızlarda çocuğu olmayan kadın ve erkeklere çeşitli isim ve lakaplar verilmektedir. Genelde çocuğu olmayan kadına “töröböğön ayal (doğurmayan kadın), kısır, sogonçoğu kanabagan ayal, Tuubas”(kısır) lakapları verilirken, erkeklere, “tuyaksız, uruksuz, balası çok kubaş” (çocuksuz, zürriyetsiz) denilmektedir. Beytuyak tabiri ise hem erkek hem kadın için kullanılmaktadır (Jumabayev, 2006: 21).

Bebek sahibi olmak bu kadar önemli görüldüğü için doğumla ilgili ritüeller de evlilikle birlikte başlamaktadır. “Evlilikten sonra doğum, beklenen bir olgudur. Bu yüzden iki genç evlenir evlenmez kadına ‘Bir şey var mı?’ diye sormaya başlarlar. Bir iki ay ‘boş gezen’, hamile kalmayan kadınlar, “Acaba kısır mı?” diye telâşa yol açar. Kadına devamlı ‘Bir şey yok mu?’ diye sorularak sıkıştırılır (Biçer, 1991: 3).

Çocuk sahibi olmak çok önemli sayıldığı için Türk kültüründe doğum öncesi döneme ait birçok inanç ve uygulama vardır:

Altay Türklerine göre insanın kut’u yani ruhu gökte bulunur. Bay Ülgen çocuğun doğması için oğlu Yayık’a emir verir. O da ikamet ettiği 5. kat gökten Yayıcı’ya babasının emrini tebliğ eder. Yayıcı da gökteki Süt Ak Köl (süt akı göl).den canı alarak çocuğun doğmasını sağlar (Güngör-Köylü, 2014: 23).

Yakutlara göre çocuğun ruhu bir kuş şeklinde gökten gelir. Yakutlar gökte oturan ve Ayısıt Hoton adlı bir doğum tanrıçasından bahsetmektedirler. Orhun Kitabelerinde zikredilen Umay ise daha çok çocukların koruyucusu bir tanrıça gibi gözükmektedir. Günümüzde Orta Asya’da Kazak, Kırgız ve Altay Türklerinde Umay Ana’ya dua edilmektedir (Güngör, Köylü, 2014: 23).

Kaşkay Türklerinde bebek sahibi olabilmek için büyüsel nitelikli davranışların yapıldığı görülür. Türbe ve ağaçlardan yardım umulduğu gibi çocuğu olmayan aileler öncelikle Hz. Abbas’tan yardım istemektedir. Hz. Abbas Kaşkaylar’ın imamıdır. İmamzade’nin kabrinin olduğu

yerde bebek sahibi olmak isteyen aileler bir ağacın başında yağlı bir çaput yakarak dua eder ve İmamzade'nin yardımına nail olacaklarına inanırlar (Bars, 2014: 356).

Uygur Türkleri arasında çocuk sahibi olmak için mezar ziyareti ve buna bağlı olarak gerçekleştirilen başka uygulamalar da yer almaktadır. Mezara giderek ibadet edip ağlayarak mezarın etrafındaki ağaçların dallarına çeşitli bezler asılması, mezarlıktaki ağaçların kucaklanması ve mezarın etrafındaki tepeliklerde yuvarlanması, mezarın üzerine buğday saçılması ve mezarın etrafında mum yakılması, mezara yakın yerlerdeki pınarlara bozuk para atılması bunlardan bazılarıdır (Öger, 2012: 1682).

Tatar Türklerinin, inancına göre, bir aile çocuk sahibi olamıyorsa, bu ailenin yaşadığı evin kapı kenarlarını değiştirmek gerekir. Çocuğu olmayan bir kadının, çocuğu çok olan bir kadının yastığında uyuması, bu kadının giysilerini giymesi, onun yediği tabaktan yemek yemesinin kadının hamile kalmasında etkili olduğuna inanılır. Ayrıca çocuğu olmayan kadın tan ağarmadan doğuya bakarak dilekte bulursa, bir bebeğin kurutulmuş göbeğinin çalkalandığı sudan içerse, eteğine yulaf koyup yeni yavru olan atı beslerse de yakında hamile kalacağına inanılır. Bir de at yanında dolaşan kadının çocuğunun oğlan çocuk olacağını düşünürler. Ayrıca, çocukları olmayan insanlar, tan zamanında çok çocuklu birinin mezarının etrafında üç kez dönerlerse, yakında çocuk sahibi olacağına inanılır (Çetin, 2009: 62).

Yakut Türklerinde çocuk sahibi olabilmek için "Aisit" adına törenler yapılır. Yakut Türklerinde bereket kültürünün temel figürü Aisit son derece önemlidir. Kendi başına yaşayan bir hanımefendidir. Yeryüzüne indiğinde, onun yeri ev sahiplerinin yatağının üstündedir. Kolıma bölgesinde, Aisit'in renkli bez parçalarından figürleri yapılır; kızlar, döl alabilmek için, bunları kendi yataklarının Aisit'ten çocuk, özellikle de erkek çocuk isterler. Şaman gelip de Aisit için tören yapacağı gün, evi iyice temizler, sabah erken den her şeyi düzenler, tanrıçayı sevinç ve neşe içinde karşılayabilmeleri için şaman, tören için dokuz bakire kız ve dokuz bakir genç erkek seçer; erkekleri sağ tarafında, kızları ise sol tarafında yan yana dizer, daha sonra davulunu alarak dans eder ve ilahi söyler. Seçtiği kişiler de el ele tutuşarak, yerlerinde ritme uygun biçimde sallanır ve ilahi güftesine uygun biçimde koro halinde "Ayhal! Ayhal! Uruy! Uruy!" diye seslenirler. Tören sırasında şaman Aisit'e akraba olan tüm tanrıların adlarını teker teker anar ve saygılarını ifade eder. Dans ederek gökyüzüne yaklaşır ama kötü ve kindar şamanları oraya almazlar: "Asit'in uşakları - kızlar ve delikanlılar - onları gümüşten kırbaçlarıyla kovalarlar." Sadece "beyaz yaz şamanları" bu törenleri yapmaya cesaret edebilirler. Şamanın ekibinde bulunan ama bekâretini kaybetmiş kişiler de gökyüzüne ulaşamaz, yoldaki olohlarda (mola yerlerinde) kalırlar (Seroşevsky, 2007: 254-255).

Anadolu'da da doğum öncesi döneme ait birçok inanç ve uygulama görülmektedir. Bu uygulamaların çoğu çocuğu olmayan çiftleri çocuk sahibi yapmaya yönelik uygulamalardır.

Anadolu’da da genelde kusur kadında görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak da evli çiftleri çocuk sahibi yapmaya yönelik uygulamaların genelde kadınlar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir:

Elazığ’da Çocuk sahibi olmak isteyen kadına bitkilerden ilaç yapılır. İlk gün zegerak, zencefil, zerdecive bir bardak süte atılıp kaynatılır. On gün boyunca aç karnına bu karışım içilir. Sonra bir bardak süte incir atılarak kaynatılır ve bu karışım yirmi bir gün içilir. Bir bardak su içinde maydanoz kaynatılır on gün de bu karışım içilir, son onuncu günde ise böğürtlen kökü kaynatılarak içilir ve iltihaplar sökülür, gebe kalınır (Tanyıldızı, 2015: 1074).

Erzurum’da kırk değirmenler adında bir su kaynağı vardır. Kırk değirmenlerin kaynağından (Palandöken Dağı’nın arkasında) sabah ezanından önce eve su getirilip, bu suyla çocuğu olmayan kadını dualar ederek yıkadıklarında; kadının hamile kalacağı ve çocuğunun olacağı inancı yaygındır (Bolçay, 2011: 589).

Yine Erzurum’da çocuğu olmayan kadın muharrem ayının ilk haftası sabah ezanından önce, kimse görmeden hamama götürülür. Sabah ezanında önce gidilmesinin iki sebebi vardır; Birincisi hamama götürülürken kadını kimsenin görmemesi, ikincisi ise hamama giren ilk kişinin çocuğu olmayan kadın olması gerektiğidir. Hamama ilk adım atan çocuğu olmayan kadın olur, sonra diğer bayanlar girer. Kırk tase kırk kez İhlas Suresi okunur, gelinin başından dökülür, böylelikle gelinin çocuğu olacağına inanılır (Bolçay, 2011: 589).

Adana Karaisalı’da çocuk sahibi olmak isteyen kadın, üzerinde “Muhammet” yazılı kırk kâğıdı her gün bir tane olmak üzere aç karnına yutar, kocası da salavatla kırk gün karısının karnını ovar. Ayrıca, Hasan Dede’ye gidilerek çocuk sahibi olmak için adaklar adanır (Başçetinçelik, 2001:3).

Artvin Yusufeli’nde ebegümece, üç kulak, kına taşı otu, soğan kabuğu bitkilerini kaynatılarak suları alınır, hazırlanan sulu karışıma az şeker katılarak, gebe kalmak isteyenlere aç karnına içirilir, bu uygulama birkaç defa yapılır. Bununla birlikte her şey normalken bir kadının çocuğu olmuyorsa, kadın sırt üstü yatırılır, üç tane beyaz sabunla karnı sağdan sola doğru ovularak masaj yapılır ve karnı göbeğine toplanır. Bu sırada üç adet beyaz sabunu karnın sağına-soluna ve midenin üzerine koyarak sıkıca bağlanır, bu uygulamadan sonra kadının bir hafta- on gün boyunca hiçbir şey kaldırmaması gerekir (Yaşar, Çerçi, 2017: 37).

Tunceli yöresinde, çocuğun olması ile ilgili pratikler, genel anlamda düğün ile birlikte başlar. Gelin erkek evine giderken kucağına çocuk verilir. Gelinin kucağına verilen çocuğun cinsiyeti ile doğacak çocuğun cinsiyeti arasında bir ilişki olduğuna inanılmaktadır. Yörede erkek çocuk isteği daha baskın olduğundan çoğu zaman gelinin kucağına erkek çocuğu verilmektedir (Yıldırım, 2010: 20).

Gaziantep'teki Türkmenler arasında eski dönemlerde yaşayan bir inanışa göre çocuğu olmayan adam, buğday pazarında ilk karşılaştığı bir Arap'a: "Bir oğlum var sana satayım." der ve pazarlık yaparak oğlunu Arap'a satar. Çocuk olduğu takdirde bir adı da Arap olur (Doğaner, 2006: 60).

Giresun yöresinde de doğum öncesi döneme ait birçok uygulama mevcuttur. Bu uygulamaların birçoğu Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde görülen uygulamalarla benzerlik göstermektedir. Yörede görülen uygulamalar çoğu çocuğu olmayan çiftleri çocuk sahibi yapmaya yönelik uygulamalardır. Giresun yöresinde yeni gelinden çocuk beklendiği daha düğün günü damadın ailesi tarafından belli edilir: "Düğünde gelinin kucağına bebek (özellikle erkek bebek) verilir ve alınır. Bu işlem üç kez yapılır. Böylece gelinin tıpkı kucağına verilen bebek gibi sağlıklı bir bebek doğuracağına inanılır" (KK: 87).

Hamilelik öncesi inanç ve uygulamalar daha ziyade kısırlık giderici inanç ve uygulamalardır. Yörede çocuğu olmayan kadınlar ocaklara götürülür. Burada dualar edilir ve Allah'tan orada yatan evliyanın yüzü suyu hürmetine kendilerine çocuk vermesi istenir. Bulancak'ta Bayındır Köyü'nde yaşayan Emine Hanım ocağa gittikten sonra çocuk sahibi olduğunu şöyle anlatmaktadır: "*Ben evlendim yedi sene çocuğum olmadı, her şeyleri denedim olmadı, ben de umudumu kestim. Sonra kaynanam beni yaylada bir ocak var oraya götürdü. Orada dua ettim. Sonra çocuk başımdan gözümünden yağdı, yedi çocuğum oldu*" (KK: 87).

Yörede çocuğu olmayan kadınlar yörede ün salmış hocalara götürülür. Hocalar kadınlara kısırlık muskası yazar. Hamile kalabilen ancak çocuğu yaşamayan kadınlarda "erüştük" olduğu düşünülür. Bu kadınlar her hamilelik başında hocaya götürülür ve çocuğunun yaşaması için muska yazdırılır. (KK: 87).

Çocuğu olmayan kadının rahiminde üşütme gibi bir takım sorunların olduğu düşüncesiyle kadın sığağa oturtulur. Bir kazanda başta ısırgan otu olmak üzere diğer bazı otlarla bir karışım hazırlanır ve kaynatılır. Çocuğunun olmasını isteyen kadın bu karışımın buharına oturtulur. Böylece rahimindeki problemlerin geçtiğine inanılır (KK:85).

Çocuğu olmayan kadının rahimlerinde eğrilik olabileceği düşüncesiyle kadınlar ebeye götürülür ve ebe masajla rahimi düzeltmeye çalışır. Çocuğu olmayan kadının rahiminde üşütme olabileceği düşüncesiyle tuğla ısıtılır ve kadın üzerine oturur (KK:85).

Kısırlık giderici uygulamaların ardından hamilelik dönemini kapsayan bir takım inanç ve uygulamalar da vardır. Bu dönemi kapsayan inanç ve uygulamalar genellikle çocuğun sağlıklı bir

şekilde dünyaya gelmesi için yapılan ve çocuğun cinsiyetini tahmin etmeye dayalı uygulamalardır. Bu dönem inanç ve uygulamaları hamileliğin kesinleşmesiyle başlar:

Eski dönemlerde hamile olup olmadığını anlamanın yolu günümüzdekinden farklıydı. Anne adayı hamileliğini aşermesinden, karnının şişmesinden vb. anlamaktaydı. Hamileliğin ilk aylarında kadın etrafına hamile olduğunu hemen söylemezdi. Bunun ana sebebi kadının utanması ve nazara gelmekten korkmasıydı. Yörede hamile kadınlar için “gebe”, “yükü”, “iki canlı”, “yerikli” gibi ifadeler kullanılmaktadır.

Yörede hamile kadınlara çok özen gösterilir. Hamile kadının canı ne çekerse o hemen hamile kadına verilmelidir. Bu sadece yiyeceklerle sınırlı değildir. Örneğin hamile kadın başka bir eve misafirlğe gittiğinde o evdeki bir eşyayı çok beğendi ve istediye onu mutlaka vermek gerekmektedir. Eğer verilmezse ev sahibinin o eşyasına ya da başka bir eşyasına zarar geleceğine inanılmaktadır. Bu inancın benzerini Kırgız Türklerinde de görmekteyiz: “Kırgızların inanışlarına göre çocuğun sapa sağlam doğması için annesi hangi yemeğe aşermişse ona bu yemeğin yedirilmesine şarttır, bu durumdaki kadının istediği şeyler hiçbir zorunluluğa bakılmaksızın bulunur. Çünkü Kırgızlarda inanışa göre “aşerme” durumunda olan kadının istekleri yerine getirilmezse doğacak bebeğin bir yeri eksik, ayağı kolu sakat vb. olabilir” (Jumabayev, 2006: 35).

Yörede aileler tarafından ilk çocuğun erkek olması istenmektedir. Yörede söylenen “oğlan böyür goç olur, kız böyür heç olur” atasözünde de görüldüğü gibi kız çocuğu evlenip gittiği için erkek çocuğu tercih edilmektedir. Bunun içinde bazen hamileliğini ilk dönemlerinde kadınların hocaya gidip çocuğun erkek olması için muska yazdırdığı görülmektedir.

Tıbbın gelişmediği dönemlerde anne karnındaki bebeğin cinsiyetini anlamak imkânsızdı. Ancak büyük merakla beklenen bebeğin cinsiyetini tahmin etmeye dayalı bir takım inanç ve uygulamalar gelişmiştir: Hamile kadın odada yokken minderlerin birinin altına makas, diğerinin altına bıçak koyulur. Eğer kadın bıçağa oturursa karnındaki çocuğun erkek, makasa oturursa kız olduğuna inanılır. Hamile kadının yüzü güzelleşirse çocuğun erkek olduğuna inanılır. Eğer kadının yüzü çirkinleşir ve lekelenirse kadının çocuğunun kız olduğuna inanılır. Kız çocuğunun annesinin güzelliğini aldığına bu yüzden de kadının çirkinleştiğine inanılır (KK:103). Eğer bir önceki çocuğun burnunun üzerindeki damar belirginse sonradan doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır. Hamile kadının bebeği çok hareketliyse çocuğun erkek olacağına inanılır. Hamile kadının canı tatlı çekerse çocuğun erkek, ekşi şeyler çekerse de çocuğun kız olacağına inanılır. Yörede kullanılan “Ye tatlıyı doğur Hakkı’yı, ye ekşiyi doğur Ayşe’yi” sözü bu inancı desteklemektedir. Eğer hamile kadının karnı öne doğru çıkık olursa çocuğun erkek, yana doğru çıkık olursa çocuğun kız olduğuna inanılır. Doğum esnasında kadının önce suyu gelirse çocuğun kız, kan gelirse çocuğun erkek olacağına inanılır. Ayrıca sancısı çok olan kadının çocuğunun kız olacağına inanılır (KK: 5).

Hamile kadının çocuğunun sağlıklı olması için bir takım inanç ve uygulamalar yaygınlaşmıştır: Anne ve baba adayı hamilelik boyunca hiçbir canlıya zarar vermez. Eğer zarar verirlerse çocuklarının da zarar göreceğine inanılır. Anne adayı hamilelik boyunca cenazeye gitmez. Eğer giderse çocuğun renginin soluk olacağına inanılır. Hamile kadın hamilelik boyunca sakız çiğnememelidir. Eğer sakız çiğnerse bebeğin ağzının akacağına inanılır. Yine hamile kadın hamileliği boyunca yediklerine de dikkat etmelidir. Çok acı yerse bebeğin huysuz olacağına, şeftali yerse bebeğin tüylü olacağına inanılır. Hamilelikte haram yiyen annenin çocuğu peltek olur. (KK: 5).

Dünyaya gelecek çocuğun huyunun güzel olmasına da doğum öncesinden dikkat edilmektedir. Hamile kadının sevmediği birini hamileyken çok görmesinin çocuğun o kişiye benzemesine yol açacağına inanılır. Bu durumu anlatmak için de hamile kadın sevmediği birini gördüğünde “yeriğim azdı” ifadesi kullanılır (KK: 6). Anne hamileliği boyunca kime hayranlıkla bakarsa çocuğun ona benzeyeceğine inanılmaktadır. Yine bebeğin anne karnında hareket ettiği ilk an anne kimi gördüyse çocuğun ona benzeyeceğine de inanılır (KK: 8).

Türkiye'nin değişik yerlerinde doğum esnasında sancılar geldiğinde anne adayının doğumunu kolaylaştırmak için çeşitli uygulamalar yapılmaktadır: Gebe kadın odada gezdirilmekte yorgan, battaniye gibi şeylerle sarılıp sallanmaktadır. Gebe kadın eşik, süpürge, kadın pisliği, gazi kılıcı gibi şeyler üzerinden atlatılmaktadır. Doğumu ebe ana yaptırmakta ve yanında yakınları yardımcı olarak bulunmaktadır (Kalafat, 1992: 79).

Kocaeli'nin Bağırganlı, Antaplı ve Safalı köylerinde doğumun güç olmaması, anne ve çocuk adına sağlıklı bitmesi için başvurulan bazı pratikler şunlardır: Hamile kadın doğumunun güç olmaması düşüncesiyle iki avlunun arasından geçmez. Doğum güç olur, göbek kordonu bebeğin boynuna dolanır inancıyla erkek çamaşırının üstünden geçilmez. Göbek kıvrık olur, doğumda zorluk çıkar diye ağaç üstünden atlanmaz. Doğum kolay olsun düşüncesiyle gebe kadın su üzerinden geçirilir. Böylece doğumun suyun akması gibi kolay olacağına inanılır. Doğum zor geçmesin diye hamile kadın kimsenin ayağının üstünden atlamaz. Hamile kadının üstünden de kimse atlatılmaz. Hamile kadın iki kişinin ortasına oturtulmaz. Hamile kadının orak biçmek, keten yolmak, fındık toplamak, hayvan beslemek gibi pek çok işi olduğundan hareket halinde olmasının doğumu kolaylaştıracağı düşünülmektedir (Altun, 2004: 14).

Sivas'ın Divriği ilçesine bağlı Güneyevler Köyü'nde doğumun kolaylaşması için gebe kadının altına ısıtılmış “ölük” denen kil toprak koyulması, gebe kadına banyo yaptırılması, odada dolaştırılması gibi pratikler uygulanmaktadır (Türk, 1989: 109).

Giresun yöresinde hamile kadının doğumunun yaklaşmasına yörede “günü gelmek” denir. Yörede günü gelen kadının sancısını hafifletmek, bebeği sağlıklı kucağa almak, doğumdan sonra

anne ve bebeği kötülüklerden korumak vb. için doğum anı ve sonrasıyla ilgili bir takım inanç ve uygulamalar gelişmiştir:

Yörede “doğum sancısıyla kabir azabı birdir” diye bir söz vardır. Bu sözden yola çıkarak doğum anındaki uygulamalarda annenin sancısını hafifletmek ön planda tutulmuştur. Öncelikle doğum sancısı çeken kadının yanında doğumun kolay olması için eller birbirine kenetlenmez, kilitli anahtarlar açılır, örgülü saçlar çözülür, kollar birbirine bağlanmaz (KK: 9).

Doğum sancısı çeken kadın bir bezin ya da battaniyenin içerisine konarak sallandırılır (KK: 10).

Kadın doğum yaparken içeri bekâr bir kız girerse onun kıyafetinin bir yeri sökülür. Bu uygulamanın doğumu kolaylaştırdığı düşünülür (KK:10).

Kadın doğum yaparken içeri giren başka bir kadın “ben geldim sen de gel” diyerek doğum yapan kadının sırtını sıvazlar ve kapının eşiğine gelip ayağıyla vurur. Bu işlemi üç kere tekrarlar böylece doğum kolaştığına inanılır (KK: 11).

Bebek doğduğunda bir sonraki bebeğın cinsiyetinin farklı olması isteniyorsa bebeğın eşi hemen ters çevrilir. Böylece sonraki bebeğın cinsiyetinin farklı olacağına inanılır. Örneğın bebek erkek doğdu ve aile sonraki bebeğın kız olmasını istiyor. Bu durumda bebeğın eşi ters çevrilir ve sonrakinin kız olacağına inanılır (KK:11).

Yeni doğan bebeklerin göbeği bir süre kanayabilmektedir. Göbeğın yara olmasını ve kanamasını önlemek için bir bez parçası yakılır ve bebeğın göbeği “yakı” denilen bu bez parçasının külleriyle sarılır. Göbeği iyileşene kadar bu işlem devam eder (KK: 8).

Doğum gerçekleşikten sonraki aşamadaki uygulamalarda öncelik henüz hassas dönemde olan anne ve bebeği kötülüklerden uzaklaştırıp sağlıklarını korumaktır:

Yörede çocuk doğar doğmaz kem gözlerden ve nazardan korunmak için ateşin üzerinde tuz çattırdılarak üç kez döndürülür (Çelik, 1999: 303).

Bebek doğduktan sonra anne ve bebek ılık suyla banyo yaptırılır. Bebeğın yıkama suyuna tuz koyulur. Doğumdan sonraki üç gün boyunca bebek tuzlu suyla yıkanır. Bunda amaç bebeğın ilerde ter kokmasını engellemektir. Ayrıca az miktarda tuzlu su da bebeğın ağzına sürülür. Bunda ki amaç da bebeğın nefesinin kokmasını engellemektir. (KK: 15). Banyo yaptırılan bebeğın önceden hazırlanan giysileri giydirilir ve bebek kundağın sarılır. Kundağın sarılan bebeğın kolları ve

bacakları düzgünce yerleştirilir. Bebeğin kundağa sarılmasının nedeni vücudunun düzgün olmasını sağlamaktır.

Doğumdan sonra “bebeğin eşi” ve “göbek kordonu” toprağa gömülür. Özellikle göbek kordonuyla gömülmesiyle ilgili inançlar yörede fazladır. Bebeğin göbek bağı genellikle okul ya da cami avlusuna gömülür. Böylece bebeğin okumayı seven biri olacağına inanılır. Eğer göbek bağı evde bırakılırsa bebek büyüdüğünde gezmeyi sevmeyen evine bağlı biri olur. Göbek bağı çok uzağa gömülürse bebek büyüdüğünde eve barka girmeyen, sürekli gezen biri olur. Bebeğin göbek bağını kesen kişiye benzeyeceğine olan inançtan dolayı göbeğini kimin kestiğine önem verilir. Yöre insanı göbek bağını kesen kişiye büyük saygı duyar. Göbek bağını kesenin kişi üzerinde hakkı vardır. Örneğin çocuk kendinden büyüğe saygısızlık yaptığında “onun göbeğini sen mi kestini?” diye uyarılır (KK: 13).

Doğumdan sonra bebeğin babası ebeye ve doğumun gerçekleştiğini haber veren kadına bahşiş verir. Eğer bahşiş verilmezse ebe ya da müjdeyi veren kadın haklarını helal etmezlerse bebeğin talihinin kötü olacağına inanılır (KK: 20).

Giresun yöresinde kadınlar yeni doğum yapmış kadınları ziyaret ederler. Buna “bebek görmeye gitme” denir. Ziyarete giden kadın bebek için küçük hediyeler götürürken anne için de loğusanın yiyebileceği süt yapan yiyeceklerden götürür. Böylece bir süre yeni anne komşuları ve akrabaları tarafından ziyaret edilir. “Bebek görmeye” gelen misafirler bebeğe bakıp “maşallah” derler. Eğer bebek uyuyorsa bebeğe bakmamaya çalışırlar. Çünkü yörede uyuyan bebeğe bakmanın günah olduğuna inanılır (KK: 20).

Yeni doğan bebeklerin göbeği bir süre kanayabilmektedir. Göbeğin yara olmasını ve kanamasını önlemek için bir bez parçası yakılır ve bebeğin göbeği “yakı” denilen bu bez parçasının külleriyle sarılır. Göbeği iyileşene kadar bu işlem devam eder (KK: 24).

Bebeğin sarılık olmasını önlemek için bebeğin yüzü sarı bir tülbentle kapatılır (KK: 24).

Kimi zaman da yeni doğan bebeği sarılıktan korumak için kırk gün boyunca bebeğe sarı kıyafet giydirilmemeye özen gösterilir (KK: 24).

Bebeğin ismi aile büyükleri tarafından verilir. Bu aile büyüğü genellikle bebeğin babasının anne ya da babasıdır. Genellikle verilen isim aile büyüklerinin ismidir. Ancak çok talihsizlik geçirmiş kişilerin isimlerinin çocuklara verilmemesine dikkat edilir. Eğer talihsiz birinin ismi bebeğe verilirse bebek de ilerde talihsiz olur. Ayrıca çocuğa isim verilirken dikkat edilen bir diğer husus da sonraki bebeğin cinsiyetinin ne olması istendiğidir. Örneğin bebek kızsaa ve sonraki çocuğun erkek olması isteniyorsa bebeğe Songül ve Yeter gibi isimler koyulurken, erkek bebeği

olup da kız çocuk isteyenler Soner, Dursun gibi isimler verilir. Yine çocukları yaşamayan aileler çocuklarına Durmuş, Yaşar, Ömür gibi isimler verir.

Yörede bebeklere isim verilirken uygulanan ilginç bir yöntem de pırasa kesme uygulamasıdır: *“Bebek doğduğunda tarlada dikili halde olan pırasalardan bir kaçına bebeğe verilmesi düşünülen isimler verilir. Daha sonra bu pırasaların yaprakları kesilir. Bir hafta on beş gün sonra pırasalardan orta derecede büyüyenin ismi bebeğe verilir. Az büyüyenin ismi verilirse bebek ilerde zayıf, çelimsiz olur, çok büyüyenin ismi verilirse bebek çok güçlü kuvvetli olur, korkusuz olur bu yüzden de başına bir şey gelebilir. Yörede söylenen “Erikenin başına kar yağar” atasözü bu düşünceyi özetler niteliktedir. Pırasa kesme uygulaması bebeğe isim verdikten sonra da yapılabilir. Bebeğe isim verildikten sonra bebeğin sağlık sorunları baş gösterirse bu sefer pırasa kesme uygulamasına gidilir. İki ya da üç pırasaya isim verilir. Eğer iki pırasaya isim verilmişse kesilmiş pırasalardan çok büyüyenin ismi; üç pırasaya isim verilmişse kesilmiş pırasalardan orta derecede büyüyenin ismi bebeğe verilir. Böylece bebek de ismini aldığı pırasa gibi sağlıkla büyür. (KK: 88).*

3.1.1.1.3. Al Basmasına Karşı Önlemler

Doğumdan sonraki ilk kırk gün anne ve bebek için çok önemlidir. Bu dönemde ikisi de hastalıklara, kötü cinlerin şerrine açıktır. Bu yüzden kırk gün boyunca bebek odada yalnız bırakılmaz, uyurken özellikle geceleri başucuna babasının gömleği bırakılır. Böylece al karısı bebeğe yaklaşmayacağına inanılır (KK: 42). Tıpkı bebekler gibi kadınlar da kırk gün boyunca dikkatli olmalıdır. Yörede “Lohusanın mezarı kırk gün açık kalır.” sözü bu durumun hassasiyetini göstermektedir. Kadın doğum yaptığı andan itibaren sağlığına çok dikkat etmelidir. Doğumdan sonraki ilk günlerde lohusa kadın su, ayran içmemeli hoşaf içmelidir. Lohusa kadına sevebileceği yemekleri getirmenin çok sevap olduğuna inanılır. Bebek görmeye gelen yakınlar bebeğe hediye getirirken anneye de yiyecek türünden hediyeler getirir. Lohusa kadın kırk gün özellikle geceleri dışarı çıkmaz, çamaşır yıkamaz, soğuk suya dokunmaz. Lohusanın ve bebeğin yanına kötü cinlerden korunması için süpürge koyulur. Lohusalık kırk gün devam eder. Kırkıncı gün anne banyo yapar ve başından aşağı kırk tas su döker. Böylece lohusalık dönemi sona erer (KK: 42).

Yirmi günlük olan bebeğin “küçük kırkı” çıkmış olur ve bu yirminci günde bebek banyo yaptırılır. Yirmi tane çakıl yirmi defa "Kul hu Allah" duası okunduktan sonra bir kazan ılık suyun içine atılır. Bu sudan yirmi kaşık alınır çocuğun başından dökülür. Bu uygulama bebek kırk günlük olunca kırk tane çakılla ve kırk kaşık suyla yapılır. Yörenin bazı kesimlerinde bu uygulamanın çakılla yapılmasının çocuğun yaramaz olmasına yol açacağına inanıldığından çakıl yerine fasulye kullanılır. Daha sonra bu fasulyeler toprağa dikilir. Bebeğin de fasulye gibi büyüyeceğine inanılır. Kırkıncı günde de bebek banyo yaptırılır ve böylece “kırkı çıkmış” olur (KK:48).

Bebeğin kırkı çıkana kadar evde ışık söndürülmez. Çocuğu “al basmasın” diye beşiğinin üstüne Kuran-ı Kerim, içine iğne bastırılmış soğan, bebeğin babasının gömleği, atleti bulundurulur (KK: 51).

Kırkı çıkmamış iki bebek bir araya getirilmez. Birinin diğerine basacağına inanılır. Basık olan çocuk kolay hastalanır, çelimsiz olur (KK: 51).

Aynı anda kırkı çıkmamış iki anne birbiriyle karşılaşmaz ve birbirlerini görmek istemezler. Mecburiyet olursa "iğne değışirler". Yoksa çocuğun hasta ya da deli olacağına inanılır (KK: 51).

Çocuk gece uyumuyorsa çocuk kırkını bekliyor derler. Bir şey olursa diye annesini uyutmuyor anlamında (KK: 55).

Kırkı çıkmayan çocuk düğün ya da cenaze konvoyu geçerken yolun alt kısmında kalmamalıdır. Yoksa basık olur (KK: 55).

Çocuğun çamaşırı ilk kırk gün gece dışarda bırakılmaz (KK: 63).

Adet dönemindeki kadın kırkı çıkmamış çocuğa bakmamalıdır. Yoksa çocuk sivilceli olur (KK: 65).

Eğer çocuk çelimsiz olursa o çocuğa al karısının uğradığına, çocukta “erüşüklük” olduğuna inanılır. Erüşüklüğün geçmesi için çocuk hocaya götürülür (KK: 65).

Kırkı çıkmayan bebek özellikle geceleri dışarı çıkarılmaz, cenazeye götürülmez (KK: 69).

Bebeğin banyo suyu gelişigüzel dökülmez. Özellikle geceleri bu su dökülmemelidir (KK: 69).

Giresun yöresinde anneliğin kutsallığına inanılır:

Anne adayı hamile iken geceleri sabaha kadar namaz kılmış, gündüz de oruç tutmuş gibi sevap alır (KK: 74).

Doğum üstüne ölen ve kırkı çıkmadan ölen kadın şehit sayılır (KK: 74).

Hamilelikten bebeğin kırkı çıkana kadar anne günahsız oluyor, kırkın bitince de bir melek sağ omzuna vurup hadi anadan ilk doğmuş gibi yaşa dermiş (KK: 74).

3.1.1.2. Evlenme

Aile, biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün sürekliliğini sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal yönleri bulunan toplumsal bir birimdir (Sayın, 1992:2). Türk toplumunda aile yapısı aile içindeki üyelerin çeşitliliğine göre farklılık göstermektedir:

Büyük aile; kırsal alanda yaşayan, tarımla geçimini sağlayan, akrabalık bağları kuvvetli, aile adımın önem ifade ettiği, erkeklerin karar almada ön planda olduğu, yaşlı erkeğin ya da erkeklerin aile sorumluluğunu üstlendiği, geleneklere bağlı bir aile tipidir ("Büyük aile" için geleneksel aile, geniş aile, eski aile, köy kır) ailesi ifadeleri de kullanılmaktadır. Bununla beraber ayrı oturulduğu halde aynı tencereden yiyen ancak büyük aileden sosyal ve ekonomik bakımdan kopmamış, sadece fiziksel koşullar açısından bir ayrımın söz konusu olduğu geleneksel ailenin uzantısı sayılabilecek küçük aile sayısı da giderek artış gözlenmektedir. Hane halkı sayısı düşmekle beraber geleneksel ilişkilerin sürdürülmesi kırsal alanda sıkça rastlanan bir durumdur. Ayrıca alt gruplar içinde çok keskin bir ayrım yapmak olası değildir. Çeşitli Aile tiplerinin de bir arada bulunduğu not edilmesinde yarar vardır. Yurt dışı işçi göçü ile oluşan, yurt dışında yaşamakta olan ailelerde de bu tipler gözlenmektedir (Gökçe, 2011: 53).

Kırda görülen tarıma dayalı geleneksel yaşam, kentte son derece farklılaşmış, iş bölümü ve ihtisaslaşmayı zorunlu kılan bir yaşam biçimine dönüşmüş ve bu durum yaşam koşullarını da etkilemiştir. Aile üyelerinin çoğunluğunun dışarıda çalışması nedeniyle aile ve akrabalık bağları gevşemekte, otorite sembolü değişmekte, kişi bağımsızlaştıkça dayanışma duygusu önemini kaybetmektedir (Gökçe, 2011: 52). Kente göçle birlikte büyük aile yapısı dağılıp küçük aile yapısı artmıştır:

Küçük aile; kentsel alanda yaşayan, hane halkı sayısı sınırlı; sanayi, ticaret ya da hizmet sektöründe çalışan, akrabalık bağlarının önemini yitirdiği, karar alma mekanizmasının aile üyeleri arasında paylaşıldığı geleneksel yaşam tarzından uzaklaşan bir aile tipidir ("Küçük Aile" için, kent ailesi, modern/çağdaş aile, modern demokratik aile, dar aile ifadeleri de kullanılmaktadır). Küçük ailede hem sayı hem de görevler açısından sınırlılık söz konusudur. Bununla beraber Türkiye gibi toplumsal değişimin hızla yaşandığı, gelişmekte olan bir toplum modelinde geleneksel geniş aile özelliklerinin de bir arada yaşanıyor olmasını doğal karşılamak gerekir (Gökçe, 2011: 54).

Bireylerin aile olabilmeleri için evlenmeleri gerekmektedir.

Evlenme, kadınla erkeğin aile kurmak için yasaca birleşmeleridir. Kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasıdır. Aileler arasında dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik

ilişkiyi belirler, düzenler. Evlenme törenleri bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştirilir. Evlenme, tören, töre, âdet, gelenek, görenek ve inanma bakımından zengin bir tablo çizer (Örnek, 1985:185). Belirli bir yaşa gelen ve kendini hazır hisseden her gencin evlilik yapması yaşamın doğal ilerleyişinin bir sonucudur. İnsan soyunun devamı için insanların evlenerek bir aile oluşturması zorunludur. Aile müessesesi, toplumun çekirdeğini oluşturur. Toplumun yapısının sağlam olması, ailenin temellerinin sağlam olmasına bağlıdır. Türklerde evlenme birçok aşamadan meydana gelir ve her aşamasında belirli âdetleri, uygulamaları, törenleri içerisinde barındırır (Bars, 2014: 360).

Türk hayatında ev ve evlilik, çocuk sahibi olmak için en önemli kaidelerden biridir. İnsan, ev bark sahibi olduğunda, bulunduğu toplulukta da itibar kazanır. Çocuk sahibi olduğunda da itibarı yükselir. Türk hayatının her safhasında yaşayışımıza, hareketlerimize yön veren inançlarımızın, evlilik döneminde de rolü devam etmektedir. İyi ve kötü iyelerin, ev iyelerinin, ata ruhlarının eş bulmada, iyi bir yuva kurmada, çocuk sahibi olmada, doğan çocukların hayatta kalmasında etkili olduğu inancı günümüzde de varlığını korumaktadır (Kalafat, 1999 a: 97).

Evlilik ile ailenin temeli atılmaktadır. Evlilik kurumu daha önce gençlerin anne ve babalarının verdiği kararla kurulurdu ve bu karara karşı gelindiğinde gençler kaçarak evlenirdi. Günümüzde gençlerin kararlarına anne ve baba onay vermekte ve bundan dolayı da kaçarak evlenme artık eskiye göre azalmıştır. Her ne kadar anne ve baba gencin düşüncelerini dinleyip, onun evlilik kararına destek verse de 89 birey yaşadığı toplumun gelenek, görenek, töre ve yasalarına uymak zorundadır (Altun, 2004: 226).

3.1.1.2.1. Evlendirme Biçimleri

“Çince kaynaklardan edinilen bilgilere göre Türk kültürü çevresinde çok çeşitli evlenme gelenekleri vardır:

Türk boylarından oluşan Töleslerdeki ilginç bir evlilik geleneğine göre; “erkek evlenince karısının evine iç güveysi olarak gider, ancak bir çocukları (kız ya da erkek) olduğu zaman kendi evine geri dönebilirdi.” Bu gelenek halen Türklerde ve Moğollarda sürmektedir

Türklerde dikkat çeken evlilik geleneklerinden biri de levirat denilen türdür. Ancak geleneğin uygulamadaki anlamı baba, amca ve ağabey ölünce öz ana ve kız kardeşler dışında, onların dul ve yetimleriyle evlenilmesidir.

Eftalitlerde büyük ve küçük erkek kardeş aynı kadınla evlenirler. Erkek kardeşi olmayan adamların eşleri başlarına tek boynuzlu bir başlık takar. Bu onun tek eşli olduğunu gösterir. Erkek kardeşi olan adamların eşleri ise başlıklarına erkek kardeş sayısı kadar boynuz takarlar.

Kitanlara kuzeyinde bulunan Güney Shi Wei kabilesinde evlenme geleneği şöyledir: “Her iki ailenin karşılıklı onayı alındıktan sonra, damat olacak erkek kızı alarak kaçır. Daha sonra en iyilerinden koyun ve atları kızın ailesine hediye olarak gönderir. Eve dönmek için kadının hamile kalmasını beklerler.

Wu Huan’ların geleneklerine göre; “evliliklerden önce bir süre flört edilir. Bir zaman sonra erkek kadını terk ediyormuş gibi yapar, 100 gün veya altı ay geçtikten sonra erkek bir aracılıyla [birlikte] kız tarafına at, inek ve koyunu düğün hediyesi olarak gönderir. Damat, gelinle beraber gelinin evine gelir. Damat için gelinin ailesinden daha saygın kimse yoktur. Sabahları kalkıp bütün aileyi selamlar. Fakat kendi anne ve babasına artık kıymet vermez. Gelinin ailesine iki yıl süreyle hizmet eder. İki yılın sonunda gelinin ailesi kızlarını bol hediyelerle [birlikte] gönderirler. Kalacakları evi ve eşyalarını kızın ailesi verir” (Kapusuzoğlu, 2015: 515-518).

Anadolu’da görülen evlilik çeşitleri ise şunlardır:

“Beşik kertmesi evliliği: Birbirlerini seven, iyi dost olan iki ailenin dostluklarını pekiştirmek için çocuklarını daha beşikteyken nişanlamaları usulüne dayanan evlilik biçimidir. Eskiden daha yaygın olmakla birlikte günümüzde de az da olsa örneklerine rastlanmaktadır.

Kan bedeli evliliği: Aralarında kan davası olan iki ailenin kan davasını sonlandırıp barışmak için çocuklarını evlendirmesidir. Bu evlilik ülkemizde kan davası olaylarının çok yaşandığı Doğu ve Güneydoğu’da görülmektedir.

Berder usulü evlilik: Başlık parası usulünün yaygın olduğu bölgelerde görülen bir evlilik tipidir. İki ailenin karşılıklı olarak kız alıp kız vermesi şeklinde gerçekleşen bir uygulamadır. Bu bakımdan ekonomik koşullarla şekillendiği söylenebilir. Berder usulüyle olan evliliklerde aileler başlık parası ödememektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da rastlanan bu aile tipinde kız ve oğullarını evlendiren aileler arasında anlaşmazlık ve geçimsizlik çok olmaktadır. Özellikle kızlarına iyi muamele yapılmıyorsa gelinlere de huzur verilmez. Ayrıca evlendirilen birinin ölümü ya da boşanma nedeniyle ayrılması diğer ilişkilerini de etkilemektedir. Bu bakımdan karışık sorunlara sahip bir aile şeklidir (Gökçe, 2011: 57).

Başlık sorununa çözüm getiren diğer iki tip evlenme de Anadolu’nun bazı bölgelerinde görülmektedir:

“Levirat (yenge ile evlilik): Kocasını ölen kadının kayınbiraderiyle (kocanın erkek kardeşi) evlenmesi,

Sororat (baldızla evlilik): karısını ölen kocanın baldızıyla (karısının kız kardeşi) evlenmesi

Taygeldi evlilik türü ise çocuğu olan dul bir kadınla çocuğu olan dul bir adamın evlenmesidir. İki tarafın şartlarının eşit olması zor bir ihtimal olduğundan bu evlilik türü çok yaygın değildir.

Çok ender olmakla birlikte bazı durumlarda gelinle kayınpederin evlendiği de olmaktadır. Ölen oğlunun eşine ve çocuklarına sahip çıkmak için yapılan bu evlilikler şekline Adıyaman'ın bazı köylerinde rastlanmaktadır" (Gökçe, 2011: 57).

Bir diğer evlilik biçimi olan akraba evliliğinin yüzdesinin ülkemizde oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bebek ölümlerine etki eden faktörlerden biri olan akraba evlilikleri ülkemizde kırsal bölgelerde % 25 oranında iken kentsel alanlarda biraz düşüş göstererek % 16'lara inmektedir. Batı Anadolu'da her 9.8 kadından biri, Güney Anadolu'da 3.4, Orta Anadolu'da 4.5, Kuzey Anadolu'da 9.6, Doğu Anadolu'da ise her üç kadından biri akraba evliliği yapmakta olup bu uygulama sakıncalarına rağmen gelenekler doğrultusunda halen sürdürülmektedir (Gökçe, 2011: 62).

Anadolu'da evlilik türlerine baktığımızda evlenme çeşitlerinin bazılarının Türk dünyasında görülen evlendirme biçimleriyle aynı olduğunu görüyoruz.

Giresun ve yöresinde en yoğun görülen evlilik türlerine ise şunları örnek verebiliriz:

Görücü usulü evlilik

Anlaşarak evlenme

Kız kaçırarak evlenme

Görücü usulü evlilik: Geçmişte ve kırsal kesimde daha sık rastlanan bir eş seçimi yöntemi olan görücü usulünde görücü grubu, kızları bulunan evleri ziyaret edip bir ön bilgi edinirler, kızlarla ilgili bilgiler toplanır. Genellikle hamaratlık, temizlik, saygı, ailenin geçmişinin iyi olması ve sosyo-ekonomik düzey gibi özellikler ışığında gelin adayı ya da adayları belirlenmektedir. Bunu takiben elde edilen bilgiler oğullarına uygun bir eş ve kendilerine iyi bir gelin arayan ailelere bildirilir. Erkek tarafı uygun bir zamanda kız tarafına ziyaret arzusunu dile getirir ve gençlerin birbirini bulması, tanışması bu şekilde sağlanır (Özgüven, 2001: 34).

Günümüzde görücü usulü evliliklerin geçmişten farklı bir şekilde varlığını devam ettiği görülmektedir. Geçmişte direkt ailelerin fikriyle ilerleyen süreç günümüzde evlenecek kişilerin birbirleriyle görüşüp tanışmasıyla başlamakta ve onların kararları neticesinde ilerlemektedir. Burada birbirleriyle görüşüp tanışan çift görüştükleri ilk andan itibaren birbirleriyle evlilik

amacıyla görüştiklerini bilir ve görüştikleri ilk andan itibaren birbirlerini tanımaya, iyi bir eş olup olmayacağını anlamaya çalışır. Sonuçta kararlar ailelerle paylaşılır ve bu karar neticesinde süreç başlar.

Günümüzde Giresun ve yöresinde eski dönemlerde oldukça sık görülen görücü usulü evlilik türü azalsa da yine de varlığını devam ettirmektedir. Evlenecek çağa gelmiş oğlu olan aile “kız aramaya” başlar.

Gelin adayı olacak kızda belli başlı özellikler aranır. Öncelikle kızın herhangi bir sağlık sorunu var mı yok mu bu araştırılır. Kız iş yapmayı biliyor mu, sorumluluk sahibi mi bunlar araştırılır. Bunun dışında kızın “çok gezenti” olmamasına dikkat edilir. Kız dinine düşkün mü değil mi bunlara önem verilir. Bunlar dışında kızın ailesinin de düzgün insanlar olmasına dikkat edilir.

Tanıdıklara, komşulara bu fikir açılır, böylece uygun kız bulan tanıdık kişi oğlanın anne ya da babasına bunu bildirir. Anne baba bu süreçte kız hakkında bilgi edinir, ailesinin bu evliliğe yaklaşımını öğrenmeye çalışır. Daha sonra kızla oğlan birbirlerine uzaktan gösterilirdi. Aslında bu birbirlerini görme çoğu zaman formaliteden ibaretti. Çünkü eski dönemlerde gençlerden ziyade ailelerin bu evliliği uygun bulmaları daha önemliydi. Eğer evlenecek gençlerden biri ya da her ikisi bu evliliğe olumsuz bakıyorsa bir şekilde evliliğe ikna etmeye çalışılırdı. Eğer gençlerde fikir değişimi olmazsa çoğu zaman zorla evlendirme hadiseleri gerçekleşirdi.

“Esgiden evlilik şimdiki gibi değildi. Bobamız bizi neriye vermek istiyusa veriyudu. Ben de öle evlendim. Olmaz istemiyom diyemiduk. Beni de bobam on altı yaşındaykene emminin oğluna verdi. İstemiyudum. Geldiler istediler. Bobama garşı geldim, almıyom dedim zorla verdi. Anam da bişi diyemiyudu bobama. Bobam sinirliydi. Bobam yakın oluruk diye vermiyi istiyodu. Gardaşımın oğlunun bana da faydası olur diyudu besbelli. İşime koşar, gızım da yakında olincik u da işime koşar gelür, yayliye gettüğümde tarlamı bakar diye düşünüyudu. Düğünden sonra evlendiğim adamın evine heç getmedim; urda yattım, burda yattım, akrabalarım gittim, öle gine iki ay geçti getti. Ben u eve getmum. Gomşular büyükler get, aluşursun diyular emme ben getmedim. Sonra emmin de beni geri verdi. Geldim eve bobam bem yüzüme de bakmi doğru düzgün. Sekiz ay gadar da gendü evimde galdım undan sonra da şimdiki evlendiğim yer istedi. Bobam da verdi beni. Bobam kimsiye olmaz diyemiyudu. Evdekilere çoluğuna çocuğuna gayniyudu. Buriye verürkene garşı gelmedim. Gettük eksük gördük, az gine de bi düğün yapıldı, gelinlik yoğudu u zaman gırmızı entari giydimidi. Öle gine bir aya bi düğün yaptılar, evlendim.” (KK:3).

Anlaşarak evlenme: Evlenecek çiftlerin birbirlerini önceden görüp sevmesine dayalı evlilik biçimidir. Günümüzde en yaygın evlilik biçimi anlaşarak evlenme biçimidir.

Günümüzde toplumumuzda en yaygın görülen evlenme biçimi anlaşarak, severek evlenmedir. Ancak geçmişe baktığımızda da Giresun yöresinde severek evlenen çiftlerin olduğunu görmekteyiz:

“U zamanlar ben evlilik ney bilmiyüm. On altı on yedi yaşındayım. Evde gardaşlarım var, iş yapıyuk, ot daşıyuk, tarla kazıyuk, ne bilim deemene gidiyuk. U arada yingem geldi ba dedi Ahmet saa alıcıymış dedi. Ben Ahmet’i de tanımuym, aynı köydenük emme görmüyüm unu. Unlar biraz terkeşidi, şımarrudu, babası muhtarıdı, biz korkuyuduk unları görünce. Öle gine yingem dedüğü vakit ben şaşurttum, beni nerde gördü unu da bilmiyüm. Sen sevmi filan bilmiyüm u zamanlar. Deemene gittim bi gün, zahram da hayli var. Sıra bekliyum. U sırada Ahmet beni görmüş deemene geçerkene u da gelmiş. Ben şimdi netçemi bilmiyüm. Deemen de var hayli kişi. Neyse ben zahramı üğüttüm geçtim gitti. Undan sonra u demiş u kışık gözlü gızı alıcam demiş. Duydum unu da. Ben de zaman sonra unların evinin u tarafa doğru gitmeye başladım. Bahane arıyudum u taraflara gitmiye. Demekki gönüm varıdı benimde. Ben sevmi filan bilmiyuma unu görmi istiyüm işte. Beniyudum besbelli bilmiyüm ki. Emme evlenene gadar oturup da konuşmaduk, görüşmedük.u zamanlar oturup konuşma da yoğudu. Mektup da yoğudu biz okula getmedük. Öle gine ne bilim u da anadı demekki una gönüm oldunu, öle haber de göndermedi emme onunla bunula. Yayliye gettük goyun güdüyom ben u da hergün goyun güttüm yerlerden geçi gardaşıyla. Emme gine konuşmuyok. Unlar az zaman geçincik istediler beni. Bubam da yok diyemezidi zati. Unun babası muhtarıdı, zenginidi, dedünü yaptırıyudu. Öle gine de iki üç ay içinde de evlendük. Düğün müğün yoğudu şimdiki gibi. Gastan gine bi türkü çaadılar bi de bi entari geydim, evlendim geçti gitti. Memnunum undan, u zamandan beridür ba bi gaba lafı olmadı. Çocuklarım da çok sevi babalarını.” (KK:8).

Kız kaçırarak evlenme: Türk kültüründe en eski evlenme geleneklerinden birisi de kız kaçırma. Özellikle eski Türklerde evlenme, kız kaçırma ve yağma biçiminde olmaktaydı. Hatta meşru evlenme, Altay ve Yakut Türklerinde kız kaçırma yoluyla gerçekleşirdi. Manas Destanında ve diğer birçok Türk destanlarında kaçırma yolu ile evlenmeden söz edilmektedir (Tezcan, 2013).

Kız kaçırma deyince iki tür kız kaçırma akla gelmelidir:

a- Kızın kendi isteğiyle kaçması

b- Kızın zorla kaçırılması

Kızın kendi isteğiyle kaçması: Bu çeşit kız kaçırma gençlerin birbirleriyle evlenmek istediği ancak ailelerden birinin ya da her ikisinin bu evliliğe rıza göstermediği durumlarda başvuru olan evlenme biçimidir.

Gençler birbirleriyle evlenmek ister ancak çeşitli sebeplerle aileler bu evliliğe onay vermez. Böyle durumlarda özellikle kızın ailesi evliliğe karşı çıkan durumdadır. Gençler öncesinde birbirleriyle evlenmek istediklerini ailelerine bildirmişlerdir ancak onay alamamışlardır. Kızın ailesi erkeğin ailesi kendine uygun görmemekte ya da kızı başka biriyle evlendirmek istemektedirler. Böyle durumlarda gençler hemen vazgeçmez, erkeğin ailesi tüm reddedişlere rağmen kızı istemeye gelir, kızın ailesi kızı vermezse bazen tekrar gelinir. Bu evliliğin normal olması için tüm yollar denir. Ancak tüm uğraşlar cevapsız kalıyorsa erkek ve ailesi kızın da rızası olursa kızı kaçırmaya karar verir. Kız kaçtıktan sonra bir süre erkeğin bir akrabasının yanında kalır. Ailesine de bir şekilde bu durum bildirilir. Kızın ailesinin gönlü alınmaya çalışılır. Eskiden çok olmasa da günümüzde kız kaçırıldıktan bir süre sonra erkeğin ailesi düğün yapar. Kızın ailesiyle barışıldıysa düğüne onlar da gelir ve kızın çeyizini kızı verirler. Bazı zamanlarda kızın ailesinin kızla barışması uzun yıllar sonra gerçekleşmektedir.

“Ben düğünsüz evlendim. Bubam bizi istediümüz yere vermiyudu. Bem de bi konuştduğum var. Konuştüğüm derike köy yerinde zatı bi ariye gelemiyun da birbirimize haber, mektup gönderiyuk u zamanlar. Beni de bi istiyen var. U istiyenleri de ben heç istemiyum. Unları çok çalışı, gelinlere çok gayniyi diyular. Ben gorkuyum bubam vericek diye. Bide u beni istiyenler muska yapı, muskayla kız kaçırıyu diyular. Undan da korkuyum, bana da muska yaparlarsa diyum ben. Unlar beni istemiye geldi bubamdan istediler. Bubam da Allah’ın nasibiyse olur dedi. Baktım veresi var bubamın da. U zamanlar u konuştum çocuk da duymuş bunu ba haber göndermiş kaçurim diye. Yok dedim ben olmaz diyum. Ben kaçarsam bubam benendik barışmaz. Ablalarım varıdı unla hep bubamın dedüğüyle evlendiler. Anama dedim ana ben bunları istemiyum diye bubama dedi u da gıyın sıyın. Bubamın gine veresi var beni uriye. U fındıktan sonra düğün yaparuk demişler beni istiyenler. Göç yayladıdi u zaman. Ben ceniğe geldim, ot gazmiye. Evde de tekim otu gazıp yayliye gedecem. Üç günde gazdım otu. U ara konuştum çocuk geldi aşamınan gapiye. Ben zabaçça getçem yayliye. U geldiği vakit ben anadım gaçalım dicenı. Geldi gandırdu beni u vakit, urdan arı unla gettim. Gettim emme ben ne ağlıyum biliyun mu? Zabahlara gadar ağladım. Bubamlara haber yollamışlar. Çok uğraştuk barışalım diye emme bubam altı sene konuşmadı benen. Düğün yapılmıdu u zamanlar kaçan gıza. Öle gine durduk murduk gaynanamın da iki sene sona İstanbul’a gettük.” (KK: 193).

Bazen de kızın kendiliğinden kaçması hadisesi görülebilmektedir. Kız baba evinden kaçıp evlenmeyi istediği adama kaçır. Ancak bu kaçma şekli kızın saygınlığını düşürür, ileriki zamanlarda bu durum kızın başına kakılabilmektedir.

Kızın zorla kaçırılması: Bu çeşit kız kaçırmada kız zorla kaçırılır. Yörede buna “kız çekme” de denir. Burada kullanılan “çekme” sözü bu işin zorla yapıldığını ifade etmek içindir. Kızla evlenmek isteyen erkek onu kaçırarak bu işe zorla razı eder. “Amaç ise kızın (köydeki ifadeyle) adını çıkarmak (namusunu) ve onun başka biriyle evlenmesinin önüne geçmektir. Kız, bir ya da iki

gece alıkoyulduktan sonra tekrar baba evine getirilir veya evlenmeyi kabul edene kadar esaret altında tutulur” (Güven, 2016:119). Böyle durumlarda kızın ailesinin de kızı vermekten başka çaresi kalmaz. Bu çeşit kız kaçırımlarda genellikle düğün yapılır ve kız evlendirilir. Giresun yöresinde bu tür evliliklere birçok örnek vardır:

“Beni çektiler de evlendim. Bubam kimsiye vermiyudu beni. Çok yerden istediler emme u kimsiye vermedi. Evde iş yapıyuduk biz undan besbelli vermi istemiyudu. Goyunlarımız da varıdı. Unları sağıyuduk, inekleri bakıyuduk. Yazın unlar yayliye gidiyudu ben köyü bakıyudum. İşte bahçelerden ot daşıyuduki ot gurutuyuduk, tarla otunu gazıyuduk, fındığı da heç unları uğraştumadan topluyudum ben imece yapıyudum. Elişiler yapıyudum, satıyudum. Ben becerikliyim diye herkes istiyudu beni. Bubam vermi. Gonuştum filan da yodu zatı. Öle gine bu evlendüm yerden istediler. Bubam yok dedi, vermedi. Ben de istemedim zatı. Aradan bi sene geçti emme ben bunların hala beni istediğini bilmiyom. Yayladiyim ben. Goyunları bakmiye gittim daha hava da sisli. Vardım goyunların yanına baktım tam döndüm eve geliyum. Bi ses duydum baktım kimse de görünmi. Sonra baktım üç kişi geliyu dumandan çıkamiyum kim olduğunu. Öle gine duttular golumdan zorla götürüyular beni. Arabiye attılar götürdüler. Emme gollarım mosmor olmuş. Eve getürdüler ben istemiyum beni geri götürün diyum emme büyükler ikna etmiye çalışıyu beni. Öle böle derkene baktım yolu yok razı oldum. Bubam daha inanmadı beni zorla gaçurduklarına. Ben istiyerek gaçtım sandı. Gonuşmadı benen. Bi sene diyende çeyizimi göndermişler. Sonra da barıştuk işte.” (KK: 85).

3.1.1.2.2. Evlilik Çağı ve Evlenme İsteğini Belli Etme

Toplumumuzda yaşı gelen gençleri evlendirmenin sevap olduğuna inanılır. “Evlilik, peygamberlerin sünnetlerindedir ve bu yüzden gençler zamanı gelince evlendirilmelidir” inancı vardır. Kızın ya da erkeğin evlilik zamanının geldiğine inanılması genellikle fiziki koşullarının uygun olmasıyla eş zamanlı tutulurdu. Fizyolojik gelişimini tamamlayan gencin psikolojik olarak evliliğe hazır olup olmaması dikkate alınmazdı. Anne ve babalar bir an önce gençlerin “başını bağlamak” isterlerdi.

Giresun yöresinde “yaşı gelen” kızların “yaşı geçmeden” evlenmeleri gerektiğine inanılır. Erkenden evlenmeyen kızların evde kalmasından korkulur. Daha eski dönemlerde vllilik için en geç yaş on sekiz olarak görülürdü.

“On yaşından on birine giren kızlar

On ikide tomurcuk güle benzer

On üçünde açılmış gül çiçeğidir

On dördünde emzik emzik bal olurlar

On beşinde yiğit erer düşene

On altında sevda erer başına

On yedisinde sever âşık belki delirir

On sekizinde gönlü havada uçar

On dokuzunda güzelliği tez geçer

Yirmisinde geçmez akçe pul olur” (Uzun, 2003: 4).

Eski zamanlarda gençlerin evlenmesi gerektiğine karar veren ailelerdi ama eğer ailenin bu konuda bir girişimi yoksa bu sefer gençler bir takım yollarla evlenmek istediklerini beli ederdi:

Erkek gençler;

“Genç yemek yerken tabaktaki pilava kaşık saplar.

Delikanlı sofraya bir kaşık fazla koyar. Bu fazla kaşık eve yeni bir kişinin gelmesini istediğini gösterir.

Anne ve babaya karşı gelir, çalımlı davranışlarda bulunur, asileşir.

İşleri savsaklayıp, bir süre küsüp büyüklerle konuşmazlar.

Kalabalık önünde hayvanları dövüp eziyet ederler.

Ayakkabılarının ökçelerine basar ki bu da onun evlenmek istediğine işarettir.

Saçlarını ıslatarak tarar, sık sık aynanın karşısına geçerek saç tarar.

Babalarının ayakkabılarından birini alarak evin eşğine çakarlar.

Karadeniz yöresinde genç minareye çıkıp zamansız ezan okur, ya da birkaç gün sabah ezanını art arda kendisi okur.

Ağrı yöresinde gençler bardak, çanak kırarlar.

Çorum yöresinde babalarının ibriğine biber atarlar. Öylece babanın abdest alırken ağzı yanar.

Yozgat civarında genç tek başına dama çıkıp oturur, hayal kurar. Bu onun evlenmek istediğine işaret eder.

Nevşehir yöresinde genç yorganı keserek evlenmek istediğini belli eder.

Ödemiş yöresinde ayakkabılar ters çevrilir, ya da dama atılır.

Yine ödemiş yöresinde genç kavak ağacına çıkarak hayvan taklidi yapar.

Çarşamba yöresinde komşu kızının evinin çatısındaki bacada gömülü testi sapan taşıyla kırılır” (Tezcan, 1998: 133,134).

Kız gençler;

“Aile büyüklerinin sözlerine ters karşılık vermek, sert davranışlar, huysuzluklar, yerli yersiz her şeye söylenmeler evlenmek istediğinin belirtisidir.

Annenin söylediklerini değil kendi bildiğini yapması kızın evlenmek istediğini göstermektedir.

Unutkanlıkların artışı, yemeği ocakta unutmak, söylenenleri unutmak vb.

Kızın yemeden içmeden kesilmesi, baygın bakması âşık olduğunun göstergesi sayılır.

Kızlar yaptıkları işlerde kırıp dökmek, bulaşık yıkarken tabakları atmak, düşürmek, kırmakla, kapıları çarpmakla evlenme isteğini belli ederler.

Bazı yörelerde yemekleri daima tuzlu yaparlar.

Belirli türküleri söylemek, radyoda piyesleri dinlemek, roman ve bazı dergileri sık sık okuyarak bu gibi konulara ilgi duymak.

Çeyiz hazırlama işine hız vermesi yine o kızın evlenmek istediğini gösteren bir diğer belirtidir.

Kızın sık sık çeşmeye su almaya gitmesi yavuklusu olduğuna işarettir.

Sürme çekmek, alımlı giyinmek, süslenmeye önem vermek.

Baş bağlayış biçimini değiştirmesi de evlenmek istediğini göstermektedir” (Tezcan, 1998: 134,135).

Giresun yöresinde kız otururken ayaklarını sallıyorsa o kızın evlenmek istediği düşünülür. Hatta otururken bilinçsizce ayak sallamak ayıp karşılanır. Aile büyükleri ayak sallayan kıza “evlenesin mi geldi” diye tepki gösterir.

“Bu tür evlenme isteği belli etmeler dışında gençlerin bazen yakınlarına bu niyetlerini açtığı da görülmektedir. Bir genç erkek düğünde, imece de çalışırken, yaylada ya da başka bir yerde bir kıızı görüp beğenir. Daha sonra o kıızı bir süre izler ve daha sonra bu niyetini evde yengesine, abisine, ablasına açardı. Onlar da kıızı bir süre incelerlerdi. Mesela kız suya gidiyorsa peşinden birini gönderip kızın su doldururken biriyle görüşüp görüşmediğine dikkat ederlerdi. Eğer böyle bir şey yoksa karar verip evine birini gönderirlerdi. Bu giden kişi kıızı kucaklamak isterdi, kucaklarken de kulağına bir şeyler fısıldardı ki kız da ona konuşsun da ağzının kokup kokmadığını anlasın. Kızı

böyle bir sürü teste tabi tutarlardı. Mesela o eve kızın yanına yatılı misafir gönderirler, mesela bir genç kıızı. Böylece kızın gece horlayıp horlamadığını anlamaya çalışırlardı” (Arslan, 1999: 5). Kızın evine misafirlğe giden kişi kızın temiz olup olmadığını anlamak için de kızın bir takım testlere tabi tutardı. Mesela kenarda duran süpürgeyi düşürür kızın süpürgeyi kaldırıp kaldırmadığına dikkat ederdi. Kız süpürgeyi düşürdüğünü fark edip kaldırırsa kızın düzenli olduğuna karar verilirdi. Yine kızın evine giden kişi beyaz çorapla gider yerlerin temiz olup olmadığını anlamaya çalışırdı. Kızın tozları halının altına süpürüp süpürmediğini anlamak için de halıları kenarından kaldırıp gizlice bakardı toz var mı diye. Tüm bu testlerden sonra kız evlilik için uygun bulunursa gencin anne babası kızın ailesine istemeye gitmek istediklerini haber ederdi. Kızın ailesi de uygun görürse uygun bir zamanda kız istemeye gidilirdi (KK: 17).

3.1.1.2.3. Kız İsteme

Kız istemeye gidilmeden önce kızın başka isteyenini olup olmadığı araştırılır. Daha sonra kızın ailesine haber verilir, kızın ailesi de onay veriyorsa kız istemeye gidilir. Eğer kızın ailesi olumsuz yanıt verirse hemen vazgeçilmez, birkaç kez daha istemeye gelme talebinde bulunulur. Yörede “kız isteme” ifadesi yerine daha çok “düğüncü gitmek, düğüncü gelmek” ifadeleri kullanılır.

Kız istemeye giderken ellerinden geldiğince bu işi kimseye duyurmadan yapmaya çalışırlar. Oğlanın ailesi kız istemeye giderken birer takım hediyeler de alır ve yanlarına yakından tanıyıp güvendikleri, sözü dinlenir birini alır. Kızın ailesi de genelde aile büyüklerini çağırır. Erkeğin ailesi kızın evine varduktan sonra önce sohbet edilir. Daha sonra “Allah’ın emriyle” kızın ailesinden ister. Eğer kızın ailesi kızın vermek istemiyorsa “evlenecek kızları olmadığını” söylerler. Bu kibarca ret cevabıdır. Eğer iki aile iki iyi dostsa ve kızın ailesi bir takım sebeplerle kızın vermek istemiyorsa dostluklarının bozulmaması için “kızın bu evliliği istemediğini” söyler. Kızın ailesi kızın vermek istemiyorsa erkeğin ailesini getirdiği hediyeleri kabul etmez. Giderken onlara bunu geri verirler. Eğer aile kızın verirse bohça kızın ailesinde kalır. Kızın verdikten sonra ilerleyen dönemde bir takım sorunlar çıkıp da evlilik gerçekleşmezse erkeğin ailesinin getirdiği bu “bohça” geri gönderilir (KK: 82).

Kız isteme aşamasında kızın ailesi kızın vermek istiyorsa o sırada babası kızın kardeşlerine, annesine ya da arkadaşına “kızın gönlünün olup olmadığını” sordurtur. Eğer kız “annem babam bilir” diyorsa bu kızın bu evliliği istediği anlamına gelir. Kızın babası da gençler bilir vb. türde şeyler söyleyip kızın verdiğini belirtir. Böylece kızın vermiş olur. Bu aslında “kızın sözünü vermek” anlamına gelir. Erkeğin ailesi daha sonra ne zaman gelmeleri gerektiğini sorar ve bir hafta içinde nişan ve düğün tarihini konuşmak için tekrar gelirler.

3.1.1.2.4. Nişan

Giresun yöresinde düğün öncesi nişan yapmak şart değildir. Bazı aileler nişan yapar bazıları da gerek duymaz. Çünkü kızın “sözünü vermek” yeterli görülür. Eskiden nişan kız evinde sade bir törenle olurken günümüzde düğün salonlarında yapılmaktadır. Nişanda kıza ve erkeğe yüzük takılır ancak bunun yanında kıza saat, bilezik gibi takılar da takılmaktadır. Bazen bu takılar alınırken kuyumcуда nişan takıldığı da görülmektedir.

Nişanda erkek tarafı kıza bir bohça götürür. Bu bohçanın içinde çorap, atlet, nevresim, gömlek gibi hediyeler yer alırdı. Eğer gençler ya da aileler arasında bir anlaşmazlık çıkarda nişan bozulursa bu bohça erkek tarafına geri verilir.

Nişan günü erkek tarafı akraba ve yakın komşulardan oluşan kalabalık bir grupta kız evine gider. Kız tarafı da yakın akrabalarını ve komşularını davet eder. Daha sonra kız ve erkek ortaya getirilip yüzük takılır. Yüzüğü ailenin saygın kişilerinden biri takar. İki yüzüğü birbirine bağlayan kurdeleyi keserken “makas kesmiyor” der. Erkek tarafından bahşiş ister. Eğer bahşişi az bulursa tekrar “makas kesmiyor” der. Bahşişi aldığıında kurdeleler keser. Erkek tarafı kıza aldığı hediye takıları takar. Daha sonra şerbet içilir, kız tarafının hazırladığı yiyecekler yenilir ve tören sona erer.

Eskiden nişanlı çift birbirleriyle görüşemezlerdi. Bu toplum tarafından hoş karşılanmazdı. Günümüze geldiğinde nişanlı gençlerin görüştüğü ve bunu ailelerinin de onayladığı görülmektedir.

3.1.1.2.5. Düğün Hazırlıkları

Giresun köylerinde düğünler sonbahar ve kışın yapılır. Çünkü düğünler köylerde yapılır ve yazın köy halkı yaylada olduğu için düğünlere katılamaz. Aynı zamanda köylerde ilkbahardan itibaren işler yoğunlaşır. Tarla kazma, ot biçme, fındık toplama, darı biçme, darı soyma gibi işler genellikle ilkbahar yaz dönemine denk gelir. Bu iş yoğunluğu arasında düğün hazırlığı yapmak zor olmaktadır. Köylerde düğün için en ideal tarih sonbahar gösterilir. Çünkü işler bitmiştir ve havalar da henüz soğumamıştır. Köydeki yaşlılar gençlere “düğünün güzün olsun” diye dua ederler (KK: 85).

Düğün tarihi söz ya da nişan yapıldıktan sonra belirlenir. Bu tarihten itibaren genç kız düğüne kadar çeyiz hazırlığı yapar. Eksik çeyizleri varsa köydeki kız arkadaşları düğüne kadar tamamlamasına yardımcı olur. Kızın yaptığı elişilerinden oluşan bu çeyize “ince çeyiz” denir. Bu çeyizlerin içinde örgü patik, kanaviçe, havluların, yastıkların ve yorganların kenarı için danteller, bir takım örtüler, paspaslar, kenarına oya yapılmış eşarpları vb. içerir (KK: 85).

Bu sırada kızın annesi durumuna göre kıza dört ya da beş kat yatak yapar (döşek, yorgan ve yastık). Eskiden kıza çeyiz olarak dastar dokunurdu. Aile durumuna göre kızına birkaç tane dastar kilim verirdi. Yine eskiden ailesi kıza çeyiz olarak bakır kaplar verirdi (KK: 85).

Günümüze geldiğimizde çeyiz anlayışı bir hayli değişmiştir. Artık el işinden oluşan dantel, oya, dastar vb. gibi çeyizler önemini kaybetmiştir.

Düğün tarihi yaklaştığında kız ve erkek tarafının aileleri “eksik görmeye” giderler. Burada kıza da erkeğe de kıyafetler alınır. Evleri için eşyalar alınır. Kızın çeyizi düğünden birkaç gün önce götürülüp yerleştirilir. Eskiden evler tahtadan yapıldığı için gelin odasının duvarlarına karşıdan karşıya çiviler çakılır ve bu çivilere ip bağlanır. Gelinin çeyizleri bu iplere asılır. Düğünden sonra da birkaç gün bu çeyizler serili kalır (KK: 85).

Eskiden düğün başlamadan bir hafta kadar önce komşular, akrabalar düğün evini ziyaret ederlerdi. Buna “uğurlu gadem” denirdi. Ziyarete gidenler elleri boş gitmezdi, düğün evine makarna, pirinç, patates, şehriye, fasulye gibi yiyecekler götürürlerdi. Biraz oturup giderlerdi. Eğer yardım edilecek bir şey varsa yardım ederlerdi. Eskiden düğün yemekleri evlerde kadınlar tarafından yapılırdı. Bu yüzden yemek aşamasında yardıma ihtiyaç duyulurdu. Düğünden önce sarma sarılır, yufka açılır, pirinç seçilir, lahanalar toplanıp temizlenir ve düğün için pişirilirdi. Günümüzde köyde yapılan düğünlerde yemeği daha profesyonel aşçılar yapmaktadır. Bu yüzden evlerdeki düğün öncesi yoğunluk artık azalmıştır (KK: 85).

3.1.1.2.6. Davet

Düğüne davet etmek için gelin ve damat tarafından birer kişi düğünden bir iki hafta kadar önce tanıdıkları gezer ve düğüne davet ederler. Yakın akraba ve yakın komşuları davet ederken küçük hediyeler götürülür. Gelin ve damadın kendi köyleri dışında yakın köylerdeki tanıdıklar da düğüne davet edilir.

Düğüne davet ederken eskiden fakirlik varıya öle püsküt müsküt yoğudu buğda yokası açıp kızartıyuduk, yakınları öle çağırıyuduk düğüne. İşte on yakın akrabası varsa on kişiye yoka verülürdü. Eskiden düğün kâğıdı yoktu herkesi ağzınla tek tek düğüne çağırıyudun. U çağıran kişiye para veriyuduk harçlık işte beş on guruş (KK: 83).

3.1.1.2.7. Düğün Safhası

Giresun yöresinde düğünleri yöneten bir kâhya olur. Kâhya düğünü yönetir. Yörede düğünler eskiden Salı, çarşamba ve perşembe günleri yapılırdı. Günümüzde ise cuma, cumartesi ve pazar günleri yapılmaktadır. Düğünün ilk günü yani eskiden Salı akşamı, günümüzde ise Cuma akşamı

“küçük düğün” yapılır. Bu ilk düğün gününde gelin gelinliğini giymez. Yakın komşulardan ve akrabalarından kadınlar yemek yiyip düğün çadırında müzik eşliğinde oynayıp eğlenirler. Düğünün bu ilk gecesine bazı yörelerde “kız düğünü” de denilir. İlk gecede damat evinden kız evine gelen olmaz. Eskiden Giresun merkezde hamama gitme geleneği vardı ancak uzun zamandır bu gelenek uygulanmamaktadır.

“Küçük düğün” yapıldıktan sonra sabah damat tarafından “baş örücü” gelir. “Baş örücü” gelini giydirir başını yapar (Günümüzde gelin sabah erkenden kuaföre gitmektedir.) Bu saatlerde köy halkı gelini merak eder düğün evine gelir. Eskiden gelinler gelinlik değil kırmızı ya da yeşil renkli kadifeden elbise giyerdi.

Gelin yapmaya gelindiği gibi gelinin başı yapılırkene gelinin saçından, u gulanın yanından bi saç bırakıyulardı, zülüf. U zülüfün ucunu kesip unu gelinin çeyiz sandunun dibine goyuyorlardı. U gelin de öldüğü gibi u saçını ununla beraber gömülardı (KK: 99).

Gelin, başı yapıldıktan sonra ortaya çıkar ve hem damat tarafından gelen yaşlıları hem de kız tarafındaki yaşlıların, anne ve babasının elini öper. Daha sonra herkes düğün çadırına gider, damat tarafından gelenler geline bahşiş takarlar. Getirdikleri bahşişi “kaynanasından bir bilezik, yengesinden bir saat” şeklinde herkese duyururlar ve geline takarlar. Sonra müzik eşliğinde oyunlar oynanır damat tarafından gelenlerle kız tarafından gelenler oyunda birbirlerini bastırmaya çalışır. Damat tarafından gelenler bir süre oynadıktan sonra damat evine geri gider. Böylece kız evinde akşama kadar düğün ve müzik devam eder. Düğüne gelenler önce yemek yer sonra da düğün çadırına gidip oynar ya da oynayanları seyreder. Akşam olduğunda “büyük düğün” gerçekleşir. Uzak akrabalar ve uzak yerlerden gelenler düğüne “büyük düğün” gecesine gelir.

Büyük düğün günü düğüne gelen grup halindeki misafirlere “konak” denir. Bu misafirler geldiklerinde mermi atarlar ve düğün sahibi tarafından en iyi şekilde ağırlandırılır.

3.1.1.2.8. Kına Gecesi

Büyük düğünün (kına gecesinin) olduğu gece erkek tarafı kalabalık bir grup halinde tekrar gelir. Buna “kına sinisi” denir. Erkek tarafı geldiğine mermiler atılır, davul çalınır. Geldiklerinde bir süre oynarlar daha sonra kına için hazırlanılır.

“Gına tepsisinin içine mumlar yakalı. Işıklar garaduli u zaman. Gına yakarkene kızlar arka arka dizilidu evveli. Türkü çağıra gide gına tepsisinin etrafında dönüyular. Önde bi başgan gibi bişi onun arkasında gelin unu arkasında gelinin bacıları akrabalı oli. Öle bi kaç kere dönüp sırinen oturular. Gelin ortiye oturi. Gelinin başı gapalı gızmızı cemberinen. Gızlar gine türkü çağırmiye devam edi. Sonra gelinin eline gına yakacakları vakıt gelin elini açmi. Bahşiş isti. Geline

artuk altun neyse eline gıyuli üstüne gına yakalı. Gelin u türkü söylenürkene ağli. Anası akrabaları da hep u zaman ağli.

Kınayı getir anam

Barmağun batur anam

Ben bu gece misafirim

Goynunda yatur anam

Türküsi söylenüdü evveli (KK: 121).

Giresun'un bazı kesimlerinde kına yakma töreninde şu türkü okunur:

“Gız ver elini gınıya

Vermez elini gınıya

Anası gelmincik

Başış vermincik

Gız ver elini gınıya

Vermez elini gınıya

Babası gelmincik

Başış vermincik” (Çalçalı, 1998: 4).

Eskiden köylerde kına yakma töreni gece yarısından sonra devam ederdi. Gece yarısından sonra kına yoğrulur ve tepsiye mum dikilir. Gelinin sağ eline kına yakılır. Gelinle beraber diğer kızlar da kına yakar.

“Büyük düğün” ün olduğu gece kına yakıldıktan sonra bahşış toplanır. Kadınlardan biri bahşış verenlerin adını söyler ve verdiği bahşışi söyler. Eskiden bahşış olarak tabak, tencere, havlu, sini gibi küçük hediyeler verilirdi. Bahşışi söyleyen kadın örneğin “Gelinin Fadime yengesinden beş tabak” şeklinde bahşışi veren kişiyi ve bahşışin ne olduğunu belirtirdi. Gelin eşinin evine giderken bu bahşışleri de götürürdü.

Eskiden bahşış toplanurkene düğün kâhyası işde ya garı ya erkek ortiye geli “ deprem bölgesinden geldim buriye çadır attım yardım istiyun ” gibi bişiler diyudu. U zaman gelinin

akrabalarından biri ortiye bi havlu atıyidu. Sonra işte herkes ne bahşış atıcaksa onu veriyudu. Eskiden öle para atan yodu. İşte kimi seccade, kimi çember, kimi tabak filan atuyudu (KK: 120).

Bahşış toplama işlemi tamamlandıktan sonra yaşlılar, çocuğu olanlar, eve erken gitmesi gerekenler evlerine gider düğün kalabalığı azalırdı. Gece yarısına kadar devam eden düğünde gençler oynar. Gece yarısından sonra herkes evine gider gelinin yakın arkadaşları ve akrabaları o gece gelinle kalır. Kadınlar ve genç kızlar ellerine kına yakar.

3.1.1.2.9.Kız Kardeşi Gitme (Güvey Asma, Şişlikçi).

Kız tarafındaki erkekler ve varsa gelinin kız kardeşi de büyük düğün gecesini düğüne gelen misafirlere dağıldıktan sonra yani gece yarısından sonra mermi atarak erkek tarafına gider. Bu heyete “şişlikçi”, “kız kardeşi” gibi isimler verilir, bu törene de güvey asma denir. Erkek tarafı kız tarafına çeşitli hizmetlerde bulunur. İçki masası hazırlarlar. Burada kız tarafı damada çeşitli işkencelerde bulunur, damattan olmayacak şeyler isterler. Örneğin sinek yakalamasını, horoz getirmesini isterler. Damadın elbisesini keserler. Damat onların her dediğini yapmak zorundadır. Getirilen yemeklerin içine tuz doldurup damada yedirmeye çalışırlar. Kız tarafı birkaç saat damat tarafında ağırlandıktan sonra geç saatte eve dönerler.

3.1.1.2.10. Gelin Alıcı

Düğünün son günü (eskiden Perşembe, günümüzde Pazar) kız ve erkek evinde düğün devam eder. Daha sonra gündüz erkek evinden kız evine “gelin alıcı” lar gelir. Gelin alıcılar mermi atarak, davul, zurna ve kemençe çalarak kız evine gelir. Onları düğünün kâhyası karşılar. Gelen damat tarafı düğünde biraz oynar. Kız tarafından onlara şerbet dağıtılır. Damat tarafından gelen bir kişi şerbet dağıtan kişiye bahşış verir.

Gelinin eşyaları evden çıkarılır. Bu sırada gelinin çeyiz sandığına gelinin kardeşlerinden biri oturur ve bahşış almadan kalkmaz. “*Geline babası gilden tavuk verilmez. Çünkü tavuk geri döreklediği için gelinin gözü de geride kalır.*”(KK:7). Gelin gideceği vakit evden çıkmaz. Daha sonra erkek tarafından gelenler geline bahşış verir. Böylece gelin evden çıkar ve anne babasıyla vedalaşır ve eskiden ata bindirilen gelin günümüzde de gelin arabasına binip yeni evine doğru yola çıkar. Bu sırada gelin, gelinin anne ve babası ve yakınları ağlar. Anne babasıyla vedalaşan gelinin bu aşamadan sonra evine ve geride kalanlara bakmaması gerekir. Eğer geri bakarsa gözünün ve aklının babasının evinde kalacağına inanılır. Gelin giderken onunla beraber kardeşleri, arkadaşları ve akrabaları da gider. Buna “gelin götürmek” denir. Yol boyunca çocuklar ve gençler gelin arabasının önünde durup bahşış ister. Bu sırada önceden hazırlanmış bahşışler verilir ve yola devam edilir.

Gelin almaya gelen gelinciler gizlice gelin evinden bir takım şeyler alırlar. Örneğin bardak alırlar ve bu bardağı yolda kırarlar, bunun nedeni “can gideceğine cam gitsin” düşüncesidir. Cam eşyalar kırılmasının iyi olduğu düşünülür ve gelini kazasız belasız götürebilmek için yolda bu bardaklar kırılır. Yine gelin evinden ocaktan kül alınır ki gelinin ocağı hep tütsün. Ekmek çalınır gelinin ekmeği bol olsun... (KK: 85).

3.1.1.2.11. Eve Girdikten Sonra Uygulanan Ritüeller

Gelin erkek evine girerken o sırada orada bulunan kalabalığa şeker dağıtılır. Maddi durumu iyi olan kişiler gelin eve girmeden orada kurban keser. Gelin erkek evine girmeden evvel kızın yakınları kayınpedere sorar, “gelinine ne veriyorsun? diye. Kayınpeder de “ahırdaki ineği veriyorum, tarlayı, bahçeyi veriyorum.” Şeklinde şeyler söyler. Daha sonra kayınvalideye sorulur: “Gelinine ne veriyorsun?” diye. Kayın valide de çoğu zaman “oğlumu verdim” diye espri yapar. Daha sonra gelinin başına şeker atılır. O sırada orada bulunan kalabalığa şeker dağıtılır ve gelin eve girer. Daha sonra kaynanası bahşiş verince eve girerdi. Gelin eve girdiği sırada eşikten geçerken bolluk ve bereket içinde yaşasın diye başından pirinç, buğday, arpa vs. dökülür. Gelin eve girer girmez önce mutfığa gider, köşelere su döker, yemek tencerelerini karıştırır, pirince elini sokar. Gelin kaynanasına, komşularına ve eltilerine, onlar da geline bal yedirirdi. Böylece ilişkilerinde tatlılık olacağı düşünülür. Bu uygulamalar dışında yörede gelin eve geldikten sonra uygulanan başka gelenekler de vardır. Örneğin gelin güzel olması için aynaya baktırılır, dini imanı yerinde olsun diye eline Kuran verilir, soyu devam ettirsin diye kucağına çocuk verilir, gelin eve bağlı olsun diye eve çivi çakılır, önüne köz, kül vb. koyarlar, eğer gelin bunlardan atlarsa iyidir, atlamazsa kötüdür...(KK: 85).

Gelinin duvağını kayınpederi ya da kaynanası açar. Açmadan önce geline “yüz görümlüğü” altın takılır. Gelinin kucağına sağlıklı bir erkek çocuğu üç kez verilip alınır. Burada amaç gelinin sağlıklı çocukları olmasını sağlamaktır.

Damadın evine geldikten sonra “gelin getiren” kız tarafına yemek hazırlanır. Biraz oturulur ve daha sonra gelinle damat bir odaya alınır, imam gelip dini nikâhlarını kıyar. Daha sonra düğüne gelenler dağılır. Gelin getiren kız tarafı da gelinle vedalaşıp evlerine gider.

Düğün bittiği zaman ev halkı da gelinle damadı evde bırakıp komşulara ya da akrabalara gider. Gelin ve damat gerdek gecesi iki rekat namaz kıyarlar. Gelin damadın ceketinde, damat da gelinin duvağında kılar namazı. Sağdıç o gece gelinle damadı bekler. Daha sonra her şeyin yolunda gittiğini damadın yakınlarına bildirirdi.

Düğünden sonraki sabah gelin uyanınca bahşiş almadan kimseyle konuşmaz. Eskiden düğün bittikten sonraki sabah komşular erkek evine gelin bakmaya gelirdi. Bu geleneğe “saçı toplama” da

denilir. Gelinin serdiği çeyizleri görmeye gelenler için gelin tekrar gelinlik giyer ve minik bir eğlence daha yapılırdı. Bu eğlencede gelen komşular kendi aralarında şarkılar maniler söylerler oyun oynarlardı. Misafirler giderken geline getirdikleri hediyeleri gelinin kucağındaki mendile bırakır (KK: 87).

Geline koca evine geldikten sonraki üç gün hiçbir iş yapmaz. Özellikle de ev süpürmez. Eğer iş yaparsa hayatı boyunca işleri bitiremez, ev süpürürse hayatı boyunca evi temizleyemez.

Gelin evlendikten sonra eşinin yakın akrabalarını ziyarete gider. Evlenmeden önce yaptığı çeyizlerden oluşan bohçalar hazırlar ve “el öpmeye” gittiği akrabalarına bu bohçalardan hediye eder (KK: 87).

3.1.1.2.12. Geriliği Gitme, (Yedilik, El Öpme, Yumurta Yeme).

Düğünden sonraki bir hafta içinde yeni gelin ve erkek tarafının ailesi gelini baba evine götürür. Bu uygulamaya “geriliği gitme”, “yedilik”, “el öpme”, “kavuna gitme”, “yumurta yeme” gibi isimler verilir. Erkek tarafı geldiğinde kızın babası yer göstermeden damat oturamaz. Bazen uzun süre yer gösterilmez ve damat uzun süre ayakta bekler.

Kız tarafı gelen misafirlere yemek hazırlar. Oturulur sohbet edilir. Bu gecede damada türlü muziplikler yapılır: Yumurta pişirilir ve kapalı bir kaptan getirilir. Damat ve ya bir yakını yumurtayı getirene bahşiş verir ve böylece damat yumurtayı yer. “Damadın ayakkabısını kızın yakınları saklardı. Damat evden çıktığında ayakkabısını bulamayınca bahşiş karşılığında ayakkabısı verilir. Ondan sonra mesela yemek yenirdi. O evde yemek yenirken damadın eline kaynar su dökmeye çalışırlardı. İbriğin ağzını tıklarlardı. Böyle gelenekler vardı. Bunlar damattan bahşiş almak için bir espri anlamında böyle sürüp giderdi” (Arslan, 1999: 5).

3.1.1.2.13. Değerlendirme

Eski Türk toplumunda aile kavramını “oğuş” kelimesi karşılamaktadır ve kan akrabalığına dayandırılmaktadır. Aynı zamanda toplumun çekirdeği olarak görülmektedir. Bu sebeple Türk toplumunda aile yapısına çok önem verilmiştir. Ailenin bu kadar önemli sayılması, coğrafi olarak çok geniş alanlara yayıldığını gördüğümüz Türklerin varlıklarını devam ettirebilmelerini sağlamıştır. Türklerin aileye verdiği önem akrabalık isimlerinin çok fazla olmasından da anlaşılabilir (Gömeç, 2006, 25).

Aile kurumunun temelleri düğün törenleriyle atılmaktadır. Yazılı kaynaklar eski Türklerde hükümdar ve ailesinin düğünleri hakkında bilgiler vermektedir. Bu düğünlere halk da davet edilmekteydi, bu nedenle düğünler ülkede yaşayan herkesin bir araya gelebileceği ortak bir eğlence

alanı olarak da düşünülebilir. Türklerde düğün kelimesinin karşılığı olarak “toy” sözü geçmektedir. Yine düğün ve orada gerçekleştirilen merasim anlamında Orhun Yazıtlarında “törün” kelimesi kullanılmıştır. Türk düğünlerinde gerçekleştirilen faaliyetler eğlence unsuru olmasının yanı sıra askeri becerilerinin de ortaya koyulduğu oyunlara dönüşebilmektedir. Bu düğünlerde halka yemekler verilmekte ve bu yemekler halkın gözünde yönetimin itibarını artırmaktaydı (Berber, 2009:4-5).

Türkler İslamiyet’i kabul ettikten sonra da düğünlerdeki eğlence unsuru değişmemiştir. Ancak İslamiyet’in kabulünden sonra müzikli düğünlerin yanında “mevlitli” düğünlerin yapıldığını da görülmektedir. Bu düğünlerde de yemekler verilmekte, gelenler en iyi şekilde ağırlanmaktadır. Müzikli düğünlerden tek farkı düğünde müzik ve eğlence olmaması bunun yerine Kuran ve mevlit okunmasıdır.

Giresun ve yöresindeki düğünlere bakıldığında eski Türk düğün geleneklerinden çok da farklı olmadığı görülmektedir. Yörede düğünlerde genellikle müzik eşliğinde eğlenildiğini, yemekler yenildiğini görürüz. İslamiyet’in etkisiyle yörede bazı düğünlerin “mevlitli düğün” şeklinde yapıldığını görülmektedir. Özellikle düğüne yakın bir tarihte bir yakını kaybeden aileler ölünün arkasından eğlenmiş olmamak için “mevlitli düğünler” yapmaktadır.

Geçmişten günümüze devam eden düğünler sadece evlenecek çiftler için değil düğüne davetli halk için de büyük heyecanla karşılanır. Özellikle köylerde halkın eğlendiği ender alanlardan biri olan düğünlerde, herkes en güzel kıyafetlerini giyip, düğün için hazırlanır. Uzun zamandır görülmeyen tanıdıklarla ancak “düğünde bayramda” karşılaşılır, hasret giderilir.

Özellikle geçmiş dönemlerde, toplumun alım gücünün zayıf olduğu dönemlerde düğüne gitmekteki en önemli amaçlardan biri de “düğün yemeği” yemektir. Özenle hazırlanmış bu yemeklerden yemek çocuklar için de büyük mutluluktur. Geçmişten günümüze yöredeki düğünlerde düğüne gelen herkes önce bu yemeklerden yer sonra eğlence alanına geçer.

Düğünler yaşlı, genç, erkek, kadın herkesin bir araya toplandığı alanlardır. Özellikle geçmişte, iletişimin bu kadar güçlü olmadığı dönemde birbirlerini düğünde gören gençler arasında duygusal başlangıçlar olurdu. “Evlenecek yaşa gelmiş” oğluna “kız arayan” anneler de düğünlerde oğluna uygun “kız bakar”dı. Kız anneleri de kızlarının “yaşı geçmeden” evlenmesi, oğlan anneleri tarafından keşfedilmesi için düğünlere özellikle götürürdü. Yani özellikle geçmişte düğünler çoğu zaman sonraki evliliklere de vesile olmaktadır (KK: 85).

Aile kurumunun bu kadar önemli olduğu Giresun yöresinde yeni bir ailenin kurulmasının kutlama törenleri yani düğünler, içerisinde birçok gelenek ve uygulama barındırmaktadır. “Kız

isteme” töreninden “kavuna gelme” törenine kadar gerçekleşen her uygulamada amaç aile bağlarını kuvvetlendirmek ve yeni kurulacak ailenin mutluluğu ve huzuru sağlamaktır.

Giresun yöresinde yüzyıllardır devam eden geleneksel düğünler günümüzde bir takım değişikliklere uğramıştır. Günümüzde düğünler “düğün salonu” nda yapılmakta, eskiden üç gün süren düğünler günümüzde birkaç saate olup bitmektedir. Bu değişim “köy düğünleri” nin içerisinde barındırdığı birçok uygulamanın unutulmasına zemin hazırlamaktadır. Günümüz gençlerinin düğün tercihleri popüler kültürün etkisinde kalmaktadır. Eskiden yöresel esintiler gösteren kına geceleri günümüzde popüler kültürün etkisiyle değişime uğramış ve çoğu yerel özelliklerini kaybetmiştir.

3.1.1.3. Ölüm

Bedenin yaşama gücünü kaybetmesinden ibaret olan ölüm olayının doğrudan en önemli toplumsal sonuçlarından birisi, üyelerinden birinin aile grubundan sökülüp alınması olup, dinî bakımdan da bu olay yeni bir hayata başlamak için atılan ilk adım olduğundan, aile hayatı içinde önemli bir dinî- toplumsal olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Ölüm olayı dolayısıyla düzenlenen dinî törenlerin, grup yaşantısında sahip oldukları büyük önem, sırların sırrı olan ölüm olayının toplumda ortaya çıkardığı korkunun etkilerinin derecesini ortaya koymaktadır. Ölüm olayı nedeniyle düzenlenen dinî törenlerin grup yaşantısında uyandırdığı yankılarda, ölenin sosyal statüsü büyük yankı uyandırır (Günay, 1999: 203).

İnsanların ölüm karşısında çok farklı duygular hissetmesi ile onu algılamaya ve anlamlandırmaya çalışmaları sonucu ortaya çıkan davranışlar, zamanla kalıplaşmış uygulamalara dönüşmüş ve ritüel özellikleri kazanmıştır. Bu ritüeller, tamamen insanın ölümü algılayış biçiminin ve ölüme sebep olan olayları anlamlandırma çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Malinowski, 2000: 43).

İnsan yaşamının kaçınılmaz sonu olan ölümü engellemek, geciktirmek ya da önceden bilebilmek, bireyin düşüncesini hep meşgul etmiştir. Bunun için birtakım önlemler almış, kimi davranışlarda bulunmaktan kaçınmıştır. Kimi zaman da çevresinde gördüğü veya duyduğu kimi nesnelere ya da olayları ölümün habercisi saymış, onlardan uzak durmaya çalışmıştır. Halk kültüründe ölümü düşündüren ön belirtiler yanında, yerine getirilmediğinde ölüm getireceğine inanılan birtakım işlemler de görülür. Bunlar ölenle ilgili araç-gerecin, davranışın ve durumun, ölüm getireceğine duyulan korkudur. Bu korkudan kurtulmak, ölümü uzaklaştırmak, saptırmak, etkisiz kılmak için kimi pratikler uygulanır (Başçetinçelik, 2001: 14).

Ölüm çevresinde kümelenen ve ölü ile toplum üyelerini kuşatan bu inanmalar, âdetler, uygulamalar, törenler ve kalıp davranışlar üç grupta toplanmaktadır: a). Öte dünyaya gidişi

kolaylaştırma b). Öte dünyada ve geride bıraktıklarının gözünde saygın bir yer almak c). Ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını sağaltmak (Artun, 2005: 171).

Ölüm çevresinde kümelenen ve ölüyle toplum bireylerini kuşatan inanmalar, âdetler, törenler ve kalıplaşmış davranışlar başlıca üç gruba ayrılmaktadır. Birinci grupta; öte dünyaya gidişini kolaylaştırmak, onun hem geride bıraktıklarının gözünde hem de öte dünyada mutlu ve saygın bir ölü olmasını sağlamak için yapılan uygulamalar yer almaktadır. İkinci gruptakiler, ölenin geri dönüşünü engellemek, yakınlarına kötülükte bulunmasını önlemek için yerine getirilmektedir. Son grupta toplananlar ise, ölenin yakınlarının ruhsal durumlarını düzeltmek ve onları yeniden topluma dâhil etmek amacıyla yapılmaktadır (Örnek, 2000: 208).

Değişin din ve kültürlerin etkisi altında varlık gösteren Türklerin ölüm karşısındaki tutum ve davranışları da bu duruma göre değişiklik göstermiştir.

Sadece tanrının ebedi olduğuna inanan insanın ise faniliğine inanan Türkler, hastalık sonucunda ölümün vuku bulacağına inanmışlar, ancak bunun yanında ölüme karşı direnme ve ölmeme arzusu ile hayata bağlanmışlardır. Şöyle ki, hayattan daha fazla öteki dünyaya değer verip sürekli ölümden bahseden değişik dönemlerde hatta bazen aynı devirde değişik dinlere bağlanan Türkler, sürekli olarak hayata bağlılığı vurgulamışlardır. Bu düşünce çerçevesinde, hastalık zamanlarında hastaya bir tür karantina sistemi uygulamışlar, hastayı tedavi çadırına almışlar, ona, görevlilerin haricindeki kimseleri yaklaştırmamışlardır. Bu uygulama aslında, fiziki hastalığın, başkalarına geçmemesi için düşünülen akli bir tedbirdir (Ersoy, 2002: 87). Ancak kaçınılmaz olan ölüm gerçeği karşısında Türk boyları da “ölüm” olayının nasıl gerçekleştiğine dair, bir takım inançlara sahip olmuşlardır. Değişik din ve kültür çevresine girmiş olan Türkler, farklı zaman ve coğrafyalarda değişik ölüm anlayışlarına sahip olmuşlardır, ancak bunların temelini Tengricilik, Tengrizm ya da Geleneksel Türk Dini şekillendirmiştir (Günay, 1998: 33-34).

Eski Türkler can ve ruh mefhumunu genel olarak tın (nefes) kelimesiyle ifade etmişlerdir. Ancak genel olarak "insanın ölümlen canının bir kuş gibi uçup gittiği varsayılır: Orhun Kitabelerinde ölmek; “uçmak”, “uçup gitmek” olarak anlatılmıştır. Herhangi birinin ölümünden söz ederken ölmek kelimesi yerine “kuşu uçtu” ifadesi kullanılmış (İnan, 1995: 25). İnanışa göre bütün canlılarda bulunan tın'ın vücuttan ayrılması ölüm olayına neden olmakta ve kişi öldükten sonra da ruhu aracılığıyla bu dünyada istediği gibi dolaşabilmektedir. Ayrıca öte dünya inancı gereği, ölen kişiye en güzel elbiseleri giydirilmiş, sevdiği eşyaları, silahları, çeşitli yiyecekler, hatta atı da kendisiyle gömülme suretiyle ölümden sonraki yaşam için bir tür hazırlık yapılmıştır (Çıblak, 2002: 606).

Türkler ölümü kabul etmekle birlikte, ölen kişinin ardından hissettikleri memnuniyetsizliği ve ölümden dolayı duydukları üzüntülerini ortaya koymak için bir takım yas tutma yöntemleri

uygulamaktaydılar. Elbette bu faaliyetlerin görünen amacı ölümden dolayı duyulan üzüntüyü belli etmek olsa da bir diğer amaç ölen insanın hoşnutluğunu kazanma ve onun ruhunu teskin etmektir. Böylece kızgın olan ve istemeyerek bu dünyadan ayrılan ruhun yaşayanlara zarar vermesi engellenmiş oluyordu. Bu gerekçelerle Türk kültür çevresinde, ölen insanların ardından benzer bir takım yas tutma ve üzüntüyü dile getirme yöntemleri kullanılmıştır (Onay, 2013: 482).

Orhun Kitabeleri'nden edinilen bilgiler neticesinde Türklerde ölenin ardından yas tutmak, ağıt yakmak için görevlendirilen yogçı (yasçı) ve sıgıtçı (ağlayıcı) insanların bulunduğu anlaşılmaktadır. "Eski Türkler ölümün "kötü ruhlar" dan kaynaklandığı düşüncesine sahiptiler. Altay Türkleri "yeraltı dünyası" nın Tanrısı Erlik'in yeryüzüne gönderdiği "üzüt" adı verilen görevlileri aracılığı ile ruhlarını alarak hayatlarına son verdiğine inanırlardı. Yakutlar insan ruhlarının "iör" adı verdikleri kötü ruhlar tarafından kapılarak yenmesi sonucunda "ölüm" olduğuna inanmışlardır. Eski Türkler ölen kişinin ruhu kam tarafından özel bir törenle "yeraltı dünyası" na götürülünceye kadar, çadır ya da ev içinde başıboş çalıştığına, bu sırada yakınlarına ve akrabalarına zarar verebileceğine inanırlardı. Onun için ölü, düzenlenen törenlerle etkisiz hale getirildi" (Gülensoy, 2011: 214).

Eski Türklerin kendilerine özgü yas adetleri olduğu gibi, yine kendilerine göre defin merasimleri de vardır. Çin kaynaklarına göre, Eski Türk kavimlerinde yakma, ağaca asma, toprağa gömme gibi çeşitli ölü gömme adetleri vardır. Eski Türk kavimlerinde ölümden sonra öteki dünyada hayatın devam edeceği düşüncesine bağlı olarak, ölen şahsın mezarına ölünün gerekli elbiseleri, çeşitli eşyaları, silahları ve atları da gömülmekteydi (İltar, 2003: 3).

Türkler ve Moğollar, han mezarlarını, yüksek dağ başlarında gizli yerlere yaparlardı. Erişilemeyen, yanına yaklaşılması yasak olan bu han mezarlarına, Türkçe "kuruk" adı verilir, bekçilerine de "kurukçu" denirdi. Cengiz Han'ın ve bazı torunlarının mezarına, "büyük kuruk", Moğolca "yehe koruk" denirdi. Mezarların başka adlarla da anıldıkları biliniyor: Kurgan (höyük-tepe), kurgan- iv (ölü ev), kök kasana türbesi, sın- tübe (sıntepe), sın (resim, suret). Bu mezarlardaki heykellerde sığın (erkek geyik) ve at resmi bulunduğundan, bunlara sintaş, sığıntaş, attaş da denir (Eröz, 1987: 282).

Türklerde ölünün arkasından yapılan işlemlerin şahsi olmaktan daha çok sosyal bir tarafı vardır. Ölü yaşayanlar gibi mesuliyet sahibi bir şahıs olarak düşünülür, ona ait işler yakınları tarafından yürütülür. Onun namına yoksulların karnı doyurulur, sırtı giydirilir, onun namına hayır yapılır. Müslüman-Türk inançlarına göre ölen bir insanın sevap defterleri açık kalır (Güngör, 1992:159-160).

Ölüm, hüznü bir olay olduğu için toplumlar onu açıkça söyleyememiş, çoğu zaman kinâyeli, mecâzi sözlerle ifade etmişlerdir. Toplumlar ölümün karşılığı olarak; "göz yumdu", "can

verdi”, “uçtu”, “can teslim etti”, “alinyazısı kabul oldu sahibi alıp gitti”, “canı cennete çıktı” gibi ifadeler kullanmaktadırlar. Ölüm olayı için Kırgızlarda “Hakk'a boyun eğmek” ifadesi kullanılmakta, ölmek ise “dünyadan gitmek” anlamına gelmektedir. “Ölüm haktır, ona boyun eğmek gerekir” sözü ile ifade edilen bu anlayış tamamen İslâmî bir inanç olup, Kırgızların İslâm anlayışını yansıtmaktadır (Polat, 2003:164-165).

İslamiyet'in kabulünden sonra Türklerin ölüm adetlerinde bir takım değişiklikler olsa da İslamiyet öncesi adetlerin günümüzde yansımalarını görmek de mümkündür. Örneğin günümüzde oldukça sık gördüğümüz “ağıt yakma” geleneği eski Türk kültürünün günümüze bir yansımasıdır:

Örneğin Silifke yöresinde “Ölümden sonra ölü evde iken, cenaze kaldırılırken kadınlar ve bazen erkekler ağıt yakarlar ve ölenin iyiliklerini sayarak ağlarlar. Ağıtlara “yas” adı da verilir. Cenazenin başında usta kadınlar da ağıt söyler, bu kişilerin ağıtları herkesi daha derinden etkiler. Orada bulunanlar yaşlı gözlerle sessiz bir şekilde ağıdı dinler, ağıdın sona ermesinin ardından acı dolu ağlama ve inleme sesleri artar. Ağıtçı kadınlara cenaze sahipleri tarafından ağıt söylemelerinin karşılığı olarak herhangi bir ücret verilmez. Ancak mendil, havlu, yazma vb. hediyeler verilir. Cenaze törenlerinde ağıt söylenmemesi, ölü sahibinin yöre insanları tarafından kınanmasına bile neden olmaktadır (Çıblak 2005: 206).

Ankara'nın Şereflikoçhisar ilçesinde kadınların yanı sıra ağıtçılığı meslek edinmiş erkekler de vardır. Burada hem ölünün başında hem de mezarında ağıt söyleme geleneği bulunmakta ve bu gelenek definden üç gün sonra da tekrarlanmaktadır (Kaya, 1999: 255).

Sivas'ın Gemerek ilçesinde ağıt yakma geleneği en az üç en fazla on gün devam etmektedir. Cenazenin defninden sonra başlayan törene yörenin tanınmış ağıtçıları davet edilir. Bu kişiler, ölünün elbiseleri de önlerinde olmak üzere ağıt yakarlar. Bazen ölü sahibi de ağıt söyler. Ağıtçı kadınlara yaptıkları işin karşılığında herhangi bir ücret verilmez (Görkem, 2001: 20).

Günümüzde Anadolu'da eski Türk inançlarının dışında sadece İslam dininin etkisinde uygulanan bir takım ölüm adetleri de vardır:

Hastanın ölüm anının yaklaştığı düşünüldüğünde hemen yanı başında Kuran okunur. Böylece hastanın canını kolay vereceğine inanılır.

Ölü için düzenlenen cenaze töreninde “cenaze namazı” kılınır.

Tabutun üzerine serilecek örtüde Arapça dua yazar.

Yine ölünün mezara sağ tarafı üzerine konulup kibleye döndürülmesi, dualarla gömülmesi İslami etkide gelişen ölüm adetlerindedir.

3.1.1.3.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Hastaneye gitmenin bu kadar yaygın olmadığı dönemlerde insanlar hastanın durumunu kendi gözlemleriyle anlamaya çalışmışlardır. Bunun dışında doğadaki değişim ve hareketlerden, rüyalardan, kendi hislerinden yola çıkarak ölüm olayıyla ilgili tahminlerde bulunmuşlardır.

Halk inanmalarında, ölümü önceden haber veren belirtiler arasında, hayvanlarla ilgili olanlar büyük bir yer kapsamaktadır. Hayvanların insanlarda bulunmayan kimi yetenekleri, sezi güçleri, biçimsel özellikleri, uğurlu ya da uğursuz sayılmaları bu tür inanmaların oluşmasında ve evrensel bir çizgiye erişmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Evcil ve yabani hayvanların ötüşleri, ulumaları, kişnemeleri, böğürmeleri, belli hareketleri, uçuş yönleri, alışılmışın dışındaki davranışları yaklaşan bir ölümün önbelirtisi ve işareti olarak yorumlanmaktadır. Öyle ki, bu tür belirtileri gören ya da duyan kimse gizli bir korkuya kapılarak tedirgin olmakta, geleceğine inandığı felâketi uzaklaştırmak ya da önlemek için bir takım yollara bile başvurmaktadır (Örnek, 1971: 15).

Binboğa çevresinde yaşayan Türkmenlerde bir köpek uluduğu zaman başını hangi eve çevirirse o evden mutlaka ölü çıkacağına inanılır. Bundan kaçınmak için bir ayakkabı ters çevrilir (Yalman 2000: 382).

Ev, ev eşyası, araç-gereç ve yiyecek çevresinde kümelenen bir takım inanmaların temelinde de ölüm korkusu yatmakta, bunlar halk tarafından çoğu zaman ölümün önbelirtileri ya da ölüm getirecek eylemler olarak nitelenmektedir. Ancak, evde ve ev eşyasındaki “gıcırdama” , “çıtırdama” , “kütüleme” , “kırılma” , “çatlama” gibi fiziksel olaylarla beklenmedik bir sırada “kapı ve pencere çalınmasına” bağlanan bu gizli korku, sadece ölümün değil, aynı zamanda başka felâketlerin de yaklaştığına işaret sayılmaktadır. Özellikle acı ve ekşi yiyeceklerle kimi mutfak malzemesini geceleyin komşuya vermekten kaçınmada ölüm korkusundan çok, eve gelecek başka bir felâketin, en çok da verilen şeyin bereketinin ve uğurunun kaçacağı, nazar degeceği inanması yatmaktadır. Fakat sırasına göre, halk inancı, bu genel uğursuzluğun içine ölümü de almaktadır (Örnek, 1971: 21).

Yakutlar kurban olarak kestikleri atın derisini bir sırığa geçirip, at şekline koyup asarlar, buna da “tabık” derlerdi. Yakutlar’ın inançlarına göre tabık koyanın torunlarından biri bundan çıkan sesi işitirse bu ölüm haberidir ve işiten kişi ölecektir (İnan, 2000: 101, 102).

Ay ve güneş tutulması, yıldız kaymaları, şimşek çakması ve gök gürlemesi gibi olaylar da halk inanmalarında çoğu zaman ölüme önbelirti sayılmaktadırlar. Ay ve güneşin tutulmasını korku verici bir olay olarak yorumlayan halk düşüncesi, yeryüzüyle gökyüzü arasındaki sıkı dinsel ilişkinin analogik sonucu, yeryüzünde de gökyüzündekine benzer korku verici olaylar beklemektedir (Örnek, 1971: 24).

Düzce ilinin, Gölkaya bucağının Değirmentepe Köyü'nde küçük çocukların dışarıda ateş yakması ölüm olayının gerçekleşeceği şeklinde yorumlanır (Tanyu, 1976: 300).

Yurdun çeşitli yerlerinde ay ve güneş tutulması, yıldız kayması, şimşek çakması ve gök gürlemesi gibi olaylar, halk inanmalarında çoğu zaman ölüme ön belirti sayılmaktadır (Örnek, 2000: 209).

Tatar Türklerinde, kimsenin bir iki yıl öncesi saksıda yetiştirdiği sardunyalının solması ve tersine, kuruyan bir fidanı diktiğinde bu fidanın tutması, ecelinin yaklaştığına yorumlanır. Eve yanlışlıkla bir kuşun uçup girmesi de felaketin, ölümün habercisi sayılır. Ayrıca, halk arasında kuyruklu yıldızın görüldüğü veya şubat ayının 29 gün çektiği yıllarda ölümün daha fazla olacağına inanılır (Çetin, 2009: 156).

Karakalpak Türklerinde, ölmüş birisi rüyada bir evden bir şey götürürse, o evden ölü çıkacağına inanılmaktadır (Kalafat, 2002: 74).

Bilinçaltında biçimlenen çeşitli görüntülerin simgesel bir takım çağrışımlarla da desteklenerek, gerek düşü gören, gerekse yakınları için, bir ölüm belirtisi olarak yorumlanışı oldukça yaygındır. Halk düşüncesi çoğu zaman düşle gerçek arasına keskin bir çizgi çekememektedir. Öyle ki, düşünde, örneğin manda ya da kazan gören biri, mandanın ve kazanın düş yorumlarında ölüm motifi sayılışlarını hatırlayarak etkilenmekte ve tedirgin olmaktadır (Örnek, 1971: 25).

Rüyada dipsiz bir kuyuya düşmek, uykunun kaçması hayra yorumlanmaz. Ölümle yorumlanmaktadır (Boratav, 1999: 45).

Giresun yöresinde şu durumlarda ölüm olayı beklenmektedir:

Rüyada diş görmek ölüme yorulur. (KK: 128).

Rüyada ölmüş birini görmek birinin öleceğine işaret eder (KK: 128).

Rüyada toprak görmek ölümle yorumlanmaktadır (KK: 128).

Rüyada birini çıplak görmek birinin öleceğine işaret eder (KK: 128).

Yıldız kayincik birisinin öleceni söylerler. Herkesin gökde bi yıldızı varımış. İşte u kayincik u yıldızın sabı da ölecek diyular (KK:117).

Hastada görülen bir takım psikolojik ve fizyolojik değişiklikler hastanın yakınları tarafından dikkatle izlenerek değerlendirilmektedir. Hastanın “gidici” olduğuna, artık sonunun yaklaştığına birer işaret sayılan bu değişikliklere ve isteklere önem verilmekte, ona göre hazırlığa girilmektedir. Her ne kadar “çıkmamış candan ümit kesilmez” se de, bu atasözü, çoğu zaman kuru bir avuntudan öteye gidememekte, ölümün gerektirdiği bir takım hazırlıkların yapılmasını önleyememektedir (Örnek, 1971: 30).

Giresun yöresinde hastanın rengi “sarıya çaldığında” ölümünün yakın olduğu düşünülür (KK: 131).

Köpek ulursa uriye yakın yerlerden biri ölür (KK: 123).

Garga evin üstlerinde dolaşursa u evden cenaze çıkar (KK: 123).

Hura gusu öterse u etraftan biri ölür (KK: 123).

Hasta derin derin nefes alırsa ölümü yaklaşmıştır (KK: 128).

Hasta ayağa kalktığında düşüyorsa ve kendi kendine kalkamazsa yakın zamanda ölecek demektir (KK: 128).

Hasta kendi kendine konuşursa “Azrail’le konuştuğuna” inanılır ve yakın zamanda Azrail’in hastanın canını alacağına inanılır (KK: 146).

Giresun yöresince insan canın ayaktan itibaren vücudu terk ettiğine inanılır. Hastanın ayakları soğuduğunda canının yavaş yavaş vücudunu terk ettiğine, hastanın yakında öleceğine inanılır (KK: 146).

Hastanın gözleri değişiyu ağzı burnu geçiyu. U zaman hastanın ölümü gelmiş oluyu. Hasta apuk sapuk konuşuyo azaraille karşı karşıya gelincik (KK: 152).

Bir kişi çok uysallaşursa, gendü başına galmi isterse u ölecek derler (KK:155).

Hastanın karnı şişerse hasta ölecektir (KK: 155).

Ölüme işaret sayılan belirtiler arasında tabut, kazma, kürek, kazanla ilgili inanmaların yanı sıra cesetle ilgili olanlar da vardır. Cesetle ilgili belirtilerden hem başkalarının ölüp ölmeyeceği, hem de ölenin yazgısı hakkında bilgi edinilmeye çalışılmaktadır. Cesetle ilgili inanmalar nekromantin bozulmuş bir biçimi olarak görülmektedir (Örnek, 1971: 34).

Ölü öldümidir eli golu ırganmı, daş gibi oli emme bazı ölüler öle olmi, eti sıcak oli u zaman unun peşinden biri ölecek diyular (KK: 159).

Azrail'in can alırken yakın çevreden başladığına inanılır. Örneğin bir köyden biri ölür ve Azrail bir süre oralarda başka ölecek var mı diye dolaşır. Böylece ölümlerin peş peşe olduğuna inanılır (KK: 159).

3.1.1.3.2. Ölüm Anı ve Sonrası

Yakınları tarafından yalnız bırakılmayan “ölümcül hasta” ağırlaştığında hasta yakınları hemen Kuran okuyabilen birini çağırırlar. Böylece hasta “can çekerken” Yasin suresi okunur. Böylece “canının vermesinin” kolay olacağına inanılır (KK: 45).

Hasta ölmek üzereyken ağzına bir bez ya da pamukla su verilir. Çünkü ölüm anında su içmek isteyen hastaya Şeytan dinini imanını vermesi karşılığında su teklif etmektedir. Eğer ağzına su verilirse hasta öbür dünyaya dinini satmadan gitmiş olur (KK:45).

Eğer ölüm anında evdeki eşyalardan biri ya da bir kaçı düşerse bu ölmek üzere olan hastanın canını vermekte zorlandığını gösterir, aynı zamanda ölenin kötü karakterli olduğunun göstergesi kabul edilir. Can çekişen bu kişi “cehennemlik” olarak görülür (KK: 174).

Hastaya kelime-i şahadet getirmesi için telkinde bulundurulur. Hastanın yanındaki kişi kelime-i şahadet getirip hastadan da aynıını söylemesini ister. Son nefesinde kelime-i şahadet getiren ölünü cennetlik olduğuna inanılır (KK: 174).

Hastanın canı çıktıktan sonra asla yüksek sesle bağırlmaz. Eğer bağırlırsa hastaya “can sıçrar” ve hasta tekrar hayata döner, böylece can çekmesi süreci uzar (KK:174).

Hastanın canı çıktıktan hastanın vücudu donmadan sırtüstü yatırılır, kolları ve bacakları düz bir şekilde bırakılır (KK:174).

Ölünün gözleri açık kalmışsa gözleri kapatılır. Gözleri açık ölen kişinin ölmeden önce sevdiği birini görmek istediğine inanılır (KK:177).

Ölünün çenesi bağlanır ve yüzü kapatılır. Ölen birinin ardından yüksek sesle ağlamanın ölüye azap vereceğine inanıldığından ölünün yakınları yüksek sesle ağlamamaya dikkat eder (KK:177).

Ölünün karnı şişmesin diye üzerine bıçak ya da makas bırakılır (KK: 177).

Ölen kişinin cenazenin tarihi sala okutularak çevre köylere duyurulur.

Ölen kişinin eğer uzaklarda yakını yoksa bir an önce defnedilmesine özen gösterilir (KK: 177).

Cenaze bulunan odada fotoğraf ve resim bulundurulmaz (KK: 177).

Ölü yıkanmadan odada yalnız bırakılmaz. Çünkü ölü yalnız kaldığında melekler yanına gelir ve ölü yıkanmadan bunlara cevap veremez (KK: 177).

Eğer ki u ölen kişi bu dünyada kötise ölüsü de gapgara oli. Faizciyse öldükten sonra yüzü gapgara oli (KK: 173).

3.1.1.3.3. Ölü Yıkama

Cenazeyi bu işi bilen kişiler yıkar. Erkekleri genelde imamlar kadınları da bu işi bilen kadınlar yıkar.

Cenazeye önce abdest aldırılır, ardından önce üç defa köpüklü sabunla süngerle yıkanır. Öne sağ tarafı, sonra sol tarafı yıkanır (KK: 85).

Bazı ölüler hakkında “yıkanırken sağına döndü, soluna döndü, hiç zorluk göstermedi” gibi şeyler söylenir. Bu ölülerin “cennetlik” olduğuna inanılır. Yıkama işlemi bittikten sonra ölünün genesi sarılır, kefen sarılır, güzel kokular sürülür ve tabuta konur (KK: 87).

3.1.1.3.4. Kefenleme ve Tabuta Koyma

Kefen erkekler için üç parça, kadınlar için beş parçadır. Cenaze yıkandıktan sonra ölü kefene sarılır. Kefenlemede önce baştan aşağı kolsuz gömlek (içlik) giydirilir. Belden aşağı da bir parça kefen giydirilir. Daha sonra cenazenin kollarını karnına koyulur ve cenaze kefenle belinden yedi kez sarılır. En son dışına geçirilen kefen baştan, karın bölgesinden ve ayaklardan bağlanır (KK:175).

Kefenleme işleminden sonra cenaze tabuta yerleştirilir ve bu aşamadan sonra yakınları artık ölünün yüzüne bakmazlar (KK: 85).

Giresun yöresinde yaşlılar öldükten sonra kimseye maddi anlamda yük olmamak için ölmeden önce “kefen parası” nı biriktirip bir kenara koyarlar.

Ölü yıkanıp kefenlendikten sonra evden alınıp musalla taşına götürülür.

Ölü yıkandıktan sonra sadece abdestli olanlar cenazeye bakabilir (KK:177).

3.1.1.3.5. Cenaze Namazı ve Defin İşlemi

Cenaze namazı kılındıktan sonra cenaze mezarlığa götürülür. Tabuttan çıkarılıp önceden kazdırılmış mezar içine sağ tarafına dönük şekilde koyulur. Üzerine sırayla tahta dizilir ve daha sonra üzeri toprakla kapatılır (KK:177).

Ölünün bekletilmesi hoş karşılanmaz ve bu yüzden uzaktaki yakınları gelince ilk vakitte ölü defnedilir (KK: 176).

Eğer mezar kazmak için belirlenen alan bir aksilik olup da kazılamazsa, örneğin topraktan su çıkarsa vb. “ölüyü toprak bile kabul etmedi” denir ki bu ölen kişinin kötü karakterli olduğunun göstergesi kabul edilir (KK: 176).

U kimi kişinin tabutu ezan okunurkene gitmezmiş. Emme eyi kişinin tabutu gitmezmiş. Sağlamıka ezanı dinleyen adamın tabutu yürümezmiş. U kişi ezanı dinlemi istermiş. Tabutu taşıyanlar da ezan bitene kadar tabutu taşıyamazmış (KK:187).

Cenaze tabutta taşınırkene tabut ağırsa adam u adamı günahkâr diyular. U eyi kişinin tabutu da guş gibi yennik oluyomuş (KK:187).

Perşembeyi cumaya bağlayan geceyle pazarı pazartesine bağlayan gece sırtı yere gelen (mezara koyulan) kişiyi eyi diyular (KK:187).

Hoca ölü guyulduktan sonra mezara deynek sokuyu ölüye tavgun veriyu “tavgun verdim aldın mı?” diyu. Ölünün meli kötüyse hemen almazmış talkunu, hoca üç kere sorarımış. U zaman ölü uyanur, una can gelür, kafasını galdurur, u sırada gafası mezarın tahtasına çarpar. Ölü u zaman öldüğünün anlar “uy ben ölmüşüme!” der (KK:187).

Ölen kişinin sevabına cenazeye gelenlere “ıskat” denilen bir miktar para ya da ekmek dağıtılır (KK: 189).

3.1.1.3.6. Definden Sonraki İşlemler

Cenaze çıkan odaya bir tas su bırakılır. Ölünün kullandığı eşyalar kaldırılıp yıkanır. Ölünün bulunduğu odada yıkanır. O oda yıkanmadan orada kuran okunmaz (KK: 190).

Ölünün mezarının başına bir tahta bırakılır. Mezarın etrafı taşlarla çevrilir. Mezarı kaybolmasın diye. (KK:190).

Ölünün tüm eşyaları toplanır. Eskiden ölünün kıyafetleri fakirlere veriliyudu. Şimdi unları alan yok. Onun için şimdi ya yakıhyu ya da gömülüyyü. U eşyalar durdukça ölü acizleni (KK:191).

Ölü evinde üç gün yemek yapılmaz. Yemekleri komşular getirir (KK: 190).

Ölünün ardından yedinci, kırkinci ve elli ikinci gece o evde mevlit okutulur. Komşular ve akrabalar gelir (KK: 190).

Ölenin ardından helva kavrulur ve gelenlere şerbetle beraber ikram edilir (KK: 190).

Ölenin ardından kırkinci gece ya camide ya da evde mevlit okutulur (KK: 190).

3.1.1.3.7. Değerlendirme

Ölüm her zaman acı veren bir olay olarak görülmüştür. Bu yüzden hayatın geçiş dönemi adetlerinden doğum ve evlenme gibi sevinçle değil üzüntü ve yasla karşılanmıştır. Kişi ölmüş ve bu dünyadan sevdiklerinden ayrılmıştır. Bu da sevdiklerine üzüntü vermiştir. Bunun dışında ölüm hayatın gerçeğini, dünyanın faniliğini hatırlatan bir olay olduğu için ölümün ardından insanlar bir süre eğlenmeye ara verir. Cenaze çıkan ev dışında komşu ve akrabalarda da bir süre müzik ve eğlence durur. Bunun sebebi hem ölen kişiye ve yakınlarına saygı hem de ölüm sonrası duyulan üzüntüdür.

Günümüzde Ölümle ilgili inanç ve uygulamaların dini kökenli olanlarının yanında birçok inanç ve uygulamanın da eski Türklerden kalma olduğunu görmekteyiz. Türkler İslam diniyle tanıştıktan sonra eski kültürlerini tamamıyla terk etmemiş, İslami bir şekle sokup yaşatmıştır. Bu durum günümüzdeki cenaze adetlerinde de çokça görülmektedir.

Hem eski Türk inancında hem de İslam dininde ölümden sonra hayatın devam ettiğine inanılır. Bu yüzden geçmişten günümüze devam eden uygulamaların çoğu ölen kişinin öbür dünyadaki yaşamını kolaylaştırmak üzerine kurulmuştur.

Ölenin ardından Kuran okunup dualar edilerek ölen kişinin ruhuna bağışlanır. Ayrıca ölen kişi adına hayırlar yapılır. Böylece ölen kişinin ölümünden sonra da sevap kazanmaya devam edildiğine inanılır. “Kıyamet gününe kadar ölünün sevap defterinin açık olduğu” söylenir. Ölünün mezarı dini günlerde ziyaret edilir, mezarı başında dualar edilir.

Giresun yöresindeki ölüm adetlerinin birçoğu Anadolu'nun diğer kısımlarında da görülmektedir. Çünkü çoğu adet ve uygulamalar eski Türk inancı ya da İslami kaynaklıdır.

3.1.1.4. Askerlik

Türkler, çok geniş bir coğrafyaya yayılmışlar ve bu coğrafyayı hâkimiyet altına almışlardır. Bu hâkimiyetin kaynağı Türklerin üstün askerlik yeteneğine bağlanmıştır. Eski Türklerde kahramanlık ve askeri başarıyla ilgili isimlerin verilmesi Türklerin isim verme gelenekleri arasında, ön sırayı almaktaydı (Koçak, 2012: 129). Tarihin ilk düzenli ordusunu kuran bir Türk hükümdarı (Mete Han) idi.

Türk milletinde askerlik daima kutsal bir vazife olarak görülmüştür. İslamiyet'in kabulüyle birlikte askerliğe yeni değerler eklenmiş ve Müslüman Türklerde askerlik “kutsal bir vazife” olarak

görmüştür. Günümüzde yirmi yaşına gelen genç askere ailesinden ayrılıp askere gitmekte ve bu kutsal vazifeyi yapmakla gurur duymaktadır. Türk toplumu askerliğini yapmış gence daha da değer verilmektedir. Hatta toplumda kız evladın evlendikten sonra, erkek evlat da askerliğini yaptıktan sonra olgunlaştığı düşünülmemektedir.

Askerlik Türk gencinin hayatında bir dönüm noktası sayılır. Askerliğini yapmamış kişiye “yarım” gözüyle bakılır. Toplumda “Askerliğini yapmayana kız verilmez” denir. Askerlik çağına kadar özgürce yaşayan genç askere gittikten sonra disiplini, zorluğu, sabırlı olmayı, üstlerinin emirlerini koşulsuz yerine getirmeyi öğrenir. Askerlik anıları Türk gencinin hafızasında ömür boyu saklı kalır.

Giresun ve yöresinde genç askere gitmeden on on beş gün kadar önceden komşular, akrabalar askere gidecek genci görmeye gelir. Eskiden asker adayına “hayırlı olsun” a gelenler askere lif, yün çorabı, havlu, atlet vb. gibi hediyeler getirirdi. Günümüzde artık bu tür hediyelerin yerine asker adaylarına maddi destek amaçlı para yardımı yapılmaktadır.

Asker adayı gideceği günden önce saçlarını kestirir. Bazı asker anneleri oğlunun askere gitmeden öne kestirdiği saçlarını saklar. Askerin sağ ayak parmağına ve sağ elinin serçe parmağına ve orta kısmına tekbirlerle kına yakılır.

Askere gitmeden önceki gece asker adayları için arkadaşları eğlence tertip ederler. Bu eğlenceye erkekler katılır ve mermiler atılır.

Askerin gideceği gün komşular ve akrabalar asker adayı gençle vedalaşmaya gelir. Asker adayı evden dualarla çıkarılır. Bazen de davul zurna eşliğinde asker uğurlanır. Vedalaşmaya gelen komşular ve akrabalar asker adayının cebine bir miktar harçlık koyarlar. Böylece askere ve ailesine destek olurlar.

Askere giden genç bir süre sonra izine geldiğinde kına getirir. Komşular ve akrabalar izne gelen askeri ziyarete giderler. Asker onlara bu kınadan verir. Asker genç askerliğini bitirip geldiğinde ailesi ve yakınları dönüşünü sevinçle karşılar, yine komşu ve akrabaları onu ziyarete gider, ailenin sevincini paylaşır.

3.1.1.4.1. Değerlendirme

Türkler İslamiyet'ten önce ve İslamiyet'ten sonra askerliği kutsal kabul etmişlerdir. İslamiyet öncesi “kut” anlayışıyla İslam sonrası “cihat” anlayışı bütünleşmiş ve askerlik önemini İslamiyet'ten sonra da korumuştur.

Giresun yöresinde de askerlik “kutsal bir vazife” olarak görülmekte, askere gitmeyen gençler toplum tarafından dışlanırken, askerliğini yapan gençlere daha da değer verilmektedir. Asker uğurlamalarında asker adayına maddi manevi destek olunmakta, ailesinin sevinci ve gururu paylaşılmaktadır. Yörede askerler davullu zurnalı kutlamalarla uğurlanmaktadır.

3.1.2. Kutlama Törenleri

3.1.2.1. Bayramlar

3.1.2.1.1. Ramazan Bayramı

Giresun yöresinde ramazan bayramı her zaman sevinçle karşılanmıştır. Bayram gelmeden önce hazırlıklar başlar ve bayram günü en özel yemekler yapılır. bayram günü yaşlılar, hastalar ve mezarlar ziyaret edilir.

Eskiden ramazan gelmeden biz her türlü işlerimizi bitürmeye çalışıruduk. İşte ne bilim yun mu didilecek unu diderdük, ot mu taşınacak unu daşurduk. Undan sonra ramazan gelmiye yakın yoka açaruduk. Gece sahurda yoka bek dutuyu. Yokine ayran yer içeriüdük. Undan sonra iftarda işte kim yalavuz ise unu iftara çağururuduk ya da işte bi gap bişi verürüdük. İftardan sona da tereviye giderüdük. Cami bize uzağıdı işte kim namaz gıldırmi biliyusa, az da evi müsait ise unun evinde namazımızı gılaruduk. Urdan ağrı herkeş ivine gideridi. Esgiden ramazan geldiği gibi bi bereket gelürüdü. İftara hep çeşit çeşit şeyler hazurlaruduk. Şimdi hep bol yime içme. Ramazan da günah işlemimeye dikkat ederük (KK: 147).

Ramazanda fitre verürük, dul garı olsun, hasta olsun yaşlı olsun işte kimin durumu kötüyse una yardımcı olmiye çalışırük. Kuran okini ramazanda una gidiyuk şimdi. Esgiden köyde yo du. Öle gine işte ramazan bitmiye yakın da bayram hazırlığına geçerük (KK: 147).

Bayramdan önce evi temislerük işte kapi bacı süpürüp temizlerük, esgiden de übrüğü yıkaruduk küille, sofri yıkaruduk, çoluk çocuğu yıkarıduk. Arafa günü ille mezara gidip dua okuruk (KK: 147).

Biz esgiden bayrama helva gavururuduk, peri datlusu yaparduk, şişgo dökerdük. Şimdi daha değüyük yemekler yapılı. Bayrama kadar işlerimizi bitirürük. Bayram günü erken galkaruk. Evin erke namaza gittiği vakit biz de çoluk çocuk uyanuruk, galkaruk. İşte namazdan gelinincik de bayramlaşuruk. Öle gine bayram başlar. Undan sonra işte el öpmiye gelenler olur. Çocuklar bayramlaşmiye gider. Esgiden bir şeker, şişgo veyahut da helva toplucuk diye poşet hazırlaruduk bayramdan önce işte şeker bu torbiye guyacuk diye. Bayramdan önce işte ne geyecesek unu hazırlaruduk. Bayram günü işte gelenlere çay verürük, tatlu, sarma ne vara guyaruk ortiye. Undan

sonra işte mezara giderük gine ziyarete. Bayramın birinci günü işte yoğun geçi. Undan sonra gelenler gidenler azali. Öle gine işte uzaktaki akrabalarımızı arıyok, unlar ari. Sohbet muhabbet oli (KK: 147).

Bayram bittikten sonra da işde gine görmedüklerimizi görincik bayramlaşuyuk ediyuk. Küs varsa barişi. Bayramda küs galmi (KK: 147).

3.1.2.1.2. Kurban Bayramı

Giresun yöresinde ramazan bayramı gibi kurban bayramları da daima sevinçle karşılanmıştır. Özellikle çocuklar bayram heyecanını yaşamaktadır:

Gurban bayramı da ramazan bayramı gibi işte bayram gelmeden gine evimizi barkımızı temizlerük. Yemek yaparuk, datlı açaruk. Kurban bayramından önce öle çok da yemek yapmazuk, işte et oluyu zaten. Gurban gelmeden önce gurbanlığımızı aluruk. Durumu iyi olan kesi kimi si de iki dene kesi. Kimisi de heç kesemi. Bayram zabahı işte gine erkenden kalkıyuk, namaza gidi erkekler. Bizde kahvaltı hazurluyuk. Sonra işte namazdan gelincik erkekler bayramlaşuyuk, beraber gavaltımızı yapıyuk. Sonra gurbanımızı kesiyuk. Bazı koyun bazı da büyük hayvan keserük. Büyük hayvak kesildiği gibi akrabalar da geli erkenden hep beraber kesip, bölüşüyük. Undan sonra işte et gavurup yerük ilk gün. Kalan eti bölüşüp işte kesmiyen kim var ise unlara verürük bi parça (KK: 147).

Gurban bayramında da gelen giden çok oli. Gurbetteler çok geli. Gurbanını burda kesiyular. Herkes gurbanını kesi işte. Gurban bayramının dördüncü günü ilkindi namazına gadar keseceksin. Undan sonra daha gabul olmi (KK: 147).

3.1.2.2. Özel Günler

3.1.2.2.1.Hatim Duası

Kuran'ı Kerim'i baştan sona okuyup bitirdikten sonra yapılan duaya Hatim Duası denilmektedir. Hz. Muhammed'in Kuran-ı hatim edeceği zaman, ailesini, komşularını topladığı ve onlarla birlikte dua ettiği söylenmektedir. Bu sebeple hatim duası için komşuları ve aileyi toplamak dinimizce uygun görülmüştür.

Giresun ve yöresinde Kuran'ı hatmedenler hatim duası yapmaktadırlar. Kuran'ı hatmeden kadınların bir takım yiyecekler hazırlayıp komşularını davet edip evlerde "hatim duası" için toplandığı görülmektedir. Bu toplantılarda dualar okunmakta ve hoşça vakit geçirilmektedir. Kuran'ı hatmeden çocuklar ya da erkekler için de camilerde "hatim duası" okunmaktadır.

3.1.2.2.2.Mevlit Okutmak

Giresun yöresinde mevlit okutma geleneği oldukça yaygındır. Sevinçli olaylarda, ölen kişinin ölümünün kırkını ve altmışını günlerinde, asker uğurlamalarında ve asker dönüşlerinde, hastalıktan kurtulma durumlarında vb. mevlit okutulduğu görülmektedir. Bazen camide bazen de evlerde okutulan mevlitlere caminin hoparlöründen verilen ilanla tüm köy halkı davet edilir. Mevlit genelde akşam namazıyla yatsı namazı arasında olur ve yatsı namazının kılışıyla sonlanır. Mevlitte dualar okunur, mevlitten kesitler okunur ve bazen imam çeşitli vaazlarda bulunur.

Evde düzenlenen mevlit okutmalarında gelen misafirlere yemek ikram edilir. Mevlit eğer camide düzenlenmişse mevlit okutturan kişi gelen davetlilere bisküvi, şeker, meyve suyu, ekmek vb. ikram eder. Köylerde kandil gecelerinde okutulan mevlitlerde de hayırsever kişiler gelenlere küçük ikramlarda bulunur.

3.1.2.2.3. İcazet Merasimi

İcazet merasimi hafızlığını tamamlayan gençler için yapılan merasimdir. Giresun'da geçmişten günümüze devam eden icazet törenlerine il ve ilçe müftüleri, imamlar, hafız adaylarının yakınları vb. katılmaktadır. Yapılan icazet törenlerinde dualar edilir ve genç hafızlara hafızlık icazeti verilir.

3.1.2.2.4. Yağmur Duası

Giresun yöresinin kıyı kesimleri bol yağış aldığı için yöresinin kıyı kesimlerinde yağmur duası edilmesi çok sık görülen bir hadise değildir. Yörenin iç kesimlerinde ise kuraklık daha sık görüldüğünden yağmur duası edilmesi daha sık görülen bir hadisedir.

Bir Kesim Hoca vardı o anlatıyordu. Eskiden işte bundan otuz kırk sene önce uzun bir süre yağmur yağmamış. Herkesin tarlası bağı bahçesi yanacak duruma gelmiş. Bir Cuma günü camide hocaya “ Hocam yağmur duası yapalım” demişler. Kesim Hoca da “tamam” demiş. Hoca cemaati toplayıp yüksek bir tepeye götürmüş. Yağmur duasının yüksekte yapılması gerekiyormuş. Yüksekte olunca dua daha çok kabul oluyormuş. Bir de hoca yağmur duası ederken “herkes ceketini ters giysin” demiş. Bir de yağmur duası edilirken elini dua ederken tuttuğun gibi tutmayacaksın. Elini ters çevirip dua edeceksin. Yani dua eder gibi elini kaldıracaksın ama elinin için ve parmakların yere doğru bakacak. Hocanın elinde kitap da yokmuş. Duanın Arapçasını bilmezmiş. Türkçe dua etmiş. “Allah’ım bize yağmur gönder” falan demiş. Herkes de “âmin” demiş. Ama oradaki insanlar da pek inanmamış yağmur yağacağına. Çünkü dua Arapça olmadığı için pek itikat

etmemişler. Ama gene de dua etmişler. Ondan sonra bir zaman geçince, gökyüzünde hiç bulut yokken o gün yağmur yağmış (KK:155).

Günümüzde Giresun ve ilçelerinde uzun süre yağmur yağmadığı durumlarda yağmur duası edildiği görülmektedir.

3.1.2.2.5. Kuş Dili Festivali

Ne zaman ortaya çıktığı tam olarak bilinmese de coğrafi koşulların etkisiyle ortaya çıktığı düşünülen “kuşdili” Giresun’un Çanakçı ilçesine bağlı Kuşküy’de insanlar arasında yaygın bir iletişim şeklidir.

Kuşköy ve civarında yaygın kullanılan sadece "ıslık" değil, farklı yönüyle "ıslıkla konuşma"dır. Islık sesi kuş sesine benzediğinden buna “kuşdili” denmiştir. Islık özellikle uzaktan uzağa söylenmesi gereken şeyleri söylemek için başvurulan bir iletişim yoludur. Türkçe kelimeler ıslıkla hecelemeğe müsaittir.

Yaklaşık yirmi yıldır, her yıl Haziran ayının son haftası Giresun’un Çanakçı ilçesine bağlı Kuşküy’de ‘Kuşdili Şenlikleri’ düzenlenmektedir. Şenliğe mahalli sanatçılar katılmakta, halk oyunları oynanmakta ve katılımcılar çeşitli şekillerde eğlenmektedir. Şenlik sırasında yapılan “ıslıkla haberleşme yarışması”nda hem büyükler hem de çocuklar, bir kilometre ötedeki eşlerine komutlar vermekte, en iyi anlaşabilen yarışmayı kazanmaktadır.

3.1.2.2.6. Yayla Şenlikleri

Giresun da Bektaş, Kümbet, Paşakonağı, Sağrak Göl, Buları, Çıkrıkkapı, Karaovacık, Dikme Taş vb. yaylalarında her yıl yayla şenlikleri yapılmaktadır. Yayla mevsiminde yani temmuz ve ağustos aylarında yapılan yayla şenliklerine Giresun yöresinden birçok kişi katılmaktadır.

“Yayla şenliklerinin gelenekten gelen fakat zamanla unutulmuş nedenleri bulunmaktadır. Bazı yaylalarda şenliklerin geleneksel gerekçeleri unutulmuş sadece eğlenceye yönelik hale geldiği görülmektedir. Yayla ve çevresindeki kişiler için büyük bir ticaret merkezi haline gelen şenliklerin oluşmasındaki etmenler şunlardır:

Köydeki işlerin bitmesiyle köydekilerin yaylaya gelmesiyle yapılan şenlikler.

Herhangi bir yaylacılık faaliyetinin sona erdirilmesiyle yapılanlar. Bu tür şenlikler genellikle yayladaki otların biçilip toplanması sonrasında yapılmaktadır.

Yaylada olanlara köydekiler tarafından belirli ihtiyaç maddelerinin getirildiği zaman yapılan yayla şenlikleri.

Herhangi bir olay, yaylada bulunan şehitleri veya yaylada mezarı bulunan önemli bir kişiyi anmak için yapılan törenler, şenlikler.

Bir efsaneden kaynaklanan yayla şenlikleri.

Sonradan turistik amaçlar doğrultusunda oluşturulan yayla şenlikleri.” (Giresun, 2013: 449

Şenlikler yaylaların pazar alanına yakın yerlerinde düz bir yapılmaktadır. Genellikle yerel sanatçıların davet edildiği bu şenliklere kimi zaman ülke çapında tanınmış şarkıcılar da katılmakta, şarkılar söylemektedir. Şenliklerde yöresel halk oyunları ekibi halk danslarını sergiler, çeşitli yarışmalar düzenlenir ve yöre halkı hoşça vakit geçirir.

Yayla şenliklerinin eğlence yönü dışında bir önemli yönü de yaylacılık yapan yöre halkının ekonomik kazanç sağlamasıdır. Yaylacılık yapan yöre halkı yaylada yaptığı peynir, yağ gibi hayvansal ürünleri, tarlasında yetiştirdiği lahana, soğan, marul gibi sebzeleri, dokuduğu dantel, oya gibi ürünleri şenlik günü satma imkânı bulurken şenliğe gelen şehir halkı da bu doğal ürünlere, yerel dokumalara ulaşmış olur.

Yayla şenlikleri genellikle bir gün sürmektedir. Sabahtan başlayan şenlikler akşam saatlerine kadar devam eder. Yaylada yaşayan halkın akşam olmadan evlerine gitmesi, hayvanlarını sağıp ahıra yerleştirmesi gerekmektedir.

Yayla şenlikleri yaylaların tanıtımında en etkili yoldur. Günümüzde Kümbet Yaylası şenliği uluslararası bir boyut kazanmıştır.

3.1.2.2.7. Mayıs Yedisi Şenlikleri

Ordu, Giresun ve Trabzon’da kutlanan Mayıs Yedisi Şenliği’ne yörede “Su Bayramı”, “Deniz Bayramı” veya sadece “Yedi” gibi adlar verilir. Giresun yöresinde 1977 Yılına kadar “Mayıs Yedisi” adı altında kutlanan şenlik 1992’ye kadar “Aksu Şenlikleri”, o tarihten günümüze kadar da “Uluslararası Karadeniz Aksu Festivali” adı altında kutlanmaktadır. Mayıs Yedisi şenlikleri her yılın 20 mayısında kutlanmaktadır. Kutlamalara “Yedi Mayıs” denilmesinin sebebi ise Rumi takvime göre bu tarihin mayısın yedisine denk gelmesidir.

“Başta Giresun il merkezi olmak üzere bölgedeki birçok kentin valiliği veya belediyesi, bu kutlamayı resmî takvimlerine almış ve “festival”, “şenlik” gibi adlarla uluslararası hale getirmiştir.

Bunlar arasında, Uluslararası Karadeniz Giresun Aksu Festivali en çok tanınanıdır. Belediye ve Valiliklerin bu bayrama daha merkezî ve resmî bir biçim verme çabalarının yanında, geçmişten günü- müze yöre halkı, kendi köy, kasaba veya kentlerinde kendiliğinden toplanmakta ve Mayıs Yedisini kutlamaktadırlar. Toplanma mekânları, yüzyıllardır aynı mekânlardır. Bu mekânlar, kutlamanın özelliğine uygun olarak su ile karanın buluşma noktalar olarak seçilmiştir. Deniz kıyısındaki yerleşim yerlerinde bir ırmağın denize döküldüğü yer, denize uzak yerleşimlerde ise bir göl kıyısı veya ırmak kenarı tercih edilmektedir” (Oğuz, 2006: 8).

Mayıs Yedisi yöre insanı Giresun’un doğusunda aksu deresinin denizle buluştuğu yerde toplanmakta ve burada “sacayaktan geçme”, “denize taş atma” ve “adayı dolanma” uygulamaları yapılmaktadır:

Denize taş atma geleneği: . Eline yedi çift bir tek taş alan kişi sırtını dereye dönerek “derdim belam suya” deyip elindeki taşları dereye atar.

Sacayaktan geçme geleneği: Sacayak demirden yapılmış üç ayağı olan ve ateşin üzerine koyulan tencereleri tutmaya yarayan bir gereçtir. Denize taş atma geleneğinin ardından dilek tutulup dua edilerek sacayağından üç kez geçilir.

Adayı dolanma: Giresun Adasının kuzey doğusunda yer alan Hazma taşı denilen uçurum, yedi kez dolanıldığında dileklerin kabul olacağına inanılmaktadır.

“Giresun adasını dolaşma veya denize girme ritüellerinin yanında şu uygulamalar ve halk inançları da bulunmaktadır:

- a). Mayıs Yedisinde kırk tür bitkiden çay yapılır ve içilirse bütün hastalıklara iyi gelir.
- b). Kırılarda koşmak, gülmek, eğlenmek gerekir. Bu gün gülen eğlenen yıl boyunca mutlu olur.
- c). Sacayakla denize girip yedi dalgadan geçen kişi, yıl boyunca hastalanmaz, evinden bereket, bolluk eksik olmaz.
- d). Göl veya deniz kıyısında kesilen kurban kabul olur.
- e). Dere ile denizin birleştiği yerden seher vakti su almak ve bununla yıkanmak sevaptır. Dualar okunarak bu suyla yıkanan hastalar kesinlikle iyileşir.
- f). Denize kıyısı olmayan yerlerde yedi çeşmeden veya kaynaktan alınan su da aynı etkiye sahiptir.
- g). Yedi Mayısı, karalara yazı getiren Hızır ile denizlere yazı getiren İlyas’ın bir deniz kıyısında buluştukları gündür” (Oğuz, 2006: 10).

Giresun'da Yedi Mayıs Şenliği gelmeden günler öncesinden hazırlık yapılır. Şenlik günü kalabalık şenlik alanında toplanır. Çeşitli şarkıcılar gelip şarkılar söyler, yarışmalar düzenlenir, halk oyunları ekibi kalk dansları sergiler.

“Mayıs Yedisi”ndeki “Hızır” ve “İlyas” motifleri, Anadolu’da yaygın olarak kutlanan “Hıdrellez” ile ilişkilidir. Geleneksel takvime göre 7 Mayıs’ta kutlanan bu günde, Hızır’la İlyas’ın bir su kıyısında buluşarak, dünyaya bolluk, bereket ve yaz getirdiklerine inanılmaktadır. Bu inanış Mayıs Yedisinde de karşımıza çıkmaktadır. Mayıs Yedisinin kutlandığı mekânın karayla denizin birleştiği yer olarak seçilmesi bu bakımdan çok önemlidir. Bu bakımdan Mayıs Yedisinin, Hıdrellezin Doğu Karadeniz’deki görünümü olduğu bile söylenebilir. Mayıs Yedisinin Hıdrellezden iki hafta sonra yapılması, büyük olasılıkla bu bölgede yazın gelişi ile ilgili algılamalar nedeniyledir. Bütün bunlar ise Mayıs Yedisi’nin, kuzey yarım kürede baharın gelişinin Orta Asya’dan Anadolu’ya kadar Türkler arasında da kutlanan baharın gelişi ve dirilme ritüellerinin Doğu Karadeniz’deki görünümü olduğunu göstermektedir” (Oğuz, 2006: 12).

3.1.2.2.8. Görele Horon ve Kemeñçe Festivali

Kemeñçenin doğduğu topraklar olarak görülen Görele’de her yıl “Görele Horon ve Kemeñçe Günleri” adı altında şenlikler düzenlenmektedir. Görele’de kemeñçe ve horon kültürünü yaşatmayı amaçlayan festivalde yöresel halk oyunları oynanmakta, yöresel sanatçılar kemeñçe çalıp yöresel türküler söylemekte, farklı eğlenceler düzenlenmekte ve festival kapsamında sünnet şölenleri yapılmaktadır.

Her yıl temmuz ya da ağustos aylarında yapılan Görele Horon ve Kemeñçe Festivali üç gün sürmektedir. Giresun yöresinin en önemli festivallerinden olan Görele Horon ve Kemeñçe Festivali kemeñçenin tanıtılması ve sevdirilmesine hizmet etmektedir.

3.1.2.2.9. Mart Kırma Geleneği

Bilindiği gibi dünyanın birçok yerinde mevsim geçişlerinde, yeni yıla geçişlerde bir takım ritüeller uygulanmaktadır. Giresun’da halk arasında Rumi takvimde bir mart gününe denk gelen miladi takvimde ise on dört mart günü yeni yıl kutlanır. Yöre insanı bu güne nasıl başlarsa bir yılın öyle geçeceğine inanır. Bu günde bir takım ritüeller uygulanır.

Mart Kırma geleneğine yörede “Yılbaşı Bozma” ve “Mart Bozumu” da denilmektedir. Mart ayının biri yeni yılın ilk günü kabul edilir ve ilk günden itibaren her gün bir ayı temsil eder. On iki gün boyunca hava durumu gözlenir ve o günlerde hava nasılsa o ayın öyle geçeceğine inanılır. Örneğin on mart günü hava yağmurluysa onuncu ayda havanın yağışlı gideceğine inanılır. Bu on iki güne “Sayış Günleri” denilmektedir.

Mart ayının ilk günü eve giren kişi “martı bozmuş” olur. O yılın iyi ya da kötü geçmesi o kişinin uğurlu olup olmamasıyla alakalıdır.

Bir mart günü yılın tamamının bereketli geçmesi için çeşitli uygulamalar yapılmaktadır:

“Bir mart sabahı erkenden evin tüm kapıları açılır, erkenden çeşmeden su alınır ve evin köşelerine su serpilir. Suyu çeşmeden herkesten önce almak önemlidir. Bunun dışında sabah erkenden ahırdan küçükbaş ya da büyükbaş hayvanların yavrularından biri eve getirilir ve evin içinde gezdirilip melemesi sağlanır.” (KK: 175).

3.2. Oyunlar ve Eğlenceler

Boratav’a göre oyun, çocukların ve daha az ölçüde büyüklerin günlük geçim didinmelerinden ayırabildikleri boş zamanlarında herhangi bir üretim çabasını ya da başka çeşitten bir hizmeti zorunlu kılmadan, sadece eğlenme yolu ile dinlenmelerini sağlayan eylemlerdir. Bunlar: cirit, güreş, horuz dövüşü, saklambaç, bilye, topaç, âşık... Oyun çocuğun yemek yemesi, uyuması, okulda ve evde ders saatleri dışında hemen hemen bütün yaşamını kapsar; arkadaşı ile itişip kakışması, tek başına bir bahçenin bir başından bir başına koşması, merdiven tırabzanlarında kayması birer oyundur (1994: 232-233).

Oyun olgusu kültürlerin aktarımında önemli bir unsurdur. Oyunun tanımı, nedeni, amacı ve insanın niçin oynama ihtiyacı duyduğu halk biliminin olduğu kadar halk bilimi ile yakından ilişkili olan başta toplum bilimi olmak üzere pek çok bilim dalının araştırma konusu olmuştur

Metin And çocuk oyunlarını şu gruplara ayırmıştır:

1-Aşık oyunları

2- Yüzük oyunları

3-Top oyunları

4- Değnek oyunları

5- Taş ve Gülle Oyunları:

6- Koşma-Kovalama-Kurtarma-Zor Kullanma Oyunlar

7- Atlama-Sıçrama-Sekme Oyunları:

8- Saklama-Saklanma-Oranlama Oyunları:

9- Dilsiz-Şaşırtma-Şaka Oyunları:

10- Dramatik Nitelikte-Büyülük Törenselleşen Oyunlar:

11- Çeşitli Oyunlar (And, 1979: 21).

“Oynamayan tay at olmaz” diye bir atasözümüz de vardır. Dört kelimelik bu cümleyle çocuğun her türlü gelişimiyle oyun arasındaki ilişki kısa fakat net bir şekilde anlatılmıştır. Bir attan en çok beklenen hızlı olmasıdır. Tay iken sağa sola koşup oynamayan at, büyüyünce, yani at olunca da hızlı hareket edemez. Bir insandan beklenen de çalışkan, dürüst, çevresiyle barışık vs. olmasıdır. Tayın istenilen özelliklere sahip bir at olabilmesi için nasıl oynaması gerekiyorsa, çocuğun da istenilen özelliklere sahip bir kişi olabilmesi için oynaması gerekmektedir. Elbette çocuk tay değildir. Oyunla kişinin fiziksel, ruhsal, bilişsel, duyuşsal, sosyal kısaca hemen her türlü gelişimi arasında doğrudan bir ilişki, bir etkileşim vardır” (Gökşen, 2014: 232).

“Türk kültürü çocuk oyunları bakımından hemen her bölgemizde azımsanamayacak bir zenginlik arz etmektedir. Bu zenginlik oyunların temelinde yatan inanç, düşünce ve yaratıcılığın asırlardır devam etmekte olduğunu gösterir” (Sol, 2005: 139-144).

Oyun çocukluk döneminde eğitim, öğrenme, spor, kendi kendine icat edilen hareketler ve bu nitelikleriyle çocuk için yaşamın en gerçekçi tarafı iken, ilerleyen yaşlarda eğlence, spor ve yarış amacına dönüşmektedir. İster eğlence, ister öğrenme, ister spor, ister de başka amaçla olsun aslında insan her yaşta oyunla iç içedir. Belirtilmesi gereken özel bir tarafı, neredeyse bütün oyunların aslının çocuk oyunlarına dayanmasıdır. Halklar gücünü, tarihin derinliklerinden getirdikleri kültür öğelerinden alır. Kültür tarihçileri ve antropologlar toplumun kültürel birikiminin tanınmasında oyunun çok büyük yeri olduğunu kabul etmektedirler. Çünkü oyunlar tarihten günümüze dek halkın fiili hafızasında korunarak gelmiştir. Bu açıdan bakınca, kültürümüzde en eski oyunların daha doğrusu çocuk oyunlarının ağaçla, taşla ve âşıkla oynandığı kabul edildiğini görüyoruz. Türk kültür tarihinde bu konulardaki ilk bilgiler Dede Korkut Hikâyeleri ve Evliya Çelebi Seyahatname’sinde bulunur (Çalışkan, 2010: 21).

İnsanoğlu doğar doğmaz, yeme, içme, korunma ve barınma içgüdüleri yüzünden doğa olayları ile karşılaşır. Zaman içinde doğanın kendi içindeki varlıklarını tanıdı. Bu tanıma, insanoğlunu evrendeki varlıklarla, maddi ve manevi bir bağ kurmasına neden oldu. Bu bağın ilk aşaması da “taklit” olmuştur. Yaşayabilmek için avlanan ve avlandığı hayvanın ruhunu kovduğuna inandığı için de etrafında ettiği dansın taklit edilmesi, çeşitli doğa olaylarına karşı gösterdiği tepkinin ya da doğa olaylarının yansıtılmasının oluşturduğu taklitler böylece ilk dram sanatının çekirdeğini oluşturmuştur. Mistik bir özellikle başlayıp sonra törenselleşen boyuta gelen dramaların bir kısmı, zaman içinde evrimini sürdürerek “oyun” özelliğini almıştır (Çağınlar, 2002: 1).

İnsanlığın taklitle başlayan, ilkel düşünüşten mitosa ve oradan zihinsel düşünceye varan inançlara ve törenlere bağlı temsillerin Türkler arasında da olmaması imkânsızdır. Eski Türklerin sosyal yaşantısı içinde yer alan Totemizme ve Şamanizm'e bağlı temsil niteliği taşıyan şölen (kurban ziyafeti), sığır (genel av törenleri) gibi kökleşmiş ve sistemleşmiş törenler dram sanatının da kaynağını oluşturmuştur (Elçin, 1977: 33). Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türkler, zaman içinde gelişip sistemleşmiş dram sanatını da kültürleri içinde taşıyarak getirmişlerdir. Dram sanatı Anadolu'da gelişimini Türklerin bu coğrafyada karşılaştıkları ve yaşadıkları kültür etmenleri çerçevesinde oluşturmuştur. Bu etmenler 1. Yer, 2. Soy, 3. Osmanlı İmparatorluğu, 4. İslâmiyet, 5. Batılılaşma olarak gruplandırılabilir (And, 1985: 9).

“Köylü tiyatrosu”, “köy orta oyunu”, “seyirlik köylü oyunu” gibi adlarla da karşılanan köy seyirlik oyunları, yılın belirli günlerinde, düğün gibi çeşitli eğlence ortamlarında, dini ve milli bayramlarda eğlenmek, bereket ve sağlık elde etmek amacıyla oynanan geleneksel oyunlardır. Ritüel karakterli seyirlik oyunların yanı sıra güldürmenin, alayın, mizahın, eleştirinin ön planda olduğu eğlenme ve vakit geçirme amaçlı oyunlar da vardır (Elçin, 1991: 65).

3.2.1. Giresun İlinden Derlenen Oyunlar

3.2.1.1. Çizgi Oyunu

Genellikle kız çocukları tarafından oynanan bu oyun, en az iki kişiyle ve düz bir taşla oynanır. Önce yere yarım metre aralıklarla beş tane sıralı çizgi çizilir. İlk çizgi aralığı “birler”, ikinci çizgi aralığı “ikiler” ve diğer çizgi aralıkları “üçler”, “dörtler”, “beşler” diye devam eder. Oyunun başında birincinin belirlenmesi bir tekerlemeyle olur. Oyun oyuncunun ilk taşı ilk çizgi aralığına atmasıyla başlar. Oyuncu ayağıyla taşı çizginin üzerinden geçirir. Beşlere kadar oynayan oyuncu eline çizgi taşı alır ve arkasını dönüp, taşı çizginin üzerine atar. Taş hangi aralığa denk gelirse o aralık oyuncunun evidir. Diğer oyuncuya kendisine sıra geldiğinde birinci oyuncunun evine basmadan geçmek zorundadır. Burada taşın çizginin üzerinde kalmamasına dikkat edilir. Eğer taş çizginin üzerinde kalırsa oyuncu yanmış olur ve sıra diğerine gelir. Beşlere kadar tüm evleri alan oyuncu oyunun galibi olur (KK: 105).

3.2.1.2. İp Atlamacak (İp Atlama).

Kızlar tarafından oynanan bir oyundur. Oyun genellikle yük taşımak için dokunmuş kolanlarla oynanır. Oyunun oynanması için üç kişi gereklidir. Kolanın her iki tarafından birer kişi tutar ve kolanı sallar. Ortadaki kişi de ipin üzerinden atlamaya çalışır. Ayağı kolana takıldığında yanmış olur ve kolanın ucundan tutup çevirmek için sırası gelen kişiyle yer değiştirir (KK: 105).

3.2.1.3.Evcülük (Evcilik).

Kız çocukları tarafından oynanan oyundur. Kız çocukları oyuncaklarıyla ya da başka eşyalarla hayali bir ev oluşturur. Kız çocukları bu oyunda genellikle anne rolünü oynar, yemek yapar, oyuncak bebeklerine yemek yedirir, giydirir ve uyuturlar.

3.2.1.4. On İki Taş

İki kişiyle oynanan bir oyundur. Çocuklardan ziyade gençler ve aile büyükleri tarafından oynanır. Bir tahta üzerine çiviyle oyunun şekli çizilir. Eski evlerde “sekmen” denilen tahtadan yapılmış tek kişilik oturaklar vardır. Çoğu zaman on iki taş oyununun şekli çiviyle bu sekmenlerin üzerine çizilir ve oyun bu sekmenin üzerinde oynanır. Her iki taraf altışar tane taş alır. Her iki tarafın taşlarının rengi farklı olmalıdır. Çoğu zaman taştan ziyade renkli fasulyelerle oynanan bu oyunda asıl amaç aynı renk üç tane taşı yan yana getirmek ve karşı tarafın taşlarını teker teker toplamaktır. Oyunun sonunda en çok taşı kalan oyunun galibi sayılır (KK: 110).

3.2.1.5. Fırıldak Oyunu

Erkek çocukları tarafından oynanan bir oyundur. Tek kişiyle de oynanabilir. Hartama denilen ince tahta bir çiviyle delinir ve bir ipe bağlanır. İpinden tutulan hartama bir süre çevrilir çevrildikçe araba gürültüsü sesi çıkarır (KK: 110).

3.2.1.6. Kındım (Dokuz Taş). Oyunu

Gençlerin oynadığı oyunlarda biridir. Taşlarla ve iki kişiyle oynanır. On iki taş oyununa benzer. Bir tahta ya da karton üzerine oyunun şekli çizilir. Her iki oyuncunun da taşları birbirine karışmayacak şekilde birbirinden farklıdır. Amaç üç taşı yan yana getirmek ve karşı tarafın taşlarını toplamaktır. Oyunun sonunda en çok taşı kalan galip sayılır (KK: 110).

3.2.1.7. Çeğel (Beş Taş).

Hem gençler hem de çocuklar tarafından oynanan bir oyundur. Beş tane misket büyüklüğünde taşla en az iki kişiyle oynanır. Asıl amacı havaya atılan taşı düşürmeden yerdeki taşı almak olan oyun “birler”, “ikiler”, “üçler”, “dobeç”, “pisik”, “çırp”, “el altı” ve son olarak “abak” alma olmak üzere dokuz aşamadan oluşur. Abak alma kısmında oyuncu taşları havaya atar ve elini ters çevirir. Elinin üzerine konan taş sayısına “abak” almış olur. Oyunun sonunda belirlenen abağa ulaşan kişi oyunun galibi sayılır (KK: 108).

3.2.1.8. Nesi Var Oyunu

En az iki kişiyle oynanır. Kişilerden biri bir eşya belirler ve belirlediği eşyanın hangisi olduğunu diğer kişinin bilmesini ister. Eşyanın hangisi olduğunu bulmaya çalışan kişi “nesi var?” diyerek eşyanın özellikleri hakkında bilgi verilmesini ister. Bu sırada soruyu soran kişi belirlediği eşyanın rengini, şeklini belirleyen bir ipucu verir. İpucu yeterli olmazsa diğer kişi tekrar “nesi var?” diye sorar. Belirli sayıda ipucu almaya hakkı olan kişi eşyanın hangisi olduğunu bulduğunda kazanmış sayılır ve sorma sırası ona gelir (KK: 107).

3.2.1.9. Sallanguç (Salıncak).

Salıncak oyunu genellikle kız çocukları tarafından oynanır. Tek başına oynanabilen bir oyunken bazen birden fazla çocuk tarafından sırayla da oynanır. Salıncaklar genellikle kolanla yapılır. Evlerin merdivenlerinin alt kısımlarında, evin bahçesindeki ağaçta ya da evin odasında salıncak kurulabilir. Kolanın salıncaktaki çocuğu acıtmaması için oturma kısmına bir minder yerleştirilir (KK: 107).

3.2.1.10. Kuyu Çeğeli

İki kişiyle oynanan bir oyundur. Önce altı adet küçük kuyular kazılır. Her bir oyuncu üçer kuyu sahiplenir. 48 tane küçük taş toplanır. Taşlar sırayla kuyulara dağıtılır. Daha sonra oyunculardan biri kendi kuyularından bir tanesindeki tüm taşları alıp diğer kuyulara dağıtır. Eğer dağıtırken son taşı kendi kuyusuna bırakırsa dağıtma sırası tekrar kendinde olur. Oyun böyle devam eder. Sırası gelen her iki oyuncu da kuyusunda en fazla taşı biriktirmek için içerisinde en az taş olan kuyudaki taşlarını dağıtır. Taş dağıtılırken oyuncunun elindeki son taş rakibinin kuyusuna denk gelirse ve bu kuyudaki taşlar çift sayırsa taşı dağıtmakta olan oyuncu bu kuyudaki taşları kendi haznesine katar ve taş dağıtma sırası rakibine gelir. Oyunculardan herhangi birinin haznesindeki taşlar biterse diğer kişi oyunu kazanmış olur. Bu oyunun benzeri başka yörelerde mangala oyunu olarak geçmektedir (KK: 105).

3.2.1.11. Yakan Top

Kız ve erkek çocukları tarafından en az üç kişiyle oynanan bir oyundur. İki kişi yaklaşık on metrelik mesafeyle birbirine karşılıklı durur ortadaki kişiye top vurmaya çalışırlar. Ortadaki kişi ise toptan kaçır. Eğer topu eliyle yakalarsa “can” almış olur ve yandığında, yani top kendisine vurduğunda tekrar oynama hakkına sahip olur. Eğer hiç canı yoksa ve kendisine top vurduğunda ortadan çıkar ve kendisine topu atan kişiyle yer değiştirir (KK: 110).

3.2.1.12. İstop

Kalabalık bir grupta oynanan oyundur. Önce herkes bir araya toplanır ve bir kişi topu eline alır. Topu eline alan kişi oyunculardan birinin adını söyler. Diğer herkes oradan kaçarak uzaklaşır. İsmi söylenen kişi topu yerden aldığı anda istop der ve o sırada kaçmakta olan herkes olduğu yerde durur. Topu tutan oyuncu topu yakaladığı yerde durur ve oyunculardan birine topu fırlatır. Böylece topu havaya atıp isim söyleme hakkı onda olur. Eğin adı söylenen kişi topu havada yakalarsa topu havaya atıp isim söyleme hakkı ona geçer. Oyun böyle devam eder (KK: 105).

3.2.1.13. Dokuztaş Oyunu

Kız ve erkek çocuklarının kalabalık gruplar halinde oynadığı oyunlardan biridir. Oyuncular eşit sayıda iki gruba bölünür. On metrelik mesafe arayla iki çizgi çizilir ve her bir grup kendi taraflarında bu çizginin hizasında dururlar. Bu iki çizginin tam ortasına dokuz tane taş üst üste dizilir. Gruplardan ilk sırada olan topu bu dizili dokuztaşa atmaya çalışır. Eğer taşı vurduramazsa sıra karşı takıma geçer. Böylece oyun devam eder. Dokuz dizili taşı yıkan puan kazanır. Yıkılan taş tekrar dizilir ve oyuna devam edilir. Eğer oyun oynayan çocukların elinde bir top yoksa çocuklar bir çuvalın içine taş doldurur ve dokuztaşı bu çuvala yıkmaya çalışırlar (KK: 107).

3.2.1.14. Dingildomaç (Tahterevalli). Oyunu

İki kişiyle oynanan bir oyundur. Bir kütüğün ya da bir taşın üzerine kalın bir odun yerleştirilir. Odunun her iki ucuna birer çocuk oturur. Sırayla odunla beraber kalkıp inerler. Oyuncular sıkılana kadar oynamaya devam eder (KK: 110).

3.2.1.15. Bom Oyunu

En az iki kişiyle oynanan oyundur. Oyuncular sırayla birden başlayarak sayarlar. İlk oyuncu bir der sıradaki iki ve böyle devam eder. Beş ve beşin katlarının yerine oyuncular “bom” demek zorundadır. Burada hızlı saymak önemlidir. Çünkü oyuncuların dikkatleri dağılır ve beş ve beşin katlarında “bom” demeyi unuturlar. Oyuncu eğer bom demeyi unutursa oyun yeniden başlar (KK: 110).

3.2.1.16. Uzun Eşek Oyunu

Genellikle erkeklerin kalabalık bir grup halinde oynadığı bir oyundur. Oyuncular iki gruba ayrılır ve grubun biri sıra sıra birbirine tutunarak bir duvarın önünde eğilirler. Diğer grup ise koşarak teker teker eğilmiş grubun üzerine zıplar. Eğer eğilmiş grup çökerse tekrar eğilmek

zorunda kalır ve diğerleri tekrar sırayla eğilmiş grubun üzerine zıplar. Eğilmiş grup çökmezse zıplama sırası onlara gelir. Oyun böyle devam eder (KK: 110).

3.2.1.17. Çelik-Çomak Oyunu

Oyun geniş alanlarda erkek çocukları tarafından en az iki kişiyle oynanır. “Çelik” denilen kısa bir değnek ve “çomak” denilen uzun bir değnekle oynanır. Çomak çeliğe vurmakta kullanılır. Yere hendek şeklinde uzun ince bir çukur kazılır. Çelik bu çukurun üzerine artı (+) oluşturacak şekilde yerleştirilir. Oyuna başlamadan önce hangi takımın oyuna başlayacağı küçük yarışmalarla belirlenir. Oyuna başlayan takım çomağın ucunu çukura sokar ve çeliğe alttan vurur. Çeliği mümkün olduğunca uzağa fırlatmaya çalışır. Diğer takımın oyuncuları seke seke yürüyerek çeliği yakalamaya çalışır. Oyun böyle sırayla devam eder (KK: 105).

3.2.1.18. Çulladım Oyunu

Bu oyun mısır soyarken genellikle kadınlar arasında oynanır. Mısır soyarken kadınlar birbirlerine “adam verirler”, yani imece usulü çalışırlar. Mısır soyma işlemini eğlenceli ve daha hızlı hale getirmek için “çulladım” oyunu oynarlar. Bu oyunda mısır soyan kişilerden siyah taneli mısırı bulmaları istenir. Siyah taneleri olan mısırı bulan kişi “çulladım” der ve bulduğu mısırı herkese gösterir. En çok siyah taneli mısırı bulan oyunu kazanmış sayılır (KK:105).

3.2.1.19. Köşe Kapmaca

Bu oyun hem kızlar hem de erkekler tarafından oynanan bir oyundur ve dört köşeli bir odada beş kişiyle oynanır. Oyunda bir tekerlemeyle ortada kalacak kişi belirlenir. Oyun başladıktan diğer dört kişi birer köşeye geçer. Köşelerde bulunan kişiler birbirleriyle yer değiştirir. Bu yer değiştirme sırasında ortadaki kişi hızlı davranıp köşeye önce yerleşmeye çalışır. Böylece başka biri dışarda kalır ve bir köşeye yerleşmeye çalışır. Oyun bu şekilde devam eder. Bu oyunun bir benzeri de taştan taşta oyunudur. Bu oyunda oyuncular birer taş çıkar ve yer değiştirmeye çalışırlar. Ortada kalan kişi boş olan taşta çıkmaya çalışır (KK: 109).

3.2.1.20. Körebe

Kız ve erkek çocukları tarafından genellikle kalabalık bir grupta oynanır. Önce tekerleme sayarak ebe olacak kişi belirlenir. Ebenin gözleri bir bezle hiç göremeyecek şekilde bağlanır. Diğerleri ebenin etrafında çeşitli sesler çıkararak ebenin kendisini yakalamaya çalışmasını isterler. Kör ebe birini yakaladığında o kişi ebe olur ve gözleri bağlanır. Oyun bu şekilde devam eder (KK: 86).

3.2.1.21. Ebelemece ya da Yakalamaca (Elim Sende).

Bu oyunda en az iki kişiyle oynanır. Bir tekerlemeyle ebe belirlenir. Oyun başladığında herkes ebeden kaçar ebe ise kaçanları kovalar ve onlara dokunmaya çalışır. Ebenin dokunduğu kişi oyunu kaybeder ve “ebe” o olur (KK: 86).

3.2.1.22. Hâkim Tokat Oyunu

Bu oyun genellikle gençler tarafından oynanır. Önce daire şeklinde oturulur. Küçük kâğıtlara “hâkim”, “tokat”, “savcı”, “hırsız”, “polis”, “davacı” gibi isimler yazılır. Kişi sayısı fazlalaştıkça bu isimler de uzatılabilir. Kâğıtlar katlanır ve havaya atılır. Herkes bir kâğıt alır ve kimseye göstermeden kâğıdını açar. “Hâkim” yazan kâğıt kime geldiye o kişi “Davacı kim?” diye sorar. Davacı yazan kâğıt kime geldiye o kişi kendisini belirtir. Daha sonra hâkim kâğıdının sahibi “Hırsızın kim?” diye sorar. Ve davacı yazan kâğıdın sahibi hırsız yazan kâğıdın kime geldiğini tahmin etmeye çalışır. Sonra birini belirler. Eğer tahmin ettiği kişi gerçekten hırsız yazan kâğıdın sahibiyse hâkim yazan kâğıdın sahibi hırsız yazan kâğıdın sahibine ceza verir. “Hâkim” yazan kâğıdın sahibi “tokat” yazan kâğıdın sahibinden hırsıza sopayla vurmasını ister. Dayak sayısını ve şiddetini hâkim belirler. “Davacı” yazan kâğıdın sahibi hırsız bulamazsa bu sefer o dayak yer (KK: 108).

3.2.1.23. Bum Oyunu

Genellikle gençler tarafından ez az üç kişiyle oynanan bir oyundur. Oyuncular yuvarlak şekilde otururlar. Küçük kâğıtlara kişi sayısınca isim yazılır. Örneğin dört kişiyle oynanıyorsa dört farklı isim dörder kere yazılır. Kâğıtlar katlanıp havaya atılır. Her oyuncu dört kâğıt alır ve birbirlerine göstermeden kâğıtlarını açarlar. Oyunculardan biri elindeki kâğıtlardan birini yan taraftaki oyuncuya verir. Oda istediği bir kâğıdı yan tarafındaki oyuncuya verir ve oyun bir süre böyle devam eder. Bu sırada oyuncular aynı ismin yazıldığı kâğıdı biriktirmeye çalışırlar. Dört tane aynı kâğıdı toplayan kişi “bum” der ve elini ortaya koyar. Diğerleri de hemen onun elinin üzerine ellerini koyarlar. Bum yapan kişi, yani dört tane aynı kâğıdı toplayan kişi en yüksek puanı alır. Onun elinin üzerine elini koyan kişi ikinci en yüksek puanı alır ve diğer kişilerinde puan sıralaması bu şekilde yapılır. Oyun böyle birkaç el devam eder. En yüksek puanı alan kişi kazanmış olur (KK: 111).

3.2.1.24. Taştan Taşa Oyunu

En az dört kişiyle oynanan bir oyundur. Oyuncular eşit bir çizgide beklerler ve oyun başlayınca hepsi koşarak yüksek bir yere çıkmaya başlar. Yüksek çıkanlar “yüksek” diye bağırır,

en son kalan ebe olur. Ebe diğer oyuncuları yüksekteyken yakalayamaz alçağa inmesini bekler. Ebenin yakaladığı oyuncu bir sonraki oyunda ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder (KK: 104).

3.2.1.25. Uzak-Yakın Oyunu

Bu oyun iki kişiyle oynanır. Kişilerden biri evdeki küçük eşyalardan birini evin bir yerine saklar. Diğer kişi onun sakladığı şeyi bulmaya çalışır. Saklanan eşyayı arayan kişi bir süre bulamazsa bu sefer saklayan kişi ona “zzzz..” diye ses çıkararak yardımcı olmaya çalışır. Kişi eşyanın yakınına geldiğinde sesini yükseltir, uzaklaştıkça ses seviyesini düşürür (KK: 104).

3.2.1.26. Gizlenguç (Saklambaç, Sobeleme).

Ez az iki kişiyle oynanır. Önce bir tekerleme yardımıyla ebe belirlenir. Ebe bir duvara kapanıp belli bir sayıya kadar sayarak bekler. Bu sırada diğerleri saklanır. Ebe sayma işlemini bitirince gözlerini açar ve saklananları bulmaya çalışır. Ebe birini görür görmez koşarak kapandığı duvara gelir ve “mayaladım” diyerek dokunur. Ebenin kapandığı duvara ebeden önce gelip “mayaladım” deyip dokunan oyunu kazanır. Ebenin ilk gördüğü kişi sonraki oyunda ebe olur (KK: 107).

3.2.1.27. Deve-Cüce Oyunu

Kalabalıkla oynanan bir oyundur. Bir ebe seçilir. Ebe “cüce” dediğinde herkes oturur, “deve” dediğinde herkes kalkar. Böylece ebe, “deve” ve “cüce” demeye devam eder. Daha sonra oyuncuların kafasını karıştırmak için peş peşe iki kere “deve” ya da “cüce” der. Oturması gerektiği yerde ayağa kalkan, ya da ayakta olması gerektiği halde oturan oyuncular oyundan çıkarılır. Böylece en sona kalan kişi oyunun galibi olur ve bir sonraki oyunda ebe kendisi olur (KK: 104).

3.2.1.28. Tıp Oyunu

Soğuk günlerde evde oynanan oyunlardan biridir. Ortaya bir ebe çıkar ve “tıp” der. Ebe tıp dedikten sonra kimsenin konuşmaması ve gülmemesi gerekir. Ebe diğer oyuncuları bir şekilde konuşturmaya ya da güldürmeye çalışır. İlk gülen ya da konuşan oyunu kaybeder ve yeni ebe o olur. Yeni oyun başlamadan önce oyunu kaybeden ebeye bir ceza verilir. Sonra yeni ebe “tıp” der ve oyun başlar (KK: 116).

.2.1.29. Ortada Sıçan Oyunu

En az üç kişi ile oynanan bir oyundur. Bir tekerlemeyle belirlenen ebe ortada olur diğer kişiler kenarda olurlar. Oyuncular topu ayaktan ayağa atar, ebe ise topun peşinde koşarak topu ayağıyla yakalamaya çalışır. Ebe topu kimin ayağından alırsa sıradaki ebe o kişi olur (KK: 116).

3.2.1.30. Hoppacık Oyunu

İki kişiyle oynanan bir oyundur. İki kişi sırt sırta verir ve kollarını birbirine dolar. Sırayla birbirlerini kaldırırlar. Bu sırada kaldıran kişi “Gökte ne var?” diye sorar. Diğer oyuncu “Gök boncuğu” der ve “Yerde ne var?” diye sorar. Kaldıran kişi de “Yer boncuğu” der ve kaldıran kişi “Annenin adı ne?” diye sorar. Diğer kişi “Fatmacık” der. Kaldıran kişi “Kaldır beni hoppacık” der ve oyun böyle devam eder (KK: 126).

3.2.1.31. Çift mi Tek Mi Oyunu

Fındıkla oynanan bir oyundur. İki kişiden biri eline bir ya da iki tane fındık alır ve elini kapatır. Karşısındakine “Çift mi tek mi?” diye sorar. Karşısındaki bilirse soran kişi ona fındık verir. Eğer bilemezse o soran kişiye fındık verir. Bu oyunun ir benzeri de şöyledir. Kişi elini arkasına saklar ve elinin birinin içine fındık saklar. Daha sonra karşısındaki kişiye “Sağ mı sol mu?” diye sorar (KK: 126).

3.2.1.33. Topaç Fındık

Goruk (içi boş) fındığın deliğine bir çöp sokulur. Bu çöpün sapından tutularak fındık çevrilir (Horuz, 2000: 56).

3.2.1.34. Türlü Çiçek ve Türlü Yaprak

Her çeşit çiçek ve yapraktan birer tane toplanır. Birinde olan bir çiçek veya yaprak diğerinde yoksa çiçeği daha fazla çeşitli olan oyunu kazanmış olur (Horuz, 2000: 56).

3.2.1.35. Biren Biren Oyunu

Üç ya da daha fazla oyuncu tarafından oynanır. Ev içinde oynanan oyunlardandır. Oyuncular yere oturup ayaklarını uzatırlar. Sonra da:

“Biren biren, iken iken

Gazma boylu gara diken

Salla bunu çek şunu” diye heceleyip dizler elle savuşturulur, son hecenin denk geldiği ayak toplanır. Tekerleme toplanan ayaktan tekrar başlar ve son heceye gelen ayak da toplanır. İki ayağını bu şekilde toplayan oyunun birincisi, en son toplayan da sonuncusu olur (Kızıll, 1999:133).

3.2.1.36. Menekşe Mendilim Düşe

Kalabalık oyuncu kadrosuyla oynanır. İki grup oyuncu karşılıklı birbirlerinin ellerinden tutarak dizilirler. Oyuna ilk başlayan grup karşı gruba “menekşe mendilin düşe” diye bağırır. Karşı grup da “bizden size kim düşe?” diye cevap verir. Oyuna başlayan grup karşı gruptan bir isim söyler, ismi söylenen oyuncu, hızla koşarak karşı grubun elleriyle ördükleri barikata vurup onu aşmaya çalışır. Eğer barikatı geçerse, gruptan bir oyuncuyu alıp kendi grubuna katar, eğer başaramazsa mağlup olduğu grupta kalır. Amaç karşı grubun bütün oyuncularını kendi grubuna toplayabilmektir. Bunu başaran grup oyunu da kazanmış olur (Kızıll, 1999: 132).

3.2.1.37. Gıdala

Grup oyunlarından. Oyun için düz bir taş ve bu taşın üzerine konulan yumruk büyüklüğünde taş (gıdala) gerekir. Her oyuncunun da kullanabileceği büyüklükte yuvarlak taş vardır. “gıdala” düz bir taşın üzerine konulur. Gıdaladan yaklaşık 15-20 adım kadar düz bir çizgi çizilir. Sonra oyuncular taşlarını bu çizgiye en yakın düşecek şekilde atarlar. Bu şekilde sıra tespiti yapılır. Taşını çizgiye en uzağa düşüren oyuncu “ebe” olur. Diğer oyuncular da taşının yakınlığına göre sıraya dizilirler.

Ebe “gıdala” nın yanında yer alır. İlk oyuncu taşını çizgiden atarak gıdalayı düşürmeye çalışır. Eğer düşürürse ve de gıdala uzaklaşırsa ebenin gıdalayı alıp düz taşın üzerine koymasına fırsat vermeden taşını kapıp çizginin diğer tarafına kaçmaya çalışır. Eğer ebe gıdalayı çabucak taşın üzerine koyarak oyuncunun hareketi esnasında ona dokunursa ebelikten kurtulur, ebe yakalanan oyuncu olur. Eğer oyuncu taşını kapıp kaçacağını kestiremezse taşına yakalanmadan basarak amacının yarısına ulaşmış olur. Ebe ayağı ile taşına basan oyuncuyu ebeleyemez. Oyuncu eğer taş ayağı ile havaya kaldırıp eli ile tutabilirse rahatça çizginin diğer tarafına geçme hakkını kazanır.

Yine başka bir şekilde oyuncu taşına hiçbir hamle yapmayıp (taşı vuramadığı ya da gıdalanın çok yakınına düştüğü takdirde) bir sonraki oyuncusunun gıdalayı düşürmesini ve bu esnada da taşını gıdala mahallinden kurtarmayı bekleyebilir. Ebe herhangi bir oyuncuyu ebeleyene kadar ebelikten kurtulamaz (Kızıll, 1999: 135-136).

3.2.1.38. Gıcırık Oyunu

Bir kişiyi tartacak kalınlıkta kazık yapılır. Kazığın ucu yere çakılır. Bir diğer ucu da kalem ucu gibi sivriltilir. Büyük bir sırığın ortası delinir. Oraya kömür sürülür. Kömür ses “gıyık gıyık” şeklinde ses çıkarır. Bu yüzden bu oyuna “gıcırık oyunu” denilmektedir. Sırığın bi ucunu, bir kişi karnının altına alır, diğer ucunu diğer kişi karnının altına alır. Ayakla iter ve tahterevalli gibi dönerler (Horuz, 2000: 57).

3.2.1.39. Keşkem Kadısı Oyunu

Bu oyun kadınlar arasında oynanan bir oyundur. “ Bu oyunda hanımlardan birisi dışarı gider, başına sarık gibi bir peştamal sarar, ortasına içi su dolu bir tas bırakır; tasın üzerine görünmesin diye bir şapka koyar tasın üzerinden düşmemesi için bir peştamaml atar. Eline de baston alır, içeri girer. Hep kadınları dolaşarak “Annem selam etti kelam etti seni biri ile evlendirsın” der. Hepsinin önünde bir cevap alana kadar durur. Hanımların biri “Seni köre verelim” biri “Seni topala verelim” der. Bu hanımlara “Puf! Ben kör, topal, kambur alman” der geçer. Oyunu bilmeyen biri “Seni bir beye vereyim, bir güzele vereyim” dedi mi onun elini öpmek için eğilir ve tastaki su o hanımın başına dökülür (Gökşen, 2003: 420).

3.2.1.40. İçimizde Kaz Var

Kadınlar tarafından oynanan bir oyundur. Beş on kadın toplanır, biri onlara oyunu tarif eder: “şimdi hepimiz gözlerimizi kapayacağız ve içimizde kaz var diye el çırpacağız. Ara sıra “sus” denildi mi hep beraber “sus” diyeceğiz.” Sonra oyun başlar. Bu oyunun oynanması için hanımların arasında bu oyunu bilmediğine vakıf oldukları bir veya birkaç hanımın bulunması şarttır.

Bilenler gözlerini açarlar yahut bilmeyip de gözünü açan hanımlara “reis ağzını dudaklarına götürerek sus” der. Gözleri kapalı olanların “içimizde kaz var” diye çırpınmaları ve gözleri açık olanlara iştirak ederek kahkahalarla gülmeleri görülmeye şayan şeylerdir. Bu oyunda oyun devam ettiği müddet kahkaha eksik olmaz (Gökşen, 2003: 420).

3.2.1.41. Oyuncaklar

Eskiden çocuklar oyuncaklarını ya kendileri yapardı ya da büyükleri tarafından çocuklar için oyuncaklar yapılırdı. Bu oyuncaklar evde kolayca bulunan malzemelerle yapılır ve çocuklar uzun zaman bu oyuncakla oynardı.

Hartama: Hartama geleneksel yayla evlerinin çatısının kaplandığı ince bir tahtadır. Bu ince tahta özellikle erkek çocukları için vazgeçilmez bir oyuncaktır. Hartama bir çiviyle delinir ve bu

delikten bir iple bağlanır. İpinden tutulan hartama bir süre çevrilir çevrildikçe araba gürültüsü sesi çıkarır.(KK: 127).

Bez Bebek: Bez bebek kız çocukları için yapılan bir oyuncaktır. Evdeki eski kumaşlar ya da yün biz bezin içine doldurulur ve bez dikilir. Daha sonra boğaz kısmı iple sıkılır. Kafa kısmına iğne iple göz, kaş, ağız ve burun eklenir. Yine iğne ve iple saçlar dikilir. Bebeğin kolu ve bacak içinde küçük kumaşların içi yüz le ya da eski kumaşlarla doldurulur. Bunlarda kol ve bacak kısmına dikilir.

Tahtadan Araba: Tahtadan araba erkek çocukları için yapılan bir oyuncaktır. Tahta parçalarıyla bir kamyon vb. arabalar yapılır. Tahtalar birbirlerine çiviyle sabitlenir. Tekerlekler de eklenir. Oyuncak araba yapımı bir odunun yontulmasıyla da yapılmaktadır. Kimi zaman bu tahta arabalara tel de takılırdı ve çocuklar öncen yürüyüp tahta arabalarını telle çekerlerdi. Erkek çocukları biraz büyüdükten sonra bu tahta oyuncak arabaları kendileri de yapabilmektedir.

Kuş Lastiği: Kuş lastiği için öncelikle bir ağaçtan “y” şeklinde bir dal kesilir. Bir lastik bu odunun “y” kısımlarını uçlarına bağlanır. Bu lastiğin orta kısmına bir deri eklenir. Bu kısma taş koyulur lastik bu kısımdan tutularak geri çekilir ve sonra taş fırlatılır. Bu taşla erkek çocukları kuş, kertenkele gibi hayvanları öldürmeye çalışır (KK: 127).

Tahtadan Tabanca: Tahtadan tabanca da erkek çocukları için yapılan bir oyuncaktır. Uygun tahta parçaları birleştirilerek tabanca şekli elde edilir. Uygun bir odunun yontulmasıyla da tabanca şekli elde edilir (KK: 127).

Kızak: Kızak eskiden tarlalara inek gübresi taşımaya yarayan bir çeşit yük aracıdır. Çocuklar için bu kızaklardan esinlenerek yapılan küçük kızaklar vardır. Genellikle üzerine bir çocuğun oturabileceği büyüklükte bir tahta parçasının altına ya dört tane tekerlek yerleştirilirdi ya da bu tahtanın iki yanına alt kısmı kaymaya uygun şekilde yontulmuş iki odun çiviyle çakılırdı. Böylece çocukların biri kızak da otururken diğeri oturan çocuğu çeker ve böylece sırayla oynarlardı (KK: 127).

Ok ve Yay: *Esnek bi çubuk alurduk işte findık dalının gencini mesela. Unu u şekline getirür uçuna lastik bağlarduk u yay olurdu. Bi de ok yaparduk bi çubuğun ucunu sivriltürdük bıçakla yontarak. Ununla ok yay oyunu oynarduk işte* (KK: 128).

Kaval: *Ödü kızı diyuduk biz eskiden u ağacın gabuğunu çıkarıduk ondan mızıka yapıduk. Yeykin ağacının gabuğunu çıkarıp undan da uzun gine mızıka yapıyuduk. İşte çecik var ot, onun sapı delüklü undan gaval yapıyuduk* (KK: 128).

Düdük: *Genç fındık ya da kızılağaç dalının ödünü çıkarırdık undan da düdük yapardık. Öttürürdük boyuna (KK: 128).*

Kabaktan İnek: *Bi güccük gabağı alırdık una dört çubuk sokar inek diye onunla oynardık. İşte guyruk buynuz da yapardık çubukla (KK: 128).*

Bu oyuncaklar dışında geçmişte evdeki her eşya çocuklar tarafından oyuncak olarak kullanılabilirdi:

İki çubuğu alırdık elimize kılıç oynardık, süpürge den gitar yapardık, poşetten uçurtma yapardık (KK: 128).

Çocuklar kar yağdığında poşetleri kaymak için kullanmışlar, kolanla ip atlamışlar, salıncak kurmuşlar, bir ağacın dalını kesip oyuncak bebek yapmışlar, eski pillerden bardak, çamurdan ev, araba vs. yapmışlar, eski eşyaları da oyuncak olarak değerlendirmişlerdir.

3.2.2. Değerlendirme

Çocukların, kendini kanıtlama, doygunluk sağlama ve eğlenme aracı olarak kullandıkları “çocuk oyunları, çocukların yetişkinlerin dünyasına katılmalarını sağlayan bir yoldur” (And, 1979: 43). Çocuk oyunlarının çocuklar üzerinde birçok işlevi vardır:

a- Oyunlarda kullanılan oyuncakların çocukların etraftan kolayca temin edebileceği tarzda oyuncaklar olduğu görülmektedir. Geçmiş dönemlerde insanların alım gücünün daha az olması, şehirleşmenin bu kadar yaygın olmaması ve şehre ulaşımın daha zor olması gibi sebeplerle oyuncakların genellikle çocukların kendileri ya da büyükleri tarafından yapıldığı görülmektedir. Oyuncaklarını kendi yapan çocukların el becerileri, yaratıcılıkları ve zekaları bu yönde gelişmektedir. Oyuncak çocuğun büyüğü tarafından yapıldığında ise çocukla aile büyüğü arasında samimiyeti ve dayanışmayı artırmakta ve çocuğun güven duygusunu pekiştirmektedir.

b- Oyuncak yapımında genellikle tahta, bez, taş gibi etrafta en kolay ulaşılan malzemelerin kullanıldığı görülmüştür. Oyuncak yapımında bizzat rol alan çocuk böylece doğayı tanımakta, malzemelerin kullanım alanını öğrenmekte, yeteneklerini ve ilgililerini anlayabilmektedir.

c- Oyunlar genellikle kalabalık gruplar halinde oynandığı için erken yaşta sosyalleşen bu çocukların iletişim yeteneği, paylaşım duygusu, kurallara uyma yetisi gelişmektedir. Böylece çocuk yetişkin bir birey olduğunda toplumla uyum içinde yaşaması kolaylaşmaktadır. “Çocuk oyun içinde hakkını ararken, kendini savunurken duygu ve düşüncelerini en inandırıcı ve samimi bir şekilde karşısındakilere anlatmaya çalışır. Bu vesile ile çocukların vücut dilini kullanma ve başkaları

karşısında / yanında duruma göre nasıl konuşmaları gerektiğine dair konuşma becerileri gelişir” (Gökşen, 238: 2014).

d-Çoğu oyunun içinde yer alan tekerlemeler ve sayı saymalar erken yaşta oyunlarda yer alan çocukların dil gelişimini, sayı sayma becerisini eğlenceli bir şekilde öğretmektedir.

e. Genellikle açık alanlarda oynanan oyunlardaki koşma, yürüme, atlama gibi hareketler çocuğun sürekli hareket halinde olmasını sağlarken çocuğun kas gelişimi olumlu yönde etkilemekte ve çocuğun hem fiziksel hem de ruhsal olarak güçlü bireyler olmasını sağlamaktadır.

f- Oyunların temelinde yatan gelenek, inanç ve düşünce her toplumun kendi kültürünü yansıtır. Geleneksel Türk çocuk oyunları da Türk kültürünün en büyük taşıyıcılarındandır. Küçük yaşlardan itibaren oyunların içinde yer alan çocuk kendi kültürünü erken yaşlarda tanır, benimser ve yetişkin bireyler olduğunda ait olduğu topluma yabancılik hissetmez. Kültürün sonraki nesillere aktarılmasında da öncü olur.

g- Oyunda birbirleriyle sürekli etkileşim halinde olan çocuklar kendi içlerinde olumsuz davranışları yererek, olumlu davranışları ise destekleyerek doğruyu ve yanlış ayırt etmeyi öğrenirler. Çocuk kendi davranışlarına diğer çocukların tepkisi doğrultusunda şekil verir. Böylece çocuk ahlaki değerlere sahip bir birey olarak yetişir. Ayrıca aynı oyuncuğu paylaşan çocuklar paylaşım duygusunu yaşar ve yetişkin birey olduklarında da bu davranışlarını devam ettirirler.

h- Oyunun kurallarını belirleyen, haksızlık yapanı cezalandıran, kazananı ödüllendiren çocuklar liderlik vasıflarını erken yaşlarda kazanır. Kendi ayakları üzerinde durabilen, doğruları ve yanlışları ayırt edebilen bireyler olarak yetişirler.

ı- Rol yapmaya dayalı evcilik gibi oyunlar çocuğun empati yeteneğini geliştirmekte ve karşındakini kolay anlayabilen bireyler olarak yetişmesini sağlamaktadır.

i- Ev ortamında aile bireyleri arasında oynanan oyunlar aile içi sevgi, saygı bağını kuvvetlendirmekte aidiyet duygusunu yaşamış sevgi ve saygı dolu sağlıklı bireyler olmasını sağlamaktadır.

Çocuk oyunları çocukların hem ruhsal hem de bedensel gelişimine olumlu katkılar sağlamakta, çocukların kültürüne bağlı ve kültürü sonraki nesillere taşıyan bireyler olarak yetişmesini sağlamaktadır.

Yörede büyüklerin oynadığı oyunlar da mevcuttur. Büyük oyunları da tıpkı çocuk oyunları gibi teknolojiyle beraber yok olup, unutulmaya yüz tutmuştur. Büyüklerin eski dönemlerde boş

vakitlerini eğlenerek geçirmek için oyunlar oynadığı görülmektedir. Elektriğin olmadığı zamanlarda, uzun kış gecelerine misafirliğe giden kadınlar ve erkekler oyunlar oynayarak eğlenmişlerdir.

Günümüzde geleneksel çocuk ve yetişkin oyunlarının teknolojinin gelişmesi, şehir yaşamının artması gibi sebeplerle azaldığını görmekteyiz. Teknolojik imkânları olan çocukların genellikle sanal oyunlar oynaması günümüz çocuklarının hareketsiz bir yaşam sürdürmesine, arkadaş ortamından uzaklaşıp yalnızlaşmasına yol açmıştır. Günümüzde sosyal ve bedensel aktivitelerden uzaklaşan çocuklar hem ruhsal hem de fiziksel olarak daha olumsuz koşullarda yetişmektedir.

3.3. Halk İnanışları

Türk Milleti'nin, tarihin derinliklerine kadar uzanan bir mazisi ve bu maziyi dolduran çok hareketli bir hayatı vardır. Türkler, hiçbir zaman kendi kültürlerini unutturacak bir kültür asimilasyonu seviyesinde olmadığı içindir ki, millî benliklerini bu güne kadar önemli ölçüde muhafaza edebilmişlerdir (Çelik, 1999:1).

Halk inançları her ortamda yaşarlar, şekil değiştirirler; ama anlamını yitirmeden yeni adlar altında kabul edilmiş olan resmî dinler içinde varlıklarını sürdürürler (Ünal, 2004: 43).

Bâtıl itikat, bâtıl inanış, yanlış inanış, boş inanış ve hurafe gibi kavramlarla da ifade edilen (Boratav, 1973:8). Halk inanışları “toplum tarafından kabul edilmiş ilahi bir dinin bilinen hükümleri ve öğretileri dışında kalan, fakat halk arasında yaygın bir şekilde yaşayan, itibar gören ve nesilden nesle (sözlü gelenek yoluyla) aktarılan itikatlar ve inanmalardır (Şişman, 2000: 472).

Evrensel dinlerden her hangi birini kabul etmiş olan milletlerde, kabul edilen dinin bildirdiklerinden başka bir takım inanç ve uygulamalara halk inançları denilir. Halk inançları her ortamda yaşarlar, şekil değiştirirler, ama anlamını yitirmeden yeni adlar altında, kabul edilmiş olan resmî (ya da kitabî) dinler içinde varlıklarını sürdürürler. Halk inançlarına sistematik olarak halk dini adını verebiliriz, çünkü söz konusu topluluk, kabul etmiş olduğu evrensel dini, kendi anlayış ve yorumlama yeteneği ile yeniden şekillendirip kendi kültürel dünyası ile yaşamaktadır (Ünal, 2004: 43).

Orta Asya'dan gelip Anadolu ve Rumeli'ye yerleşen Türkler, kendi kültürlerini de yeni coğrafyaya taşıdı. Anadolu coğrafyası, birçok uygarlığın, din ve inanç sistemlerinin bulunduğu kültürlerin ortak kaynağı olmuştur. Türk kültürü, İslamiyet ve Anadolu kültürüyle tanışınca yaşama bakış ve değer yargıları yeni bir içerik ve nitelik kazandı (Artun, 2001:5). Tarihi süreç içerisinde Asya, Avrupa ve Afrika'da 55 milyon kilometre karelik alanda (Üçüncü, 2014: 1056) varlık gösteren Türkler Müslüman olduktan sonra da yeni dinlerine ters düşmeyen eski inanışlarını devam

ettirmişlerdir. Bazı inanışlara İslâmî bir kılıf verilse de halk inanışlarının büyük bölümü mitolojik dönemlerden izler taşır.

“Türk Halk İnanışları, Türklerin tarih sahnesine çıktıkları günden bu güne kendi iç kültürel dinamiklerinden doğan ana inanç sistemi ile bu süreç içerisinde karşılaştığı kültür, kabul ettikleri din ve yaşadıkları coğrafyanın katkısı ile oluşturdukları inanışlardır. Kökeni ne olursa olsun halk tarafından kutsallığına inanılan ve kendisinde kutsal ve koruyucu bir güç olduğu kabul edilen her nesne; bitki, taş, su, ay, yıldız vs. halk inanışlarında inceleme/araştırma konusu olur” (Güngör, Köylü, 2014: 1).

Halk inanışları, tarihi süreç, sosyolojik olaylar ve değişik inançlar bağlamında gelişmekte ve devam etmektedir. Genel olarak telkin, tebliğ edilme ve anonim olarak ortaya çıkan halk inanışları, millilik, bağlayıcılık, meçhuliyet, ortaklık, değişmezlik ve süreklilik gibi özelliklere sahiptir (Çelik, 1995: 17-22).

Anadolu’da anlatılan menkıbelerde, efsanelerde, yatur, türbe ziyaretlerinde, mevsimlik törenlerde, hayatın geçiş dönemi inanç ve pratiklerinde vb. birçok eski inanç bütün canlılığıyla yaşamaktadır. Yaşayan inançların kökeni konu edildiğinde Anadolu kültürünü besleyen, Türklerin İslamiyet öncesi inanç sistemleridir (Artun, 2002:5). Türklerin dini hakkındaki ilk bilgiler bize Çin kaynaklarından intikal etmiş bulunmaktadır. Çin hükümdarlarının Hun Hakanı Mete Han’a yazdığı mektuplar bir yana bırakılırsa bunların içinde en önemlisi Vey-şu ve Suy-şu adı verilen yıllıklardır. Ayrıca Çinli seyyâhlar tarafından kaleme alınmış bulunan seyahatnâmeler, özellikle de Çin elçisi Wang-Ti’nin Uygur Seyahatnamesi’ni zikretmek gerekir (Günay, Güngör, 2009: 44-51).

Çin kaynaklarından sonra Türklere ait eserler Türk inanç sistemi hakkında bilgiler verir. “Bengü Taş Yazıtları’nda Türkler inançlarla ilgili bilgilere de yer vermişlerdir. Bu yazıtlarda, Kök Türk inanç sisteminde yaratıcı, kılıcı, kut, küç, ülük, bilik verici yüce varlık Tengri her şeyin üstünde olarak görülmektedir. Kök Tengri (gökyüzü, yahut mavi gök ve yağız yir, kara yer veya toprak yahut yer altı), yir-sub (yer ve sular yani yeryüzü) tengri tarafından kılındığı, yaratıldığı iduk kabul edilir ve kutlanır. Bu düşünce tarzı günümüzde “Yaradılanı severiz, yaradandan ötürü.” mısrasında bile yaşamaktadır” (Kalafat, 1999 a: 13).

Kült, yüce ve kutsal olarak bilinen varlıklara karşı gösterilen saygı ve onlara tapınma anlamına gelmektedir. Bu saygı ve tapınış, duayı, kurbanı, dinsel tören olan belli ritleri gerektirmektedir. Tapınaklar, toplantı evleri, kutsal olarak bilinen alanlar, tepeleri mağaralar ve nehirler kült olarak kullanılmıştır. Kültü uygulayan, topluluğu yöneten bir başkan vardır. Kültün uygulandığı bayram ve tören için belli zamanlar seçilmekte ve kült araçları bulundurulmaktadır (Artun, 2011: 20).

Eski Türklerde Gök Tanrı dini hâkimdi. Gök Tanrı bozkır kavimleri inancında tek yaratıcı olarak görünmekte ve din sisteminin merkezinde yer almış bulunmaktadır. Hunlar, Tabgaçlar, Göktürkler ve Uygurlar gibi tarihi Türk topluluklarında, kurbanlar sunulan kutsal varlıkların başında ve hepsinin üstünde geliyordu. Tanrı tam iktidar sahibi idi. Aynı zamanda “semavî” mahiyeti haizdi (Kafesoğlu, 1980: 55-56).

Gök tanrı kültü, tabiat kültürünün bir parçasını teşkil eden göğün zamanla tabiat kültüründen ayrılmasıyla ortaya çıkmıştır. Nitekim eski çağlarda, her şeyin üstünde ve her şeye hâkim görünen göğün, Asya bozkırlarında yaşayanlara tanrı sayılması normaldi. Zaman geçtikçe tanrı kavramı maddi gökten ayrılmış, her şeye hâkim mutlak bir varlık şekline dönüşmüştür. Bu gök tanrı her şeyden önce, Türk milleti perişan olmasın diye tahta hükümdar çıkaran, Musevilerin Yehova’sı gibi, milli bir “Türk tanrısı” olarak görünüyor. Bu, insanlara iyi yolu gösteren, onları ödüllendiren veya cezalandıran, benzeri olmayan yüce ve tek bir varlıktır (Ocak, 1983: 29-32).

Eski Türk zümreleri arasında en köklü ve en eski inançlardan birinin “atalar kültü” olduğu söylenebilir. Hemen hemen bütün kuzey ve Orta Asya kavimlerinde bulunduğu görülen ve ataerkil aile yapısının bir sonucu olarak değerlendirilen atalar kültü, tarihi iyi bilinen en eski Türk topluluklarından Hunlar zamanında tespit edilmektedir. Hunlarda yılda bir kere düzenlenen merasim ile ataların ruhlarına kurban kesilirdi. Orhun Kitabelerinde, özellikle Bilge Kağan kitabesinin sonunda atalar kültürüne işaret eden satırların bulunması, bu kültürün Göktürklerde de varlığını göstermektedir. Bu kültür, genel olarak atanın bizzat kendisine tapma mahiyeti taşımaz, sadece onun öldükten sonra ailesine yardım edeceği inancından doğan korku ve saygı karışık bir uygulamalar bütünüdür (Ocak, 1983: 26, 27). Bugün hâlâ Anadolu’da varlığını sürdüren “evliya”, “dede”, “baba” inançlarının kökeni atalar kültürüne bağlanabilir (Artun, 2002: 6).

Eski Türklerde, doğa inançlarına, Orhun Kitabeleri’nde “yer-sub” şeklinde rastlanmaktadır. “Şamanizm öncesi Türk inançları içinde “tabiat kültü” önemli bir yer işgal etmiştir. Eski Türklerle göre bütün tabiat bugün ruh diye ifade edebileceğimiz gizli güçlerle doluydu. Dağlar, tepeler, ağaçlar ve kayalar hissedilen, işiten, iyilik veya kötülük yapabilen varlıklardır; daha doğrusu bunları yapan onlardaki gizli güçlerdi. Bundan da anlaşılacağı gibi eski Türkler bu varlıkların bizzat kendilerine değil, işte bu gizli güçlere takdis hissi beslemiş ve korku, minnettarlık, saygı karışımı bir tavır takınmışlardır. Göğün kendisi de Türklerde tabiat kültürünün bir parçası olarak görülmekte ve gök tanrı kültüründen ayrı tutulmaktadır. Buna bağlı olarak güneş, ay ve bütün yıldızlar tabiat kültürünün unsurlarıdır” (Ocak, 1983: 27-29). Türklerin dini tarihinde yer-su ruhlarının en önemli mümessili dağdır.

Türklerde dağ kültü, Gök Tanrı kültü ile ilgili bir kültür olmuştur. Hunların eski vatanı olan Yeni-si-şan yahut Şan-sin-şan sıra dağlarındaki Han-yoan Dağı Hunların her yıl Gök Tanrı’ya kurban kestikleri dağdı (İnan, 2000: 48-49). Kutsallığın görüldüğü canlı varlıkların biri de ağaçtır.

O bitkileri, hayat ve ölümün sırlarını gösterir. Belirli ağaçların kutsallığı inancı, insanları bir ağaç ruhunun bulunduğu kanaatine götürmüştür. Ağaç mitolojinin ve ahir zamanın en sevilen sembolüdür. Pek çok kültürde hayat ağacı tasavvuru yaygındır. Hayat ağacının özelliği köklerinin yukarıya, dallarının aşağıya doğru oluşudur (Sarıkçıoğlu, 2011: 55-57).

Türklerde önemli kültlerden biri de “ateş kültü” dür. “Türklerin arasında ateşin gökten indiği inancı yaygındır. Özellikle kötülüklerinden şüphe edilenler için ateş, Türklerde bir temizleme aracı olarak düşünölmekteydi. Mesela Yakutlarda, ava çıkmadan önce, yakılan ateşin üzerinden atlamak suretiyle veya tütsüleme yoluyla elbiselerini ve silahlarını temizleme âdeti mevcuttur” (Günay, Güngör, 2009: 76-77).

Ateş, su, dağ gibi kültler dışında hayvan kültü de Türklerde yaygındır. En çok avcı halklarda görölen hayvan kültü, hayvan ile insan arasındaki dinsel ve büyösel bir ilişkinin çevresinde toplanmıştır. Geçimlerini avcılıktan, balıkçılıktan ya da hayvan beslemekten sağlayan haklarda hayvanlar büyük bir önem kazanmış, bu önem giderek kutsal bir niteliğe bürünmüştür. Hayvan kültünün tipik örneklerinden biri de kuşkusuz Totemizm’de göröler. Totem hayvanı ile klan üyeleri arasındaki bağ hem akrabalık hem de mistik bir ilişkiyi içermekte ve bu ilişkiden bir kült doğmaktadır (Örnek, 1971: 96).

Türklerde kült denilince bahsedilmesi gereken bir diğör önemli kült de ölümler kültüdür. “Hem ölenin geri dönerek insanlara zarar verebileceği korkusu hem de anılmaya, yiyeceğe, giyeceğe vb. ihtiyacı olduğu inancı ölü kültünü oluşturan önemli etmendir. Bu iki yanlı duygu, yani korku ve sevgi, ölümleri gömme biçimlerini de etkilemektedir. Kimi yerlerde ceset hemencecik gömüldüğü, ıssız yerlere bırakıldığı, hatta vahşi hayvanların yemesine terk edildiği gibi kimi yerlerde de evin içine, avluya, köy meydanına gömölür ve mezarına yiyecek, içecek, giyecek vb. bırakılır. Bir sürü kültik ve ritüel özlü işlemin ve pratiğın uygulamasını da gerektiren ölü kültü çeşitli bölgelerde yerel özellikler göstermekle beraber, ana çizgisi bakımından aynıdır” (Örnek, 1971: 514).

İnsanlık tarihi boyunca, toplumun hayatında önemli bir yere sahip olan gök cisimleri ve tabiat olaylarıyla ilgili inanışlar oluşmuştur. Türk toplumu açısından bu inanışların oluşmasında sahip oldukları dini inanışların etkili olduğu bilinmektedir. Her halk inancının toplumda bir yansımalarının olduğu gibi gök cisimleri ve tabiat olayları ile ilgili halk inanışları da kendine farklı şekil ve biçimlerde bir karşılık bulmuştur. Türk toplumunun tabiat ve tabiattaki nesnelere ile iç içe olan bir millet olması, gök cisimleri ve tabiat olaylarıyla bağlantılı olarak oluşan inanışlarda etkili olmuştur. Zira toplumun günlük yaşamıyla birebir ilgili olan varlıklarla ilgili inanışlar, insan hayatında önemli bir yere ve öneme sahiptir veya bir amaca matuftur (Kalafat, 1996: 2).

Totemciliğın, Orta Asya Türkleri arasında da yerleşmiş olduğunu gösteren birçok kayıt bulunmaktadır. Bunların başında, kimi yaratıkların ya da nesnelere totem olarak kabul edilmiş

olması gelmektedir. Totem, topluluğun geldiği, türediği kabul edilen kutsal varlıktır. Topluluğun atası sayılır. Totemi oluşturan insanlar, tek bir aile ve kan kardeşi sayılır (Tezcan, 1996: 115). Genel olarak totem, hayvan ya da bitkiyle topluluk üyesi arasında bir akrabalık ilişkisi kurulur. Bu ilişki mitolojiyle de desteklenerek kuşaktan kuşağa aktarılır. Türklerin kurt neslinden ve kayın ağacından geldiği inancı buna bir örnek olarak verilebilir. Böylece bitki ve hayvana aktarılan kutsallık sayesinde, doğa, kutsal olan ve kutsal olmayan olarak ikiye ayrılır (Artun, 2011: 4).

Şamanizm genel olarak kendisine “şaman” veya “kam” denilen ve doğuştan gelen hususi birtakım kudretlerle mücehhez olup şiddetli bir psikopat kabiliyete ve güçlü bir kişiliğe sahip bulunan bir şahsın etrafında dögümlenen bir dinî-sihri sisteme denmektedir. Şaman kelimesi, daha çok modern Batı literatüründe kullanılan bir kelime olup asıl kelime kamdır. Kam sanıldığı gibi tam anlamıyla ne bir büyücü ne de bir hekimdir. Bu yetenek ve özelliklerden bazıları onda mevcuttur. Ama kam hiçbir zaman kötülük anlamında büyü yapmaz. Şamanizm’in eski Türkler arasında tarihlerinin ilk zamanlarından beri mevcudiyeti meselesi, bugüne kadar ispatlanamamıştır (Ocak, 1983: 70).

Şamanlığa mensup kimselerin fikrinde dünya bir sürü katlardan ibarettir. Fakat bunların kuruluşu hakkında onlar kafalarını fazla yormazlar. Böyle bir düşünüş, hiç şüphesiz, yüksek bir yere çıkan dağlıların gözleri önünde kat kat yükselen dağlardan alınmıştır. Bu katlar muayyen bir şeyle birbirinden ayrılmıştır. Çünkü şaman, büyü esnasında bir kattan diğerine geçmek için oldukça büyük kuvvet sarfına mecbur kalmaktadır, bu şekilde kuvvet sarfını ise her zaman bir gürültü takip eder. Yukarıdaki on yedi kat, ışık âlemi olan semayı ve aşağıdaki yedi veya dokuz kat da karanlıklar âlemini meydana getirirler. Sema katları ile aşağıdaki dünyanın katları arasında, insanoğullarının oturduğu yeryüzü vardır. Böylece yeryüzü üzerinde yaşayan bütün insanlar ile birlikte, zikredilen her iki dünyanın tesiri altında bulunur (Gömeç, 1998: 42).

Falcılık ve büyü de Şamanizm’in başlıca öğelerinden biridir. “Büyü Başlıca insancıl durum ve eylemleri söz konusu etmektedir; av avlama, bahçeye bakma, balık tutma, ticaret, aşk, hastalık, sağlık” gibi doğaya yönelmekten daha çok, insanın doğa ile olan bağına ve bunu etkileyen insancıl eylemlere yönelmektedir. Büyü tanrısal olanla ve öte dünya ile çok az ilgilenir. Tanrıya yaklaşma, tanrı gerçeğini tanıma, günahlardan sıyrılma gibi dinsel istekler büyü yoluyla karşılanamaz. Büyünün çabası çocuğa, mala-mülke, iyi ürün almaya, zararlı etkileri uzaklaştırmaya, insanlar iyilik ya da kötülük etmeye, yani dünyasal şeylere yöneliktir; uygulandığı teknik, bilimsel doğruluğu kanıtlanmış, güvenilir teknik bilginin sınırlarını aşmaktadır” (Örnek, 1971:133-134). Fal Eski Türkçede “ırk” kelimesiyle ifade edilmiştir. Bugün bu kelime “ırk bakmak” fal bakmak anlamında Anadolu’da da kullanılmaktadır. Falcılar, fal açmak için kullandıkları nesneye göre muhtelif adlar alırlar. Hayvanların kürek kemiğine bakıp geleceği keşfedenlere “yogruncı”, koyun tezekleriyle fal açanlar “kumalakçı”, muhtelif şeylerden mânâlar çıkaran falcılara “ırımçı” denir. Şamanistler arasında fal anlamına gelen yaygın kelime tölge’dir (İnan, 2000: 151-152).

Animizm (canlılık, ruhçuluk). ise ölenlerin ebediyen dünyadan ayrılmadıkları, bunların ruhlarının cenazenin çevresinde, ağaçlarda, bitkilerde ve giderek tüm doğada dolaştığı inancını ve böylece tüm doğanın canlı olarak algılanmasıdır. Psikolojik olaylarda olduğu gibi hayatla ilgili olayları da düşünen bir ruhun yönettiğine inanan sistemdir (Artun, 2005: 84). Canlılığın temel özelliklerinden biri olan büyü ve falın Türkler arasında da uygulandığı bilinmektedir. Animizmde ruhlar her şeye egemen oldukları için, hastalıklar ve karşılaşılan öteki kötülükler fena ruhların etkisi olarak kabul edilir. Bunların etkisinden kurtulmak için başvurulan yöntem sihir ve büyüdür. Bu yüzden büyü, animizmin tekniği ve stratejisi olarak nitelendirilmektedir. Büyünün esasını, kişilerde ve doğada var olan ruhsal gücü, birtakım sözler ve eylemlerle etkilemek oluşturmaktadır. Yüksek sesle veya makamla söylenen bazı sözlerin kötü ruhların etkisini gidereceğine, örneğin hastalıktan kurtulunulacağına inanılır. Kimi kez de, yağmur yağması güneş açması gibi gerçekleşmesi istenen olay taklit edilir. Bunun dışında, büyülü bir güce sahip oldukları sanılan bazı nesnelere de koruyucu araç, yani muska ya da nazarlık olarak kullanılabilir (Turan, 2000: 112-114).

Halk inanışları üzerine araştırmacılar tarafından çeşitli tasnifler yapılmıştır. Boratav halk inanışlarını şu şekilde tasnif etmiştir:

- 1- Evren üzerine inançlar
- 2- Güneş ve ay üzerine inançlar
- 3- Yıldızlar üzerine inançlar
- 4- Evrenin sonu ve öteki dünya inançları
- 5- İnsan ve insan vücudu ile ilgili inançlar
- 6- İnsanların cinsi ve yaşı ile ilgili inançlar
- 7- Irk ve soy çeşitlemeleri üzerine inançlar
- 8- Din ve mezhep ayrımlanmaları ile ilgili inançlar
- 9- Coğrafya ve ekonomik düzenlere göre inançlar
- 10- Yapılan iş ya da işlere göre inançlar
- 11- Tabiat olayları ile ilgili inançlar
- 12- Ermiş kişiler ile ilgili inançlar
- 13- Tabiatüstü güçleri olanlarla ilgili inançlar
- 14- Dağlar, kayalar, su kaynakları, göller ve ırmaklarla ilgili inançlar

- 15- Bitkilerle ilgili inançlar
- 16- Hayvanlarla ilgili inançlar
- 17- Dönüşümlerin çeşitleri ve onlarla ilgili inançlar
- 18- Cansız maddeler, eşyalar ve besinlerle ilgili inançlar
- 19- Konut ve barınaklarla (Ev, çadır vb.) ilgili inançlar
- 20- Maden kuyuları ve definelerle ilgili inançlar
- 21- Eski ulu yapılar ve örenler üzerine inançlar
- 22- Tabiatüstü varlıkların çeşitleri, işleri ve insanlarla ilişkileri üzerine inançlar
- 23- İşlerin nerede, ne zaman ve nasıl yapılacağıyla ilgili inanışlar
- 24- Sözlerin mahiyeti (dua ve beddua oluşu). ile ilgili inançlar
- 25- Kişi adlarının (adın verilmesinde göz önünde tutulan hususlar). ve lâkaplarla ilgili inançlar
- 26- Sayılarla ilgili inançlar
- 27- Uğur ve uğursuzlukla ilgili inançlar
- 28- Bereketle ilgili inançlar
- 29- Fal ve çeşitleriyle ilgili inançlar
- 30- Nazar ve nazardan korunmayla ilgili inançlar
- 31- Büyü, üfürük, afsun vb. ile ilgili inançlar
- 32- Hastalıklarla (hayvan hastalıkları da dâhil) ilgili inançlar (Halk Hekimliği).
- 33- Saatlerle, günlerle, aylarla, mevsimlerle ve hava değişiklikleriyle ilgili inançlar
- 34- Yağmur ve soğuk hava şartları ile ilgili inançlar
- 35- Geçiş dönemi inançları
- 36- Dinî, millî ve mevsimlik bayramlarla ilgili inançlar (1973: 12-34).

3.3.1. Geçiş dönemleriyle İlgili Halk İnançları

3.3.1.1. Doğumla İlgili Halk İnançları

3.3.1.1.1. Doğum Öncesiyle İlgili Halk İnançları

Yeni gelinlerin üşütmemesi için yere çıplak ayakla basmamaları gerekir. Her zaman çorap giymeli ve soğuk suyla iş yapmamalıdır (KK: 88).

Çocuğu olmayan kadın için yedi evden ekmek toplanır ve çocuğu olmayan kadına yedirilir (KK: 88).

Çocuğu olmayan kadınlar yörede ün salmış hocalara götürülür. Hocalar kadınlara kısırlık muskası yazar (KK: 88).

Yörede çocuğu olmayan kadınlar ocaklara götürülür. Burada dualar edilir ve Allah'tan orada yatan evliyanın yüzü suyu hürmetine kendilerine çocuk vermesi istenir. Bulancak'ta Bayındır Köyü'nde yaşayan Emine Hanım ocağa gittikten sonra çocuk sahibi olduğunu şöyle anlatmaktadır: *“Ben evlendim yedi sene çocuğum olmadı, her şeyleri denedim olmadı, ben de umudumu kestim. Sonra kaynanam beni yaylada bir ocak var oraya götürdü. Orada dua ettim. Sonra çocuk başımdan gözümden yağdı, yedi çocuğum oldu”* (KK: 87).

Çocuğu olmayan kadının rahimlerinde üşütme gibi bir takım sorunların olduğu düşüncesiyle kadın sıcağa oturtulur. Bir kazanda başta ısırğan otu olmak üzere diğer bazı otlarla bir karışım hazırlanır ve kaynatılır. Çocuğunun olmasını isteyen kadın bu karışımın buharına oturtulur. Böylece rahimindeki problemlerin geçtiğine inanılır (KK: 193).

Çocuğu olmayan kadının rahimlerinde eğrilik olabileceği düşüncesiyle kadınlar ebelere götürülür ve ebeler masajla rahimi düzeltmeye çalışır. Bu şekilde hamile kalmanın mümkün olduğuna inanılır.(KK: 193).

Çocuğu olmayan kadın dikenden atlatılır. “Bazı böğürtlen dikenleri havaya doğru bir miktar uzadıktan sonra ağırlıktan dolayı ucu yere eğilir. Bu yere inen uç tekrar toprağa kök salar. İşte bu işlem eğilerek iki ucu toprakta olan dikenin altından geçerek yapılır. Şöyle ki: Çocuğu olmayan gelin sabah erkenden kalkarak çeşitli dualar okuyarak bu dikenin altından 3 kez geçer ve sonra eve döner. Bu şekilde çocuk olacağına inanılır. Bu işlemin diğer bir şeklide kökü açık olan ağaçların, iki ucu yerde ve ortası havada olan kök dallarının arasından geçmek şeklindedir.” (Özmenli, Gürsoy, Demir, 2013: 35).

Yine çocuğu olmayan kadının rahiminde üşütme olabileceği düşüncesiyle tuğla ısıtılır ve kadın üzerine oturur (KK: 193).

Hamilelik öncesi inanç ve uygulamalar daha ziyade kısırlık giderici inanç ve uygulamalardır. Hamilelik döneminde de bir takım inanç ve uygulamalar vardır. Hamilelik döneminde uygulanan

inanç ve uygulamaların temelinde önce çocuğun sağlıklı doğması, daha sonra çocuğun cinsiyetinin belirlenmesi vardır.

Hamile kalabilen ancak çocuğu yaşamayan kadınlarda “erüşüklük” olduğu düşünülür. Bu kadınlar her hamilelik başında hocaya götürülür ve çocuğunun yaşaması için muska yazdırılır (KK: 193).

Yörede hamile kadının çocuğunun cinsiyetini tahmin edebilmek için bir takım inanç ve uygulamalar vardır:

Eğer hamile kadının karnı öne doğru çıkık olursa çocuğun erkek, yana doğru çıkık olursa çocuğun kız olduğuna inanılır (KK: 42).

Hamile kadın odada yokken minderlerin birinin altına makas ve bıçak koyulur. Eğer kadın bıçağa oturursa çocuğu erkek, makasa oturursa çocuğun kız olduğuna inanılır (KK: 42).

Hamile kadının yüzü güzelleşirse çocuğun erkek olduğuna inanılır. Eğer kadının yüzü çirkinleşir ve lekelenirse kadının çocuğunun kız olduğuna inanılır. Kız çocuğunun annesinin güzelliğini aldığına bu yüzden de hamile kadının çirkinleştiğine inanılır (KK: 42).

Eğer bir önceki çocuğun burnunun üzerindeki damar belirginse sonradan doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (KK: 37).

Hamile kadın kocasının yemek zevkine yatkın olursa çocuk erkek olacağı düşünülür (KK: 37).

Hamile kadının bebeği çok hareketliyse çocuğun erkek olacağına inanılır.(KK:107).

Eğer hamile kadının canı tatlı çekerse çocuğun erkek, ekşi şeyler çekerse de çocuğun kız olacağına inanılır. Yörede kullanılan “Ye tatlıyı doğur Hakkı’yı, ye ekşiyi doğur Ayşe’yi” sözü bu inancı göstermektedir (KK: 37).

Doğum esnasında kadının önce suyu gelirse çocuğun kız, kan gelirse çocuğun erkek olacağına inanılır. Ayrıca sancısı çok olan kadının çocuğunun kız olacağına inanılır (KK: 48).

Hamile kadının çoğu davranışının doğacak çocuğu beden ve ruhen etkilediği düşünülür:

Hamile kadın ayva ya da elma yerse çocuğun güzel ve gamzeli olacağına inanılır (KK: 85).

Anne adayının çok şeftali yemesi bebeğin tüylü olacağını gösterir (KK: 85).

Hamile kadın çok acı yerse çocuğun huysuz olacağına inanılır (KK:93).

Hamile kadın ciğere dokunur ve elini vücudunun bir yerine sürerse bebeğin vücudunun o kısmında ciğere benzer bir leke olacağına inanılır (KK: 56).

Hamile kadın hamilelik boyunca sakız çiğnememelidir. Eğer sakız çiğnerse bebeğin ağzının akacağına inanılır (KK: 56).

Hamile kadının sevmediği birini hamileyken çok görmesi çocuğun o kişiye benzemesine yol açacağına inanılır. Bu durumu anlatmak için de hamile kadın sevmediği birini gördüğünde “yeriğinin azacağından” yani çocuğun o kişiye benzeyeceğinden korkar (KK: 56).

Hamile kadının kafasına gizlice tuz koyulur, tuz koyulduktan sonra kadın ilk olarak belden üstünde bir yere dokunursa oğlu olacağı, belden aşağı bir yerine dokunduğunda kızı olacağına inanılır (KK: 56).

Hamile kadının çocuğunun cinsiyetini anlamak için ateşe fındık atılır. Eğer fındık yanarken patlarsa çocuğun erkek olduğu düşünülür, eğer patlamadan sessizce yanarsa çocuğun kız olduğu düşünülür (KK: 56).

Hamile kadın herk herklerken (tarla kazarken) tarlada mavi boncuk bulursa kızı olacağına, çivi bulursa oğlu olacağına inanılır (KK: 56).

Kurban kesildikten sonra kellesi pişirileceği sırada kelleyi alt ve üst çeneden ikiye ayırmadan önce hamile olan iki kişinin çocuğunun cinsiyetini tahmin etmek için bir çeşit fal bakılır. Yanlarda bulunan iki kemik hamile iki kadının çocuğunu tahmin etmek için kullanılır. Sağ ve sol tarafa hamile kadının isimleri verilir. Sağ taraftaki kemik orası için niyet edilen kadının çocuğunun cinsiyetini, sol taraftaki kemik de sol taraf için niyet edilen kadının çocuğunun cinsiyetini belirtmektedir. Kelle ikiye ayrıldığında eğer kemikte et ya da sinir kalırsa çocuk “saçlı” olarak düşünülür ve cinsiyetinin “kız” olduğu tahmin edilmektedir. Eğer kemikte herhangi bir kalıntı kalmamışsa bu çocuğun “saçsız” olduğunu göstermekte ve bu çocuğun cinsiyetinin erkek olduğu tahmin edilmektedir (KK: 103).

Hamile kadının midesi çok bulanıyorsa çocuğun saçlarının gür olacağına inanılır (KK: 103).

Anne ve baba adayı hamilelik boyunca hiçbir canlıya zarar vermez. Eğer zarar verirlerse çocuklarının da zarar göreceğine inanılır (KK:103).

Hamile kadının eşi tavuk keserse doğacak çocuğun sesinin tavuk gibi çıkacağına inanılır (KK: 103).

Anne adayı hamilelikte tavuk derisi yerse doğacak çocuğun cildinin tavuk derisi gibi pürüzlü olacağına inanılır (KK: 103).

Anne adayı hamilelik boyunca cenazeye gitmez. Eğer giderse çocuğun renginin soluk olacağına inanılır (KK: 103).

Bebeğin anne karnında hareket ettiği ilk an anne kimi gördüyse çocuğun ona benzeyeceğine inanılır (KK:103).

Hamile kadın hamilelik boyunca saçlarını kesmez. Eğer keserse çocuğun ömrü kısa olacağı düşünülür (KK:119).

Hamile kadın hamilelik boyunca camış (manda) eti ya da yoğurdu yememelidir. Eğer yerse çocuğun geç doğacağı düşünülür (KK:119).

Aşererken alabalık yiyen kadının çocuğunun çilli olacağına inanılır (KK: 119).

Hamile kadın gittiği bir yerden çiçek kopardığında o çiçeği vücudunun herhangi bir yerine sürdüğünde çocuğun orasının benli olacağı düşünülür (KK: 119).

Hamile kadın ciğer doğrarken elini vücuduna sürerse çocukta ciğer izi kalacağına inanılır (KK:119).

Hamile kadın ceviz yerse çocuğunun zeki olacağına inanılır (KK: 119).

Çift yaşında sünet olan kişilerin çocukların kız olacağına inanılır (KK: 119).

Gebelikte gece aynaya bakılmaması gerektiğine inanılır. Bakılırsa korkuya sebep olacağı düşünülür (KK: 119).

Hamile kadın zeytin yerse çocuğun siyah gözlü olacağı düşünülür (KK:119).

Hamileyken dikkatle yılan inceleyen veya öldürenlerin çocuğunun dilini yilandili gibi olacağına inanılır (KK: 121).

Hamile kadın ne isterse verilmesi gerektiğine inanılır. Yoksa vermeyen kişinin en değerli eşyalarına zarar geleceği düşünülür (KK: 121).

3.3.1.1.1. Doğum Anı ve Sonrası İle İlgili Halk İnançları

Doğum sonrası inanç ve uygulamaların bir kısmı anneye ilgilidir:

Kadın doğum yaparken içeri kız girerse onun kıyafetinin bir yeri sökülür. Bu uygulamayla doğumun kolay olacağı düşünülür (KK: 7).

Kadın doğum yaparken içeri giren kadın “ben geldim sen de gel” diyerek kadının sırtını sıvazlar ve kapının eşğine gelip ayağıyla vurur. Bu işlemi üç kere tekrarlar, böylece doğum kolaylaşacağı düşünülür. (KK: 7).

Doğum anında anne ne dua ederse kabul olduğuna inanılır (KK: 7).

Emziren kadını saçlarını dağınık bırakırsa sütünün çok olacağı düşünülür (KK: 7).

Emziren kadın bir yiyecek gördüğünde ondan tatmalıdır. Yoksa sütü gider. Buna “süt umması” denir. “Sütün umar” derler (KK: 7).

Yeni doğan bebeğin eş burkunu ini saklarlar ilerde bi gün yara ya da bişey olduğunda oraya sürerler (KK: 7).

Loğusalıkta yüzünü beyaz mendille silersen yüzün beyazlaşacağına inanılır (KK:7).

Lohusa kadına sevebileceği yemekleri getirmenin çok sevap olduğuna inanılır. Bebek görmeye gelen yakınlar bebeğe hediye getirilerken anneye de yiyecek türünden hediyeler getirir (KK:7).

Doğumdan sonra “bebeğin eşi” ve “göbek kordonu” toprağa gömülür. Özellikle göbek kordonuyla gömülmesiyle ilgili inançlar yörede fazladır. Bebeğin göbek bağı genellikle okul ya da cami avlusuna gömülür. Böylece bebeğin okumayı seven biri olacağına inanılır. Eğer göbek bağı evde bırakılırsa bebek büyüdüğünde gezmeyi sevmeyen biri olur. Göbek bağı çok uzağa gömülürse bebek büyüdüğünde eve barka girmeyen, sürekli gezen biri olur. Bebeğin göbek bağını kesen kişiye benzeyeceğine olan inançtan dolayı göbeğini kimin kestiğine önem verilir (KK: 193).

Eğer bebek kız doğduysa ve bir sonraki bebeğin erkek olması isteniyorsa bebeğin eşi hemen ters çevrilir. Böylece sonraki bebeğin cinsiyetinin farklı olacağına inanılır (KK: 15).

Kız çocuklarının becerikli olması için göbeği eğerceğin üstünde, erkek çocuklarının göbeği de baltanın üstünde kesilir (KK: 15).

Bebeğin doğumundan sonra altı ay içinde tırnağı kesilirse bebeğin hırsız olacağına inanılır (KK: 15).

Yeni doğmuş kırklı hanımlar bir araya gelirse iğne değiştirir. Şer olaylardan bebekleri muhafaza etmek için bu uygulama yapılır (KK: 15).

Çocuğun ilk dişi üstten çıkarsa işi rast gideceğine ve sözünü dinleteceğine inanılır (KK: 15).

Bebeğin beşiği boşken sallanmaz. Eğer sallanırsa bebeğin karnının ağrıyacağına inanılır (KK: 15).

Eğer komşunun ya da akrabalarından birinin kırkılık bebeği varsa iki bebek bir araya getirilmez. Birinin diğerine basacağına inanılır. Basık olan çocuk kolay hastalanır, çelimsiz olur (KK: 9).

Yeni doğan bebeklerin yıkanmasını doğduğu güne denk getirmenin iyi olmadığına inanılır. Kız bebeğin doğduğu gün yıkandığına gelinliğinin yakışmayacağı, erkek bebeğin de doğduğu gün yıkandığında damatlığın yakışmayacağına inanılır (KK: 9).

Bebeği nazardan korumak için nazar boncuğu takılır. Daha eski dönemlerde nazar boncuğu yerine tavuk dışkısı bir beze sarılıp bebeğin yanına yerleştirilirdi (KK: 189).

Uyuyan bebeği izlemenin günah olduğuna inanılır (KK: 189).

Uykusunda gülümseyen bebeklerin melekleri gördüğüne inanılır (KK: 189).

Bebeğin üzerinden geçilmez. Geçilirse bebeğin boyunun kısa olacağına inanılır (KK: 9).

Çocuğu doğduktan sonra kısa sürede ölen aileler yedi Mehmet'ten kumaş toplar. Bu kumaşlardan yedi parça elbise diker ve çocuğa giydirir. Böylece çocuğun yaşayacağına inanılır (KK:116).

Bebek yürüme çağı geldiği halde yürüyemiyorsa cuma günü, namaz çıkışı camiden ilk çıkan kişi tarafından bebeğin ayağına bağlanan "ayak bağı" denilen ip kesilir. Böylece bebeğin iki üç gün içinde yürüyeceğine inanılır (KK: 116).

Konuşma çağı geldiği halde konuşamayan çocuğun ağzına kuş sokulur. Böylece çocuğun konuşmayı daha hızlı öğreneğine inanılır (KK:116).

Bebek doğduktan sonra özellikle kız çocuklarının güzel olması için bir takım uygulamalar yapılır. Bebeğin kalem kaşlı olması için kaşına kalem sürülür. Bebeğin tüylü olmasını engellemek için annesi sütünü bebeğin yüzüne sürer (KK: 116).

Bebeğin burnu geniş olmasın diye sıkılır (KK: 116).

Bebeğin kırkı çıktığında akan suya fasulye koyulur. Fasulye şiştikçe çocuk kilo aldığı düşünülür (KK:107).

Gece uyuyan çocuğun babasını gündüz uyuyan çocuk annesini sevdiği düşünülür (KK:116).

Çocuk doğduğu ilk gün çocuğun tok gözlü olması için o evde bir şeyler yenilmesi gerektiğine inanılır. (KK: 188).

Kırklıyken anne yumurta yerse çocuğun gamzeli olacağı düşünülür (KK:188).

Çocuk boyu uzun olsun diye ayağından tutulup sallanır (KK:188).

Bebeğe ilk beyaz giydirmek iyi olduğu düşünülür (KK:188).

Çocuk tok gözlü olsun diye kırkı çıkarken durulama suyuna altın atılır, misafirlige gidip yumurta alınır (KK:15).

Çocuk evcil olsun diye göbek bağı dolap ya da sandık içine saklanır, akıllı olması için de okul bahçesine gömülür (KK: 20).

Çok ağlayan çocuklara nazar değdiğine inanılır. Çocuğu dua okumayı bilen bir büyüğü okur (KK: 20).

Çocuğa verilen ad bir kulağına ezan, diğer kulağına kamet okunarak söylenir (KK: 20).

Çocuğun üstünden atlanmaz, atlanırsa boyu kısa kalacağına inanılır (KK: 20).

Kahve içen oğlan çocuğunun bıyıkları çıkmaz köse kalır diye düşünülür (KK: 20).

Kahve içen kız çocuğunun kararacağına inanılır (KK:187).

Yeni doğan bebeğin eline iyi huylu olsun ve iyi okusun diye kalem tutturulur (KK:187).

Çocuk avucunu çok sıkarsa, büyüyünce cimri olacağına inanılır (KK:187).

Küçük çocuğun ayak tabanından öpüldüğünde erken yürüyeceğine, dudağından öpüldüğünde erken konuşacağına, ensesinden öpüldüğünde inatçı olacağına inanılır (KK: 178).

Küçük çocuk eğilip bacaklarının arasından bakarsa eve misafir geleceği düşünülür (KK:175).

Geceleri altına kaçırın çocuğa kesilen hayvanların dalağı yedirilir (KK: 173).

Çocuklar yere çubuk sokarsa yağmur yağacağı söylenir (KK: 173).

Ziberi'de Akbudak köyünde huykesen var. Mesela ufak bebekler, huysuz bebekler oraya götürülür. Orada namaz kılınır, dua okunur. Oraya bir çaput bağlanır, bir kazık çakılır, huyu burada kalsın diye. Oranın toprağından alınıp eve getirilir çocuk bu toprakla yıkanır, çocuğun huyu değişir (KK: 157).

Yürüyemeyen çocuğu ya dikenden atarlar ya da ahırın közmelinden atarlardı eskilerden.(KK: 157).

Büyümemiş çocuklarımıza eskilerimiz bir domuz eğirme aşasının içinden aşağı bir sahana mum dökerlerdi. Urda ecünnü çarptıysa, ayaksa ayak başka bir şeyse bellü olurdu suyun içinde (KK: 152).

Çocukların dişi evin üstüne atılır. "İt dişim it pirinç gibi bit" denirdi (KK: 152).

3.3.1.2.1. Kırk Basmasına Karşı Önlemler

Bebek uyurken özellikle geceleri başucuna babasının gömleği bırakılır. Böylece al karısı bebeğe yaklaşamaz (KK: 148).

Bebek karanlık odada uyumamalıdır (KK: 148).

Eğer çocuk çelimsiz olursa o çocuğa al karısının uğradığına, çocukta "erüşüklük" olduğuna inanılır. Erüşüklüğün geçmesi için çocuk hocaya götürülür (KK: 148).

Bebeğin çamaşırları yıkanıp asıldıktan sonra gece dışarıda bırakılmaz (KK: 147).

Yörede tıpkı bebekler gibi kadınlar da kırk gün boyunca dikkatli olmalıdır. Yörede "Lohusanın mezarı kırk gün açık kalır." sözü bu durumun hassasiyetini göstermektedir.

“Kadın doğum yaptığı andan itibaren sağlığına çok dikkat etmelidir. Doğumdan sonraki ilk günlerde lohusa kadın su, ayran içmemeli hoşaf içmelidir. Loğusa kadın kırk gün dışarı çıkmamalıdır.” (KK: 141).

Yörede kırk güne kadar çocuğu al karısının öldüreceğine inanılır:

Büyücü çocuğu çalarmış. Ağzından ciğerini sökermiş (KK: 56).

İki lohusa kadın birbirini görürse sütleri birbirini keseceği düşünülür (KK: 56).

İki kırklı gelin yan yana gelirse birbirini basar. Basuk olanın çocuğu olmaz. O zaman araya odun koyulur. Gelin üç kere eğdürülür, galkdurulur.(KK: 56).

Bebeğin banyo suyu gelişigüzel dökülmez. Özellikle geceleri bu su dökülmemelidir (KK: 56).

Kırkı çıkmayan bebek özellikle geceleri dışarı çıkarılmaz, cenazeye götürülmez (KK: 56).

Lohusanın ve bebeğin yanına kötü cinlerden korunması için süpürge koyulur (KK: 56).

Lohusalık kırk gün devam eder. Kırkıncı gün anne banyo yapar ve başından aşağı kırk tas su döker. Böylece lohusalık dönemi sona erer (KK: 54).

Yeni doğum yapan kırklı garılar evde tek bırakılmaz. Albasar o gariyi, karartulanur. Bebek de yalnız bırakılmaz, ikisi de uyuyorsa hiç yalnız bırakılmaz (KK:54).

3.3.1.2. Evlenme İle İlgili Halk İnanışları

3.3.1.2.1. Düğün Öncesi İle İlgili Halk İnanışları

Genç kızlar fındık toplarkene yedi çift bi tek fındığı biriktürüp onu dizip gece yastuğunun altına geyduğu vakıt gece rüyasında evlence adamı görür (KK:54).

Bi elmayı bütün gine gabuğunu soyacan, bekâr gıca haber vermeden yastuğunun altına koyacan. U zaman gız gece rüyasında evlence adamı görür. Emme gızın haberi olmicek (KK:54).

Gelinin ayakkabısının altına genç kızlar adlarını yazar ve ilk olarak adı silinen kızın ilk önce evleneceğine inanılır (KK: 54).

Yanık yiyecek yiyen kişinin düğününde kar yağacağına inanılır (KK: 54).

Tava ve tencere dibi yiyen kişinin düğününde kar yağacağı söylenir (KK: 54).

3.3.1.2.1.1. Kısmet Açmak

Giresun yöresinde kısmet açmak için türbe ziyaretleri yapılır, hocalara gidilip kısmet açma muskası yazdırılır, çaput bağlanır (KK: 87).

Halk arasında evde kalmış kızlar diye tabir edilen, toplum nazarında evlilik yaşı olarak kabul edilen yaş haddini aşmış bayanlar Hacı Abdullah Halife Tekkesi'ne gelir. Bu sebeple tekkeyi ziyaret edenlerin çoğu, bir büyüün veya nazarın tesiriyle kısmetlerinin kapanmış olduğuna inanır. Kısmetlerinin açılması için tekkeye gelip dua ederler. Ayrıca yanlarında getirdikleri kapalı vaziyetteki bir asma kilidi, türbede kısmetleri niyetine sembolik olarak açarlar. Böylece bahtlarının da açılacağına inanırlar. Genellikle bu seremoni bir utangaçlık ve gizlilik içinde yürütülür. Kısmet için türbede adak adandıktan sonraki ilk üç hafta içinde gelen ilk talibin kabul edilerek, evlilik kararının alınması gerektiğine inanılır (Karadeniz, 1994: 88-89).

Bi taunduk kız varıdı. U gızında bissürü gardaşı var. Hepisinin işi yolunda gidi o gızın her şeyi ters gidiyu. İşe giri işten kovuli, işte evlenemedi yaşı geldi. Sonra bi hoca var onu hocaya götürdüler. Hoca demiş doğuştan kısmetin kapalı demiş. Gıza i muska yazmış, dua okumuş gız bi sene içinde evlendi undan sonra (KK:119).

Nişanlanan genç kız nişan kurdelesinden küçük küçük keserek oradaki genç kızlara dağıtır. Böylece onların kısmetlerinin açılacağına inanılır. Eskiden gelinlerin duvağında gelin teli olurdu. Gelin telinden koparanın kısmetinin açılacağına inanılırdı (KK: 128).

Elini koynuna sokanın, parmaklarını birbirine kenetleyenin kapı eşiğine oturanın kısmetini kapattığı düşünülür (KK: 128).

3.3.1.2.2. Düğün ve Düğün Sonrasıyla İlgili Halk İnanışları

İki bayram arası düğün yapmanın iyi olmadığı düşünülür. Eğer düğün iki bayram arası yapılırsa gelinin ya da damadın ömrünün kısa olacağına inanılır (KK:47).

Düğün evinde dikiş dikmenin uğursuzluk getireceğine inanılır (KK:99).

Gelinin baba evinden giderken geri bakmasının iyi görülmemektedir. Çünkü gözünün ve aklının babasının evinde kalacağına inanılır (KK:99).

Gelin damadın evine girerken kapıya bir ip gerilir. Gelin bunu kırmak zorundadır. Bu onun gücünün derecesini anlamak içindir (KK:99).

Gelin eve girince tatlı dilli olsun, muhabbetli olsun diye ağzına şeker verilir (KK:107).

Gelinin kucağına erkek çocuğu verilir. Bu onun "kucak oğlu" olur. Evladı gibi görülür ve ilerde kendi çocuklarından biriyle nikâhlanması hoş karşılanmaz (KK:112).

Gelin damadın evine gidince ocağı devamlı olsun diye kül, evi bereketli olsun diye de yemek karıştırır (KK:17).

Gelinin ilk günler iş yapmaması özellikle de ev süpürmemesi gerekir. Eğer iş yaparsa ilerde işlerin birbiri ardına ekleneceğine inanılır.(KK: 21).

Gelin ilk gün damadın yakın akrabalarıyla bahşiş alana kadar konuşmaz. Bu olaya “gelinlik tutma” denir (KK:37).

Gelin gelen evde tatlılık olsun diye bal bulundurulur (KK:56).

Gelin götürülürken el bağlamasın diye gelinin yolu değiştirilir (KK:67).

Damat gelinle yatamazsa petek altından geçirilir ya da gaynananın don uçkurundan geçirülür (KK: 130).

Gelin eve ilk geldiğinde ocakbaşına bakarsa gaynanası tez ölür (KK: 130).

3.3.1.3. Ölümle İlgili Halk İnanışları

3.3.1.3.1. Ölüm Öncesi ile İlgili Halk İnanışları

Köpek ulursa uriye yakın yerlerden biri ölür (KK: 6).

Garga evin üstlerinde dolaşırsa u evden cenaze çıkar (KK: 6).

Hura guşu öterse u etraftan biri ölür (KK: 6).

Yıldız kayincik birisinin öleceni söylerler. Herkesin gökde bi yıldızı varmış. İşte u kayincik u yıldızın sabı da ölecek diyular (KK: 6).

Rüyada diş aldırıldığını görmek ölüme yorumlanır (KK: 6).

Rüyada ölmüş birini görmek birinin öleceğine işaret eder (KK: 51).

Rüyada toprak görmek ölümle yorumlanmaktadır. (KK: 51).

Rüyada birini çıplak görmek birinin öleceğine işaret eder (KK:45).

Bir kişi çok uysallaşırsa, gündü başına galmi isterse u ölecek derler (KK: 6).

Hasta kişinin yüzü sararırsa, yüzüne güzellik gelirse öleceği düşünülür (KK: 88).

Hasta kişi aniden bir iyileşme gösterdiyse buna “ölüm iyiliği” denir. Hastanın ölümünden bir iki gün önce iyileşme belirtileri gösterdiği söylenir. Bu kişinin öleceği düşünülür (KK: 42).

Ölü öldümedi eli golu ırganmi, daş gibi oli emme bazı ölüler öle olmi, eti sıcak oli u zaman unun peşinden biri ölecek diyular (KK: 6).

Azrail’in can alırken yakın çevreden başladığına inanılır. Örneğin bir köyden biri ölür ve Azrail bir süre oralarda başka ölecek var mı diye dolaşır. Böylece ölümlerin peş peşe olduğuna inanılır (KK: 42).

3.3.1.3.2. Ölüm Anı ve Sonrası ile İlgili Halk İnanışları

Hasta ölmek üzereyken ağzına bir bez ya da pamukla su verilir. Çünkü ölüm anında su içmek isteyen hastaya Şeytan dinini imanını vermesi karşılığında su teklif etmektedir. Eğer ağzına su verilirse hasta öbür dünyaya dinini satmadan gitmiş olur (KK: 119).

Eğer ölüm anında evdeki eşyalardan biri ya da bir kaçı düşerse bu ölmek üzere olan hastanın canını vermekte zorlandığını gösterir, aynı zamanda kötü karakterli olduğunun göstergesi kabul edilir. Can çekişen bu kişi “cehennemlik” olarak görülür.

Hastaya kelime-i şahadet getirmesi için telkinde bulundurulur. Hastanın yanındaki kişi kelime-i şahadet getirip hastadan da aynısını söylemesini ister. Son nefesinde kelime-i şahadet getiren ölünü cennetlik olduğuna inanılır (KK: 119).

Hastanın canı çıktıktan sonra asla yüksek sesle bağırlmaz. Eğer bağırlırsa hastaya “can sıçrar” ve hasta tekrar hayata döner, böylece can çekmesi süreci uzar (KK: 119).

Hastanın canı çıktıktan hastanın vücudu donmadan sırtüstü yatırılır, kolları ve bacakları düz bir şekilde bırakılır (KK:17).

Şebinkarahisar’da cenaze evden çıkarken köpek uluması ve hayvanların bağırması ölünün amelinin iyi olmadığına delalet ettiğine inanılır (Çelik, Kuruca, 2000: 351).

Ölünün gözleri açık kalmışsa gözleri kapatılır. Gözleri açık ölen kişinin ölmeden önce sevdiği birini görmek istediğine inanılır (KK: 17).

Ölünün çenesi bağlanır ve yüzü kapatılır. Ölen birinin ardından yüksek sesle ağlamanın ölüye azap vereceğine inanıldığından ölünün yakınları yüksek sesle ağlamamaya dikkat eder (KK:17).

Ölünün karnı şişmesin diye üzerine bıçak ya da makas bırakılır (KK:45).

Ölen kişinin cenazenin tarihi sala okutularak çevre köylere duyurulur.(KK:45).

Ölen kişinin eğer uzaklarda yakını yoksa bir an önce defnedilmesine özen gösterilir (KK:45).

Cenaze bulunan odada fotoğraf ve resim bulundurulmaz (KK:45).

Ölü yıkanmadan odada yalnız bırakılmaz. Çünkü ölü yalnız kaldığında melekler yanına gelir ve ölü yıkanmadan bunlara cevap veremez (KK: 120).

Eğer ki u ölen kişi bu dünyada kötise ölüsü de gapgara oli. Faizciyse öldükten sonra yüzü gapgara oli (KK: 120).

Ölen kişinin ardından yağmur yağarsa ölünün çamaşırının yıkandığı için yağmur yağdığı söylenir. Ölen kişinin defnedildiği gün yağmur yağarsa amelinin iyi olduğu söylenir. Havanın açık olması ölen kişinin amelinin kötü olduğuna yorumlanır (KK:34).

Ölü öldüğü zaman kedi fare aylamasın diye üstüne yüksekten aşağı saçma asulur. Eğer asılmazsa yedi atalıktan bu yana ölüm getirür (KK:123).

Ölü ölünce evde kırk gün sırgan bişürülmez (KK: 123).

Ölü ölünce o sene tarlaya biber, sarımsak ekilmez.(KK: 123).

Cenazenin üstünden kedi geçmesi uğursuzluk sayılır (KK: 56).

Cenazeyi bu işi bilen kişiler yıkar. Erkekleri genelde imamlar kadınları da bu işi bilen kadınlar yıkar.

Cenazeye önce abdest aldırılır, ardından önce üç defa köpüklü sabunla süngerle yıkanır. Öne sağ tarafı, sonra sol tarafı yıkanır.

“Şebinkarahisar’da mezarlıkta ölü defnedilirken toprak atanların elinden kürek alınmaz. Kürek yere bırakılmadan alınır, küreği alanın yakınlarından birinin öleceğine inanılır. Cenaze evden çıkarken köpek uluması ve hayvanların bağırması ölünün amelinin iyi olmadığına delalet eder. Ölü yıkandıktan sonra yakınlarının üzerine ölünün hakkının bağışlanması niyetine su serpilir” (Çelik, Kuruca, 2000: 350).

Bazı ölümler hakkında “yıkılırken sağına döndü, soluna döndü, hiç zorluk göstermedi” gibi şeyler söylenir. Bu ölümlerin “cennetlik” olduğuna inanılır. Yıkama işlemi bittikten sonra ölünün çenesi sarılır, kefen sarılır, güzel kokular sürülür ve tabuta konur (KK: 84).

Kefen erkekler için üç parça, kadınlar için beş parçadır. Cenaze yıkandıktan sonra ölü kefene sarılır. Kefenlemede önce baştan aşağı kolsuz gömlek (içlik) giydirilir. Belden aşağı da bir parça kefen giydirilir. Daha sonra cenazenin kollarını karnına koyulur ve cenaze kefenle belinden yedi kez sarılır. En son dışına geçirilen kefen baştan, karın bölgesinden ve ayaklardan bağlanır (KK:125).

Kefenleme işleminden sonra cenaze tabuta yerleştirilir. Kefenleme işleminden sonra yakınları artık ölünün yüzüne bakmaz.

Giresun yöresinde yaşlılar öldükten sonra kimseye maddi anlamda yük olmamak için ölmeden önce “kefen parası” nı biriktirip bir kenara koyarlar.

Ölü yıkanıp kefenlendikten sonra evden alınıp musalla taşına götürülür.

Ölü yıkandıktan sonra ancak abdestli olanlar cenazeye bakabilir (KK: 54).

Cenaze namazı kılındıktan sonra cenaze mezarlığa götürülür. Tabuttan çıkarılıp önceden kazdırılmış mezar içine sağ tarafına dönük şekilde koyulur. Üzerine sırayla tahta dizilir ve daha sonra üzeri toprakla kapatılır.(KK:45).

Ölünün bekletilmesi hoş karşılanmaz ve bu yüzden uzaktaki yakınları gelince ilk vakitte ölü defnedilir (KK:45).

Eğer mezar kazmak için belirlenen alan bir aksilik olup da kazılamazsa, örneğin topraktan su çıkarsa vb. “ölüyü toprak bile kabul etmedi” denir ki bu ölen kişinin kötü karakterli olduğunun göstergesi kabul edilir (KK:45).

U kimi kişinin tabutu ezan okunurkene gitmezmiş. Emme eyi kişinin tabutu gitmezmiş. Sağlamıka ezanı dinleyen adamın tabutu yürümezmiş. U kişi ezanı dinlemi istermiş. Tabutu taşıyanlar da ezan bitene kadar tabutu taşıyamamış (KK: 24).

Cenaze tabutta taşınırkene tabut ağırsa adam u adamı günahkâr diyular. U eyi kişinin tabutu da guş gibi yennik oluyomuş (KK:24).

Perşembeyi cumaya bağlayan geceyle pazarı pazartesine bağlayan gece sırtı yere gelen (mezara koyulan) kişiyi eyi diyular (KK: 24).

Hoca ölü guyulduktan sonra mezara deynek sokuyu ölüye tavgun veriyu “tavgun verdim aldın mı” diyu. Ölünün meli kötüyse hemen almazmış talkunu, hoca üç kere sorarımış. U zaman ölü uyanur, una can gelür, kafasını galdurur, u sırada gafası mezarın tahtasına çarpar. Ölü u zaman öldüğünün anlar “uy ben ölmüşüme” der (KK: 24).

Ölen kişinin sevabına cenazeye gelenlere “ıskat” denilen bir miktar para ya da ekmek dağıtılır (KK: 24).

Cenaze çıkan odaya bir tas su bırakılır. Ölünün kullandığı eşyalar kaldırılıp yıkanır. Ölünün bulunduğu odada yıkanır. O oda yıkanmadan orada kuran okunmaz (KK: 84).

Ölünün mezarının başına bir tahta bırakılır. Mezarın etrafı taşlarla çevrilir. Mezarı kaybolmasın diye. (KK:45).

Ölünün tüm eşyaları toplanır. Eskiden ölünün kıyafetleri fakirlere veriliyudu. Şimdi unları alan yok. Onun için şimdi ya yakılıyu ya da gömülüyyü. U eşyalar durdukça ölü acizleni (KK: 9).

Ölü evinde üç gün yemek yapılmaz. Yemekleri komşular getirir (KK:45).

Ölünün ardından ve yedinci, kırkinci ve elli ikinci gece o evde mevlit okutulur. Komşular ve akrabalar gelir (KK:45).

Ölenin ardından helva kavrulur ve gelenlere şerbetle beraber ikram edilir (KK:45).

Ölenin ardından kırkinci gece ya camide ya da evde mevlit okutulur (KK:45).

3.3.2. Günlük Hayat, Tabiat ve Doğa Olaylarıyla İlgili Halk İnanışları

3.3.2.1. Gökyüzü ve Astronomik Olaylarla İlgili Halk İnanışları

3.3.2.1.1. Gök Cisimleri ile İlgili Halk İnanışları

Elden çıkan sigillerin ay yeniyken üç cumartesi aya bakmayarak ihlas suresini okuyup toprakla ovunca geçeceğine inanılır (KK:106).

Ay tutulduğunda aya mermi atılır (KK:106).

Ay ve güneş tutulunca iki rekat namaz kılınır salavat getirilir (KK: 106).

Gökte yıldız kayarsa birinin öleceğine inanılır (KK:106).

Yeni ayda ekin ekilmez, sebze meyve dikilmez (KK:106).

Yeni ayda turşu kurulmaz, kurulursa çürür (KK:53).

Yıldızlar çoksa bir sonraki gün yağmur yağar (KK:106).

Yatsı namazı olduğunda u zaman samanyolu kibleyi gösterir (KK:103).

3.3.2.1.2. Yağmur, Şimşek, Gök Gürültüsü, Hortum Gibi Hava Olayları ile İlgili Halk İnanışları

Yörede lağım kokması havanın yağacağına işaret etmektedir (KK: 8).

Eğer yağmur sabah yağmaya başlarsa o yağmur kesilecek demektir, öğleden sonra yağan yağmur dinmez. Yörede “sabah yağdı işe, öğleden sonra yağdı eve” sözü bu durumu ifade etmek için kullanılır (KK: 8).

Gün batımında gökyüzü kızıl olursa bir sonraki gün havanın güneşli olacağına inanılır. Sabah gökyüzünün kızıl olması havanın yağacağına işaret etmektedir (KK:8).

Sinekler çok olursa hava yağacak demektir (KK: 67).

Eğer hava bunaltıcı derecede sıcaksa ve ılık rüzgâr ediyorsa hava soğuyacak ve yağmur yağacak demektir (KK:67).

Yılın ilk gök gürültüsünde evin kadını tarafından havaya kaşık atılır. Kaşık yere ters düşerse o yıl işlerin ters gideceğine, düzgün düşerse işlerin yolunda gideceğine inanılır (KK:54).

Gökyüzünün batı tarafı bulutlanırsa hava yağacak demektir (KK:54).

Kışın gece hava açıksa, yıldızlar görünüyorsa sabah kırağı düşer (KK:8).

Ay, hilâl şeklinde iken uçları yukarıya doğru ise, o ay kurak gider, yağmur yağmaz. Uçları aşağıya doğru ise, o ay yağışlı gider (KK:54).

Kara bulutlar yağmur getirir (KK:54).

Kavaklar yaprağını tepeden dökerse, kışın sert geçeceği şeklinde yorumlanır (KK:54).

Eğer arılar dışarı çıkmazsa hava soğuyacak ve yağmur yağacak demektir (KK: 8).

Koyunların ya da keçilerin boynuzlarıyla birbirine vurması kışın sert geçeceğine işaret etmektedir (KK:8).

Yörede 11-18 Mart tarihleri arasında bir fırtına olduğuna inanılır ve buna yörede “kocakarı fırtınası” denilmektedir.

Büyükbaş ya da küçükbaş hayvanların kara avu denilen sarı çiçekli bitkiyi yemesi iki gün içinde havanın yağacağına işaret eder (KK:8).

Toprakta görülen solucanın uzaması yağmurun habercisidir (KK:54).

Eğer çocuklar çimenleri koparırsa hava yağacak demektir (KK:8).

“Dokuz tepe” de denilen “gelin mantosu” otunun üzerinde çise varsa hava yağacak demektir (KK:8).

Sağanak yağmurdan sonra havanın açacağına inanılır. Eğer hava sisliyse ardından güneşli havanın gelmesi uzun sürer (KK:8).

Tavukların bitlenirse hava yağar (KK:8).

Kışın ortasında gök gürlerse kar çok yağar. Bu zamanda gök gürlmesine “gök göbeği üzüldü” denilir (KK:54).

Kestane çok olursa kış çok olur (KK:8).

Kışın kargalar çok öterse kar yağacak demektir (KK:111).

Gök gürlerken “eşhedü” çekülür (KK:91).

Dereden duman galkarsa hava yağacak derük, rüzgâr eserse yine yağış geliyor derük. Ayaz olursa hava açacak derük (KK.17).

Yağmur yağmazsa bir garip mezerinden bir taş olur suyun içine atarlar. Yağmur yağsın diye (KK:19).

İlk Nisan yağmuruyla yıkanan hastaların şifa bulacağına, sağlıklı kimselerin de talihlerinin açılacağına inanılır. İlk Nisan yağmuru aynı zamanda bolluk ve bereketin de simgesi olduğundan

yoğurt mayalamada, yemek yapmada, çamaşır yıkamada da bu su kullanılır (Çelik, Kuruca, 2000: 350).

Yağmurun bereket olduğuna inanılır (KK:42).

Yağmur yağdığında edilen duaların kabul olacağına inanılır (KK: 42).

3.3.3. Zaman ve Günlerle İlgili Halk İnanışları

Giresun yöresinde salı günü uğursuz kabul edilmiştir:

Salı günü bir işe başlandığında o işin bitmesinin uzun süreceğine ve o işin ters gideceğine inanılır. Bu yüzden salı günü işe başlanmaz (KK:28).

Salı günü yola çıkılmaz (KK:28).

Gece sakız çiğnemek iyi sayılmaz. Gece sakız çiğneye ölünün etini çiğnemiş gibi olur (KK: 119).

Gece dışarı sıcak su dökülmez. Eğer dökersen “tü bismillah” dersin cin çarpmaz (KK: 119).

Gece dikiş dikmek günahdır (KK: 119).

Gece aynaya bakılmaz (KK:53).

Akşam namazından sonra evden süt ya da hamur mayasının dışarı verilmesinin evin bereketini kaçıracağı düşünülür (KK:33).

Geceleyin rüya anlatılmaz. Rüya anlatan birine “sabah hayrına” denir (KK:53).

Gece dışarıya süt çıkarılmaz. Çıkarılırsa içine kömür atılır (KK:28).

Dar vakitte iplik eğirilmez, çorap örülmez, turnak kesilmez (KK:53).

Güneş batarken uyumak ömür kısaltır (KK:28).

Giresun yöresinde güneşin doğuş ve batış saatlerinde uyumanın yanlış olduğuna inanılır. Sabah güneş doğarken uyuyan kişinin nasibi kapanır, akşam güneş batarken uyuyan kişinin de ömrü kısalır. Bu yüzden sabah üstüne güneş doğmadan uyanmak gerektiğine, akşam da güneş batış saatleri dışında uyumak gerektiğine inanılır (KK:53).

Sabah namazından sonra kapı pencere açılır, içeri melekler girer (KK:28).

Cuma günü iş yapmanın günah olduğu düşünülür. Çünkü cuma ibadet günüdür (KK:53).

Gece turnak kesmek mekruhtur (KK:53).

Cuma günü ekilen şeyler bitlenir (KK: 23).

Allah adi şeyleri salı günü yaratmış (KK: 42).

Salı günü tırnak kesersen tırnak çürünlenir (KK:17).

Cuma sabahı banyo yapmak sevaptır (KK:53).

Mart ayında görülen yılan öldürülürse o yılın hayırlı olacağına inanılır (KK:34).

Ay yeniyken turşu kurulmaz, bozulacağına inanılır (KK:28).

Yılbaşında mesela yani bir martta kimsenin evine misafirlğe gidilmez. O kişinin ayağını sınırlar, uğurlu mu değil mi ona bakarlar. O yıl kötü geçerse yılbaşında gelen kişinin uğursuz olduğu düşünülür. Eğer o yıl güzel geçerse yılbaşında gelen kişinin uğurlu olduğu düşünülür (KK:53).

Giresun Yöresinde mayıs ayının yirmisinde “Yedi Mayıs” ya da “Mayıs Yedisi” kutlanmaktadır. Bu günde özellikle kadın ve kızlar Aksu Çayının denize döküldüğü alanda toplanır, kendilerine uğur getirmesi için Yedi çift bir tek taşı denize atarak dilekte bulunurlar (KK:28).

Yeni ayda ekilen tohum çürür (KK:28).

Şubat ayında düğün yapanın evliliği kısa sürer (KK:28).

Perşembe günü çamaşır yıkamak iyi değildir. Fadime Anamız “Perşembe günü çamaşır yıkayan yanıma gelmesin” demiş (KK:28).

Cuma günü tarlaya ekilen şey böcekli olur (KK:28).

3.3.4. Hayvanlar ile İlgili Halk İnanışları

Evde çıkan örümcek uğursuzluktur. O örümceğin bir bacağı kırılmalıdır. Örümcek hayvan kılığında girmiş cadıdır (KK:87).

Sabahları horoz öterken Allah'ı zikredermiş (KK:87).

İçerde horoz öterse ölüme işaret eder (KK:87).

Kediyi Hz. Ali sıvazladığı için hiçbir zaman sırtüstü düşmez (KK:65).

Kedi yavrusu ilk doğunca dişileri sacayaktan geçirülür daha doğurmasını diye (KK:17).

Guguk kuşu ilk kez öttüğünde fındık bahçesine gidilir bereketli olsun diye (KK:21).

Koyun ve kuzunun memeleri büyük olsun diye sağılır (KK:76).

İnek doğum yaptığında memesi yumuşak olsun diye sıcak suyla yıkanır (KK: 76).

Tavuklar bitlenmesi havanın yağacağını göstermektedir (KK:87).

Kuşlar toplu halde uçarsa bu havanın yağacağını gösterir (KK:117).

Köpek uluması iyi sayılmaz. Cenaze çıkacağını gösterir (KK: 113).

Kuş yuvası gördüğünde yavru kuşları ellersen kuş geldiğinde yavrularının kokusunu tanıyamamış, o yuvayı terkedermiş. Bide o yuvayı karıncalar basarmış (KK.113).

Kedi nankör bir hayvandır. Öldükten sonra öteki dünyada yedüğünü inkâr edermiş. O yüzden kediye yemek verürken daşın üstüne goyacakmışın. Daş hiç kaybolmazmış, o şahitlik ederimş öteki dünyada (KK:17).

Kedi elini yalarsa misafir gelecek demektir (KK:76).

Evde örümcek sallanıyorsa misafir geleceği anlamına gelir (KK:76).

Örümcek ağı olan ev fakirler (KK:76).

Karınca berekettir. Karınca çok olursa bereketin artar (KK:76).

Eve yakın yerde karga ötmesi kötü haberin geleceğine işaret eder. Özellikle ölüm haberidir (KK:87).

Cırt cırt guşu ötincik misafir gelür (KK:17).

“Şebinkarahisar’da baykuş ötmesi ve köpek uluması bir kötülüğün olacağına, kötü bir haber geleceğine veya o yerden bir kişinin öleceğine işaret eder.

Baykuş öttükten sonra ayakkabılıkta bulunan ayakkabılardan bir tanesi ters çevrilirse kötülüklerin bertaraf edileceğine inanılır.

Saksağan öterse iyi bir haber geleceğine inanılır. Bazı yerlerde ise saksağanın ötmesi kötü haber şeklinde yorumlanır.

Kargalar sürekli öterse, çakalların tavuklara saldıracağına inanılır.

Karga daldan dala konarak öterse iyi haber, ötüp uçarsa kötü haber geleceğine inanılır. Karakarganın ötmesi uğursuzluk sayılır.

Köpeklerin evin eşiğinde yatması uğursuzluk sayıldığından, köpeklerin burada yatmasına müsaade edilmez.

Ezan okunurken köpeğin ulumasının sebebi, kaçacak yer bulamayan şeytanın köpeğin kıcına girmesidir.

Horoz eve doğru dönüp öterse, misafir geleceğine inanılır.

Siyah at uğursuzluğun, doru at bolluk ve bereketin simgesi olarak kabul edilir.

At uğur, eşek bolluk getirir. İnsanların önünden tilkinin ve kedinin geçmesi uğursuzluk sayılır.

Yörede yaşlanmış atların öldürülmesi günah kabul edilmektedir. Atın kişnemesi, baykuşun ötmesi ve köpeğin uluması çevreden birinin öleceğini gösterir.

Eğer bir yılan öldürülüp ağzına fasulye koyularak gömülürse buradan biten fasulyeyi yiyen kişinin olağan üstü güçlere sahip olacağına inanılır.” (Çelik, Kuruca, 2000: 151).

Akşamleyin horozun ötmesi iyi sayılmaz ve horoz derhal kesilir (KK:87).

Kedi yalanırsa bu misafir gelecek demektir. Siyah kedinin birinin önünden geçmesi uğursuzluk sayılır (KK:87).

İneğin sütü azalırsa nazar değdiğine inanılır (KK:113).

İneğin sütünde bir koku olursa nazar değdiğine inanılır ve bu kokuya “nazar kokusu” denilir (KK:23).

İneğin sütü bol olsun diye ilk sütü dereye dökülür (KK:23).

Sabahın erken saatlerinde tavşan görmek uğursuzluk getirir (KK:113).

Düşman öldürmek sevaptır, yılan da düşmandır öldürmek sevaptır (KK:56).

Giresun yöresinde kurbağa genellikle şekil değiştirmiş cin olarak düşünülür. Kurbağa görünce üç kere “tü bismillah” denilir. Kurbağaya basan kişiyi cin çarpmasına karşı korumak için hemen okurlar (KK:113).

Yörede büyükbaş ya da küçükbaş gören herkes nazarı değmesin diye “maşallah” der.

İnekleri nazardan korumak için başlarına muska takılır (KK:23).

Hayvanları nazardan korumak için başlarına nazar boncuğu, sarımsak, hurma çekirdeği gibi nazardan koruduğuna inanılan şeyler takılır (KK:65).

Yine nazardan korumak için kırk bir tane pirinç tanesine ayrı ayrı Ayet el Kürsi okunur. okunan pirinç taneleri bir beze sarılıp hayvanın başına bağlanır (KK:113).

Giresun yöresinde domuzun beynamazın bastığı topraktan oluştuğu düşünülür (KK:37).

Domuzun hapşırığında burnundan farenin düştüğüne ve farenin o şekilde var olduğuna inanılmaktadır (KK: 108).

3.3.5. Cansız Maddeler, Eşyalar, Aletler ve Besinlerle İlgili Halk İnanışları

Ayna kırılması uğursuzluktur. Ayna kıran kişi yedi yıl kısmetsiz kalır (KK:107).

Eşiğe oturmak günahdır (KK:23).

Bıçağın keskin yüzü yukarı gelirse misafir geleceğine inanılır (KK:98).

Sıcak ekmek piştiğinde oradaki herkes sıcak ekmekten tatmak zorundadır (KK:107).

Sıcak ekmeği kesmenin günah olduğu düşünülür (KK:107).

Makasın ucunu açık bırakmak iyi sayılmaz (KK:23).

Sacayağının üç ayağı da yukarı bakarsa ölü suyu getirir, ölü suyu çağırur derler (KK:98).

Süpürgeyle dövülen çocuk hırsız olur (KK:107).

Yüklü garı saçığının üstünde oturmaz. Oturursa da çocuğu çok olur (KK:98).

Kırmızı renk uğurlu oluşu için pek giyilmez (KK:23).

Kişinin üzerinde elbise dikilmez. Eğer dikilirse bu kişinin ömrü dikilmiş olur (KK:98).

Bir kişi bir evde çatal bıçak unutursa o evdeki kişiye beddua ettiğine inanılır (KK:107).

Genç kızlar çatal fındıkları toplar, yedi çift bir tek çatal fındığı ipe dize ve onu gece yastığının altına koyar. O gece rüyasında kimi görürse o kişiyle evleneceğini düşünür (KK:23).

Elma kabuğunu hiç kırmadan bütün olarak soyarsan o gece onu bi genç kızın yastığının altına koyarsan o kız gece rüyasında evleneceği kişiyi görür. Ama kızın bundan haberi olmamalıdır (KK: 107).

Ayakkabıyı çıkardığında ayakkabılar üst üste gelirse misafir gelecek demektir (KK:23).

Çaya çöp çıkarsa misafir geleceğine inanılır. Eğer çöp büyükse gelen erkek küçükse kadın anlamına gelir (KK:107).

Yemek yerken kaşık düşerse misafir geleceğine inanılır (KK:98).

Ekmek yere düşerse misafir geleceğine inanılır (KK:107).

Elden ele soğan, sarımsak, biber sabun gibi acı şeyler vermek iyi değildir, eğer verilirse bu iki kişinin kavga edeceğine inanılır (KK:98).

Ateşe tükürmek günahdır (KK:107).

Ateşi söndürmek için su dökülmez, ateş toprakla örtülür (KK:56).

Rüyada ayakkabı görmek darlık getirir (KK: 53).

Ateş öttüğü zaman misafir geleceğine inanılır (KK:107).

Ateşi söndürmek iyi görülmez. Ateşteki közler sönmemesi için külle kapatılır. Ateş yakılacağı zaman küller tekrar açılır (KK:23).

Köylerde kesilen kurbanın kafasını evin yakın bir yerine asmanın uğur getireceğine inanılır (KK:98).

Ayakkabıyı ters giyenin işi ters gider (KK:23).

Kız çocuğu babasının ceketinin cebine elini sokarsa babası fakirler (KK:107).

3.3.6. Bereket, Uğur ve Uğursuzluk ile İlgili Halk İnanışları

Siyah at uğursuzluğun, doru at bolluk ve bereketin simgesi olarak kabul edilir (Çelik, Kuruca, 2000: 350).

Düğünlerde bereket olsun diye yeni gelinin başından şeker atılır. Gelin eve girmeden eline ekmecek verilir, gelin ekmeği öpüp başına koyar sonra da eve girer ve ekmeği yer (KK:23).

Karınca berekettir. Karınca çok olursa bereket artar (KK:76).

Bir evde örümcek ağlarının olması o evi fakirleştirir, evdeki bereket gider (KK:76).

Guguk kuşu ilk kez öttüğünde fındık bahçesine gidilir, bereketli olsun diye (KK:21).

Akşam namazından sonra evden süt ya da hamur mayasının dışarı verilmesinin evin bereketini kaçıracağı düşünülür (KK:33).

Gelin damadın evine gidince ocağı devamlı olsun diye kül, evi bereketli olsun diye de yemek karıştırır (KK:17).

Miras kalan maldan hayır gelmez. “Haydan gelen huya gider” derler (KK:107).

Ezan okunurken it uluması uğursuzluk sayılır (KK:34).

Horozun akşam saatlerinde ötmesi uğursuzluk sayılır (KK:34).

İlk Nisan yağmuruyla yıkanan hastaların şifa bulacağına, sağlıklı kimselerin de talihlerinin açılacağına inanılır. İlk Nisan yağmuru aynı zamanda bolluk ve bereketin de simgesi olduğundan yoğurt mayalamada, yemek yapmada, çamaşır yıkamada da bu su kullanılır (Çelik, Kuruca, 2000: 350).

Düğün evinde örgü örmenin gelin ve damada uğursuzluk getireceğine inanılır (KK:23).

İki bayram arası nikâh kıymanın uğursuzluk getireceğine inanılır (KK:23).

Eve gelin geldiği yıl mahsul bol olursa gelinin ayağının uğurlu geldiğine inanılır (KK:34).

Tozların ocağa doğru süpürülmesi uğursuzluk kabul edilir (KK:34).

Karakarganın ötmesi uğursuzluk sayılır (Çelik, Kuruca, 2000: 350).

Köpeklerin evin eşiğinde yatması uğursuzluk sayıldığından, köpeklerin burada yatmasına müsaade edilmez (Çelik, Kuruca, 2000: 350).

At uğur, eşek bolluk getirir. İnsanların önünden tilkinin ve kedinin geçmesi uğursuzluk sayılır (Çelik, Kuruca, 2000: 350).

Siyah kedinin birinin önünden geçmesi uğursuzluk sayılır (KK.23).

Yeni yılın ilk günü eve gelen kişinin uğurlu ya da uğursuz olduğu o yılki mahsulden anlaşılır (KK.23).

Şebinkarahisar'ın Kadioğlu köyünde yılbaşı geceleri ayağa sıcak kül dökülür o yılın uğurlu olması bu şekilde sağlanmış olur (Çelik, Kuruca, 2000: 350).

Gece vakti tırnak kesmek, aynaya bakmak, Cuma günleri temizlik yapmak uğurlu sayılmaz (KK.23).

Cam kırılması uğurlu bir şey olarak görülür. Cam kırıldığında “can gideceğine cam gitti” denilir (KK.34).

Giresun Yöresinde mayıs ayının yirmisinde Yedi Mayıs ya da Mayıs Yedisi kutlanmaktadır. Bu günde özellikle kadın ve kızlar Aksu Çayının denize döküldüğü alanda toplanır, kendilerine uğur getirmesi için Yedi çift bir tek taşı denize atarak dilekte bulunurlar (KK:28).

Cuma günü ağaca çıkmanın uğursuzluk getirdiğine ve cuma günü ağaca çıkanın ağaçtan düşeceğine inanılır (KK.34).

Anasına babasına bakanın bereketi çok olur (KK:39).

Namaz kalanın bereketi olur (KK: 89).

Misafirlikte kendi götürdüğünü yiyenin bereketi artar, zengin olur (KK:34).

Ekmek yere düşürülmez nimet çiğnenmez, çiğnenirse günah olur ve evin bereketi kalmaz (KK:76).

3.3.7. Dini Günler, Bayramlar ve Törenler ile İlgili Halk İnanışları

3.3.7.1. Yılbaşı

Giresun ve yöresinde halk arasında Rumi takvimle 1 Mart yılbaşı olarak kutlanır.

Yılbaşında mesela yani bir martta kimsenin evine misafirliğe gidilmez. O kişinin ayağını sınırlar, uğurlu mu değil mi ona bakarlar. O yıl kötü geçerse yılbaşında gelen kişinin uğursuz olduğu düşünülür. Eğer o yıl güzel geçerse yılbaşında gelen kişinin uğurlu olduğu düşünülür. “Şebinkarahisar’da da ‘Mart Bozma’ uygulaması görülmektedir. Burada da tıpkı Giresun’da

olduğu gibi çocuklar komşuya yatıya gönderilir ve sabahleyin ilk önce onlar içeri alınarak Mart bunlara bozdurulur. Daha önce eve uğurlu geldiğine inanılan kimse varsa bu kişi eve davet edilerek Mart ona bozdurulur (Çelik, Kuruca, 2000: 349).

Mart Kırma geleneğine yörede “yılbaşi bozma” ve “mart bozumu” da denilmektedir. Mart ayının biri yeni yılın ilk günü kabul edilir ve ilk günden itibaren her gün bir ayı temsil eder. On iki gün boyunca hava durumu gözlenir ve o günlerde hava nasılsa o ayın öyle geçeceğine inanılır. Örneğin on mart günü hava yağmurluysa onuncu ayda havanın yağışlı gideceğine inanılır. Bu on iki güne “sayış günleri” denilmektedir.

Mart ayının ilk günü eve giren kişi “martı bozmuş” olur. O yılın iyi ya da kötü geçmesi o kişinin uğurlu olup olmamasıyla alakalıdır.

Bir mart günü yılın tamamının bereketli geçmesi için çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Bir mart sabahı erkenden evin tüm kapıları açılır, erkenden çeşmeden su alınır ve evin köşelerine su serpilir. Suyu çeşmeden herkesten önce almak önemlidir. Bunun dışında sabah erkenden ahırdan küçükbaş ya da büyükbaş hayvanların yavrularından biri eve getirilir ve evin içinde gezdirilip melemesi sağlanır (KK: 51).

Şebinkarahisar’ın Kadioğlu köyünde yılbaşi geceleri ayağa sıcak kül dökülür o yılın uğurlu olması bu şekilde sağlanmış olur (Çelik, Kuruca, 2000: 350).

Mart dokuzunda guguk kuşları gelmeye başlar. Bu baharın başladığını göstermektedir (KK: 51).

3.3.7.2. Hıdrellez Eğrisi

Hıdrellez baharın müjdeleyicisi olarak her yılın altı mayısında kutlanır. Bu günde Hızır ve İlyas’ın bir araya geldiğine ve artık kiş ayının bitip güzel günlerin geleceğine inanılır.

Halk, ürünün bol olması ekilen dikilen tohumların yeşermesi, büyümesi ve bereketli olması için eski inanış kalıp ve uygulamalarını Hızır kültüne bağlayarak devam ettirmiştir. Çünkü Hızır ölümsüzlüğün ve bereketin kaynağıdır. Allah’ın yeryüzünde sonsuza kadar insanoğluna yardım etmesi için görevlendirdiği bir nebidir. Giresun’da; Hızır’ın karadaki insanlara, İlyas’ın ise denizdeki insanlara yardım ettiğine inanılır. Giresun halkı da bütün Anadolu’da olduğu gibi Hızır’ın bu özelliklerine inanarak, onun her yıl 6 Mayıs tarihinde yeryüzüne inip insanların arasına karışarak şifa, bolluk ve bereket dağıtacağına inanır. Giresun’da Hıdrellez günü’nde gerçekleştirilen pratikler daha çok bereket ve bolluk için yapılmaktadır (Düzgün, 2014: 243).

Hıdırellez günü, sabah namazı vaktinde kalkılır. Sabah namazı kılınır. O yılın ürününün bereketli olması dileği ile tarlaya ilk mısır tohumu atılır. Böylece ekim zamanının geldiği belirlenmiş olur. Usulüne uygun biçimde tohum atıldıktan sonra kazma ile tene torbası önlerde bırakılır, eve dönülür, Bu işlevin sabah erken yapılmasıyla Hızır İlyas tarafından görüleceğine ve onun duasının alınacağına inanılır (Göreci, 2012: 8 Mayıs).

Hıdırellezde yaş ağaç kesilmemeli, mümkün olduğu kadar iş yapılmamalıdır. Yapıldığı zaman bela geleceğine, hamile kadın veya hayvanların engelli doğum yapacaklarına inanılır (KK:23).

Hıdırellezde eve yeşillik sokulduğunda o yıl eve çok sinek geleceğine inanılır (KK:27).

Hıdırellezde orak dutulmaz, değirmen çekilmez, yayık yayılmaz, iğne dikilmez, eğri şeyler dutulmaz, kazık çakılmaz. Bunlar yapılırsa çocuklar sakat doğar (KK:17).

Yörede mahsuller hıdırellezden sonra ekilir. Mesela darı, fasulye ekilecekse hıdırellezin gelmesi beklenir (KK:27).

Hıdırellezde kolan dokursa çocuğun dolaşık olacağına inanılır (KK:46).

Hıdırellez günü el değirmeninde yarma çekilmez, yayık yayılmaz. Bunlar yapılırsa yani el değirmeninde yarma çekilir, yayık yayılırsa o yıl doğacak bebek, buzağı, kuzuların... değirmen gibi sürekli döneceğine, yayık gibi sürekli sallanacağına inanılır (Göreci, 2012: 8 Mayıs).

Hıdırellezde eve kumanya alınır bereket olsun diye (KK:46).

Gün dalına dileklerin yazıldığı kâğıt bağlanır ve sabah güneş doğmadan daldan alınıp suya bırakılır (KK:46).

Hıdırellezde dikilen fidan tutar. Fidan aşılama yapılırsa aşı tutar (KK:47).

3.3.7.3. Çürüklük Ayı

Ağustos ayı yörede “çürük ayı” olarak adlandırılır. Aslında “çürüklük ayı” diye bahsedilen zaman “31 temmuz-6 ağustos” tarihleri arasındaki bir haftalık süreçtir. Bu tarihlerde ıslak kalan her şey bir iki gün içinde çürümeye başlar, bu yüzden bu ayda ot biçmemeye dikkat edilir.

Bu ayda yaraların kapanmasının durduğu da bilinmektedir. Yara kapandığında da izi kalmaktadır (KK:42).

Bu ayda yağmur yağdığı anda dışarıda kalmamaya özen gösterilir (KK: 7).

O tarihte bilinmeyen bir saat var o bir haftada o ana denk gelen ıslak her şey hemen çürür (KK: 42).

Çürüklük ayında ekim dikim yapılmaz, tohumlar çürür (KK: 42).

Çürüklük ayında hastalık çok olur derler (KK: 42).

Çürüklük ayında büyümesini istemedüğün otları sökeceksin daha büyümesin diye (KK: 56).

Çürüklük ayında torbaya peynir koyarsan çürür (KK: 39).

3.3.7.4. Bayramlar

Bayramlarda sobanın üzerine yağ dökülüp un atılır. Ölülerin bunun kokusuna geldiğine; evlatlarını iyi vaziyette görürlerse dua ederek gittiklerine, kötü vaziyette görürlerse darılıp gittiklerine inanılır. Bunun cumaları ya da en azından bayramları yapılması gerektiğine inanılır (Coruk, 1998: 41).

Arife günü banyo yapmak iyi sayılır. Bu banyo sıhhat getirir uğur getirir (KK:41).

“Bayram ve arife günü çalışmak haramdır.” denir (KK:41).

İki bayram arası nikâh kıyılmaz (KK:41).

Bayram günü dikiş dikilmez (KK.41).

Arife ve bayram günü av yapılmaz (KK: 83).

Bayramda kabirler ziyaret edilir, küsler barışır, yaşlılar ve hastalar hatırlanır.

Kurban bayramının birinci günü havanın genellikle güzel ikinci gününün de yağmurlu olduğu düşünülür. Allah'ın ikinci günü kurban kanlarını yıkamak için yağmur yağdırdığına inanılmaktadır (KK: 83).

Kurban bayramında kesilen kurbanın kalbinin içinde kan birikmişse bu kurbanı kesen kişinin “karakanlı” (merhametsiz) olduğunu göstermektedir, eğer kalbinin içinde kan birikmemişse kurbanı kesen kişi merhametlidir (KK: 51).

Kurban kesildikten sonra kellesi pişirileceği sırada kelleyi alt ve üst çeneden ikiye ayırmadan önce hamile olan iki kişinin çocuğunun cinsiyetini tahmin etmek için bir çeşit fal bakılır. Yanlarda bulunan iki kemik hamile iki kadının çocuğunu tahmin etmek için kullanılır. Sağ ve sol tarafa hamile kadının isimleri verilir. Sağ taraftaki kemik orası için niyet edilen kadının çocuğunun cinsiyetini, sol taraftaki kemik de sol taraf için niyet edilen kadının çocuğunun cinsiyetini belirtmektedir. Kelle ikiye ayrıldığında eğer kemikte et ya da sinir kalırsa çocuk “saçlı” olarak düşünülmekte ve cinsiyetinin kız olduğu tahmin edilmektedir. Eğer kemikte herhangi bir kalıntı kalmamışsa bu çocuğun “saçsız” olduğunu göstermekte ve bu çocuğun cinsiyetinin erkek olduğu tahmin edilmektedir (KK: 56).

3.3.8. Su ile İlgili Halk İnanışları

Buzağılayan ineğin ilk sütü dereye dökülürse ineğin sütü çok olur (KK:42).

Su gapısına, çeşme gapısına oturan çarpılır (KK:28).

Sulak yerlerin sahipli olduğuna inanılır (KK:42).

Tencerede su boşu boşuna kaynarsa düşmanlar çoğalır (KK: 28).

Yedi Mayıs ya da Mayıs Yedisi'nde özellikle kadın ve kızlar Aksu Çayının denize döküldüğü alanda toplanır, kendilerine uğur getirmesi için Yedi çift bir tek taşı denize atarak dilekte bulunurlar (KK:28).

Hidrellez de kâğıda yazılan ve çizilen dilekler suya atılır (KK:28).

Ayakta su içmenin günah olduğuna inanılır (KK:28).

Suyu üç yudumda içmenin sünnet olduğu söylenir (KK:42).

Suyu boşa akıtmanın günah olduğuna inanılır. Hz. Muhammed abdest alırken bile çok az suyla aldığına, suyu ziyan etmediğine inanılır (KK:28).

Eğer ocaktaki su uzun süre kaynatılır veya taşırılırsa, ev halkının sıkıntısı ve borçları artar (KK:42).

Gece dışarı sıcak su dökülmemelidir. Çünkü gece üç harfliler olur ve onlar sıcak suyla yanarsa intikamını almak için su döken kişiye zarar verir (KK:28).

“Şebinkarahisar'da Ovacık köyünde Evliya Yeri denilen mahalde Cumartesi günleri yıkananların dertlerinin ve sıkıntılarının biteceğine inanılır. Kışın köyden geçen deredeki buzları kırıp bu suda yıkananların dertlerinin biteceğine inanılır.(Sipahi köyü). Kadıoğlu köyünde Huy Kesen adı verilen yere gidip yıkanılırsa, huy tutanların iyi olacağına inanılır. Güneygören köyünde bulunan pınarın suyunun birçok hastalığı tedavi ettiğine ve çocuğu olmayanların da çocuk sahibi olmalarını sağladığına inanılır. Konak köyünde hasta çocuklar çorak suda yıkanılırsa şifa bulacaklarına inanılır” (Çelik, Kuruca, 2000: 351).

3.3.9. Sağaltma Metotları ve Ocaklarla İlgili Halk İnanışları

Sıcak ekmek göze kapatılır sonra köpeğe atılır böylece ittirse (arpacık) geçer. Bu işlem sırasında “ittirse it, itin karnına git” denir (KK:51).

Patıranan koyundan gulhuyu okuyagine çember dolaştırurlardı. Kannının altından geçiriyulardı çemberi. Ta eskiden güccüğüm anam beni koyun gütmeye gönderdi goyunun biri yatmış ağrı çekiye der der depini. Bende çocuğum guzu etcek sanıyum. Karının biri dediki bana

“goyuna tatarama vurmuş.” Ben tatarama filan bilmiyum u zaman. Garı “sen” dedi “başından çemberi al” dedi ba tarif etti nası yapcamı. Undan sonra ben u çemberi gulhuyu okuya gine goyunun etrafında çevirdüm. Goyun patıradak ayağa kalktı. Undan sonra ben öğrendim goyun güderken tatarama tutinci goyunu öle yaptım hep. (KK: 84).

Aşeren kadının aş yermesi geçsin diye köpeğin yalına sürüp ekmek yedirirler. Daha sonra ekmeğin köpek yalına sürüldüğü kadına söylenir. Bunu duyan kadının midesi bulanır ve kusar. Bu son kusmadan sonra artık mide bulantısı geçer ve rahat bir hamilelik geçirir (KK: 85).

Anam eskiden şeker çuvalının bezinin çuvalını alıyordu. Onu bi garış enliliğinde kesiyordu. Unun bi yüzüne kuvan balının mumunu sürüyordu. Sona u taraflı içe getiriyodu unu bööle düdük yapıyudu doluyodu doluyodu. Bi ucu galın bi ucu ince gine oluyordu. Unun ucunu yakıyordu böle gulana tutuyordu. U bezin içi gulağındaki kiri çekiyudu. U gulağında ne kadar intihap varsa u bez çekiyudu sapasağlam ediyordu gulağı. (KK: 84).

Bulancak'ta Hasan Dede Yaylası'nda bulunan Ocak Tepesi birçok derde şifa olmaktadır. Yaylaya adının veren Hasan Dede düşmanla savaşmış ve cenazesi Ocak Tepesi'ne koyulmuştur. “İşte undan sonra ura türbe gibi oluyo. İşte mesela öğlenlerde falan gidiyular, çocuğu olmiyenler, bişi istiyenler, dilek diliyenler, ya da hasta olanlar gidiyular işte urda namaz kılıyular, işte içine bişey bırakıyular, ya bez bağlıyular, ya ekmek atıyular, undan sonra da urda uyumak şart, bi iki saat uyuyacaksınız. Uyuyular, geri geliyular. U tepenin adı ocak tepesi, yaylanın adı da Hasan Dede Yaylası (KK: 84).

Şebinkarahisar'da “Çakır köyündeki Kızıl kayalık mevkiinde bulunan taşta basık çocuklar götürülür. Basık çocuk bu taşta çıkarılarak oradan aşağıya sarkıtılırsa çocuğun yürüyeceğine inanılır. Taşçılı köyünde bulunan dilek taşına dokunanların dileklerinin kabul olduğuna inanılır. Akbudak mahallesinde kalede Kazıklı diye bilinen yerden damlayan suyun üzerlerine sürülmesi ve buradaki taşın etrafında üç defa dönülmesi hâlinde hastaların şifa bulacağına inanılır. Ortabahçe köyünde bulunan taşın etrafında kısır inekler üç defa dolaştırılması hâlinde ineklerin yavrulayacağına inanılır. Aşağıbahçe köyünde Peziklik denen yerde bulunan ve koç heykeline benzeyen taşın üzerine oturulursa bir takım hastalıkların geçeceğine inanılır” (Çelik, Kuruca, 2000: 349).

3.3.10. Nazar ve Nazardan Korunma ile İlgili Halk İnanışları

Giresun yöresinde nazar çok önemli bir sorun olarak görülmekte ve tehlikelerinden çok korkulmaktadır. “Nazar malı kazana insana mezara koyar” sözü nazarın ne kadar tehlikeli görüldüğünü anlatmaktadır. Yörede nazarın tehlikelerinden korunmak için çeşitli yollara başvurulmuştur:

Biri bir bebek gördüğünde, bir güzel bir şey gördüğünde ya da ahırdaki hayvanları gördüğünde “maşallah” ya da “maşallah suphanallah” demelidir (KK: 87).

Mavi boncuk, sarımsak, yumurta kabuğu, hurma çekirdeği nazardan korunmak için kullanılan eşyalardandır (KK: 87).

Başkasına verilen süt yoğur gibi yiyeceklerin içine ekmek atılır nazar değmesin diye (KK: 87).

Yeni yapılan evi nazardan korumak için kapusundan yumurta kabuğu asılır (KK: 84).

Hayvanları nazardan korumak için başına kedi tüyü, it tüyü, kömür, sarımsak takılır (KK: 84).

Tavuğa çok nazar deyyi. Ben tavuklarımı hep okurum, u yumurtliyen tavuk çok nazar ali (KK: 84).

Yine nazardan korumak için kırk bir tane pirinç tanesine ayrı ayrı Ayet el Kürsi okunur. Okunan pirinç taneleri bir beze sarılıp hayvanın başına bağlanır (KK:113).

Nazardan korumak için hayvanlara ve insanlara muska takılır. Muska hocaya yazdırılır. Hayvanların muskayı başına bağlanır, insanlarda boynuna asar ya da koluna takar (KK: 113).

Akşamdan yıkanan kişinin dışarı çıkmaması gerekir eğer çıkması gerekirse cebine kömür atılır. Nazar almasın kötülüklerden korunsun diye (KK:53).

Yanında muska taşımak iyidir. Büyüden nazardan cinden korur (KK:53).

Hayvanın memesi şişerse nazarlanıyı. Zeytinyağı verürük (KK: 84).

Yoğurt veya süt dışarıya verilirken içine ekmek atılmazsa nazar değer (KK: 84).

Bebek doğduktan hemen sonra bebeği nazardan korumak için ateşe tuz atılır (KK: 84).

Sarı adama çok nazar değdiğine inanılır (KK: 87).

Mavi gözlü adamın nazarının çok değdiği söylenir (KK: 87).

Şimdi evde oturuyom bi kere. Urdan ağrı bi garı geldi yanıma köyden. Böyle gine tereğe doğru baktı. U garının da nazarı çok deyi diyular. Undan sonra bardakları da es ece dizmişin dedi. Aradan beş dakika geçmedi ben urda iş yaparkene bardaklar düştü, gırıldı (KK: 87).

Nazar malı kazana insanı mezara koyar derler. Şimdi ben ilk evlendiğim zamanlarıydı. Otuz sene önce köyde de çalışkan bi adam vardı, gaynanam unu görüp anlatıyordu çok çalışıydu diye. Bi gün adam bahça yaparmış, kök sökerimiş. Gaynanam onu gördüğü gibi demiş “senin gibi çalışkanı da görmedim” diye. Adam u akşam hasta olmuş. Yattı mattı doktora gitti sonra. Doktor ganser demiş, öle gine öldü u. Emme biliyudu nazardan hasta olduğunu (KK: 85).

Yörede nazar değdiği düşünölen hayvanları ve insanları iyileştirmek için çeşitli uygulamalar yapılmaktadır:

Nazar değdirdiği sanılan kişilerin nazarından emin olmak için giysilerinden tüy alınıp tüüsü yapılır (KK: 88).

İnek nazarlandığında yedi çift bir tek çılmık alınır. Yedi çift bi tek sırgan tepesi toplanır, yedi çift bi tek delikli demürler toplanır. Bi gabin içine koyulur. İçine tavuk pıslığı koyarız, tuz koyarız, onu hayvanın altında yakarız, hayvanın başına bişey kapatırız, o şekilde nazardan kurtulur (KK: 84).

Çişini söylemiye başlıyen çocuğa çok nazar deyyi. Benim çocuklarım iki yaşına gelmeden çişini söylüyodu. İkinci gızım da iki yaşına gelmeden çişini söylemiye başladı daha yatağa da işemiyodu. Gızımla yaşıt da gomşumun bi gızı var barabar oynuyorlar. Gomşumun gızı bezlenmi bırakmıyodu, babaannesı de benim gıza şaşırtdı u ara dedi işte “hemen nası bıraktı bezi” falan undan sonra benim çocuk da gine başladı yatağa işemiye. İşte nazar değdi una (KK: 88).

Hayvanın memesi şişerse nazarlanıyı. Zeytinyağı verürük. İnekler yemeyip içmeyince, ağzına karbonat suyu koyaruk. Koştururuk. Bu sefer tabi hayvan işer kurtulur (Horuz, 2000: 70).

Tavuklara nazar okunurkene eski bi lastikten ya da çoraptan geçürürler. Ayağa giyilen bişi olacak işte (KK: 84).

Nazarı geçirmede kullanılan yöntemlerden biri de tüsüleme yöntemidir. “Yedi çift bir tek pirinç tanesi bir kaba konularak üzerine bir miktar şeker, zeytinyağı ve örümcek ağı ilave edilir. Daha sonra bu karışıma köz eklenerek karışım iyice kavrulur ve yakılır. Karışıma nazar almış olan hayvanın kendi ayrıanı dökülür. Ayrıanın dökülmesiyle birlikte çıkan duman hayvanın karnından başlayarak ağız ve burnuna tutulur. Böylece hayvanın kesilen sütünün geri geleceğine, huysuzluğunun gideceğine ve hayvanın tamamen iyileşeceğine inanılır” (Doğan, 2015: 36).

Köz söndürme de nazarı gidermek için başvuru olan bir uygulamadır. “Köz söndürme nazar değdirdiği düşünölen kişinin kem gözlerinden korunmak amacıyla sembolik olarak o kişinin gözünün yakılması ile yapılır. Bu işlem geniş bir kaba doldurulan suyun üstüne göz büyüklüğünde közlerin atılıp sönmesiyle gerçekleştirilir. Yapılan bu işlen sırasında nazar değdirdiği düşünölen kişinin adı söylenir. “Falan kişinin gözleri yansın” denilerek hedefteki kem gözlerin yakıldığına ve dolayısıyla nazarın geçeceğine inanılır” (Doğan, 2015: 36).

Nazar aldığı düşünölen hayvanı iyileştirme yöntemlerinden biri de “kan akıtma” yöntemidir. Hasta hayvanın kulağından, kuyruğundan ve ya dilinden kan akıtılır (KK:60).

Nazardan koruma yöntemlerinden biri de okumadır. Nazara gelen hayvan ya direkt olarak okunur ya da okunmuş ekmek, tuz gibi şeyler okunup hayvana yedirilir. Yörede hayvancılık yapan hemem hemen herkesin evinde “Yasin tuzu” bulunur. Yasin tuzu önceden okunmuş bir tuzdur. Bu

tuzu hoca Yasin suresini okur ve okurken “bıçak gibi keskin olsun, etkili olsun diye” içinde bıçak gezdirilir (KK: 89).

Hayvana nazarı değdiği düşünölen herhangi bir eşyasından bir parça alınarak yakılır. Yakılan bu eşya nazara gelen hayvana koklatılır. Nazarı değdiğinden şüphe duyulan kişinin bastığı yerden toprak alınır ve nazar alan hayvanın yiyeceğı yeme katılır. Bazen de bu toprak nazar alan hayvanın sırtına sürölür (Doğan, 2015 37).

3.3.10.1. Kurşun Dökme

Giresun ve yöresinde yaygın olarak devam eden kurşun dökürme adeti hem kötölüklerin bertaraf etmek, hem de iyiliklere kavuşmak için yapılmaktadır: *Bu işlem için önce kurşun tavada eritiyorlar, kişiyi bir örtünün altına oturtuyorlar, eritilen kurşun su dolu bir kabin içerisinde yukardan aşağı dökölüyor. Dökölürken de “nazarın çıksın” gibi ifadeler kullanılıyor. Sonrasında dökölünen kurşun suyun içerisinde şekil alıyor, o alınan şekilde göz göz olmuş şekiller kişinin üstünde ne kadar gözü olduğunu ifade ediyor (KK: 86).*

3.3.11. Büyü ve Sihir ile İlgili Halk İnanışları

Giresun yöresinde büyüden korunmak için çeşitli uygulamalar yapılmaktadır:

Sarımsak, tavuk dışkısını kişi yanında taşırsa büyü geçmez (KK:34).

Evde elma sirkesi bulunursa o eve büyü geçmez (KK:32).

Yörede kaybolan eşyayı bulmak, düşmanı yenmek, evine bağlı olmayan adamı evine bağlamak vb. gibi konularda büyüye başvurulmaktadır.

Bir evin kapısına domuz yağı sürersen o yuva yıkılır. “Evlendiğim zaman eşimle iyiydi aramız. Beni muskayla kaçırmışlardı ama mutluydum. Sonra bişi oldu daha kocamla anlaşımaduk. U İstanbul’a gidiyo ben buraya geliyom, ben gidiyom o geliyor. Daha birbirimizi görmi istemiyok. Adam eve gelmi ben varıka. Boyuna dövüş çekiş. Urdan ağrı ben düşündüm “noldu bize” diye. Hocaya gittim. Hoca dedi “size büyü yapmışlar” diye. Kim olduğunu demedi emme ben anladım kim olduğunu. Yabancı değil zati. Misafirlige gelir gibi yapmış u kişi eşiğe oturmuş arkasından ağrı eşiğe domuz yağı sürmüş. Bizim aramız yıkılsın diye büyü yapmış. Öle gine hoca dedi kapının duvarına domuz yağı sürmüşler dedi. Ben u domuz yağını kazıdım çıkardım. Öle gine huzura gavuştuk.” (KK: 85).

Genç kızlar birinin kendisine zarar vermesini engellemek için kendilerine bağlama büyüü yaptırılar: *Eline bir ip alacaksın u ipi elinde döndere döndere her döndermiye düğüm atarsın. Bir kere dönderdiğünde bir düğüm, ikinci kere döndermiye iki düğüm, üçüncü kere döndermiye üç*

düğüm atılır. Unun bi de duası var. Ama u ipi atmıcan. Kendini çözene kadar u ipi bekleteceksin. Çözcen zamanda u düğümleri tek tek açacaksın (KK: 85).

Yeni evlendiğimiz zaman evlilikte çok sorunlar yaşadık. Bir türlü evliliğimiz oturmuyordu. O sırada bir arkadaşım hocaya gidiyordu çocuğu olsun diye, bende yanında gittim. Hoca bana sende büyü var dedi. Evliliğin bitsin diye sana büyü yapmışlar dedi. Sonra büyüü bozmak için dualar verdi. O duanın birini gül ağacının dibine gömdüm, birini yastığın altına koydum, birini de evde yak, yakarken de bütün odalara dumanın sok dedi. Okunmuş çamaşır tozu verdi, onunla eşin ve sen çamaşırlarınızı yıkayın dedi, okunmuş tuz verdi yemeğe koy dedi bir de okunmuş şeker verdi çaya koy dedi. Ben onları harfiyen yaptım. Biraz zaman geçtikten sonra da evliliğimiz oturdu (KK: 119).

Eğer büyü yapıp denize atılırsa o büyüü bozmak için ya denizde yüzmek gerekiyor ya da o denizin suyundan içmek gerekiyor. Eğer büyü kapının dibine gömüldüyse ve sen o kapıdan geçerken o muskanın üstüne bastıysan o kapıdan geri geçmen gerekiyormuş (KK: 119).

Eğer birini öldürmek için bir büyü yapıyorsan muskayı suya atıp bırakıyorlarmış, muska şiştikçe adam da şişip ölüyormuş (KK: 119).

Benim amcama ölsün diye büyü yapmışlar. Çiçek dikili bir saksının dibine bir çivi sokmuşlar, onun duası var onu da okumuşlar. O çivi orada çürüdükçe amcam da hastalanıp ölecekmiş. Ama biz çivi bulduk. Bulmasak ölecekti. Kimin yaptığını bilmiyoruz (KK: 119).

Düşman biri tarafından kişinin yuvasının yıkılması için şöyle büyü yapılıyor. Şimdi duasını okuyup kurşunu eritirler sonra adamın geçeceği yolun bi başına birini bi başına birini koyarlarmış. Adam oradan geçtiği gibi denize u erimiş kurşunu oradan alıp denize atıyolar. U adam bağlanmış oluyo daha cinsel ilişkiye giremiyo (KK: 85).

Gine adamı öldürmek için fasulyeyi okuyorlar onun duasını. O fasulyeyi dışarı bi yere ya da suya bırakıyorlar. O fasulye şiştikçe adam da şişiyor, öle gine hastalanıp ölüyor (KK:85).

Beni ilk evlendiğim yerden çok istediler genç kızlığında. Ben almadım. Urdan haber gönderdiler burdan haber gönderdiler ben almadım. Sonra eve birini göndermişler, bi kadın misafirliğe geldi. Terekte de çorba vardı u zaman u kadın böyle peynir mayası şişesinin içine büyü yapılmış sudan koymuş ben başka içeri gettiğim gibi. U çorbadan bacım da yedi ama onu okurkene ismi geçen kişiye geçiyormuş u büyü. Undan sonra nasıl oldu bilmiyom ben kaçtım uriye. Herkes de şaşurdu kaçmama. Emme ben sevdim de kaçtım sanıyım. Aradan yedi sekiz ay geçti evlendükten sonra daha durmi istemedim ben urda. Büyünün etkisi geçmiş. Geri geldim babam gile. Undan sonra u çorbiye suyu guyan garı zaten dedi “unlar sana büyü yapmıştı u suyu da ben guymuştum” diye. Büyünün etkisi geçmiş emme. U büyüyle kurulan yuvadan hayır gelmi hiç. İlla bi hastalık bişi oli u yuva yıkılı (KK: 193).

Annemle babam evlenirken onlara da büyü yapmışlar. Babamın evinin önüne muska koymuşlar annem o muskanın üstünden geçse büyü tutcakmış ama annem u gün urdan geçmemiş sonra muskayı bulmuşlar (KK: 193).

“Bizim köyde bi kız vardı. Evlendi aradan hayli zaman geçti. Sonra kız bi huysuzlanmaya başladı. Evlere girmemeye başladı filan derkene babası gil gızı aldı geri. Gızı hocalara götrdüler ettiler. Sonra bi büyük hoca buldular, hoca gıza büyü yapılduğunu demiş. Meğer evin kapısına sabun koymuşlar içine de iğne baturmuşlar. Sabun erüdükçe kız da hasta olup ölecekmiş. Aslında gızı ölsün diye yapmışlar emme sabunu gıydukları yerde sabun eriyememiş. Eriseymiş kız ölecekmiş. Sabun erümemiş emme gine de gıza etki etmiş. Gız aklını gaybetmişti, evde durmuyordu, tek bırakamıyolardı. Emme dereden geçemiyodu. Bizim kapıdan ağı geçerkene urda bi dere var ordan öte geçemiyodu urdan biliyolardı nereye gitceni, buluyolardı. Neyse hoca demiş işte büyü var diye. Unu adaya götürün filen demiş işte. Büyüyü bozmak için bişiler yapmış. Demiş ki bu gız akşama eve gidince bulaşık yıkıcek demiş. Gız eve gelincik essa bulaşık yıkamış. Öle gine iyileşti. Emme gız u zaman hamileydi. Sonra çocuğu doğdu emme çocuğu hastalıktan kurtulamadı. Büyü una mı geçti artuk bilemiyum. Gız da daha evlendiği yere gitmedi. Daha uriye getmi istemedi. Soğumuş bi kere.” (KK: 173).

Gine köyde bi kızı muskine gaçurmuşlardı işte öle evlenmişti kız. Gaçmıştı. Emme babası anası bilmedi muska olduğunu gızla gonusmadılar. Sonra u gızda delürdü, bi zaman gözü mözü gan çanağı gibi gezdi. Unu da hociye filen götürdüler. İyileşti. İşte sabredip duruyo u gocasının evinde. İki çocuğu var (KK: 173).

Birini gendüye âşık etmek için vücudundaki kılı yemeğin içine atacaksın. U yemeği seni sevmesini istediğin kişiye yedüreceksin. U yemeği yiyincik u kişi sana bağlanıyu (KK: 173).

Birinin ölmesini istiyorsan ölünün toprağını alacaksın ölmesini istediğin kişinin evinin üstüne atacaksın. Böylece o kişi ölür (KK: 172).

Büyüden kurtulmanın çeşitli yolları vardır:

Büyü yapılan biri insan adaya götürülür. Tuvaletlerde biriken pisliğin içine bastırılır (KK: 172).

Büyü yapılan insan it gülü dikeninin arasından geçirilir (KK: 172).

Büyü yapan da yapturan da küllü kâfir giderimiş (KK: 172).

3.3.12. Kutsal Yerler ve Ziyaret Yerleriyle İlgili Halk İnanışları

Çocuklar ve kırklı kadınlar mezarlığa götürülmez (KK:24).

Mezara parmağınla işaret etmek unutkanlık yapar.(KK:24).

Mezarlıkta olan meyvelerden eve götüremezsin sadece orada yersin (KK:54).

Mezarlıkta yatılmaz (KK:89).

Şebinkarahisar ve çevresinde de çocuk sahibi olmak her evli çiftin en başta gelen arzudur. Burada da çocuğu olmayanlar her yolu denerler. Bütün yörede çocuğu olmayan kadınlar Güdül tepesindeki şehitliği, Çanaklı evliyasını ziyaret ederler. Buralara gidemeyenler diğer evliya mezarlarına, yatırlara giderek buradaki ağaçlara çaput bağlar ve adak adarlar (Çelik, Kuruca, 2000: 349).

Mezar başlarında mum veya çıra yakılır. Bunun cesedi yırtıcı hayvanların tasallutun korumak yanında ölenin mezarının aydınlık olması için yapıldığı da düşünülmektedir (Çelik, Kuruca, 2000: 349).

Mezarlıklarda yüksek sesle konuşmak, gürültü yapmak; buralara çer-çöp, pislik atmak; hayvanları buralarda otlatmak günah sayılır (Çelik, Kuruca, 2000: 349).

Sara hastalarının mezarlıkta yıkanmaları halinde şifa bulacaklarına inanılır (Çelik, Kuruca, 2000: 349).

Bulancak'ta Hasan Dede Yaylası'nda bulunan Ocak Tepesi birçok derde şifa olmaktadır. Yaylaya adının veren Hasan Dede düşmanla savaşmış ve cenazesi Ocak Tepesi'ne koyulmuştur. "İşte undan sonra ura türbe gibi oluyo. İşte mesela öğlenlerde falan gidiyular, çocuğu olmiyenler, bişi istiyenler, dilek diliyenler, ya da hasta olanlar gidiyular işte urda namaz kılyular, işte içine bişey bırakıyular, ya bez bağlıyular, ya ekmek atıyular, undan sonra da urda uyumak şart, bi iki saat uyuyacaksınız. Uyuyular, geri geliyular. U tepenin adı ocak tepesi, yaylanın adı da Hasan Dede Yaylası (KK: 174).

Ziberi'de Akbudak köyünde huykesen var. Mesela ufak bebekler, huysuz bebekler oraya götürülür. Orada namaz kılınır, dua okunur. Oraya bir çaput bağlanır, bir kazık çakılır, huyu burada kalsın diye. Oranın toprağından alınıp eve getirilir çocuk bu toprakla yıkanır, çocuğun huyu değişir (KK: 176).

3.3.13. Cin, Şeytan ve Meleklerle İlgili Halk İnanışları

Giresun yöresinde cin kelimesi yerine "ecinni", "ecünnü" gibi kelimeler kullanılır.

Çocuk yüksekte düşünce cin çarpmasın diye iki yumurta kırılır (KK:77).

Cin olduğu düşünülen yerler "sahipli" diye nitelendirilir (KK: 77).

Dışarı çışını yapan çocuklara üç kez "tü bismillah, tü çavuş" denmesi tembih edilir. Böylece çocuğun cin çarpmasına karşı korunduğı düşünülür (KK:87).

Cinlerin sarışın insanlara daha çok musallat olduğuna inanılır (KK: 77).

Cinlerin daha çok sulak, bataklık gibi yerlerde yaşadığına inanılır (KK:77).

Cinlerin akarsulardan geçemediğine inanılır (KK: 173).

Ekmek ufağını dökersen cinler yemeğe gelir (KK: 173).

Cinler güneş battıktan sonra hareket etmeye başlar. Gece mezarlığa gittiğinde, pencereden su döktüğünde cin çarpar (KK:174).

Cinler ruhen zayıf insanlara daha çok musallat olurlar. Örneğin lohusa kadınlar, çocuklar. Çünkü dualarla cinlerden korunuruz, ama lohusa kadınlar ve çocuklar dua etmeyi bilmediği için cinler daha çok musallat olur (KK: 1747).

Cin çarpan kişiler akarsulardan geçemezler (KK: 173).

Cinlerin kadınları çirkin olduğu için insanlardan kadınlara daha çok musallat olurlar (KK: 173).

Cinlere zarar vermediğin sürece onlar sana musallat olmaz (KK: 173).

Cinler at pisliği yerlermiş, ayak kokusunu çok severlermiş, eğer ayağını yıkamadan yatarsan sabaha kadar senle yatarlarmış (KK: 173).

Onlarında düğünleri, askerleri, polisleri varmış (KK: 173).

Bi dua varmış onu okuyuncik cin senin emrine geçiyomuş. Ama okuduktan sonra garşına çok korkunç bi kılıkta çıkıyormuş, onu görünce korkarsan sen onun emrine giriyormuşsun, korkmazsan o senin emrine giriyormuş (KK: 173).

Bizim gomşu vardı köyde. Garının doğumu gelmişti. Bizim gapıdan ağı geçerke garının sancısı dutmuş az okarda derenin kenarında doğum yapmıştı. İşte u çocuk büyüdü emme şimdi delü. Unu doğduğu gibi u derede cin çarpmış zaten.(KK: 173).

Goyun yitmiş babam da abime sayyi işte “goyunu niye gaybettin?” diye. U da ağıliye gine akşamınan gidi goyuna. U goyun ararkene urda cinler gendü aralarında oyun oynarmış, birbirlerine daş atarlarmış. Urda una iki taş geli sağından solundan bi daş da u ati u zaman daş kesili. U sırada attuğu daş cinin birinin gafasını yarmış. Abim eve geldi u akşam başım ağrıyo dedi yattı. Gözü gan çanağı gibiydi. Sabah oldu abimi huy tuttu. İşte huylu oldu. Sinirliydi, evden kaçıyodu, hociye götürdü babam hoca da demiş u daş attuğu cinin kafası yarılınca u da abime musallat olmuş. Unun kafası iyileşince abim de iyi olacaktı. Abim iki üç ay unu çekti. Arada işte kendüne geliyodu da arada huy dutuyordu. Cinleri anlatıyodu, işte peri gızı diyodu kızlarına, işte unların da iyisi kötüsü varmış unları anlatıyodu. Emme akli başına gelincik hiç bişi hatırlamıyodu. Gaybolan şeyleri soruyulardı una biliyodu hep yerini. Abim çalınanı yiteni de biliyodu. Çalan kim heç demezdi. Kaybolan şeylerin yerini biliyodu, işte nerde gömü var biliyodu evden tarif ediyodu emme kendi uriye gidemiyodu yan yan gidiyordu. Unu uriye götürmezlermiş. “Beni uriye

götürmüyular” diyudu. İşte emim para gaybetmişti biri çaldı diyudu emme abim dedi u zaman para evden ağır ahıra düşmüş, çürümüş urda. İşte diyordu urda altun var filen diye emme cinler yerini göstermiye götürmezlermiş. Bi de adamın düşüncesini okuyudu. Anam bi kere işte onunla uğraşuruka içinden “ya bu ölse ya ben ölsem” demiş. U anamın düşüncesini okumuş, sinirlendi evden kaçtı filen. Öle gine iki ayda abim gün geçtükçe iyileşti. Emme unda bi sinir kaldı ta u zamandan (KK: 193).

Cinler kara kedi kılığına girermiş. O yüzden kara kedi görmek uğursuzluk getiri derler (KK: 193).

Bi yerde bi altın tarak bulsan alıp eve getirmene cinler müsaade etmezmiş. Peşine düşerlermiş. Onlar peşine düştüğünde hemen bir dereden geçmen gerekiyormuş. Çünkü cinler dereden geçemezmiş (KK: 193).

Şeytan da eskiden çocukken küçük bir cinmiş. Melekler de onu çok severmiş sürekli dua ediyor diye. Sonra melekler onu yanına almış. Allah Hz. Âdem’i yarattığı zaman meleklerle secde edin demiş. Şeytan “onu topraktan beni ateşten yarattın, ben daha üstünüm ben ona secde etmem” demiş. Allah da onu kibirli olduğu için cennetten kovmuş. Kovulurken de şeytan demiş “Allah’ım bana izin ver ben senin kullarını deneyeyim” diye. Şeytan o günden beri insanları doğru yoldan caydırmaya çalışmış (KK: 193).

Çocukluğumda bizim ev büyük babamdan galma bi evdi. Önce emmim duruyordu garısıyla u evde. Sonra u garı urda durmak istemedi. Cin var urda diye gorkmuş. Sonra biz emmimle evleri deestürdük. Uriye daşındıktan sonra cinlerle aynı evde yaşıyuduk. Çocuğdum u zamanlar. Bi gece evde tek kalıyım. Evin yanında da emmimlerin evi var. U gün emmimle dövüştük. Ben küstüm şimdi una. Bizimkiler de yaylada ben ot gazmiye geldim. Neyse akşam oldu şimdik ben hiç korkmuyom emme evde. Kapıyı penceri kapattım oturuyom. Dururka dururka bi ses geldi böle gapı gapatma sesi gibi. Neyse dedim “rüzgârdur filen”. Az sonra bi ses daha geldi. Ben şimdi gorkmiye başladım emme getmiye de yerim yok nedicen korkmamışdan geliyom. Kapıda ay ışığı çıra gibi hap haççak. Sona sona ses arttı bunlar bi öte geziyular bi beri geziyular. Teyibi açtım son ses müzik duymim diye gine duyyum. Yatağa girdim kulağımı tıkadım gine duyyum. Bekledim bekledim sesleri kesilmi. Takır takır boyna tavanda odalarda geziyolar. Neyse sonra ben yavaş gine galktım yavaş yavaş heç gorkmamış gibi dış gapıya doğru yürüdüm. Dış kapıyı açtım gapıya çıkar çıkmaz ben bi koştum doğru emmimin yanına. Yolda koşarkene “Silman Emmiiiii” diye çağırmya başladım. Rahmetlik adam da usulca gine açtı dış gapıyı anladı gorktuğumu. Bize geldi u gece yatmiye. U geldükten sonrada ses devam etti emme u gorkmuyudu. Öle gibe ben uyumuşum zabahça da sesler kesilmişti (KK: 86).

Cinlerin iyileri de varmış kötülere de. Kötülere adama musallat olurmuş, u zarar veren kötü cinlermiş. İyileri de insanlara zarar vermezmiş (KK: 86).

Bi kere evin önünde suda patates yıkıyorum u zamanlar. Urdan ağrı baktım köyde bi adam vardı Mustafa diye baktım u geçi. Aynı elinde çantası var. Bizim kapıda yol var emme adam yoldan geçmi kenardan kenardan geçi. Eğilip de bişiyeye bakarmış gibi yaptı sonra bene hiç konuşmadan geçti adam. Anama dedim “Ana burdan Mustafa Dayı geçti” diye. Aradan iki üç gün geçti adamı kimse görmemiş bizden başka. Anam da dedi sonra “kimseye deme” dedi u bildi cin olduğunu da (KK: 86).

Unlar aynı insan gibiymiş, düğün yapıyular, cıbban çalıyolar, karakoları filen varmış (KK: 86).

Bi kere de anam penceri açmış zabah. Bakmış köserenin urda ala içlikli bi adam var. Anam bu kim diye bakarka adam gaybolmuş. U cinmiş işte (KK:86).

Ali emminin garısı gece abdest almiye galkmış. Eskiden ışık yoka el ışığı var onunla abdest alırmış u sırada “güm” diye bi ses duyyi. Garı urda korki undan sonra başında bi ağrı petek oli. U gorkinen başının ağrısı daha geçmi işte hala da başı ağrı. U abdest alırken güm bedek cin zıplamış tavandan yere. Unların evinde de varıdı cin (KK: 86).

Bubam bi yılan öldürmüş. U yılanı öldürdükten sonra da garın ağrısına galmış. Garnı çok ağrımış, geçmemiş. Geçmediği gibi de hociye götürmüşler. Hoca da demiş işte “yılan öldürmüşün, u yılan ecünnüymüş” diye. Okuminen okuminen ağrısı bi zaman sonra geçmiş (KK: 193).

Bi gomşumuz vardı. Garının bi çocuğu oldu çocuk es eyi doğdu. Sonra çocuk zayıfladı zayıfladı eyi gine zayıf gine galdı. U çocuğa da cin çarpmıştı. Köy yeri anası oduna gidi, ota gidi. Çocuğu da götüri giderke. Uurlarda cin çarpmış çocuğa. Çocuğun eli ayağı demür gibiydi, çok soğuktu, çok zayıftı emme çok da akıllıydı. “Ecünnü Emine” diyolardı çoluk çocuk una. U çocuk da dört yaşında filen öldü (KK: 84).

Melekler boyuna Allah’a ibadet ederlermiş. Unlar yorulmazmış. Şimdi iki omzumuzda melekler varmış. Sağ tarafımızdaki melekler iyiliklerimizi yazarmış, sol tarafımızdaki melekler kötülüklerimizi yazarmış. Zamanın ahırında hangi taraf ağır gelürse una göre cennete ya da cehenneme gidecekmüşük (KK: 88).

Çocuklar gülerken melekleri görürmüş (KK: 88).

Saçı açık kadının yanına melek gelmezmiş (KK: 86).

Genç kızlar çeyizlerini sandığa koyduğunda bir zaman geçince şeytan işer o çeyize, çeyizde sarı bir leke olur. Çeyizi sandığa koyarken şeytan işemesin diye “bismillah” demek gerekir. Şeytan en çok beyaza gelir (KK: 86).

Seccadeyi namaz kılmadığın zaman yerde bırakırsan “şeytan namaz kılar, kaldır” derler (KK: 85).

Ekmeği yerde bırakmak günahdır, “üstünden şeytan atlar” derler (KK: 85).

Bismillah demeden yemek yiyen kişi doymaz. Şeytan da yemeğine ortak olur.(KK: 85).

Evin içerisi temiz olmazsa oraya melekler değil şeytanlar gelir (KK: 85).

3.3.14. İnsan Cinsiyeti, Vücudu ve Davranışları ile İlgili Halk İnanışları

Gözünden arpacık çıkan zengin olur (KK:48).

Evide ıslık çalınırsa fareler artar (KK:96).

Sütün üstünden erkek atlarsa ineğin memesi kör olur (KK:48).

İki kişinin aynı anda su içmesi iyi sayılmaz. Biri su içer biri kan içer denir (KK:96).

Korkan çocuğun damağı kaldırılır, tabanı tekmelenir (KK:48).

Yere tükürürsen yağmur yağar. (KK:48).

Dün taban adamların uğursuz olduğu söylenir (KK:72).

Kıçı yere yakından korkmak gerekir (KK:48).

Boyu kısa adamın fitne olduğu söylenir. O kadar da yerin altında var denilir (KK:72).

Kadının kestiği murdardır derler. Kadına hayvan kestirilmez (KK:72).

Sağ eli kaşınan kişiye para geleceği düşünülür (KK:48).

Sol eli kaşınan kişinin para vereceğine inanılır (KK:96).

Eli çabuk olan kişinin özellikle imecelerde işe ilk başlarsa o işin çabuk biteceğine inanılır (KK:96).

İmece usulü tarla kazarken yer değiştiren kişinin eş değiştireceğine inanılır (KK:72).

Eli ağır olan kişinin dul biriyle evleneceği düşünülür (KK:96).

Kıvırcık saçlı kişinin işinin ters gittiğine inanılır (KK:96).

Bacak arasından geçilirse çocuğun boyu kısa olur (KK:48).

Dilde çıkan kabarcıklara altı defa tükürerek “kedi artığı yedim, fare artığı yedim” denilince kaybolacağına inanılır (KK:48).

Kollarını birbirine geçiren kişinin yetim kalacağı düşünülür (KK:48).

Adetli kadın kırklı bebeğe bakarsa bebekte sivilce çıkar (KK:72).

Ön dişin iki tanesi yan yana seyrek olursa kısmetin çok olur (KK:48).

Dişlerinin arasında boşluk olan kişi yalancı olur (KK:48).

Bekâr kızın iki kaşı birbirine yakın olursa yakın yerden biriyle evlenir (KK:48).

Erkek çocukların başında iki tane gül olursa iki evlilik yapar (KK:48).

Kadının baş parmağı uzun olursa eşinden önce ölür (KK:96).

Mavi gözlü olanın nazarı çok değer (KK:48).

Eli ağır olan kişinin dul alacağı söylenir (KK:48).

Evlenen kadın kocasından büyükse zengin olacağı söylenir (KK:48).

Yanık yemek yiyen kişinin düğününde kar yağacağına inanılır (KK:96).

Üst üste kına yakan kadınların kocasının üzerine evleneceği söylenir (KK:72).

Süpürge ve evşünün üzerinden geçilmez (KK:48).

Süpürürken ayağına süpürge degen kişinin ölünce hortlayacağına inanılır. Bunu engellemek için süpürgeye tükürülür (KK:48).

Misafir gelince ev süpürülmez. Eğer süpürülürse bu misafire git demek anlamına gelir (KK:72).

Misafirden sonra yine misafir gelirse ilk gelen misafire “ayağını mı sürttün” denilir (KK:72).

Tırnağının şeklinin uzun olması o kişinin nasipli olduğunu gösterir (KK:96).

Yapılan işin üstüne ilk kim gelirse onun karakterine, el çabukluğuna göre yapılan işin çabuk bitip bitmeyeceği tahmin edilir (KK:48).

Kapının eşiğine oturmak hoş karşılanmaz. Eşiğe oturan kişi iftiraya uğrar (KK:48).

Gece tırnak kesilmez. Kesilirse “ömriünden kesiyorsun” denilir (KK:48).

Kolana oturulmaz. Hamile kadın kolanın üzerinden atlarsa çocuğunun boğazına eş dolanacağı düşünülür. O kadının doğumu zor olur (KK:48).

Akşamüzeri ıslık çalmak iyi sayılmaz (KK:96).

Tırnak keserken yirmi parmağının tırnağını birden kesmek iyi sayılmaz. Bunun uğursuzluk getireceğine inanılır (KK:72).

Soğan kabuğu ateşe atılmaz. Evde acı yanması iyi değildir. Bunun eve acı getireceğine inanılır (KK:48).

Seccadenin önünden geçmek günahtır. Eğer geçilirse geri geçmek gerekir (KK:72).

Namaz kılınan yerde resim ve fotoğraf olmamalıdır (KK:48).

Av yapılırca hayvanın ciğeri av yapana verilir (KK:96).

Diyelim ki durduk yere kulağın çınladı. Kulağın çınladığında “ Hayrola gulam, hayrola. hayır haber ver.” denilir (KK:96).

Sağ kulağın çınladığında birileri arkandan iyiliğini anlatıyor denilir. Sol kulağın çınladığında da birisi kötülüğünü anlatıyor denilir (KK:48).

Kulağın çınladığında Peygamber efendimiz bizi hatırlar. Salavat getirmek gerekir (KK:48).

Çocuk bacaklarının arasından bakarsa misafir gelir (KK:48).

Göz seyirmesi iyi sayılmaz (KK:96).

Gözde arpacık çıkan kişi zengin olur (KK:96).

Saçı az olan kızların kısmetinin az olduğuna inanılır (KK:72).

Anne çocuğunun saçını keserse çocuğun ömrünü keser (KK:34).

Eşiğe oturup dışarı bakarsan dışarda, içeri bakarsan içerde kısmetin kesilirmiş (KK:72).

Durup dururken gözlerin dalarsa yolculuğa çıkacağı anlamına gelir ya da misafir geleceği anlamına gelir (KK:72).

Sağ ayağının altı kaşınırsa yolculuğa çıkacağı anlamına gelir (KK:48).

Uyurken ellerini bacaklarının arasına koymak iyi değildir. Bu uğursuzluk getirir (KK:72).

Elini koynuna sokmak iyi sayılmaz. Elini koynuna sokan kişinin kısmeti kapalı olur (KK:48).

Parmakları birbirine geçirmenin günah olduğu düşünülür ve bu davranış kişinin kısmetini kapanır. Parmakları birbirine sokunca “şeytanlar bir araya toplanıyor” denilir (KK:72).

Saç tarandığında çıkan saçları dışarı atmak baş ağrısı yapar. O saçlar toprağa gömülmelidir (KK:96).

Kestiğin tırnakları ateşe atmak günahdır (KK:72).

Hıçkırık tuttuğunda birinin hakkında konuştuğu düşünülür. Hıçkırığın geçmesi için sırayla hakkında konuşan kişiler tahmin edilir. Hıçkırık kimse durursa o kişinin hıçkıran kişinin hakkında konuşan kişi olduğu hükmüne varılır (KK:96).

Eğer kişinin üzerine bir ağırlık çökerse misafir geleceğine inanılır (KK:48).

Kişinin üzerine ağırlık çökmesi sürekli uykusunun gelmesi kötü bir olay olacağını gösterir (KK:48).

Yemek üstüne gelen kişiye “kaynanan seni seviyormuş” derler (KK:48).

Yemek yapan kişi yemekleri tuzlu yaparsa yemek yaptığı kişileri çok sevdiği anlamına gelir. Eğer tuzu az koyarsa o kişileri sevmediği anlamına gelir (KK:96).

Kıyafet birinin üzerinde dikilmemelidir. Eğer dikilirse o kişinin kismet ve aklı dikilir (KK:96).

İpe oturanın kızı çok olur (KK:96).

Burnunun kaşınması misafir geleceği anlamına gelir (KK:48).

Sırgan (ısrırgan). yemeğinin dibini yiyen kişinin düğününün kışın olacağına inanılır (KK:96).

Tencere ve ya tava dibini yiyen kişinin düğününde kar yağacağına inanılır (KK:48).

3.3.15. Mitolojik Varlıklar ile İlgili Halk İnanışları

3.3.15.1. Hortlak ile İlgili Halk İnanışları

Giresun'un bazı kesimlerinde "çıkık" da denilen hortlak inacı hemen emen bütün Türk boylarında görülmektedir:

"Mezarından çıkarak bu dünyadaki insanlara zarar verdiğine inanılan hortlağa Yakutlar "üer" veya "yüer" derler. Yakut mitolojik metinlerinde yüer ve ya yor denilen hortlaklar intihar edenlerin, delilerin ve insanlara kötülük eden şamanların kötü ruhları olarak bilinir. Bunların diriler dünyasıyla ilişkisi çoğu kez geceleri gerçekleşir. Yüerler insana delilik verir ve çeşitli hastalıklar üretirler. Yakutların inancına göre yeteneklerini yüerden alan şamanlar da genelde kötü şaman kategorisine girerler. Bazı Altay halklarında öldürülen veya intihar eden insanların ruhları hortlağa dönüşüp bu dünyaya gelir ve insanlara, çoğu kez de yakınlarına zarar verir.

Lebed Tatarlarında yeraltı varlığı olarak bilinen Aza'lar insanlara baskı yapar, hastalık getirir veya deli eder. Aza'dan kurtulmak, şamanın siyah renkli hayvan keserek bu kötü ruhu geldiği yere göndermesiyle gerçekleşir.

Tuvalılar ölen adamın adını söylemezler. Ona "süpe" derler. Ölünün defninden 49 gün sonra şaman davet edilir ki ölenin ruhunu öteki dünyaya yollasın. Buna kadar rölenin ruhu akrabalarını rahatsız eder. Onun hortlağa dönüşmemesi için şaman merasim düzenler ve bu merasime "özüt" denilir. Benzer bir inanç Hakaslarda da vardır. Hakas Türklerinde insanın ölümünden sonra 40 gün kadar varlığını sürdüren canına "süne" veya "sürnü" denilir. Şaman merasim yaparak süneyi öteki dünyaya, ait olduğu yere götürür. Öteki dünyada ruhun aldığı şekle "üzüt" denilir.

Bulgar Türklerinde hortlağa azgın derler. Bulgaristan Türklerine göre azgın diri insanla ölü insan arasında bir varlıktır. Dolayısıyla hortlak ne ölü ne de diridir. Ayrıca azgın, cin, peri veya diğer kötü ruhlardan da farklıdır. İnanca göre azgın insanın gözüne herhangi bir hayvan görünümü ile çıkar ve istediği zaman farklı hayvanların donuna da girebilir" (Bayat, 2007: 270).

Halk tasavvufuna göre ölümlerin ruhları zaman zaman dirilerin arasında dolaşabilir, Bu hal hortlama değildir. Hortlama bir takım narahat/rahatsız ruhların cinler tarafından bunaltılması olayıdır (Kalafat, 2011: 78)

Türk kültür coğrafyasının birçok yerinde, umutsuz ruhların kişi öldükten sonra, evlerini, şahsi eşyalarını vesaire şeylerini özledikleri için ev halkının rahatsız olabilecekleri şekilde onların rüyalarına girdiklerine inanılır ve bu hal hortlama olarak bilinir (Kalafat, 2011: 78).

Hortlaktan korunmak için bir takım yollar geliştirilmiştir: “Türkmenistan’ın Göklen Türkmenleri halk inançlarında ölen kimse yaşayanların rüyalarına sık ve rahatsızlık verecek türden giriyor ise kişi soğan yiyerek ve ayetler okuyarak yatmalıdır. Türk kültürlü halkların genelinde rüyada ölmüş bir yakının görülmesi, onun hayır istediği şeklinde yorumlanır ve ölünün ruhuna Fatıha türü ayetler okunup gönderilir veya sadaka verilir. Hıristiyan Türklerde böyle hallerde kedi, köpek türlü hayvanlar da sevindirilir. Diğer taraftan Türk kültürlü halklar arasında soğan ve sarımsağın görünmeyen varlıkların zararlarına karşı koruyucu özellikleri olduğuna inanılır” (Kalafat, 2011: 35).

Giresun yöresinde hortlak la ilgili birçok anlatı vardır.

Ölü evden çıkarılmadan üzerinden kedi atlarsa ölünün hortlayacağına inanılır (KK:55).

Şimdik çıkık çıkıyı diyular. U kötü insanlar ölincik çıkık olarak görünürmüş mezarlıklarda. Bizim bi azime yingem vardı u görmüş çikuğu. Şimdik mezarlıkta geçerkene u urda bi at görmüş, at da tam at gibi de değil, uzun gine bişi. Gorkmuş çabuk gine urdan geçmiş (KK: 88).

U amelsiz adamlar ölincik de huzursuzluk yaratıyumuş. Mezarında rahat duramazmış, işte korkunç kılıklarda gezermiş. Ben görmedim emme rahmetli emmim le garısı görmüş. Unlar görmüş, at görmüşler, köpek görmüşler. İşte unlar çıkıkmuş. Mezarlıkta olurmuş çıkuk. İlle ilkindiden sonra mezara gitmicen. İlkindiden sonra cinler mezara yağarmış. U çıkuk cin de olabülürmüş. İlle de ölü çıkık olarak görüncek diye bişi yok. Cin de u kılığa girermiş (KK: 116).

Hortlağa çıkuk da diyorlar. U çıkuk böyle çit gibi olurmuş. Çite beyaz bişi geçürmüşün gibi. Unu görürlermiş. Emme Müslüman kişinin mezarında olmazmış u. Bizim yaylada evimiz eski bi mezarın yanında. Uriye kimse ev yapmi istememiş zamanında. Mezarlığın gavur mezarlığı mı türk mezarlığı mı olduğu belli değil. Emme mezarlar kibliye doğru. Ben hiç bişi görmedim şimdiye kadar emme eskiden urda görenler olmuş. Birisi beyaz bi çit gibi bişi görmüş. Unu gorkutmiye çalışmış çıkuk. Adam urdan hemen kaçmış (KK: 89).

Hortlak sahihsiz eski evlerde de çok olurmuş. Sadece mezarlıkta değil öyle eski yapıların olduğu yerlerde de çok olurmuş. Babam bir kere akşamüzeri böyle eski bir evin yanından geçerken müzik sesi duymuş. Aklına onların hortlaklar olabileceği gelmemiş. Durmuş merak etmiş. Sonra o eski evin yanına doğru yanaşmış bakmış ki eski evin ahırına gelen yerde hortlaklar var. Öyle şekilsiz bir şeylermiş. Babam oradan arkasına bakmadan okuya üfleye gene kaçmış (KK: 87).

“Şimdi bi Kahyalık Köyü var. Benim babam şimdi gece uriye gidermiş. Anam uriye gece nası gidiyon sen? Ayakyolu'na doğru giderke önüne tabut çıkmış bi kere, bi kere de gelin çıkmış. Gelin bembeyaz gelinlik üzerinde; at üstünde gidiyomuş. Eskiden öyle şeyler varmış. İşte amcam unları birebir yaşamış. Amcam yolun sağına sapıyomuş, sağına geliyomuş; soluna sapıyomuş, soluna geliyomuş gelin. Önünde tıkr tıkr gidiyomuş. Bişi yapmıyomuş ama. Tabut da görmüş, Melikli'ye giderke, işte anneannemlerin mahallesine giderke tabut görmüş. Şimdi öyle şeyler görükmi iyi ki çocuklar gençler derde galur. Herkes korkar. Gece ölünün önüne çıktığını düşün. Ya sana bişi yapsa. Ama eskiden çokmuş böyle babam, amcam çok anlatırdı (KK: 116).”

Giresun'da halk arasında, Bayramköy civarında bulunan Devret Deresi'nden geçerken cinlerin oralarda mekân tuttuğuna, savaş yıllarında Ruslar ile işbirliği yapanların mezarlarından hortladığına inanılmaktadır. Hacca giden hacıların Mekke toprağı getirerek, hortlak ve cinlerin görüldüğü yerlere serpmeleri sonucu bu varlıkların bir daha görülmediğine inanılmaktadır. Hortlak çıkan mezarlarla ilgili söz konusu hacıların Kâbe toprağı getirerek yapılan mezarı hortlaklardan arındırma uygulamasının Giresun-Espiye ilçesine bağlı Çepni köyünde de geçmiş dönemlerde yapıldığına dair anlatılara rastlanmıştır (Yaltırık, 2013: 220).

Bulancak civarında hortlak görünce “çıkık çıktı” denir.

3.3.15.2. Karabasan ile İlgili Halk İnanışları

Yurdumuzun hemen her yöresinde yaygın olarak bilinen, derin uykuda olan insanların üzerine çöken, bütün gücüyle bastırarak onların uyanmalarını engelleyen, korkutup, boğulmalarına sebep olan kötü bir tabiatüstü varlıktır. Üzerine ağırlık çöken insanlar uyudukları yeri bütün ayrıntıları ile gördüklerini, bağırarak istediklerini, fakat seslerinin çıkmadığını, üzerlerindeki güçlü kuvvetli biriyle mücadele ettiklerini, haykırarak uyandıklarını söylerler. Aynı sıkıntıları yaşatan bir diğer kötü cinin adı “karabasan” dır. Bu farklı anlatılara göre Türkiye'nin bazı bölgelerinde canlı bir varlık olarak tasavvur edilirken (Ankara) bazen de korkunç bir rüya olarak adlandırılır (Konya, Anamur, İstanbul). (Duvarcı, 2005: 128).

Karabasan zayıf kişilere çöker. Yani saf kişilere, doğum yapmış kadınlara çok çöker. Çok dua eden kişiye çökmezmiş. Yemeğini yatağında yiyen kişiye çok çöker. Yatağa dökülen ekmek ufaklarına cinler gelir (KK: 86).

Bir kere çöktü bana da karabasan, uyurkene gece uyandım yanlarımda üç tane siyah adam var boyları kısa kısa. Ben onları görüyorum ama konuşamıyorum, sesim çıkmıyor, dua etmeye çalışıyorum edemiyorum, nefes almakta zorlanıyorum. Sonra birkaç dakika sonra gittiler. Sırt üstü yatarken geliyor onlar daha çok sanırım (KK: 83).

Giresun yöresinde karabasana “garartu” da denilir. Karabasan çöktüğünde “bi garartu çöktü uyurken” diye anlatılır.

3.3.15.3. Cadı ile İlgili Halk İnanışları

Giresun yöresinde cadıya “cazı”, “cazu” gibi isimler verilir. Cazılar/cadılar yalnızca kadınlardan oluşan iyi insanlara zarar vermekten hoşlanan kötü niyetli ve kötü yürekli varlıklardır. Ayrıntılarıyla anlatmak gerekirse, cazı veya cadı kadın, değnekle dolaşan, kırışık yüzlü, uzun tırnaklı, oldukça çirkin, kambur iğrenç ve ürkütücü bir koca karıdır. Cadılar ayrıca, değişik kılıklara girebilen yaşlı kadınlar olarak da tarif edilir. Cadı kelimesi genelde insanların arasını açan, dargınlık ve fesatlık çıkaran boşboğaz kötü niyetli kişiler için söylenen bir ifadedir (Ozan, 2015: 49).

Giresun kırsalında cadıya cazu derler, cadılıkta kullandığı malzemelere ise cazuluk derler. Cadılık yapan öldüğünde toprak onu kabul etmez, hortlar derler. Çünkü cadıların, cadı olabilmek için öncelikle dini tüm değerlerini gerek maddi gerekse manevi bakımdan bir tuvalet çukuruna gömmeleri gerektiğine inanılır. Kısacası, cadı olan dinden çıkar derler. Yaşlılar böyle anlatıyor. Bu cadılar, genellikle yeni doğan ve kırkı çıkmamış olan çocuklara musallat olurlarmış. Çocuklara cadı ulaşmasın diye bin bir türlü önlem alınmış inanişaya göre. Bu önlemler de özetle şöyle: beşiğe çocuğun babasının elbisesini koymak, beşiğin altına balta yahut bıçak koymak, beşikte Kur'an-ı Kerim asılı olması gibi. Cadılar ilişmesin diye anneler çocuklarını sabaha dek beklermiş beşiğin başında. Diğer bir cadılık türü ise anlatılara göre şöyledir: Cadılar en kötü varlıklardır. Bir komşusunun kötülüğü için, yoldan çıkması ve yuvasının dağılması için evinin görülmeyen bir yerine, özellikle duvarına “cazuluk” denen malzemeden yapıp koyarlar ve kötü amaçlarına nihayetinde ulaşırlar. Giresun kırsalında ayrıca bir şey daha anlatılır cadılarla ilgili: Cadıların cadı olabilmesi için, ne olduğu bilinmeyen bir tılsımlı söz ile sağ el başparmağının sol bileğin altındaki damarlı bölgeye sertçe bastırarak dinden çıktığını (İslam) birkaç kez tekrar etmesi gerekiyormuş” (Yaltırık, 2013: 218).

Giresun yöresinde çoğu zaman cadı, büyücü ile alkarısı aynı kişi olarak düşünülmektedir.

3.3.15.4. Al Karısı ile İlgili Halk İnanışları

“Halk dilinde al, alanası, alkızı, alkarı, albası ve albıs adlarıyla da anılan alkarısı kötü ruhlardan sayılmakta ve cin, peri, dev veya şeytan şeklinde tasavvur edilmektedir. İnanışaya göre albastı (lohusa humması) onun tesiriyle ortaya çıkar ve tedbir alınmazsa lohusa kadınla çocuğunun ölümüne sebep olur. Alkarısının ahır ve samanlıklarda, viranelerde, nehir kenarlarında, çeşme ve kaynak başlarında bulunduğu ve atlarla lohusa kadın ve çocuklarına musallat olduğuna inanılır. Çoğunlukla al gömlekli, yaşlı ve son derece çirkin bir cadı şeklinde tasavvur edilmekle birlikte güzel olanlarının da bulunduğu ve yakalandıklarında bunlarla evlenmenin mümkün olduğu kabul edilmektedir (Küçük, 1989: 469).

Halk arasında iki tip alkarısı imajı yaşamaktadır. Birincisi ölüme sebep olmaz, sadece geceleri ahırda atlara binmek ve yelelerini örmekten zevk alır. Alkarısının atlarına bindiğini farkeden bazı kişilerin atın sırtına karasakız, zift vb. sürmek suretiyle onu yakaladıkları, vücuduna iğne veya çuvaldız saplayarak insan şekline dönüştürdükleri ve uzun süre hizmetlerinde kullandıkları rivayet edilmektedir. Alkarısının yakalandığı evlere “ocak”, o evlere mensup olanlara da “ocaklı” denilir; alkarısının ocaklarla ocaklılardan ve onlara ait eşyanın bulunduğu yerlerden uzak durduğuna inanılır. İkinci tip alkarısının yeni doğum yapmış kadınlarla çocuklarına musallat olduğu, kadının böbrek, yürek ve ciğerini yemekten hoşlandığı söylenir. Alkarısının musallat olduğu lohusaya albasan, belirtileri gerinme, şiddetli ağrı, çevredeki eşyayı kırmızı görme, bayılma, sayıklama ve ağız köpürmesi şeklinde görülen hastalığa da albastı veya albasması denir. Söylentiye göre alkarısı, koruma tedbirleri alınmamış evde yalnız bırakılan ve henüz kırkını çıkarmamış lohusanın göğsüne oturarak ciğerini söker ve suya batırır; eğer bu noktada farkedilip tedbir alınmazsa kadın ölür. Hastadan kan geldiğinde alkarısının onu yakaladığı anlaşılır ve derhal korkutulup suya batırmasına fırsat vermeden lohusanın ciğer, böbrek ve yüreğinin elinden alınması gerekir; bu başarılırsa kanama durur ve hasta ölümden kurtulur (Küçük, 1989: 469).

Alkarısına karşı alınacak tedbirler, doğum yapan kadının albastıya tutulmasından önce ve sonra olmak üzere ikiye ayrılır. Önce alınacak tedbirlerin belli başlıları lohusayı kırk gün yalnız bırakmamak; gece gündüz odasında lamba yakmak; ona ve çocuğuna yakın bir yere Kur'an, ayna, soğan, sarımsak, nazarlık asmak; yastığının altına, kama, bıçak, maşa, makas, ekmek, erkek ceketi veya yeleği koyup üstüne iğne sokmak; lohusanın başına ve çocuğun beşiğine birer al kurdele bağlamaktır. Eğer lohusa veya çocuğu albasmasına uğramışsa hocaya yahut ocaklıya okutulur; yanlarında ansızın silâh atılır veya demir âletlerle gürültü yapılır; odaya al (veya kır) bir at getirilip kişnetilir, hastanın üzerine arpa konarak ata yedirilir” (Küçük, 1989: 469).

Giresun yöresinde alkarısı ile ilgili anlatılar oldukça fazladır:

Bir tane şey olurmuş, insanlar dinden çıkmanın bi yöntemini bulmuşlar, biliyorum da şimdi söylemim unu neyse. Dinden çıkarlarmış hayvan kılığına girerlermiş, hayvan kılığına girdikleri zaman da kedi ya da köpek gibi bişey oluyolarmış mesela. Undan sonra giip küçük bebeklerin ciğerini sökerlermiş. Aslında ciğerlerini almıyorlar da bilmiyorum işte nasıl bişi bebek de ölmüş. Bu hayvanı yakalayan kişi alçı oluyormuş. Mesela şimdi u hayvan kılığına girmiş olan kediyi biri yakaladı, yakaladığı zaman u kedi direk insan haline geliyormuş. U hayvan kılığına giren kişi kimse direk kendi haline yani insan haline dönüyormuş. Bi kere bi kadın bebeğinin beşiğine çıkan örümçen u arka sol bacağını kırmış işte u almış, hemen u insan şekline girmiş. Neyse unları yakalayan kişi alçı oluyormuş yani albasan kişileri atlayan kişi oluyormuş. Undan sonra bu atlayan kişi undan sonra istediği kişiye el verebiliyormuş mesela ben alçıyım yaşlandım sana el

veriyorum sen yapıyorsun u işi. Ama el vermenin bi duası varmış unu öğretip el veriyomuş (KK: 119).

Bende de şimdi doğum yapmıştım, al basmıştı gittim alçıya. Yattım işte kibleye doğru undan sonra üç defa böyle üstümden atlıyo işte alçı sağa sola atlıyo. Unsan sonra bi suya okuyo undan sonra suyu senin üzerine doğru üflüyo. Sende arkana bakmadan çabucak kapıdan çıkacaksın ama üç defa gideceksin bu alçıya. Üç günde bi gidecen. Ben gittim u al basması geçti. Ben bana al basarken al bastığını bilmiyordum, her gece rüyamda o kadar korkunç rüyalar görüyom ama al bastığını bilmiyom. Mesela rüyamda merdivene yukarı böyle insan gibi değilde üç dört tane bişi geliyor, evin etrafını sarıyolar, bazen de fazla oluyo işte on tane falan. İşte zorla kapıyı açıyolar, eşimle biz oluyoz evde, sonra bizim bebeğimiz oluyo kucamızda. Bebeğimi zorla kucamızdan alıyorlar merdivene aşıya gidiyolar, ben aşıya koşuyom ağlayarak işte, bebeği parçalıyolar undan sonra. Böyle kan görüyorum sürekli. Bu rüyaları sürekli görüyordum sürekli bi de eşim de sürekli bana vuruyordu rüyasında. Böyle bildiğin vuruyor yani, tekme atıyor, tokat atıyor, böyle ben birden ürperiyorum mesela uykumda. Undan sonra ben atlamacıya gittim undan sonra eşim de bana hiç vurmadi uyurken. Sonra ben bunu sordum hep şey dediler “ u bana gelen al basması una da geçiyomuş, yani eşine de geçiyomuş.” Öyle yani (KK: 119).

O yeni doğum yapan kadının evinin etrafında mesela hep hayvanlar oluyormuş. İşte kedi köpek dolu olurmuş. Eve gireceği bi yer varsa mesela hemen oradan giriyormuş. Çocuk da bu hayvan yaklaşıncı çok ağlarmış, bunu hissedermiş yani. Mesela bizim köyde bi çocuk al basmasından ölmüştü. Gece yatmışlar çocuğu sapsağlam sabah bulduklarında mosmormuş, gece nolmuş da morarmış olabilir? İşte unu al basmış. Bi de çocuklar mesela bebekken geceleri kırk gün uyumuyo. Kırk günden sonra uyumaya başlıyor, una hep şey diyorlar işte “bebekler al bekiyo, kırk gününü bekiyo” diyorlar. Uyumasın diye annesi hani. Zaten mesela hani ışık kapatmıyolar hiç kırk gün boyunca, dışarı çıkartmıyolar. Akşamdan sonra kıyafetleri dışarda bırakmıyolar u al girermiş içine ya da üç harfli girermiş. Akşamdan sonra dışarı çıkartmıyolar işte. Babasının atletini filen beşiğe bırakıyolar işte süpürge bırakıyolar (KK: 119).

İşte al basması kırklı kadınlara çocuklara oli. Al basab kişi alçıya gidiyo, alçı seni yere yatiri, döneli döneli oki. Sonra “ben bıraktım sen de bırak, ben bıraktım sen de bırak, ben bıraktım sen de bırak” diyo üç kere. Undan sonra da “Allah’ım okuması benden şifası senden” diyo. U al çığırın çocuklara çok çökermiş (KK: 189).

Şimdi eskiden bizim köye bi çakar halam vardı o anlatıyordu. Bi kadın vardı öldü şimdi günahını almim ama çakar halam unu yakalamış. U örümcek kılığına girip çocukların ciğerini yermiş. Yerken de “küçücüksün kıyamıyom alışkınım duramıyom” dermiş. Örümcek kılığına girermiş, çocukların ciğerini yermiş. Bacadan girip çıkarmış, Çocuklar beşikte kendi kendine ölü bulunmuş işte. Böyle ağzının kenarından kan akarmış. O örümcek kılığına girdiğinde biri yakalayıp da iğne sokunca kendini meydana verirmiş, büyüü bozulmuş. İnsan şeklini almış.

Eskiden açlık varmışa demekki çocuğun ciğerini yermiş. Onun duaları varmış. O örümcek şekline girmek için u duaları okurmuş (KK: 88).

Eskiden toplum hayatında büyük bir problem teşkil eden albasması, modern tıptaki lohusa humması (fièvre puerpérale) denilen mikrobik hastalık olduğunun anlaşılması ve doğru teşhis edilmesi halinde hastalara gerekli antibiyotiklerin verilmesi üzerine daha seyrek karşılaşılabile hale gelmiştir. Buna bağlı olarak alkarısı imajı da ulaşımın kolaylaşması, sağlık hizmetlerinin yaygınlaşması, ayrıca eğitimde ilerlemeler kaydedilerek her çeşit batıl inancın İslâm'a aykırı olduğunun halka anlatılması ile eski korkutuculuğunu büyük ölçüde kaybetmiştir (Küçük, 1989: 469).

3.3.15.5. Hızır-İlyas ile İlgili Halk İnanışları

Bütün Türk dünyasında canlı olarak yaşatılan inançlardan birisi Hızır inancıdır. Hıdrellez günü ile her yıl hafızalarda tazelenen Hızır figürü şüphesiz Türk insanının sahip olduğu çok önemli tarihi bir inanç olarak Türk vicdanında yaşamış ve hala da yaşamaya devam etmektedir. Türk milleti bütün harsında bu inancın izlerini göstermiştir. Türk edebiyatından Türk destanına, Türk masallarına, Türk tasavvuf edebiyatı ürünlerine varıncaya dek şâiri, edibi, köylüsü, şehirlisi, genci ve ihtiyariyle bu inançla bütünleşen Türk insanı Hızır figürünü hafızasında yaşatmış, Hızır'a tahsis edilen günde gerçekleşmesini beklediği ümitlerini onun sahip olduğu manevi gücüne havale etmiştir (Aydın, 1986: 51).

Hızır İskendernâme, Battalnâme, Dânişmendnâme, Dede Korkut Kitabı, Saltuknâme, Manas Destanı, Alpamış Destanı, Köroğlu Destanı, Derdiyok ile Zülfüsiyah, Âşık Garip, Kerem ile Aslı, Tâhir ile Zühre gibi eserlerden başlayarak hemen bütün halk hikâyeleri, masal, efsane, menkıbe ve şiirlerde söz konusu edilmiştir. Bu eserlerde genellikle boz atlı, yeşil elbiseli (bazan beyaz), yüzü açık veya nikablı, yeşil mızrak veya kamçılı, istediği kılığa girebilen bir kişi olarak tasavvur edilen Hızır darda kalanlara yardım eden, iyileri ödüllendirip kötülerini cezalandıran, bolluk ve bereket başlatan, Müslüman askerlere yardım için savaflara katılan bir şahıs olarak tanıtılır. Hızır halk şiirinde âşıklara, hikâye kahramanlarına aşk bâdesi sunmakta veya tükürüğünden ağzına sürünce âşık deyiş söylemeye başlamaktadır. Ninnilerde Hızır'ın taş bebeğe can vermesi, yola giden çocuğun elinden tutması, eşiğine (kapısına) gelmesi ve uğur getirmesi gibi temenniler yer alır. Bilmecelerde de Hızır'ın kılıç salması, bir değnekle dağları oynatması anlatılır. Bu inanışlara bağlı olarak halk dilinde “Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez”; “Her vaktini hazır (her geceyi Kadir), her geleni Hızır bil”; “Hızır gibi yetişmek, Hızır uğramak, Hızır'ın eli değmek” gibi atasözü ve deyimler ortaya çıkmıştır (Kurnaz, 1998: 411).

İlyas ise Kur'an'da iki defa İlyâs bir defa da İlyâsîn şeklinde ismen zikredilmekte, mümin kullardan olduğu, kavminin taptığı Ba'1 inancıyla mücadele ettiği ve daha sonra gelenler arasında hayırla anıldığı belirtilmektedir (Harman, 2000: 160).

Giresun'da 6 Mayıs'ta Hıdırellez tutulur. Bugün Hızır ve İlyas Aleyhisselamların bir araya geldiğine ve artık kış ayının bitip güzel günlerin geleceğine inanılır.

Hıdırellezde Hızır ve İlyas hacca gidermiş. Hızır da İlyas da zaten ölmemiş, İlyas dağın başından uçmuş gitmiş." (KK:88).

Giresun'da Hızır'ın karada, İlyas'ın da deniz de insanların yardımına koştuğuna inanılır. Hızır ve İlyas'ın zor durumda kalanların yardımına koşarak insanların dileklerini yerine getirdiğine, uğradığı yerlere bolluk, bereket, zenginlik sunduğuna, dertlilere derman, hastalara şifa verdiğine, bitkilerin yeşermesini, hayvanların üremesini, insanların kuvvetlenmesini sağladığına. İnsanların şanslarının açılmasına yardım ettiğine inanılır. Yörede Hızır, uğur ve kısmet sembolü, mucize ve keramet sahibi olarak görülür.

Yörede Hızır'ın kılık değiştirerek insanların karşına çıktığına insanları sınıdığına inanılır. Hızır özellikle üstü başı kirliliği dilenci kılığına girip insanlardan yardım ister. O sırada kendisine yardım edenleri ödüllendirir:

İşte hızır gelip seni deniyumuş. Şimdi sen zenginsen ya da fakirsen senden para istiyumuş, eğer sen una eyilik yaparsan u görünmiyen bi yere sana bissürü hediye bırakıyumuş. Bi ihtiyacını gideriyumuş. Emme sen kötüysen una yardım etmediysen hemen gaybolup gidiyumuş. Şimdi Fadime yingem vardı rahmetli. U evde peynir torbalarkene kapıya biri vurmüş. Getmiş açmış gapiyi. Açtuğu gibi bi bakmış yaşlı başlı üstü başı pis bi gariymiş. Neyse işte anlamış dilenci olduğunu. Evde de parası yoğumuş. Hiç bişim yok demiş. U zamanda fakirlik de var. Neyse dilenci garı da u zaman geri dönmüş gidermiş. Fadime yindem u sıra öte baki sonra hemen dilencinin peşinden baki. Bi baki ki dilenci gaybolmuş. Hemen u anda gaybolmuş. Sonradan anlamış unun hızır olduğunu. Bi pişman olmuş emme. İşte u una yardım etseydi u da una çok yardım ederdi. Öle insanları sınıarımış u (KK:63).

Dedem yaylada Kaval Taş'ta atınan Bektaş'tan geliyormüş. Atın üstündeymiş. U sırada bi adam görmüş. Adam una bişiler sormuş. Sormasına adamın kaybolması bi olmuş. İşte u hızırmış (KK: 3).

Bizim bi komşumuz vardı kadının bakkalı varmış, Bulancak'ın zenginlerindenmiş. Kadın bakkalda otururkene bi tane adam gelmiş sakallı makallı. Undan sonra adam bundan ekmek istemiş. Kadın vermemiş dilenci diye. Herkes istiyoya. Adam demiş ki unu sana veren Allah almasını da bilir, hep böyle gitmicen demiş. Batıcaksın demiş. Öyle zor duruma düşçeksin ki yemiye ekmek bulamadığın günler gelecek demiş. Senesine kalamadan iflas etmişler. Unu kadın bize

anlatırdı. Kapiya biri gelürse kesinlikle geri çevirmeyin derdi. Ben ders aldım undan sonra derdi (KK: 4).

3.3.16. Ağaçlar ile İlgili Halk İnanışları

Giresun yöresinde Cuma günlere ağaca çıkmak uğursuz sayılır. Cuma günü ağaçtan çıkanın düşüp öleceğine inanılır (KK:39).

Zayıf ve çelimsiz çocukların ceviz ağacının köklerinden geçirildiğinde güçlü ve kuvvetli olacağına inanılır (KK: 102).

Evlerin yakınında söğüt ağacı dikmenin iyi olmadığına inanılır. Çünkü söğüt ağacının kökleri zayıf olduğu için bir evin yakınına söğüt ağacı dikilirse o eve zayıflık ve gariplik geleceğine inanılır (KK:102).

Evlerin yanına ceviz ağacı dikilirse bu evde oturanlar sağlıklı olur ve uzun bir ömür geçirir (KK:96).

Ceviz ağacından düşenin fazla yaşayamayacağına inanılır (KK:102).

Âdem'le Havva cennetten kovulduğunda incir ağacı onlara yardım etmiş ve yapraklarını vermiştir. O yüzden incir ağacı lanetlenmiştir. Bu yüzden incir meyvesinin boynu büküktür (KK:77).

Evlerin yanına incir ağacı dikmek uğursuzluk getirir (KK: 51).

İncir ağacından düşenin çok yaşamayacağına inanılır (KK: 51).

Karaağaçtan düşen yaşamaz.(KK: 51).

İncir ağacının altında uyuyanları şeytan alır götürür.(KK: 51).

Zeytin ve hurma ağacı kutsaldır.(KK:28).

Mezarlıklardaki meyve ağaçlarının meyveleri sadece orada yenilebilir, o meyvelerden eve götürmek günahdır (KK:102).

Meyve ağacı diken kişinin öldükten sonra da sevap defterinin kapanmadığına inanılır (KK:62).

“Meyve veren ağaçları kesmek günahdır. Bu ağaçları kesen kişiye rüyasında sabaha kadar eziyet edilir.

“Konak köyü başta olmak üzere bütün yörede, çivi çakılan, yaralanan ağaçların ağladığına inanılır. Alıç ve meşe ağaçlarının meyvesinin çok olması o sene kışın çok zorlu geçeceğine işaret eder.

Kavak ağacının yapraklarını tepeden dökmesi hâlinde kışın uzun ve sert geçeceği, aşağıdan dökmesi halinde ise karın tepelerden aşağıya inmeyip, yukarılarda kalacağı, kışın yumuşak ve kısa geçeceğine inanılır.

Kuşburnu ağacının dibinde cinlerin yattığına inanıldığından geceleri bunların altında abdest bozmak ve buralara pislik atılmak günah kabul edilir.

Yörenin tamamında yaşlanmış çınar, selvi ve kayın ağaçlarının kesilmesi günah sayılır ve bu ağaçları kesenlerin başlarının beladan kurtulmayacağı inanılır.

Şebinkarahisar'ın en önemli gelir kaynaklarından biri olan cevizle ilgili pek çok inanç vardır. Ceviz ağacının insanı ve diğer canlıları fark ettiği ve onları resmettiği şeklindeki inanç da yörede çok yaygındır.

Ceviz ağacının belli bir dönemde yakınından geçen başka canlıların suretini kendi gövdesine nakşettiğine ve ağacın doğru biçilmesi hâlinde bu resmin görüleceğine inanılır.

Evlerin yakınına ceviz ağacı dikilirse, bu evlerde oturan insanların uzun ve sağlıklı bir ömür geçireceğine inanılır.” (Çelik, Kuruca, 2000: 351).

Giresun yöresinde bazı ağaçlar kutsal kabul edildiği görülmektedir:

Giresun ilinin Doğan kent ilçesine bağlı Gündül Köyü'nün Çöngü mevkiine bağlı bulunan ve Orta Asya'daki gibi önceleri mezarlık olup çevresinde ağaçların büyümesiyle o ağaçlara kutsallık atfedilen bir “Evliya Ağaç” bulunmaktadır. Bu ağacın altında yatır olduğu söylenip, ağaç çeşitli dileklerin kabul edilmesi için ziyaret edilir, ağaca çaput, (iplik, eşarp, emzik) bağlanır vb. eylemler gerçekleştirilir (Özmenli, Gürsoy, Demir, 2013, 37).

Giresun merkezde Seyyid Vakkas türbesinde bulunan servi ağacının kutsal olduğuna inanılır. Belediye çalışanlar yol yapmak için bu ağacı kesmek istemişler ama ağacı kesecekleri zaman motorlar çalışmayı durdurmuştur. Daha sonra yol yapım çalışmasının güzergâhı yana kaydırılmıştır (Özmenli, Gürsoy, Demir, 2013, 37).

3.3.17. Değerlendirme

İnsanın en önemli özelliklerinden biri de, tamamen soyut alanlarla ilgili olan inançları somuta indirgeme eğilimidir. Doğuştan gelen ve çocukluk döneminin karakteristik özelliği olan bu eğilim, ilerleyen yaşla birlikte azalmakta ise de tamamen ortadan kalkmamaktadır. Bu psikoloji, tarihi süreç içerisinde insanın değişik varlıkları kutsallaştırıp onlara tapınmasını da beraberinde getirmiştir. İfade edilen bu özelliklerinden dolayı insanoğlu, müşahade ettiği olayları kendince değerlendirmiş, her bireyin iç dünyasının subjektifliği sonucunda değişik yorum ve açıklamalar ortaya çıkmış, bu açıklamalar ve yorumlamalar, bazen hayatı renklendirecek tarzda, bazen trajik-komik açıklamalar şeklinde olmuş bazen de günümüze kadar geçerliliğini muhafaza edebilen ve

bilimsel bir gerçekliği dile getiren bir formda olmuştur. İnsanın bir yönüyle problemlerine bir çözüm bulma ve böylece hayata anlam verme ihtiyaçlarının bir ürünü olarak ortaya çıkmış olan halk inançları zamanla kitabî/respî dinin belirlemiş olduğu inançlarla iç içe geçmiştir. Bununla birlikte bu inançlara bazen kitabî/respî dinin inançlarından daha fazla önem verilmiş olduğu da bir gerçektir (Kandemir, 2016: 98).

“Toplumların batıl inançlar edinmesinde bir takım sebepler etkili olmuştur:

1-Eşyanın tabiatını ve tabiat olaylarının mahiyetini bilememe

2-Geleceği bilme ve öğrenme arzusu

3-Korku ve çaresizlik

4-Sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik faktörler

5-Kutsallaştırmanın yön değiştirilmesi” (Kandemir, 2016: 105).

Türk Halk İnanışları, Türklerin tarih sahnesine çıktıkları günden bu güne kendi iç kültürel dinamiklerinden doğan ana inanç sistemi ile bu süreç içerisinde karşılaştığı kültür, kabul ettikleri din ve yaşadıkları coğrafyanın katkısı ile oluşturdukları inanışlardır (Güngör, Köylü, 2014: 1). Her ne kadar bu inanışların oluşmasında kendi ana kültürleri dışında değişik din ve kültürlerin katkı ve izleri bulunsa da toplumsal şuur bu katkı ve izleri olağan bir seleksiyona tabi tutarak kendi kültürünün bir parçası haline getirmiş ve onu toplum katmanlarına takdim etmiştir (Güngör, Köylü, 2014: 1).

Ülkemizde görülen halk inançları, sadece günümüz insanının bir ürünü değil, bu coğrafyada gerek maddî, gerekse de manevî olarak birtakım etkiler bırakmış olan farklı kültür ve medeniyetlerin de bir ürünü olarak mevcudiyetini sürdürmüş ve sürdürmektedir. Batıl inanç ve hurafeler türünden olan bu halk inançlarının birçoğunun hangi din ve kültürden kaynaklandığının veya etkilendiğinin kesin olarak tespitinin yapılması oldukça zordur. Bu etkiler genel olarak şu başlıklar altında toplanmaktadır (Kandemir, 2016: 106- 111):.

Giresun yöresi inançlarında görülen büyü, sihir gibi uygulamalar İslamiyet öncesi inanç izlerinin kalıntılarıdır. İslam dininin bu uygulamaları yasaklamasıyla gizli yapılan bu davranışlar İslamiyet’le yeni şekiller kazanmıştır.

Bulancağ’ta Hasan Dede Yaylası’nda bulunan Ocak Tepesi birçok derde şifa olduğunun düşünülmesi, çocuğu olmayanların, hasta olanların ya da başka bir derdi olup gidenlerin buralarda dilek dilemesi ve dileklerinin kabul olacağına inanması eski Türk inancındaki atalar kültürünün bir devamıdır.

Yine Şebinkarahisar ve çevresinde de çocuğu olmayan kadınlar Gdl tepesindeki şehitliği, anaklı evlyasını ziyaret etmeleri, buralara gidemeyenlerin de diğer evliya mezarlarına, yadırlara giderek buradaki ağaçlara çaput bağlaması ve adak adayıp dilekler dilemesi yine eski Türk inancındaki atalar kültünün bir kalıntısıdır.

Doğankent ilçesine bağlı Gdl Köyü'nün nge mevkiine bağlı bulunan, önceleri mezarlık olup çevresinde ağaçların büyümesiyle o ağaçlara kutsallık atfedilen bir "evliya ağaç" 'ın bulunması ve bu ağacın çeşitli dilekleri gerçekleştirdiğine inanılıp ziyaret edilmesi, ağaca çaput bağlanması eski Türklerin ağaç kültüyle ilgili inanmalarının günümüze yansımalarındandır.

Günümüz Giresun yöresi düğünlerinde uygulanan gelinlerin başına damat tarafından şeker, kuruyemiş, dağıtılması, geline düğünde ve düğün sonrasında hediyeler getirilmesi eski Türklerdeki saçı geleneğinin yansımalarındandır.

Yörede yeni doğan bebeğin ve annesinin kırk gün yalnız bırakılmaması, eğer bırakılırsa alkarsının çocuğa ve annesine zarar vereceği inancı eski Türk inancındaki "kara iye" inancının bir devamıdır.

Ölünün arkasından helva kavurmak, ölünün hortlayacağına inanmak da eski Türk inancındaki ölüm adetleriyle benzerlik göstermektedir.

Eski Türk inançlarıyla benzerlik gösteren birçok örnek daha bulabileceğimiz Giresun yöresi inançlarının çoğu Türklerin eski inançlarının kalıntısı niteliğindedir. Eski Türklerden kalma kimi inançları İşlam dininin yasak olarak görmesi sonucunda İşlami şekle büründüğü de görülmektedir.

Örneğin büyü sihir gibi uygulamalarda İşlami duaların kullanılması, dağ ve tepelerin kutsal kabul edilmesinin yadırlara ya da türbelere bağlanması, ağaç kültünün evliyalarla bütünleştirilmesi, saçı geleneğinin sadaka adı altında devam etmesi yöredeki eski Türk dini inançlarının İşlam dini etkisinde devam ettirilmesine örnek gösterilebilir.

Giresun yöresi inançlarında en çok İşlamiyet ncesi eski Türk inançları ve İşlamiyet kökenli inançlar görülmektedir.

Yörede Cuma gününün kutsal kabul edilmesi, oruç tutulması, ramazan ve kurban bayramları gibi birçok inanç İşlami kökenlidir.

Giresun yöresinde görülen inançların bir kısmı da değişik kültürlerle ve dinlerle etkileşim onucunda benimsenmiş inanlardandır: Örneğin yörede görülen ayna kırmanın yedi yıl uğursuzluk

getireceğine inanılması eski Mısır ve Yunanlılarda görülen bir inançtır. Kara kedinin uğursuzluk getireceğine olan inanç da Avrupa'dan ülkemize ve Giresun yöresine gelmiş inançlardan biridir.

Ahmet Yaşar Ocak Giresun yöresinde de hakkında birçok anlatı bulunan Hızır inancıyla ilgili şunları söylemektedir: Kur'an-ı Kerim'de ifade edildiği gibi, Hz. Musa'ya kısa bir süre yol arkadaşlığı yapan ve hakkında yalnızca, kendisine Allah tarafından ilim verilmiş bir kul mealinde, ismi dahi zikredilmeksizin tek bir ibare bulunan bir şahsiyet hakkında (Kehf, 18/65) zamanla bütün İslâm dünyasında ma'lum bir Hızır kültü oluşturulmuş, en üst kademededen en alt kademeye kadar Müslüman halkların inancı haline gelebilmiş ve hakkında muazzam bir malzeme yığını birikmiştir (Ocak, 2009: 138).

Giresun yöresi halk inançlarıyla ilgili sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Yöredeki inançların büyük çoğunluğunu eski Türk inançları ve İslamiyet etkisindeki inançlar oluşturmaktadır. Yöredeki halk inançlarının büyük çoğunluğu Türk dünyasının ve Anadolu'nun çoğu kesiminde görülen inançlardandır.

3.4. Halk Hukuku

Yazılı olmayan hukuk kaynağını, örf ve âdet (gelenek) hukuku oluşturur. Bu kurallar, yetkili bir organ tarafından bilerek ve istenerek konulmazlar. Halkın uzun yıllar yapageldiği davranışlarının bir ürünü olarak ortaya çıkarlar. Toplumsal düzeni sağlamayı amaçlayan hukuk, örf ve âdetleri dikkate almaktadır. Ancak, bu dikkate alma, bilimsel bir anlayış ve yöntemle yapılmalı, özellikle hukuk mantığı ve bilimi bu konuda yol gösterici olmalıdır. Bir örf ve âdet kuralının hukuken dikkate alınması ve hukuka kaynaklık edebilmesi için birtakım unsurlar taşıması gerekmektedir. Toplum tarafından sürekli bir şekilde uygulanmak suretiyle âdeti bir hukuk kuralı gibi benimsenmiş olan davranış biçimleridir. Bir davranış şeklinin hukuk kuralı olarak uygulama alanı bulabilmesi için üç unsurun yerine gelmesi gerekir. Bunlar; süreklilik (devamlılık), benimseme (inanç), devlet desteği (hukuki unsur). dir (Dursun, 2011: 109).

İslamiyet'ten önceki Türk toplumlarında resmi hukuk ve halk hukuku diye bir ayırım yoktu. Halkın gelenekleriyle güçlenen yazılı metinlere dayanmaktan çok kaynağını toplumun eski âdetlerinden ve ulusal bilincinden alan Türk hukuku, aynı zamanda devletin resmi hukuku durumunda idi. Türkler İslam kültür çevresine girdikten sonra durum değişti. O zaman, ana felsefesini İslam esaslarına dayandırmak zorunluluğu duyan Türklerin hukukunda ikili bir uygulama görülmeye başlandı. Bir yandan şer'î hukuk, öte yandan örfî hukuk uygulanıyordu. Ancak tarihin hiçbir döneminde Müslüman Türk devletlerinde tam bir şer'î hukuk, yüzde yüz bir İslam hukuku egemen olamamıştır. Gerek devlet yönetiminde, gerek halkın resmîyet dışı yaşantısında, dinsel hukuk kadar ulusal hukuk da etkisini sürdürmüştür. Hanların, hakanların buyruklarında, sultanların, padişahların fermanlarında, şer'î sisteme karşı bağımsızlığını

koruyabilen hükümdar iradesi ve hükümet idaresi, yüzyıllar boyunca etkisini göstermiştir (Önder, 1976: 226).

Bir geleneğin örf ve âdet hukuku haline gelmesi için, maddî, ruhî ve hukukî olmak üzere üç unsurun bulunması gerekir. Maddî unsurdan kasıt, bir âdetin istikrarlı ve uzun bir devre, üstelik aynı tarzda devamlı olmasıdır. Gelenek ancak o zaman hukukî bir merteye kazanır (Türkmen, 2011: 247).

Bir aile veya daha geniş bir ifade ile bir köy, binlerce yıllık aktarıla gelen ve genelde kültür, gelenek, töre şeklinde isimlendirilen kavramlarla yaşam felsefelerini ortaya koyar. Tüm bunlardan hareketle ortak akıl ve ortak kabuller halk hukukunu da şekillendirir. Bu yüzden bir köyde; aile içi hukuk, arkadaşlar arası hukuk, cinsiyetler arası hukuk, gruplar arası hukuk, aile ve sülaleler arası hukuk, yaşlı-genç- çocuklar arası hukuk vardır. Ayrıca hepsinin kendi arasında bir takım yazılı olmayan ancak uygulanan hukuki süreç ve kabulleri de olmalıdır (Sevindik, 2013: 71).

3.4.1. Töre

Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü” (Güncel Türkçe Sözlük) olarak tanımlanmaktadır.

Töre, kelimesinin Eski Türk Yazıtları’nda “törü” şeklinde geçmektedir ve önemli bir mevki almaktadır. Kül Tegin ve Bilge Han yazıtlarında birçok defa “töre” kelimesinin bulunması bunun ne derece yaygın ve etkili olduğunun belgesidir (Tanyu, 1979: 102). Türklerde töre kanun manasına gelmekle birlikte onunla sınırlı değildir. Çünkü yazılmış kanunla yazılmamış temyüller de törenin içindedir. Hatta hukuki töreden başka dini, ahlaki töreler de vardır. Dolayısıyla türk töresi, eski Türklere atalarından kalan bütük kaidelerin toplamıdır (Sarı, 2017: 36).

3.4.1.1. Başlıca Uygulama Sahaları

3.4.1.1.1. İmece/Yardımlaşma

İmece, bir köy ya da köy topluluğu içinde işlerin gönüllü ya da zorunlu olarak ve elbirliği içinde yapılması anlamına gelmektedir. Köyün herhangi bir sorununun giderilmesi karar verilmişse, köydeki her ev iş gücü açığını karşılamak zorundadır. İmece köy veya küçük kasabalarda yazılı olmayan hukuka dayalı, herkes tarafından kabul gören bir dayanışma örgütüdür (Kara, 2016: 380). İmece usulü çalışmalarda köy işleri hem daha kolayca halledilir hem de eğlenceli vakit geçirilir. İmece geleneğinde komşuluk ve akrabalık ilişkileri gelişirken genç kızlar ve erkekler buralarda beraber vakit geçirerek birbirlerini tanıma imkânı bulurlar.

Giresun'da özellikle geçmişte tarla ekme, tarladaki otları temizleme (ot temizleme mısırlar büyüme başladıktan sonra ilk ot ve son ot şeklinde iki kez yapılır) mısır kırma, mısır soyma, galez taşıma, ot biçme, ot taşıma, fındık toplama gibi işler imece usulüyle yapılırdı. Bazı imeceler sadece kadınlardan, bazı imeceler sadece erkeklerden, bazı imecelerde hem kadınlardan hem erkeklerden oluşur.

Giresun'un bazı kesimlerinde imece usulü çalışmak "adam vermek" şeklinde tabir edilir. Tarla kazarken on kişilik bir imeceyle çalışıldıysa bu "tarlaya on adam aldım" şeklinde; iki kişi birbirine imeceye gittiğinde bu "birbirimize adam verdük" şeklinde tabir edilir. Giresun köylerinde imece günü gelmeden birkaç gün önce iş sahibi tarafından o işin yapılacağı gün belirlenir ve imeceye çağrılacak kişilere haber verilir. İmeceye gelecek olanlar o güne kendilerini hazırlarlar ve kendilerinin imeceye çağıracağı günü de belirler. İmeceye gidecek herkes birkaç gün öncesinden kime hangi gün imeceye gideceğini bilir ve kendi işini de ona göre ayarlar. İmece için çalışmaya gelen kişiler evde çocuklarla ve hayvanlarla ilgilenmesi için birini bırakır. İmece günü geldiğinde ev sahibi kadınlardan biri imeceye yemek yapmak için evde kalır ve diğer herkes sabah sekiz de imeceyle beraber çalışılacak alana gider.

İmeceler geldikten sonra eli çabuk olan birinin ilk olarak işe başlaması istenir. Böylece işin daha kolay biteceğine inanılır. Daha sonra herkes işe başlar. Bu sırada ev sahibinin çocukları imeceye su vb. ikramlarda bulunur. Öğle vakti geldiğinde eğer ev yakınsa herkes yemek yemek için eve gelir. Eğer ev uzak bir yerdeyse ev sahibi yemeği çalışılan alana getirir. Yemek yeme aşamasında genellikle kadınlara ve erkeklere ayrı sofralar kurulur. Önce yemekler yenir ve ardından çay içilir. Daha sonra namaz kılanlar namazını kılar ve biraz dinlendikten sonra herkes iş başı yapar. İmece usulü çalışmalarda zamanın güzel ve eğlenceli geçmesi için türküler, maniler söylenir, fıkralar anlatılır, bilmeceler sorulur ve eğlenilirdi. İmece usulü çalışmalar sırasında söylenen türküyü şu örnek verilebilir.

İmeciyeye gidenler

Hep gazmalı gazmalı

Şu benim sevdiceğim

Başı beyaz yazmalı

Gazmayı gaza gaza

Önleri vurdum saza

Yenge gurban olayım

Yanında gazan gıza

İmeciye baksana

Geri vuruyu geri

Evlerinin önünde

Vardır konuşma yeri

Habu dereler gibi

Bi boşalsam bi dolsam

Tene torbacuğuna

Bi mavi boncug olsam

Gazalım ekinleri

Önler edelim önler

Heç ağlımdan çıkmıydu

Güzelim eski günler

Ekinleri gazanlar

Odları da gazacak

Çakır gözlümü benden

Ölüm ayırır ancak

Peşdemalın içinden

Tene mi atıyusun

O ne çalımlı bakış

Ağlımı gatiyusun

İmecimiz var bizim

Guşluğa gelü müsün

Söyle bana sarı gız

Öl desem ölü müsün

Galdur gazmayı galdur

Galdur boyundan aşur

Bana sebep olanı

Mevla'm yolundan şaşur

Oy imeci imeci

İki goyun bi geçi

İmecinin içinde

Ben olsam kemeñeci

İmecinin önünde

Düdük çalarım düdük

Giddi gelmez yollara

Daha dün yemek yedük

Kemeñeci çalıyu

Gidelim sıra mele

Köyün bi güzeliydi

Nası gidicek ele

Vurduk ekini başa

Şimdi çalkalayalım

Köyü beğenmedin ki

Sana nasıl yanalım

Dağatın suyumuzu

Tallanın başlarında

Aklım galdı gülümün

Gınalı saçlarında

Belledim tallaları

Tokalağa ezmelü

Seğen ile sarıgız

Yaylaları gezmelü (Günay, 2010).

Giresun yöresinde aşağıdaki işlerde imece usulü çalışılır:

1- Tarla kazma imecesi

2- Ot kazma imecesi

3- Ot biçme ve Taşıma imecesi

5- Galez taşıma imecesi

6- Fındık toplama imecesi

7- Odun taşıma imecesi

8- Kemre taşıma imecesi

9- Ev yapılırken tahta taşıma, ev temeli atma ve döküm dökme imecesi

10- Mısır soyma imecesi

3.4.1.1.1.1.Kemre Taşıma İmecesi

Giresun köylerinde hayvan gübreleri tarlalara taşınır. Ahırda biriken hayvan gübreleri ahırdaki küçük pencereden bir kürek yardımıyla dışarı atılır. Yıl boyunca biriken gübreler mart ayı geldiğinde tarla kazma dönemi başlamadan tarlalara taşınıp serilir. Yıl boyunca ahırdaki pencereden dışarı atılan gübreler burada kurur ve taşınması kolaylaşır.

Eskiden malımız da çoğudu, tarlamız da büyüktü. Kemre daşıcamız vakit birbirimize adam verürdük. Kemri tarlası yokuş olanlar gızakla bile taşırdı, tarlası düin olanlarda ekseriyetle çötükle daşırdı. Şimdi çöplükteki kemri biri tel kürekle çötüğe doldururdu öteki daşırdı, tarliye boşalturdu. Kemre gurumuş oluyodu, zaten galezli kemre çok ağır olmi çok yaş da olmi. Saat sekizde başlarduk işte bitene gadar çalışurduk. Undan sonra seen işin bitince yarındası gün ötekine giderdik. Öle gine herkes daşırdı kemresini, tarlada top top dururdu kemre, tarla gazcamız vakit dağuturduk unu (KK: 8).

Günümüzde köylerde hayvancılığın azalması, tarlaların küçülmesiyle kemre taşıma işleminde imece usulü çalışmak hemen hemen ortadan kalkmıştır denilebilir. Geçmişte de kemre taşıma işleminde imece genellikle çok kalabalık olmazdı. Çünkü kemre taşıma (hayvan sayısına göre değişse de) genellikle beş altı kişiyle bir günde halledilebilecek bir işti. Eğer taşınacak kemre koyun kemresiyse bu işlem daha uzun sürmekteydi. Çünkü koyunun kemresi genellikle ağıldan kazmayla çıkarılmaktaydı. Günümüzde köylerdeki tarlaların küçülüp yerlerine fındık bahçelerin dikilmesiyle hayvan gübresi daha çok fındık bahçelerine taşınır olmuştur.

3.4.1.1.1.2. Tarla Kazma ve Ekin Ekme İmecesini

Eskiden Giresun köylerinde mısır ekilen tarlalar büyüktü ve tarla kazma işlemi uzun sürmekteydi. Bu yüzden tarla sahipleri tarlalarını imeceyle kazarlardı. Mart sonu nisan başı gibi başlayan tarla kazma işlemlerinde tarla sahipleri tarlayı kazacakları günü önceden belirleyip imecelere haber ederdi. Tarlada imece tarlayı bölerek ilerler. Yani tarlaya dizilen imece bir sıra halinde tarlanın bir kısmını bitirdikten sonra tekrar tarlanın sonuna inip tekrar bir sıra alır. Yöre halkı buna ön der.

Tarla kazcamız gün sekizde herkeş gelür iş başı yapar. Herkes gendü gazmasını getirür, gazması olmiyene de evde fazla gazma varsa verürük. Erkeklerin gazması beylik gazma diyular öle oli ağır oli. Garılar genellikle daha yennik gazminen çalışı. Eskiden tarlamız böyüktü. İşte sekiz on kişi imeci çağırurduk bi günde genellikle biterdi iş bitmezse de az galurdu unu da gendümüz gazarduk.

İmece geldüğü gün evde bi yemekçi galur. İşte ölinçak yemeğe giderük. Yememizi yer çayımızı içer gine tarliye giderük. U yemekçi de ölinde sonra tarliye geli ekseriyertle. Tarlada sohbet muhabbet oli. Galabalığan güle oyniye zaman geçi çok yorulmuyon. Akşamınan işte altı da herkes evine dağılı. Kimin tarlası hangi gün gazılacak unlar gonuşili. Sonra işte mesela ben sana gaç adam verdiysem sen de ba u gadar adamla geliyon. Öle gine işte bir iki hafta içinde herkesin tarlası biti (KK: 81).

Herkes birbirine kolay gelsin, bereketli olsun der ve tarla kazma işlemi başlar. Tarla kazma işi etrafında da bir takım batıl inançlar oluşmuştur: Tarla kazmaya başlamadan önce eli çabuk olan birinin kazmayı ilk vurması istenir. Böylelikle tarlanın kolay biteceği düşünülür. Eğer eli yavaş olan biri ilk kazmayı vurursa tarla kazma işinin uzun süreceği düşünülür. Tarla kazarken sırasını değiştirenin eş değiştireceği söylenir. Hamile kadın tarla kazarken tarlada mavi boncuk bulursa kızı olacağına, çivi bulursa oğlu olacağına inanılır. “*Tarladaki önlerin başına kimseyi oturturmuyorlar, önler bitmezmiş. Yana kaydırıyular “önler bitmi galk şurdan diyolar”.sıradır ortasından öne gidenler. Önden giden bacağına kazma takıyolar önleri fazla acınca tarla sallani diyolar ”* (KK: 88).

İmece usulü tarla kazmalarında türküler söylenir eğlenilir. Aşağıda verilen Görele'den derlenen türkü buna güzel bir örnektir:

Kaldır kazmayı kaldır

Kaldır başından aşır

Meraklı olan kızlar

Cebinde silah taşır

Ah imeci imeci

İki koyun bir geçi

İmecinin içinde

Ben olsam kemeçeci

Kazmayı kaza kaza

Çıktın önlerin yaza

Yenge ben dolanayım

Yanında kara kıza

İmeceye baksana

Geri vuruyur geri

Evlerinin önünde

Vardır konuşma yeri (Günay, 2010).

Mart ve nisan aylarında tarla kazma işlemi tamamlandıktan sonra nisan ortalarına doğru tarlaya mısır ekimi zamanı gelir. Ekin ekerken zamanını iyi ayarlamak gereklidir. “*Erken ikinci darı soğuğa düşü. Çok yağmurda yalç oli*” (KK: 88). Bu iş de eskiden yine imeceyle yapılırdı. Ekim işi daha kısa sürede yapıldığı için ekime gelen imece sayısı tarla kazma için gelen imece sayısından daha düşük tutulurdu. Giresun yöresinde tarla ekimi üzerine oluşmuş bir takım inanışlar vardır: Hıdırellez günü, sabah namazı vaktinde kalkılır. O yılın ürününün bereketli olması dileği ile tarlaya ilk mısır tohumu atılır. Böylece ekim zamanının geldiği belirlenmiş olur. Usulüne uygun biçimde tohum atıldıktan sonra kazma ile tene torbası önlerde bırakılır, eve dönülür, Bu işlevin sabah erken

yapılmasıyla Hızır İlyas tarafından görüleceğine ve onun duasının alınacağına inanılır (Göreci, 2012: 8 Mayıs). Ekim işlemi cuma günü yapılmaz çünkü cuma günü tarlaya ekilen şey böcekli olur. Yeni ayda ekin ekmemeye dikkat edilir. Yeni ayda ekilen tohumun çürüyeceğine inanılır. Mısır ekiminde mısırın toprağın çok derinine gömülmemesine dikkat edilir. Tarlalara mısır ekildikten sonra kabak, fasulye gibi diğer sebzeler de tarla sahibi tarafından ekilir.

Günümüzde köylerde tarlalar küçülmüş yerlerine fındık bahçeleri dikilmiştir. Bu yüzden tarla kazma işlemi genellikle imecesiz yapılmaktadır.

3.4.1.1.1.3. Ot Kazma İmecesiz

Tarlayı ektikten sonra mısırlar “baş vermeye” başlayınca ot tarlayı basmasın iye tarlanın otu temizlenir. Buna “ot kazma” denir. Tarlanın otu iki seferde kazılır. Birincisine “ilk ot”, ikincisine “son ot” denilir. İlk ot ve son ot arasında yaklaşık yirmi günlük bir zaman olur. Mısırlar epey büyüdükten sonra artık otlar “darıyı basmaz”. Ot kazma zamanlarında genellikle köy halkı yaylada olur. Ot kazmak için yayladan gelenler olur ve köydeki kişiler yine imece usulü tarlaların otlarını kazar. Ot kazma işlemi çok uzun zaman almadığı için tarla kazmada alınan imeceden daha az imeceyle bir iki günde bitirilir. Ot kazma gününün güneşli olmasına dikkat edilir. Çünkü güneşte sökülün otlar kurur. Eğer yağmurlu günde ot kazılırsa sökülüp atılan otların toprakta tekrar kök salıp yeşermesi mümkündür. Ot ucu geniş olan “ot kazması” denilen kazmayla kazılır. İlk ottan sonra son ot da yine aynı şekilde kazılır. Bu sırada fasulyeler çangallara sarılır, kabak teveklerine ilerlemesi için yön verilir. Sonraki yıllarda tarlanın otunun az olması için yapılan uygulamalar da vardır: “*U ölmez yavşu denilen ot var u hiç ölmü, arsız bi ot. Unu göçsün, tarladan arısın diye bi duası var unu okuyon,, ölmez yavşuyu alıyon, duayı okıye gine u ölmez yavşuya sınır atlatıyon u zaman u tarlada ari daha çok olmi.*” (KK: 84). Ot kazma işleminde tarlaya dikilen pancarlarda çok kurt olduğu görülürse yine benzer bir yöntemle bu kurtlardan kurtulmaya çalışılır. “*Şimdik bazı sene pancarda çok gurt oli. Pancarın ala gurdunu pancarın kanadıyla beraber topluyon, tarlanın her yerinden alıyon emme işte tarlanın sağından, solundan, ortasından, başından, sonundan beş altı ganet topluyon. Unu da okuyup sınır atlatıyon. Öle gine daha gurt olmi pancarda.*” (KK: 84). Ot kazma kültürü yöredeki manilere de konu olmuştur:

Şu tarlanın otunu

Gelin kime kazdırdın

Ölüyorum aşkımdan

Beni kime yazdırdın (Aksu Dergisi, 1934: 20).

Tarlalar pıtırak

Gel yârim oturak

Eller ne derse desin

Sarılak da gurtulak (KK: 88).

3.4.1.1.4. Ot Biçme ve Taşıma İmecesi

Giresun'da fındık bahçelerindeki otları ve yayla bağlaklarını biçmek eskiden imeceyle yapılırdı. Haziran ve temmuz aylarında köylerde fındık bahçelerinin dibindeki otlar tırpanla biçilirdi. Sabah erkenden hava çok ısınmadan bahçeye gelinir ve bahçe biçilmeye başlanırdı. Ot biçme imeceleri iki üç kişiden oluşurdu. Ot biçerken bahçede yetişen güllükler otlardan ayrılır ve farklı bir yerde kurutulurdu. Ayrıca bazen bazı çayırlar sadece güllük için biçilirdi. Bu güllükler daha sonra kurutulup yığın haline getirilir ve kışın hayvanların altına serilirdi. Yörede haziran ayına güllük ayı denildiği de görülmektedir. Güllük yöredeki mani ve bilmece gibi halk edebiyatı ürünlerine de konu olmuştur:

Güllük biçtim okkasız

Bu yıl petekler balsız

Yârimdir benden başka

Habu köyde muratsız (KK: 87).

Yol üstünde sıbartlı bacak.

Cevap: Güllük (KK:34).

Tohumsuz dünyayı tutar

Cevap: Güllük (KK: 47).

Biçilen otlar ya bahçede kurutulup eve ya da mereğe taşınırdı ya da kurumadan taşınıp evlerin ya da mereklerin harmanlarında kurutulurdu. Eğer hava yağmurluysa biçilmiş ot parçalar halinde fındık ağaçlarının dallarına atılır ve buralarda kuruması beklenirdi. Böylelikle hem fındık toplama zamanı gelmeden bahçelerin altları temizlenmiş olur hem de hayvanlar için kışlık yiyeceklerin bir kısmı karşılanmış olurdu. Günümüzde tırpanın yerini bahçe motoru almıştır. Ayrıca kimi fındık bahçesi sahipleri fındık bahçelerindeki otları bir takım kimyasal ilaçlarla kurutmaktadır.

Köyün uzak yerlerinde bahçeleri ya da çayırları olanların o çayır ya da bahçeye yakın bir yerde mereler olur. Kurutulan otlar bu merelere yerleştirilir ve kışın bu uzak meredeki ot yine imeceyle eve yakın mereğe taşınırdı.

Yayla bağlakları da her yıl temmuz ya da ağustos aylarında biçilmektedir. Bağlak sahipleri bağlakların etrafını taşlarla ya da tellerle çevirmekte ve böylece hayvanların yıl boyunca bağlağa girmesi engellenmektedir. Mayıs haziran aylarında gübrelenen bağlaklarda temmuz ağustosa kadar otlar büyür ve bu aylarda otlar tırpanlarla biçilir. Biçilen bu otlar yine kurutulur, balya yapılır ve köylere götürülür. Balya yapım aşamasında bir balya için iki kişi gereklidir. Biri ot verirken diğeri balyanın içinde otu çığneyerek sıkıştırır ve son olarak telleri bağlar. Böylece hayvanların kışlık ihtiyaçların bir kısmı da böylelikle sağlanmış olur. Eski dönemlerde hayvan sahipleri hayvanların kışlık yiyeceklerini bu şekilde karşılamaktaydı. Günümüzde bağlaklardaki ve fındık bahçelerindeki otların değeri çoğu kişi için azalmıştır. Genellikle hayvanlar samanla beslenmektedir.

3.4.1.1.1.5. Fındık Toplama İmecesini

Giresun yöresinde en yoğun geçen dönem fındık toplama zamanıdır. Yörede bu durumu ifade etmek için kullanılan “fındık zamanı ölümler dirili” sözü bunu en güzel şekilde ifade etmektedir. Sındık toplama zamanı gurbetçiler de fındık toplamak için gelir. Fındık toplama zamanı yaylada sadece yaşlılar kalır, geri kalan herkes fındık toplamak için köye gelir. Köylerin en kalabalık olduğu zaman fındık toplama zamanıdır. Yörede fındık toplamaya temmuz sonu ağustos başı gibi başlanır. Sahile yakın kesimler daha erken başlarken, yükselti arttıkça fındık toplama vakti gecikir ve hatta eylülde bulur. Köylerde fındık bahçesindeki fındıkları erken olanlar fındık toplamaya daha erken başlar. Bahçesi geç olgunlaşanlar da bu dönemde erken toplayanların fındığını toplamaya gider. Saat sekizde fındık imecesi bahçede olur. İkişer kişilik gruplar halinde fındık bahçesinde ocak sırasına girerler. Bir fındık ocağını iki kişi toplar. Fındık imeceleri bazen kendi yemeklerini kendileri getirir bazen de ev sahibi imece için yemek yapar. İmece önceden yemek konusunda haberdar edilir. Saat onda on molası verilir ve imeceye üzüm ekme, karpuz ekme gibi yiyecekler ikram edilir. Bu kısa molanın ardından tekrar saat bire kadar fındık toplamaya devam edilir. Saat birde öğle molası verilir. Fındık bahçeleri genellikle evlerin uzağında olduğu için yemek bahçede yenilir. Yemekten sonra bahçede yakılan ateşte demlenen çay içilir ve bir saatlik öğle molasından sonra tekrar herkes iş başı yapar. Saat üçte tekrar on dakikalık bir mola verilir. Molanın ardından saat altıya kadar çalışmaya devam edilir.

Genellikle birbirlerini imece usulü çalışmalarında gören köyün gençleri arasında fındık toplarken çoğu zaman bir aşk ilişkisi doğardı. Aralarında duygusal ilişkiler başlayan gençler birbirlerine fındık atarak kendilerini fark ettirir ve aynı sırada giderek birbirlerini daha iyi tanıma fırsatı bulurlardı. Fındık bahçesinde doğan sevdalar manilere de konu olmuştur:

Fındık toplarım fındık

Bahçede yaptık sevdalık

Kör olası kaderim

Yapmadı beni ocaklık (KK: 107).

Fındık toplarken fındık ocaklarının dalını kırmamaya dikkat edilir. Önce daldaki fındıklar toplanır sonra da yere düşenler alınır. Fındık bele bağlanan sepetlere toplanır ve dolan sepetler çuvala boşaltılır. Dolan çuvallar çuvalcı denilen çuval taşımakla görevli biri tarafından taşınır. Eve taşınan fındık çuvalları harmana boşaltılır ve kurumaya bırakılır. Kuruyan fındıklar eskiden elle günümüzde de patoz denilen fındık ayıklama makinalarında ayıklanır.

Fındık bahçesinde hem işi hızlandırmak için hem de eğlenmek için bir takım oyunlar oynanır. Sepet yarışı bu oyuna güzel bir örnektir: Fındık toplayanlar işi hızlandırmak için sepet yarışına girer. Herkes hızlı toplayarak sepetini bir an önce doldurmaya çalışır. Sepetini ilk dolduran oyunu kazanmış olur. Fındık toplarken genç kızlar ikiz fındıkları biriktirir. Yedi çift bir tek olunca bu fındıkları ipe dizerler ve gece yastığın altına koyarlar. O gece evleneceği kişiyi göreceklerine inanırlar.

Giresun yöresinin en önemli geçim kaynağı olan fındık birçok maniye, bilmeceye, türküye vb. konu olmuştur:

Bu yıl fındık çok oldu

Doldu sepeti doldu

Ne yapalım fadimem

Bize Allah'tan oldu (KK:84).

Yeni geldim yayladan

Fındık toplarım daldan

Ben yârimi tanırım

Alaca peştambaldan (KK:111).

Uyur uyur uyuklar

Boynuzundan yumurtlar

Cevap: Fındık.(KK:45).

“Fındık toplayan gelin (anam).

Dalda fındık kalmasın

Gel biraz konuşalım (anam).

Sende aklım kalmasın

Fındık dalda tekleme (anam).

Yar yollarım bekleme

Gidiyorum buradan (anam).

Gelir diye bekleme

Oy Bulancak Bulancak (anam).

Bu iş nasıl olacak

Bu bizim kavuşmamız (anam).

Kıyamete kalacak” (KK:66).

3.4.1.1.1.6. Fındık Ayıklama İmecesini

Toplanıp harmanlarda kurutulmuş fındıkların kabuğundan ayrılması gerekir. Günümüzde patozlarda yapılan bu işlem eskiden elle yapılırdı. “Önceden patoz ne gezidu. Topladuğumuz fındığı elle ayıklıyuduk. Bizim de iki üç ton fındımız oluyodu. Gışın işte geceleri hep fındık ayıklıyuduk. Zabahlara kadar sürerdi fındık ayıklama. Camlı ışınan zabahlıyuduk. İmecine birbirimize yardım ediduk. İşte bi gece sa bi gece ba. Emme zabahlara gadar gırgır şamata olidu.”(KK:82). Fındık ayıklama işleri genelde geceleri evlerde yapılırdı. Ortaya kabuklu fındık koyulurdu ve etrafa imeceler otururdu. Ayıklanan fındıklar bir tarafa, fındığın kabuğu bir tarafa atılırdı. Fındık ayıklarken herkes birbirine bilmece sorar, çeşitli oyunlar oynar, sohbet edilir ve çay içilirdi. Eğlenceli bir ortam olurdu. Ayıklanan fındıklar daha sonra çuvallanır ve eve bırakılan çerezlikler dışında tümü satılırdı.

3.4.1.1.1.7. Darı Toplama ve Darı Soyma İmecesini

Sonbahar geldiğinde tarlalardaki mısırlar olgunlaşmış olur ve alaf biçme ve darı toplama dönemi başlamış olur. Anca mısırlar tam olarak olgunlaşmadan önce fırın unu elde etmek için

tarladan bir miktar (bir fırınlık). mısır toplanır. Bu mısıra pool denilir. Bu mısır soyulur ve köylerde ortak kullanılan fırınlara koyulur. Fırın için önce odun taşınır ve fırının içinde bu odun yakılır. Daha sonra odunun közleri fırından temizlenir ve mısırlar fırına koyulur. Fırının kapağı kapatılır ve kapağı çamurla sıvanır. Üç dört saatte bir fırının kapağı açılır ve “dırmık” yardımıyla mısır karıştırılır. Yaklaşık yirmi dört saat fırında kalan mısır çıkarılır ve çuvala koyulur. Bu mısır soğumadan çuvalın içindeyken bir odun yardımıyla dövülerek tanelere ayrılır. Bu işleme “darı dövme” denilir. Daha sonra bu mısır değirmende öğütülür. İnce şekilde öğütülen fırın unu kalın bir şekilde öğütülen de yarma olarak yemeklerde kullanılır.

Fırın darısı elde etmek için toplanan az miktardaki mısır haricinde tarlanın geri kalanındaki mısır olgunlaştıktan sonra toplanır. Bu işlem tarlaların günümüzdekinden daha büyük olduğu zamanlarda imeceyle yapılırdı. Önce bir bağ kadar alaf denilen mısır dalı orakla biçilir ve dallardaki mısırlar çuvala doldurulur. Geriye kalan on beş kadar mısırları alınmış dal bellerinden bir mısırı alınmış bir mısır dalıyla ya da fasulye teveğiyle tutturulur. Tutturulan dallar bir tarafa biriktirilir. Böyle on beş yirmi kadar bağlarla çömen de denilen çıtımanlar oluşturulur. Çıtıman on beş yirmi kadar alaf bağının tarla içinde dikleyerek birbirine tutturulmasıyla oluşturulur. En sonunda çıtıman da fasulye tevekleriyle ya da telle belinden bağlanır. Böylece tarlalarda yirmi otuz kadar çıtımanlar olurdu. Çuvallara doldurulan mısırlar da gün sonunda eve ya da serentiye taşınırdı.

Bir süre (yaklaşık yirmi gün) kuruması için çıtımanlarda bekletilen mısır alaflarından oluşan bağlar yığın yapmak için tarlada bulunan bir direğe diklenir. Tüm çıtımanlardaki alaf bağları direk etrafında getirilir ve üst üste konulan alaf bağlarıyla büyük bir alaf yığını oluşturulur. Bu alaf yığını kışa kadar bekletilir. Kışın mereler biraz boşaltılınca mereğe taşınır. Daha sonra da hayvanlara yedirilir.

Tarladaki mısır toplama işlemi ittikten sonra “darı soyma” işine geçilir. Evlerde ya da serentilerde biriktirilen mısırlar genelde akşamları imeceyle sayulurdu. Akşamları birleşen imece mısır yığınının etrafında oturur, ortaya soyulmuş mısırların koyulduğu bir tekne bırakılır. Tekne doldukça çuvallara boşaltılır. Yörede talaş adı verilen mısırın kabuğu mısır soyma işleminde ayrı bir yerde biriktirilir ve daha sonra hayvanlara yedirilir. Darı soyarken de bu işlemi eğlenceli hale getirmek için çeşitli oyunlar ve yarışmalar yapılırdı. Çulladın oyunu darı soyma işini eğlenceli hale getirmenin en güzel yöntemiymi: *“Şimdi darı soyarkene çulladım oyunu oynarduk. İki grup okuyordu imeceler. Urda ala darıyı bulan gazanıdu. İşte darı soyarkene siyah taneli olan darıyı bulan çulladım diyudu. U siyah darı çok önemli değildi undan çok çıkardı. Bide kırmızı darı varı unu bulan ganladım diyudu. U orta derecede önemliydi. Unu bulan da kazandı sayılıdu. Bide yüzük darı vardı unu bulan bastım diyudun oyun bitiyudu. Yüzük darı az bulunurdu. U darının ortasından halka gibi renk geçidu. Unu bulan taraf darıyı ötekilerin önüne atıyudu işte bastım diyudu oyun bitidu. Şimdi gruplar çok sinirleniyudu çok eğlenceli olidu. Urda bilmeceler anlatılıyudu, hikâye anlatıyulardı.”* (KK: 85).

Darı soymak için gelen imeceye çay, haşlanmış patates, közlenmiş ya da haşlanmış mısır gibi yiyecek ve içecekler ikram edilirdi. Genellikle imece darı soyma işlemi bitene kadar çalışmaya devam ederdi. Darı soyma işlemi bittikten sonra talaşlar hayvanlara verilir, darılar çötenlere ya da serentilere taşınırdı. Çötenler sadece darı koymak için yapılmış küçük yapılarıydı. Serentiler daha büyük yapılarıydı ve içerisine darıyla beraber birçok şey daha koyulur. Yörenin önemli besin maddelerinden olan darı yöre halkının çeşitli edebi ürünlerine de yansımıştır:

Bu yıl darı çok oldu

Doldu serenti doldu

Ne yapalım sevdiğim

Bize allah'tan oldu (Aksu Dergisi, 1934: 32).

Hanım içerde saç dışarda

Cevap: Mısır (KK:57).

Topraktan çıkar sofu

Belinde var piştovu

Cevap: Mısır (KK:34).

Serentilerde ya da çötenlerde kuruyan mısır, mısır unu ya da mısır yarması lazım oldukça değirmenlerde öğütülür. Mısır çorbası için öğütülmesi gereken mısırın iri olması gerektiği için bu mısır el değirmenlerinde öğütülür. Yörede mısır sadece insanlar için değil, hayvanlar için de besin kaynağıdır. Yörede köylerde tavuklar mısırla beslenir. Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlara da yem olarak bazen mısır verilir.

Giresun'un iç kısımlarında mısırın yerini arpa buğday gibi ürünler almıştır. Sahil kesiminde mısır hasadı için toplanan imeceler Şebinkarahisar, Alucra gibi iç kesimlerde arpa buğay gibi ürünlerin hasadı için toplanmaktadır. Aşağıda Şebinkarahisar'da imecelerin söylediği bir atma türkü örneği verilmiştir:

Al var mı

Dopdolu

Alalım baştan

Kalemi kaştan

Ha o yana

Ha bu yana

Ha bu sefer

Alada hey (Koro hep birlikte).

(Erkekler).

Elinde ıngıl orak

Gelin tarlan ne ırak

Yar size geleceğim

Kapıyı açık bırak

(Erkekler).

Ekini biçe biçe

Çık örenin başına

Adam heves ediyor

Değmiş on beş yaşına

(Kadınlar)

Al eline bir orak

Gelin öğrene durak

Böyle nasıl oluyor

Bugün aramız ırak

(Kadınlar)

Ekin biçtim destem var

Yatak serdim hastam var

Şu köylerin içinde

Çubuk boylu yosmam var

Katmışlar

Katmışlar

Yağı bala katmışlar

Üç güzel görmüşler

Nerede

karşiki konakta (ırgatta)

Alada hey (Koro hep birlikte) (Sarısözen, TRT türkü Arşivi No: 1008).

3.4.1.1.1.8. Gazel Toplama ve Taşıma İmecesı

Giresun yöresinde eskiden ahırlarda hayvanların üşüyüp ıslanmasını engellemek için ahırlara güllük (eğrelti otu) ve gazel (sonaharda düşen yapraklar) serilirdi. Güllük haziran ayında biçilip kurutulur ve yığın yapılırdı. Gazel ise sonbaharda ekim ve kasım aylarında toplanırdı. Gazel toplama işi daha ziyade kadınlara ait bir işti. Kadınlar gazel toplarken imece usulü çalışırdı. Kadınlar sabah işlerini bitirdikten sonra sırtlarına harar (şelek) alır ve ormana gazel toplamaya giderlerdi. Önce bol gazelli bir yer bulunur daha sonra gazeller bir araya toplanırdı. Daha sonra toplanan gazeller hararlara doldurulurdu. Hararlara iyice sıkıştırılan gazellerin üstü dökülmesin diye çubuklarla tutturulurdu. Daha sonra herkes hararını sırtına alır ve merelere boşaltırdı. Lazım oldukça ev sahibi buradan gazeli alırdı. Günümüzde gazel toplamak çok azalmıştır ve bu işteki imece geleneği tamamen ortadan kalkmıştır.

3.4.1.1.1.9. Odun Yapma ve Odun Taşıma İmecesı

Giresun yöresinde köylerde eskiden kışlık odunlar sırtlarda taşınırdı. Bu işle öncelikle kadınlar ilgilenirdi. Kadınlar odun taşırken birbirlerine imeceyle usulü çalışmaya giderlerdi. Kadınlar ellerine balta ve kolan alır beraber ormana giderlerdi. Buralarda ağaç dallarını keser ve kolanlarla sırtlarına alır eve giderlerdi. Günümüzde kışlık odun temini erkekler tarafından yapılmaktadır. Odun artık sırtta taşınmadan arabayla eve getirilmektedir.

3.4.1.1.1.10. Köyün Ortak İşlerinde İmece Çalışmaları

Giresun'da köylerinde köyün ortak işleri içinde imece usulü çalışmalar yapılır. Bu çalışmalar muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından belirlenir ve muhtar köy halkını çalışmalara davet eder. Bu çalışmalarda daha ziyade erkekler görev alır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır:

Köy suyunun yapılması ve çeşme yapma

Köyün mezarlığının temizlenmesi

Düğün yerlerinin kurulması

Okul cami çeşme yapımı

Okulun yakacağıının toplanması

Köy fırınının temizlenmesi

Hayır işlerinde gereken ortak çalışma

Düğünlerde sandalye, güğüm, kazan gibi eşyaların gereksinimi karşılamak.

3.4.1.1.2. Büyük Küçük İlişkisi

Giresun yöresinde büyüklere saygı çok önem taşımaktadır. Aile içi kurallarda misafirlikte, düğünde, bayramda vb. büyüklere saygı kurallarına uyulur: *“Eskiden biz gaynanamızın gaynatamızın yanında çocuğumuzu sevemedük, kızım yahut oğlu diyemedük, kucamıza alamazduk. U ayıp garşulanurdu. Heriflerde alamazdı. İşte dedesine babaannesi alur severdi u gadar. Benim çocuklarım bana anne demiye alışamadı. Babaannesine ana diyulardı işte dedesine baba diyulardı. Bide unlar yayliye giderkene götürürlerdi çocukları biz köyde iş yaparduk. Çocuklar unlara daha aluşkun oluyolardı. Öle gine böyüttük çocuklarımızı. Şimdi benim oğlum bizim yanımızda sevi gızını, oyni ununla bi has ediki. Biz sevemedük u sevsin diyum ben.”* (KK: 87).

Giresun yöresinde büyüklerin yanında yapılması hoş görülmeven birçok davranış vardır: *“Biz böyüklerimizin yanında bacak bacak üstüne atmazuk, sigara içmezük, türkü çarmazuk, ıslık çalmazuk, gülmezük, lafına cevap vermezük, işte ne derse u işi yaparuk, eskiden böyüklerimizn yanında çay içemezduk.”* (KK: 123).

Yörede sadece aile içinde değil tüm ortamlarda büyüklere saygı gösterilir. Bayramlarda büyükler ziyaret edilir, elleri öpülür. Büyük geldiğinde küçükler ayağa kalkar ve yer verir. Misafirliklerde ikramlarda önce büyüklerden başlanır. Köy dolmuşlarında yaşlılar öne oturtulur. Kız isteme törenlerinde kızın anne babası mutlaka aile büyüklerinin fikrini sorar vb.

3.4.1.1.3. Çocuk Terbiyesi

Giresun yöresinde çocuklara erken yaşlarda saygı öğretilir. Çocuğa büyüklere saygı göstermesi gerektiği, dışarda yaşlılarıyla kavga etmemesi gerektiği, sofrada yemeğe başlarken herkesin oturmasını beklemesi, işlere yardımcı olması gerektiği öğretilir.

Yörede tüm çocuklar küçük yaşlardan itibaren kuran kurslarına gönderilir, dini eğitimi alması sağlanır. Okul çağı gelen çocuklar okula gönderilir. Kız çocukları ev işlerinde annesine yardımcı olur. Evde bulaşık yıkar, yemeklere yardımcı olur, çamaşır yıkar, evi temizler. Kız çocuklarının biraz büyüdükten sonra sokakta oynaması hoş karşılanmaz ve hemen uyarılır. Özellikle geçmişte köylerde kız çocukları biraz büyüdükten sonra evin kadınları dışarıdaki işlerle ilgilenir ve ev işlerinin tamamını kız çocukları üstlenirdi. Ekmek yapmak, yemek yapmak, evin temizliği, kardeşlerinin bakımı gibi işlerin neredeyse tamamı kız çocukları tarafından yapılırdı. Aynı zamanda kız çocuklarına erken yaşlardan itibaren el işleri öğretilir, çeyizini tamamlaması sağlanırdı. Böylece yörede kızlar örgü örmeyi, oya yapmayı, kanaviçe işlemeyi, lif örmeyi, dantel yapmayı erkenden öğrenir ve evlenene kadar çeyizini tamamlardı. Kız çocuklarının çok açık giyinmemesine, çok gezmemesine dikkat edilirdi. Kızlar yazları ya yaylada kalarak hayvanlarla ilgilenir ya da köyde kalıp köy işlerini yapardı.

Erkek çocukları küçük yaşlardan itibaren babalarının işlerine yardımcı olur. Erkek çocukların arkadaş seçimine ve zararlı alışkanlıklar edinmemesine dikkat edilir. Erkek çocukları kız çocuklarına göre daha özgür yetiştirilir.

3.4.1.1.4. Kadın Erkek İlişkileri

Giresun yöresinde kadın ev işlerinden erkek de evin geçiminden sorumludur. Yörenin köylerinde kadın ev işlerinin yanında hayvanların bakımıyla, tarla ve bahçe işleriyle de ilgilenmektedir. Geçmişte bunlara ek olarak gazel taşımak, odun taşımak, ot taşımak yine kadının yaptığı işler arasındaydı.

Yörede kadınlar erkeklere saygı duyar ve kavgalarda cevap vermemeye çalışırdı. Kavga esnasında erkeklerin söylediklerine cevap veren kadınlar hoş karşılanmaz, diğer kişiler tarafından kınanırdı. Ayrıca yeteri kadar para kazanamadığı için evin erkeğine sitemde bulunmak günah olarak düşünülür. Aile içi saygıya büyük önem verilir. Kadınlar çocuklarını babalarına karşı saygılı yetiştirmeye çalışır. Yemek zamanı evin babasının eve gelmesi beklenir.

Geçmişte yörede kadınlar kocalarına, kocalar da eşlerine ismiyle hitap etmezdi. Bunun ayıp olduğu söylenirdi. Günümüzde genç evliler arasında bu kural geçerliliğini yitirmiştir.

Giresun yöresinde kadınlar erkek olmadığı zamanlarda evin geçimini üstlenebilecek derecede çalışkandır.

3.4.1.1.5. Kız Kaçırma

Eskiden daha sık görülse de günümüzde de yörede kız kaçırma hadiseleriyle karşılaşılmaktadır.

a- Kızın kendi isteğiyle kaçması

b- Kızın zorla kaçırılması

Kızın kendi isteğiyle kaçması: Bu çeşit kız kaçırma gençlerin birbirleriyle evlenmek istediği ancak ailelerden birinin ya da her ikisinin bu evliliğe rıza göstermediği durumlarda başvuru evlenme biçimidir.

Gençler birbirleriyle evlenmek ister ancak çeşitli sebeplerle aileler bu evliliğe onay vermez. Böyle durumlarda özellikle kızın ailesi evliliğe karşı çıkan durumdadır. Gençler öncesinde birbirleriyle evlenmek istediklerini ailelerine bildirmişlerdir ancak onay alamamışlardır. Kızın ailesi erkeğin ailesi kendine uygun görmemekte ya da kızı başka biriyle evlendirmek istemektedirler. Böyle durumlarda gençler hemen vazgeçmez, erkeğin ailesi tüm reddedişlere rağmen kızı istemeye gelir, kızın ailesi kızı vermezse bazen tekrar gelinir. Bu evliliğin normal olması için tüm yollar denenir. Ancak tüm uğraşlar cevapsız kalıyorsa erkek ve ailesi kızın da rızası olursa kızı kaçırmaya karar verir. Kız kaçtıktan sonra bir süre erkeğin bir akrabasının yanında kalır. Ailesine de bir şekilde bu durum bildirilir. Kızın ailesinin gönlü alınmaya çalışılır. Eskiden çok olmasa da günümüzde kız kaçırıldıktan bir süre sonra erkeğin ailesi düğün yapar. Kızın ailesiyle barışıldıysa düğüne onlar da gelir ve kızın çeyizini kızı verirler. Bazı zamanlarda kızın ailesinin kızla barışması uzun yıllar sonra gerçekleşmektedir.

“Ben düğünsüz evlendim. Bubam bizi istediümüz yere vermiyudu. Bem de bi gonuştduğum var. Gonuştduğum derike köy yerinde zatı bi ariye gelemiyun da birbirimize haber, mektup gnderiyuk u zamanlar. Beni de bi istiyen var. U istiyenleri de ben heç istemiyum. Unları çok çalışi, gelinlere çok gayniyi diyular. Ben gorkuyum bubam vericek diye. Bide u beni istiyenler muska yapı, muskayla kız gaçırıyu diyular. Undan da korkuyum, bana da muska yaparlarsa diyum ben. Unlar beni istemiye geldi bubamdan istediler. Bubam da Allah'ın nasibiyse olur dedi. Baktım veresi var bubamın da. U zamanlar u gonuştum çocuk da duymuş bunu ba haber göndermiş gaçurim diye. Yok dedim ben olmaz diyum. Ben gaçarsam bubam benendik barışmaz. Ablalarım varıdı unla hep bubamın dedüğüyle evlendiler. Anama dedim ana ben bunları istemiyum diye bubama dedi u da gıyın sıyın. Bubamın gine veresi var beni uriye. U fındıktan sonra düğün yaparuk demişler beni

istiyenler. Göç yayladidi u zaman. Ben ceniğe geldim, ot gazmiye. Evde de tekim otu gazıp yayliye gedecem. Üç günde gazdım otu. U ara gonusum çocuk geldi aşamınan gapiye. Ben zabaçça getçem yayliye. U geldiği vakit ben anadım gaçalım diceni. Geldi ganderdu beni u vakit, urdan arı unla gettim. Gettim emme ben ne ağlıyım biliyın mu? Zabahlara gadar ağladım. Bubamlara haber yollamışlar. Çok uğraştuk barışalım diye emme bubam altı sene gonusmadı benen. Düğün yapılmıdu u zamanlar gaçan gıza. Öle gine durduk murduk gaynanamın da iki sene sona İstanbul'a gettiük.” (KK: 193).

Bazen de kızın kendiliğinden kaçması hadisesi görülebilmektedir. Kız baba evinden kaçıp evlenmeyi istediği adama kaçar. Ancak bu kaçma şekli kızın saygınlığını düşürür, ileriki zamanlarda bu durum kızın başına kakılabilmektedir.

Kızın zorla kaçırılması: Bu çeşit kız kaçırma kız zorla kaçırılır. Yörede buna “kız çekme” de denir. Burada kullanılan “çekme” sözü bu işin zorla yapıldığını ifade etmek içindir. Kızla evlenmek isteyen erkek onu kaçırarak bu işe zorla razı eder. “Amaç ise kızın (köydeki ifadeyle) adını çıkarmak (namusunu) ve onun başka biriyle evlenmesinin önüne geçmektir. Kız, bir ya da iki gece alıkoyulduktan sonra tekrar baba evine getirilir veya evlenmeyi kabul edene kadar esaret altında tutulur” (Güven, 2016:119). Böyle durumlarda kızın ailesinin de kızı vermektan başka çaresi kalmaz. Bu çeşit kız kaçırılmalarda genellikle düğün yapılır ve kız evlendirilir. Giresun yöresinde bu tür evliliklere birçok örnek vardır:

“Beni çektiler de evlendim. Bubam kimsiye vermiyudu beni. Çok yerden istediler emme u kimsiye vermedi. Evde iş yapıyuduk biz undan besbelli vermi istemiyudu. Goyunlarımız da varıdı. Unları sağıyuduk, inekleri bakıyuduk. Yazın unlar yayliye gidiyudu ben köyü bakıyudum. İşte bahçelerden ot daşıyuduki ot gurutuyuduk, tarla otunu gazıyuduk, fındığı da heç unları uğraştumadan topluyudum ben imece yapıyudum. Elişiler yapıyudum, satıyudum. Ben becerikliyim diye herkes istiyudu beni. Bubam vermi. Gonusum filan da yodu zatı. Öle gine bu evlendüm yerden istediler. Bubam “yok” dedi, vermedi. Ben de istemedim zatı. Aradan bi sene geçti emme ben bunların hala beni istediğini bilmiyom. Yayladiyim ben. Goyunları bakmiye gittim daha hava da sisli. Vardım goyunların yanına baktım tam döndüm eve geliyım. Bi ses duydum baktım kimse de görünmi. Sonra baktım üç kişi geliyu dumandan çıkamıyım kim olduğunu. Öle gine duttular golumdan zorla götürüyular beni. Arabiye attılar götürdüler. Emme gollarım mosmor olmuş. Eve getürdüler ben istemiyım “beni geri götürün” diyım emme büyükler ikna etmiye çalışıyı beni. Öle böyle derkene baktım yolu yok razı oldım. Bubam daha inanmadı beni zorla gaçurdıklarına. Ben istiyerek gaçtım sandı. Gonusmadı benen. Bi sene diyende çeyizimi göndermişler. Sonra da barıştık işte.” (KK: 175).

3.4.1.1.5. Alışveriş, Ticaret ve Ortaklıklar

Yörede fındık bahçesi sahipleri fındıklarını ya kendilerini imeceyle ya da ırgatla toplar ya da yarıya verir. Yarıya verme işi şöyle olur. “fındık bahçesinin sahibi bahçesinin her türlü işini bir başkasına yani yarıcıya devreder. Bahçenin bakımını yapan, gübresini atan, fındığını toplayan yarıcı işin sonunda fındığın yarısını kendisi alır yarısını da bahçe sahibine verir. Bahçeyi yarıya verme denir.

Yarıya iş verme dışında bir de baruşuk verme vardır. Baruşuk çalışma sadece fındık toplama işinde değil her türlü işte uygulanan bir yöntemdir. Örneğin o yıl tarla sahibi çeşitli sebeplerle tarlayı kazamayacak durumdaysa tarla kazma işini bir başkasına yaptırır. O kişi de bu tarlayı şu fiyata kazarım der. İsteddiği saatlerde tarlaya girer istediği saatlerde tarladan çıkar. Mühim olan o tarlayı kazmasıdır. İşin sonunda parasını alır. Yevmiyeye çalışan kişinin işe giriş ve çıkış saatleri bellidir ve kaç gün çalıştıysa o günün parasını alır.

3.4.1.1.6. Aile Yapısı ve Aile İlişkiler

Giresun’da toplumsal hayata bakıldığında, gerek şehirlerde ve gerekse kırsal kesimde geleneksel Türk aile yapısına uygun bir yaşam sürdürüldüğünü söylemek mümkündür. Giresun kültüründe yer alan örf, adet, gelenek ve göreneklerin Anadolu’nun diğer bölgelerindeki uygulamalar ile büyük benzerlikler gösterdiği söylenebilir (Gülşen, 2014: 108).

Giresun yöresinde eskiden aileler büyük aile şeklindeydi. Kayın valide kayın baba, onların çocukları, gelin, torunlar hep aynı evde yaşarlardı. Evin gelini sabah erkenden kalkar, sobayı yakar, yaşlıların abdest suyunu ısıtır, ahırdaki hayvanların yiyeceklerini verir inekleri sağıp eve getirir, kahvaltıyı hazırlardı. Ev halkı daha sonra kalkar kahvaltıyı yapıp iş başı yapardı. Erkek çocuklar genellikle dışarda işlerde çalışır parayı babaya verirlerdi. Evin kadınları da ev işlerini, bağ bahçe işlerini yapardı. Kayınvalide ya da gelin de evde yemek işleriyle uğraşır. Bu tür kalabalık ailelerin bazılarında da iki sofraya kurulur kadın ve erkekler ayrı sofralarda yemek yerdi. Kadınlar önce erkeklerin sofrasını hazırlar daha sonra kendi yemeklerini yerlerdi.

Eynesil’den Kadife Hanım da kayınvalide, kayın, elti ve çocuklardan oluşan on kişilik bir aileye gelin gelmiştir ve yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır:

“Ben burda, evlendikten sonra yaşamıye başladım. İstanbuldan geldim buriye. Kaynım maynım işte gaynımın garısı da varıdı, çocukları da varıdı. İşte hep bi arada durduk yani. Geldim İstanbul’dan bir tuhaf oldum yani, “ney bura acap?” dedim, altı toprak evin. Her yer birbirinde. Sonradan yapturduk. Sonradan neyse beyimin de üç tane çocuğu varıdı. U bana çocuğum var demedi ilkin, İstanbul’dayke, urda evlendüğümüz zaman. Üç sene İstanbul’da kalduk biz evlenenden geri. Sonra işte bi yere gitmiştik böyle yemek yemeğe. Unun bi arkadaşları vardı urda. Gettik. İşte urda kadın hamsi mamsi pişirmiş. Yedük urda. Urda kadın dedi ki: “Ali abim çok iyi

çok has insan, ekme yenülür suyu içülür bi insan ama üç dene çocuğu var.” dedi. Evlendim yani bi de hamileyim u zaman ilk çocuğuma. Sonra öle gine neyse eve giderke bununla gavgı yaptık biz işte “niye demedin” de, “niye gındurdun” da falan fıstık. Ama iş işten geçti. Sonra neyse işte üç sene sonra, dört sene sonra burağa geldik. Ben buriye gelene kadar gine de inanmadım. Burda görinci inandım. İşte hep bi arada on canıduk ilk geldiğim zamanlarda, tuhafıma gididu, “nası bişecek, nası yıkanıcak, nasıl olcak” unları düşünidum, “ay” diyudum. Burada yani hayatlarım berbat. Buriye geldim gariştım bunlara. Çok yoksuzluk çektim, çok açlık çektim burda. İşte çocuklarda çok oldu. U çocukların olmaması için bi yöntem bulamadık. Neyse unları yarı aç yarı tok büyüttüm yani. Burda da bi arada durduk elimle gaynanamla kaç sene u eski evde. Bu evi yeni yaptık, yirmi beş sene oldu bu evi yapalı. Çocuklar büyüdü işte, adam altmış üç yaşındı vefat ettiğinde biraz büyüğüdü benden. Bi gışın bi şubat ayında öldü. Gapılar gardı. Ben de unlara gariştım geldim. Ben aslına Yağlıdereli’yim ama İstanbul’da tanıştık evlendik. Hep gündelik hep gündelik, gündeliğe gettim hep. İşte bu dizimin ağırları undan. Hep işe gettim çocukları büyütmek için. Eşimde çalışıdu da yetmidu ki. Çok yoksuzluk çektim çok. Heç geri gitmi düşünmedim. Adam benden büyüğüdü emme öle yaşlı göstermidu. Otuz beş yaşındı di ben de on yedi yaşındıdim. Zati on sekiz yaşında gızımı aldım gucama büyük gızımı. Hiç iş yapmasını bilmezdim, buriye geldim iş yapmasını öğrendim. Mesela tarlamı yapıyom. Beyimden emekliliğim var. Ben de çalıştım on dokuz sene böyle hep yaşlı kadınları baktım beyim ölenden geri. İşte u zaman sigorta işleri etmilerdi, parayı verilerdi. İşte beyimden gine Allah razı olsun, çalışmış varmış da. Ho Zonguldak’larda filan çalışmıştı. U ölenden yedi sekiz sene sonra aylık çıktı ba. Hep çalışmine, didinmine. Dokuz dene çocuğum var. Üç gelinim var. Biri Amerika’da oğlumun. Beni anam babam hiç okutmamış etmemiş biz de böyle cahil galmuşuk. Heç okumuşluğum yok.” (KK: 147).

Bulancak’tan Zekiye Hanım da evliliğini şöyle anlatmaktadır:

“On sekizimde evlendim ben evlendiğimde bi de benden büyük elim vardı. İşte gaynana gaynata hep aynı evin içinde yaşıduk. İşte elimle ben üç sene yaşadım u evde. Zabah işımadan galkarduk, ateşi yakarduk. İşte birimiz ahıra gider birimiz evdeki işleri yaparduk. Sonra işte erkeklerin sofrasını hazırlar sonra gendü soframızı hazırlarduk. Undan sonra herkes dağılıdu bi işe. Benim ufak çocuğum vardı evde yemek yapıdum emme gine işim çok oludu. İşte u gadar çamaşru elde yıkıdum, u kadar kişiye yemek yapıdum. İşte akşamca gine herkes geliyudu yemek yerdük, erkekler çayını içerdı bazı çay galursa biz de içerdük. Gaynatam eyiydi yedüğümüze içtüğüme garişmazdı, gaynanam öle değildi. Sofrada yemek yesen çok yi diye laf atardı, işte evde bişi bitse bize laf atardı. U da öliydi. Yazın gaynanam gaynatam yaylı bakardı bir köy işi yaparduk. Unlar çocukları da götürürdü.çocuklar güççüdü u zannalar gaynanam yaylada çocuğu bize düşman edidu, işte yayladan gelen çocuk daha bizi anasını istemidu. Az zaman geçincik çocuk gine ısınidu bize. İşte gine evde bişi bitti mi gaynatam alıp gönderidu. Biz bişi alamıduk çarşıya gelme filen yoğdu u zamanlar. Öle möle işte üç sene durdum. Sonra köyün bi başına daşındım emme gaynanam urdan ağırı da ba garişmiye devam etti.” (KK: 85).

Kaynana gelin arasındaki geçimsizlik yörede derlenen manilere de yansımıştır:

Kaynanayı netmeli

Ahır kapısına atmalı

Pangur küngür giderken

Oğluna sarılıp yatmalı (KK:103).

Sini sini böreğim

Üstüne bal dökeyim

Gaynanamın gahrını

Oğlu için çekeyim (KK:62).

Gaynanam geliverse

Sarmayı sarıverse

Sarma bişince

O geberiverse (KK:62).

3.4.1.1.7. Miras Paylaşımı

Giresun yöresinde miras paylaşımında hem kız hem de erkek çocuklarına hak verilir. Kız çocukları başka köylerde olduğundan hakkına düşen araziyle ilgilenmesi zor olduğu için bu hakkını erkek kardeşlerine satar. Miras paylaşımında eşitliğe dikkat edilir.

3.4.1.1.8. Kişiler Arası Anlaşmazlıkların Çözümü

Geçmişte yörede kişiler arasındaki kavgalarda köy muhtarı ve büyükler araya girer ve iki tarafı barıştırmaya çalışırdı. Böylece kavgalarda mahkemelere gitmeden çözüm yolu bulunurdu.

3.4.1.1.9. Misafir Ağrlama

Giresun yöresinde misafir adetleri Türk coğrafyası genelinden farklı değildir. Türk milletinin diğer bölgelerinde olduğu gibi Giresun'da da ev sahibi misafirini en iyi şekilde ağırlayabilmek için

elinden geleni yapmaktadır. Günümüzde olduğu gibi hususi misafirlikler ev sahibine haber verilerek yapılır. Ev sahipleri misafirini kapıda karşılar ve misafir için hazırlanmış odaya götürür. Ev sahibi herkese teker teker hoş geldin der. Bu merasimden sonra eğer misafir açsa yemek ikram edilir, Eğer aç değilse kahve getirilir. Kahve tek başına değil şekerleme ve ya bisküvi ile ikram edilir. Günümüzde kahve yerine daha çok çay ikram edilmektedir. Çay da kahve gibi yanında ikramlıklarla misafire sunulur. Misafirin yanında küçüklerin pek söz söyleme hakkın yoktur, büyükler soru sorduğunda cevap verebilirler. Günümüzde olduğu gibi geçmişte de misafir kapıya kadar uğurlanmakta ve kapıda da sohbet biraz devam etmektedir. Ev sahibi misafiri uğurlarken misafir de ev sahibini misafiriğe beklediğini söyler (Gökşen, 2003: 414-415).

Giresun yöresinde misafir geldiğinde genellikle erkekler ve kadınlar ayrı odalarda oturtulurdu. Erkekler kendi aralarında sohbet ederken kadınlar da el işlerini yaparken bir taraftan da sohbet ederlerdi.

Yörede komşular birbirlerini evine misafir olarak rahatlıkla gidebilmektedirler. Kadınlar günlük işlerinden fırsat bulduklarında hemen komşusuna gider biraz oturur, çay içer, sohbet eder. Bunun dışında bir de “ağır misafir” denilen misafirler vardır. Bu misafirler genellikle haberli gelmektedir. Uzaktaki bir akraba veya köyde ya da mahallede önemli yer edinmiş kişiler olur.

3.4.2. Değerlendirme

Yazılı olmayan hukuk kaynağını, örf ve âdet (gelenek) hukuku oluşturur. Bu kurallar, yetkili bir organ tarafından bilerek ve istenerek konulmazlar. Halkın uzun yıllar yapageldiği davranışlarının bir ürünü olarak ortaya çıkarlar. Örf ve âdetler, toplum düzenini sağlayan kurallardandır. Toplumun ortak değer ve inanışlarının ürünü olan örf ve âdetler, yazılı bir kaynak olmamalarına rağmen nesilden nesile aktarılırlar. Toplumun ortak sosyal ve kültürel belleğini yansıtan bu kurallar, insanların yaşamlarını düzene koyar ve gündelik hayatlarını kolaylaştırır (Dursun, 2011: 110).

Sözlü hukuk kuralları geçmişte insan yaşamına yön vermiştir. Aile içi düzen, komşular ve akrabalar arasındaki ilişki halk hukukuyla sağlanmıştır. Giresun yöresinde günümüzde geçerliliği azalmış olan halk hukuku kuralları geçmişte insanlar arasındaki anlaşmazlıkların çözümü için başvurulan bir yol olmuştur. Günümüzde sözlü hukuk kurallarının yerini çoğunlukla yazılı hukuk kuralları almıştır. Ancak yine de sözlü hukuk kurallarının halen geçerliliği sürdürdüğü gözlenmektedir. Aile içi ilişkiler, komşuluk ilişkileri, büyük küçük ilişkisi, bazı anlaşmazlıkların çözümü vb. konularda halk hukukunun uygulandığı görülmektedir.

3.5. Geleneksel Mimari

Sanayi Öncesi Dönemin (tarım çağı). kendisine has şartları içerisinde yaratılan ve 19. yüzyılda meydana gelen Endüstri Devrimiyle birlikte yok olmaya başlayan halk mimarisi; yaratıldığı çağın ve çevrenin sunduğu teknik, malzeme ve bilgi birikimi ile halkın ihtiyaçlarına göre şekillenip biçimlenen; yaratıcısı olan toplumun yaşam tarzını, toplumsal ilişkilerini, üretim ve tüketim biçimlerini, inanış ve geleneklerini ekn yalın biçimde ortaya koyan kültürel bir olgudur (Davulcu, 2013: 1020).

Yapılar da şiirler, türküler, el sanatları, törenler vb. gibi kültürün öğeleridir. Yapıları tasarlayanlar yaptıkları işi farklı farklı ussallaştırır. Kimileri yaşadıkları yerde ve toplumda bu işlerin çok eskiden beri böyle yapıldığını söyler. Kimileri ise yaptıklarının bilimin evrensel kanunlarını açık ve doğru bir biçimde yansıttığını ileri sürer. Ama hepsi de kendi küçük deneyimlerinden yola çıkarak bir şeyler yaratırlar (Glassie: 2005: 73).

Halk mimarisinde asıl amaç işlevselliştir. Bu yüzden estetik ve lüks ikinci planda kalır. Halk mimarisini oluşturan malzemeler her yörenin coğrafi özelliklerine göre değişiklik gösterir, kolay ulaşılabilir ve ekonomiktir. Coğrafi özelliklere göre seçilen halk mimarisi malzemelerin mimarî şekillerine yön verdiğini görüyoruz. Seçilen malzemenin elverdiği ölçüde yapılar çok katlı ya da tek katlı olarak inşa edilir.

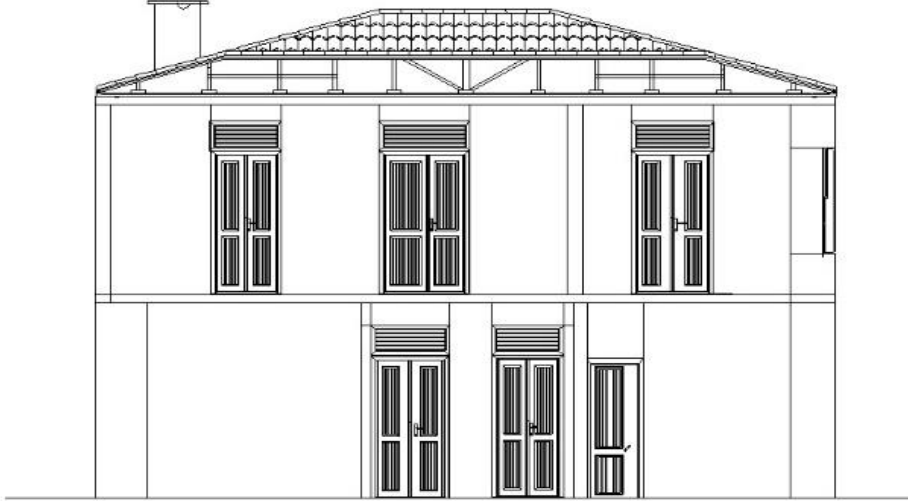
Geçmişte geleneksel konut oluşturulurken halk yörede bulunan yapı ustalarına ihtiyaçlarını ve önerilerini bildirir, yapı ustaları ise bu öneriler ve kendi tecrübeleri sonucunda geleneksel konut plan tiplerini oluşturmaktaydı. Oluşturulan bu plan tipleri ve teknikler yıllarca ustalar tarafından denenmiş ve yöre için en uygun şekilde geliştirilmiştir. Yöre halkının yaşayışında ise çok fazla değişiklik olmamakta, yaşama şekilleri çok yavaş değişmekte ve uzun yıllar almaktadır. Böylece ustalar tarafından geliştirilen plan şemaları uzun yıllar boyunca değişmemektedir. Günümüzde ise konut plan şemaları mimarlar tarafından oluşturulmaktadır (Akdeniz, 1994: 35).

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin genelinde olduğu gibi Giresun da topografik özellikler açısından düzenli yerleşmelere pek elverişli değildir. Bu sebeple dağınık yerleşimler söz konusudur. Yerleşmelerde, topografyaya bağlı olarak vadi yamaçları ve rüzgâr almayan bölgeler tercih edilmiştir. Bölgede kuvvetli rüzgâr alan sırtlar, uzun süre gölgede kalan alanlar ile sel tehlikesi ile karşılaşılabilir vadi tabanları yerleşim için uygun görülmemiştir (Sümerkan, 1990: 94).

Giresun il merkezinde bulunan Zeytinlik Mahallesi'nde geleneksel Giresun evlerinin en güzel örnekleri sergilenmektedir.

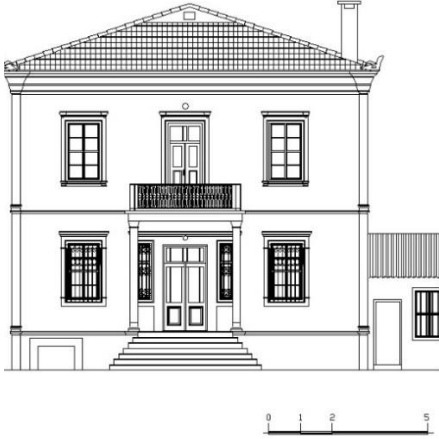
Sokaklar genellikle evlerin zemin kat hizasından ve bahçe kotundan daha yukarıdadırlar. Evlerin girişleri sokak-bahçe-ev ilişkisine göre: sokaktan tek giriş, bahçeden tek giriş ve biri sokaktan diğeri bahçeden olmak üzere iki giriş şeklindedir. Bu evlerde bahçeler evlerin ve yerleşmenin önemli bir parçasıdır. Evler farklı büyüklükte bahçeler içerisine inşa edilmişlerdir. Sokaktan yüksek bir duvarla ayrılan bahçe mekânı serin, sessiz ve ev halkının gündelik yaşamının sürdürdüğü bir alandır. Evlerin girişleri genelde bahçe içindedir. Sokak üzerinde girişi olan ev sayısı çok azdır. Bazı örneklerde, evin giriş katı yaklaşık yarım kat yükseltilerek girişin zeminden kopması ve bodrum katının oluşması sağlanmıştır. Üst katta bulunan balkon mekânı bu giriş sahanlığının üzerini örtmektedir. Eğer evin bir çıkması ya da balkonu yoksa girişin üstü tamamen açıktır. Zeminden yükseltilmemiş evlerde girişler bahçeyle aynı kattadır. Bahçesi olmayan evlerde giriş sokak kotundadır. Evin dış mekânı ile iç mekânı arasında sadece bir basamaklık kot farkı bulunmaktadır. Bu tür girişe sahip evlerin bodrum katı yoktur (Özen, Sert, Aksoy, 2006: 140).

Şekil 1: Yapının AA kesiti

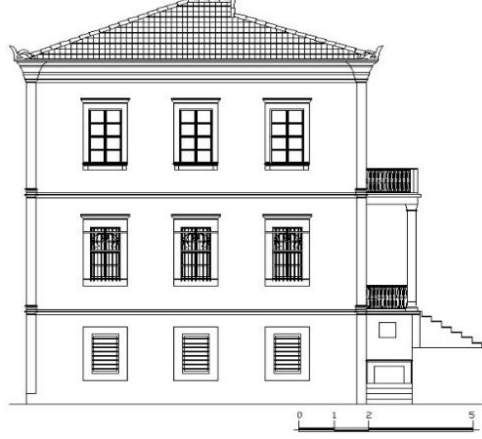

Kaynak: Kalemci, 2017: 40

Şekil 2: Ön Görünüş

Şekil 3: Sol Yan Görünüş

Kaynak: Kalemci, 2017: 41

Kaynak: Kalemci, 2017: 41

Yörede, merkezde bulunan konut bahçelerinde taşlık, müstemilat, kuyu, sarnıç, çeşme, çamaşılık, fırın ve halk arasında şenlik olarak bilinen çiçek ve sebze ekme amacıyla kullanılan küçük bir alan bulunur.

3.5.1. Yapı Malzemeleri

Doğu Karadeniz bölgesinde yaygın olarak kullanılan malzeme ahşap ve taştır. Bölgenin yağışlı iklimi sebebiyle kil kerpiç olarak değil, bağlayıcı olarak kullanılmıştır. Bölgenin kırsal kesim yapılarında yaşama katını zeminden ayıran duvarlarda, ahır ve depo mekânlarının duvarlarında istisnasız taş malzeme kullanılmıştır. Yüksek nemlilikteki bölgede sulu ya da nemli zeminden, nemi çok daha az tutan doğal taş duvara, bu malzemedен de neme dayanıksız ağaç malzemeye geçiş görülmektedir (Aydın, Alemdağ, 2014: 397).

Giresun'da yapı üretiminde genellikle dış budak, karaağaç, kayın, ladin gibi ağaçlar tercih edilmektedir. “Organik bir yapı malzemesi olarak ahşap nefes alan, kendisini yenileyebilen ve havayı temizleyebilen tek yapı malzemesidir.” (Aydın, Alemdağ, 2014: 397). Ahşap çeşitleri arasında ilk sırayı alan kestane, yağmura, rutubete karşı dayanıklı, kolay kolay alev almaz ve kurt işlemeyecek kadar serttir. Yağlı boya kabul etmediği için ve biraz da gerekli olmadığından ahşap doğal halinde kullanılmaktadır (Özgüner, 1970: 38).

Doğu Karadeniz yöresindeki mimarlık ortamında kullanılan yapı sistemleri başlıca üç bölüme ayrılabilir: Bunlardan birincisi ahşap yığma yapı sistemidir. Dikmeler kullanılmadan ahşap yapı malzemelerinin yatay olarak birbiri üzerine bindirilmesiyle kurulan taşıyıcı sistemleridir. Doğu Karadeniz'de bu tip yapılara, ahşabın yaygın olduğu iç kesimlerde ve genellikle yaylalarda rastlanabilmektedir (Aydın, Alemdağ, 2014: 397).

Günümüze kadar ulaşabilen kıyı kesimindeki ahşap yığma yapıların, büyük ağaç türlerinin buralarda da yaygın olduğu, eski yıllardan kalma olduğu söylenebilir. İkincisi ise, ahşap çatma/iskelet yapı sistemidir. Çatma, ahşap iskelet, ahşap karkas gibi yöreye ait deyimler, her kesimde belirli yapı sistemini tanımlayamayabilir. Bölgenin bir kesiminde çatma olarak adlandırılan yapı sistemi, başka bir kesimde iskelet ya da karkas olarak adlandırılmıştır. İsmi ne olursa olsun bu tip yapı sistemlerinde ana kural, tüm yapı yükünü temel duvarlarına ileten taşıyıcı elemanlar, ahşap yığma sistemlerin tersine düşey olarak kullanılmaktadır. Genellikle 50 cm kalınlığında moloz taşla yapılan temel duvarları yükseltilerek bodrum kat elde edilmiştir. Çatma yapı strüktürü, temel duvarların belirli düzeyde bitiminden sonra kurulur (Sözen, Eruzun, 2016).

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Giresun kırsal konutları, eğimli araziye kurulu, bir yanı yukarı yamaca yaslı, diğer yanı vadiye bakan, kütle hareketleri olmayan, yalın formlu, rasyonel yapılardır. Bu formlar, malzeme kullanımı, iççilik ve iklimsel etkenler karşısında ekonomi sağlayan, yapı ve bağlantı sorunları basite indirgenmiş rasyonel formlardır. Aşağı yönde, eğimden kazanılmış boşluğa yerleştirilen ahırın üstüne zemin katta yatak odaları denk getirilmiş, eve giriş ve diğer mekânlar hemzemin olarak konumlandırılmıştır (Sümerkan, 1990: 119). Döşemesi ahşap olan bu bölümün ahır üzerine denk getirilme nedenlerinden biri de süt hayvanlarının sıcaklığından yararlanmaktır. Ancak hayvan sıcaklığı yanında çeşitli kokuların olumsuz etkilerini önlemek amacıyla, kat döşemesinde toprak yalıtım, ot bölmesi veya içinde yürünebilen samanlık katı eklenerek yalıtım sağlanmıştır (Sümerkan, 1990: 226-228).

Yöre mimarisinde kirecin kullanım alanı oldukça kısıtlıdır. Kireç harcı ile hazırlanmış ince sıvanın muska ve dolma duvar iç ve dış yüzeylerinde, taş duvarların ise bazı mekânlarda iç yüzeylerinde kullanıldığı görülmüştür. Kıрма taş ile doldurulmuş dolma ve muska duvarlarda dolgu malzemesinin üzerinin sıvanmasında kullanılır. Sıvanmış kısımlar çoğunlukla kireç badana ile boyanır (Canseven, 2012: 34). Kil yörede doğal ve pişirilmiş halleriyle kullanılmaktadır. Doğal haliyle kil, harç biçiminde her türlü taş duvarlarda bağlayıcı olarak kullanılır. Bağlayıcılığını güçlendirmek için kireç katılan kil, dış duvarlardaki dolgu derzlerini kapatmakta kullanılır (Sümerkan, 1990: 67).

Ahşabın zengin kullanım alanına sahip olduğu Doğu Karadeniz Bölgesinde görülen en karakteristik örnekler, ahşap iskelet (çatma) sistemlerdir. İskelet geometrisiyle dolgusundaki gereçler, Doğu Karadeniz'deki yapıların farklı dış görünüşlerini oluşturur. Taş duvarlar da bölgede görülen yığma sistemlerin bir başka örneğidir. Bölgenin her yanında bulunan ahşap ve taş malzeme ile onların sıvanmış dayanıklılığı, yapılarda yüzyıllardır temel unsur olmasına yol açmıştır (Sümerkan, 1990: 68). Doğu Karadeniz bölgesinde bu malzemeler ile inşa edilmiş duvar sistemleri ahşap yığma duvarlar, ahşap çatki duvarlar, kargir duvarlar, karma duvarlar olarak dört ana başlık altında toplanabilir.

Doğu Karadeniz bölgesinde yer alan geleneksel konutları yapım sistemi; ahşap yığma, ahşap karkas ve karma sistem şeklinde üç gruba ayrılmakta, bu başlıklar kendi içinde sınıflandırılmaktadır. Bu tipolojilerin temel alınmasıyla konutlardaki yapım sistemleri ile ilgili şöyle bir sınıflandırma ortaya çıkmaktadır:

Duvarlar

A- Yığma Taş Duvarlar (Kâgir-Kâgir).

1- Moloz taş duvarlar

2- Yonu taş duvarlar

3- Kesme taş duvarlar

B- Ahşap Çatkılı Duvarlar (Yarı Kâgir).

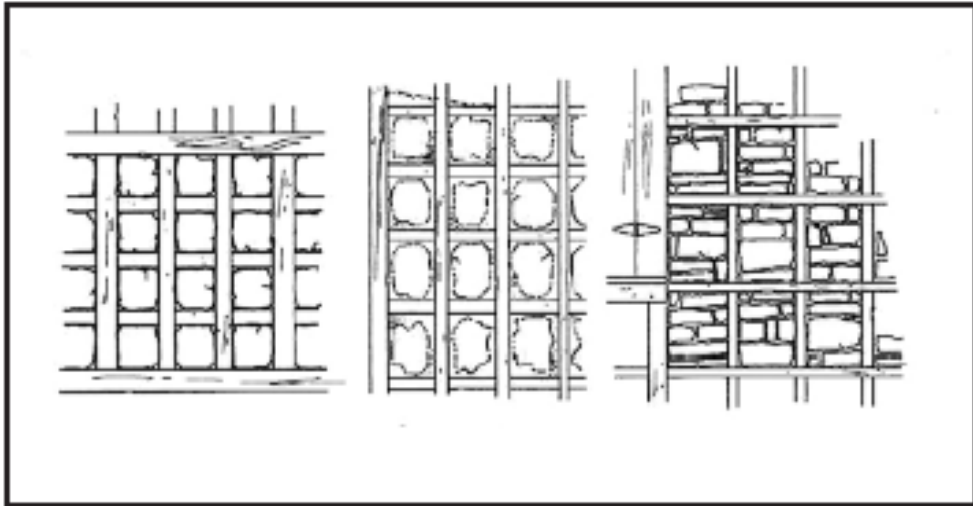
1- Göz dolma sistemde ahşap çatki duvarlar

2- Muskalı sistemde ahşap çatki duvarlar

3- Bağdadi sıvalı ahşap çatki duvarlar

4- Ahşap kaplamalı ahşap çatki duvarlar (İltar, 2016: 35).

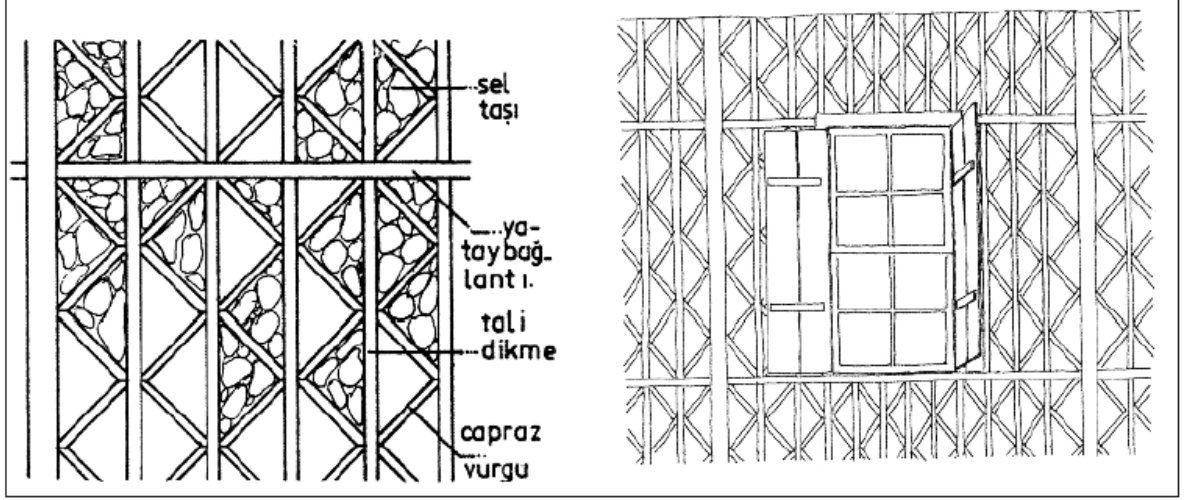
Şekil 4: Göz Dolma Sistemi

Kaynak: İltar, 2016: 37

Şekil 5. Muskalı Dolma Sistemi

Kaynak: İltar, 2016: 39

Giresun Zeytinlik Mahallesiindeki evlerin yapım sistemi kâgir ve yarı kâgirdir (alt kat kâgir-üst kat ahşap karkas sistemdir). Tamamı taştan yapılmış tekil örneklerde saptanmıştır. Kâgir evler, Katlarının hepsi yığma ve taş malzeme ile inşa edilmiş olan evlerdedir. Alt katta bulunan moloz veya kesme taş örgü duvarlar, zemin kat ve üst katlarda da aynı şekilde devam etmektedir. Dış cephede bodrum katın duvarları sıvanmadan bırakılırken, üst kat duvarları sıvalıdır. Tamamı kâgir olan çok az sayıda ev vardır. Yarı kâgir evler, Zemin katı yığma ya da taş, üst katı ahşap iskelet sistemde inşa edilmiş evlerdir. Ayrıca üst katında ahşap iskelet ve taşın bir arada kullanıldığı örnekler de saptanmıştır. Zeytinlik sit alanında yaygın olan yapım sistemi yarı kâgirdir (Özen, Sert, Aksoy, 2006: 140).

6: Güney-Batı cephesi

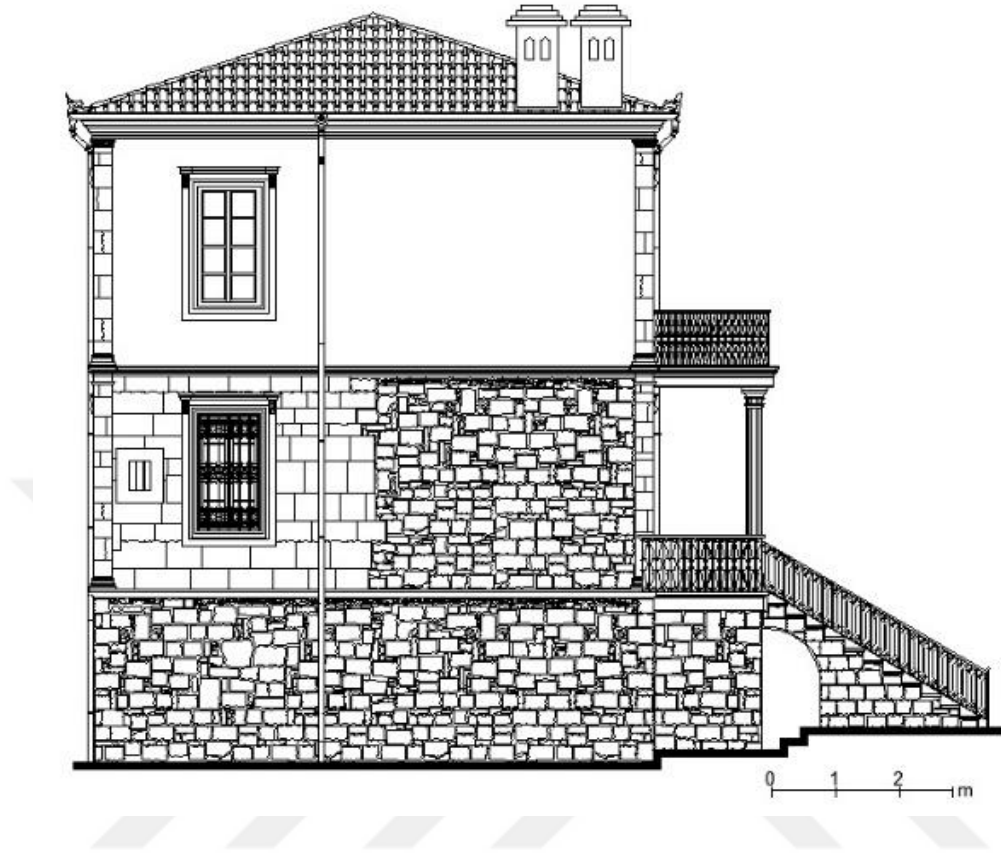
Kaynak: Kalemci, 2017: 45

Şekil 7: Güney-Doğu Cephesi

Kaynak: (Kalemci, 2017: 45)

Şekil 8: Kuzey-Batı Cephesi

Kaynak: Kalemci, 2017: 45

3.5.2. Plan Tipleri

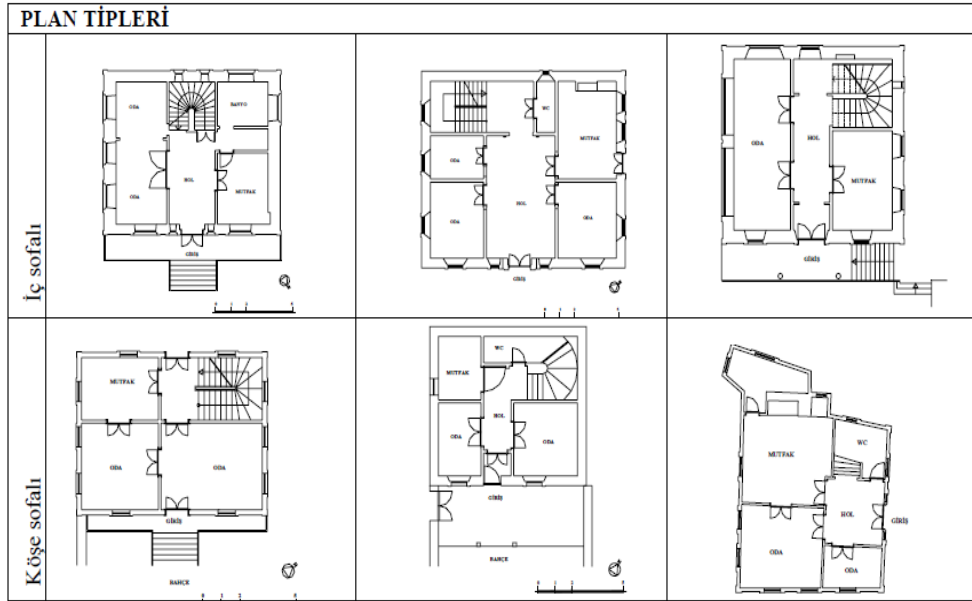
Geleneksel mimaride konut tiplerinde belirleyici olan iklim, manzara, topografya vb. den ziyade halkın yaşam tarzıdır.

Doğu Karadeniz’de olduğu gibi Giresun’da da bütün plan tiplerinde görülen ve çeşitli ihtiyaçlara cevap veren, ev halkının bir araya geldiği büyük bir mekân vardır. Bu mekâna “hayat” ya da “salon” gibi farklı isimler verilmektedir. Her iki mekân da plan düzenleyicisi olmakla birlikte fonksiyon yönünden aralarında farklar vardır (Özgüner, 1970: 60-61). Plan tiplerini genel bakışla “hayatlı tip” ve “salonlu tip” olarak ikiye ayırmak mümkündür. Salonlu tip evlerde evin çapraz ekseninde yer alan salon, aile bireylerinin toplandığı içinde yemek pişirilmeyen büyükçe bir mekândır. Salonlu tipte orta mekân tektir ve bütün odalar oraya açılır (Özgüner, 1970: 60-61). Hayatlı tip evler: Hayat, tüm gündüz eylemlerinin (yeme, pişirme, oturma, konuk ağırlama, imeceler, eğlenceler vb.) yapıldığı ve diğer odalara da buradan geçilen büyük bir mekândır. Ocak, pişirme yemek ve bunlara bağlı ambar, kiler gibi depolar buraya açılmaktadır. Fonksiyonu ve strüktürü ile ocak, hayatın en belirli elemanıdır (Özgüner, 1970: 60-61).

Doğu Karadeniz ve Giresun kıyı kesimi evlerinin ana mekânı mutfaktır. Ancak mutfak terimi, bu mekânın tanıtımına yetmez. Çünkü sözünü ettiğimiz mutfak, sadece yemek pişirme eylemini değil, yemek yeme, oturma, dinlenme, yıkanma ve bunun gibi işlevleri de karşılayabilen çok amaçlı bir mekândır. Evin plan şemasının temel elemanı sayılan mutfak, yörede Aşhane olarak da adlandırılmaktadır. Bazı örneklerde iç mekânlar toplamının yarısı kadar alan kaplayabilir. Evin arazideki yeri ve konumu belirlenirken aşhane, genellikle korunmuş yöne yerleştirilir. Aile bireylerinin ev içindeki yaşamlarının büyük bir bölümü bu mekânda geçmektedir. Aşhanenin özellikle kış aylarında yağıştan, soğuk rüzgârdan korunmuş olması istenen çözümdür. Odalara, hayata, yıkanma yerine ve tuvalete bu mekândan ilişki kurulur. Evin girişi bile genellikle doğrudan aşhaneye açılır (Sözen, Eruzun, 2016).

Konutlardaki balkon konumundaki çıkımlar, servis mekânlarının ev kütesinden ötelenmesi, ot, sebze kurutma ve depolama amaçlarına yönelik olarak kullanılmaktadır. Açık ve kapalı tiplerine rastlanılan çıkımlardan daha çok kurutma amaçlarına yönelik olan açık çıkımlar, genelde sürekli güneş alan güney yönünde konumlandırılmıştır (Sümerkan, 1990: 128-129).

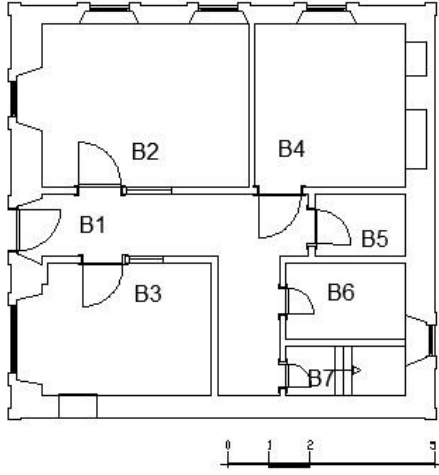
Şekil 9: Plan Tipleri

Kaynak: Özen, Sert, Aksoy, 2006: 140

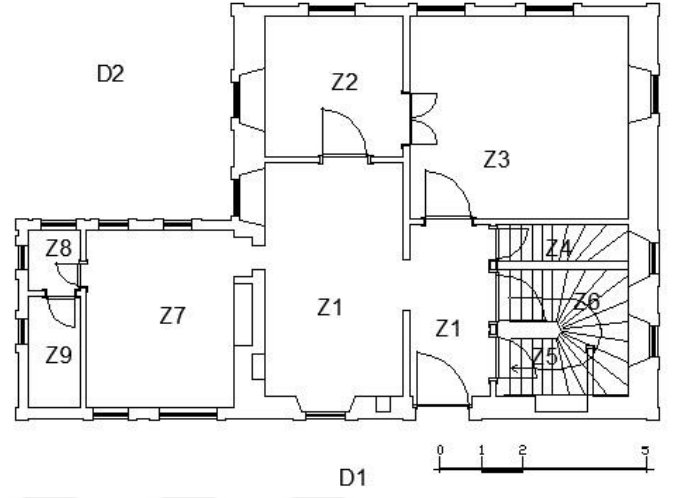
Zeytin Mahallesi evlerinden Osmanoğlu evinin planı aşağıdaki gibidir:

Şekil 10: Bodrum Kat Planı

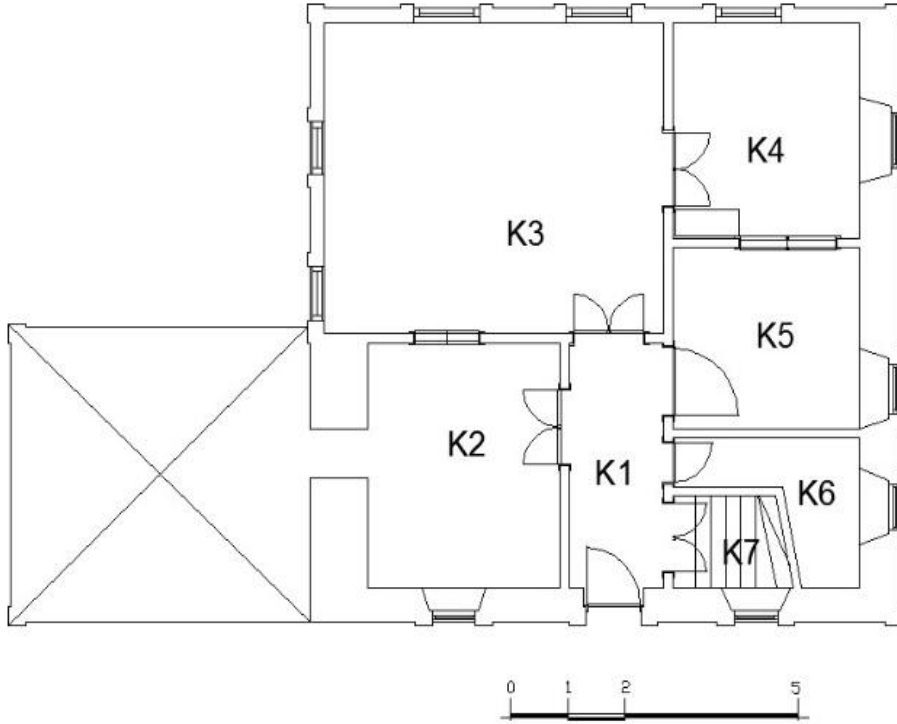
Kaynak: Kalemci, 2017: 86

Şekil 11: Zemin Kat Planı

Kaynak: Kalemci, 2017: 86

Şekil 12: Birinci Kat Planı

Kaynak: Kalemci, 2017: 86

3.5.3. Yaylada Halk Mimarisi

3.5.3.1. Ahşap Evler

Kullanılacak malzemenin daha kolay ulaşılabilir ve daha ekonomik olması dolayısıyla yaylanın daha alçak ve ormana yakın olan bölgelerindeki evler genellikle ahşaptan yapılmıştır. Ahşaptan yapılan bu evler genellikle iki katlıdır. İki katlı olan evlerin alt katı taştan yapılmıştır.

Yaylanın soğuk hava koşullarından dolayı evin ısınmasını biraz daha artırmak için evlerin alt katı ahır olarak kullanılır. Kimi evlerde ahıra giriş kapısı iki tanedir. Ahıra giriş kapısının dışında tavukların kümese rahatça girebilmeleri için bir küçük kapı da tavuk kümesleri için yapılmıştır. Bunun dışında ahırda hayvan gübrelerini dışarı atmak ve aynı zamanda ahırın ışığını sağlamak için küçük bir boşluk daha bulunur. Bu boşluğun bir de kapağı vardır ve soğuk günlerde hayvanların üşümemesi için boşluğun kapağı kapatılır.

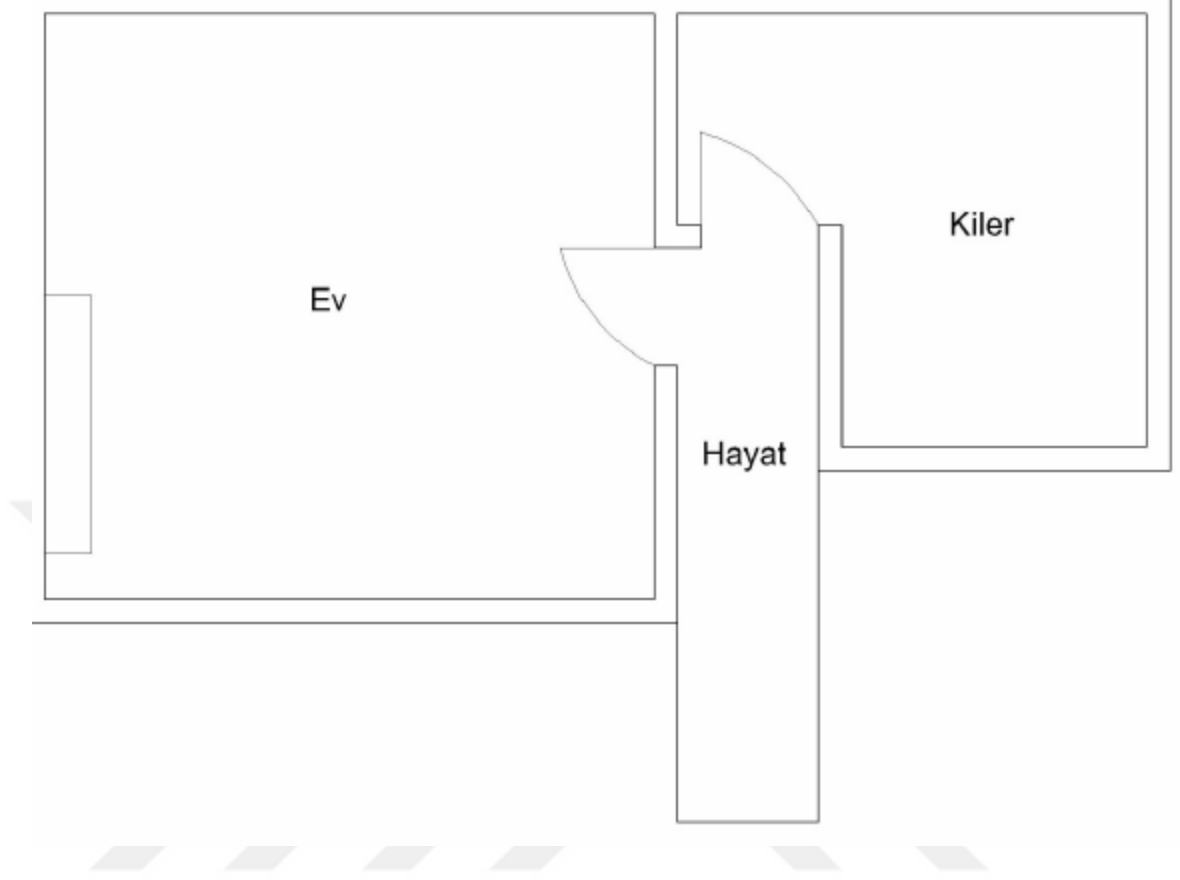
Evin ahırıyla asıl yaşamın olduğu üst katın arası tahtayla döşenir. Ahşap evlerin üst katı genellikle ahşap ve taş karışımından yapılır. Ahşapların arasını doldurmak için evin dış duvarlarına taşlar doldurulur. Yayla evlerinde amaç estetikten çok barınma ihtiyacını karşılamak olduğu için köy evlerindeki gibi evin içi tahta ile döşenmeyebilir ve dış duvarlardaki bu taşlar evin içinden de görülebilir.

Ahşap evler genellikle tek odalıdır. Bu oda hem mutfak, hem yatak odası hem de oturma odası görevini üstlenir. Yemekler bu odada pişer, gelen misafirler bu odada ağırlanır. Bu odanın bir ya da iki tane penceresi olur; yayla ikliminin soğuk olması ve ısıyı içerde tutmak kaygısıyla bu pencereler genellikle küçüktür.

Ahşap evlerin çatısı genellikle beşik çatıyla örtülmüştür. Bu çatı bazen çinkoyla, bazen çadır bezle, bazen de yörede hartama diye adlandırılan çam ağaçlarından yapılmış ince tahtalardan yapılır. Yayladaki şiddetli rüzgârlardan dolayı çatıların üzerine taşlar ve kalın odunlar koyularak çatı rüzgâra karşı daha dirençli hale gelir.

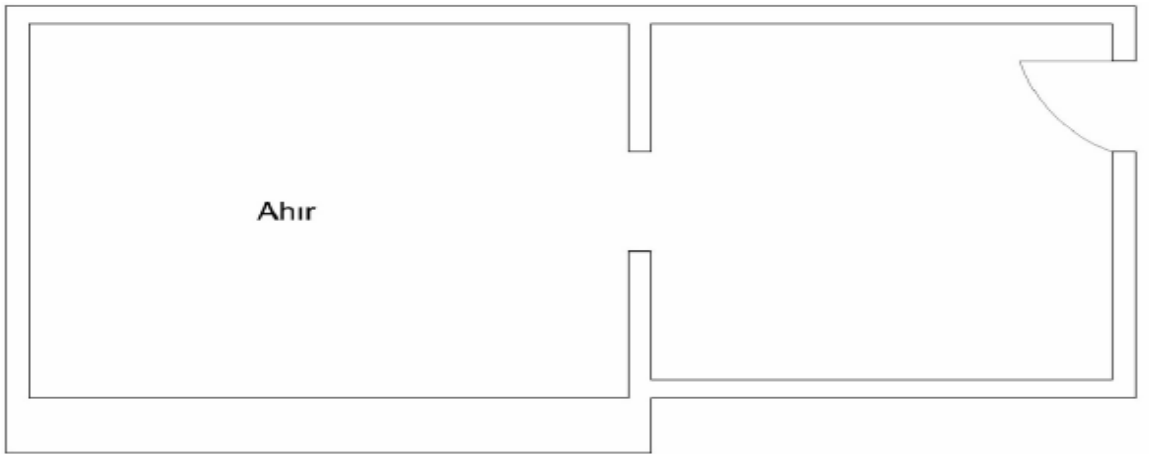
İki katlı ahşap bir yayla evi örneği çizimi örnekleri:

Şekil 13: İki Katlı Ahşap Yayla Evi Örneği (Evin Üst Katı)

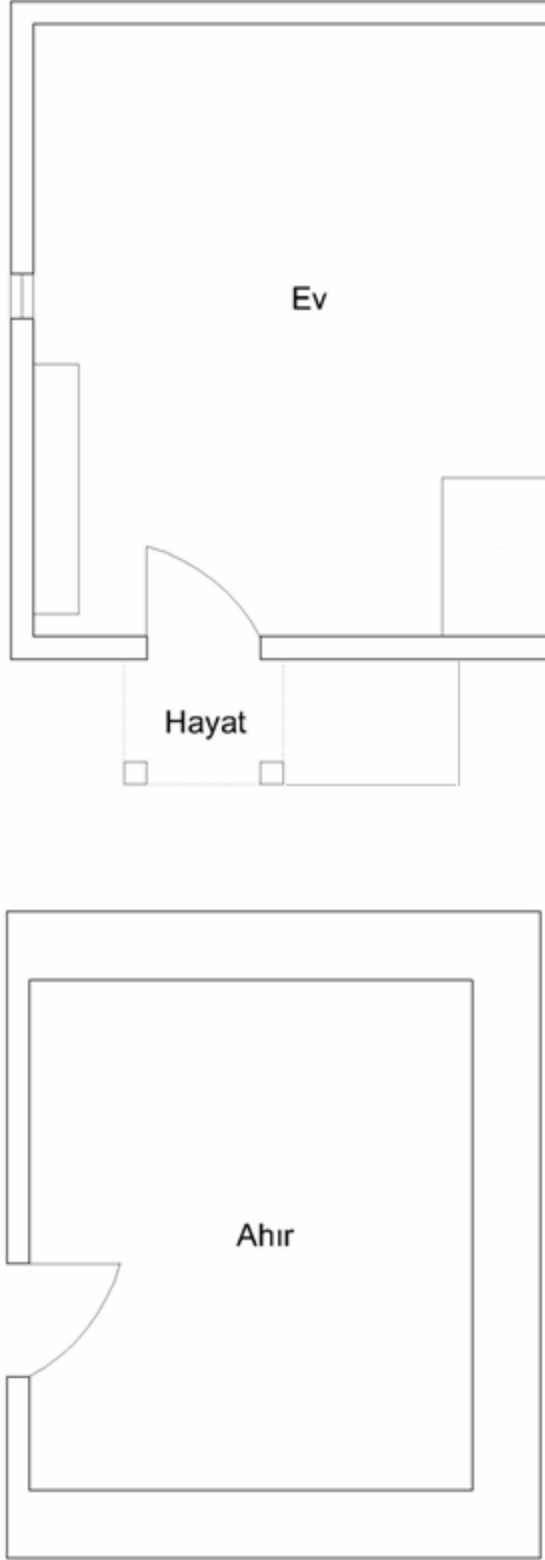
Kaynak: Durdu, 2011: 116

Şekil 14: İki katlı Ahşap Yayla Evi Örneği Alt Katı

Kaynak: Durdu, 2011: 116

Şekil 15. İki Kath Ahşap Yayla Evinin Üst ve Alt Katı

Kaynak: Durdu, 2011: 117

3.5.3.2. Taş Evler

Yaylanın ormana uzak bölgelerinde ‘daha ekonomik ve kolay ulaşılabilir olduğu için’ evler taştan yapılmıştır. Bu evlerin yapımında taş, çamur ve yöre halkının hartıl dediği az miktarda ağaç malzeme kullanılır. Evin yapımında orta büyüklükteki taşlar seçilir, bu taş dizilirken arasına, suyla karıştırılmış sarı tonlarında killi topraktan oluşturulan çamurlar ve yapının sağlam olması için de belirli aralıklarla hartıl denilen ağaç malzeme koyulur. Taş evlerin çatısı ise tıpkı ahşap evlerde olduğu gibi çinkodan, hartamadan ya da çadır bezden yapılmıştır.

Taştan yapılan evler genellikle tek katlıdır. Dışarıdan görüldüğünde dikdörtgen bir yapı olarak göze çarpan bu evlerde ahıra giriş evin giriş bölümüne zıt yönde bir kapıdan sağlanır. Bu evlerde ahır genellikle bir tanedir ve ahırın içinde küçük bölümler vardır. Bu bölümler henüz küçük oldukları için gündüzleri otlamaya çıkmayan hayvanlar içindir.

Taş evler genellikle tek odalıdır, bazı evlerin içinde odunluk denilen ayrı küçük bölmeler bulunur. Bu evlerin zemini toprak üstüne tahta döşemidir. Taş evlerin genellikle penceresi yoktur, evin aydınlatılması kapıdan giren ışıkla sağlanmaktadır. Penceresi olan evlerin pencereleri genellikle çok küçüktür ve bu pencereler bazen camla değil saydam renkli bir poşetle kapatılmaktadır.

Yayla evlerinde tavan genellikle alçaktır. Çoğu zaman tavan ve duvarlar soğuğu engellemek için içerden kilimlerle, çuvallarla ya da çadır bezlerle kaplanmaktadır. Genellikle tavanlarda ve duvarlarda yarım çakılmış çiviler göze çarpmaktadır; bu çivilere kuruması gereken yiyecekler ve ya buruşmaması gereken kıyafetler asılmaktadır. “Terek” denilen mutfak dolabı birkaç tahtadan yapılmış kaba yapılardır. Evlerde bulunan eşyalar ise genellikle yatak, minder, çul (eski kumaşların iç içe konmasıyla oluşturulmuş, minderden biraz daha ince ama minder amacıyla kullanılan eşya), halı, kilim, mutfak eşyaları, soba ve radyo gibi bulunması zaruri eşyalardan oluşmaktadır. Birçok evde oturmak için, tahtadan yapılmış sedirler bulunmaktadır. Yayla evlerinde su içeriye bağlı değildir; genellikle evlerin yakınında çeşmeler vardır ve ev sahibi buradan eve su taşır. Çamaşırlar ve bazen bulaşıklar genellikle çeşmenin yanında yıkanır.

Yayla evlerinin tamamının kapısı tahtadan yapılmıştır ve dış kapıların sağlamlığını arttırmak için kapı arkasına demirden ya da ahşaptan dayak verme uygulaması söz konusudur. Kapıların dış taraflarında ise kilitleme anahtarla yapılmaktadır. Merdivenler genellikle taşlardan yapılmıştır Tek katlı evlerde merdivenler bir iki tane büyük düz taşın üst üste konmasıyla oluşturulurken, iki katlı evlerde daha fazla taştan oluşturulmuştur.

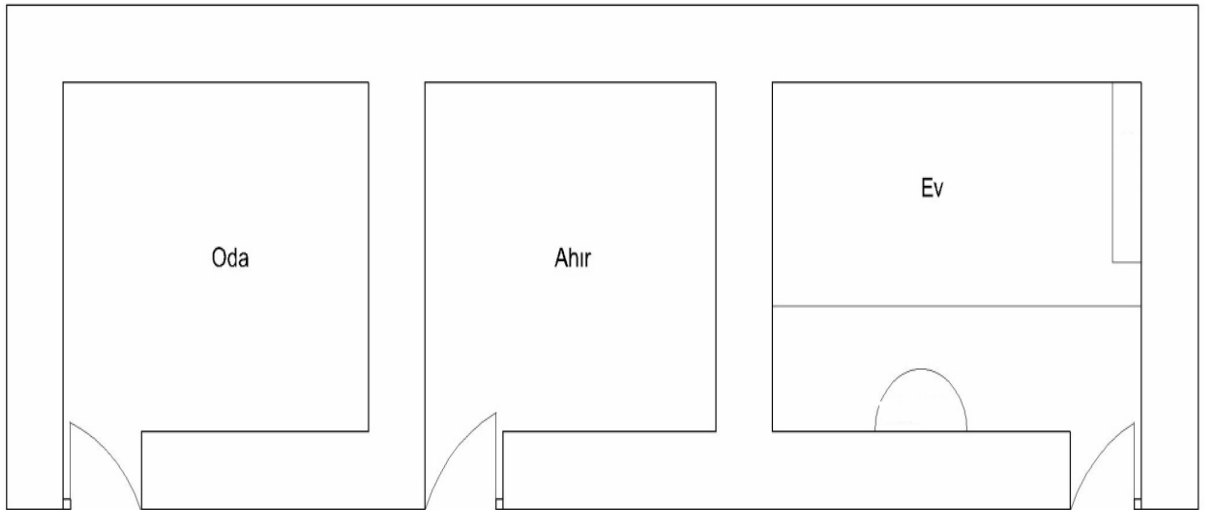

Tek katlı yayla evlerinin neredeyse tamamında tuvalet evin dışında bir yerde bulunur. Tuvalet eve bitişiktir ama ayrı bir kapıdan girilir ve tuvaletin etrafı kaba bir şekilde tahta, taş ya da çadır bezlerle kapatılır.

Yaylalar yüksek yerleşim yerleri olduğu için güneş ışınları vücuda zarar verecek derecede etkili olabilmektedir. Bu yüzden güneş ışınlarından korunmak amacıyla bazı evlerin etrafında serinlek denilen, yaklaşık bir buçuk iki metre yüksekliğinde yanları açık, üzeri ise bir çadır ya da çuvallarla kaplı yapılar bulunur. Ev sahipleri güneşli günlerde serinleklere oturur, çoğu zaman misafirleri de burada ağırlarlar.

Yayla evlerinden tek katlı bir taş ev planı:

Şekil 16: Tek Katlı Taştan Yapılmış Yayla Evi Örneği

Kaynak: Durdu 2011: 127

3.5.4. İkincil Yapılar

3.5.4.1. Serenti (Serender)

Giresun köylerinde evlerin yakınında, evlerden daha küçük yapılar vardır. Bu yapılar insanların yaşaması için değil, içinde fındık, mısır, fasulye gibi yiyeceklerin saklandığı yapılardır. Bu yapılardaki amaç yiyecekleri fareden korumaktır. Bu yüzden bu yapılar farenin içeri girişini engelleyecek şekilde yapılmıştır. Serentiler genel olarak 4 ya da altı direk üzerine inşa edilir. Yerden yüksek olan bu yapılara seyyar merdivenlerle çıkılır ve inilir, daha sonra merdiven

kaldırılır. Bazı serentilerde hiç pencere bulunmazken bazılarında bir tane küçük pencere bulunabilmektedir.

Serenti yapısının temel unsuru ahşaptır. 6-7 cm kalınlıkta, 5-6 m boyundaki kalaslar, başlarından açılan derin çentiklerle ve aralardan geçirilen ağaç çubuklarla birbirine monte edilir ve yapıda asla metal çivi kullanılmaz. Serentilerin üzeri çinko ile kaplanır.

3.5.4.2. Merek

Giresun köylerinde evlerin yakınında bulunan ikincil yapılardan biri de merektir. Mereler büyükbaş ve küçükbaş hayvanların yiyeceklerinin saklanması için yapılmış yapılardır. Yaz mevsiminde biçilip kurutulmuş otlar, samanlar, ahırda hayvanların altına koymak için biriktirilen gazeller merekte saklanır ve kış boyunca ihtiyaç duyuldukça buradan alınır.

Mereler genelde tek katlı yapılardır. Tahtaların aralıklı olarak yerleştirilip çakılmasıyla oluşur. Çatışı ise çinkoyla kaplanır. Merelerde pencere bulunmaz. Kapıları da tahtadan yapılır ve ot, saman gibi hayvan yiyeceklerinin içeri yerleştirilmesini kolaylaştırmak için normal bir kapıya göre daha geniştir. Merelerde pencere bulunmaz çünkü tahtalar aralıklı yerleştirildiğinden merenin içi yeterince aydınlıktır.

3.5.4.3. Çöten

Çöten içine sadece mısır koyulması için yapılmış yapılardır. Eski dönemlerde Giresun'da daha önceki dönemlerde mısır hem küçükbaş hayvan yiyeceği olarak hem de ev halkının tüketiminde daha çok ter almaktadır. Bu yüzden mısır tarlaları daha büyüktür ve daha fazla mısır yetiştirilmektedir. Toplanan ve kurutulmuş mısırlar farelerin, kuşların ve diğer hayvanların zararlarından korunması için çötenlere doldurulmakta ve kış boyu burada bekletilmektedir.

Ötenler ikincil yapılardan en küçük olanıdır. Dört direk üzerine inşa edilen yapının kenarları aralıklı çakılmış çitalardan yada genç fındık dallarının örülmesinden oluşmuştur. Genellikle silindir şeklinde yapılan çötenlerin yerden yüksekliği iki metre kadardır. Üzeri orta eğimde bir çatı ile kaplıdır. Çötenin genellikle kapısı yoktur. Yine çitalardan yapılmış açılıp kapanabilen bir penceresi vardır ve içeri buradan girilir, ürün içeri buradan doldurulur.

3.5.4.4. Su Değirmeni

Giresun'da halk dilinde "demen" denilen su değirmenleri köylerde genellikle mısır öğütmek için kullanılsa da arpa, buğday, kurutulmuş patates, kabak çekirdeği fındık vb. öğütmek için yapılmış yapılardır. Değirmenler suyun bol olduğu dere kenarlarına yapılır. Değirmenler genellikle

köylünün ortak malıdır ve genellikle değirmen ustaları tarafından yapılır. Köylerde genellikle birden fazla değirmen bulunmaktadır. Değirmen taşının yapımı özel bir ustalık gerektirir.

Değirmen ahşaptan ya da taştan yapılabilmektedir. Genellikle tek katlı olan değirmenin yapısı genelde üç bölümden oluşur. Üst bölümde sepet(tahılların döküldüğü ambar), bu bölmeden danelerin döküldüğü kaşık, kaşık haznesini hareket ettiren(titreştiren). salmaç, danelerin düştüğü boğaz(besleme kanalı). ile tahıl akışını kontrol eden regülatör bulunmaktadır. Bu bölümün kenarında değirmen taşlarını temizlemek, kırılan ya da dişlenmesi gereken değirmen taşların değiştirmek gibi işler için gerektiğinde değirmen taşlarının kaldırılması için kaldıraçlar yer alır. Metal bir kolun ucunda bulunan düzenek, taşları kaldırmak için kullanılır. Değirmen yapısının orta bölümünde ise değirmen taşları yer alır; üstteki taş dönebildiği için buna dönen taş, alttaki hareketsiz taşa ise zemin görevi yapan taban taşı denilmektedir. Dönen milin ucunda taşınan ve genelde metal olan dış yüzey, dönen taşa mevcut bir deliğe takılarak desteklenmektedir. Değirmen taşlarının çevresindeki çemberler hem üst taş dönerken öğütülen unun etrafa savrulmasını önlemek ve çıkarılan unun alt tahıl ambarına aktarmak ve hem de hızla dönen taşların kırılmasını önlemek için yapılmıştır. Alt tahıl ambarı ya da un deposunda ise un toplanır. Bu ambar tahta çemberlerin dışındadır. Su değirmeni yapısının alt bölümünde su tekerleğinin dönmesini düzenleyen farklı parçalar yer alır. En önemli parça, su akışını karşılamak için yatık şekilde yerleştirilen ve bıçak ağzını benzeyen görünümüyle su tekerleğinin kendisidir. Tekerlek gücünü su olduğundan ya da eğimli oluktan gelen su ile kazanır. Dingilin durumunu belirleyen mil ya da eksen tekerleğin merkezine takılır ve hiçbir çark mekanizması olmadan onunla beraber döner. Kaldıraç ise tekerlek yatağına bağlanır ve öğütme sırasında istenen kalitede unu elde etmede dönen taşın ayarlanması için kullanılır (Ceylan, 2014: 73).

Dereden Savak adı verilen düzenekle değirmene yönlendirilen sular yaklaşık 20 metre mesafede cebri borulara alınır. Savak ile çark arasında cebri borulara alınan sular yaklaşık 12 metre yükseltiden düşüş yapar. Yaklaşık kırk beş derece bir eğimle değirmene ulaşan ve git gide daralan cebri boru, en dar noktasına ulaştığı zaman taşıdığı suyu basınçla birlikte çarka doğru vurdurarak çarkı hızla döndürür. Cebri borudan çarka düşen su çark dişlilerini çevirir. Bu da çarkın bağlı olduğu milin diğer ucunda yer alan değirmen taşlarını çevirir (Ceylan, 2014: 75).

Giresun köylerinin değirmenlerinde genellikle değirmenci bulunmaz. Herkes kendi ununu öğütür. Değirmene giden kişi sabah erkenden evden çıkmalıdır çünkü bazı günlerde değirmen kalabalık olduğundan saatlerce sıra beklenmektedir. Değirmenlerinin içinde gelenlerin oturması için oturma yerleri yapılmıştır. İletişim teknolojisinin bu kadar yaygın olmadığı dönemlerde değirmenler birbirini seven gençleri buluşma noktası olmuştur. Çoğu değirmenin duvarlarında köy gençleri tarafından yazılmış şiirler, aşk ilanları resimler vb. göze çarpmaktadır.

.5.5.Çatı Özellikleri

Doğu Karadeniz'in genelinde olduğu gibi Giresun'da da iki eğilimli, üç eğilimli ve dört eğilimli olmak üzere üç tür çatı vardır. Eğilimli çatı yüzeylerinin ara kesitinin/mahya yöredeki adı Omuz' dur. Yörede iki, üç ve dört yöne eğimli çatılar sırasıyla semer, üç omuz ve dört omuz çatı olarak bilinir. Semer örtülerde makas kullanılmaz. Üç ve dört omuz çatıların kuruluşu belli aşamalarla gerçekleşir. Dış duvarlar ve ara bölmeler üst bağlamayla bitirildikten sonra öncelikle makas ağaçlarıyla enlemesine bağlanır. Ortadaki makas direklerini birbirine bağlayan omuz başı ve kenar makas direklerini birbirine bağlayan kar bastı yerleştirilir. Çatı eğimi yönünde olmak üzere 30-50 santimetre arayla mertekler, merteklerin üzerine de kiremit altı çıtaları konur. Çatı kaplaması yarım ahşap/hartama ile yapılacaksa, kiremit altı çıtalarına gerek kalmaz. Bunu yerine mertekler daha sık ve yatay olarak yerleştirilir. İç kesimlerdeki semer çatıların çoğu hartama ile örtülür. Yörenin çok yağışlı iklimi, ahşabın dayanıklılığını olumsuz yönde etkilediğinden, saçaklar alabildiğine geniş tutulmuştur. Özellikle konut yapılarındaki saçak genişlikleri 80-180 santimetre arasında değişmektedir (Sözen, Eruzun, 2016).

3.5.6. Değerlendirme

Giresun'da mimari yapılar bölgenin iklim ve yer şekilleri özelliklerine göre biçimlenmiştir. Bölge oldukça dik ve eğimli bir araziye sahiptir. Bölgedeki yapıların çoğunlukla eğimli araziler üzerine yapılması yörenin geleneksel mimari yapılarını biçimce etkilemiştir.

Yörede bitki örtüsünün gür ormanlardan oluşması yöre mimarisinde kullanılan başlıca malzemenin ahşap olmasına neden olmuştur. Ahşap yöre insanı için daha ulaşılabilir ve daha ucuza mal edilebilir bir malzemedir. Bu yüzden de geleneksel yapılarda kullanılan başlıca malzeme olma özelliğini kazanmıştır. Bunun dışında taş da yöre mimarisinde kullanılan en önemli malzemelerdendir.

Yörede bulunan ikincil yapılar pratik, masrafı düşük ve amacına hizmet eden kullanışlı yapılardır. Bölgenin nemli ikliminden ve hayvanlardan yiyecekleri korumak amacıyla yapılan yapılar yerden yüksek yapılmıştır ve havalandırmayı artırmak için tahtalar ve çıtalar arasında boşluklar bırakılmıştır.

3.6. Halk Hekimliği

Halk hekimliği "Halkın, olanakları bulunmadığı için, ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne denilmektedir" (Boratav 1984: 122).

Tarihin ilk topluluklarından bu yana doğayı tam çözemeyen insanlar, daha sonra onun her türlü iyiliği ve kötülüğü yapabileceklerini düşünmüş, onunla iyi geçinmenin yollarını aramıştır. Dilekleri yerine gelince şükretmek amacıyla adaklar adamışlar, çeşitli büyüsel ve törensel işlemler uygulamışlardır (Artun, 2000: 52).

Geleneksel halk hekimliği uygulamaları, binlerce yıl öncesi atalarımızın tabiat olaylarını, çevrelerini algılama, anlamlandırma ve etkisinde kaldıkları olay ve durumlara karşı tepkide bulunma ve toplumsal yaşam içindeki etkileşimleri sonucu doğmuştur. Geleneksel tedavi anlayışında yaşanılmış, birçok kere denenmiş uygulamalar ve bu uygulamalar çevresinde gelişmiş inançlar etkili olmuştur (Sever, 2004: 96).

Modern tıbbın ilaçlarının bulunmadığı yerlerde, bir bakıma çaresizliğin ortaya çıkardığı durumlarda "insanoğlu hastalıklardan korunmak ve hastalandığında iyileşmek için sihir, büyü ve dinden yardım beklemiş, yaşam boyu edindiği deneyimlerden yararlanmışır. İnanılan ve güven duyulan bu etmenler halk hekimliği uygulamalarının yaşama geçirilmesini kolaylaştırmış ve insanlık tarihi boyunca sürmesini sağlamıştır (Polat, 1995:1). Gözlem ve deneme yoluyla elde edilen bu bilgiler yüzyıllarca birikerek kültür vasıtasıyla kuşaktan kuşağa aktarılmış ve tıp biliminin temelini oluşturmuştur. Savaşta, avda sakatlanmalar ve yaralanmalar, hayvanların hastalanmaları, doğum olayları insan nesline sürekli yeni bilgiler kazandırmıştır. Sonuç olarak iyi gözlemci ve yetenekli "iyi ediciler" (sağaltıcılar) toplum içinde ortaya çıkmıştır. Biraz deneyim, biraz gözlem, biraz sihir büyü karıştırılarak elde edilen başarı toplum içinde dünyanın en eski uzmanlık kollarından biri olan yeni bir sınıfı oluşturmuştur. Bunlara büyücü, şaman, ocaklı, hekim vb. gibi pek çok ad verilir (Serdaroğlu, 1996: 3).

Bu tür sağaltma yöntemleri genellikle ocaklılar, hocalar, üfürükçüler, efsuncular, okuyucular ve sınıkçılar tarafından uygulanmaktadır. Hekimlik fonksiyonu bakımından İslamiyet öncesi dönemde kamlar, otacılar, emçiler, arhavçılar sağaltma işlerini yürütüyorlardı. Ocaklılar, tedavi etme yetkisini ailesinden alır, bu yetkiyi elde etmek için bir eğitim devresine gerek yoktur. Ocaklılar genellikle bayandır. Her hastalığın ayrı bir ocağı vardır. İzinli ise aralarında kan bağı bulunmayan ocaklılardır. İzinliler el verme usulü ile yetkiyi ocaklıdan alır. Hocalar ise halk hekimliği uygulamalarında dinsel kimliğinden ziyade sihirselsel işlevde bulunan kişilerdir. Okuyucu, ya da üfürükçü ise tedavilerini yalnız sihirselsel esaslara göre yapan, bilgilerini yazılı kitaplardan elde eden kişilerdir (Acıpayamlı, 1969: 6-7).

Antik çağda Hipokrat'tan önce efsane ve mitoloji ile karışık olan halk hekimliği bilgileri nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmiş ve ülkelerin kendilerine özgü folklor bilgileriyle karışarak onların bugünkü halk hekimliği bilgilerini oluşturmuştur. İslamiyet'ten önce eski Türk toplumlarındaki şaman ve kamların toplumsal görev ve sorumlulukları, İslamiyet'in kabulüyle

fonksiyon değişimine uğramış ocaklılar, kırıkçı- çıkıkçılar ve falcılar devralmıştır (Özgen, 2007: 9).

Sağlığın, ruhlarla dolu olan çevre ile insanın dengeli olmasıyla kaim olduğuna inanılan İslam öncesi Orta Asya Türklüğünde, hastalıkların bu dengenin bozulmasıyla yani insan ruhunun, kötü ruhlar tarafından kaçırılması veya bedenine kötü ruhların girmesiyle ortaya çıktığı kabul edildiğinden, bu düşüncenin hâkim olduğu ortamda göz ile görülebilen maddi sebeplerle ortaya çıkan hastalıklar genellikle yörenin bitki, maden ve hayvanlarını ilaç olarak kullanan emci, otacı denilen günümüz hekiminin eşdeğeri kişiler tarafından tedavi edilirken, ruhi bozukluklar ve akıl hastalıkları gibi sebebi bilinmeyen ancak kötü ruhların tesiri altına girmiş olduğuna inanılan kimselerin tedavilerini de kam, şaman ve İslami devirdeki adıyla baksılar üstlenmiştir (Bayat, 1989: 61).

Ocak, belirli bir veya birkaç hastalığı sağaltma gücünde olan, bu işin yöntemlerini bilen, bunu uzmanlık edinmiş kimseyi gösterir. Ocaklıların hastalıkları sağaltma yöntemleri çoğu kez büyüklük işlemlerdir; ama bunların yanında belirli şeyleri yedirmek, içirmek, vücudun ağrıyan yerine şu veya bu maddeyi sürmek, bağlamak gibi ilaç saydıkları gereçler, kullandıkları da olur. Ocak olan kişiler, çokluk, bir yataırın yakınındaki köyün halkındandır; ermişin soyundan gelmeleri yahut onun türbesinde, ziyaret yerinde görevli olmalarının kendilerine yetki sağladığına inanılır. Ocaklı erkek de kadın da olabilir. Genel olarak, erkek hastalara erkek ocaklılar, kadınlara da kadın ocaklılar bakar. Ocaklık atadan oğula yahut anadan kıza geçer; ama bu kesin bir kural değildir. Ocaklı, kendi soyundan olmayan bir kişiye de el verebilir, yani büyüklük gücünü, kendinden sonra sürdürmesi için başkasına aktarabilir. Kimi ocaklıların, bir tek hastalığın uzmanı olmayıp, her derde deva getirdiklerini biliyoruz (Boratav, 1999: 144-145).

3.6.1. Halk Hekimleri

“Halkın, olanakları bulunmadığı için, ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne halk hekimliği denilmektedir (Boratav, 1984: 122).

Anadolu’da halk hekimliğinde hastalıkların tedavisi amacıyla uygulama yapan hoca, şeyh, okuyucu-üfürükçü, ocaklı, izinli, orumçu gibi kişilere rastlanmaktadır Hocalar, halk hekimliği uygulamalarında dinsel kimliklerinden çok, sihirselsel bir görev yapmaktadır. Daha çok Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da rastlanan şeyhlerin ise başlarında buldukları aşiretleri yönetmenin yanı sıra hastaları tedavi etme görevlerinin bulunduğu da bilinmektedir. Genellikle erkek olan okuyucu-üfürükçü denilen kişiler ise halk arasındaki tedavilerini yalnız sihirselsel esaslara göre yapmakta ve bilgilerini yazılı eski kitaplardan elde etmektedirler (Acıpayamlı, 1969: 4).

Hastalıkları, olağanüstü yöntemlerle tedavi etme gücünde olduğuna inanılan kişiler veya aileler vardır ki bunlara “ocak” veya “ocaklı” denir. Bu ocaklara bazı bölgelerde “Urasa” da denilmektedir. Anadolu’da çeşitli hastalıklara bakan pek çok farklı Ocak bulunmaktadır. Örneğin, sarılık ocağı, kurşun dökme ocağı, siğil ocağı, yılcancık ocağı, sıtma ocağı, albastı ocağı, kabakulak ocağı, uçuk ocağı, bademcik ocağı, kısırılık ocağı gibi pek çok ocak vardır ve bunların bazıları günümüzde de varlığını sürdürmektedir (Öngel, 1997: 10).

3.6.2. Ocak ve Ocaklık Sistemi

Ocak, bir veya birkaç hastalığı sağaltma gücü olan, bu işi bilen, bunu uzmanlık haline getirmiş kimseye aittir. Ocaklı erkek de kadın da olabilir. Ocaklı, elini kendi soyundan alabileceği gibi bir yabancından da alabilir ya da bütün bir köy halkı, köyün yakınındaki yatırıla bağlantılı olarak ocaklı sayılabilir (Boratav, 2003: 144- 145).

Ocakların, çeşitli dualar yoluyla yaptıkları sağaltmalar ve gerçekleştirdikleri işlemler olağanüstülük taşır ve burada memuratlar rol oynar (Çobanoğlu, 2003: 70).

Bir kişinin ocaklı sayılabilmesi için o kişinin bu işi bilen birisinden el alması gerekmektedir. Ocaklı kişi yaşlandığını hissettiği an kendisine yakın bulduğu birisine el verir. Bu, ekseri kadın olabileceği gibi erkek de olabilir. El verme veya el alma işlemleri bazen çok sade olabileceği gibi bazen de tören şeklinde, çeşitli dualar okuyarak veya el verdiği kişinin ağzına tükürerek olmaktadır (Akman, 2007: 396).

Ocaklı yeteneği kazanmanın bir başka yönü Al-karısı ile ilgilidir. Lohusalarda albastı denilen hastalığa sebep diye gösterilen, lohusanın ciğerini söküp götürmesinden korkulan bu tehlikeli varlığı, kimi hallerde, erkeklerin yakaladığı olurmuş. Yakalayan adam Al-karısının vücuduna bir iğne batırmak, ya da başındaki tarağı çekip almak suretiyle onu kendine kul köle edebilirmiş. O zaman adam, kendi soyundan kimseye zarar vermemesi şartıyla Al-karısını bırakır, buna karşılık al-ocaklısı olurmuş (Boratav,1984: 115).

Rüyasında kutsal kişileri veya yatırıları gören kişi de ocaklı olabilir (Gündüz, 1988: 128-129).

Allah’tan geldiğine inanılan bela, kötü niyetli kişilerin yaptıkları büyü, sihir, nazar gibi usullerle ortaya çıkan bir dert yahut ateş, ocak, eşik gibi kutsal varlıklara karşı gösterilen bir saygısızlığın neticesinde aileye gelen bir felaket olarak değerlendirilen muhtelif hastalıklar vardır. Bu hastalıkların teşhis ve tedavisinde öteden beri etkisinin olduğuna inanılan, hastanın şifa bulacağına mutlak gözüyle bakılan ocaklar mevcuttur. Bu ocaklar, sarılık ocağı, karıncalık ocağı alazlama ocağı gibi tedavisi yapılan hastalıkların adı ile anılmaktadır. Keza her ocağın, adı geçen

hastalığı telafi ettiğine inanılan bir ocaklısı vardır. Ancak bazı ocaklarda ocaklı tarafından kendisine uzun veya el verilmiş aynı soydan gelen birden fazla ocaklı da bulunabilir (Araz, 1995: 158).

3.6.2.1. Ocakların Tedavi Yöntemleri

“Anadolu’da halk hekimliğinde hastalıkların tedavisinde ırsalama, parpılama, kırık-çıkık ve em (halk ilacı) şeklinde ana sağaltım uygulamaları görülmektedir.

Parpılama yoluyla tedavi ise dinsel motiflerle kaynaşmış sihirselsel bir esasa dayanmaktadır. Hastaya okumak, dinsel uygulamalar ve bir sağaltma aracı ile vurma, çizme, kesme, delme, hasta vücudunu dağlama, bıçak gezdirerek taş yapıştırmak gibi sihirselsel bir uygulama görünümündedir.

ırsalama yolu ile yapılan tedavinin esasını, hastanın vücudu dışına uygulanan ve onu büyük ölçüde telkin altında bırakan, psikolojik etkilemeye dayanan hareketler oluşturmaktadır. Bu usul kurdeşen, tatarca, küpleme, uçuk, alazlama, siğil, yanma, parpı gibi çoğu deri hastalıklarının tedavisinde uygulanmaktadır.

Em (halk ilacı) yolu ile tedavi de ise bitkisel, hayvansal, mineral kaynaklı droglar kullanılmaktadır.

Büyüsel görünümlü olanlar, büyüsel esaslara uygun bir şekilde uygulanmaktadır. Anadolu’da folklorumuzun diğer dallarında olduğu gibi halk hekimliğinin temelinde de büyüsel ilke ve motiflerin varlığı görülmektedir. Çünkü Anadolu folklorunun temelinde Şamanizmin uygulama, motif ve kalıntılarına rastlanmaktadır. Halk hekimliği uygulamalarında toplumun ortak değerleri olan büyüler, güce çıkan en kestirme yol olup toplumu psişik bir bütünlüğe sokmaktadırlar.

Dinsel görünümlü olan sağaltmaların esasını bir takım dinsel hareket ve değerler oluşturmaktadır” (Acıpayamlı, 1969: 5).

3.6.3. Giresun Yöresinde Tespit Edilen Halk Hekimliği Uygulamaları

3.6.3.1. Hekimler, Hastalıklar ve İlaçlar

3.6.3.1.1. Hekimlik

Giresun yöresinde geçmişte ve günümüzde halk hekimlerinin varlığına tanıklık edilmektedir. Özellikle geçmişte, ulaşımın bu kadar kolay olmadığı zamanlarda yöre insanı için halk hekimlerinin önemi büyüktü. Çeşitli hastalıklarda halk hekimlerine başvurulur ve hasta halk hekimi

tarafından tedavi edilirdi. Bu tedavilerde kimi zaman büyüsel uygulamalar kimi zaman dini uygulamalar görülebildiği gibi kimi zamanda hekimin bitkisel ve hayvansal ürünlerden de faydalandığı görülmekteydi:

Arziye yingem hastaları tedavi ediyodu unun öle yeteneği vardı. İşte boğmaca olan kişiyi götürüyodun una u tülbenti üç defa okuyup boğaza sararak düğümleri çözerdi. Peşpeşe böyle yapardı u zaman u hastalık geçerdi. (KK: 187).

Giresun yöresinde al basmasını tedavi eden alçılar vardır. Bu kişilerin ya hayvan şekline girmiş al karısını yakalayarak ya da birinden el alarak alçı olduğu söylenir:

Bir tane şey olurmuş, insanlar dinden çıkmanın bi yöntemini bulmuşlar, biliyorum da şimdi söylemim unu neyse. Dinden çıkarlarmış hayvan kılığına girerlermiş, hayvan kılığına girdikleri zaman da kedi ya da köpek gibi bişey oluyolarmış mesela. Undan sonra giip küçük bebeklerin ciğerini sökerlermiş. Aslında ciğerlerini almıyorlar da bilmiyorum işte nasıl bişi bebek de ölmüş. Bu hayvanı yakalayan kişi alçı oluyormuş. Mesela şimdi u hayvan kılığına girmiş olan kediyi biri yakaladı, yakaladığı zaman u kedi direk insan haline geliyormuş. U hayvan kılığına giren kişi kimse direk kendi haline yani insan haline dönüyormuş. Bi kere bi kadın bebeğinin beşiğine çıkan örümccen u arka sol bacağını kırmış işte u almış, hemen u insan şekline girmiş. Neyse unları yakalayan kişi alçı oluyormuş yani albasan kişileri atlayan kişi oluyormuş. Undan sonra bu atlayan kişi undan sonra istediği kişiye el verebiliyormuş mesela ben alçıyım yaşlandım sana el veriyorum sen yapıyorsun u işi. Ama el vermenin bi duası varmış unu öğretip el veriyomuş (KK: 84).

İşte al basması kırklı kadınlara çocuklara oli. Al basab kişi alçıya gidiyu, alçı seni yere yatırı, döneli döneli oki. Sonra “ben bıraktım sen de bırak, ben bıraktım sen de bırak, ben bıraktım sen de bırak” diyo üç kere. Undan sonra da “Allah’ım okuması benden şifası senden” diyo. U al çığıran çocuklara çok çökermiş (KK:87).

Yörede hoca denilen hekimler hastalığı okuyarak tedavi ederler. Bu hocalar hasta kişinin nazarlanma ve çalınma sonrası hasta olduğu inancına vardıklarında hastayı ya direkt okuyarak ya da bir suya okuyup suyu hastaya içirterek tedavi ederler.

Yörede bulunan kırıkçı ve çıkıkçılar da kırık ve çıkık durumlarında o bölgeye yumurta, soğan vb. şeyler sararak tedavi etmeye çalışırlar.

Yörede göbek düşmesini tedavi eden, göbek çeken kadınlar vardır. Kişinin aniden karnı ağrımaya başladığında, midesi bulandığında bu kişinin göbeğinin düştüğüne inanılır. Göbeği düşen kişi ya göbek çeken kadının yanına gider tedavi olur ya da göbek çeken kadın hasta kişiyi uzaktan tedavi eder. Göbek çekmenin birkaç yolu vardır: göbek çeken kadın bir tasın içine iğne koyar, işaret parmağını bu iğnenin üzerine bastırır ve bu esnada dualar okur. Daha sonra işaret parmağını kaldırdığında iğne parmağına yapışmışsa kişinin göbeğinin düştüğüne inanılır. Böylece sağ ve sol

taraf için iki kez bu uygulama yapılır. Bu tür göbek çekme uygulamasında göbek çeken kadının hastayı görmesine gerek yoktur hastanın adını ve anne adını bilmesi yeterlidir. İkinci tür göbek çekme uygulamasında ise göbek çeken kadın hastanın yanında olmalıdır. Hasta düz bir şekilde yatırılır ve göbek çeken kadın hastanın karnında elini gezdirir ve elini hastanın karnında döndürerek düşen göbeği yerine getirmeye çalışır. Bir diğer göbek çekme uygulaması da şöyledir: Küçük bir ekmek kırılır o ekmeğe üç tane kibrit çöpü sokulur, daha sonra kibrit çöplerinin ucu yakılır ekmek karna, göbeğin üstüne koyulur ve daha sonra bardak da ekmeğin üstüne kapatılır. Bardak bu şekilde karında beş on dakika bekletilir. Orada göbek bardağın içine toplanır. Daha sonra göbeğin yerine geldiğine inanılır bardak çıkarılır. (KK:59).

3.6.3.2. Hastalıklar ve Tedavi Usulleri

3.6.3.2.1. Ateşli Hastalıklar

Ateşi yükselen kişinin başına doğranmış patates sarılır (KK: 61).

Bir bez su ve sirkeyle ıslatılıp ateşi yükselen kişinin alınına, koltuk altlarına koyulur (KK:73).

Esgiden soğuk suyunan bezi ıslip annına, goltunun altlarına goyarlardı atışı çıkan kişinin (KK: 3).

3.6.3.2.2. Açık Yaraların Tedavisi

Kesik ve yaralarda yaranın üzerine tütün bastırılır (KK:61).

Çivi gibi pas içeren şeylerin vücuda batması sonucu oluşan yaraların tedavi edilmesi ve pasın vücuda zarar vermeme için ateşten bir miktar köz alınır ve közden çıkan duman yaraya doğru tutulur. Böylece yaranın temizlendiğine, hastanın mikrop kapmayacağına inanılır (KK:73).

Bak ağızımdan sakat çıktı. Ölüyom ağızımdan ekmek ağzıma gelmi. Sonra yaylada papatyaları topladım unin suyunen azımı çalkaladım. Ağızım hemen eyledi (KK: 6).

El ve ayakta büyüyen et parçalarını geçirmek için o et parçasının azıcık kesip kanatırsın ve ham incir sütü sürersin tuz sürersin (Çalçalı, 1998:7).

Yeni doğan bebeğin eş burkunu saklarlar ilerde bi gün yara ya da bişey olduğunda oraya sürerler (KK: 193).

Kesik ve yaralara bal sürülür (KK:73).

Yara otu denilen bir ot var una sivil evelek deni unu yariye gapıyon çibana gaparsan çibanı da olduri. Unu kör çibana sarıyolar. Çıbanı deşi (KK: 84).

Bizim Telat'ın eli mesmemeç olmuş. Barmağını yılan başı gibi ezmiş, neyinen ezmiş bilmiyom, öli sızıdan. Sarımsa ezdim ezdim mısır ununu gavurdum tavada sarımsanan garuşuk gine unun barmana sardım. Zabattan fil gibi oldu u barma. Bana dua etti (KK: 84).

Küçükken çiçek çıkardım, bütün vücudum çiçek olmuştu. Babaannem taflanın kırmızı meyvelerinin kaynatıp sürerdi, bir hafta sonra iyileşmeye başladı (KK: 84).

Ezgilere morarmalara karşı kirli yün ve kara sakız sararlar (KK:73).

Ebem gömeci ve ısırgan otu inek sütü ile kaynatılır ve çıban çıkan yerlere sürülür (Kızıllı, 1999: 143).

Eziklerde ve morarmalarda soğan ya da zeytin ezilir yaraya sarılır (KK: 84).

Ezik ve morarmalarda yaraya ekmek çiğneyip koymak morluğu ve şişliği alır (KK: 84).

Gözde çıkan arpacığı tedavi etmek için çay bir pamuk yardımıyla göze sürülür (KK: 84).

Açık yaraları tedavi etmek için bir bez yakılır ve tam kül olmadan yaranın üzerine koyulur (KK:73).

Açık yaraları tedavi etmek için yaraya idrar sürüldüğü de olur. İdrar asitli olduğu için yarayı öldürür ve çabuk iyileştirir (KK:59).

Şişmiş ve morarmış bölgelere zeytin sarılır (KK:59).

El ve ayaklardaki çatlakların giderilmesi için doruk ağaçlarındaki göngörmez denilen sıvı sürülür (KK: 84).

Ayak parmakları arasındaki mantarı iyileştirmek için parmak aralarına şeker koyulur ya da kına yakılır (KK:73).

Ayağında mantar olanlar, çıplak ayaklı gine topukda bi gün akşama kadar yürürse mantar ayağından geçerdi (Horuz, 2000: 70).

Arı sokması sonucu şişen bölgeye bakır bir eşya konulur ve böylece şişin inmesi sağlanır (KK:73).

Dudaklarda oluşan çatlakları ve kurulukları iyileştirmek için dudaka tereyağı sürülür (K: 84).

İltihap temizlensin diye mum, tereyağı, çam sakızı eritilir ve iltihabın üzerine sarılır (KK: 84).

Arayı tedavi etmek için yumurtanın beyazı yağda çok az pişirilir ve yaraya sarılır (KK:73).

Ketencik tohumu süte eklenir ve karıştırarak kaynatılır ve daha sonra şişlik olan bölgeye sarılır ve böylece şişliğin iltihabı kısa sürede akar (KK:73).

İltihaplı yaralara sarıçiçek sarılır. Yara bir süre sarılı olarak bekletilir. Sargı açıldıktan sonra yaradan iltihap akar ve böylece yara temizlenir (KK:59).

Bir gişinin ayaklar parmaklarının arası bişerse o kişi parmaklarının arasına gına yakar. Hastalık böylece iyileşir. (KK: 88).

Eziklerde sarımsak ve zeytin karıştırılır sarılır (KK:59).

Un ateşte suyla pişirilir papara yapılı eziklere sarılır (KK: 84).

Siğiller için ağaç kovuğunda biriken suyun siğillere iyi geldiği bilinir (KK:59).

İltihaplı yaraya mum tereyağı, çam sakızı eritilir yaraya sarılırdı (KK: 84).

Morarıklığa tereyağı iyi gelir (KK:59).

Ayak mantarına kına yakılır (KK:59).

Yeni doğmuş bebeğin göbek bağına kâğıt yakılıp koyulurdu (KK: 84).

Kesik ve yaralarda yara otu ve bal sürülür (KK:73).

Soğuk havalarda ellerde oluşan çatlakları iyileştirmek için çam ağaçlarından akanduruk toplanır ısıtılıp eritilir ve ellere sürülür (KK:73).

Elde ayakta çatlak olur. Soğuktan, gar suyunun kullanılmasından çatlak olur. Çam ağaçlarında akanduruk var o akanduruğu alursun unu sıcakta eritip damlayan yerden u sığağıyla beraber yani hafif soğuk sıcak gararında u çatlaklara başturursun. Uriye fayda eder (Çalçalı, 1998: 9).

3.6.3.2.3. Boğaz Ağrısı

Sarımsa eziyusun, sütünen garıştırıyın içiyosun geçirü boğaz ağrısını. Bu öksürü de eyi geli (KK: 3).

Öksürükte gulle ekmek yenirse öksürüğü keser (KK: 3).

Geçmiyen öksürüğe akanduruk vara una biz güngözmez diyok. Unu yiyince öksürük kesili. Akanduruk yariyede eyi geli (KK: 3).

Arı balinen sütü garıştırurup içersen de öksürük kesilür (KK: 3).

Eskiden bademcüğe gabak kelçüğü de sarıyorlardı (KK: 4).

Seker yemek öksürüğü hafifletir (KK: 128).

Boğazların ağruduğunda arıların bal yapmamış boş guvanlarını baş gavuklarını eritür, onları mum ederler. Onların dibinin çöpirlerini de galdurur saklarlar. Birinin boğazı ağrıyanda ısıdır, bir beze gorlar. O bezi boğazlarına sararlar. Boğazın ağrısı ondan geçer (Karataş, 2010: 31).

Boğaza canlı kurbağa sarılır. Sarılan bu kurbağa ölene kadar boğazda bekletilir (Günümüzde uygulanan bir yöntem değildir.) (Kızıl, 1999: 145).

3.6.3.2.4. Baş Ağrısı

Baş ağrısında lahana kaynatıp başa sarmak iyi gelir (KK:73).

Eskiden başı ağriyen basına padadisi tekir gine doğriyip sarıyudu (KK: 3).

Başın ağrısına kavrulmuş tuz koyulur (KK: 84).

3.6.3.2.5. Bağırsak Hastalıkları

Kuru incir haşlanıp suyu içilirse kabızlık geçer (KK: 84).

Sırgan çorbası yiyincik gabızlık geçer. Aşama ye zaba geçer (KK.3).

Kuru inciri haşlayıp suyunu içmek kabızlığı giderir (KK: 84).

Bağırsak kurtlarını dökmek için peynir suyu içilir (KK:73).

Mayası tedavi etmek için bi tuğla daşını gızdırup, üstüne eski bi yamalık sarıp oturlardı. Mayası da öyle gine geçerdi (Horuz, 2000: 70).

Bal sıcak suyla karıştırılıp içilirse kabızlık geçer (KK: 84).

3.6.3.2.6. Bel Ağrısı

Beli ağriyen eskiden goyunun kirli yün sarıdu (KK: 3).

Beli ağriyen bel guşa sarar (KK: 3).

Belin ağrıyanda bir hoca gelü, ,ipi okur, tahardu. Yel ipi derük. Golumuz ağrıyanda yel ipliğini okudup golumuza düğümlerdük, geçerdi. Beliğe de bağlardin geçer derler (Karataş, 2010, 31).

3.6.3.2.7. Boğmaca

Boğmaca tedavisinde ikiz çocuk eden garının donunun lastiği boğmaca olan kişinin başundan geçirülür, bu işlem sırasında dua okunur. Boğmaca boğma denür (KK: 3).

Tülbenti üç defa okuyup boğaza sararak düğümleri çözülür. Bu uygulamaya ardarda devam edilir. Bu işleme de boğdurma denilir (KK:73).

Boğmacayı tedavi etmek için nane kaynatılır, içilir (KK: 84).

3.6.3.2.8. Çıban Hastalığı

Çıbanın olgunlaşıp iyileşmesi için hasta bölgeye bal ve yün sarılır (KK:59).

Çıbana pezüük yaprağı sararlardı (KK:3).

Çıban çıkınca kişi diken ağacının arasından geçirilir, daha sonra diken eve getirilir ve ocak başına asılır kurutulur o kurudukça çıban da kurumaya başlar (KK: 84).

Çıbana çam sakızı yapıştırılır. Sakız yarayı bir araya toplar ve çıbanın ucu belirir (KK:73).

Sabun rendelenir yumurtayla karıştırılır. Çıbana sarılır. Çıban olgunlaşır ve iltihabı akar (KK: 84).

3.6.3.2.9. Sıtma Hastalığı

Sıtmalarda yılanun değiştürdüğü derisini tütsülersün, o zaman geçer (Karataş, 2010: 31).

3.6.3.2.10. Dalak Hastalığı

Yere sertçe düşen kişiler nefes almakta zorlanırsa dalağının düştüğüne inanılır ve dalağın yerine gelmesi için kişi bir süre yüz üstü yatırılır (KK: 59).

3.6.3.2.11. Kısırlık

Çocuğu olmiyen garı kaynatılmış ıscak ısırgan otunun üzerinden çıkan buhara oturtulur. Böylece rahimdeki hastalıklar iyileşir (KK: 3).

Çocuğu olmiyen garının beli ovulur, rahim eğriliği varsa düzeltilir, sonra sarılır. Buna eğrilik tedavisi denir (KK: 4).

Çocuğu olmayan kadın için yedi evden ekmek toplanır ve çocuğu olmayan kadına yedirilir (KK: 4).

Çocuğu olmayan kadınlar yörede ün salmış hocalara götürülür. Hocalar kadınlara kısırlık muskası yazar (KK:93).

Çocuğu olmayan kadının rahimlerinde üşütme gibi bir takım sorunların olduğu düşüncesiyle kadın sıcağa oturtulur. Bir kazanda başta ısırgan otu olmak üzere diğer bazı otlarla bir karışım hazırlanır ve kaynatılır. Çocuğunun olmasını isteyen kadın bu karışımın buharına oturtulur. Böylece rahimindeki problemlerin geçtiğine inanılır (KK: 12).

Çocuğu olmayan kadının rahimlerinde eğrilik olabileceği düşüncesiyle kadınlar ebelere götürülür ve ebeler masajla rahimi düzeltmeye çalışır. Bu şekilde hamile kalmanın mümkün olduğuna inanılır (KK: 82).

Çocuğu olmayan kadın dikenden atlatılır. *“Bazı böğürtlen dikenleri havaya doğru bir miktar uzadıktan sonra ağırlıktan dolayı ucu yere eğilir. Bu yere inen uç tekrar toprağa kök salar. İşte bu işlem eğilerek iki ucu toprakta olan dikenin altından geçerek yapılır. Şöyle ki: Çocuğu olmayan gelin sabah erkenden kalkarak çeşitli dualar okuyarak bu dikenin altından 3 kez geçer ve sonra eve döner. Bu şekilde çocuk olacağına inanılır. Bu işlemin diğer bir şeklide kökü açık olan ağaçların, iki ucu yerde ve ortası havada olan kök dallarının arasından geçmek şeklindedir.”* (Özmenli, Gürsoy, Demir, 2013: 35).

Yine çocuğu olmayan kadının rahiminde üşütme olabileceği düşüncesiyle tuğla ısıtılır ve kadın üzerine oturur (KK:82).

Şebinkarahisar’da Güneygören Köyü’nde bulunan pınarın suyunun birçok hastalığı tedavi ettiğine ve çocuğu olmayanların da çocuk sahibi olmalarını sağladığına inanılır.” (Çelik, Kuruca, 2000: 351).

Bulancak’ta Hasan Dede Yaylası’nda bulunan Ocak Tepesi birçok derde şifa olmaktadır. Yaylaya adının veren Hasan Dede düşmanla savaşmış ve cenazesini Ocak Tepesi’ne koyulmuştur. *“İşte undan sonra ura türbe gibi oluyo. İşte mesela öğlenlerde falan gidiyular, çocuğu olmiyenler, bişi istiyenler, dilek diliyenler, ya da hasta olanlar gidiyular işte urda namaz kılıyular, işte içine bişey bırakıyular, ya bez bağliyular, ya ekmek atıyular, undan sonra da urda uyumak şart, bi iki saat uyuyacaksın. Uyuyular, geri geliyular. U tepenin adı ocak tepesi, yaylanın adı da Hasan Dede Yaylası (KK: 56).*

3.6.3.2.12. Kesikler ve Tedavisi

Kemerin iç tarafı yontulur ve yontulan parçalar yaraya koyulur (KK: 84).

Yaralara, kesüklere sadır iyi gelür. Canlı yâri öldürür (KK: 4).

3.6.3.2.13. Hayvan Isırmalarına ve Sokmalarına Karşı Uygulanan Tedavi Yöntemleri

Arı sokmasına tuzlu ayran içmek iyi gelir (KK:73).

Bizim gızı köpek ısırıldı habü gaba etini aldı. Emine uriye işedi u yara doktora da gitmeden eyileşti (KK: 84).

Birini yılan sokunca yılanın soktuğu yer kesilir, zehir emilir ve tükürülür (KK: 84).

Yılanın soktuğu yere turşu ya da yoğurt sarılır. Tavuğun götü yılanın soktuğu yere sarılır (KK: 84).

Eskiden guduz hastalığına ilaç yokmuş, kırk gün kırk gece düğün yaparlarmış, çocukları uyutmazlarmış, u zaman gurtulurmuş. Uyursa ölmüş (Horuz, 2000: 69).

3.6.3.2.14. Diş Ağrısı

Eskiden dişin ağrısı dişe bi nane otu vardı. U otun suyunu geçirüp suyüne ağzı çalkıyodun dişin ağrısını geçirudu (KK: 4).

Dişi ağrıyan kişi dişine rakı koyar (KK: 84).

Dişi ağrıyan kişinin dişine pamukla ispirto sürülür (KK: 84).

Dişi ağrıyan kişinin dişine tuz koyulur (KK: 88).

3.6.3.2.15. Fıtık

Fıdığa eskiden yarımlik diyorlardı. Çocuklar ağlarken fıtık olur sonra beli sarılır (KK: 84).

3.6.3.2.16. Göz İle İlgili Hastalıklar

Göz otu denilen bi ot var u otu yakıp dumanını göze tutuyon gözdeki kurtlar ökülüyor. U ot aynı göze benzi göz şeklinde (KK:48).

Gözü enfeksiyon kapan bebeğe anne, sütünü sürer (KK:59).

Gözdeki arpacık çay ve pamukla tedavi edilir (KK:73).

Sıcak ekmek göze kapatılır sonra köpeğe atılır böylece iddirse (arpacık) geçer. Bu işlem sırasında "ittirse it, itin karnına git" denir (KK: 88).

Gözü ağrıyan kişinin gözüne ilk çocuğu kız olan kadının sütü sürülür (KK:72).

3.6.3.2.17. Grip Tedavisi

Grip olan kişi ballı süt içer (KK: 84).

Grip olan kişi burnuna tuzlu su çekerse burnundan iltihap akar, öle gine kişi de eyüleşür (KK: 82).

Grip olan kişi sarımsakla soğan yemeli (KK:73).

3.6.3.2.18. İdrar Yolları Hastalıkları

Pırasa kavrulur idrar yolları sorunu yaşayan kişinin karnına sarılır (KK:59).

İdrar yolları sorunu yaşayan kişi koyun bokuna oturtulur, terlemesi beklenir (KK: 84).

Yatağa kaçırılan çocuğa koyun ya da inek dalağı yedirilir (KK:73).

Isırgan otu suda kaynatılır ve soğumaya bırakılır. İdrar yolları sorunu yaşayan kişiye içirilir (Kızıllı, 1999:143).

3.6.3.2.19. Kellik ve Diğer Saç Hastalıkları

Kepek sorunu yaşayanlar saçını kül suyuyla yıkar. Böylece saç kepeklerden arındırılır (KK: 84).

Saçta oluşan kepeği tedavi etmek için saç sıvıyağla taranır (KK:73).

Bit tedavisi için cambirt otunun suyuyla saç yıkanır. Çamaşırlardaki bitleri yok etmek için de çamaşırlar kaynatılır ya da küllü suda yıkanır. Eskiden sabun yokken saçlar da kül durusuyla yıkanır (KK: 84).

Kelliği tedavi etmek için ısırgan otunun kökü kaynatılır, suyuyla saç yıkanır (KK:73).

Üzüm teveğinin ucunun ince yerleri ezilip suyu çıkartılır kafaya sürülür. Bu hem saçı olmayan kişilerde saç çıkarmaya hemde saçı uzamayanlarda saç uzatmaya yarar (Çalçalı, 1998: 8).

3.6.3.2.20. Kırık Çıkık

Bertilmiş, darbe almış kola bacağı undan hamur yapıp sararlar (KK: 84).

Kırık ve çıkıklarda yumurtayı alçı niyetine kullanılırdı. Yumurta yağda pişirilir kırık çıkığa sarılırdı (KK:73).

Kırıklarda ağaçlardan direk yapılır, alçı olarak kullanılır, yün yamalıyla sarılırdı (KK: 84).

Hartama denilen tahta yumurtayla beraber kırık olan bölgeye sarılırdı (KK: 84).

Kol ve bacak burkulmasına yün sarmak iyi gelir (KK:73).

Çitim gırıldıdi. Killi yünü sardım öle gine geçti (KK: 4).

Kolun çıktığı zaman ılık suyla, sabunla güzelce ovarsın, undan sonra una sıcak kirli yün goyarsın, sararsın (Çalçalı, 1998: 9).

3.6.3.2.21. Sarılık

Sarılık olan kişinin idrarı kişiye içirilir (KK: 84).

Sarılık olan kişinin parmak uçları, damağı, dili, alını jiletle küçük küçük kesilir ve buralardan kan akıtılır (KK:73).

Enginarın kabuğu suda kaynatılıp soğuduktan sonra tedavi süresince içilir (Kızıllı, 1999: 144).

3.6.3.2.22. Kulak Hastalıkları

Kulak ağrısına elma suyu koyulur (KK: 84).

Kulağı ağrıdığında kulağa tereyağı sarılır (KK:73).

Anam eskiden şeker çuvalının bezinin çuvalını alıyordu. Onu bi garış enliliğinde kesiyordu. Unun bi yüzüne kivan balının mumunu sürüyordu. Sona u taraftı içe getiriyodu unu bööle düdük yapıyodu doluyodu doluyodu. Bi ucu galın bi ucu ince gine oluyordu. Unun ucunu yakıyordu böle gulana tutuyordu. U bezin içi gulağındaki kiri çekiyodu. U gulağında ne kadar intihap varsa u bez çekiyodu sapasağlam ediyordu gulağı. (KK: 84).

Gaba kulağa kabak kelçüğü sararlardı. Gaban içine gabak kelçü diyoduk eskiden (KK: 88).

Taflan ganadını ısıyolardı gaynar gine uriye sarıyulardı gaba gula eyi ediyodu (KK: 88).

Kulağı ağriyen kişinin kulağına pezüük sarılırdı (KK: 88).

Diyelim ki bebeklerin kulakları delinir. Sırganı alursun, sırganla beraber oriyi oğuşturursun. Uyuşur orası. Tabi undan sonra delersin iğneyle beraber. İğnenin gerisine iplik takıp, iğneyle delip, ipliği oraya bağlayıp bırakırsın uriye (Çalçalı, 1998:9).

Limon ve bal karıştırılarak damla haline getirilip kulağa damlatılır (KK: 84).

Çocuğu olan kadının sütü sağılır ve kulağa damlatılır (Kızıl, 1999: 143).

3.6.3.2.23. Mide Hastalıkları

Mide bulantısına yoğurt iyi gelir (KK: 86).

Aşeren kadının aş yermesi geçsin diye köpeğin yalına sürüp ekme yedirirler. Daha sonra ekmeğin köpek yalına sürüldüğü kadına söylenir. Bunu duyan kadının midesi bulanır ve kusar. Bu son kusmadan sonra artık mide bulantısı geçer ve rahat bir hamilelik geçirir (KK: 84).

Doruk ağacından çıkan akandırık denilen sıvı aç karınla yenilirse mide ağrısı geçer (KK: 84).

Yumurta, tereyağı ve bal karıştırılarak yenirse mide ağrısı geçer (KK: 89).

Kökner ağacının sakızı bal ile karıştırılıp hap yapılarak yutulur (Kızıl, 1999: 143).

3.6.3.2.24. Temre Hastalığı

Gezeğende (sedef hastalığında) yaranın etrafını bıçakla ya da demir bir aletle dua okunarak çevrilir. Böylece sedef kurumaya başlar. Göğsünün ucu yara olan kadında da gezeğen olduğuna inanılır ve gezeğen hastası olan kadının sütü çocuğa yaramaz, çocuk ishal olur zayıflar (KK: 78).

Birinde ateşli pençe çıkarsa una kel çıkmış da derler u gişi bu hastalığı eyi eden kişinin yanına götürülür hastalığı eyi edecek garı eyişi gızdırur sona yaranın üstüne getirür ve yaraya yanaşdurup uzaklaşdurur, yanaşdurup uzaklaştırurur. Bu arada da dualar okur. Unun gendi duası var ben bilmiyom. Sonra bu yara iyileşir (KK: 4).

Eyir mumu (arının, kovanın deliklerini kapatmak için kullandığı sıvı) rahatsız olunan muhtelif yerlere sürülür (Kızıl, 1999: 143).

Yedi çift bir tek arpa tanesi, bir demirin üzerine konulur ve eyişle üstüne bastırılıp yağı çıkartılır ve temre çıkan yere sürülür (Kızıl, 1999: 143).

Buramdan bi yara çıktı böle sonra gittim sarı bi ot var böön topladım elime geçti sarı rengi. Otun adı temüre otu. Sarı gine sütü çiki otun. Onu ezdim, yaranın üstüne sürdüüm. Uri geçürdü u öle gine. U ota temüre otu deni (KK:78).

3.6.3.2.25. Hava Çarpması (Güneş Geçmesi).

Başına güneş geçen kişinin başı soğuk suyla yıkanır. Kişiye yoğurt yedirilir (KK:73).

3.6.3.2.26. Egzama Hastalığı

Günde bir bardak lor suyu içilirse egzama ve sedefe iyi delir (KK: 84).

Gezeğen denen hastalıkta yaranın etrafı dua okunarak çevrilir. Buna gezeğen çevirme denilir (KK: 84).

İncir yaprağı güneş ışığı görmeyecek şekilde gölgede kurutulur. Gölgede kuruyan bu yaprak daha sonra bal ile yoğrulur ve tedavi süresince yenir (Kızıllı, 1999: 143).

3.6.3.2.27. Halk Baytarlığı

İnek ilk kez doğurduğunda sıcak ve sabunlu suyla pacukla (bir bez parçasıyla) ineğin memesi sıvarı gine yumuşatılır. Böylece ineğin memesi bek olmaz yumuşak olur kolay sağılır (KK: 84).

İneğin ilk sütü ve eteni dereye atılır ki ineğin sütü bol olsun (KK:73).

Zehirlenen hayvanın ağızına toprak suyu ya da ekşi ayran koyulur (KK:59).

Zehirlenen hayvanlara kiraz kabuğu kaynatıp içirirler (KK:73).

Süt dokunan buzolara köstü toprağı suyu içirülür ya da çay suyunun içine bal, şeker gıyulur bozoya içirülür (KK: 4).

Ta eskilerden beri hayvan hasta olinci gan alıyular.. Bende çayırdıyım goyun güdiyom. Elimde bıçak yok girebi yok. Goyunun bidenesi başladı depinmiye. Eve gidip gelsem koyun ölçek. Babam goyunun gulağından gan alurkene görüyordum. Sonra ben goyunun kulağını ısırdım koyunun gulağından gan fişkiradı goyun ayağa galktı az sonra yayilmiye başladı (KK: 3).

Eskiden bilmiyodum bi ineğim öle bilmemezlikten öldü. Bildir sene yaylada bi tosun hasta oldu şişti. Ağızına hamur mayası göydüm yarındası gün gine inmedi tosunun şişi. Meğersem yemi çok yemiş hayvan, yem şişmiş. Undan sonra soda gıydum zeytinyağı gıydum ağızına undan sonra tosun başladı iyileşmiye. Yemiye başladı (KK: 84).

İnem hasta oldu inek dımdız şişti. İnen gulağını kestim, guyluğunu hep kestim çok kesmişim bilemeden hep kan aktı kuyluğunu sallarken sallarken azası gıpgırmızı oldu. İne dağa gönderdim.

Enükler ine yer diyen gorktum inek hep gan oldu. Urda inek baktım aşam vakti yayıla yayıla geli. Gan almak herşeye iyi geli. Nazara, hastalığına, zehirlenmiye. Kan hayvanın sıkıntısını meydana ati işte. Bacım habunun ine çor olmuş inek nası depini bi görsen. Bu inen damana bi bıçak attım inek ayağa galktı (KK: 84).

Patıranan koyundan gulhuyu okuyagine çember dolaştırurlardı. Kannının altından geçiriyulardı çemberi. Ta eskiden güccüğüüm anam beni koyun gütmeye gönderdi goyunun biri yatmış ağrı çekiye der der depini. Bende çocuğum guzu etcek saniyum. Karının biri dediki bana goyuna tatarama vurmuş. Ben tatarama filan bilmiyum u zaman. Garı sen dedi başından çemberi al dedi ba tarif etti nası yapcamı. Undan sonra ben u çemberi gulhuyu okuya gine goyunun etrafında çevirdüm, koyun patıradan ayağa kalktı. Undan sonra ben öğrendim goyun güderken tatarama tutinci goyunu öle yaptım hep. (KK: 84).

Hayvanlarımız doğurduğu zaman darı gavururuk, içine biber ataruk, tuz ataruk, eşinin çabuk düşürsün diye verürük loğusa hayvanlara. Öyle gine eşini tez atar (Horuz, 2000: 70).

Hayvanın memesi şişerse nazarlanıyı. Zeytinyağı verürük. İnekler yemeyip içmeyince, ağzına karbonat suyu koyaruk. Koştururuk. Bu sefer tabi hayvan işer kurtulur (Horuz, 2000: 70).

Hayvan ahırda tavuk boku yerse ağzına turşu suyu goyaruk, ayran goyaruk (Horuz, 2000: 70).

Halk dilinde tabak olarak bilinen şap hastalığı hayvanlarda oldukça yaygın olarak görülen bir hastalıktır. Bu hastalık özellikle hayvanların tırnak aralarında ve ağızlarında görülmekle birlikte meme de ve işkembede de oluşur. Hastalığın olduğu yerlerde yaralar meydana gelir. Şap hastalığına yakalanmış hayvanların dilinde, diş etinde, dudaklarında ve burun delikleri etrafında mercimek büyüklüğünde kesecikler belirir. Hayvan yem yerken bu kesecikler patlar ve yerinde açık kırmızı renkli yaralar oluşur. Ağızda çıkan bu yaralardan ötürü hayvan yiyip içemez ve ağızlarından sürekli salya akar. Bu hastalığa yakalanan hayvanları ayak tırnakları düşer. Bu hastalığı tedavi etmek için halk arasında bir takım yollara başvurulmaktadır:

“Öncelikle yaranın yumuşaması için hayvanın ağız ve ayaklarına zeytinyağı sürülür. Sonra yaranın olduğu ayak ve ağız çevreleri mikropların ölmesi için tuzlu su, gübreli su, sirkeli su, limonlu su ile yıkanır. Tüm bunlardan sonra hayvanlara koruyucu aşı da yapılır.

Tıbbi yöntemlerin yaygınlaşmadığı dönemlerde hastalığın tedavi sürecinde uygulanan göz taşı usulü tedavi yaygındı. Bu usulde hayvanın yarası açılarak yaraya göz taşı vurulur. Göz taşı mavi yeşil tonları arasında, ince şeker tanesi gibi bir taştır.

Aynı zamanda hayvanın ayaklarına, tırnak aralarına kükürt ve donmamış kireç konulur.

Mikropların ölmesi ve yaraya sinek konmaması, yarada kurt oluşmaması için yara açılarak kızgın tereyağı dökülür.

Hastalığın diğer hayvanlara bulaşmaması için hayvan ayrı bir ahıra alınır.

Ahırın dezenfekte etmek için ahıra kireç dökülür” (Doğan, 2015: 19-20).

Hayvanların baş kısmında boynunda ve kuyruk sokumunda değişik boyutlarda meydana gelen tüy dökülmelerine kel denilmektedir. Kellik görülen hayvanların kel olan kısımlarına zeytinyağı sürülür (KK: 84).

Bazen hayvanlar ot ya da saman yerken içine karışan tel, çivi gibi metalleri yutar. Bu hayvanlarda iştahsızlık ve zayıflama görülür. Bu hayvanlara mıknaş yutturulur (KK: 84).

Dağ çiçeği olarak bilinen sarı renkli zehirli bitkilerden yiyen koyunların boyundan aşağısı toprağa gömülür. Böylece toprağın koyunun vücudundan zehri çektiği düşünülür (KK: 84).

3.6.3.2.28. Yanık Tedavisi

Yanan bölge hemen soğuk suya sokulur (KK:73).

Yana bölgeye soğuk demir koyulur (KK: 84).

Yanan bölgeye yoğurt sürülür (KK:73).

Yanan bölgeye diş macunu sürülür (KK: 84).

Yanan yere çürük elma sürerdik (KK:73).

Haşlanmış yumurtanın sarısını alurduk zeytinyağı ile ezerdik, yanuğun üstüne sürerdik (KK:48).

3.6.3.2.29. Ayak Bağı Kesme

Yörede yürüyemeyen çocuklar için bir takım uygulamalar yapılır. Bunlardan biri de ayak bağı kesmedir:

Bebek yürüme çağı geldiği halde yürüyemiyorsa cuma günü, namaz çıkışı camiden ilk çıkan kişi tarafından bebeğin ayağına bağlanan “ayak bağı” denilen ip kesilir. Böylece bebeğin iki üç gün içinde yürüyeceğine inanılır (KK: 74).

Küçük çocuğun ayak tabanından öpüldüğünde erken yürüyeceğine inanılır (KK: 81).

Şebinkarahisar'da "Çakır köyündeki Kızıl kayalık mevkiinde bulunan taşa basık çocuklar götürülür. Basık çocuk bu taşa çıkarılarak oradan aşağıya sarkıtılırsa çocuğun yürüyeceğine inanılır (Çelik, Kuruca, 2000: 349).

Yürüyemeyen çocuğu ya dikenden atarlar ya da ahırın közmelinden atarlardı eskilerden (KK: 37).

3.6.3.2.30. Karın Ağrısı

Karın ağrısına şekerli ballı ılık suyu içmek iyi gelir. (KK: 84).

Garnımızda sancı olduğu zaman, göbeğimiz düştü deyi bardak altına ekmek bırakur, kibirit çöpü diker, yakarduk (Horuz, 2010: 68).

Rahim ya da karın ağrısına bir tencere kum kavrulur, karna koyulur (KK: 84).

İshal olana kişiye kuru çayla yoğurt karışımı yedirilir (KK:73).

3.6.3.2.31. Tırnak Batması Tedavisi

El tırnağında batma olursa parmak, sarı ineğin burnuna sokulur (KK: 84).

Tırnak kopuşuna bez yakıp külünü koymak iyi gelir (KK: 84).

3.6.3.2.32. Zehirlenmeler

Zehirli bir şey yiyip zehirlenen kişi yediklerini sindirmeden kusturulur (KK: 84).

Solucan bir tülbent içine koyulur ezilir ve suyu çıkarılır. Zehirlenen kişiye bu su içirilir (KK: 84).

Zehirlenen kişiye ekşi ayran içirilir (KK:73).

Bostan teveğinin uçları toplanıp ezilir suyu zehirlenen kişiye içirilir (Çalçalı, 1998: 8).

Eskiden adamlarımız ağu yerse pislik çalkalayıp içerdiler. Bi de guyu yapıp çamura belerler. Öyle gine gana garişmadan gurtulursa gurtulmuş (Horuz, 2000: 70).

3.6.3.2.33. Diz Ağrısı

Dizleri ağrıyan kişinin dizlerine dereden duttukları alabalık sararlardı canlı gine. U alabalık urda erir yiter gaybolurmuş (KK: 85).

Dizi ağrıyen eskiden dizine kan emen sülükten sarardı. U sülük sularda oli. U sülük pis kanı emer ağrıyı geçirürdü. U sülük valuzı (varis). da iyi gelürdü. Valüzhü hastanın damarında biriken pis kanı temizlerimiş (KK: 88).

Diz ağrıları için farklı çiçekler toplanır ve dize sarılır birkaç gün tekrar edilir ve böylece ağrı geçer (KK:73).

Romatizmadan dizi ağrıyen yaylada sarı çiçekleri toplardı u çiçeği dizlerine sarardı u çiçekler uriye yara açardı. Sona u yaralardan romatizmanın iltihabı akaradı. Ağrı geçeridi (KK: 4).

Diz ağrılarına kan emen sülük iyi gelür. U sülük oradaki pis ganı emer, varisi de geçirür (KK: 4).

Bir yerin mi ağrıy o zaman yeni vurulmuş ayı pötekisi üzerine oturdun mu o ağrunu aliy (Karataş, 2010: 31).

3.6.3.2.34. Çocuğu Doğduktan Kısa Süre Sonra Ölen Kadınların Çocuğunun Yaşaması İçin Yapılan Tedavi Yöntemleri

Uşağı gakmiyen kadınların çocuğunun ağızına, ilk tosbağı ganı guyarlardı. U zaman gakardı çocuk. Bi de yere düştüğü zaman, bi çivi vururlardı u düştüğü yere. Undan ta ölmezdi. U gakardı artuk. Bi de uşağı gakmiyenler, garatavuğu keserler, garatavuğun yüreğini çocuğun ağızına atarlardı (Horuz, 2000: 69).

Çocukları doğup yaşamayan kadın çocuğu doğar doğmaz ilk çocuğu kız olan başka bir kadının sütünü çocuğuna emzirir. Böylece çocuğu sürekli ölen kadının bu çocuğu yaşar (KK: 123).

Çocuğu doğduktan sonra kısa sürede ölen aileler yedi Mehmet'ten kumaş toplar. Bu kumaşlardan yedi parça elbise diker ve çocuğa giydirir. Böylece çocuğun yaşayacağına inanılır (KK: 121).

3.6.3.2.35. Konuşma Bozuklukları Tedavisi

Kekeme çocuğa inek dili yedirilir (KK: 84).

Konuşmayan çocuğun ağızına kuş sokup öttürülür. Böylece çocuğun erken konuşacağına inanılır (KK: 84).

3.6.3.2.36. Çalıklık Tedavisi

Cinler tarafından bir kişiye zarar verilmesine çalınma denir. Çalınmanın belirtileri çok farklı şekillerde olabilir. Çalınan kişiyi tedavi etmek için onu hocaya götürmek gerekir. Hoca ya yüzüne

karşı okur ya da hastanın içmesi için çalık suyu hazırlar bu suya okur. Hasta bu suyu üç yudumda yutmalıdır (KK: 84).

3.6.3.2.37. Romatizma Ağrıları Tedavisi

Romatizma ağrısı olan bölgeye kirli yün sarılır (KK: 84).

Kalın ya da ince tuz biraz kavrulup tam soğumadan bir tülbentle ağrılı bölgeye sarılır (KK:73).

Romatizma ağrularunu kül gaynadu suyula yoğuru sararduk. U da öyle geçirdi (Horuz, 2000: 68).

Bal limon ve dut sirkesi karıştırılarak içilir (Kızıl, 1999: 143).

3.6.3.2.38. Kulak Delme

Kulağı delinecek olan kişinin kulak memesine ısırğan otu sürülür ve ip takılı iğne kulak memesinden geçirilir. İğne alınır ipin uçları bağlanır ve ip kulak memesine birkaç hafta kalır (KK: 84).

3.6.3.2.39. Deri Hastalıkları

Eskiden derinin altından gurt çıkarılıdu. Küçük çocuk hiçbişi yemiyodu bağırsak gibi uzanıyordu. Öle çocukların böcünü kestiridu anam. Onu goyun bokunen yüzlerini gollarını sırtlarını üfeliyorlardı. Gurtlar siyah siyah hep başını çıkaridu. Sonra jiletle o gurtlar alınıyudu. Çocuk u zaman rahatlyudu yemiye diziliyudu (KK: 84).

Evelik otu var. Onun köklerini sökersün, yoğurda gatarsın, bir gece bekledürsün, sonra üstüğe sürersün, o uyuzu geçürür (Karataş, 2010: 31).

Gızamak çıkarsa suçüçeği çıkarsa bol su verip onun da öyle gine önlerdik (Horuz, 2000: 68).

3.6.3.2.40. Damar tıkanıklığı

Yumurta sarısı, köknar akanduruğu, bal v çiçek tozu karıştırılarak gerekli görülen yerlere uygulanır. Ayrıca alabalık, zeytinyağı veya balık yağında eriyene kadar bekletilir, elde edilen karışım, rahatsızlık duyulan bölgeye uygulanır (Kızıl, 1999: 143).

3.6.3.2.41. Cin Çarpması

Giresun yöresinde cin çarpmasına çalınma denir, cin çarpmış kişiye de çalınmış denilir. Çalınan kişilere çalık suyu verilir. Çalık suyu bir hoca tarafından okunur ve çalınmış kişi üç yudumda bu suyu içer (KK: 84).

Büyümemiş çocuklarımıza eskilerimiz bir domuz eğirme aşasının içinden aşağı bir sahana mum dökerlerdi. Urda ecünnü çarptıysa, ayaksa ayak başka bir şeyse bellü olurdu suyun içinde (KK: 124).

3.6.3.2.42. Hasta Çocukların Tedavisi

Geceleri altına kaçırın çocuğa kesilen hayvanların dalağı yedirilir (KK:76).

Ziberi'de Akbudak köyünde huykesen var. Mesela ufak bebekler, huysuz bebekler oraya götürülür. Orada namaz kılınır, dua okunur. Oraya bir çaput bağlanır, bir kazık çakılır, huyu burada kalsın diye. Oranın toprağından alınıp eve getirilir çocuk bu toprakla yıkanır, çocuğun huyu değişir (KK: 122).

Eğer komşunun ya da akrabalarından birinin kırkık bebeği varsa iki bebek bir araya getirilmez. Birinin diğerine basacağına inanılır. Basık olan çocuk kolay hastalanır, çelimsiz olur (KK:107).

Eğer çocuk çelimsiz olursa o çocuğa al karısının uğradığına, çocukta “erüşüklük” olduğuna inanılır. Erüşüklüğün geçmesi için çocuk hocaya götürülür (KK: 88).

3.6.3.2.43. Sara Hastalığı Tedavisi

Sara hastalarının mezarlıkta yıkanmaları halinde şifa bulacaklarına inanılır (Çelik, Kuruca, 2000: 349).

3.6.3.2.44. Doğum Anında Doğumu Kolaylaştırma Uygulamaları

Kadın doğum yaparken içeri bekâr kız girerse onun kıyafetinin bir yeri sökülür. Böylece doğumun kolay olacağı düşünülür (KK: 125).

Kadın doğum yaparken içeri giren kadın “ben geldim sen de gel” diyerek kadının sırtını sıvazlar ve kapının eşiğine gelip ayağıyla vurur. Bu işlemi üç kere tekrarlar böylece doğum kolaylaşır (KK: 125).

Odanın tavanından kolan asılır, hamile kadın kolandan tutarak asılır (KK: 122).

Hamile kadın battaniyeye sarılır iki kişi kadını birbirlerine iterler. Böylece çocuğun kolay doğacağına inanılır (KK: 121).

Hamile kadınla bir başka kadın sırt sırta verip kol kola verirler. Diğer kadın hamile kadını sırtına alıp indirir (KK: 121).

3.6.3.3. Nazar ve Tedavi Yöntemleri

Türkçede bakış anlamına gelen Arapça kökenli nazar kelimesi, bakışlarında zararlı güç bulunan bazı insanların bu özellikleriyle bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla canlı üzerinde hastalık, sakatlık, hatta ölüm; nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi şeklinde açıklanmaktadır (Boratav, 1997: 103-104).

Nazarın, sağlıklı ve gülbüz çocuklara; güzellikleri ve hünleriyle dikkati çekenlere; akıllı, zeki olup derslerini başarıyla veren öğrencilere; mesleğinde başarılı olanlara; yeni ev, araba alanlara; kısmeti açık olanlara; mutlu çiftlere vb. kişilere ayrıca iyi ürün veren tarla, bağ ya da bahçeye; güzel görümlü, hoş kokulu bitki ve çiçeklere; iyi süt veren ineklere; herkes tarafından beğenilen bir ev eşyasına vb. varlıklara daha çok değdiğine inanılır. Bu tür özelliklere sahip canlı ya da cansız varlıklara karşı, herhangi bir kimsenin kıskançlık dolu gözlerle bakması, nazarın meydana gelmesine neden olur (Çıblak, 2004: 103).

Nazarı değen kişiler, söz konusu özellikler kendilerinde bulunmadığı için kıskançlık duygusuna kapılırlar. Bu bakımdan halk arasında, değerli varlıklarını ellerinden alacak tehlikeli kuvvetin, kötü niyetli kişilerin bakışlarından geleceği inancı oluşur. Öte yandan nazar, kıskançlık gibi kötü duygulardan gelebileceği gibi kişinin yakınlarına duyduğu aşırı sevgiden de kaynaklanabilir. Bu tür nazardan en çok çocukların etkilendiğine inanıldığı için, anne ve babaların çocuklarına karşı aşırı sevgi göstermeleri ya da düşkünlükleri pek hoş karşılanmaz. Bu inanış gereği halk arasında “İnsana sevdiğinin nazarı daha çok değer” sözü yaygın olarak kullanılır (Çıblak, 2004: 104).

Giresun yöresinde nazardan korunmak için çeşitli yöntem uygulanmaktadır:

Öncelikle kişi beğendiği şeyi nazarından korumak için “maşallah” der. Eğer “maşallah” demeyi unutursa hemen etraftaki insanlar “maşallah” demesi konusunda kişiyi uyarır.

Bir şeyi nazardan korumak için o şeye nazar boncuğu takılır. Örneğin bebeklere, hayvanlara, evlerin kapılarına nazar boncukları takıldığı görülür. Bazen nazar boncuğu yerine sarımsak, yumurta kabuğu, hurma çekirdeği, renkli püskül vb. takılır.

Kırk bir tane pirinç tanesine tek tek Ayet-el Kürsi okunur ve sonra pirinç taneleri bir bezin içine koyulur ve bez bağlanıp hayvanların boynuzuna takılır. Böylece hayvanların nazardan korunacağına inanılır (KK: 84).

Hayvanları nazardan korumanın bir başka yolu da ham elmanın dalının halka şekline getirilip hayvanın boynuna takılmasıdır. Ham elma dalının hayvanları nazardan koruyacağına inanılır (KK: 122).

Salyangozun kabukları da delinerek bir ipe geçirilir ve hayvanın boynuzuna nazarı hatırlatıcı bir unsur olarak takılır (KK: 121).

Tavuk dışkısı da bir küçük bir beze ya da poşete koyulur ve hayvanın boynuzuna bağlanır (Doğan, 2015: 35).

Nazar değmesinden korunmak için yapılan uygulamaların başında insanlar ve hayvanlar için muska yazdırması gelmektedir. Nazarla ilgili dualar bir kâğıda yazılır ve o kâğıt katlanıp muska şekline getirilir. Eğer muska hayvan içinse hayvanın boynuzuna bağlanır, eğer insan içinse boyunda, omuzda ve kolda taşınır.

Nazar değen iyileştirmek için tütüleme yöntemi uygulanır. Tütüleme için şeker, zeytinyağı, örümcek ağı, pirinç, köz ve ayran kullanılır. Öncelikle yedi çift bir tek pirinç tanesi bir kaba konularak üzerine bir miktar şeker, zeytinyağı ve örümcek ağı ilave edilir. Daha sonra bu karışıma köz eklenir ve kavurmaya devam edilir. Kavrulan bu malzemelerin üzerine ayran ilave edilir. Ayranın dökülmesiyle birlikte çıkan duman hayvanın karnından başlayarak ağız ve burnuna doğru verilir. Böylece hayvanın nazarın etkisinden kurtulacağına inanılır (Doğan, 2015: 36).

Nazardan korunmak için uygulanan büyüklük uygulamalarının biri de şudur: Tarlalarda çift süren öküzlerin sapanlarının ucundaki demir ile bir köpeğin zinciri kızdırılır ve üzerine su dökülerek buharı nazardan dolayı hastalanan hayvana verilir (Doğan, 2015: 36).

Köz söndürme de nazara karşı uygulanan bir başka yöntemdir. Köz söndürme herhangi bir hayvana nazar değdirdiği düşünülen kimsenin, kem gözlerinden korunmak amacıyla sembolik olarak o kişinin gözünün yakılması ile yapılır. Bu işlem geniş bir kaba doldurulan su ve suyun üstüne göz büyüklüğünde közlerin atılıp sönmesi ile gerçekleştirilir. Yapılan bu işlem esnasında şüphe duyulan kişinin ismi söylenir. Közler tek tek suya atılırken “falan kişinin gözleri yansın.” Denilerek hedefteki kem gözlerin yakıldığına ve dolayısıyla nazarın geçeceğine inanılır (Doğan, 2015: 36).

Nazar değen kişi ve hayvana “Yasin tuzu” yalattılır. Ayrıca çeşitli sureler okunup nazar aldığı düşünülen kişiye üflenir. Nazar duasını okuyan kişi okuma esnasında çok esnerse okuduğu kişide çok nazar olduğu anlamına gelmektedir. Nazar okunan kişi okuma işlemi bittikten sonra nazarın dökülmesi için ayağa kalkar ve üzerini silkeler. Nazar alan hayvanın kanı akıtılır (KK: 84).

Hayvana nazar deędirdięi dūřınūlen kiřinin herhangi bir eřyasından bir paręa alınarak yakılır. Kimi zaman yakılan bu eřya nazara gelen hayvana koklatılır. Yine řūphe duyulan kiřinin bastıęı yerden toprak alınarak nazar alan hayvanın yiyeceęi yeme katılır. Bazen de bu topraęın hayvanın űzerine atıldıęı da gōrűlűr (KK: 84).

Kimi zaman nazar alan hayvanın ayaęına kűçük bir ęocuęun iředięi de gōrűlűr (KK: 84).

3.6.3.4. İlaçlar

Halk hekimliğinde kullanılan ilağlar genellikle kolay elde edilebilen malzemelerden yapılmaktadır. Malzemelerin ęoęunluęunu her mutfakta bulunabilecek yiyecekler ve yōrede yetişen bitkiler oluşturmaktadır. Yōrede ilaę olarak kullanılan malzemelerin başında ısırgan otu, bal, reğine, ęam sakızı, sirke, limon, sarımsak, soğan, yoğurt, peynir suyu, kűl, yumurta, zeytin, zeytinyağı, pırasa, altın ęięeęi ve farklı ęięekler gelmektedir. Bunlar dışında solucan suyu, dışkı, alabalık gibi sıradışı ilağların yapıldığı da gōrűlmektedir.

3.6.3.4.1. İsirgan Otu

Giresun yōresinde ısırgan otu hem yemek olarak hem de ilaę olarak kullanılmaktadır. Yōrenin bazı kesimlerinde ısırgan otuna “sırgan” denilmektedir. Yōrede ısırgan otunun ęok faydalı bir bitki olduğuna inanılmakta ve biręok hastalığı tedavi etmede ısırgan otundan faydalanılmaktadır: ıbanı geğirmede ısırgan otu ebe gűmeciyle beraber kaynatılır ve çıban olan bōlgeye sűrűlűr, kısırlığı geğirmek için kaynatılmış ısırganın buharına kadın oturtulur, idrar yolları sorunlarını ōzme için ısırgan otu kaynatılıp içilir, kelliği tedavi etmek için ısırgan otunun kōkű kaynatılır ve bařa sűrűlűr, kulağına delik açılacak kişinin kulağını delmeden űnce ısırgan otuyla kulak uyuşturulur, ısırgan otunun çorbasını yiyen kişinin kabızlığı geçer vb.

3.6.3.4.2. Peynir Suyu ve Yoğurt

Sűte peynir mayası atıldıktan sonra bu peynirin sudan arınması için peynir bir torbada sűzűlűr. Torbadan geçen su yōrede bazı hastalıkların tedavisinde kullanılır. Őrneęin karnı řiř olup iřtatsız olan çocuklarda baęırsak kurtları olduęu dűřűnűlűr. Bu ocukların karnından baęırsak kurtlarını dōkme için peynir çocuklara peynir suyu iirtilir. Egzama ve sedef hastalıęını tedavi etmek için de lor suyundan yararlanılır. Her gűn içilen lor suyu vűcuttaki egzamayı ve sedefi geçirir. Yoęurt daha çok yanıklarda kullanılır. Yanmıř bōlgeye yoęurt sűrűlűr. Gűneř yanıklarında da bu tedavi uygulanır. Yılanın soktuęu yere yoęurt sarılır. İřhal olan kiřiye kuru çayla yoęurt karıřtırılıp yedirilir, mide bulantısında yoęurt yenir, bařına gűneř geçen kiřiye de yoęurt yedirilir.

3.6.3.4.3. Kül

Giresun yöresinde temizlik ürünlerinin bu kadar yaygın olmadığı dönemlerde temizleyici olarak kül kullanılırdı. Bu temizleyici özelliğinden dolayı kül bazı hastalıkların da tedavisinde kullanılmıştır: Kepek sorunu yaşayanlar kepekten kurtulmak için saçını kül suyuyla yıkar. Böylece saç kepeklerden arındırılır Çamaşırlardaki bitleri yok etmek için de çamaşırlar kaynatılır ya da küllü suda yıkanır. Vücuttaki açık yaraları tedavi etmek için de kül kullanılmaktadır. Önce bir bez yakılır ve onun külü yaraya sürülür. Yeni doğmuş bebeklerin göbeklerine de yakılmış bezin külü sarılır. Romatizma ağrılarının geçmesi için kül kaynatılır ve romatizmalı bölge bu kaynatılmış külle ovulur. Külün önemi sadece temizleyici ve hastalıkları tedavi edici özelliğinden değildir, kül aynı zamanda gübre yerine de kullanılır. Yörede küller gelişigüzel dökülmez, bitkilerin dibine dökülür. Aynı zamanda kurtlardan ve zararlı böceklerden bitkileri arındırmak için bu bitkilere kül dökülür.

3.6.3.4.4. Bal

Giresun yöresinde bal hem yiyecek olarak hem de ilaç olarak kullanılan yiyeceklerin başındadır. Yörede her evde bal bulundurulmasına özen gösterilir. Çünkü bal hem insan hem de hayvan hastalıklarının birçok çeşidinde tedavi edici bir ilaç olarak kullanılır: Romatizma ağrılarında bal limon ve dut sirkesiyle karıştırılıp içilir, kesik ve yaralara bal sürülür, bal sıcak suyla karıştırılıp içilirse kabızlığı geçirir, çıban olan bölgeye bal sürülürse çıban çabuk olgunlaşır, bal ve limon karıştırılıp damla halinde kulağa dökülürse kulak ağrısı geçer, yumurta, tereyağı ve bal karıştırılıp yenirse mide ağrısı geçer, Köknar ağacının sakızı bal ile karıştırılıp hap yapılarak yutulursa mide ağrısı geçer, egzaman hastalığını tedavi etmek için kurutulmuş incir yaprağıyla bal yoğrulur ve tedavi süresince yenir, damar tıkanıklığını gidermek için yumurta sarısı, köknar reçinesi, bal ve çiçek tozu karıştırılarak gerekli görülen yerlere uygulanır.

3.6.3.4.5. Reçine ve Çam Sakızı

Giresun yöresi ağaçlıklı bir bölgedir. Ağaçların bol olduğu yerlerde elbette ağaçlardan elde edilen maddeler hastalıkları tedavi etmede kullanılmıştır. Bu maddelerin başını da reçine ve çam sakızı çekmiştir. Giresun yöresinde reçine yerine “akanduruk”, ahanduruk”, akandoruk”, “akandırık”, “güngörmez” gibi kelimeler kullanılmaktadır. Reçine birçok hastalığı tedavi etmek için kullanılmaktadır. Bunların başını da mide rahatsızlıkları çekmektedir. Her gün aç karınla reçine yiyen kişinin mide ağrısının geçtiği söylenir. Soğuk havalarda deride, özellikle ellerde oluşan çatlakları geçirmek için reçine ısıtılır ve çatlamış bölgeye sürülür. Öksürüğü kesmek için reçine yenilir. Damar tıkanıklığını tedavi etmek için yumurta sarısı, köknar reçinesi, bal ve çiçek tozu karıştırılır gerekli görülen yerlere uygulanır.

Çam sakızının tedavi edici özelliği de reçineyle benzerdir. İltihaplı yaraya mum tereyağı, çam sakızı eritilip bir karışım hazırlanır. Bu karışım yaraya sarılır. Çıbana çam sakızı yapıştırılır. Sakız yarayı bir araya toplayıp çıbanın olgunlaşip patlamasına yardımcı olduğu söylenir. Ezilmiş ve morarmış bölgeye de çam sakızı kirli yünle beraber karıştırılıp sarılır.

3.6.3.4.6. Yumurta

Giresun yöresinde yumurta hastalıkları tedavi etmede kullanılan başlıca ürünlerden biridir. Bazen çiğ olarak bazen yağda pişirilerek bazen de haşlanarak tedavilerde kullanılmaktadır. Yumurta özellikle kırık ve çıkık tedavilerinde çok yaygın kullanılan bir üründür. Ya yağda pişirilip kırık ya da çıkık olan bölgeye sarılır ya da çiğ olarak alçı olarak hartamayla beraber kırık ya da çıkık olan bölgeye sarılır. Bazı kırık çıkık tedavilerinde yumurtanın yanında doğranmış soğan da o bölgeye sarılır. Yumurta mide ağrısını geçirmek için tereyağı ve balla karıştırılıp yenir. Yanık tedavilerinde yumurta haşlanmış yumurta ve zeytinyağı karıştırılır yaranın üzerine sürülür. Damar tıkanıklığını geçirmek için de yumurtaya başvurulur: Yumurta sarısı, köknar, bal ve çiçek tozu karıştırılıp uygun görülen bölgeye sürülür. Yumurtanın kabuğu da nazardan korunmak için kullanılmaktadır. Yörede nazar değmesinden korkulan şeylere yumurta kabuğu asılır.

3.6.3.4.7. Sarımsak ve Soğan

Her evde bulunan sarımsak ve soğan hastalıkların tedavisinde de ilk akla gelen ürünlerden olmuştur. Sarımsağın tedavi edici özelliğinden en çok grip, soğuk algınlığı gibi hastalıklarda faydalanılmıştır: Grip tedavisinde bol sarımsak tüketilir, Boğaz ağrısını tedavi etmek için sarımsak ezilir ve sütle karıştırılıp içilir. Ezik ve morarmalarda sarımsak ve zeytin karıştırılıp yaraya sürülür. Ezilmiş sarımsak ve kavrulmuş mısır unu bir tavada ısıtılır ve açık yaraya sarılır. Büyü ve nazardan korunmak için de sarımsaktan faydalanılmıştır. Bu amaçla evlere, arabalara, hayvanlara sarımsak takıldığı görülmektedir.

Soğan genellikle kırık çıkık tedavilerinde kullanılmıştır. Kırık ya da çıkık olan bölgeye doğranmış soğan yumurtayla karıştırılıp sarılmaktadır, ezik ve morarmalarda doğranmış soğan yaraya sarılmaktadır, grip tedavisinde soğan yenilmektedir.

3.6.3.4.8. Zeytin ve Zeytin Yağı

Zeytin ve zeytinyağı genellikle yaralarda, morarmalarda, eziklerde, kellikte kullanılmaktadır. Eziklerde sarımsak ya da soğanla zeytin karıştırılıp yaraya sürülür, şişmiş bölgeye zeytin sarılır, fazla yem yiyip zehirlenen hayvanlara zeytinyağı içirilir, açık yaralarda yaranın yumuşaması için yaraya zeytinyağı sürülür, haşlanmış yumurtanın sarısı zeytinyağıyla karıştırılıp yanık tedavisinde kullanılır, kelik görülen hayvanların kel olan bölgesine zeytinyağı sürülür, nazar değen hayvanı

iyileştirmek için yapılan tütsüleme yönteminde şeker, zeytinyağı, örümcek ağı, pirinç, köz ve ayran karıştırılır.

3.6.3.4.9. Sirke ve Limon

Sirke ve limon halk hekimliğinde en çok kullanılan ürünlerden biridir. Sirke bakterilerle savaşılan maddeler içermesinden dolayı halk ilaçlarının vazgeçilmezlerinden olmuştur. Yaraların mikroplarının ölmesi için yara sirkeli suyla yıkanır. Romatizma ağrılarında sirke ve bal bir suyla karıştırılıp içilir. Limon da benzer özelliklerinden dolayı halk ilaçlarının vazgeçilmez bir ögesi durumundadır. Genellikle sirkeye alternatif olarak kullanılır. Limon balla karıştırılığında kulak arısına iyi gelir, yaralar limonlu suyla yıkanır, yüksek tansiyonda tansiyonu düşürmek için içilir, soğuk algınlığı ve grip tedavisinde balla karıştırılıp içilir.

3.6.3.4.10. Altın Çiçek

Altın çiçek birçok hastalıkta şifa kaynağı olarak kullanılmaktadır: *“Bazı hanımlar evlendiklerinde uzun müddet çocukları olmayınca bu çiçeği sapıyla çöpüyle beraber kaynatıp, iki buçuk litrelik kola şişesine koyup, sabahları bir çay bardağı kadar içtiğinde, buna 30-40 gün devam ettiğinde çocuklarının olduğu ispatlanmış. Bazıları dünyaya gelen yeni çocukları doğum anından itibaren bunun suyuyla beraber yıkayıp o çocukların hiçbir zaman sarılık hastalığına yakalanmadığı söylenir. Yani söylenen sözlere göre, hurafe falan değil çoğu gerçek de, ne şekilde kullanılabilecek olduğunu, hangi şartlar altında kullanılması, hangi ölçüde kullanılması, tabii çok fazla içildiğinde tansiyonu düşürür, belirli ölçülerde içirildiğinde tansiyon hastalarına iyi geldiği söylenir. Yani onun için yaylıdan kişiler talep ettiğinde işte burada ihtiyacını karşılamak için, mesela çok güneş vurmada olan, rutubet olmayan bir ortama koyduğunda, bir odada devamlı 10 sene 15-20 sene hiç dökülmeden o odanın kokusunu tedarik edebiliyor. Güzel bir çiçek, zaman zaman çok fazla koktuğu, zaman zaman kokmadığı aşikâr, ortada yani.. Öyle bir özelliği var ve sağlık yönünden de çok iyi geldiğini söylüyorlar.”* (KK: 35).

3.6.4. Değerlendirme

Giresun yöresinde halk hekimliği iki şekilde varlığını devam ettirmektedir. Bunlardan ilki dinsel-büyüsel içerikli olanlardır. Dinsel-büyüsel içerikli tedavi yöntemlerinin büyüsel kısmı şamanlık kültürünün ve dini kısmı da İslam dininin etkisi altında gelişmiş ve günümüze kadar da varlığını korumuştur: Al basmasını büyüsel yöntemlerle tedavi eden alçıların birinden el alarak bu büyüsel işi yapmaları, nazarın etkisinden kurtulmak için yapılan tütsüler şamanlık kültürünün günümüze ulaşmış izlerindedir. Yine nazarı ve cin çarpmasını tedavi etmek için dualar okunması, İslam dininin etkisindeki dinsel tedavi yöntemlerindedir. Yörede özellikle ulaşımın yaygın olmadığı dönemlerde nazar ya da cin çarpması kaynaklı olduğu düşünülen hastalıklarda ilk

başvurulan kişiler “hoca”lardır. Eğer hoca hastalığın cin çarpması kaynaklı olduğunu düşünüyorsa “çalık suyu” okur. Eğer nazar kaynaklı olduğunu düşünüyorsa “nazar duası” okur. Hastalığın tedavisinde bazen bir kez okumak yeterli görülürken bazen de tedavi süreci uzun olur ve hastanın birkaç kez okunması gerekir. Ayrıca kimi zaman hoca hastaya “muska” takılmasını gerekli görür. Bazı durumlarda hem büyüsel hem de dinsel tedavilerin bir arada yapıldığı görülür.

Yörede dinsel-büyüsel içerikli tedavilerin yanında ilaçlarla tedavi de oldukça yaygındır. İlaç yapımında kullanılan malzemelerin çoğunluğunu yörede yetişen bitkiler ve her evde kolaylıkla bulunabilecek şeyler oluşturur. İlaç yapımında kullanılan malzemelerin başlıcalarını sirke, limon, ısırgan otu, peynir suyu, kül, bal, reçine, yün, yoğurt, çam sakızı, yumurta, sarımsak, soğan, tereyağı, zeytin ve zeytinyağı oluşturur. Bu malzemeler bazen tek başına, çoğu zaman da başka bir şeyle karıştırılarak ilaç olarak kullanılır.

Günümüzde ulaşım imkânlarının artmasıyla köylerde yaşayanların şehre gelip hastanelerde doktorlara tedavi olma imkânları çoğalmıştır ve bu da yöredeki halk hekimliğinin önemini kaybetmesine yol açmıştır. Ancak bazı durumlarda yöre insanı için halk hekimlerinin yeri büyüktür. Çünkü yörede doktorların tedavi edemediği hastalıklar vardır ve bunları sadece bilen halk hekimleri tedavi edebilmektedir. Örneğin yörede “göbek düşmesi” denilen, karın ağrısıyla belirtisini gösteren hastalığı doktorların anlayamadığı ve bu yüzden de tedavi edemediği, bunu sadece bu işi bilen kişilerin tedavi edebildiği söylenmektedir. Aynı zamanda günümüzde halk ilaçlarıyla tedavi oldukça azalırken dini-büyüsel nitelikli tedavilere halen sıkça başvurulduğu gözlenmektedir. Çünkü halk nazar, büyü ve cin çarpması sonucu oluştuğunu düşündükleri hastalıkları sadece hocaların tedavi edebileceğine inanmaktadır.

3.7. Geleneksel Mutfak ve Beslenme Kültürü

Kültürel ve yerel kimliğin aktarılması, öğretilmesi, kabul edilmesi, açıklanması, pekiştirilmesi, sürdürülmesi ve tanıtılması, yemek sisteminin iletişimsel sistemiyle (kodlamalar, mesajlar, anlamlandırmalar/çözümlemeler) sağlanmaktadır. Basit anlamda yaşamın sürdürülmesi için gerekli olan temel ihtiyaçlardan ilki olarak algılanan beslenme, gerçekte kültürel ve bireysel farklılığın ortaya konulduğu bir alan durumundadır. Farklılıkların ifadesinde kullanılan ve bir gösterim sistemi olarak tanımlanan bu kültürel alan, aynı zamanda “birleştirici, dayanışmayı sağlayıcı ve pekiştirici, sorunları çözümleyici” faaliyetlerin de yer aldığı sosyal bir alandır (Özdemir, 2005: 177).

İnsanın beslenme modeli, doğal ritmi ve yemesi gerekenlere göre yeme isteğinden çok yaşadığı toplumun kültürüyle şekillenmektedir. İlkel topluluklarda insanlar, yaşamlarını sürdürmek için çevrelerinde uygun ya da uygunsuz ne buldularsa onunla beslenmek zorundaydılar. Zamanla

dini inançlar ve gözlemlere dayalı öğretilerle, yenen yiyecekler içinde sağlığı olumsuz etkileyenlerin yasaklanması; besin üretiminin çeşitlendirilmesi ve işleme teknolojisinin geliştirilmesiyle toplumlara özgü beslenme modellerinde de değişimler olmuştur (Baysal, 1987: 89).

Gelişmiş toplumlarda olduğu gibi ilkel topluluklar arasında da nelerin yenilip nelerin yenilmeyeceğini değişik ölçülerde dinler belirlemiştir. Ayrıca, ilkel din mensuplarına göre, tabiattaki her şey bilinçli ve ruhludur. İnsan da totem ve tabu kapsamında olmayan yiyeceklerle beslenirken bu ruhlara sahip olmaktadır (Günbulut, 1996: 36).

Tarih öncesi devirlerde çiğ ya da ateşte kızartılarak tüketilen yiyecekler, kadınlar tarafından çanak-çömlek yapılmaya başlandıktan sonra kap içinde pişirilmiş ve böylece yemek yapma sanatı doğmuştur (Sürücüoğlu ve Özçelik, 2005: 8). Yapılan arkeolojik kazılardan insanoğlunun yemek pişirme yöntemlerinde de bir evrenselliğin olduğu anlaşılmaktadır. Önceleri fırınlarda yapılan pişirme işlemi, M. Ö. 6000- 5000 yıllarında kap içerisinde yapılmaya başlanmıştır. Geleneksel pişirme yöntemleri gerçekte dört temel teknikten oluşmaktadır. Bunlar ızgara veya şiş, kaynatma, fırınlama ve kızartmadan ibarettir. Modern teknoloji bunlara 100°C'nin altında ya da vakum altında pişirmeyi ve mikrodalga fırınların kullanımını eklemiştir (Boudan, 2006: 60).

Mutfakta büyük sıçrama insanoğlunun tarıma geçmesiyle başlamıştır. İlahi dinlere göre, insanın yeryüzünde görülmesiyle tarıma başlaması aynı anda olmuştur. Bugünkü bilim anlayışına göre ise, insanın tarımla tanışması daha sonra olmuştur ve M. Ö. 10.000 yılına kadar ancak gitmektedir. Yine bilimsel yaklaşıma göre, bütün toplumlar aynı anda olmamakla birlikte, bu tarihe kadar avcı ve toplayıcı olarak besin kaynaklarını elde etmekteydiler. Ekip dikmeye başlanmasıyla birlikte insanların et ağırlıklı olan beslenmeleri ot ağırlıklı olarak değişmeye başlamıştır (Merdol, 1998: 136).

Yaşadıkları bölgenin şartları gereği beslenmelerini ağırlıklı olarak hayvani ürünlerden sağlayan eski Türkler, önem sırasına göre at, koyun, keçi ve diğer büyükbaş hayvan etlerini mutfaklarında kullanmaktaydılar. Bunlarla birlikte av hayvanlarının etlerinden oluşan bir çeşitliliğin de söz konusu olduğu bir mutfaktı. Bu mutfağın içerisinde önemli bir besin kaynağı olarak isimleri yukarıda sayılan, etleri yenilen evcil hayvanların sütü ve sakatları da önemli bir yer tutmaktaydı (Alpargu, 2008: 24). Türkler arasında süt ve süt ürünlerinin önemli bir yeri bulunmaktaydı. Özellikle hayvancılıkla uğraşan Türkler için yağ temel besin maddesi olarak görülmekteydi. Tereyağı süttan ziyade yoğurttan elde edilirdi. Tereyağından başka iç ve don yağı da kullanılmaktaydı. Don yağı için Türkler arasında en eski terim Uygur Türkçesindeki yağrı sözü olduğu sanılmaktadır (Ögel, 2000: 14).

Bütün dünya mutfaklarında olduğu gibi, Türk mutfağının şekillenmesinde de çevre ve iklim şartları ile birlikte dini inançların da önemli bir rol oynadığının dikkat çekici örneğini, Uygurların Mani dinine girdikten sonra beslenme anlayışlarında ortaya çıkan değişim oluşturmaktadır. Yerleşik hayata geçen Uygurların tarımla daha çok ilgilendikleri ve tarım ürünlerine beslenmelerinde daha çok yer vermeye başladıkları bir gerçektir. Ancak Uygur mutfağındaki asıl değişimin 763'te Böğü Kağan'ın et yerine bitki ve sebzelerin yenilmesi ile ilgili emirnamesinden sonra başladığı görülmektedir. Mani dininin beslenme anlayışından kaynaklanan bu gelişmeden sonra tarım faaliyetlerinin arttığı ve bu ürünlerin yeni Uygur inancının gereği olarak mutfaklarında daha çok kullanıldığı anlaşılmaktadır (Sinor, 2002: 449-450).

Eski Türkler, Çin'de son derece önemli bir besin kaynağı olarak görülen pirincin ekimine onların tesiriyle erken çağlardan itibaren başlamışlardır. Özellikle Uygurlar ve Göktürkler mutfaklarında pirinci kullanıyorlardı. Uygur kaynaklarında pirinçten yapılan tuturkan aşısı isimli bir yemekten söz edilmektedir (Gürsoy, 2004: 77).

İçecek türü olarak kımızın önemi belirgin bir şekilde kaynaklarda görülmektedir. Çin kaynaklarından hareketle eski Türk kabilelerinden söz eden Eberhard, onların et yiyip kımız içtiklerini ifade etmektedir (Eberhard, 1986: 94).

İpek ve Baharat Yolları gibi milletlerarası ticaret ağları münasebetiyle ulaşma imkânının kolay olduğu bölgeye gelen tacirler vasıtasıyla Türkler, çeşitli bölgelerden gelen ürünleri tanıma ve kendi ürünlerini de tanıtmaya imkânına ulaşmışlardır. Türklerin Orta Asya'da oluşturup, daha sonraki nesillere intikal ettirdikleri yemek kültüründen mantı, yoğurt, ayran, kımız gibi birçok unsuru günümüze miras bıraktıkları ve dünya yemek kültürüne de bu çerçevede önemli katkılarda bulduklarını da belirtmek gerekmektedir (Mark, Surina, 2005: 97).

Türk Mutfak kültürü içinde Selçuklular yemek çeşitleri, yemek pişirme ve muhafaza teknikleri ile kendilerine has bir mutfak kültürü oluşturmuşlardır. Selçuklularda kuşluk ve akşam (zevale). yemeği adı verilen iki öğün bulunmaktadır. Kuşluk, sabahla öğlen arasında yapılmaktadır. Tok tutan yemekler tercih edilmektedir. Akşam yemeğinde ise çeşit boldur ve hava kararmadan yenmektedir. Selçuklular döneminde et, un ve yağ yemek alışkanlığının simgesi olarak görülmektedir. Kuzu, erkeç, keçi, at ve tavuk en çok eti yenen hayvandır. Bunlara kuşlar ve balıklar ilave edilebilir (Güler, 2010: 24). Selçuklular devri, bitkilerin Türk mutfağında kısmen daha çok görülmeye başlandığı bir dönemdir. Kökleriyle birlikte geniş yaprakları taze olarak tüketilen ıspanak, hindiba, marul ve pazı gibi sebzeler Selçuklular devrinde Türk mutfağında hatırı sayılır biçimde yerlerini almışlardır. Kökenleri ve yayılış yönleri tartışmalı olan bu bitkilere 10. yüzyılda Orta Asya'nın birçok yöresinde rastlanmakla birlikte, Selçuklular döneminde (11-13. yüzyıllar) başlayan İran coğrafyasındaki egemenlik sırasında Türkler arasında yaygınlaşmıştır (Gürsoy, 2004: 79).

Selçuklular devrinde Türk mutfağı daha da önem kazanmış ve kendilerine has bir mutfak kültürü ortaya çıkmıştır. Selçuklular döneminde pişirilen birçok yemeğin isimleri değişmeden günümüze kadar gelmiştir. Paça yemeği, etli pide, yufka yemeği, tutmaç, hoşmerim, boza, pekmez, sucuk, pastırma bunlara örnek verilebilir. Selçuklulardan bu yana saray mutfağının yanı sıra bir de halk mutfağı gelişmiştir (Sürücüoğlu, Özçelik, 2005: 12).

Türk mutfak kültürünün oluşumunda altı asır boyunca hüküm süren Osmanlı önemli bir yere sahiptir. Çok ulusluluk, çok dinli anlayış ve üç kıtaya yayılan toprak hâkimiyetiyle Osmanlı İmparatorluğu, zenginliğini mutfak kültüründe de göstermiş ve mutfakta da kendine özgü bir imparatorluk oluşturmuştur. Türklerin et ve et ürünlerinin ağırlık kazandığı mutfağı ile yöresel Anadolu mutfakları süreç içerisinde birbiriyle kaynaşmış ve yeni bir sentez oluşturmuştur. Ege adaları ve kıyılarındaki zeytinyağı ve balık, güneyden gelen et yemekleri mezeler ve şerbetli tatlılar, Bizans ve Roma mutfak kültürünün de etkisiyle adeta bir potada erimiştir. İmparatorluğun geniş alanlara yayılmasıyla birlikte Ortadoğu, Güney Akdeniz ve Avrupa yemekleri de bu potaya dâhil olarak Anadolu mutfak kültürünü daha da zenginleştirmiştir (Gürsoy, 1995: 43).

Osmanlılar zamanında daha da gelişen Türk mutfağı, zengin çeşitleri ile ülkede aç insan kalmayacak şekilde planlanmıştır. Vakıf imaretlerinde öncelikle fakir, yoksul ve yolcular olmak üzere herkes ücretsiz olarak yemek yiyebilirdi (Sürücüoğlu, 1986: 117). Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişmesi, Türk Mutfak kültürüne de yansımıştır. 15. yy. da yemekler çeşit olarak az ve sade; 16. yy' da ise en görkemli yıllarını yaşamıştır. 17. ve 18. Yy da da bu görkemli dönem devam etmiş ancak 19. yy' da Osmanlı İmparatorluğu'nun fakirleşme sürecine girmesi Türk Mutfak kültürünü de etkilemiştir. Türk Mutfak kültürünün Osmanlı İmparatorluğu döneminde gelişmesinin diğer bir nedeni de, Osmanlı İmparatorluğu'nun çok geniş coğrafi alana hâkim olması ve bunun sonucunda çok farklı kültürlerle tanışması ve etkilenmesidir (Tuncel, 2000: 50).

Günümüzde Türk mutfağı hem eski Türk mutfağının hem de İslamiyet'in etkisinde gelişme göstermiştir. “Üç öğün olarak yenilen yemeklerden sonra, özellikle öğle ve akşam yemeklerinden sonra çay içilmektedir. Düğün ve benzeri tören yemekleri dışındaki toplu yemek davetleri genellikle Ramazan aylarında verilmektedir. Gayet zengin olan bu sofralarda, alışılmışın dışında, şakaya ve zarif fıkralara hoş bakılmaktadır. Aile veya toplu yemek davetlerindeki sofralarda, bir Allah nimeti olarak görülen ekmeğin israf edilmesi veya çöpe atılması günah sayılmaktadır. Ekmek ile birlikte Türk sofrası alışkanlığının bir diğer vazgeçilmez çorbadır. O kadar ki, Türk kültüründe mutluluğun tanımı, “sıcak çorba, sıcak ev ve ağrısız vücut” şeklinde yapılmaktadır” (Araz,1986: 33).

Türklerin Orta Asya'dan büyük göç öncesinden günümüze yeme içme alışkanlıklarında göçebe kültürünün etkisinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Orta Asya'dan bu yana, Türk

Mutfağında besinlerin uzun süre saklanabilmesi ve dayanıklılığını koruyabilmesi için bazı muhafaza yöntemleri kullanılmaktadır. Göçebe bir yaşam tarzı benimseyen Türkler gerek taşıma kolaylığı gerekse bozulmadan uzun süre saklanabilmesi açısından kurutma tekniğini yaygın olarak kullanmışlardır. Sebze ve meyvelerin, yoğurdun ve etin kurutulması, çorba için yapılan tarhana ve bazı deniz ürünlerinin kurutulması bu örneklerden bazılarıdır (Alçay, Yalçın, Bostan, Dinçel, 2015: 85).

Türklerin geleneksel yemek davranışların en belirgin olanı yemeğin hızlıca yenmesidir. Yemek bir an önce yenilip sofradan kalkılmalıdır. Bu davranış kalıbının oluşmasında göçebe hayat şartlarının çabuk yemeye zorlaması, bir an önce işe yetişme isteği, tek kaptan yenilmesinden dolayı aç kalma endişesi ve İslam ile birlikte yemek sırasında konuşulmaması gibi durumlar rol oynamış olmalıdır. Yemeğin bir zevkten öte bir ihtiyaç olarak görüldüğü bu anlayış kırsal kesimde hala devam etmektedir. Oysa şehirlerde yemek karın doyurma dışında bir zevk olarak estetik öğeler de dikkate alınarak yavaş yavaş yenilmektedir (Tezcan, 1982: 123).

3.7.3.Giresun Yöresi Mutfak ve Beslenme Kültürü

3.7.3.1.Çorbalar

3.7.3.1.1. Karalahana (Pancar). Çorbası

Malzemeler:

Bir bağ kadar pancar

Bir kaşık tereyağı

Bir avuç mısır unu

Bir avuç mısır yarması

Bir avuç bulgur

Biber

Soğan

İsteğe göre bir avuç kuru fasulye

İki litre Su

Tuz

Yapılışı:

Karalahanalar seçilip doğranır ve daha sonra yıkanıp kaynayan suya eklenir. Çorbanın renginin sararmaması için tencerenin ağzının açık olması gerekmektedir. Pişmekte olan karalahana çorbasına mısır unu azar azar eklenir. Mısır ununun topaklanmamasına dikkat edilir. Daha sonra yağ fasulye çorbaya eklenir. Bulgur ya da mısır yarması eklenir. Mısır yarmasının pişme süresi uzun olduğundan daha önceden haşlanmış olması gerekmektedir. Son olarak soğan, biber ve tuz eklenir (KK: 4).

3.7.3.1.2. Çalı Çiçeği (Çilek Pancarı). Çorbası

Malzemeler:

Yarım kilo kadar çalı çileği (çilek pancarı).

Su

Bir çay bardağı mısır yarması

Bir su bardağı kuru fasulye

Bir adet soğan

İki çorba kaşığı tereyağı

Tuz

Biber

Yapılışı:

Yarım kilo kadar çalı çileği temizlenir ve kaynayan suya eklenip haşlanır. Daha sonra süzülüp sıkılır ve ince ince doğranır. Daha sonra kaynamakta olan suya haşlanmış mısır yarması ve kuru fasulye eklenir. Daha sonra doğranmış çilek pancarı ilave edilir ve yaklaşık on beş yirmi dakika pişirilir, biber ve tuz ilave edilir. Diğer yandan bir tavaya tereyağı konulur ve ince ince doğranmış soğanlar pembeleşinceye kadar kavrulur. Daha sonra kavrulmuş soğanlar pişmekte olan çorbaya eklenir. On dakika kadar daha pişirilir (KK: 3).

3.7.3.1.3. Mendek Çorbası

Malzemeler

Bir bağ mendek

Su

Bir çay ardağı mısır unu

Bir çay bardağı bulgur ya da pirinç

Bir su bardağı kuru fasulye

Bir adet soğan

İki orba kaşığı tereyağı

Tuz

Acı biber

Yapılışı:

Bir tencerede su kaynatılır. Ayıklanıp, yıkanan, mendek kaynayan suyun içine ilave edilir. Daha sonra süzölüp sıkılır ve ince ince doğranır. Kaynamakta olan suyun içine haşlanmış fasulyeler ve haşlanıp doğranan mendek konur. Biraz pişince çorba karıştırılarak mısır unu elle yavaş yavaş ilave edilir (Topaklanmamasına dikkat edilir). Pirinç ya da bulgur ilave edilir. Diğer yandan yağ ile beraber soğan ve biber pembeleşinceye kadar kavrulur. Kaynayan çorbanın içine ilave edilir, tuzu eklenir. Mendekler pişince ateşten alınır (KK: 3).

3.7.3.1.4. Gücükdene orbası

Malzemeler :

Bir bağ gücükdene

Bir ay bardağı pirinç

İki baş soğan

Biber

Su

Tuz

Bir su bardağı kuru fasulye

Tereyağı

Bir ay bardağı mısır unu

Yapılışı:

Ayıklanıp yıkanan gücükdene doğranarak tencerede kaynayan suyun içerisine eklenir. Haşlanmış kuru fasulyeler ve pirinçler ilave edilir. Mısır unu, kaynayan çorbanın içerisine azar azar karıştırılarak eklenir. Ardından tuzu ilave edilir. Tereyağı bir tavada eritilip, doğranmış soğan, biber, yağ karıştırılarak pembeleşinceye kadar kavrulur ve çorbaya katılarak beş dakika daha pişirilir (KK: 3).

3.7.3.1.5. Hoşran (Hoşguran). Çorbası

Malzemeler:

Bir bağ hoşran

İki adet soğan

İki çorba kaşığı tereyağı

Bir su bardağı kuru fasulye

Su

Tuz

İki avuç mısır unu

Bir kaşık salça

Yapılışı:

Fasulye bir gün önceden ıslanır ve ertesi gün haşlanır. Hoşranlar ayıplanır, yıkanır ve doğranıp kaynayan suyun içine atılır. Kuru fasulyeler ilave edilir. Kaynayan çorbanın içine mısır unu azar azar karıştırarak ilave edilir. Tuzu koyulur. Tereyağı eritilir, salça ve biberler ile ince doğranmış soğanlar eriyen yağda kavrulur, pembeleşince çorbaya ilave edilir, 3 - 5 dakika kadar daha pişirilir. (KK: 4).

3.7.3.1.6. Isırgan Çorbası

Malzemeler:

Yarım kg ısırgan otu

Bir su bardağı mısır unu

Tereyağı

İki diş sarımsak

Tuz

Biber

Yapılışı:

Isırganlar temizlenip doğranır. Kaynayan suya konulur. Daha sonra mısır unu azar azar ilave edilir. Diğer malzemeler eklenip on beş- yirmi dakika kadar kaynatılır (KK: 88).

3.7.3.1.7. Darı (Mısır). Çorbası

Malzemeler:

Bir su bardağı mısır yarması

Bir su bardağı kuru fasulye

İki adet soğan

Tuz

Nane

Tereyağı

Kekik

Hazırlanışı:

Kuru fasulye ve mısır yarması akşamdan ayrı ayrı kaplarda ıslatılır. Ertesi gün süzülür, tencereye alınır üzerini 2-3 parmak geçecek Şekilde su eklenir. orba kıyamına gelinceye dek pişirilir, tuz ve diğer malzemeler eklenir. On dakika daha pişirmeye devam edilir (KK: 89).

3.7.3.1.8. Kabak orbası

Malzemeler:

Yarım kabak (kara kabak veya kış kabağı).

Fasulye

Bir avuç mısır unu

Tuz

Su

Tereyağı

Soğan

İki adet Domates

Maydanoz

Yapılışı:

Kabukları soyulup dilinlenen kabak ve doğranmış fasulyeler kaynayan suya eklenir. Mısır unu ve tuz eklenir. Ayrı bir kapta doğranmış soğan tereyağında pembeŐinceye kadar kavrulur ve

doğranmış domates eklenir. orba pişince hazırlanan sos ilave edilir. Bir süre daha kaynatılarak pişince, maydanoz ince ince doğranıp üzerine konularak sıcak olarak servis edilir (KK: 193).

3.7.3.1.9. Un orbasi

Malzemeler:

Bir bağ karalahana,

Bir baş kuru soğan,

Bir ay bardağı mısır unu,

 aşık sıvı yağ

Tuz

Yapılışı:

İnce ince doğranmış lahanaların içine mısır unu eklenir ve bir süre bekletirilir. Bir tencerede su kaynatılır. Kaynayan suya doğranmış lahana eklenir. Pişmesine yakın bir zamanda tuz ilave edilir. Bir tavada ince doğranmış soğanlar yağla birlikte pembeleşinceye kadar pişirilir. Pişen çorbaya biberle birlikte eklenir (KK: 193).

3.7.3.1.10. Fındık Unu orbasi

Malzemeler:

Dört orba kaşığı beyaz un

Altı orba kaşığı fındık unu

Salça

Pul biber

İki su bardağı süt

Dört su bardağı su

Tuz

Fındık yağı

Yapılışı:

Tencerede beyaz un, yağ ile kavrulur. zerine fındık unu, salça ilave edilir. Biraz daha kavrulur, baharatları ilave edilir. Su ve süt ilave edilerek 8-10 dakika daha kaynatılır (KK: 193).

3.7.3.1.11. Kesme orbası

Malzemeler:

Kesme hamur

Su

Biber

Mercimek

Nane

Yağ

Yapılışı:

Yağ bir tencerede eritilir. zerine su, mercimek ve kesme hamur eklenir. Biraz piştikten sonra nane, biber ve tuz eklenir ve biraz daha pişirilir (KK: 193).

3.7.3.1.12. Ayran orbası

Malzemeler:

Su

Yağ

Nane

Ayran

Kuru fasulye

Mısır yarması (gendürme).

Yapılışı:

İstenen miktara göre doldurulan suyun içine gendürme ve kuru fasulye eklendikten sonra ateş üzerinde kaynaması beklenir. Pişmeye yakın ayran ve nane eklenir. Hem sıcak hem de soğuk olarak tüketilebilen bir çorbadır (Kızıl, 1999: 148).

3.7.3.1.13. Ekmek Aşı

Malzemeler:

Su

Yağ

Ekmek

Soğan

Acı biber

Kavurma

Yapılışı:

Kavurma, soğan ve acı biber kızgın yağda biraz pişirildikten sonra üzerine su eklenir ve kaynatılır. Kaynayan suya parçalara ayrılmış bayat ekmek eklenir. Biraz pişirildikten sonra ocaktan alınır (Kızıl, 1999: 148).

3.7.3.1.14. Celecoş

Malzemeler:

Su

Yağ

Nane

Kavurma

Bayat ekmek

Yapılışı:

Bayat ekmekler küçük küçük kesilip yağda kızartılır. Kavurma, et yağı pişirilir ve üzerine nane eklenir. Daha sonra bu karışımın üzerine su eklenir. Su kaynadıktan sonra kaynamış olan sudan biraz alınır ve bu su süzme ile karıştırılır, süzme bu suda iyice ezilir ve çorbaya eklenir. Kızarmış ekmekler yemek tabaklarının içine konur ve hazırlanan çorba da kızarmış ekmeklerin üzerine konulur (Kızıl, 1999:149).

3.7.3.2. Yemekler

3.7.3.2.1. Fırın Kuru Fasulye

Malzemeler:

Yarım kg fırın kuru fasulye

Bir su bardağı kuru fasulye

İki kaşık pirinç ya da bulgur

Bir ay bardağı mısır yarması

Bir avuç mısır unu

İki adet soğan

Salça

Tereyağı

Sıvı yağ

Yapılışı:

Fırın kurusu fasulyeler ayıklanır, ortadan ikiye kırılır ve yıkanır. Diğer taraftan kuru fasulye ve yarma ayrı ayrı haşlanır, süzülür. Tencerede tereyağı eritilir, soğan ve salça konarak kavrulur. Kuru fasulye, yarma ve fırın kurusu fasulyeler ilave edilerek bir süre kavrulur. Üzerine sıcak su konulur. Pirinç ve tuz ilave edilir. Mısır unu da eklendikten sonra bir süre daha pişirilir (KK: 178).

3.7.3.2.2. Pancar (Karalahana). Döşemesi

Malzemeler:

Bir bağ pancar

Bir su bardağı kadar kuru fasulye

Bir ay bardağı mısır yarması

Üç-dört adet patates

Bir baş soğan

Salça

Yağ

Tuz

Yapılışı:

Bir tencerede su kaynatılır, temizlenmiş ve doğranmış lahanalar kaynayan suya atılır. Biraz haşlandıktan sonra ocaktan alınıp süzülür. Doğranmış soğanlar yağda kavrulur, üzerine salça ilave edilir ve karıştırılır. Ardından haşlanmış pancar, fasulye eklenir. Daha sonra sıcak su ve diğer malzemeler de eklenir ve piştikten sonra ocaktan alınır. (KK: 121).

3.7.3.2.3. Pancar (Karalahana). Diblesi

Malzemeler:

Bir bağ karalahana

Bir su bardağı pirinç ya da bulgur

Tereyağı

Üç adet soğan

Tuz

Biber

Yapılışı:

Ayıklanıp yıkanmış karalahanalar ince bir şekilde doğranır. Tencereye bir kat karalahana, bir kat pirinç ve doğranmış soğan konur. Üst kısmına lahana yayılarak tuzlanır ve ağzı kapatılarak ateşe oturtulur. Pişmeye yüz tutunca karıştırılır ve üzerine kızdırılmış yağda biber ilave edilir. Bir kaç dakika daha pişirilir ve sonra tencerenin ağzı kapatılarak dinlenmeye bırakılır. (KK: 119). Yörede dibleye “çiğleme” de denilmektedir.

3.7.3.2.4. Etlı Pancar (Karalahana). Sarması

Malzemeler:

Bir demet karalahana

250 gram kıyma

Bir buçuk çay bardağı pirinç

Maydanoz

İki adet soğan

Salça

Tuz

Su

Yapılışı:

Karalahanalar yıkanır, sapları koparılır, haşlanır ve soğumaya bırakılır. Yıkanmış pirinçler, ince ince doğranmış soğanlar, kıyma ve maydanoz bir tencerede biraz pişirilir. Pancarlar iki ya da dörde bölünerek hazırlanan iç sarılır. Üzerine sulandırılmış salça, tuz ve sıcak su konularak pişirilir (KK: 187).

3.7.3.2.5. Fasulye Diblesi

Malzemeler:

Yarım kg taze fasulye

Üç adet soğan

Bir su bardağı pirinç

Salça

Sıvı yağ

Tuz

Bir su bardağı su

Pul biber

Yapılışı:

Fasulyeler yıkanır, ayıklanır ve ince ince kıyılır ve tencereye koyulur. Üzerine salça, pirinç, ince doğranmış soğan, yağ, su ve biber eklenerek pişirilir (KK: 154).

3.7.3.2.6. Mantar Kavurması

Malzemeler:

Yarım kg mantar

Üç adet soğan

Üç adet sivri biber

Yarım çorba kaşığı tereyağı ve sıvıyağ

Tuz

Yapılışı:

Mantarlar güzelce yıkanır. Küçük küçük doğranır. Tencereye zeytinyağı, doğranmış soğanlar ve doğranmış biberler alınır. Soğan ve biberler biraz kavrulduktan sonra mantarlar ve tuz eklenir. Mantarlar suyunu bırakıncaya kadar har ateşte, suyunu bırakınca kısık ateşte pişmeye bırakılır (KK: 88).

3.7.3.2.7. Galdirik Kavurması

Malzemeler:

Yarım kilo galdirik

Üç soğan

İki diş sarımsak

İki yumurta

Biraz yağ

Tuz

Karabiber

Pul biber

Yapılışı:

Galdirikler temizlenip yıkanır ve bir haşlanır. Daha sonra soğanlar ve sarımsaklar doğranır ve bir tavada pembeleşinceye kadar pişirilir. Sonra soğanların içine 2 yumurta kırıp hızlıca karıştırılır ve baharatlar eklenir. Son olarak galdirikler ve tuz eklenir, karıştırılır (KK: 88).

3.7.3.2.8. Sakarca Kızartması

Malzemeler:

İki bağ sakarca

İki yumurta

Pulbiber

Karabiber

Tuz

Mısır unu

Yapılışı:

Sakarcalar ayıklanıp temizlendikten sonra yıkanır. Temizlenen sakarcalar 10-15 dakika haşlanır ve sonrasında süzülür. Üzerine soğuk su dökülerek yeşil kısımların sararmaması sağlanır. Haşlanmış sakarcaların içine yumurta, karabiber, pul biber, tuz, mısır unu ilave edilerek harmanlanır. Diğer bir yandan tavaya zeytinyağı ilave edilir, yağ biraz kızdırılır, yağın üzerine harmanlanmış olan karışımı ince bir tabaka halinde dökülerek tavaya yayılır, kızarmaya bırakılır. Alt kısmı kızardıktan sonra bir kapak yardımıyla ters çevrilerek üst kısmının da kızarması sağlanır.(KK: 122).

3.7.3.2.9. Melocan (Dikenucu). Kavurması

Malzemeler:

İki bağ melocan

İki baş orta büyüklükte soğan

Bir kaşık yağ

Tuz

Yapılışı:

Melocanlar temizlenip, yıkanır. Kaynayan suyun içine atılarak haşlanır ve süzülür. Soğuk su içinde bekletilir. Sudan çıkarılıp sıkılarak doğranır. Ayrı bir kaptaki ince doğranmış soğan yağda pembeleşinceye kadar kavrulur. Doğranmış melocan ve tuz ilave edilerek tekrar kavrulur (KK: 4).

3.7.3.2.10. Pezik - Pazı mıhlaması

Malzemeler:

Bir bağ pezik (pazı).

Üç adet soğan

Dört adet yumurta

İki çorba kaşığı Tereyağı

Bir fincan sıvı yağ

Karabiber

Tuz

Yapılışı:

Pazı yıkanıp, ayıklandıktan sonra doğranarak, haşlanır ve süzülür. İnce doğranmış soğan yağda pembeleşinceye kadar kavrulur. Buna haşlanmış pezik eklenerek karıştırılır. Tuzu ve karabiberi atılır. Üzerine yumurtalar kırılır. Pişene kadar hafif ateşte tutulur.(KK: 3).

3.7.3.2. 11. Fırın Unu Yağlaş

Malzemeler:

Bir su bardağı fırında kurutulmuş mısır unu

Dört su bardağı su

İki çorba kaşığı tereyağı

Tuz

Yapılışı:

Ben tencerede su kaynatılır. Tuz eklenir. Kaynayan suya fırın unu yavaş yavaş katılır. Bu sırada topaklanmaması için sürekli karıştırılır. Birkaç dakika pişirildikten sonra kaselere bölünür. Bu sırada ayrı bir tavada eritilmiş yağ kaselerin üzerine dökülür (KK: 8).

3.7.3.2.12. Kiraz Tuzlusu Kavurması

Malzemeler:

Kiraz tuzlusu

İki soğan

Sıvıyağ

Pirinç

Yapılışı:

Önce kiraz tuzlusu çekirdeklerinden ayklanır. Eğer çok tuzluya bir süre suda bekletilir. Bir tencereye sıvıyağ koyulur. Üzerine ince doğranmış soğanlar eklenir. Soğanlar pembeleşinceye kadar pişirilir ve kiraz tuzlusu ve pirinç eklenir. Bir süre pişirilir (KK: 8).

3.7.3.2.13. Isırgan Otu Yağlaş

Malzemeler:

Bir bağ kadar ısırgan otu

İki avuç un

Beş diş sarımsak

Bir su bardağı süt

Bir su bardağı su

Tereyağı

Yapılışı:

Isırganlar ayıklanıp yıkanır ve bir tencerede kaynamakta olan suya koyulur. Bir süre haşlanıp suyu süzülür. Soğuyan ısırgana az miktar mısır unu eklenir ve yoğrulup püre haline getirilir. Daha

sonra bir tencereye, su, püre ısırgan, nane, sarımsak, tuz ve un koyulur. Kısık ateşte muhallebi gibi karıştırarak göz göz olana dek pişirilir. Sütü ilave edilir ve ocaktan alınır (KK: 66).

3.7.3.2.14. Pekmez Yağlaş

Malzemeler:

Bir bardak pekmez

İki bardak su

Dört avuç mısır unu

Yapılışı:

Pekmez, suyla karıştırılır ve tencereye konularak kaynatılır. Kaynadıkça mısır unu azar azar ilave edilir ve bu esnada sürekli karıştırılır. Kıvamına gelince ocaktan indirilip soğutulmaya bırakılır (KK:66).

3.7.3.2.15. Töngel (Döngel- Muşmula). Yağlaş

Malzemeler:

Bir kilo töngel (Muşmula).

Bir çay bardağı şeker

Bir çay bardağı mısır unu

Su

Yapılışı:

Bir kilo töngel (muşmula). yıkanıp ayıklanır. Daha sonra haşlanır, töngeller ezilir, suyu çıkarılır ve süzülür. Süzülen su bir tencereye koyulur kaynamaya bırakılır içine önce bir çay bardağı şeker eklenir daha sonra karıştırılarak yarım çay bardağı mısır unu eklenir. Kıvamını alıncaya kadar pişirilir (KK: 70).

3.7.3.2.16. Domates Tuzlus

Malzemeler:

Bir miktar tuzlanmış domates

İki soğan

Sıvıyağ

Tereyağı

Yapılışı:

Tuzlu domates bol su içine konulur ve tuzun çıkması sağlanır. Tuzu çıkınca domatesler bütün ise istenilen büyüklükte doğranır. Tencere eritilen yağla soğanlar kavrulur ve domatesler ilave edilir. Karıştırılarak pişirilir. Altı kısılır tencerenin kapağı kapatılarak 5-10 dakika pişirilir.(KK: 70).

3.7.3. 2.17. Fasulye Kızartması

Malzemeler:

Yarım kilo fasulye

Bir su bardağı mısır unu

Tuz

Sıvıyağ

Yapılışı:

Fasulyeler haşlanır ve süzülür. Haşlanmış fasulyenin içine tuz ve mısır unu eklenip karıştırılır. Bir tavaya sıvıyağ koyulur ve ısıtılır. Mısır unuyla harmanlanmış fasulyeler eklenir. Fasulyelerin iki tarafı da kızartılır (KK: 66).

3.7.3.2.18. Keşkek

Malzemeler:

Yarım kg dövülmüş buğday

Tereyağı

Bir tavuk

Tuz

Su

Yapılışı:

Buğdayı ayıklayıp yıkanır. Daha sonra tencereye koyulur ve yeteri kadar su ilave ederek buğdaylar ezilinceye kadar haşlanır. Tavuk temizlenip yıkandıktan sonra, başka bir tencerede haşlanır ve sonrasında küçük parçalara ayrılır. Tavuk, suyu ile beraber haşlanmış buğdayın içerisine dökülür. Sürekli karıştırıp buğdayları ezerek 30 dakika kadar pişirilir (KK: 66).

3.7.3.2.19. Hamsi Pilavı

Malzemeler:

Bir kg hamsi

Yarım kg pirinç

Üç adet soğan

İki kahve fincanı kuşüzümü

Karabiber

Sıvıyağ

Tereyağı

Yeteri kadar tuz

Su

Yapılışı:

Hamsiler temizlenir, yıkanır ve kılçıkları çıkartılır. Daha sonra hamsiler derisi dışa gelecek şekilde fırın tepsisine dizilir. Pirinçler tencerede tereyağında kavrulur. Üzerine kuş üzümünü, doğranmış soğan ve karabiber serpilir, kavrulur. Üzerine 2 su bardağı su eklenir, kapağı kapatılıp 15 dakika kadar pişirilir. Daha sonra pilav fırın tepsisine dizilen hamsilerin üzerine boşaltılır. Pilavın üzerine de kalan derisi dışa bakacak şekilde hamsiler dizilir ve fırına verilir. Hamsilerin üzeri kızarıncaya fırından alınır. (KK: 63).

3.7.3.2.20. Hamsi Buğulama

Malzemeler:

Yarım kg hamsi

Bir adet domates

Taze soğan

Maydanoz

Bir adet limon

Sıvıyağ

Tuz

Karabiber

Yapılışı:

Hamsiler kafaları koparılıp kılçıkları çıkarılarak ayıklanır ve durulanır. Bir kabın içine yeterince tuz, karabiber, ince kıyılmış maydanoz ve taze soğanlar koyup karıştırılır. Küçük küçük doğranmış domatesler eklenir. Hamsiler karışımın içine eklenir ve harmanlanır. Karışım bir tepsiye boşaltılır. Limonu ince dilimler halinde kesilip üstüne dizilir. Son olarak sıvıyağ eklenir ve tepsinin kapağı kapatılır. 15- 20 dakika pişirilir (KK: 63).

3.7.3.2.21. Tavşan İçi

Malzemeler:

Sacda pişirilmiş ve eriştelik kesilmiş yufka

Bir adet haşlanmış tavuk

Beş su bardağı tavuk suyu

Sarımsak

Tereyağı

Yapılışı:

Eriştelik kesilmiş yufkalar büyükçe bir kaba alınır. Üzerine lokmalık dilimlere ayrılmış tavuk etleri dizilir daha sonra tereyağı tavada eritilerek üzerine tavuk suyu ve sarımsak da eklenip bir taşım kaynatılır bu karışım yufka ve tavukların üzerine dökülüp hemen servis yapılır. Eğer kuru yer kaldıysa tavuk suyundan ilave edilebilir.(KK: 99).

3.7.3.2.22. Fındık Köftesi

Malzemeler:

İki su bardağı ince çekilmiş fındık

Yarım bayat ekmeğin içi

Sarımsak

Fındık yağı,

250 gram beyaz peynir

Nane

Domates salçası

Pul biber

Kimyon

Tuz

Yapılışı:

Beyaz peynir ve ekmek içi (ıslatılıp). ufalanır. Sarımsakların kabukları soyulup ezilir. Çekilmiş fındık, sarımsak, ekmek içi, peynir, salça, nane, tuz, pulbiber ve kimyon karıştırılıp yoğrulur. Fındık yağı azar azar eklenir. Hazırlanan karışımdan köfte yapılır (KK: 66).

3.7.3.2.23. Pezik (Pazı). Mücveri

Malzemeler:

Yarım bağ pezik (pazı).

Bir çay bardağı pirinç

İki adet soğan

Bir yumurta

Maydanoz

Nane

Tuz

Karabiber

Sıvı yağ

Yapılışı:

Pezikler ayıklanır, yıkanır doğranır ve haşlanır. Diğer taraftan pirinçler yıkanır ve haşlanır. Daha sonra pezik, doğranmış soğan, maydanoz, yumurta, tuz, pirinç, karabiber ve nane karıştırılır. Hazırlanan karışım tavaya eşit şekilde yayılır ve kızartılır. Kapakla çevrilerek diğer tarafı da kızartılır (KK: 103).

3.7.3.2.24. Hamsi Tava

Malzemeler:

Bir kg hamsi

Tuz

Mısır unu

Sıvı yağ

Yapılışı:

Temizlenen hamsiler iyice yıkanarak süzgece koyulur. Ayrı bir yerde mısır unu ile tuz karıştırılır. Suyu süzülen hamsiler önce mısır ununa bulanır daha sonra tavaya dizilir. Her iki yüzü de kızartılır (KK: 4).

3.7.3.2.25. Kabak Kabuğu Kavurması

Malzemeler:

Bir orta boy kara kabağın kabuğu

Bir su bardağı kadar haşlanmış tane fasulye

Soğan

Salça

Tuz

Sıvıyağ

Üç su bardağı su

Yapılışı:

Kabağın kabuğu kaynar suda haşlanır. Haşlanmış kabak kabuğu ve fasulye taneleri salçalı yağlı soğanın içine eklenir ve kavrulur. (KK: 142).

3.7.3.2.26. Beyaz Lahana Sarması

Malzemeler:

Bir top beyaz lahana

Bir su bardağı pirinç

Bir çay bardağı sıvı yağ

Bir adet kuru soğan

Domates salçası

Pul biber

Tuz

Karabiber

Bir diş sarımsak

Maydanoz

Yapılışı:

Seçilip yıkanan lahanalar haşlanır. Haşlandıktan sonra soğuk suya alınarak bekletilir. İçinin hazırlanışı için ayrı bir tencereye sıvı yağ, soğan, sarımsak, salça konularak kavrulur. Kavrulan soğanın içine pirinçler ilave edilir. Bir bardak su katılarak pişirmeye devam edilir. Haşlanmış pancarın içine hazırlanan içten konularak sarılır. Bir tencereye dizilir, üzerine çıkıncaya kadar sıcak su konur. Sıvı yağ ve tuzu eklenerek 20 -25 dakika pişirilir (KK: 4).

3.7.3.2.27. Ev Makarnası (Erişte). Kızartması

Malzemeler:

İki kase erişte

Sıvı yağ

Tuz

Peynir

Yapılışı:

Erişteler kaynayan suya ilave edilir. Tuz eklenir. Erişteler piştikten sonra süzölür. Üzerine yapışmasını önlemek için soğuk su dökölür. Tavaya sıvı yağ koyulur. Yağ kızdıktan sonra eriştenin bir kısmını tavaya yayılır. Üzerine peyniri ilave edilir. Kalan erişteleri de üstüne ilave edin. Arkalı önlü kızartılır. (KK: 142).

3.7.3.2.28. Beyaz Lahana Turşusu Kavurması

Malzemeler:

Yarım kg lahana turşusu

İki adet soğan

Sıvı yağ

Tereyağı

Pul biber

ekilmiş acı biber

Yapılışı:

Lahanalar yıkanır, eğer tuzu fazla ise 3-4 saat kadar suda bekletilir ve tuzu alınır. İnce ince doğranır. Doğranan soğanlar yağda pembeleştirilir, pul biber eklenir. Lahana turşusu kavru lan soğana ilave edilip karıştırılır. Bir süre kavrulur.(KK: 8).

3.7.3.2.29. Bezelye Tava

Malzemeler:

Yarım kilo bezelye

İki yumurta

Bir çay bardağı mısır unu

Sıvıyağ

Tuz

Domates

Yapılışı:

Bezelyeler baş kısımlarından kopartılarak kenarlarındaki iplerden temizlenir. Ardından bezelyeler kaynayan suya etilir ve haşlanır. Haşlanan bezelyeler sudan alınır. 2 adet yumurta, haşlanmış bezelyelerin üzerine kırılır ve mısır unu ilave edilir. Yumurtalarla beraber haşlanmış bezelyeler harmanlanarak sıvıyağlı tavaya yerleştirilir. Doğranmış domates eklenir. Orta ocak ateşte ters düz edilerek 10 dakika pişirilir (KK: 4).

3.7.3.2.30. Yoğurtlu Mısır Yarması Yemeği

Malzemeler:

Yarım kg mısır yarması

Bir su bardağı haşlanmış kuru fasulye

İki su bardağı yoğurt

Bir adet soğan

Tereyağı

Kırmızıbiber

Nane

Tuz

Yapılışı:

Mısır yarması ve haşlanmış kuru fasulye kaynar suda pişirilir. Başka bir tarafta soğanlar tereyağı ile kavrulur. Pişen karışıma yavaş yavaş yoğurt ilave edilir. Yoğurttan sonra sürekli karıştırılır. Soğanlar kavrulduktan sonra üzerine ilave edilir. Son olarak kırmızıbiber, nane ve tuz ilave edilir (KK: 88).

3.7.3.2.31. Fırında Sirkeli Kuru Fasulye

Malzemeler:

Bir su bardağı kuru fasulye

İki adet soğan

Tereyağı

Tuz

Salça

Maydanoz

Kıyma

Bir çay bardağı sirke

Bir adet sarımsak

Yapılışı:

Önce tereyağı, soğan ve kıyma bir tencerede ateş üzerinde pembeleşene kadar kavrulur. 4 bardak su ve tuz eklenerek, dövülmüş buğday veya mısır yarması ile birlikte pişirilir. Pişirildikten sonra üzerine pul biber eklenerek servis edilir (KK: 141).

3.7.3.2.32. Hamsi Diblesi

Malzemeler:

Bir kg hamsi

Maydanoz

Altı sap pancar

İki su bardağı pirinç

İki adet soğan

Tereyağı

Sıvıyağı

Tuz

Biber

Yapılışı:

Hamsilerin kılıçığı çıkartılır. Pancar ve maydanoz ince ince doğranarak yıkanır, süzgece koyulur. Suyu geçen pancar ve maydanoz bir tencereye koyulur, ortası açılır ve içine hamsi, ince kıyılmış soğan ve pirinç ilave edilir, pişirilir ve inmesine yakın tereyağı, sıvıyağ, tuz ve biber ilave edilir (KK: 152).

3.7.3.2.33. Madımak Yemeği

Malzemeler:

Madımak otu

Dört kaşık bulgur

Salça

Bir adet soğan

Sıvıyağ

Tereyağı

Su

Yapılışı:

Madımak otu seçilip yıkanır ve ince ince doğranır. Kısık ateşte biraz pişirilir ve üzerine yıkanmış bulgur eklenir. Başka bir tencereye tereyağı, sıvıyağ, ince doğranmış soğan koyulur ve biraz kavrulur. Üzerine pastırma ya da kavrulmuş et eklenip kavurmaya devam edilir. daha sonra ise tereyağı ve sıvı yağ içerisine 1 adet soğan ince ince doğranıp kavrulur. Bu karışım diğer tarata pişmekte olan madımağa eklenir, bir iki dakika daha pişirilir (KK: 157).

3.7.3.3. Tahıl Ürünleri

3.7.3.3.1. Erişmeli Bulgur Pilavı

Malzemeler:

Bir su bardağı yeşil mercimek

Bir su bardağı bulgur

Bir soğan

Tereyağı

Salça

Bir kase erişte

Yapılışı:

Bir su bardağı yeşil mercimek haşlanır. İnce ince doğranmış soğan tereyağında kavrulur. Üzerine haşlanmış mercimek ve bulgur ve salça ilave edilir. Sıcak su eklenir. Son olarak onun üzerine de, erişte konulur. Karıştırarak altı kısık ateşte beş dakika kadar kaynatılır (KK: 98).

3.7.3.3.2. Bulgur Pilavı

Malzemeler

Bir su bardağı bulgur

Soğan

Tereyağı

Bir çay bardağı yeşil mercimek

Tuz

Su

Malzemeler:

Soğan doğranıp tereyağı ile kavrulur. Yıkanmış bulgur ve haşlanmış yeşil mercimek eklenir ve kavrulur. Sıcak su ve tuz eklenir, tencerenin ağzı kapatılıp pişirilir (KK: 4).

3.7.3.3.3. Turşulu Bulgur Pilavı

Malzemeler:

İstenilen herhangi bir turşu (iki su bardağı kadar).

İki su bardağı bulgur

Yarım soğan

Tuz

Su

Hazırlanışı:

Turşular küp küp doğranıp yıkanır. Soğan ince ince doğranıp bir kaşık tereyağında kavrulur ve sonra turşular eklenir 5 dakika daha kavrulur. Yıkanmış bulgurlar ve tuz eklenir, karıştırılıp tencerenin kapağı kapatılır. Kısık ateşte 20- 25 dakika bekletilir.(KK: 5).

3.7.3.3.4. Hacer Pilavı

Malzemeler:

Hacer (Bir tahıl türü).

Su

Yağ

Kavurma

Yapılışı:

Hacer seçildikten sonra yıkanır. Daha sonra kaynamakta olan suyun içine atılır ve sonra kavurma ilave edilir. Piştikten sonra üzerine kızgın yağ ilave edilir. Diğer pilavlara göre daha sulu bir pilavdır (Kızıllı, 1999: 151).

3.7.3.3.5. Cicil Pilavı

Malzemeler:

Kavurma

Cicil

Tereyağı

Su

Yapılışı:

Küçük bir tencerede su kaynatılır. Yıkanmış cicil suya azar azar ve karıştırılarak suya eklenir. Daha sonra kavurma eklenir. İyice karıştırılarak pişirilir. Üzerine eritilmiş tereyağı dökülür (KK: 88).

3.7.3.4. Tatlı ve Börekler

3.7.3.4.1. Dolanger Tarifi

Malzemeler:

Hamuru için;

Beş su bardağı un

Su

Tuz

İç harcı için;

İki su bardağı fındık

Üç yemek kaşığı toz şeker

Üç yemek kaşığı tereyağı

Bir çay bardağı sıvıyağ

Şerbeti İçin;

Üç su bardağı toz şeker

Üç bardak su

Hazırlanışı:

İç harcı için fındıklar ince bir şekilde çekilir, içine şeker eklenir ve karıştırılır. Şerbet soğuk olması için önceden hazırlanır. 3 bardak şekere 3 bardak sıcak su eklenir ve kaynatılmadan eritilip hazır edilir. Un yoğurma kabına alınır, tuz ve ılık su eklenip yoğurulur. Bezelere ayrılır, üstü örtülerek 5 dakika dinlendirilir. Bezeler sırayla önce merdane ile büyütülür, daha sonra oklava ile büyütülür. Fındıklı iç harç yufkanın üzerine serpilir ve yufka iki karşılıklı taraftan büzülerek toplanır ve daha sonra iki ucu farklı yönlere doğru burulur. Tepsiye ortasından başlayıp döndürerek yerleştirilir. Üzerine eritilen tereyağı dökülür ve ocak ya da küçük tüp üzerince döndürerek pişirilir. Altı kızarıncaya ters çevrilir diğer tarafı da kızarıncaya ateş üzerindeyken şerbeti dökülür ve kapatılır. Şerbeti çekince servis edilir (KK: 66).

3.7.3.4.2. Güllaç

Malzemeler:

Bir buçuk su bardağı kıyılmış fındık

Bir litre süt

Bir bardak şeker

Yarım paket güllaç

Hazırlanışı:

Süt ve şeker karıştırılarak ateşte ılıtılır. Güllaç yaprakları dörde bölünür. Bir parçası alınıp süte batırılıp, ısıtılarak içine bir miktar fındık konup, dolma gibi sarılır, tepsiye dizilir. Kalan süt üzerine gezdirilerek dökülür. Bir iki saat bekletilir (KK: 66).

3.7.3.4.3. Fındıklı (Fındıklı Badem Tatlısı).

Malzemeler:

Bir kg fındık unu

Bir kg şeker

Yirmi yumurta akı

Hazırlanışı:

Fındık unu, şeker ve yumurta akları karıştırılır. Kısık ateşte 15 dakika sürekli karıştırarak haşlanır. Soğumaya bırakılır. Bir poşet ya torba içine doldurularak bir tepsiye yuvarlak yuvarlak sıkılarak dizilir. Tepsi fırına konularak 25 dakika normal ısıda pişirilir. Soğuduktan sonra servis edilir (KK: 66).

3.7.3.4.4. Tel Kadayıf

Malzemeler:

Yarım kg kadayıf

Dört yemek kaşığı tereyağı

Çekilmiş fındık

Şurubu için:

Beş bardak şeker

Beş bardak su

Limon

Hazırlanışı:

Kadayıflar tepsiye döşenir. Üzerine tereyağı parçaları dağıtılarak fırına sürülür. Üzeri pembeleşinceye kadar pişirilir. Tam soğumadan ılık haldeyken üzerine şerbeti ilave edilerek soğumaya bırakılır. Arzu edilirse üzerine çekilmiş fındık dökülerek servis yapılır (KK: 66).

3.7.3.4.5. Mısır Unu Helvası

Malzemeler:

İki su bardağı fırınlanmış mısır unu

İki çorba kaşığı tereyağı

Bir su bardağı çekilmiş fındık

Şerbet için:

İki su bardağı tozşeker

İki su bardağı su

Hazırlanışı:

Şeker ve su kaynatılıp soğumaya bırakılır. Mısır unu tavaya alınır, orta ateşte tahta kaşıkla sürekli karıştırarak birkaç dakika kavrulur. Tereyağı eritilip mısır ununa eklenir ve sürekli karıştırarak 10 dakika kavrulur. 2 kaşık fındık üzerine kullanmak için ayrılır, kalanı helvaya eklenip karıştırılır. Soğuk şerbet una azar azar eklenip tahta kaşıkla karıştırılır. Helva düz bir tepsiye alınıp iyice ezilir. Bıçakla dilimlere ayrılır (KK: 8).

3.7.3.4.6. Samaksa

Malzemeler:

Bir kg kırmızı üzüm

Üç kaşık un

Süt

Hazırlanışı:

Saplarından ayıklanan ve iyice yıkanan üzümler kaynayan suda haşlanır. Süzgeçten süzülür ve kaşık yardımı ile iyice ezilerek, geçmesi sağlanır. Süzgeçten geçen kısım tekrar ocağa konulur. Kıvamının koyuluğuna göre az su ilave edilir. Buğday unu konularak, iyice karıştırılır. Sonra ateş üzerinde devamlı karıştırılarak koyulaşıp, muhallebi kıvamına gelinceye kadar pişirilir. Üzüm çok ekşi ise bir miktar şeker ilave edilir. Çukur bir cam kaba dökülür. Soğuduktan sonra üzerine arzuya göre bol soğuk süt eklenir (KK: 114).

3.7.3.4.7. Fındıklı Yufka Tatlısı

Malzemeler:

İki yufka

Bir su bardağı kavrulmuş fındık içi

Tereyağı

Bir su bardağı süt

Şerbet için:

Bir su bardağı su

Bir su bardağı tozşeker

Limon

Hazırlanışı:

Fındıklar havanda ezilir. Bir yufka parçalara bölünüp sütle ıslatılır ve yağlanmış tavyaya yerleştirilir. zerine çekilmiş fındığın yarısı serpilir. Kalan yufka da parçalar halinde sütle ıslatılıp üzerine yerleştirilir. Kalan süt üzerine eklenir. Tava kısık ateşe alınıp yufkaların kenarlarına birkaç parça margarin eklenir. Kapağı kapalı olarak 5-6 dakika pişirilir. Her iki tarafı da kızarıncaya kadar pişirilir ve tava ocaktan alınıp biraz bekletilir. Şerbet için; su ve Şeker kaynatılır. Birkaç damla limon suyu eklenip ılınmaya bırakılır. Ilık Şerbet ılık yufkanın üzerine gezdirilerek dökülür. Şerbeti çekince üzerine kalan çekilmiş fındık serpilir. (KK: 114).

3.7.3.4.8. Katmer

Malzemeler:

 bardak un

Üç orba kaşığı tereyağı

Peynir

Su

Tuz

Hazırlanışı:

Un, tuz, su karıştırılır, kulak memesi yumuŐaklıđında hamur yapılır ve bu hamur 4 eşit parçaya bölünür. Hamur açılır ve üzerine peynir serpilir ve ikiye katlanır. Yufka ateşin üzerindeki ısınmıŐ saca koyulur. İki tarafı da kızartılır ve ateşten aldıktan sonra soğumadan her iki tarafına da tereyağı sürülür (KK: 141).

3.7.3.4.9. Stla

Malzemeler:

Yarım ay bardağı pirinç

İki buçuk su bardağı su

Beş su bardağı

Bir buçuk çay bardağı Şeker

Fındık

Hazırlanışı:

Pirinç yıkanır, süzülür tencereye koyulur. Üzerine iki buçuk su bardağı soğuk su eklenir, pirinçler diri kalacak Şekilde haşlanır. Haşlanan pirincin üzerine süt ilave edilir, kaynamaya bırakılır. Ara sıra karıştırılarak pirincin tencereye yapışması önlenir. Pişmesine son 10 dakika kala Őekeri eklenir. Piştikten sonra sıcakken kâselere boşaltılır. Soğuduktan sonra üzerine fındık ilave edilir (KK: 66).

3.7.3.4.10. Kabak Tatlısı

Malzemeler:

Bir adet balkabağı

Bir buçuk su bardağı toz Şeker

Bir su bardağı ezilmiş fındık

Hazırlanışı:

Kabak istenilen Şekilde doğranır. Büyük ve yayvan bir tencereye kabaklar, aralarına Şeker serperek kat kat dizilir. Bir gece ağzı kapalı olarak bekletilir. Bu bekleme sırasında kabak su salacağı için pişirirken ayrıca su koymaya gerek yoktur. Gecedden bekletilen kabak orta ateşte yumuşayana kadar pişirilir. Őerbetinin koyulaşması için bir süre de kapağı açık olarak pişirilir. Soğuduktan sonra üzerine fındık serpilir (KK: 66).

3.7.3.4.11. Ballı Fındık Ezmesi

Malzemeler:

Fındık

Bal

Mevsim meyveleri

Hazırlanışı:

Fındık ezilir ve servis tabağına alınır. Üzerine mevsimlik meyveler dilimlenerek dizilir. Onun üzerine de bal dökülerek servis edilir (KK: 66).

3.7.3.4.12. Yoka Kızartması (Yufka Böreği).

Malzemeler:

Beş adet yufka

Peynir

Tereyağı

Hazırlanışı:

Tereyağı geniş bir tavada eritilir. Yufkalar ıslatılır ve bir tanesi tavaya konur üzerine bir miktar peynir serpilir. Aynı işlem diğer yufkalar için de yapılır. Son yufka koyulduktan sonra artık peynir koyulmaz. Tava pişme esnasında her tarafın eşit pişmesi için çevrilir. Yufkanın iki yüzü de kızartılır (KK: 8).

3.7.3.4.13. Mayıs Helvası

Malzemeler:

Çöven kökü suyu

Şeker

Su

Hazırlanışı:

Çöven kökü dövülerek küçük parçalar haline getirilir ve kaynatılıp şurup kıvamına getirilir. Kıvamına gelen çöven suyu süzülerek içindeki parçacıklar ayrılır ve soğumaya bırakılır. Soğuyan çöven suyu iyice karıştırılarak köpürtülür. Helva yapılacak tavaya şeker, su koyularak yüksek ateşte kaynatılır. Daha sonra limon suyu konularak şerbet kesilir. Kısık ateşte kaynayan şerbete çöven suyu köpüğü yavaş, yavaş eklenir. Kısık ateşte pişen helva yaklaşık bir saat süreyle durmadan karıştırılarak kaynatılır. Uygun kıvama gelince ocaktan indirilir ve soğumaya bırakılır (KK: 4).

3.7.3.4.14. Armut Pekmezi

Malzemeler:

Bir kazan dolusu kadar armut

Yeteri kadar su

Hazırlanışı:

Pekmez, pekmez tavası denilen geniş kazanlarda kaynatıldığı için öncelikle dışarı ateş yakılmalıdır. Sonra kazan ateşe oturtulur ve içine yıkanmış ve dörde bölünmüş armutlar konur. Üstüne yeteri kadar su ilave edilir. Armutun pişme işlemi gerçekleştiğinde kazan ateş üzerinden alınır. Bu pekmezin kaynama işlemi diğer pekmezlerle oranla biraz daha uzun sürmektedir. Daha sonra armutlar süzülür ve çıkan su tekrar tavayla ateşe konur. Kıvamını alıncaya kadar kaynatılır. Üzerinde oluşan köpükler alınır. Soğuduktan sonra uygun kaplara boşaltılır (Elma pekmezi de bu şekilde yapılır). (KK: 142).

3.7.3.4.15. Üzüm Pekmezi

Malzemeler:

Üzüm

Hazırlanışı:

Üzümler ezilir tülbentten geçirilir ve çıkan su bir kazana koyulur ocakta kaynatılır. Kıvamını alıp almadığını anlamak için pişmekte olan pekmezden bir kaşık alıp soğutulmalıdır. Bu şekilde kıvamını alıncaya kadar kaynayan pekmezin üzerinde oluşan köpükler alınır. Yeteri kadar kaynadıktan sonra ateşten alınır ve soğuyunca uygun kaplara koyulur. (KK: 142).

3.7.3.4.16. Lokma Tatlısı (Şişko).

2 su bardağı un

Maya

2 yemek kaşığı toz şeker

Tereyağı

1 su bardağı süt

1 adet yumurta

Yeteri kadar su

Şerbeti İçin;

4 su bardağı toz şeker

2.5 su bardağı su

Hazırlanışı:

Derin bir kaba un ve toz şeker koyulur. Başka bir yerde yaş maya süt ile eritilir. Unun ortası havuz şeklinde açılır. İçine eritilmiş maya ve süt ilave edilip karıştırılır. Daha sonra eritilmiş tereyağı ve çırpılmış yumurta akı da eklenerek yumuşak bir hamur elde edilir. Derin bir tencereye sıvıyağ koyulur ve iyice kızdırılır. Hamurdan kaşık yardımıyla ceviz büyüklüğünde parçalar alınır ve yağda kızartılır. Lokmaların çok yağ çekmemesi için yağın çok kızgın olması gerekmektedir. Şerbeti için ise toz şeker ile su kaynatılır ve soğutulur. Lokmalar soğumuş şerbetin içine atılıp birkaç dakika karıştırıldıktan sonra servis tabağına alınarak servis edilir.(KK: 9).

3.7.3.4.17. Pestil

Malzemeler :

Üç kilo dut

Bir litre su

Üç su bardağı un

Yüz gram susam

Hazırlanışı:

Dutlar geniş bir tencereye koyulup iyice kaynatılır. Kaynayan dutlar süzgece alınıp süzülür. Süzülen su tekrardan tencereye konulup kaynatılır. Kaynayan suyun üzerinden köpükleri alınıp dökülür. İçine 1 litre su ve 3 bardak un eklenerek karıştırılır. Koyulaşana kadar karıştırmaya devam edilir ve susamı içine ilave edilir. Tam kıvamına gelince ocaktan alınır. Saten bir bezin üzerine dökülür ve ince bir şekilde sürülür. Güneş alan bir yere serilerek kuruması sağlanır. Kuruyan pestil bezin arkası ıslatılarak çıkarılır ve katlanır (Pestil başka meyvelerden de yapılabilir) (KK: 9).

3.7.3.5. Turşular

3.7.3.5.1. Domates Turşusu

Malzemeler:

Yeşil domates

Kaya tuzu

Sirke

Sivribiber

Maydanoz

Sarımsak

Su

Hazırlanışı:

Domatesler iki parçaya kesilir. Uygun büyüklükte bir kavanoza aralarına dövülmüş sarımsak koyarak yerleştirilir. Üst kısma tuz, limon tuzu, biber ve maydanoz konur. Sirke eklenir. Kalan kısmı içme suyuyla tamamlanır. Kapağı sıkıca kapatılır. Serin bir yerde en az 10 gün bekletildikten sonra servise sunulabilir (KK: 9).

3.7.3.5.2. Fasulye Turşusu

Malzemeler:

Fasulye

Sarımsak

Kalın (iri). tuz

Sivri biber

Su

Hazırlanışı:

Önce fasulyeler ayıklanıp yıkanır. Bir tencerenin içerisine fasulye ve fasulyelerin üzerini geçecek kadar su koyulur, beş dakika kadar kaynatılır. Fasulyeler soğuk sudan geçirilip suyu süzülür ve soğumaya bırakılır. Sarımsakların kabukları soyulur ve ezilir. Ezilmiş sarımsak, acı biber, kalın tuz ve su bir kaptan iyice karıştırılır. Soğumuş fasulyeler ve harç bir bidona doldurulur. Üzerine su doldurulur. Bidonun kapağı kapatılmadan önce fasulyelerin suyun üzerine çıkmaması için üzerine bir ağırlık koyulur (KK: 9).

3.7.3.5.3. Kabak Turşusu

Malzemeler:

Tam olgunlaşmamış Kabak

Tuz

Sirke

Sarımsak

Hazırlanışı:

Kabak yıkanıp kabuğu soyulmadan k p küp doğranır. Bir bidona yerleştirilir.  zerine ezilmiş sarımsak, sirke ve tuz eklenir. Kabak kendiliğinden sulanacağı için üzerine su koyulmaz. Bidonun ağzı kapatılır (KK:56).

3.7.3.5.4. Kiraz Tuzlusu

Malzemeler:

Kiraz

Su

Kaya tuzu

Hazırlanışı:

Kirazlar yıkanıp sapları ayıklanır. Bir bidona doldurulur.  zerine yeteri kadar tuz ve su eklenir. Bidonun ağzı kapatılır (Taflan tuzlusu da aynı Şekilde yapılır) (KK: 9).

3.7.3.5.5. Mantar Tuzlusu

Malzemeler:

Mantar

Su

Kaya tuzu

Hazırlanışı:

Mantarlar ayıklanıp yıkanır. Bir tencerede kaynamakta olan suda beş dakika kadar haşlanır. Sonradan s z l p soğuk suda soğumaya bırakılır. Soğuduktan sonra mantarlar bir bidona doldurulur.  zerine tuz ve su eklenir. Bidonun ağzı kapatılır (KK: 4).

3.7.3.5.6. Lahana (Pancar). Turşusu

Malzemeler:

Karalahana

Sarımsak

Acı biber

Tuz

Sirke

Su

Hazırlanışı:

Lahanalar ayıklanıp yıkanır ve kaynamakta olan suya koyulup haşlanır. Beş dakika kadar kaynadıktan sonra süzülüp soğuk suda soğutulur. Daha sonra bir bidona koyulup üzerine ezilmiş sarımsak, acı biber, tuz, sirke ve su eklenir (Beyaz lahana turşusu da aynı şekilde yapılır, arzuya göre içerisine havuç da eklenebilir.) (KK: 147).

3.7.3.5.7. Galdirik Turşusu

Malzemeler:

Galdirik

Sarımsak

Tuz

Biber

Hazırlanışı:

Galdirik toplandıktan sonra, sapı yaprağından ayrılır ve sapı küçük parçalara bölünür. Biraz haşlayıp, tuz, sarımsak ve isteğe bağlı olarak biber eklendikten sonra, turşu kabının ağzı kapatılır ve hazır olması beklenir. Yaklaşık olarak 1 ay gibi bir sürede turşu yenmeye hazır olur. Kavrulması diğer turşu çeşitleri gibidir (Pazı, paldır ve pırasa turşusu da aynı şekilde yapılır (KK: 154).

3.7.3.5.8. Hamsi Tuzlama

Malzemeler:

Hamsi

Tuz

Hazırlanışı:

Hamsiler ayıklanıp yıkanır ve turşu kabına yerleştirilir. Üzerine tuzlu su eklenir. Kabın ağzı kapatılır (KK: 154).

3.7.3.6. Ekmek Çeşitleri

3.7.3.6.1. Mısır Ekmeği

Malzemeler:

Mısır unu

Tuz

Hamur mayası

Ilık su

Hazırlanışı:

Bir kaba un koyulur, üzerine tuz ve maya eklenir. Azar azar su eklenir. Bir süre yoğrulur daha sonra mayalanmaya bırakılır. Mayalandıktan sonra hamur yağlanmış ve ısıtılmış tepsiye koyulur. Fırında üstü kızarana kadar pişirilir (KK: 6).

3.7.3.6.2. Sac Ekmeği (Fetir Ekmeği).

Malzemesi:

Beyaz un

Tuz

Su

Hazırlanışı:

Un, su ve tuzla birlikte yoğrulur. Hazırlanan hamur, ateşin üzerindeki un serpilmiş kızgın saçın üzerine serilir. Özel olarak yapılmış ekme kabağı ile düzeltilir. Kızarıncaya kadar pişirilir. Bir yüzü kızardıktan sonra çevrilir. Pişirilenlerin çiğ kenarları közde eğiş yardımıyla kızartılır (KK: 4).

3.7.3.6.3. Bileki Ekmeği

Malzemeler:

Mısır unu

Tuz

Su

Hazırlanışı:

Un ve tuz ılık su ile hamur haline getirilir. Önceden kızdırılmış bileki taşının içine defne yaprağı dizilir. Hamur buraya dökülerek üzerine tekrar defne yaprağı dizilir. Ağı ters çevrilmiş saca kapatılır. Üzerine köz konulur. Kızarıncaya taştan çıkarılıp soğumaya bırakılır (KK: 155).

3.7.3.6.4. Tandır Ekmeği

Malzemeler:

Un

Su

Tuz

Kuru maya (Önceki yıllarda evlerde maya bulunmazdı. Pazardan alınan ekmeğin içi alınır, yoğrulan hamurun içine eklenirdi ve bu maya görev görürdü).

Hazırlanışı:

Un ve tuz ılık su ile hamur haline getirilir. Dinlenen hamurdan kaç ekmek yapılacaksa, istenen büyüklükte bezelere ayrılır. Ekmek hamurlar unda yuvarlanıp bez örtüye koyulup tekrar dinlendirilir. Yeterince dinlenen hamurlar önceden yakılan tandıra yerleştirilir pişene kadar bekletilir (KK: 155).

3.7.3.6.5. Hamsili Mısır Ekmeği

Malzemeler:

Üç su bardağı mısır unu

Yarım kilo kılçığı çıkarılmış ikiye bölünmüş hamsi

Bir adet yumurta

Bir paket kabartma tozu

Üç yemek kaşığı şeker

Üç yemek kaşığı yoğurt

Tuz

Maydanoz

Pazı yaprağı

Pırasa

Nane

Yeşil soğan

Hazırlanışı:

Mısır ununa tuz, şeker ve kabartma tozu kattıktan sonra harmanlanır. Ortasını çukur açılır, 3 yemek kaşığı yoğurt ve bir yumurta kırılır. Ilıktan biraz sıcak su ile yoğrularak çok koyu kıvamlı olmayan bir hamur yapılır. Başka bir tarafta doğranan sebzeler ve kılçıkları çıkarılmış hamsi de bu

hamura katılır, tekrar yoğrulur. Nane de ilave edilir Yağlanan fırın tepsisine boşaltılır ve fırında üzeri kızarıncaya kadar pişirilir (KK: 155).

3.7.3.6.6. Çırtla

Malzemeler:

İki adet yumurta

İki su bardağı un

Bir su bardağı su

Karbonat

Tuz

Sıvıyağ

Hazırlanışı:

Yumurtalar çırpılır. Un ilave edilerek çırpıma devam edilir; su, karbonat ve tuz ilave edilir. Tavaya yağ koyularak ısıtılır. Hamur yuvarlak parçalar halinde tavaya koyulur. İki tarafı da kızartılır (KK: 155).

3.7.3.7. Reçeller

3.7.3.7.1. Dağ Çileği Reçeli

Malzemeler:

Bir kg dağ çileği

Bir kg toz şeker

İki buçuk su bardağı su

Bir adet limon

Hazırlanışı:

Çilekler temizlenir ve yıkanır. Su ile şeker bal kıvamına gelene kadar kaynatılır, çilek ilave edilir, inmesine yakın kabukları soyulmuş ve ince doğranmış limonlar ilave edilerek 2-3 dakika daha kaynatılıp ateşin altı söndürülür (KK: 173).

3.7.3.7.2. Ayva Reçeli

Malzemeler:

1 Kilogram şeker

5 Su bardağı su

5 Tane ayva

Limon

Hazırlanışı:

Ayvaların kabuklarını soyulup küp küp doğranır. 5 su bardağı su tencereye konur ve kaynamaya bırakılır. Su kaynadıktan sonra doğranmış ayvalar tencere konur, Ayvalar yumuşayınca şeker ilave edilir. 20 dakika kadar kanatılmaya devam edilir. Daha sonra 4 damla kadar limon suyu ilave edilir. 2-3 dakika daha kaynatıldıktan sonra ocağın altı kapatılır. Soğumaya bırakılır. (KK: 173).

3.7.3.8. Süt ve Süt Ürünleri

3.7.3.8.1. Çökelek

Ayrandan yapılan bir peynir çeşididir. Ayranın içine bir miktar tuz atılır ve ateşte kaynatılır, kaynadıkça ayran koyu bir kıvam alır. Ateşten indirilip soğuması beklenir ve daha sonra bir torbadan süzülür (KK: 3).

3.7.3.8.2. Uzayan Peynir

İnek sütünün tercih edildiği bir peynir çeşididir. İnek sütü süzgeçten geçirerek temizlenir. Sütü ısıtmadan yarım kaşık peynir mayası süte katılır. Bir iki saat beklettikten sonra bez torbaya boşaltılarak ağzı sıkıca bağlanır. Suyunu geçirmesi beklenir. Suyundan ayrılan peynir torbadan çıkarılır ve daha sonra yenmek üzere tuzlanıp bir kaba konulur (KK: 5).

3.7.3.8.3. Kuru Keş (Kurutulmuş Peynir).

Önceden yapılmış peynirler bir kapta yoğrulur ve tuz ilave edilir. İçerisinde hiç topaklanma kalmamasına dikkat edilir. Daha sonra bir torbaya yerleştirilir. Bu yerleştirme işleminde torbada hiç boşluk kalmaması önemlidir. Torbanın ağzı sıkıca bağlanır ve torba güneş görmeyen bir yere asılır, kuruması beklenir (KK: 7).

3.7.3.8.4. Nur Keşi

Daha önce yapılmış peynirin süzme aşamasında torbadan akan suyundan yapılan bir peynir çeşididir. Peynirin suyu alınır, ateşte kaynatılır. Peynirin suyu kaynadıkça bir kısmı katılaştır ve peynir kıvamını alır. Soğuduktan sonra bir torbadan süzülür, bir iki saat sonra torbadan çıkarılır.(KK: 193).

3.7.3.8.5. Deri Peyniri (Tulum Peyniri).

Öncelikle çiğ süt ocakta biraz ısıtılır. Sonra ocaktan alınıp içine peynir mayası koyulur. Süt katılaştıktan sonra bir torbadan süzülür. Birkaç saat sonra torbadan alınır. İyice yoğrulur, yoğurma işlemi tamamlandıktan sonra peynir tulum içine doldurulmaya başlanır. Tulum doldurma sırasında tuz ilavesi yapılır ve tulum içine basılarak içerideki havanın da çıkması sağlanır. Tulum dolduğunda en üst kısma belli oranda tuz serpilir. Artık olgunlaşması için serin bir yerde 3-6 ay kadar bekletilir. Tulum peynirinin konulduğu torba keçi derisinden yapılır ki, bunun peynire ayrı bir lezzet ve koku verdiği bilinmektedir (KK: 193).

3.7.3.9. Mutfak Düzeni

Genellikle eğimli arazilere kurulmuş Giresun evlerinde evlerin girişi genellikle hayat denilen mekâna açılmakta ve hayattan diğer odalara geçilmektedir. Genellikle üç odalı olan geleneksel bu evlerde mutfak, yeme-içme, oturma, dinlenme işlevlerini bir arada barındıran bir ana yaşama mekânıdır. Yöre insanı tarafından “aşhane” olarak adlandırılan mutfak mekânında ocaklık, dolap, sedir, genellikle bir divan ve minderler bulunur. Mutfaklar genellikle eğimli arazilere yapılan evlerin üst kısımlarına yapılırdı. Çünkü toprağa yakın olan bu kısımda hem ısınmak kolay olur hem de toprak zemine oturtturulan ocaklığın yapımına elverişli olurdu. Mutfakta genellikle bir pencere bulunur ve aydınlatma buradan sağlanırdı. Bu pencere yere çok yakın olduğu için geceleri ve ev sahibinin evde olmadığı zamanlarda hırsız girmesini önlemek için iki tahta kepenk bulunurdu. Gündüz pencereden sağlanan aydınlatma, geceleri ocaklıkta yanan ateşle, yöre halkının “camlı ışık” dediği gaz lambasıyla ya da yöre halkı tarafından “fillure” de denilen kandil gibi aydınlatma araçlarıyla sağlanırdı.

Aşhane mekânındaki sabit donatı olan ocaklık, yemek pişirme işlevinin yanı sıra kış aylarında ısınma ve yanan ateşin korularından mangal yakma gibi birçok eylemin gerçekleştirildiği önemli bir yapı elemanıdır (Kahya, Güler, 2015: 1-30). Ocaklıkta üçayak da denilen sacayağı bulunur. Sacayağı ocakta yanan ateşin ortasına bulunur ve üzerine tencere koyularak yemek pişirilir. Ekmek pişirilirken bu sacayağının üzerine sac koyulur. Ekmek bu sacın üzerinde pişirilir. Demirden yapılmış, küçük bir küreği andıran eyişlerle ekmek çevrilir. Günümüzde artık ocak yerine kuzineler mutfakların olmazsa olmazı konumundadır. Ocakta pişirilen yemekler artık kuzinelerde pişirmeye başlanmıştır. Önceleri ocak ateşinde sacın üzerinde pişirilen sac ekmeği, fetir ekmeği gibi ekmeklerin yerini kuzinelerin fırın kısmında pişirilen tepsi ekmekleri almıştır.

Giresun mutfaklarında olmazsa olmazlardan biri de “terek” denilen mutfak dolaplarıdır. Terekler beş altı raflar oluşur ve yaklaşık iki metrelik enindedir. Tereklerin üst kısımlarına az kullanılan kaplar yerleştirilir. Daha alt kısımlarına ise günlük olarak kullanılan tabaklar, sahanlar,

taslar yerleştirilir. Tereklerin en alt raflarına tencereler yerleştirilir. Çoğu tereğin yan kısımlarına çiviler çakılır. Bu çivilere ise kepeçler, torbalar, elbezleri ve birtakım aksesuarlar asılıdır. Terekler dışında bazı evlerde ocaklığın üstünde sağ ve sol taraflarında iki tane dolap bulunur. Bu dolapların kapısı vardır. Genellikle bir tarafına mutfakla ilgili eşyalar koyulur diğer tarafa ise daha ziyade tamir işlerinde kullanılan daha ziyade evin erkeğini ilgilendiren çivi, tornavida, keser vb. tarzda eşyalar koyulur. Giresun'da yeme-içme eylemi bir sofraya üzerine koyulan bakır sininin etrafında gerçekleşir. Yeme-içme sonrası taşınabilir olan eşyalar, mekândaki dolaplara kaldırılarak, aşhane bir sonraki kullanıma hazır hale getirilmektedir.

3.7.3.10. Mutfakta Kullanılan Araç Gereçler

Bakraç: Bakırdan yapılmış genellikle süt sağılan saplı kap.

Çevirme tavası: İki tarafının da kızarması istenen pesin maddelerini pişirmek için kullanılan, bakırdan yapılmış kapaklı tava.

Ekmek teknesi: Genellikle alüminyumdan yapılan, içine pişirilmiş ekmeklerin konulduğu ya da içerisinde hamur yoğrulan yayvan büyük kap.

Elek: Kenarı tahtadan, ortası ise delikli bezden yapılmış un elemeye yarayan kap.

Evşun: Sac üzerinde ekmek pişirme de kullanılan yardımcı araç. Eyiş de denilir.

Gügüm: Su taşımaya yarayan ibrikten daha büyük bakır kap.

Halastar: Bakırdan yapılmış küçük su kabı.

Helvane: Pervane de denilen pişirme işleminde kullanılan bakırdan yapılmış yayvan tencere.

İlistir: süzgeç olarak kullanılan bakırdan yapılmış yardımcı araç.

Kaşık: Yemek yemek için kullanılır. Eskiden tahta kaşıklar varken günümüzde demir kaşıklar kullanılmaktadır.

Kazan: Bakırdan yapılmış büyük tencere. Genellikle kazanlarla kışları ineklere yal kaynatılır. Yazları ise kazanlar pekmez yapımı için kullanılır.

Kevgir: Eleme işleminde kullanılan bakırdan ya da alüminyumdan yapılmış delikli kap.

Kulaklı: Pişirme işleminde kullanılan bakırdan yapılmış kulplu küçük tencere.

Külek: Yağ, bal gibi şeyleri koymaya yarayan, genellikle kapaklı tahta kova.

Lenger: İçinde hamur yoğrulan ya da içinde bulaşık yıkanan plastik kap.

Maltız: Taşın oyulması ile yapılmış ocak.

Pikeli: Ekmek pişirmek için kullanılan kap.

Putana: Ağaçtan yapılmış turşu kabı.

Sacayak: Ateş üzerine konulan demir sehpa (Üzerine tencere, tava vb. konularak yemek pişirilmesi sağlanır).

Sahan: Bakırdan yapılmış genellikle çorba koymak için kullanılan büyük tabak.

Şirahna: Üzüm ezilen ahşap kap.

Silek: Bulaşık yıkamaya yarayan örgü.

Sini: tahta sofranın üzerine konulan, üzerinde yemek yenilen ve tatlı ve börek çeşitlerini pişirmede kullanılan bakırdan yapılmış büyük tepsi.

Sitil: Su doldurmak ya da süt sağmak için kullanılan bakırdan ya da alüminyumdan yapılmış saplı kova.

Terpüşlü: Yiyecekleri hazırlama ve pişirmede kullanılan kapaklı bakır kap.

Tutak: Sıcak kapları tutmaya yarayan örgü ya da bez parçası

Yayyuk (Yayık): İçerisinde ayran yayılan, küçük kapaklı, tahtadan yapılmış uzun yuvarlak kap. Yayıklar genellikle bir kolan yardımıyla evin tavandan asılır. Yayık yayan kadın yaklaşık bir saat kadar yayığı iterek ve çekerek çalkalar. Ve bu işlem sonucunda ayranın üzerine yağ oluşur.

Kepçe: genellikle tahtadan yapılan, çorba koymaya yarayan büyük kaşık.

3.7.3.11. Gıdaların Muhafaza Edilmesi

Geçmişten günümüze beslenme sisteminde göz önünde bulundurulmuş en önemli noktalardan biri yiyecekleri uzun süre muhafaza ederek saklamak ve bu yiyeceklerin tazelerini bulmanın güç olduğu zamanlarda yemektir. Türkler göçebe kültürünün de etkisiyle gıda muhafaza yöntemlerine önem vermişlerdir. Teknolojinin yaygın olmadığı dönemlerde gıdaların muhafazası daha farklı şekillerde yapılmaktaydı. Günümüzde buzdolaplarında ve derin dondurucularda aylarca saklanan yiyeceklerin geçmişte muhafaza edilmesi daha çok çaba isteyen bir işti. Gıdaların muhafazasında kurutma, tuzlama, turşu kurulması geleneksel gıda muhafaza yöntemlerinden bazılarıdır.

“Kurutma işlemi, yiyecekleri uzun süre muhafaza için ilk çağlardan beri uygulanan en eski yöntemlerden biridir. Yöntem, gıda maddesinden suyun önce buharlaştırılması sonra da bu buharın ürünün yüzeyinden uzaklaştırılması esasına dayanır. Mevcut suyun kaybı ile su aktivitesi mikroorganizmaların üreyebileceği değerin altına düşürüldüğünden; bakteri, küf ve mayaların neden olabileceği bozulmalar önlenir ve gıdalar daha uzun süre muhafaza edilebilir. Böylelikle ürün hacmi azaltılarak, taşıma ve depolamada kolaylık sağlanmaktadır.” (Alçay vd, 84: 2015).

Giresun'da meyve ve sebzelerin kurutulması yaygındır. Elma, armut, erik, ayva mevsiminde toplanıp kurutulan meyvelerdendir. Kurtulmuş sebzelerin başında da biber, kabak, patates, fasulye gibi yiyecekler gelmektedir. Bu sebze ve meyveler genellikle önce doğranır ve güneşte kurutulur. Daha sonra kuru ortamlarda saklanır. Biber ise ipe dizilir ve günlerce nemsiz ortamda asılı alır. Fasulye ise farklı şekillerde kurutulur. Fırın kurusu fasulyesi denilen fasulyeler toplandıktan sonra köy fırınlarında kurutulur. Bu işlem için köy fırını önce odunla kızdırılır. Daha sonra fırının içinden köz çıkarılır ve fasulyeler konulur. Fırının kapağı kapatılır ve fırın soğumaması için çamurla sıvanır. İki üç saate bir fırındaki fasulye kontrol edilir, karıştırılır. Yaklaşık yirmi saat kadar fırında kaldıktan sonra çıkarılır ve kış için kuru bir ortamda saklanır. Tane fasulye ise iç edildikten sonra güneşte birkaç gün kurutulur ve kışlık için saklanır. Kuru meyvelerden kışları reçel ve hoşaf yapılır, sebzelerden de çeşitli çorbalar ve yemekler yapılır.

Yörede tahıl üretimi pek yaygın değildir. Bölgede başlıca yetiştirilen tahıl mısırdır. ve bunun yanında arpa ve buğday yetiştirilen tarım ürünlerindedir. Bu ürünler de toplandıktan sonra güneşte kurutulur ve daha sonra serenti ya da çötenlerde muhafaza edilen ürünlerdendir. Kurutulduktan sonra ihtiyaç duyuldukça çöten ve serentilerden bir miktar alınıp değirmenlerde öğütülen bu ürünlerin bir kısmı un halinde saklanmaktadır.

Kış için kurutulan gıdalardan çerezler de önemli bir yere sahiptir. Fındık, ceviz, kestane ve kabak çekirdeği mevsiminde toplanır ve güneşte kurutulur. Kış geldiğinde ise misafirlere ikram edilir.

Süt ve süt ürünlerinin saklanması yöntemleri de yörede oldukça gelişmiştir. Peynirlerin torbalara tepilip kurutulması yörede oldukça yaygın bir muhafaza yöntemidir. Yoğurt ise süzülüp süzme haline getirilerek bir süreliğine muhafaza edilebilmektedir.

Turşular ve salamuralar da yiyecek saklama yöntemlerindedir. Yörede fasulye, karalahana, pazı, çilek pancarı turşu olarak muhafaza edilen yiyeceklerin başlıcalarındandır. Mantar ve kiraz ise salamura olarak tüketilen yiyeceklerin başlıcalarıdır.

Yiyecek saklama yöntemlerinden biri de gömme yöntemidir. Yiyeceğin ısı farklılıklarından etkilenmesini ve ışık almasını engellemek için patates, kestane, elma gibi çeşitli besinler saman, kül ve toprak içlerine gömülerek saklanır. Böylece ihtiyaç duyuldukça gömüldükleri yerlerden alınır ve kalanların üzeri tekrar kapatılır.

Yiyeceklerin bozulmadan değerlendirilmesi yöntemlerinden diğerleri de meyve ve sebzelerden pekmez, reçel ve pestil yapımıdır.

Kurutulan, turşuları kurulan, salamuraları yapılan bu gıdaların saklanması için de belirli yerler vardır;

Gıdaların saklanması için en önemli yapılardan serenti (serender). dört direk üstüne yapılmış tahıl, meyve, sebze kurusu saklandığı ahşap yapılardır. Bu yapılar yerden yüksek olduğundan fare, kedi vb hayvanların girmesi imkânsız yapılardır. Serentiye giriş kısmında merdiven bulunur. Bu yapılar tahta ya da ince ağaç dallarından yapılır ama bunlar belli bir düzende yerleştirilerek içeride bir hava akımı oluşması sağlanır. Böylece yiyecekler bozulmadan daha uzun süre muhafaza edilir.

Kiler (Giral). ise gıdaların saklanması için ikinci önemli mekânlardandır. Evlerin bir odası kiler olarak kullanılır. Bu oda diğerlerinden daha küçüktür ve içerisinde kurutulmuş gıdalar, turşular, fındık, ceviz, kuruması için ipe dizilmiş biberler, saplarından bağlanmış mısırlar bulunur.

İçerisine sonbaharda mısır doldurulan bir yapı da çötenlerdir. İnce odunların örülmesiyle yapılan, yerden bir metre kadar yükseklikte ki dar yapılara çöten denilmektedir. Çötenlere mısırdan başka ürün yerleştirildiği pek görülmez. Küçük bir kapısı bulunan çötenlerin üstü çinkoyla kaplıdır. Çöten yeterince hava alan bir yapı olduğundan mısırlar kurutulmadan çötenlere doldurulur. Mısır tükenene kadar burada muhafaza edilir.

Tel dolaplar ise yanları ve arkası tahtadan yapılan, kapakları ise telden yapılan dolaplardır. Bu dolaplara yiyecekler ya da mutfakta kullanılan malzemeler koyulur

3.7.3.12. Değerlendirme

Coğrafi ve iklim özellikleri mutfak kültürünün oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Giresun mutfağında da iklimin ve coğrafyanın etkisi büyüktür;

“Giresun mutfağında deniz ürünlerinin yeri büyüktür. Hamsi, mezigit, istavrit, palamut, kefal, izmarit, tirsi, barbun, sargan ve kötek balıkları yaygın tüketilen deniz ürünlerindedir. Deniz ürünlerinin yanı sıra tatlı su balıkları ve kültür balıkçılığı da yörede beslenmede önemlidir.” (Eriş, İltar, 273; 2013). Giresun mutfağının temelini oluşturan ise bitkisel ürünlerdir. Karalahana, mendek, sakarca, galdirik, ısırgan, fasulye vb. bunlardan bazılarıdır. Bitkisel ürünlerin yörede genellikle çorbaları, kızartmaları ve dibleleri yapılmaktadır. Bu yemeklerin başlıca katkı maddesi ise mısır unudur.

Mantar da yörede sık tüketilen ürünlerdendir. Yaylalarda ve köylerde bulunan ormanlarda bolca yetişen mantar salamura haline getirilip kışın da tüketilmektedir.

Giresun'da hayvancılık önemli bir geçim kaynağı olmasına rağmen yöre mutfağında etin beslenmedeki yeri oldukça sınırlıdır. İç kesimlere gidildikçe et tüketimi artmaktadır. Yöreye has bir et yemeği bulunmamaktadır.

“Giresun mutfağının ana malzemesi doğal ürünlerdir. Birçoğu da kendi kendine yetişen bitkilerin mevsiminde kurutulularak, tuzlanarak ya da turşusu yapılarak bir sonraki mevsimde bir sonraki mevsimde tüketilmek üzere saklanması da Giresunlu için ayrı bir önem taşır. Giresun mutfağında tuzlu saklama yöntemi sadece sebzelerde değil, peynir ve meyvelerde de uygulanır. Kirazın meyve kimliğinden çıkıp yemek olarak karşımıza çıkması sadece Giresun'un mutfağına özgüdür.” (Eriş, İltar, 273; 2013).

Giresun mutfağında kullanılan malzemeler de yöreye özgüdür. Sini, tencere, tepsi gibi malzemeler genellikle bakırdan yapılmıştır. Bunun dışında ağaç ve topraktan yapılan malzemelerde kullanılmaktadır.

Yörede gıdaların muhafaza edilmesi turşu, tuzlama, kurutma gibi yöntemlerle sağlanmaktadır. Yörenin nemli ikliminden dolayı gıdalar nemlenip çürür. Bunu önlemek için de yörede çötenler ve serenderler yapılmıştır.

3.8. Giyim Kuşam

Toplumsal ya da ulusal kültürü yansıtan en belirgin ölçütlerden birisi şüphesiz giyim ve kuşamdır. Giyim ve kuşam, bir taraftan bireyin yaptığı işi ve statüsünü, diğer taraftan da ekonomik durumunu ve cinsiyetini ortaya koymaktadır. Bu arada iklim, coğrafya ve tabiat şartları kadar dinî inanışlar ile kültürel değerler de giyim ve kuşamı belirlemektedir (Aysal, 2011: 4).

Giresun yöresinde giyim kuşam kültürüne baktığımızda il merkezi ve kıyı bölgelerinde çağdaş giysilerin yaygın olduğunu, iç kesimlerde ise geleneksel giysilerin daha çok tercih edildiğini görüyoruz. Günümüze geldikçe geleneksel kıyafetlerin daha az kullanıldığını görüyoruz.

3.8.1. Kadın Giyimi

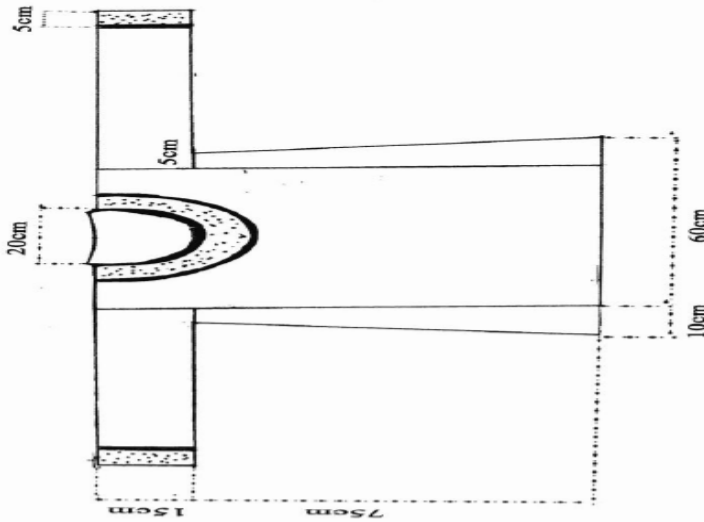
Giresun'da geleneksel kadın kıyafetleri şu parçalardan oluşmaktadır:

Peştamal: Doğu Karadeniz'in ve Giresun'un değişmez geleneksel giysisi peştamaldır. Kadınlarda, başa örtülen, bele sarılan peştamalin varlık durumuna göre değişen türleri vardır. Entarinin üzerine, bele bağladıkları, genellikle beyaz, kırmızı, enlice çizgili veya kareli peştamallar bağlanır. “Yörede şimdi pek tercih edilmeyen peştamal önceleri tüm kadınlar için mecburi

kıyafetlendendi. Peştamal entarinin üzerine arkadan bele bağlanarak giyilirdi. Genç kızların zaman zaman beline peştamal bağlamadığı görülebilirdi ancak evli olan tüm kadınlar için peştamal bir zorunluluktur. Ayrıca peştamal kadınların tarlada bahçede çalışırken üzerini kirlenmekten koruyan bir önlük görevi de görmekteydi. Bunun dışında kadınlar peştamalı kıvrıp tarlada, bahçede topladığı sebze ve meyveleri peştamalin içine doldururlardı.” (KK: 7). Kadınların başlarına örttüğü gösterişli ve ince dokumalı peştamala “keşan peştamal” denir. Düz çizgili ve “direkli peştamal” diye adlandırılan dokumalar da bele sarılır.

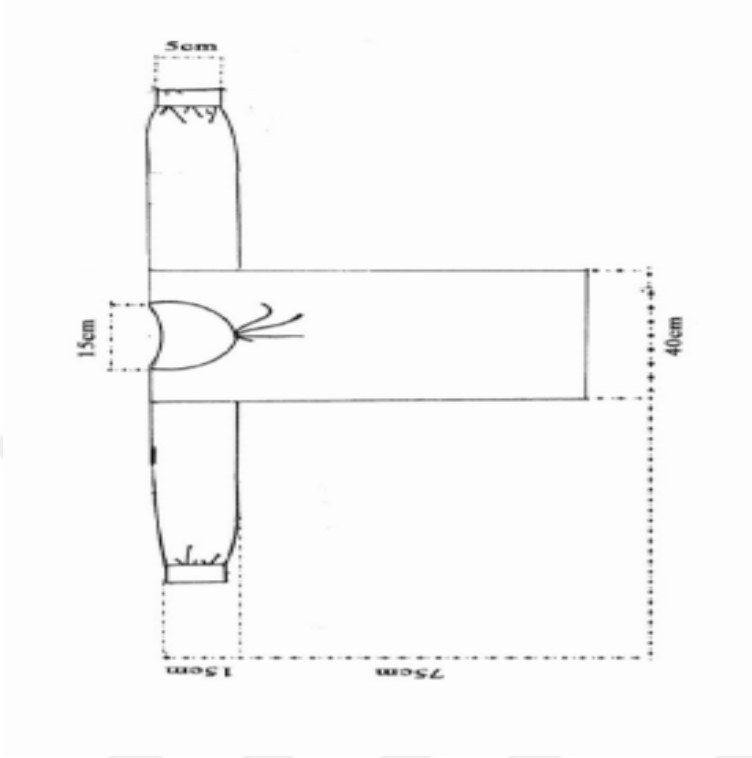
İçlik: Yörede “iç göyneği” olarak da adlandırılan, kadınların yanı sıra erkeklerin de günlük yaşamlarında kullandıkları bir iç giysi olan içlik; yaka ve kol ucuna yapılan süslemelerle farklılık kazandırılarak, gelin giysisine bir bütünlük kazandırmıştır. Ten üzerine ve dış giysinin içine giyildiği için bu adı alan içlik; beyaz ve ketenin doğal rengi olan krem renginde olup, el tezgâhlarında dokunmuştur. Kaynak kişilerden edinilen bilgilere göre, Giresun da el tezgâhları olmadığı için bu dokumalar genellikle İstanbul, Bursa ve İran’dan gelmiş bohçacılar tarafından satın alınmıştır. İçlikler; keten, kara keten ve bürümcük dokumalardan yapılmıştır. İçliğin tüm dikişleri, iğne oyası tekniği olan “zürafa” ile birleştirilmiştir. Erkek giyiminde uzun kolu, yırtmaçlı yakası ve geniş eteği ile dikkat çeken içliğin, gelin giyimindeki formu ise oyuk süslemeli yakası ve yırtmaçsız eteği ile değişiklik göstermektedir (Koca, Kumaş, 2015: 88).

Şekil 17: 1934 Yılına Ait Bir İçlik (İç Göyneği) Teknik Çizimi

Kaynak: Şenol, 2014: 40

Şekil 18: 1938 Yılına Ait Bir İçlik (İç Göyneği) Teknik Çizimi

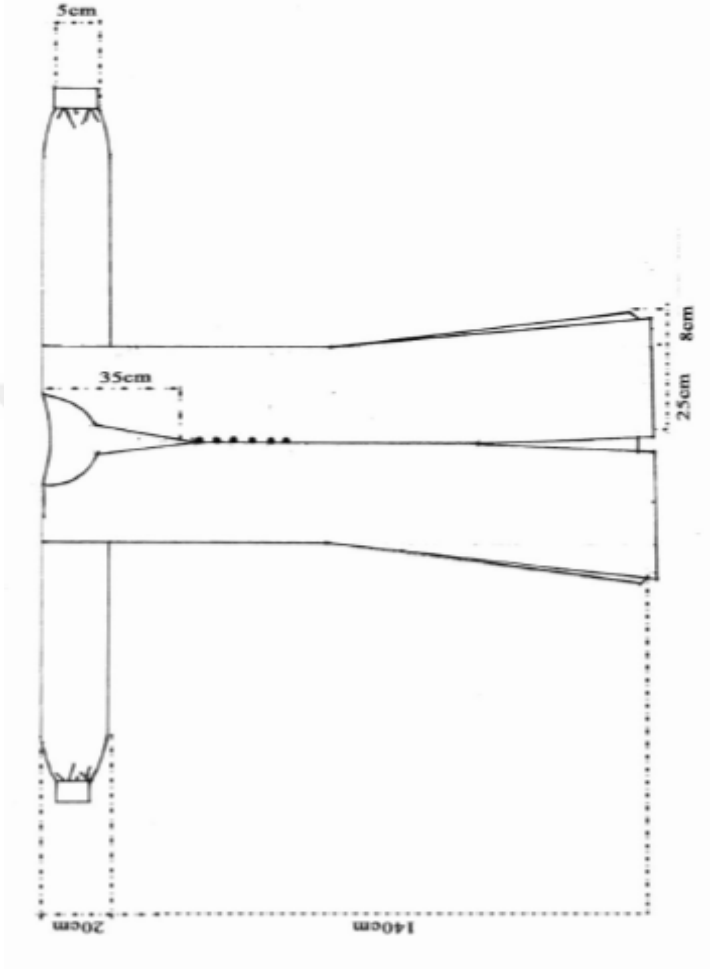
Kaynak: Şenol, 2014: 66

Çember: Çember yöre kadınlarının başlarına örttüleri başörtüleridir. İnce ve seyrek dokunmuş kumaşlardan yapılan çemberlerin kenar kısımlarında çiçekli desenler vardır. Pazardan alınan çemberin kenarına yöre kadınları farklı oyalara işlerler. Genç kızlar çemberlere oya yaparak çeyizlerine koyarlar. Yörede çember yerine yaşlılar, çemberden daha büyük olan bürümcek denilen eşarbi kullanmaktadırlar. Yaşlı kadınlar bürümcek eşarplarının altına çembere benzeyen, beyaz renkli yaşmak denilen çemberlerden bağlarlar.

Üç etek: Entarinin belden aşağı kısmının üç ayrı yaprak, parça olmasından adını alan üç etek, Giresun'un kırsal kesimlerinde "kutnu kumaş", sahil kesimlerinde ise "civil basma" olarak adlandırılan kumaştandır yapılmıştır. Üç etek, alt bedende şalvar, üst bedende içlik üzerine beline acem kuşak sarılarak kullanılmıştır. İpek iplikten dokunmuş olan acem kuşak özel gün ve düğünlerde kullanılmakta, püskülü ve desenleri ile dikkat çekmektedir. Üçeteğin önündeki parçalar kıvrılıp kuşağın altına sokularak kullanıldığı için, dış rengi ile uyumlu düz pamuklu kumaşla astarlanmasına özellikle önem verilmiştir. Üç eteğin arkadan görünümü uzun tek parça bir elbiseyi andırmakla birlikte, arka parçasının boyu kalça hattının altına kadar olanları da vardır. Üçetekler için genellikle yöreye has bitki, çiçek desenleri ve canlı renklerin oluşturduğu kumaşlar

kullanılmıştır. Ön beden parçasının kenarlarına yaka açıklığından itibaren süsleme olarak şerit geçirilmiştir (Koca, Kumaş, 2015: 88).

Şekil 19: Üçetek Teknik Çizimi

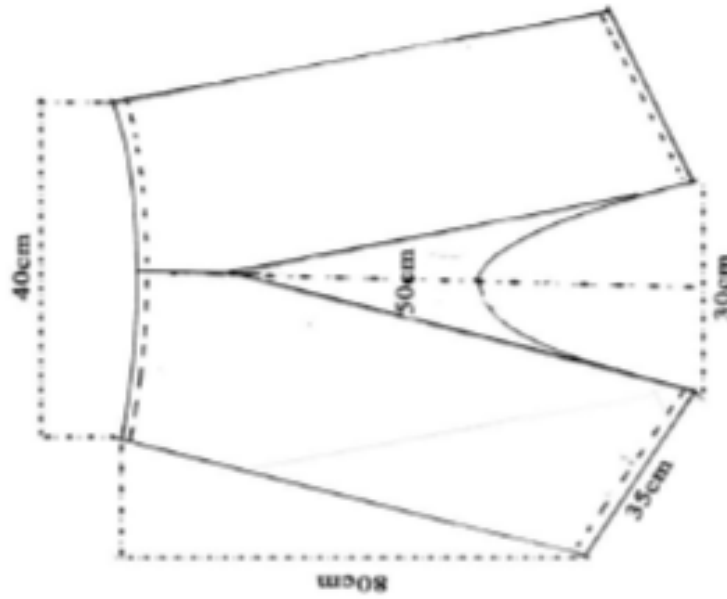
Kaynak: Şenol, 2014: 41

Entari: Entari, üçetek veya bindallı olarak da tabir edilir. Fistan üzerine eskiden “yaylık” takarlardı. Yaylık Genellikle Görele ve çevresinde kullanılır. Fistan üzerine ‘iman tahtası’ olarak tabir edilen göğsü kapatan bezdir. Günümüzde kullanılmamaktadır. Yöre giyiminde en çok kullanılan model; beli büzgülü entari modelidir. Etek ve yaka kısmı fırfırlı (volanla). veya dilimli; kolları uzun, kol ağzları manşetli veya büzgülü olup lastik takılır (Eriş, İltar, 2013: 224).

Şalvar: Anadolu kültüründe çokça yaygın olan şalvar, Giresun yöresinde yalnızca gelinlerin üçetek gelinliğinin altına giydikleri bir parça olmuştur. Oldukça geniş bir kesime sahip ve beli uçkurla toplanan şalvarın, lastikle toplanmış geniş paçalarının ayakların üzerini kapatacak kadar uzun olması önemli bir özelliğidir. Yanları dikişsiz olan iki paçanın arasına genişlik sağlamak ve ağ oluşturmak amacıyla konulmuş “kuş” adı verilen ağ parçası şalvarın bir diğer önemli özelliğidir. Gelin giysilerinde üç etek ile aynı kumaştan yapılan şalvarlar için saten, brokar, tafta

gibi ağır gramajlı ve hacimli kumaşlar kullanılmıştır. Varlıklı kişiler tarafından saten, brokar, tafta, orta ve düşük gelirli kişiler tarafından ise divitin ve basma kullanılmaktadır. Günümüzde örnekleri yok denecek kadar az kalan divitin kumaşlar, renk olarak değişiklik göstermekle birlikte, desenini oluşturan çiçeklerde bordo, kırmızı, pembe gibi canlı renklerin ağırlıklı olarak kullanıldığı gözlenmiştir (Koca, Kumaş, 2015: 88).

Şekil 20: Şalvar Teknik Çizimi

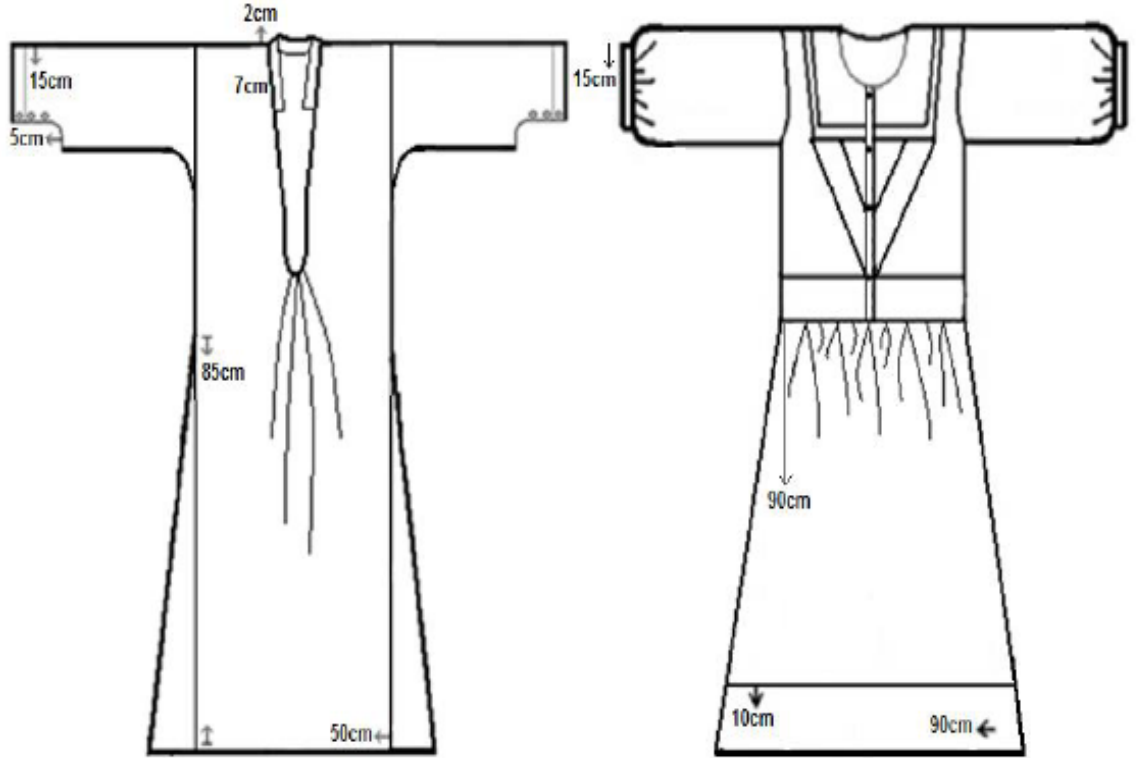

Kaynak: Şenol, 2014: 44

Yelek: Kolsuz sade modeli ile yeni giyimi, kadife kumaşı ve işlemesiyle eskiyi hatırlatır. Kol ve yaka kenarına işlemenin renginde harç ve uyumlu renkli sutaşı geçirilir. Yeleğin sağ ve sol yanı ile arkası eskiden sırma tekniği ile (başta çiçek ve yaprak olmak üzere). çeşitli desenler işlenir. Bele tam inmez, önde kendiliğinden kapanabileceği gibi gizli kanca veya uçkurla içten bele bağlanır. Çeşitli pamuklu bezlerden yapıldığı gibi en makbulü kadife olanıdır (Eriş, İltar, 2013: 224).

Entari gelinlik: Genellikle pamuklu kumaştan, ayak bileği uzunluğunda ve değişik bölümlerinde basit süslemeleri olan tek parça gelin giysisinin, ipek görünümlü kumaşlardan yapılmış olanları da bulunmaktadır. Model ve süsleme özellikleri farklılık göstermektedir. Entari gelinlikler adından da belli olduğu gibi elbise formunda olup, Giresun'un merkezden uzak köylerinde sıklıkla kullanılmıştır. Ekonomik düzeye göre kumaş türü ve işleme özelliklerinin farklılaştığı gözlenmiştir. Kaynak kişilerden edinilen bilgilere göre; yörede uygulanan çarşambalık- perşembelik adetlerinden olan Perşembe günü, gelir seviyesi düşük ailelerde geline damat tarafından entari gelinlik giydirildiği belirlenmiştir (Koca, Kumaş, 2015: 88).

Şekil 21: Entari Gelinlik Teknik Çizimleri

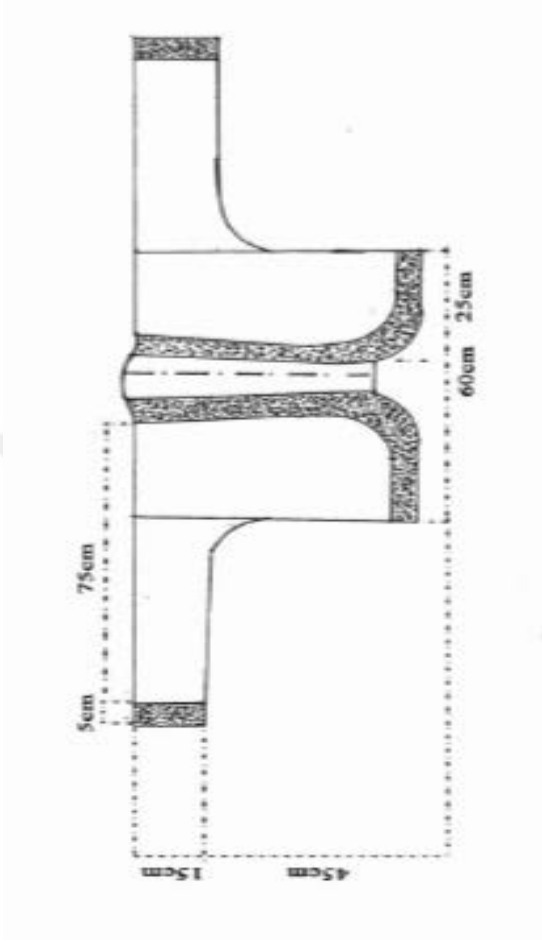
Kaynak: Koca, Kumaş, , 2015: 93

İç Donu (Tıman-Tuman-Tomman): Eskiden uçkurlu ve dize kadar uzun diz kısmı lastikli, “tıman” adı verilen bezden yapılmaktadır. Günümüzde halen yaygın olarak kullanılmaktadır. Etek altına giyilen iç donu kadınlar ve genç kızlar tarafından giyilir. Yöre kadınları iç donu kumaşını pazardan alırlar ve köyde dikiş makinesi olan kadınlara diktirirler. İç donlar pazen kumaştan dikilmektedir.

Gelin Hırkası: Genellikle kadife kumaşından yapılan cepken görümlü giysi; üçetek gelinliklerinin bir parçasıdır. Kol ve yaka kenarlarına sırma kordon tutturma tekniği ile süslemeler yapılmıştır. Süslemelerde yaprak ve çiçek motifleri kullanılmıştır. Kadife ile astar arasına tahta pamuk yerleştirilerek üzerinden sıralı dikişle tutturulanları olduğu gibi, sadece astarla kaplanan türleri de vardır. Günümüzde kapitone olarak bilinen teknik, yörede “sırınmış” terimi ile ifade edilmekte ve giysi “pamukla sırınmış hırka” olarak da bilinmektedir. Kadife kumaştan yapıldığı için “kadife” olarak da adlandırılan hırkaların içi ekonomik duruma göre ipek ya da ketenle astarlanmıştır. Boyları genellikle bel hattının üstünde olan giysinin, kalça hattının altına kadar uzanan türleri de vardır. Renkleri genellikle mor, siyah ya da laciverttir (Koca, Kumaş, 2015: 89).

Şekil 22: Gelin Hırkası Teknik Çizimi

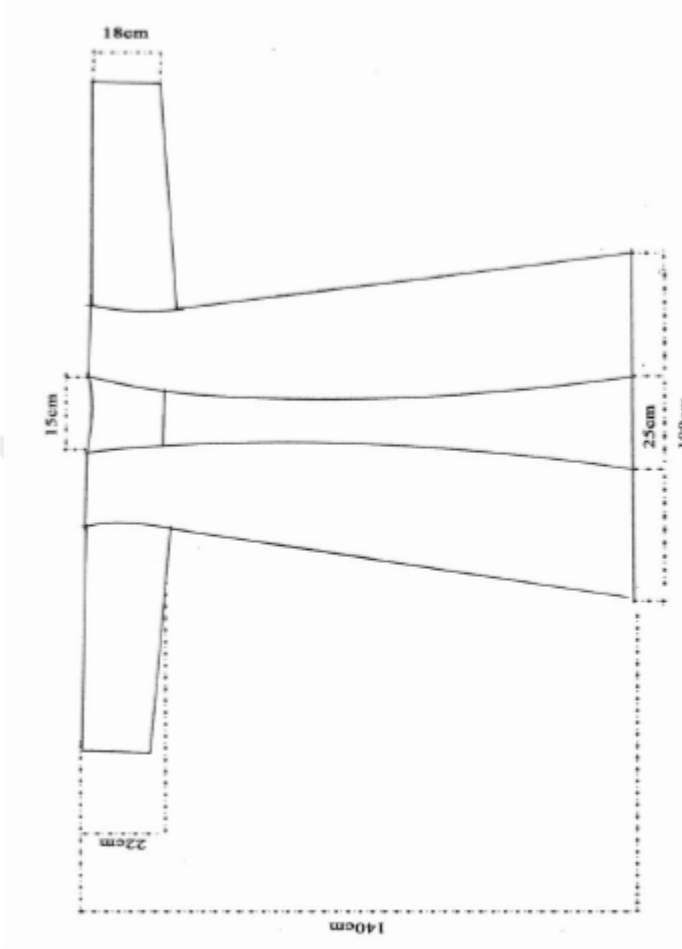

Kaynak: Şenol 2014: 49

Acem Şalı: Daha çok yüksek kesimlerde oturan kadınların bellerine sardıkları kalınca bir kuşaktır. Kuşak, sırtında yük taşıyan kadının belinin incinmemesi bakımından bir yastık (arkalaç) görevi görür. Özel gün ve düğünlerde giyilen püsküllü ve desenli yün kuşaklara, Acem diyarından geldiği için “Acem şalı” denirdi (Eriş, İltar, 2013: 224).

Bindal Gelinlik: Kadife kumaş üzerine başta yaka ve kol ucu çevresi olmak üzere beden büyük bir bölümü, sarı metal bükümlü iplikle, dival işi bitkisel bezemelerle süslenmiş ve boyu ayak bileklerine kadar uzanan, tek parça bir giysidir. Türk giyim kuşamının Batılılaşma sürecinde tek parça özelliğiyle Avrupa etkisini yansıtan bir giysi olan bindalı, Türkiye'nin pek çok bölgesinde özel günlerde ve gelin giysisi olarak kullanılmıştır. Giresun ve çevresinde bu giysiye “bindal” adı verilmektedir (Koca, Kumaş, 2015: 90).

Şekil 23: Bindal Gelinlik Çizimi

Kaynak: Şenol, 2014: 75

Çorap: Eskiden köylerde örme çoraplar giyilirdi. Kadınlar tarafından yün den elde edilen iple örülen çoraplar yünün rengine göre genellikle beyaz ya da siyah renkte olurdu. Ancak bazen yünler değişik renklere boyanır ve desenli çoraplar da örülürdü. Bu çoraplar genellikle diz altına kadar örülürdü. Yün ipinden örülen çorapların dışında pazardan alınan iplerle örülen çoraplarda vardı. Kadınlar genellikle eskimiş kazakları söküp ipliyle çorap örerlerdi. Çorap beş tane ciniyle örülür (cini şişten daha küçük, genellikle eski şemsiyelerin tellerinden yapılan yaklaşık yirmi santim büyüklüğündeki ince tıglardır) (KK:7). Bu çoraplar hem erkekler için hem de kadınlar için kış günlerinin vazgeçilmez giysisidir.

Üç Etek Gelinlik: Şalvar, içlik, üçetek, acem şalı ve cepkenden oluşan gelin giysisinde, yörenin halk giyiminde kullanılmayan şalvarın gelin giysisinin bütünlüğünü sağlayan önemli bir parça olduğu görülmektedir. Türk halk giyiminin önemli giysi parçalarından olduğu bilinen üç etek entariler, tarihi süreçten bu yana diğer bölgelerde olduğu gibi, Giresun ve çevresinde de uzun yıllar

kullanılmıştır. Leyla Saz'ın (1994: 188). 1857 de Abdülmecit'in kızı Refia Sultan'ın düğününde giydiği gelinliği anlatan "...Koyu mavi üzerine sırma, inci ve purlanta çiçeklerle işlenmiş gelinliği üçetekliydi. Yakadan ve kollarından görünen ipek tül gömleğinin uçlarını ince danteller süslüyordu..."tasviri, üçetek entarilerin, gelin giysisi olarak kullanıldığını açıkça belirten örneklerden biridir. Alt bedene giyilen şalvar, üst bedene giyilen içlik, üçetek ve gelin hırkasından oluşan üç etek gelinliğin altına, yalnızca düğünlerde giyilen ve yörede adı "gondol çarık" olarak anılan ayakkabı giyilmiştir. (Koca, Kumaş, 2015: 86-87).

Yemeni: Bir çeşit hafif ve kaba ayakkabı olan yemeni altı kösele olup değişik renkte deriden alçak topuklu olarak yapılır. Dağ köylerinde deriden yapılan çarık, çapula, yemeni, kent merkezinde ve sahil köylerinde mest, kundura giyilir. Ayrıca kara lastik, içi pamuklu bezle kaplı olduğu için terletmediğinden daha çok kullanılır (Eriş, İltar, 2013: 224).

Üçeteğin yaka yırtmacından görünen içliğin yaka çevresindeki kordon kıvrılarak yapılmış süslemeler dikkat çekmektedir. Yanları bele kadar yırtmaçlı olan üçeteğin arka parçası şalvar üzerine bırakılırken, ön parçasının birinin şalvar içine sokulması, diğerinin ise katlanarak beldeki kuşak arasına sıkıştırılması dikkat çekici bir başka kullanım özelliğidir. Şalvar ve üç eteğin brokar görünümlü, bordo renk üzerine sarı ve yeşil bitki motifleri olan "civil basma" kumaştan yapıldığı ve üçgen formda katlanarak bele sarılan acem kuşağının üzerine Trabzon hasır işinden yapılmış gümüş kemer takıldığı görülmektedir. Üç eteğin üzerine giyilen yaka ve kol kenarları sırma işlenmiş kadife cepken, yörede "gelin hırkası" olarak adlandırılmaktadır. Başta tepelik, kolda hasır bilezik, boyunda beşi bir yerde, on iki sıra inci ve "üç dolayım altın kordon" gelin giysilerini tamamlayan en önemli aksesuarlar olarak yer almaktadır (Koca, Kumaş, 2015: 86-87).

Eteklik: Yörenin köylerinde genç kızlardan yaşlı kadınlara kadar herkes desenli basmadan dikilmiş etekler giymektedir. Eski zamanlarda bu eteklerin üzerine peştamal bağlansa da günümüzde genellikle sade haliyle giyilmektedir. Bu etekler kişinin hareketini kısıtlamayacak bollukta dikilmektedir. Eteğin bel kısmına lastik takılmaktadır.

Gümüş Tepelik: Cumhuriyet öncesi gümüş tepeliği yalnızca genç kızlar takar, gelinler ve evli hanımlar altın tepelik takarlar. Tepelikler genellikle duvak yerine kullanılan saf ipek örtünün üzerine, genç kızlarda ise; iğne oyalı şifon eşarp üzerine takılır. Günümüzde ise bunlar kullanılmamaktadır (Eriş, İltar, 2013: 226).

Fingo: Şebinkarahisar geleneksel kadın giysisini "fingo" dur. Giysi giyildikten sonra en üstüne giyilen ve kırmızı renkli kısa üstlüğe fingo denildiği gibi takım bütünlüğü içinde giyildiğinde de giysisinin tümüne de "fingo" denilmektedir. Ayrıca ilçenin bazı köylerinde bu giysi parçasına "yelek" denildiği de görülmektedir. Fingonun kuşaklar boyunca yöre halkı tarafından giyilmektedir ve bu giysisinin takım olarak kullanılmaktadır. Takım yelek, basma göynek, entari, şalvar, önlük,

kuşak, pullu yemeni, çorap ve tepelik olarak dokuz parçadan oluşmaktadır ve her ne kadar genç kız ve gelinler için olsa da günümüzde küçük boyutlarda çocuklar için de fingo'nun dikildiğini görülmektedir.

Şebinkarahisar'ın fingo olarak adlandırılan ve genç kızlar için yaklaşık olarak 9 parçadan, gelinler için 10 parçadan (bazen parçaların katlarına ilaveler yapılabilmekte veya bazı parçalar kullanılmayabilmektedir). oluşan giysisinin giyimi üstten başlamaktadır. Önce basma göynek alta şalvar ve bunların üzerine üçetek entari giyilmektedir. Daha sonra üçeteğin üzerine "Fingo" (yelek). adı verilen ceket tipinde genellikle kırmızı ve kırmızıtonları renklerden ve üzeri yörenin estetik motifleri ile süslenmiş kısa üstlük giyilmektedir. Daha sonra altına düz beyaz çorap giyilerek, önüne kemeri yörenin estetik beğenisi doğrultusunda süslenmiş bir önlük bağlanmaktadır. Önlüğün üzerine üçgen bir şekilde katlanmış kenarları püsküllü kuşak bağlanmaktadır. Ayaklara siyah lastik ayakkabı giyilmektedir. Son olarak baş süslemesi yapılmaktadır. Başa üç kenarı pullu oya ile oyalanmış ve arka ortasına gelecek yere pullu oya ile motifler yapılmış yemeni takılır. Giysiyi giyen kişi genç kız ise başına sadece beyaz pullu yemeniyi bağlar. Giysiyi giyecek kişi gelin ise pullu yemeninin üzerine başın sol tarafına doğru konumlandırılan tepelik takılmaktadır. Tepeliğin takılması giyen kişinin başının bağlandığının (evlendiğinin). bir göstergesi olarak sunulmaktadır (Koç, Koca, Durmaz, 2013: 49-50).

3.8.2. Erkek Giyimi

Giresun'da geleneksel erkek kıyafetleri şu parçalardan oluşmaktadır:

Erkeklerde kostüm olarak hâkim yaka beyaz gömlek, üstüne düğmeli yelek onun üstüne ise uzun kollu belden bağlamalı aba giyilir. Altta belden bağlamalı zıpka, ayaklarda el örme çorap, üzerine diz hizasında çizme giyilir. Başta ise aba-zıpka kumaşından yapılmış kulak üzerinden bağlamalı "kabalak" adı verilen başlık kullanılır. Aksesuar olarak, boyunda zincirli gümüş hamaylı, omuzdan asılıp bel hizasına inen zincirli gümüş tütünlük, göğüs hizasına takılan beşli gümüş köstek zincirleri, belde ise Çerkez kayışı ile kılıflı kama ve tabancalık takılır. Kostüm kumaşının ana rengi siyahtır. Esas giyimin dokuması; "karamantu" denilen keçi yününden yapılmış, adına "çöpür" denilen ve siyah renkli bir kumaştır. Bu kumaş kalın olup, 25 santimlik enlilikte kazık denilen dokuma tezgâhında elle dokunurdu. Oldukça ağır bir kumaştır. Bugün ise normal siyah renkli kumaşlardan yapılmaktadır (Eriş, İltar, 2013: 227).

Çarık: Yörede inek derisinden yapılan çarıklar vardır. Uç kısmı sivri boğaz kısmı açıktır. Ayakkabı yerine kullanılmaktadır. Günümüzde kullanımı çok azdır.

Kabalak: 150 – 170 cm. uzunluğunda, 24-25 cm eninde çuha, karamantuladır, sağlam parlak kumaş ya da şayak. Şayak, kaba bir şekilde dokunmuş, dayanıklı yünlü kumaştır. İplikleri köyden

köye ve çuhadan daha seyrek olarak dokunmuş lacivert veya siyah renktedir.. Kaba örgülü olmakla birlikte sıcak tuttuğundan özellikle köylüler ve kasaba esnafı arasında ceket (aba). ve pantolon (zıpka). kumaş olarak kullanılmıştır. Ortası başa yerleştirilecek şekilde dikilir. Bağlığın tepesine bağlı püskülü vardır. Önde 6 cm eninde 20 cm uzunluğunda kaytan işlemesi vardır. Arka tarafında 10 cm'lik bir yırtmaç vardır. Bu yırtmaç kabalağın iyi ve rahat bağlanması için yapılmıştır. Uzun kısımları uç kısımlarından içe doğru 30 cm astarlıdır. Başa sarılarak kulak üstünde fiyonk şeklinde bağlanır (Eriş, İltar, 2013: 227).

Gömlek – Mintan: El tezgahlarında 1900-1909 yıllarında erkekler için; Koluzobba denilen eriş ve arağazı (dokuma tezgahlarında enine alınan iplik, atkı ipek ve bürümcümle dokuma bir çeşit gömlek), yine yarım koluzobba yahut melez deline ipeği az ve bürümcüğü fazla ikinci çeşit gömlek hilaliye denilen çin pamuğu ve ayrıca ipek ve bürümcük karışık dokunan erkek gömleğidir (Eriş, İltar, 2013: 227).

İç Göynek: Yakasız ve önden üç düğmeli olarak uzun veya kısa kollu olarak kullanılır. İki tip olarak mevsimine göre, yazın kara keten kumaşından yapılanı, kışın ise yün olanı giyilmektedir. (Eriş, İltar, 2013: 228).

Yelek: Ön kısmı siyah kumaştan dikilmiştir. Arka kısmı boydan boya astarlıdır Yeleğin iç astarı Karamantuladan olduğu gibi ipekten de olur. Yaka kısmında 12 cm eninde sırma işlemler vardır. Sol omuza yakın bir konumdan aşağıya doğru bir dizi düğme ile iliklenir. Kullanılan düğmeler siyah veya metalik beyaz renkte (gümüştan) olur. Kol altında cepler bulunur. Gömleğin üzerine giyilir. Kruvaze yelek, çift tarafı düğmeli olup, yeleğin arkası köprü bağı ile bağlamalı, yaka kenarları kaytan işlemelidir (Eriş, İltar, 2013: 228).

Aba-Cepken: Siyah şayak kumaştan yapılmıştır. Yakasız, kolları astarlı olduğu halde bedeni astarsızdır. Sağ ve sol tarafta birer cebi vardır. Kruvaze olarak sağ solun üstüne kapatılır. Genellik yaz sıcaklarında giyilmez. Zamanımızda bu parça pek kullanılmaz. Ceket olarak yelek üzerine giyilir. Kenarları ve kol üzeri “kaytan” denilen iplikten örme süslüdür. Yanları yırtmaçlıdır (Eriş, İltar, 2013: 228).

Zıpka: Siyah kumaştan dikilmiş bir tür pantolondur. Bacak kısmı, bacağı saracak şekildedir. Ağ ve arka kısmı körüklüdür. Zıpkanın ek yerlerinde bacağın ön ve arkasından aşağıya doğru 1 cm eninde kaytan işleme vardır. Uzun uçkur ile önden arkaya dolanarak bağlanır. Paça kısmında ayacağın rahat geçmesi için yapılmış 10 cm'lik yırtmaç bulunur (Eriş, İltar, 2013: 228).

3.8.3. Değerlendirme

Tarih içinde giyim kültürü incelendiğinde her toplumun yaşadığı coğrafya, yaşam biçimi, günlük uğraşları, değerleri, giyilen giysilerin biçim ve çeşidini bunlara ek olarak takı-aksesuar ve makyaj biçimlerini etkilediği görülmüştür (Artun, 2016: <http://turkoloji.cu.edu.tr/>). Giresun yöresi giyim kuşam kültürü incelendiğinde de giyim kuşam kültürünü belirleyen unsurların coğrafya, yaşam biçimi, günlük uğraşlar olduğu gözlemlenmiştir. Giresun geleneksel giysileri genellikle ekonomik maliyetlidir, yün, deri gibi bazı kıyafetlerin ham maddesi yörede bulunmaktadır, genellikle yöre halkının kendi diktiği veya ördüğü kıyafetler giyilmektedir. Ayrıca bu kıyafetler günlük hayattaki işleri engellemeyecek tarzda rahat kıyafetlerdir.

Yöredeki bazı giyim kuşam kültürü günümüzde tamamen ortadan kalkmıştır. Örneğin “evlilik törenlerinde 1930’lu yıllara kadar yöresel gelin giysilerinin yaygın olarak kullanıldığı ve bu yıllardan sonra moda ürünü beyaz gelinliğin kullanımının şehir merkezinde başlayarak köylere kadar yayıldığı belirlenmiştir. Bu sürece kadar yörede üçetek gelinlik, bindal gelinlik ve entari gelinlik olmak üzere üç farklı yöresel gelin giysisinin kullanıldığı ve en eski gelinliğin üçetek gelinlik olduğu gözlenmiştir. Giresun ilinin yöresel giyim tarzında şalvar kullanılmazken, şalvarın üçetek gelinlik formunun önemli bir tamamlayıcısı olması dikkat çekici bir özellik olarak belirlenmiştir.” (Koca, Kumaş, 2015: 94).

Günümüzde yöresel kıyafetleri tercih eden insan sayısı azaldığından yöresel kıyafetleri örüp dizebilen kişi sayısı da oldukça azalmıştır. Örneğin bugün gençlerin çorap örmeği ya da çarık dikmeği bilen çok az insan kalmıştır ve gençlerin hemen hemen hiçbirisi bunları bilmemektedir.

3.9. Halk Takvimi

Halk takvimiyle ilgili müşahedelerin büyük çoğunluğu bilim tarafından kabul edildikten sonra ispat olunmuştur ki, ilk önce halk takvimi, onun doğrultusunda da resmi takvim meydana çıkmıştır. Halk takviminin teşekkülünde ve olgunlaşmasında tabii-coğrafi şartlar, meşguliyet sahaları, gök cisimleri, gelenekler aynı zamanda inanç da ciddi rol oynamıştır (Orucov, 2012: 27).

Halk takvimi, yöre insanlarının uzun zamana dayanan doğa gözlemlerinin sonucu olarak her yıl aynı dönemlerde yaşanan aynı olayları kaydederek, doğa ile mücadele edip hayatlarını sürdürürken faydalandıkları bir sistemdir. Bu takvime halk arasında; “ana-baba hesabı”, “eski hesap”, “çoban hesabı”, “sayılı” ya da “hesaplı” adı verilmektedir (Veren, 2009: 2).

Halk takvimi yerel özellikleri, takvimlerdeki gün veya dönemler ise ülke genelinde kabul edilen fakat yerele göre farklılaşan durumları ifade etmektedir. Herhangi bir sahada halk takviminin şekillenmesinde en önemli etkenlerden biride iklim koşullarıdır (Erginer 1984: 23).

Türkler göğe karşı candan bir alaka besliyorlardı. Yedi küçük gezegene (Played). ait eski bir takvim, gök ile ilgili hassas gözlemlerin yapıldığını ortaya koymaktadır. Baykal gölünde Olgon adasında bulunan bu takvimde Pleyadların kronik doğuşları ile belirlenen “yılın bölünüşü” ile Ülker (bölen). belirtilmektedir (Roux, 1998: 100).

Kaşgarlı Mahmut, Türklerin yalnız 12 hayvanlı Türk takvimini bildiklerini, ancak haftanın günlerini bilmediklerini, ay adlarının şehirlerde Arapça kullanıldığını yazar. Kaşgarlı Mahmut, Lügatinde "Türkler on iki çeşit hayvanın adını alarak on iki yıla ad olarak vermişler; çocukların yaşlarını, savaş tarihlerini ve daha başka şeyleri hep bu yılların dönmesi ile hesap ederler. Bunun kökü şöyle olmuştur: Türk hakanlarından birisi kendisinden birkaç yıl önce geçmiş olan savaşı öğrenmek istemiş, o savaşın yapıldığı yılda yanılmışlar; onun üzerine bu iş için Hakan ulusuyla müşavere yapar ve kurultayda “biz bu tarihte ne yanıldıksa bizden sonra gelecek olanlar da yanılacaklardır; öyle ise, biz şimdi göğün on iki burcu ve on iki ay sayısınca her yıla birer ad koyalım; sağışlarımızı bu yılların geçmesiyle anlayalım; bu, aramızda bir andaç olarak kalsın” dedi. Ulus, Hakan'ın bu önerisini onayladı. Bunun üzerine Hakan ava çıkar; yaban hayvanlarını büyük bir ırmak olan Ilisuya doğru sürsünler, diye emreder. Halk, bu hayvanları sıkıştırarak suya doğru sürer. Bu hayvanlardan avlarlar: bir takım hayvanlar suya atılırlar; on ikisi suyu geçer; her geçen hayvanın adı bir yıla ad olarak takılır. Bu hayvanlardan birincisi "sıçgan - sıçan" imiş. İlk önce geçen bu hayvan olduğu için senenin başı bu adla anılmış ve "sıçgan yılı" denilmiş; bundan sonra sırasıyla geçen hayvanların adları yıllara verilmiş: 2 - ud yılı: öküz yılı, 3 - pars yılı: pars yılı, 4- tawışgan yılı: tavşan yılı, 5- inek yılı: timsah yılı, 6- yılan yılı: yılan yılı, 7- yund yılı: at yılı, 8 - koy yılı: koyun yılı, 9- biçin yılı: maymun yılı, 10- takagu yılı: tavuk yılı, 11- ıt yılı: köpek yılı, 12- tonguz yılı: domuz yılı (Bayat, 2007: 9).

Türkler, bu yılların her birinde bir hikmet var sanarak onunla fal tutarlar, uğur sayarlar; söz gelimi, Takagu yılında yiyecek çok olur, ancak insanlar arasında karışıklık çıkarmış; çünkü tavuğun yemi tanedir; taneyi bulabilmek için çöpleri, kırıntıları birbirine karıştırır. Timsah yılı girdiğinde yağmur çok yağar, bolluk olurmuş; çünkü timsah suda yaşar. Domuz yılı girince kar ve soğuk çok olur, kargaşalık çıkarmış. Böylece Türkler, her yıl bir şey olacağına inanırlar. Türklerde haftanın yedi gününün adı yoktur; çünkü hafta denilen şey İslamıktan sonra bilinmiştir (Bayat, 2007: 10).

Divanü Lügati't Türk'te Kaşgarlı Mahmut şöyle der: “Ayların adlarına gelince; şehirlerde Arapça ad kullanılır. Göçebe olan ve Müslüman bulunmayan Türkler, yılı dört ayrıma bölerek ad verirler. Her üç ayın bir adı vardır. Yılın geçmesi bununla bilinir: Yeni günden (Nevruz). sonra ilkbahara “oğlak ay”, sonra “uluğ oğlak ay” derler; çünkü bu ikinci parçada oğlak büyür. Bundan sonra “uluğ ay” denir; çünkü bu parça yaz ortasıdır, yeryüzünde nimet bolalır, hayvanlar büyür, süt çoğalır; başkası da böyledir. Az kullanıldığı için öbür adı söylemiyorum, sen anla.”(Bayat, 2007: 9).

Türk inancında, mevsimlerin nasıl olacağı ve değişimleri, yıldızların hareketine göre tayin edilmektedir. Yıldızların hareketine bakılarak havanın sıcak mı, soğuk mu olacağı yönünde tahmin yürütülmektedir (Kalafat 1995: 31). Konar-göçer olan ve Müslüman olmayan Türklerin yılı dört kısma bölerek her üç aya verdikleri ad aşağıdaki gibidir: “İlkbahara oglak ay, Son bahara da uluğ oglak ay, yaz ortası olan ulug ay gelir, bu ayda nimet bol olur.” Kaşgarlı Mahmut, diğer ayın adını başka bir yerde zikreder: 4 karakış olan kadir kıştır. Türk düşüncesinde takvim anlayışının mevsimler bağlamında renk sembolleri ile eşitleşmesi dünya modelinde olduğu gibi kozmosun algılanma şekillerinin çeşitlilik sergilediğini gösterir. Nitekim bugün bile halk ağzında sağlanan kara kış, yeşil bahar, sararmış güz kavramları takvim mitlerinin renk simgesi ile gösterilmesidir: İlkbahar (eskilerde yaz). =gök rengi, Yaz (eskilerde yay). = kızıl rengi, Sonbahar (eskilerde güz). = ak rengi, Kış = kara rengi (Bayat, 2007:9).

Türkiye’deki halk takvimi, Rûmî takvim esaslıdır. Eski Takvim, Eski hesap, Baba hesabı, Kocakarı takvimi gibi adlarla anılır. “Anadolu’da halk takvimlerinin büyük çoğunluğunda yıl, kasım ve hidrellez olmak üzere iki yere bölünür. Kasım, kasım ayının başında başlar ve hidrelleze kadar yani mayıs ayına kadar sürer. Bu devir kış mevsimidir. Hidrellez ise 6 Mayıs’ta başlar, kasıma kadar devam eder ki bu da yaz mevsimidir. Kış devresi 45’er günlük kasım, zemheri, hamsin adlı üç ana bölüme ayrılır. Tamamı 180 gün olarak kabul edilen kış devresinin ilk 135 günü yani kasım, zemheri, hamsin aylarına ‘sayılı’ ya da ‘hesaplı’ adları verilmektedir. Zaman geçtikçe insanlar yılı dört mevsime, ilkbahar, yaz, sonbahar (erken çağlarda sonbaharı güz adlandırmışlar), kış mevsimlerine; her mevsimi de üç aya ayırmışlar. Tarım çalışmalarına uygun olarak mevsimleri daha küçük dönemlere, devirlere bölmüş, onlara çeşitli adlar vermişler.”(Orucov, 2012: 28). Bugün Anadolu’da kimi aylar farklı şekilde adlandırılmaktadır. Zemheri (ocak), gücük (şubat), dert ayı (mart), april (nisan), kiraz ayı (mayıs), orak ayı (haziran), çürük ay (temmuz), harman (ağustos), sultan (eylül), ekim, koç ayı ve karakış (aralık) ayları Anadolu’nun değişik yörelerinde aylara verilen isimlerdir (Boyras, 2006: 225).

Anadolu’da halk takviminde “sayılı günler” kavramı vardır. Bu günler, nesillere öncesinden sayısı ve süresi miras bırakılmış, bugün de kullanılagelen mevsim özelliklerini yansıtan günlerdir. Her yıl aynı zaman diliminde en çok birkaç günlük sapmalarla gerçekleşen bu günlerden biri de “april beşi”dir. Rumi takvime göre 5 Nisana, miladi takvime göre 18 Nisana denk gelen bu günden sonra Hıdırellez’e yani 5 Mayıs’a çok az kalmıştır. Hıdırellez yazın başlangıcı sayılır, fakat yine de april beşinde meydana gelebilecek aşırı soğuklardan ve fırtınalardan korkulmaktadır. Özellikle geçimini tarım ve hayvancılıkla geçiren yöre insanları tarafından önlem alınması gerektiğine dair “Kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden.” gibi atasözlerinde bu günün önemi işlenmiştir (Veren 2009: 146-189).

Bugün Türkiye’de halk takviminde aylar hava olaylarına göre, iklim değişikliğine göre, tarım ve hayvancılığa göre ve tarım araçlarının adına göre farklı isimler almaktadır:

Hava olaylarına göre: Yelen Ayı (Mart), Açar Ayı (Nisan), Kırçan Ayı (Mayıs), Uraş Ayı (Haziran), Biçen Ayı (Temmuz), Bozar Ayı (Ağustos), Söken Ayı (Eylül), Budan Ayı (Ekim), Karaş Ayı (Kasım), Kırış Ayı (Aralık), Buğdan Ayı (Ocak), Akpan Ayı (Şubat).

İklim değişikliğine göre: Tuluğan Ayı (Mart), Ačan Ayı (Nisan), Kandık Ayı (Mayıs), Isık Ayı (Haziran), Tozaran Ayı (Temmuz), Bozaran Ayı (Ağustos), Kısık Ayı (Eylül), Koçan Ayı (Ekim), Bolağan Ayı (Kasım), Aralık Ayı (Aralık), Çağan Ayı (Ocak), Güçük Ayı (Şubat).

Tarım ve hayvancılığa göre: Sürüm Ayı (Mart), Dikim Ayı (Nisan), Saçım Ayı (Mayıs), Kırkım Ayı (Haziran), Biçim Ayı (Temmuz), Derim Ayı (Ağustos), Verim Ayı (Eylül), Ekim Ayı (Ekim), Söküm Ayı (Kasım), Katım Ayı (Aralık), Sağım Ayı (Ocak), Üsüm Ayı (Şubat).

Tarım araçlarının adına göre: Külek Ayı (Mart), Köten/Kotan Ayı (Nisan), Sapan Ayı (Mayıs), Kosak Ayı (Haziran), Orak Ayı (Temmuz), Diren Ayı (Ağustos), Döven Ayı (Eylül), Tapan Ayı (Ekim), Dibek Ayı (Kasım), Kazan Ayı (Aralık), Ocak Ayı (Ocak), Kirmen/Eğirmen Ayı (Şubat). (Alparslan, 2013).

Giresun ve çevresinde de Anadolu’nun diğer bölümlerinde olduğu gibi halkın kullandığı takvimler vardır. “Bu takvim Giresun halkının din, iklim, coğrafya ve sosyoekonomik şartlarına bağlı olarak kendi hayatını düzenlemek üzere oluşturduğu yerel takvimdir.” (Düzgün, 2014: 236). Halk arasında bu takvime “kocakarı takvimi” denilmektedir.

Giresun ve çevresinde halk arasında günler Rumi takvime göre hesaplanır. Günler Miladi takvime göre on üç gün geriden gelir. Giresun ve çevresinde halk bazı aylara farklı isimler vermiştir. Bu isimler genellikle o ayın halkta uyandırdığı izlenimlerle alakalıdır. Yıl mart ayıyla başlar ve şubatta son bulur. Giresun’da aylara verilen isimler şunlardır:

“Mart: Mart, Gurgamuk ayı, dert ayı

Nisan: Abrul, reşberlik ayı

Mayıs: Mayıs

Haziran: Kirez ayı, güllük ayı

Temmuz: Orak ayı

Ağustos: Ağustos, çürük ayı, harman ayı

Eylül: İlgüz, ceviz ayı

Ekim: Ortagüz, darı ayı, avara ayı

Kasım: Ahırgüz, üzüm ayı

Aralık: Garagış

Ocak: Zemheri

Şubat: Gücük” (KK.17).

Giresun ve çevresinde “mart ayına” verilen bir diğer isim de “dert ayı” dır. Mart ayı kıştan sonra gelen bir ay olduğu için kış için hazırlanan yiyecek ve yakacak gibi hazırlıklar tükenmek üzeredir. Ancak kış da tam olarak bitmediğinden, havalar ısınmadığından yakacak ihtiyacı devam etmektedir. Halk arasında bu durum “Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır” sözüyle ifade edilmiştir. “Giresun'da da hayvanların bu ayda üreme faaliyetine başlamaları, halk arasında bu aya gurmağuk ayı adı verilmesine sebep olmuştur. Gurmağuk kelimesinin belirlenmesinde kuşkusuz kedi, köpek gibi hayvanların bu ayda çıkardıkları sesler etkili olmuştur.” (Düzgün, 2014: 237).

Mart ayı Giresun geleneksel halk takviminde yeni yılın ilk ayıdır. Bir martta yeni yılın ilk günüdür. Bu yüzden bir mart günü yılın tamamının bereketli geçmesi için çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Bir mart sabahı erkenden evin tüm kapıları açılır, erkenden çeşmeden su alınır ve evin köşelerine su serpilir. Suyu çeşmeden herkesten önce almak önemlidir. Bunun dışında ahırdan küçükbaş ya da büyükbaş hayvanların yavrularından biri eve getirilir ve evin içinde gezdirilip melemesi sağlanır (KK: 193).

Mart ayında yörede “Mart Kırma, Mart Dokuzu ya da Yılbaşı Bozma” adı da verilen Mart Bozumu töreni yapılmaktadır. Mart Dokuzu, Miladi takvimde 21-22 Mart'a tekabül eder. Dolayısıyla Nevruz Bayramı dediğimiz baharın gelişinin kutlandığı bayram Giresun'da ve diğer bazı bölgelerde Mart Bozumu adı altında kutlanır. Mart Bozumu günlerinde eve yeşillik sokulmaz, sokulursa o yıl eve çok sinek gelir. Ayrıca mart dokuzu guguk kuşlarının geldiği gündür.

Mart ayından sonra gelen nisan ayı halk arasında Abrul ayı olarak adlandırılır. Abrul Miladi takvime göre Nisan'ın 13'ünde başlar. Halk özellikle abrulun (nisan). 5'i geçene kadar kışın bitmediğine, özellikle abrulun 5'inde esen şiddetli rüzgârın hayvanlara zarar vereceğine inanır. Dolayısıyla 5 abrulda hayvanları çalıştırmak veya otlatmak için dahi dışarı çıkarmazlar. Bu rüzgârın hayvanları hasta edeceğine inanılır. Eğer Abrul'un 5'inde dolu veya kar yağarsa bitkiler önemli ölçüde zarar görür. Bu nedenle, çoğu zaman halk tohum ya da fide ekmek için Abrul'un 5'inin geçmesini bekler. Bu inanış, Anadolu'da tespit edilen birçok yerel takvimde de müşahede edilen ortak bir inanıştır (Veren, 2010: 1).

23 Abrul , yazın gelişi tarıma dayalı yaşam sürülen toplumlarda aynı zamanda ekim, dikim işlerine başlanan gün olarak da düşünülmelidir. Dolayısıyla halk, ürünün bol olması ekilen dikilen tohumların yeşermesi, büyümesi ve bereketli olması için eski inanış kalıp ve uygulamalarını Hızır kültürüne aktararak devam ettirmiştir. Çünkü Hızır ölümsüzlüğün ve bereketin kaynağıdır. Allah'ın yeryüzünde sonsuza kadar insanoğluna yardım etmesi için görevlendirdiği bir nebidir. Giresun'da; Hızır'ın karadaki insanlara, Hz. İlyas'ın ise denizdeki insanlara yardım ettiğine inanılır. Giresun halkı da bütün Anadolu'da olduğu gibi Hızır'ın bu özelliklerine inanarak, onun her yıl 6 Mayıs tarihinde yeryüzüne inip insanların arasına karışarak şifa, bolluk ve bereket dağıtacağına inanır. Giresun'da Hıdrellez Günü'nde gerçekleştirilen pratikler daha çok bereket ve bolluk için yapılmaktadır (Düzgün, 2014: 243).

Abrul (nisan). ayından sonra gelen mayıs ayı Giresunlular için şenliklerin olduğu bir bayramdır. Yedi mayıs tarihinde kutlanan “7 Mayıs” ya da “Mayıs Yedisi” kutlaması Giresun’un en önemli kutlamalarındandır. Giresun dışında Trabzon ve Ordu’da da “Mayıs Yedisi” şenlikleri yapılmaktadır.

Kiraz ayı olarak adlandırılan haziran ayı ise yörede kirazın yetişip olgunlaştığı aydır. Bu ayda kirazlar toplanır ve salamura haline getirilir.

Orak ayı da kiraz ayından sonra gelen, yörede otların biçilip kurutulduğu aydır. Bu ayda hem yaylalarda hem de köylerde fındık bahçelerinin diplerindeki otlar biçilir. Biçme işlemi orakla yapıldığından bu aya “orak ayı” denilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Ağustos ayı ise yörede “çürük ayı” olarak adlandırılır. Aslında “çürüklük ayı” diye bahsedilen zaman “31 Temmuz-6 Ağustos” tarihleri arasındaki bir haftalık süreçtir. Bu tarihlerde ıslak kalan her şer bir iki gün içinde çürümeye başlar, bu yüzden bu ayda ot biçmemeye dikkat edilir. Ayrıca bu ayda yaraların kapanmasının durduğu da bilinmektedir. Ayrıca bu ayda yağmur yağdığı anda dışarıda kalmamaya özen gösterilir (KK.7). “Bu aya “harman ayı” denilmesinin sebebi ise özellikle iç kesimlerde yetişen arpa, buğday gibi ürünlerin bu ayda “harman”lanmasıdır. Harmanlama buğday, arpa vb. ürünlerin tanelerine ayrılması işine verilen addır.” (Düzgün, 2014:250).

“Eylül ayına “ceviz, hac/haç, istavrit veya ilkgüz ayı” denir. Miladi takvimde 14 Eylül-13 Ekim arasına denk gelir. Ceviz ayı denilmesinin nedeni kuşkusuz ceviz hasadının eylül ayında yapılıyor olması ile ilgilidir. İlk Güz ifadesi de sonbaharın ilk ayı olduğundan kaynaklanmaktadır. Haç adı ise muhtemelen bölgede geçmiş tarihlerde izlerine rastlanan Hristiyan kültüründen izler

taşımaktadır. Benzer şekilde İstavrit kelimesi de Hristiyanlığa özgü istavroz kelimesinin dönüştürülmüş şeklidir.” (Düzgün, 2014: 250).

Yörede genellikle “ortagüz” olarak adlandırılan ekim ayında yapılan en önemli iş mısırların toplanmasıdır. Bu yüzden yörede bu aya “darı ayı” da denilmektedir. Bu ayda işler bitmeye başladığından “avara ayı” da denilir.

“14 Kasım ile 13 Aralık tarihleri “koç”, “üzüm” veya “Songüz” adıyla anılmaktadır. Bu ayda, halk arasındaki ifadeyle, koyun koça katılır. Başka bir ifade ile koyunların üremesi için koyunlarla koçlar çiftleştirilir. Bütün Anadolu’da bu faaliyete “koç katımı” adı verilir ve çeşitli etkinliklerle kutlanır. Üzüm ayı denilmesinin nedeni ise Giresun yöresine özgü bir üzüm cinsi ile ilgilidir.” (Düzgün, 2014: 254).

Karakış olarak adlandırılan aralık ayı yörede kışın en sert geçtiği dönemdir. Bu yüzden de bu aya garagış (karakış). ayı denilmektedir.

Yörede ocak ayı “zemheri ayı” olarak adlandırılır. Yılın en soğuk aylarındandır.

Zemheriden sonra gelen “gücük ayı” en kısa süren aydır. Bu yüzden de bu aya küçük anlamına gelen “gücük ay” denilmiştir. Bu ay cemrelerin düştüğü, kışın bittiği, baharın başladığı aydır. İlk cemre havaya, ikinci cemre suya, üçüncü cemre de torağa düşer. Halk arasında cemre düşmesi sevinçle karşılanır.

3.9.1. Değerlendirme

Takvimler toplumların yaşadığı yerlerin iklimi, bitki örtüsü, geçim kaynakları gibi durumlardan etkilenmektedir. Günlere, aylara ve yıllara verilen isimler o yöre halkının yaşamı hakkında çok sayıda bilgi verebilmektedir. Giresun’da kullanılan halk takvimi de bu özelliğiyle dikkat çekmektedir. Birçok ay adı yörede o ayda hangi işle meşgul olduğunu göstermektedir. Yörede tarım ve hayvancılığın önemi, halkın hayatındaki etkisini ay adlarından yola çıkarak söyleyebiliriz.

Giresun halk takvimine baktığımızda Anadolu’nun genelinde kullanılan halk takvimiyle benzerlikler gösterdiği göze çarpmaktadır. Günümüzde halk takviminin kullanımının daha ziyade yaşlılar arasında devam ettiği görülmekle birlikte, takvimle ilgili bazı özel şenlik ve bayramlarda gençlerin de kutlamalar yaptığı görülmektedir.

3.10. Halk Meteorolojisi

Bilindiği üzere, insanoğlu var olma süreci ile birlikte içinde yaşadığı gezegeni çözümlene isteğiyle, sürekli gözlem ve arayış içerisinde olmuş, kâınatta meydana gelen olayları, dâhil olduğu inanç dairesi ekseninde anlamlandırma çabasını hep sürdürmüş, bu arayış ve çözümlene çabaları, kimi zaman insanoğlunu tabiatta meydana gelen sebebini bilemediği veya anlamlandıramadığı bir kısım olay karşısında şaşkınlığa, korkuya veya mutluluğa yöneltebilmiştir.

Kitle iletişim araçları olmadan (televizyon, radyo, gazete vb). önce, hava tahmini tecrübeye dayalı olarak yapılmaktaydı. Bu tahminlerin büyük çoğunluğunun da bugünkü bilimsel biçimde yapılan tahminler kadar doğru sonuçlar verdiği bilinmektedir. Halk, ekimini, dikimini, hasatını bu tahminlere göre yürütmüş iklim şartlarının verdiği olumsuz sonuçlardan azami derecede etkilenmemeye çalışmıştır. Bu tahminlerin çoğu, havadaki değişmeye, bulutların durumuna, rüzgârın esme yönüne, yıldızların sıklık ve seyrekliğine vb. durumlara göre yapılmıştır (Özyurt, 2010: 1).

Giresun yöresinde de halk bazı tecrübelerden yola çıkarak gelecekle ilgili hava tahminlerinde bulunmuş ve bunları gelecek kuşaklara aktarmışlardır:

Yörede lağım kokmasının havanın yağacağına işaret ettiğine inanılmaktadır (KK: 8).

Eğer yağmur sabah yağmaya başlarsa o yağmur kesilecek demektir, öğleden sonra yağın yağmurun durmayacağına inanılır. Yörede “sabah yağdı işe, öğleden sonra yağdı eve” sözü bu durumu ifade etmek için kullanılır (KK: 8).

Yörede havaların gücük ayının yedisinden sonra, cemrelerin düşmeye başlamasıyla ısınmaya başladığına inanılır. “İlk cemre gücük ayının 7'sinde havaya, ikinci cemre bir hafta sonra gücük ayının 14'ünde suya ve son olarak 21 gücükte toprağa düşer. Üç cemre de düşünce havaların ısınmaya başlaması beklenir. Her ne kadar gücük ayı kışın son ayı olsa da bazen çok sert fırtınalar estirir. Bu nedenle halk arasında deli gücük diye anılır.” (Düzgün, 2014: 254).

Yörede 11-18 Mart tarihleri arasında bir fırtına olduğuna inanılır ve buna yörede “kocakarı fırtınası” denilmektedir. Kocakarı fırtınası, ismini büyük ihtimalle Türkiye'nin pek çok yerinde tespit edilmiş olan, vaktinden önce yaylaya giderken fırtınaya yakalanıp Allah'a şirk koşan ve bu yüzden koyunlarıyla beraber taş kesilen kocakarıdan almıştır. Konu ile ilgili yaygın olarak anlatılan bir efsane de bulunmaktadır: *“Efsaneye göre, yaşlı ve dul bir kadın, bakar ki havalar iyi gitmekte. Gücük ayının sonlarına doğru kimseyi beklemeden yaylaya çıkmak için hazırlık yapmaya başlar. Komşuları: “Bu ayda yaylaya çıkılmaz. Yol uzun, havalar henüz ısınmadı. Fırtına çıkar, kar yağar, yolda donarsın.” derlerse de aldırılmaz. Sirtına bir kazan, eline bir değnek alır. Koyunlarını, keçilerini önüne katıp yola çıkar. Kadın yola çıkıp bir süre gittikten sonra fırtına çıkar. Fakat o hiç aldırılmaz, yoluna devam eder. Irmağın kenarına inince fırtına daha da şiddetlenir. Kadın bakar ki*

olacak gibi değil. Hemen kazanı ters çevirip altına girer. Fakat sürekli: “Yağsan da gideceğim, yağmasan da gideceğim.” der. Bir süre kazanın altında bekler. Beklerken de Allah’a şirk koşmaya devam eder. Allah’a şirk koştugu için kazanla beraber taş kesilir.” (Demir, 2012: 19).

Yazın yayla bağlaklarında ot çok olursa kış aylarının sert geçeceğine inanılır (KK: 8).

Gün batımında gökyüzü kızıl olursa bir sonraki gün havanın güneşli olacağına inanılır. Sabah gökyüzünün kızıl olması havanın yağacağına işaret etmektedir (KK:8).

Sinekler çok olursa hava yağacak demektir (KK: 8).

Eğer hava bunaltıcı derecede sıcaksa ve ılık rüzgâr ediyorsa hava soğuyacak ve yağmur yağacak demektir (KK:67).

Mart ayı ile ilgili bir diğer geleneğin adı da “gün sayma” ya da “gün sırtı”dır. Rumi 9 Mart'tan itibaren 12 gün sayılır. 9 Mart'tan itibaren sayılan bu on iki güne bağlı olarak gelecek yıl havaların hangi ayda nasıl geçeceğine dair kehanette bulunulur. Bu gün sayma inancına istinaden mart ayına “sayıştay ayı” da denmektedir. Örneğin, 9 Mart gününde izlenen hava güneşli ise martın güneşli geçeceğine, 10 Mart'ta hava yağmurlu ise nisanın yağmurlu olacağına inanılır. Bu şekilde on iki gün sayılarak yıl boyunca aylara göre karşılaşılabilecek hava durumu hakkında kehanette bulunulur. Bu kehanet takvimi Miladi 21 Mart'tan 30 Mart'a kadar sürer. Bu hava tahminlerine “yılısırtı “ dendiği de olmaktadır (Düzgün, 2014: 240-241).

Mayıs yedisi bulutlu ve ya yağışlı geçerse Yaz mevsimi iyi geçer, bolluk olur. Mayıs yedisi sıcak geçerse yaz mevsimi kurak geçer ve kıtlık olur (KK: 8).

Yılın ilk gök gürültüsünde evin kadını tarafından havaya kaşık atılır. Kaşık yere ters düşerse o yıl işlerin ters gideceğine, düzgün düşerse işlerin yolunda gideceğine inanılır (KK:54).

Gökyüzünün batı tarafı bulutlanırsa hava yağacak demektir (KK:54).

Kışın gece hava açıksa, yıldızlar görünüyorsa sabah kırağı düşer (KK:8).

Ay, hilâl şeklinde iken uçları yukarıya doğru ise, o ay kurak gider, yağmur yağmaz. Uçları aşağıya doğru ise, o ay yağışlı gider (KK:54).

Kara bulutlar yağmur getirir (KK:54).

Kavaklar yaprağını tepeden dökerse, kışın sert geçeceği şeklinde yorumlanır (KK:54).

Eğer arılar dışarı çıkmazsa hava soğuyacak ve yağmur yağacak demektir (KK: 8).

Koyunların ya da keçilerin boynuzlarıyla birbirine vurması kışın sert geçeceğine işaret etmektedir (KK:8).

Büyükbaş ya da küçükbaş hayvanların kara avu denilen sarıçiçekli bitkiyi yemesi iki gün içinde havanın yağacağına işaret eder (KK:8).

Toprakta görülen solucanın uzaması yağmurun habercisidir.(KK:54).

Eğer çocuklar çimenleri koparırsa hava yağacak demektir (KK:8).

Yörede dokuz tepe de denilen gelin mantosu otunun üzerinde çise varsa hava yağacak demektir (KK:8).

Sağanak yağmurdan sonra havanın açacağına inanılır. Eğer hava sisliyse ardından güneşli havanın gelmesi uzun sürer (KK:8).

Tavukların bitlenirse hava yağar (KK:8).

Kışın ortasında gök gürlerse kar çok yağar. Bu zamanda gök gürlmesine “gök göbeği üzüldü” denilir (KK:54).

Kestane çok olursa kış çok olur (KK:8).

Kışın kargalar çok öterse kar yağacak demektir (KK: 88).

3.10.1. Değerlendirme

Teknolojinin olmadığı zamanlarda her konuda olduğu gibi hava tahminleri konusunda da insanlar edindikleri tecrübelerle hava tahminlerinde bulunmuşlardır. Tarım ya da hayvancılıkla uğraşan, doğayla iç içe yaşayan insanların hava koşullarına bağlılığı üst seviyededir. Gelecek gün ya da aylarda yapılacak işlerin belirlenmesi için havanın önceden tahmin edilmesi gerekmektedir. Bunun için insanların yılların deneyimlerinden elde ettikleri bilgileri yaşatmışlar, kendilerinden sonrakilere aktarmışlardır.

Giresun yöresinde hava tahminleri bulutların, yıldızların, hayvanların, bitkilerin vb. durumlarına bakılarak yapılmaktadır. Hava tahminleri yakın zamanla ilgili yapıldığı gibi tamamen bir ayı, mevsimi ya da yılın tamamını kapsayacak şekilde de olabilmektedir.

Günümüzde teknolojinin gelişmişliği gençler arasında halk meteorolojisinin kullanımını yok denecek kadar azaltsa da yaşlıların çoğu zaman halk meteorolojisine bağlı hareket ettiği gözlemlenmektedir.

3.11. Geleneksel El Sanatları

El sanatları; insanların günlük hayatta kullandıkları, estetik görünümüne sahip, kullanım değeri olan ve toplum duygularını, zevklerini ve kültürel özelliklerini yansıtan küçük sanat eserleri olarak tanımlanmaktadır (Akbiç, 1970:5).

Türklerin gerek Orta Asya'da, gerekse Anadolu'da kurdukları medeniyetler dolayısıyla büyük ve zengin bir kültür birikimine sahip olmaları ve bu birimi gittikleri her yere taşımaları Anadolu'nun el sanatları hazineleri ile dolu olması ve anayurdun el sanatları ve kültür merkezi olarak tanınmasında önemli bir etken olmuştur. Yine Anadolu'nun Asya'yı Avrupa'ya bağlayan bir köprü durumundaki coğrafi konumu ve buranın göç ve ticaret yolları üzerinde bulunması, bu bağlamda ayrı bir önem arz etmektedir. Geleneksel el sanatları, yüzyıllardır büyük bir çeşitlilik içinde toplumların duygularını ve sanatsal beğenilerini aktarma aracı olmuştur. Üretildikleri dönemin değer yargıları, toplumdaki politik eğilimler, ekonomik durum, din, kişilerarası örgütlenme ve ilişkiler, kişilerin davranış ve tutumları, teknik araç-gereç, beceri, estetik bakış açısı, dünya görüşü, tasarım ürünlerine verilen biçim gibi etkenler el sanatlarının oluşumunu etkilemiştir (Kahveci, 1998: 387).

“Yapımında kullanılan malzemeye göre el sanatları şu sınıflara ayrılmaktadır:

Hammaddesi Bitkisel ve hayvansal lifler olan el sanatları: Kilim, yorgan, yastık, halı, işlemler, battaniye, çarpana, iğne oyası (dantel), keçeler.

Hammaddesi ağaç (ahşap). olan el sanatları: Kaşıklar, rahleler, takunyalar.

Hammaddesi toprak olan el sanatları: Çanak-çömlek, çini, porselen, seramik, tandır.

Hammaddesi taş olan el sanatları: Lüle taşı, Oltu taşı, mezar taşları, değirmencilik.

Hammaddesi maden olan el sanatları: Altın, demircilik, kapı süsleri, kapı tokmakları, gümüş, bakırcılık, silahlar, bıçaklar, takılar, kemerler, kemer tokaları, fincan zarfları, tepelikler.

Hammaddesi deri olan el sanatları: Cilt, çanta, kemerler, koşum takımları.

Hammaddesi kâğıt, boya olan el sanatları: Hat, tezhip, ebru.

Hammaddesi kemik ve fildişi olan el sanatları: Taraklar, kakmalar, küçük eşyalar.

Hammaddesi silis, cam olan el sanatları: Cam eşyalar, koku şişeleri, vitraylar.” (Öztürk, 2003: 95-101).

3.11.1. Bakırcılık

Giresun Maden Sanatı bakımından bölgedeki diğer illere göre ön plana çıkmaktadır. Çünkü çevresinde yer alan zengin maden yataklarına bağlı olarak hammadde bolluğu sayesinde, çok sayıda bakırcı, kalaycı ve demirci esnafının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Madenlerden çıkarılan cevher, kalhane denilen tesislerde işlenmekteydi. Bakır cevheri odun kömürüyle birlikte ocakta körük yardımıyla eritilmekte ve kalıplara dökülmekteydi. Hazır hale gelen hammadde ustaların elinde sanat değeri taşıyan ürünlere dönüşmüştür (Eriş, İltar, 2013: 326).

Giresun'da kalaycı ve demirci ustalarının bulunduğu çok sayıda dükkâna ev sahipliği yapan Kazancılar Yokuşu'na Bakırcılar Çarşısı da denilmektedir. Bundan birkaç yıl öncesine kadar yörede bakırcılık yapan ustalar Bakırcılar Çarşısı'nda mesleğini icra etmekteydi. Günümüzde bakırcı ustaları da teknolojiye yenik düşmüş, il merkezinde birkaç bakırcı ve kalaycı ustası dışında mesleğini icra eden usta kalmamıştır.

“Giresun'da bakırcılık zanaatı dövme tekniği ile yapılmaktadır. Bakırın biçimlendirilmesi için dövme işleminin üzerinde yapıldığı araçlara örs denilmektedir. Yapılacak işe göre çeşitli örsler kullanılmaktadır. Bunlar T örsleri, kaide örsleri, yuvarlak başlı örsler, L örsleri gibi adlarla anılır. Değişik yapıda ve büyüklükte olan çekiçler, örsün üzerinde şekil verilecek bakır parçasını darbelemeye yarar. Dövülen parçaları düzeltmek amacıyla dut ve gürgen gibi sert ağaçlardan tokmaklar yapılır. Dövme bakırcılıkta gerek tavlama, gerekse kalaylama ve kaynak işlerinde sıcak parçayı tutmak amacıyla çeşitli boy ve şekilde kısaç denem demir maşalar kullanılır. Ek yerlerini birbirine kenetlemek ve kaynak yapmak amacıyla diş açmaya yaraya makaslar kullanılır.” (Eriş, İltar,, 2013: 326-327). “Bakır, hammadde olarak ocaklarda eritildikten sonra kalıplara dökülerek, üretilecek ürünün özelliğine göre istenilen kalınlık için silindirden geçirilir. Bu aşamada sertleşen bakır tekrar fırınlarda tavlama işlemine tabi tutulur. Bakır üzerinde yapılan işlemlerle sertleştiğinden, her işlemten sonra tekrar tavının alınması gerekir. İstenilen ölçüye gelinceye kadar tekrar tekrar yapılan bu işlemten sonra levha hâline gelen bakır, daire makaslarında arzu edilen ebatlarda kesilerek kalıplara göre sıvama tezgâhlarında şekillendirilir. Parlatılmak üzere polisaj makinelerine alınan ürün, lehim ve kaynak işleminden sonra tekrar parlatılır ve sonrasında üzerindeki yağın temizlenmesi için yüksek ısılı deterjanlı suda yıkanır. İnce talaşla ovulup kurulandıktan sonra silinerek verniği ve boyası atılır. Boyanan ürün, kurutulma işleminin ardından işlemeye hazır hâle getirilir. Sanatkârın tasarımına göre işlenmesinin ve tercihe göre gümüş suyu denilen karışım ile yıkanmasının ardından kurulur, oksitlenmenin önlenmesi için verniklenerek satışa sunulur.” (İşçan, 2013: 46). Giresun'da bakırdan ibrik, güğüm, tencere, bakraç gibi mutfak eşyaları yapılmaktadır.

Giresun, Anadolu'da ibrik yapımında söz sahibi olmuş bir ildir. Bölgede yer alan diğer illerin birçoğunda güğüm yapımı ön plana çıkarken, Giresun'da ibrik, bakırdan yapılan en önemli

eşyaların başında gelmektedir. Sap ve kapak tutamağı pirinç dökümden yapılan dövme bakır ibrikler, “Bakır Giresun İbriği” olarak anılmaktadır (İşcan, 2013: 48). Giresun ibriğinin yapımı şöyledir:

Elli altmış senedir bakırcılık yapıyorum. İbrik yapımı şöyle olur: Şimdi ibrik parça parça gelir. Yuvarlak yani daire şeklinde oluyor. Onu kesiyoruz, kafayı makasla kesiyoruz, ikiye ayırıyoruz. Şu gövdeyi meydana çıkarıyoruz. Gövdeyi kaynatıyoruz, dış çıkarıyoruz makasla. Ocakta körükle kaynatıyoruz. Levhayı da buraya ekliyoruz, levhayı örsle beraer çekiçliyoruz, haşlıyoruz, yumuşatıyoruz bu şekle getiriyoruz. Öyle gene dış çıkarıyoruz, u dişi örsle beraber eziyoruz, kaynatıyoruz. Sonra oraya ufak bi parçadan yaptığımız emziği ekliyoruz. Tekrar kaynak yapıyoruz. Bu şekilde gövde tamam oluyor. Undan sonra kestiğimiz parçalardan kapağı meydana getiriyoruz. O kapağın üstündeki tutma yerinin adı menteşe. Menteşeyi ve kulpları sarıdan dökeriz. Onun kalıbı var kalıba göre döküyoruz kulpla menteşeyi. Çisi var sonra çiviyle beraber açıyoruz, ibriğimiz bitiyor. Yarım günüm alıyor bir ibrik yapımı (KK: 117).

Giresun ibriği tüm Doğu Karadeniz Bölgesi’nde yaygındır. Bir ibrik; dip, çember, gövde, emzik, lüle, boğaz, kulp, kapak olmak üzere sekiz parçadan oluşur. “İbrikler, ustaları tarafından dip, emzik ve kulpları hariç büyük bir emekle tek parça hâlinde yapılır. Örslerde levha hâline getirilen bakır, daire şeklinde kesilir, daha sonra farklı çekiçlerle dövülür ve dövülürken sertleştiği için de birçok kere tavlama yoluna gidilir. Yorucu ve bir o kadar da zahmetli geçen saatlerin ardından gövde, boğazdan dibe kadar tek parça olarak çıkartılır. Hazırlanan dip, kapak ve emzik kısımları da gövdeye takılarak ibrik tamamlanır. İbrik gövdesini tek parça olarak yapmak çok zahmetli olduğu için, zamanla terkedilip gövdenin iki parçadan yapılması tercih edilir olmuştur. Gövdenin iki parçası kaynakla birleştirilerek diğer kısımlar sonradan eklenmiştir. Tamamlanan ibrikler de çeşitli tekniklerle süslenmektedir.” (İşcan, 2013: 108).

Bakırcılığın yaygın olduğu yerlerde yaygınlaşan bir zanaat da kalaycılıktır. “Özellikle mutfak eşyası olarak kullanılmasından dolayı bakırın oksitlenmesini önlemek için kalayla sırlanması gerekmiştir. Sağlıklı ve uzun ömürlü olması dolayısıyla tercih edilen kalaylı bakır kaplar yüzlerce yıl mutfaklarda yerini muhafaza etmiştir. Bakır gibi yumuşak ve kolay şekil verilebilir bir maden olan kalayın, hava ile teması sonrasında kolay oksitlenmemesi, korozyondan korunması gereken eşyalarda çokça başvurulmasında en önemli etken olmuştur.” (İşcan, 2013: 78).

Kalaylanacak bakır kabın çekiç yardımıyla bozulan kısımları tamir edildikten sonra ezik yerleri düzeltilir, kırıklar ise kaynak yapılır. Tamir edilen bu kaplar, kum ve kömür parçaları ile temizlendikten sonra kararan yerleri parlayıncaya kadar ovulur. Temizlenen kap ocakta ısıtıldıktan sonra üzerine kalayın tutması için toz nışadır serpilir. Isınan ve üzerine nışadır sürülen kaba değdirilen kalay, kabın üzerinde erimeye başlar ve bir pamuk yumağı ile kabın her tarafına sürülür. Böylece bakır kaplar kalaylanmış olur (İşcan, 2013: 78).

Giresun'da yok olmaya başlayan bakırcılık zanaatıyla birlikte kalaycı ustaları da azalmıştır. Ancak evlerde hala bakır eşyalar vardır ve bu eşyalar zaman zaman kalaylanması gerektiğinden kalaycılık da varlığını az da olsa devam ettirebilmiştir. Ayrıca günümüzde eski bakır eşyaların aksesuar olarak kullanımı bu eşyaların kalaylanmasının önemini artırmıştır.

3.11.2. Beşikçilik

Beşik basitçe bebeğin doğumundan itibaren uyuduğu yatağa denilmektedir. Beşik bebeğin düşmeden sallanarak uyuması amacıyla yapılmaktadır. Bu yüzden sallamaya uygun ayakları beşiğin ne kadar sallansa da düşmeyeceği şekilde yapılmıştır. Günümüzde fabrikada üretilen beşikler yaygınlaşsa da geleneksel yapım beşiklerin kullanımı özellikle yüksek köylerde hala devam etmektedir. Yörede bazı aileler çocukların geleneksel beşiklerde daha kolay uyuduğunu söylemektedir.

Beşik hemen her bölgede birbirine benzer tarzda yapılmaktadır. Genellikle sallanmayı sağlayan iki kasnak, iki kasnağı birbirine bağlayan kollar ve tekne biçiminde bir yataktan / yatak yerinden oluşmaktadır. Sallanmayı sağlayan kasnakların yerine bazı yörelerde yarım ay şeklinde ayaklar kullanılmaktadır. Beşiklerin ayak kısmı sallamayı kolaylaştıracak şekilde yapılmıştır. Beşiğin üst kısmında bir kol bulunur. Bu kol hem beşiği tutarak sallamak için, hem de bebeği dış etkilere korumak üzere üzerine battaniye, kilim, çarşaf vb. ile örtmeye yarar.

"Yarım daire biçiminde hazırlanmış iki tahta, beşiğin ayak görevini üstlenir. Yine yarım ay şeklinde bükülmüş iki ince tahta veya ağaç bu ayakların üzerine yerleştirilmiştir. Ayaklar, delinmek suretiyle karşılıklı kollarla tutturulmuş, daha sonra orta bölümde bebeğin yatağının yerleştirileceği bir düzen kurulmuştur. Hangi şartta olursa olsun, çocuğa zarar vermeyecek bir yapıda ve çocuğu yaralamayacak bir biçimde yapılmaktadır. Beşiğin bütün malzemeleri yuvarlak veya ovaldir. Hiçbir parçasının kesici veya delici özelliği yoktur (Demir, 1999: 49). Beşik yapıldıktan sonra boyanır. Genellikle yörede mavi renk tercih edilmiştir.

"Beşik; işlemesi kolay ve dayanıklı ağaçlar tercih edilmekle birlikte, Giresun ve yöresinde çoğunlukla ceviz kullanılmaktadır. Ancak kestane, kızılbaş, kayın, ladin ağacından da beşik yapılmaktadır. Yarım daire biçiminde hazırlanmış iki tahta, beşiğin ayak görevini üstlenir. Yine yarım ay şeklinde bükülmüş iki ince tahta veya ağaç bu ayakların üzerine yerleştirilmiştir. Ayaklar, delinmek suretiyle karşılıklı kollarla tutturulmuş, daha sonra orta bölümde bebeğin yatağının yerleştirileceği bir düzen kurulmuştur. Her iki yanda bulunan boşluklar ve beşiğin kol ağaçları, tahta halkalar ve boncuklarla süslenmektedir." (Demir, 1999: 48).

Beşiklerin kol denilen üst kısımlarında genellikle bebeğin oyalanmasını sağlayacak boncuklar ya da farklı süs eşyaları asılıdır. Beşiğin baş ve ayak kısımlarında tahtadan yapılmış bilezik şeklinde halkalar vardır. Beşik sallandıkça bu halkalar ses çıkarır ve bir çeşit ninni görevi görür. Beşiğin üst kısmına yani bebeğin yatacağı yere köpengi denilen yatak koyulur. köpengi beşiğin boyundadır ve ortasında on santim çapında bir delik bulunur. Bu deliğe yaklaşık yirmi santim derinliğinde metalden ya da demirden yapılmış havruz koyulur. Bebek beşiğe tuvaletini havruza yapacak şekilde yerleştirilir. Bebeğin beşiğe belenmesi için yürek bağı denilen bezden örtüler yapılır. Bu örtünün bir tarafı beşiğin bir yanına bağlanır, bebek beşiğe yerleştirildikten sonra yürek bağı bebeğin üzerinde geçirilir ve diğer tarafa sıkıca bağlanır. Yürek bağının amacı bebeğin beşikten düşmemesini engellemektir.

3.11.3. Dokumacılık

3.11.3.1. Çorap Örücülüğü

Eskiden soğuk günlerde örme çoraplar giyilirdi. Kadınlar tarafından yünden elde edilen iple örülen çoraplar yünün rengine göre genellikle beyaz ya da siyah renkte olurdu. Ancak bazen yünler değişik renklere boyanır ve desenli çoraplar da örülürdü. Bu çoraplar genellikle diz altına kadar örülürdü. Yün ipinden örülen çorapların dışında pazardan alınan iplerle örülen çoraplarda vardı. Kadınlar genellikle eskimiş kazakları söküp ipliyle çorap örerlerdi. Çorap beş tane ciniyle örülür (Cini şişten daha küçük, genellikle eski şemsiyelerin tellerinden yapılan yaklaşık yirmi santim büyüklüğündeki ince şişlerdir) (KK:7). Bu çoraplar hem erkekler için hem de kadınlar için kış günlerinin vazgeçilmez giysisidir.

Çorap örmeye önemli olan teknik, burun ve topuk yapımıdır. Burun ve topuklar değişik şekillerde çalışılabilir. Çorap örmeye çorabın üst kısmından başlanır ve sonra topuk ve burun kısmı yapılır. Kadın çorapları daha renkli ve daha desenli örülürken erkek çorapları sade renklere ve daha az desenli olur.

Örme çorapların dize kadar uzun olanına yörede “dizgek çorap” denilir ve genelde kadınlar tarafından giyilir. Sadece ayağa kapatacak kadar olan çoraplara da “çetik” denilir. Çetikler çoraplara göre daha renkli dokunur. Çorap ören kadınlar eldiven örmeyi de bilirler. Günümüzde elde örülen eldiven yok denecek kadar az olsa da bundan yıllar önce oldukça yaygın olarak kullanılmaktaydı. Eldiven çoraba göre daha ince iple dokunmaktadır.

Günümüzde yörede çorap örme işi eskiye göre azalsa da hala devam etmektedir. Özellikle el örmesi çetik ve patik yörede çeyiz olarak genç kızlar tarafından da örülmektedir. Genç kız evlendiğinde akrabalarına içine çeyizlerini koyduğu bohçalardan vermektedir ve çetik ve patik de

bu bohçaların olmazsa olmazlarıdır. Ayrıca bebekler için de patik örme yörede oldukça yaygındır. Çorap örme sanatı yörenin bilmece ve mani gibi halk edebiyatı ürünlerine de bolca yansımıştır:

Ayağunda çorabın

Püskülleri örmeden

Allah alma canımı

Ben o yâri görmeden (KK:111).

Beş kardeş bir duvar kaldırır

Cevap: Çorap (KK:101).

Beş kardeş bir kuyuyu işler

Cevap: Çorap şişleri (KK:21).

3.11.3.2. Keten Bezi Dokumacılığı

Eskiden yörenin birçok kısmında kendir yetiştirilirdi. Kendiri sökerdik, işte tohumunu yaprağını ayıklarduk. Sonra unu güneşe sererdük. Urda gururdu u. Urda işte çubukları soyulurdu güneşte. Sonra kendir dövme işlemi yapılırdı. Dövülen kendir taraklardan geçirülerek düzgünleştirülür. Sonra u iplikleri geniş bi gabın içerisine yerleştirürdük. Una gaynar su dökerdik. İşte altı yedi gün u iplerin yumuşamasını beklerdik. Sonra u iplikleri gururduk. Eskiden ille de goyunu olmiyen, yünü olmiyen kendir ekerdi. Şimdik galmadı daha (KK: 88). kurutulan iplikler keten bezi yapmak üzere ıyığı yapılır. Bu bezlerin eni genellikle doksan cm dir.

3.11.3.3. Oya Yapımı

Oya çember denilen eşarpların kenarlarına yapılan dantele denilmektedir. Oya yörede “mil” de denilen tığlarla yapılmaktadır. Değişik renklerde bobin denilen ipleri vardır. Oya yaparken çemberdeki renklerle bobindeki renklerin uyum göstermesi çok önemlidir. *Eskiden oyi kokayla yaparduk. Pamukdan yapılmış kokine yaparduk. İşte boncuk dizerdik ipe ununla örnek yaparduk. Boncuklu olana boncuk oyası derdik, telle yapılana fildike (firkete). derdik. Mekik oyası vardı bi de unu da mekikle yaparduk. Yayla çiçe, papatya, örümcek bacağı gibi isimler guyarduk işte önneklere. Kime oya bitişik olurdu birbirine kimi ayrı ayrı yapılırdı sonra yanyana birleştirürsün. Una motif oyası denilür. İşte emme önce çemberin giyunu geçerdük, çemberin giyunu yapmadan oya guyulmaz zaten çembere. U zaman çember dağılır. Eskiden mil oyası çoğdu şimdi*

iğne oyası daha makbul oldu. Eskiden çeyiz olarak çok yaparduk oya. İşte ne dim bi gızın çeyizinde en az yirmi çemberi olurdu. Unlar hep oyaly olurdu. Şimdi u ince çeyiz galmadı daha (KK: 51).

3.11.3.4. Kanaviçe Yapımı

Eskiden çeyizlerde kanaviçe işlemleri olurdu. İşte seccade yapardık, minder yapardık, havlu yapardık, yorgan yüzü yapardık, yastık kılıfı yapardık, divan eteği yapardık. Unlar hep kanaviçe işlemeli olurdu eskiden. İşte seccade, havlu ya da minder işlerken unların kumaşları kanaviçe yapmaya uygun olurdu öyle direkt üstüne dokurduk. Ama yastık, yorgan ya da divan eteği kumaşları sık delikli kumaşlar olduğu için onları işlemeden önce ilk olarak kanaviçe bezi yani kanaviçe tülü alıp onu kumaşın üstüne, işleme yapacağımız yere dikerdik. Ondan sonra kanaviçe bezinin üstüne işlemeyi yapardık. Sonra kanaviçe bezinin iplerini cımbızla ya da elle teker teker çekerdik, o bezi oradan çıkarırdık. İşleme yapacağımız beze göre iplerin çeşitleri olurdu. Mesela seccade, havlu ya da minder işlemleri için kalın ip kullanılırdı. İşte yastık, yorgan kılıfı için ve divan eteği için ince ip kullanılırdı. O ipi önce iğneye geçirirdir. İğnenin kalınlığını da beze ve ipe göre seçerdik. Sık dokuma kumaşlarda iğnenin küçük olmasına özen gösterirdik. Çünkü büyük iğne kumaşa zarar verebilir. Sonra desenleri işlemeye başladık. İşte çapraz deliklere ipi geçirerek desenler oluştururduk. En çok gül, üzüm, yaprak, kuş filan işlerdik. Renkleri de una göre belirlerdik. Mesela gülü kırmızı renkle, yaprağı yeşil renkle, üzümü de mor renkle yapardık. Yastıklar uzun olurdu eskiden, yastığın iki başında da kanaviçe işlemesi olurdu, ondan sonra yorganın bi tarafında kanaviçe işlemesi olurdu. Divan eteği olurdu u zamanlar, beyaz bi bezden olurdu u, onun uç kısmı bi baştan bi başa kanaviçe olurdu. birbirimizden örnek alırdık. İşte ben senin yaptığın kanaviçe işlemesini çok beğendiysem mesela ben de o örnekten yapardım. Eskiden çeyizlerimiz bunlardan olurdu. Herkesin elinde bunlardan vardı. Kimi işlerdi bi beze, onu çerçeveletip evin bi odasına asardı (KK: 82).

3.11.3.5. Camadan (Çenti) ve Çuval Dokuma

Camadan ve çuval, diğer dokuma türleri gibi yer tezgâhında dokunur. Tezgâh için yere çuval ve camadan sayısına göre belirlenen mesafeye iki kazık çakılır. Bu kazıklara iplikler motiflerine göre dolanarak yaklaşık 40-60 cm. eninde çözümlü ipliği iyılır. Daha sonra küzüleme işlemine geçilir. Küzüleme yapıldıktan sonra çözümlü ipliğinin bir ucu kazıkta bırakılır, diğer ucu çekme ağacına geçirilir. Bu uçtaki kazık sökülerek yaklaşık 50 cm. geriden yere iki kazık çakılır. Kazıklara çekme ağacı bağlanarak çözümlü iplikleri gerilir. Çözümlü ipliklerinin üzerine dağın yerleştirilerek iplikler küzü ile dağana asılır. İplikler asılınca sakal ortaya çıkar. Sakalın arkasına seren, ön tarafına kılıç yerleştirilerek dokumaya başlanır. Kenar ipliğinden argaç atılarak kılıç ile sıkıştırılır. Bu şekilde dokumaya devam edilir. Camadan için yaklaşık 120 cm. çuval için 180 cm. uzunluğunda parça dokununca 10 cm. boşluk bırakılarak diğer parçaya geçilir. Bu şekilde istenilen sayıda parça dokunarak dokuma işlemi bitirilir. Tezgâhtan çıkarılan parçalar, dokunmadan bırakılan boşluğun

ortasından kesilerek birbirinden ayrılır. Daha sonra parçalar ortadan ikiye katlanarak dokuma ipliği ile birleştirilir. Çuvalın ağzına bağcık yeri bırakılarak ağız tarafı dikilir. Elde örülen bağcık ağzına geçirilir. Parçalardan camadan yapılacaksa, parçalar birleştirildikten sonra altına ve yanlarına dokuma ipliklerinden püsküller takılarak oldukça süslemeli bir görüntü meydana getirilir. Sırta almak için ya elde örülen ya da dokuma şeklinde yapılan kulp takılır. İsteğe göre ağzına elde örülen bağcık takılır (Durdu, 2011: 27).

3.11.3.6. Kolan Dokumacılığı

Giresun yöresinde yük taşımada kullanılan kolan yöre kadınları tarafından genellikle eski kıyafetlerin iplerinden dokunmaktadır. Yörede ot, güllük, odun, fındık çuvalı gibi yükler kolanla sırta alınıp taşınmaktadır. Harar şelek gibi büyük seperlere kolan bağlanmakta ve yükler bu şekilde taşınmaktadır. Yörede küçük çocuklar da bağcık denilen küçük kolanlarla sırta sarılmakta ve böyle taşınmaktadır. Ayrıca bebek beşiklerinde de bağcık kullanılmaktadır. Bunun dışında kolanlardan çocuklara ilıncak (bebeklerin uyuması için hamak). ve salıncak da yapılmaktadır.

Golanı yün ipinen dokurduk. İşte goyun gırkıldıktan sonra yunun eyisini seçiyok. Eğercekle eğeriyok. Eğerdükten sonra da unun boyası var u boyada boyarduk, işte boyası olmiyen de siyah yünle beyaz yünü eğerip öle iki renkli golan doki. Eskiden kendir de vardı. Unun da ipini eğerürdük. Goyunu olmiyenler fakirler kendir eğerürdü. Kendirin kabuğunu soyuyrardu unu üfellyolardı öle gine u incelidu, öle eğeriyolardı. Eğercekle aşakla eğerürlerdi ayne yün eğermeğ gibi.

Önce yere iki kazuk çakılır. U kazukların arası kolanın uzunluğuna göre deesür. Eğer bağcık dokiceksen daha kısa olur mesafe. İşte ot golanı uzun oli. Ot golanı dokiceksen beş kulaç, odun golanı dokiceksen dört buçuk gulaç uzunluğunda dokursun. Ot kolanı böyük oli. Bağcık dokiceksen iki buçuk gulaç dokicen. U güccük oli. İşte çarşıda bazarda çanta girinmiye eyi oli bağcık da. Kazukları çaktıktan sonra ipler işte renklere göre u kazuklar arasında dolaştırulur. Eğer kalın bi golan istersen ipi çok dolarsın, bağcık dokiceksen ipi az dolarsın ki ince olsun. İşte normel bi golanda yirmi dört kere filen doluyon. Dayanağı dikiyon, eğerceğe kücü geçiriyok, dayanağın dibine eğerceği yerleştiriyoğ. Sonra ilmekleri birbirine geçirip aradan ip geçirerek dokuyoruz. Golana guyduğumuz desene göz diyok. İşte u renklere göre desen oli zatı. Onun kılıcı değışik oli dastarınkinden. Sapı var unun gılıcının. Kolan dokurkene en son iki karış kala u dokunmamış yerden kolanı ikiye keserük. Sonra u ipleri örerük, uzuna da püskül bırakuruk (KK: 85). Giresun yöresinde günlük işlerde bolca kullanılan kolan yörenin sözlü edebiyatına da konu olmuştur:

Dağa gider serilir

Eve gelir dürülür

Cevap: Kolan.(KK:34).

3.11.3.7. Dasdar Dokumacılığı

Dasdar, Karadeniz Bölgesinde, özellikle Ordu, Giresun ve Çarşamba yöresinde görülen bir dokuma türüdür. Dokuma sekli kilime benzer. Kullanılan ip dokumanın özelliğine göre koyun yünü, keçi yünü ve kendirdir. Günümüzde orlon kullanılmakta, eski süveter ve kazak iplerinden de yararlanılmaktadır. (Deniz, 2009: 26).

Dasdar dokuma, «çatma» adı verilen, üç ayak sistemine bağlı basit bir aletle yapılır. Önce dokunacak ipler hazırlanır. Düz bir arazi üzerinde, birbirinden 8-10 m. uzaklığa yerleştirilmiş karşılıklı iki ağaç kazık çakılır. Hazırlanan çözüğü ipe, birbirine paralel gelecek şekilde, bu ağaç kazıklarının gövdesine dolandırılarak sarılır (çözüğü ipleri birbiri üzerine geçmez, belli bir sıra izler). Kazıklardan birisine, yaklaşık bir metre mesafeden «gücü» ve «sürgü» ağacı çakılır. Gücü ağacı çözüğü iplerinin ortasına yerleştirilir. Sürgü ağacı dışta kalır. Çözüğü ipleri, karşılıklı çakılan kazıklara her dolanışında, aynı bir ipe gücü ağacına bağlanıp, sürgü ağacına sarılır. Bu şekilde istenilen uzunluk elde edilinceye kadar iplik dolama işlemine devam edilir (Deniz, 2009: 33).

Dasdar sekiz kulaç ya da on iki kulaç oluyor. Una göre iki tarafa kazuk çakıyon emme bi tarafa çift kazuk çakıyon. U iki kazuk arasında üç dört garış mesafe oli. Dasdarı küçük istiyorsan sekiz kulaç, büyük istiyorsan on iki kulaç olacak u iki kazuk arası mesafe. Undan sonra dayanağı yapıyon. Dayanakta üç çangal oli. Unların hepsi aynı boylarda oli, unların başlarını birbirine bağlıyon unu sacıyak bacağı yapıyon. Kücüyü uriye takıyon. İp takıyon uriye. Uriye balta sapı sokıyon una çıtır deniliyor ilmek. Undan sonra dasdar uyyun uriye ipini öte beri geçıriyon. Kücü deniliyor onun ipine geçirmesine. Bi alttan bi üstten ip geçıriyon daraklı gine. Bi çubuğunan barabar eğercekle barabar kücüliyok. Birbirine geçıriyok. Undan sonra kılıcı var unun. İpınen barabar ipi öte geçüre beri geçüre kılıçla vurıyon. Öyle dokuması. Minderin üstüne oturuyon. İki dasdar ip diziminin arasına minder koyuon. Kalın bişi. Gevşek olmasın diye odunla ya da deynekle buruon, ununla barabar gıvratıyon. Esgiden gızlara çeyiz olarak dasdar dokunurdu. Anamda bana dokumuştı hala da duri (KK: 123).

Bu işlem istenilen uzunlukta dokuma elde edilinceye kadar sürdürülür. Bittiği yerde iplik kesilip, dokunan kısım alınır. Kalan bölüme yeniden devam edilir. Dokumanın genişliği 30-40 cm. boyu 120 ile 240 cm. arasındadır. Dokunan parçalar yan yana dikilerek kilim seklinde yere serilir. Dokumada genellikle yan yana renkli şeritlerden oluşan desen uygulanır (Deniz, 2009: 33).

3.11.3.8. Mazman Dokumacılığı

Şebinkarahisar’da dikey tezgâha mazman, bu tezgâhta dokunan örtüye de mazman denmektedir. Dokumanın kendine has malzemesi, dokuma ve desenleme tekniği vardır. Yöredeki keçilerin kılından, tamamen kendi doğal renkleriyle dokunur. Dokuma tekniği çözgü yoğunluklu bez ayağıdır. Mazman dikey tezgâhta dokunduğu ve kirkit ile sıkıştırıldığı için çözgüler atkılarını tamamen kapatmaz. Bu nedenle tekniğe tamamıyla çözgü yüzlü diyemeyiz. Bu dokuma at ve eşek örtüsü olarak kullanılmaktadır. Mazmanın bölgedeki diğer dokumalardan farkı desenleme tekniğidir. İki parça şeklinde dokunup orta kısmı iki çuvaldız ile dikilip birleştirilir. Dikişte de estetik bir kaygı görülmektedir. Desenleme siyah beyaz renkli desen atkılarında yapılır. Atkılar iki el ile üçlü çözgü gruplarının üstünden ve altından geçirilerek yapılır. Her atlamadan sonra alt ve üst desen atkılarını yer değiştirir. Desenli alanlarda ayrıca zemin atkısı yoktur. Desen atkılarını zemin atkılarının iki kat yapılmasından oluşur. Bu nedenle desen alanı yumuşak ve kalındır. Mazmanın deseni ön ve arka yüzde aynı görünür. Mazman at ve eşekler eyerlendiği ya da semerlendiği zaman, eyerin ya da semerin arkasında kuyruğa kadar olan açıkta kalan kısma örtülür. Göze hoş görünmesi için çözgüden ve desen atkılarında saçak bırakılmıştır. Yeni bir dokumada desenleme önceden yapılmış olan mazmana bakılarak yapılır. Mazmanın iplerinin eğrilip bükülmesi ve dokuması erkekler tarafından yapılır (Demir, Atlıhan, 2016: 74-75).

3.11.3.9. Palaz Dokumacılığı

Palaz keçi kılından yapılan bir çeşit kilim, çul, yaygı gibi dokumalardır. “Palazlar dikey ve yatay tezgâhta dokunabilmektedir. Zemin bazen tek renk, bazen çeşitli renklerden çözgü şeritleri halindedir. Önceleri kıldan dokunduğu bilinen palaz; bölge halkının; köylere gelen çerçi'lere (pazarlamacılar). eski eşyalarını verip karşılığında aldıkları orlon ipliklerle palaz dokumaya başlanmıştır. Palazlar çözgü yüzlü dokumalar oldukları için diğer halı ve kilimlere göre daha ensiz dokunurlar. Çünkü bunlarda çözgü sık olduğundan enli olurlarsa ağızlık açmak güçleşir. Genellikle yer tezgâhında dar dokunurlar, dokunduktan sonra şeritler istenilen ölçüde kesilip, özel bir dikiş ile yan yana birleştirilirler. Çözgü yüzlü dokumalar kullanıldıkları yere göre; yaygı ise palaz, at eşek örtüsü ise mazman, azık (yiyecek). torbası, heybe, çuval gibi isimler alırlar” (Demir, Atlıhan, 2016: 72-73).

3.11.3.9. Ağ Örücülüğü

Giresun yöresi kıyı kesimde balıkçılık önemli geçim kaynaklarındandır. Bu yüzden de ağ örücülüğü yörede hala devam eden el sanatlarındandır:

Babamlar bunu Rumlardan öğrenmişler. Buraya bizimkiler 1700'lü yılların başında gelmişler. Burada Rumlarla beraber çalışmışlar, onlardan öğrenmişler. Savaşın sonra Rumlardan

buradan gidiyo, işte bizimkiler bu işi devam ettiriyor. Ben yedi yaşından beri bu işin içindeyim. Balık ağlarını paket halinde alıyoruz. Bunu balıkçının isteğine göre yapıyoruz. Mesela barbun ağı, mezzit ağı, hamsi ağı, palamut ağı vb. ayrı ayrı olur. Ağın kendisi o tül kısmı (biz oraya port deriz). örülmüş geliyor bize. Port dediğimiz kısımda balık kalıyor. Orası torba gibi oluyor o zaman. Neyse onlar ayrı ayrı geliyor. Büyük portlarda büyük balıklar yakalanır. İsteğe göre sipariş veriyorum. Ben bu şekil kenarlarını yapıyorum. Bu ağlar pakette 200 metre oluyor ama biz buna donanıyoruz, donanınca bunlar 100 metreye düşüyor. Yarı yarıya gidiyor. O port kısmı yani 100 metre kalıyor. Bu kenarını ördüğümüz ipe fanya denilir. Fanyayla port arasındaki mesefaye pintoz denilir. Bu kenardaki şeyleri ağ çeşidine yerleştiririz. Mesafeleri ona göre ayarlarız. Onlara mantar, kurşun gibi isimler verilir (KK: 118).

3.11.4. Sepetçilik

Giresun yöresinde sepet oldukça yaygın kullanılmaktadır. Kadınların yük taşıma amacıyla sepeti kullanmalarının ana nedeni ağız kısmının geniş olması ve bu durumun pratiklik sağlamasıdır. Bunun dışında sepete koyulan sebze, meyve gibi yiyecekler çuvala nazaran ezilmeden taşınabilmektedir.

Sepet çeşitli boyutlarda yapılmaktadır. Küçük boyutlarda yapılan sepetler kolan denilen ipe bele bağlanır ve genellikle fındık toplamak için kullanılmakla birlikte diğer sebze ve meyvelerin toplanmasında da kullanılmaktadır. Büyük boyutlardaki sepetlere yörede “şelek” ya da “harar” da denilmektedir. Büyük sepetler iki kola geçirilen kolanla sırtta alınır. Büyük boy sepetler yörede birçok amaçla kullanılmaktadır: Yöre kadınları sonbaharda ormanlarda galez denilen dökülmüş yaprakları kış boyunca hayvanların altına koymak için toplar ve bunları sepetlere koyarak eve taşınır. Yine bahar mevsiminde tarlalara ya da fındık bahçelerine taşınan hayvan gübreleri bu sepetlerle taşınır. Bu iki temel amacının dışında ot, odun, mantar vb. taşımakta da oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Ayrıca eskiden ulaşım araçlarının bu kadar yaygın olmadığı zamanlarda köyde yaşayan insanların pazardan aldıkları şeyler sepetlerle eve taşınmaktaydı.

Sepet yörede ham fındık da denilen yabani fındık ağacının genç dallarından yapılır. Sepet yapımında kullanılan dallarının ince olması önemlidir. Çünkü nemli bir iklime sahip olan yörede ince dalların çürümesi daha zordur. Ayrıca sepet yapılacak dallar sonbahar mevsiminde toplanmalıdır. Bunun sebebi de bu mevsimde ağaçların içinde su oranı düşüktür ve çürümeye karşı daha dayanıklıdır. “Harar yapımında bu özleri koyarken mutlaka bunların tek sayıda olması gerekiyor. Ama 25 olur, ama 27 olur, ama 33 olu tek olmalı. Yani bu ördüğünüz çubuklar hep tek olacak. Mesela 25 olacak, 29 olacak, 31 olacak. Şimdi bu çubukların hepsi koyulacak. Bir karış kadar bunu ördükten sonra bunu bükme i getirilir, bükülür. Bu şekilde devam edersin. çubukları bu şekilde ördükten sonra, sıkı olması için böyle döveceksin.” (Özmenli, Gürsoy, Demir, 2013: 42).

Günümüzde sepet kullanımı azaldığından sepet ustaları da azalmıştır. Ulaşım araçları arttığından insanların sepetlerle yük taşınması azalmıştır. Fındık toplarken ise taşınması zor olduğundan sepet yerine çuvallardan yapılan “etek” ler kullanılmaktadır. Yöre insanının bir çok yerde kullandığı sepetler yörede derlenen türkü, mani ve bilmecelere de konu olmuştur:

...

Fındık çubuklarından da yapacağım sepeti

Gız almayacaktın beni, niye dedin eveti.

Ninna aslanım ninna

Ninna güzelim ninna

Ninna a gülüm ninna da

Ninna sevdiğim ninna

Bu yıl fındık çok oldu

Doldu sepeti doldu

Ne yapalım fadimem

Bize Allah'tan oldu (KK:84).

Üzüm koydum sepete

Yârin evi tepede

Sallan sevdiğim sallan

Şan verdin memlekete (Aksu Dergisi, S.4, 1934: 32).

Bir ağzı var bin gözü var

Cevap: Harar (Sırtta yük taşımak için kullanılan büyük sepet). (KK:17).

3.11.5. Hartamacılık

Hartama yapımı için budaksız pür, çam veya göknar ağacı seçilir. Ağacın hartama yapmaya elverişli olup olmadığını tespit etmek amacıyla önce ağaçtan çeşni alınır. Çeşni test edildikten sonra elverişli olduğu anlaşılan ağaç kesilir. Kesilen ağaç yaklaşık bir metre boyunda tomruklara ayrılır. Dalları ve kabukları yontma baltasıyla temizlenir. Tomruklar, ağaçtan yapılan ve zimba adı

verilen yassı çivi ile yaklaşık 10-15 cm. eninde peltelere (parça). bölünür ve uçları tomruk hızarıyla düzeltilir. Ağaçtan tezgah yapılır ve pelteler tezgaha tutturulur. Daha sonra pelteler pelte bıçağı ile dilinerek yaklaşık 5 mm. kalınlığında hartama çıkartılır. Hartamalar kuruması için aralarında boşluk kalacak şekilde üst üste dizilir. Bu hartama yığımına “barhana” denir. Kuruyan hartamalar 100’lük ve 150’lik desteler haline getirilerek beli bağlanır ve satışa sunulur (Durdu, 2011: 21).

3.11.6. Yayıkçılık

Yayık yapımı için budaksız pür veya köknar ağacı seçilir. Kesilen ağaç dalları ve kabukları temizlendikten sonra bir süre kurumaya bırakılır. Daha sonra yayığın büyüklüğüne göre yaklaşık 120 cm. veya 150 cm. boyunda 10-15 cm. eninde peltelere ayrılır. Peltelerden yaklaşık 1 cm. kalınlıkta tahta çıkartılır. Büyük yayık için tahtalar ortası geniş, uçları dar olacak şekilde biçimlendirilir. El yayığı yapımında kullanılan tahtalar ise bir ucu dar, diğer ucu geniş olarak şekillendirilir. Hazırlanan tahtalar fiçi bıçağı ile yontularak iç ve dış kısmı ovalleştirilir. Yayığın ağzına gelecek tahtanın ortası oyularak yayığın ağzı açılır. Tahtaların birleşme yerleri rende ile düzeltilir. Bu işlemler bittikten sonra tahtalar bir ucundan yayığın çapına göre fındık dalından yapılmış kasnağa yan yana dizilir. Tahtaların diğer ucuna öbür kasnak geçirilerek tahtalar iyice sıkıştırılır. Arasına başka bir malzeme girmeden tamamen sıkıştırma usulüyle işlem gerçekleşir. Bu şekilde yayık birkaç gün bekletilir. Daha sonra yayığın uç ve aralarına gelecek şekilde fındık çubuklarından kuşak atılır. Yayığın omurgası olan bu çubukların birleşme yerlerine açılan kertikle çubuklar birbirine bağlanır. Bazen de kertik açılmadan birleşme yeri küçük demir çivi ile çivilenir. Tahtalar kasnakta iken hariz demiriyle alınların kuturu alınır. Bu işlem sırasında alınların yeri de belirlenir. Tek parça olan alınlar bu ölçülere göre kesilerek yayığa takılır. Daha sonra yayık kasnaktan çıkartılıp tahtaların uçları kesilerek düzeltilir. Büyük yayıkların ağzına ağaç kesilip yontularak hazırlanan tıpa yapılır. Küçük yayığın ağzına tahtadan kapak kesilir (Durdu, 2011: 23-24).

3.11.7. Külekçilik

Eskiden yağ, yoğurt gibi süt ürünlerinin koyulduğu külek denilen tahta kaplar olurdu. bu tahta kaplar yöredeki ağaç işçileri tarafından yapılırdı.

Külek yapımı için, içine konulan yiyeceklere kokusu sinmeyen göknar veya pür ağacı tercih edilir. Küleğin boyunu tahtanın eni belirler. Külek yapımında ağacın budaksız kısımları tercih edilir. Kesilip dalları ve kabukları temizlenen ağaç bir süre kurumaya bırakılır. Ağaç, küleğin gövdesini oluşturacak uzunlukta peltelere ayrılır. Peltelerden iskemi üzerinde pelte bıçağına tokmakla vurularak 5 mm. kalınlıkta tahta çıkartılır. Tahta bir hafta kadar suda bekletilir ve kurumadan fiçi bıçağı ile yontularak düzeltilir. Daha sonra tezgâhta kalıba vurulur. Kalıbın dişlileri ile ezilen taraf içe gelecek şekilde tahta bükülerek çember şeklini alır. Elde edilen külek tahtası,

yaklaşık 5 cm. üst üste gelecek şekilde iki ucundan birleştirilir. Küleğin gövdesi fındık dalından yapılmış halka şeklindeki kasnağa geçirilir. Mengeneye vurulduktan sonra, iç kısmına çelik adı verilen fındık çubukları yerleştirilerek iki veya üç gün kurumaya bırakılır. Kuruyan küleğin hariz demiri ile taban kuturu alınır. Bu işlem esnasında içten taban yeri de belirlenir. Tek parça olan taban tahtası bu ölçüye göre kesilir ve küleğin tabanına geçirilir. Bu işlemlerden sonra külek ek yerinin ortasından tığ ile çizilir ve delinir. Pür kökünden elde edilen esnek lif ile külek deliklerden dikilir. İsteğe göre küçük küleklere kulp takılır. Kulp takmak için bir tarafı birleşme noktasına gelecek şekilde iki delik açılır. Kulp, açılan deliklerden ahşap çivi ile küleğe takılır. Küçük küleklerin ağzına tahta kapak yapılır. Bu aşamalardan geçen külek işlevine göre kullanıma sunulur (Durdu, 2011: 21).

3.11.8. Kaşıkçılık

Eskiden günümüzdeki kaşıkların yerine tahta kaşıklar kullanılırdı. Bu kaşıklar yöredeki kaşıkçı ustaları tarafından yapılırdı. Kaşık için budaksız şimşir ağacı, kızılağaç gerekmektedir. Bu ağaçlar yarı işlendikten sonra kurutulur. Daha sonra oyulur ve zimparalanıp pürüzsüz hale getirilir. Tahtadan yemek kaşığı, kepçe ve şeker kaşığı yapılmaktadır.

3.11.9. Çapulacılık (Ayakkabıcılık).

Çapula; eskiden giyilmiş kaba deriden, sivri uçlu, özellikle Karadeniz halkının kullandığı ayakkabı tipidir. Arkası bir dil oluşturacak biçimde yüksektir. Burnu hafif yukarı doğru kalkıktır, üst kısmı kapalı, çok az ökçeli ve altı demir kabarıktır (Akalin vd. 1993: 68). Giresun’da çapulaya Çarşamba ayakkabısı da denilmektedir. Çapulanın ökçesiz olanı yemeni adını alır ve kadınlar tarafından kullanılır.

“1970’li yıllar öncesinde çapulacılıkta kullanılan deri Giresun’a Trabzon ya da Ünye’den getirilirdi. Derinin o zamanki ismi “vidala” idi. Vidala “stampa” denilen kalıp yardımıyla kesilir ve ikinci aşamada sayacı tarafından dikilirdi. Ortaya çıkan ürüne “saya” denilirdi. Sayacılar ayrı bir sektördü. Sayacıda dikilen ve hazır hale getirilen deri, “çiriş” işlemine tabi tutulurdu. Çiriş özellikle Şebinkarahisar’dan getirilen bir bitki soğanının toz haline getirilmesiyle elde edilen ve deriyi sertleştirmede kullanılan maddedir. Çiriş işleminden sonra, saya kalıba çekilirdi. Günümüzde kalıba çekilme işleminde çivi kullanılır. Ancak eskiden “ilinti dikişi” denilen bir dikişle saya, tabandan dikilirdi. Daha sonra tabana tekrar çiriş sürülür. Bir gün önceden suya konularak tavlanan tabana yapıştırılır, kenarı düzeltilir ve alt kenarından bir çizgi çizilerek ağaç çivi ile çivilenirdi. Köselenin montajından sonra ökçe yapımına geçilir ve ökçe de köseleden yapılırdı. Kösele hayvan derisinden imal edilen bir malzemedir. Son olarak freze işlemi ile ayakkabı temizlenerek tezgâhlardaki yerini alırdı.” (Eriş, İltar, 2013: 330-331).

Benim dedemin abisi yeni evlendiği vakit askere çağırılmışlar. İki üç yaşlarında bi oğlu varımış u zamanları da. Dedeme demiş ki “mehmet’e iyi bak emi demiş, askerden gelürke saa çapula getirsem” demiş. U zamanlar çapulayı herkes geyemezmiş. Dee 1920’ler u zamanlar. Dedem de güccü müş tabi u zamanlar, on üç on dört yaşında bişi. Sevinürümüş abim bana çapula getircek eskerden diye. Emme dedemin abisi eskerden gelememiş. Şehit olmuş diyular. Emme künyesi de gelmemiş (KK: 174).

3.11.10. Semercilik

At, eşek, katır vb. hayvanların sırtına yerleştirilen, üzerine yük bağlanan veya binilen, iskeleti ağaçtan araçlarasemer denir (Güncel Türkçe Sözlük). Semer yapımında kullanılan malzemeler şunlardır: Berdi, sicim (kınnap), sıırım, sahtiyan, keçe, telis, üdürgü, balmumu, çuvaldız, semerci makası, tarak, semerci demiri, keçiboynuzu ve avuç demiri.

“Semerin gövdesi telisten dikilir ve mindere benzer. Gövdenin içine semerci tarağından geçirilerek dilimlenmiş berdiler (*berdi bir bataklık bitkisidir. Kamış gibi bataklıkta yetişir. Semerin gövdesinin esnek olmasını sağlar*) yerleştirilir. Semerin şeklini oluşturan bölgelere berdi dilimlenmeden konur. Sert olması bakımından dilimlenmez. İhtiyaç duyulan yerlere daha sonra “Semerci demiri” ile daha fazla berdi sokulur. Mindere benzeyen bu gövde ortasında ikiye katlanır. Ön cepheden görünüşü “V” şeklindedir. Islatılarak yumuşatılmış teke derisi, oluşturulan bu gövdenin üzerine sicimle dikilir. Semerin ahşap bir iskeleti vardır. Bu iskelet, yan ağacı, parmak ağacı, ön ve arka kaş ağaçları gibi parçalardan oluşur. Öncelikle parmak ağaçları ıslatılır ve mangal ateşinde ısıtılır. Yumuşayan ağaçlar ortasından otuz derecelik bir açı yapacak şekilde eğilir ve bu şekilde kurumaya bırakılır. Semerin ahşap iskeletinin sağlam olması için, bu kısımda sert ağaç cinsleri kullanılır. Bu ahşap iskelet, deri ile kaplanmış gövdeye üst taraftan oturtulur ve iskeletin yan ağaçlarından semerin gövdesine sicimle sıkıca tutturulur. Daha sonra semer ters yatırılarak iç tarafının keçesi sıırımla itina ile dikilerek semer tamamlanır. Semerin ahşap kullanmadan yapılanına da kürtün (palan). denir. Daha çok eşekler için kullanılır. Kürtünün dilimizde “Eşek kaçtı kürtün düştü” deyiminde yer ettiğini hatırlayalım. Üzerinde deri (teke derisi). kullanılmaz. Bunun yerine kıldan örülmüş kalın çadır bezi dikilir. İçine ise yine semerde olduğu gibi keçe konulur. Dikişlerde sıırım yerine bal mumlu sicim kullanılır.” (Diyarbakırlıoğlu, diyarbakırlıoğlu.com/semercilik/, Erşim: 2016).

Binek hayvanlarının yerini ulaşım araçlarının almasıyla semercilik sanatı da yok olmaya başlamıştır. Günümüzde Giresun yöresinde Dereli, Keşap, yolağzı, Alucra ve Şebinkarahisar’da birer tane semerci ustası kalmıştır.

3.11.11. Kemeçe Yapımı

Kökleri ıklığ adlı Türk yaylı sazına dayanan kemeenin, günümüzde Türk dünyası içerisinde en yaygın şekilde Doğu Karadeniz yöresinde kullanıldığı görölmektedir. Giresun yöresinde yaygın olarak kullanılan kemeçe, üretim merkezinin Görele ilçesi olmasından ötürü Görele kemeesi olarak adlandırılmaktadır (Küçük, 2017: 701).

“Görele kemeesi üç tellidir. İnce tele zil (ince ve tiz) adı verilir. İkinci telin adı, sağır teldir. Üçüncü tel de bam teli olarak bilinir. Görele kemeesinin yapımında kullanılan teller çelikten oluşur. İnce tel 0,25; ikinci tel 0,28; bam teli 0,70 mm çapındadır. Kemeçe iki sesli çalınır. Yay iki tele birden sürtölür. Parmak iki tele basılır. Melodiye göre dörtlü, altılı, yedili ve başka aralıklarda kullanılır. Telden tele geçişler yayla değil, baş kısmın bilek hareketleriyle çevrilmesi sayesinde yapılır. Kemeçe yapımında en çok kullanılan ağaçlar ardı, erik, dut, kiraz, akçaağaç ve cevizdir. Son yıllarda erik, dut, kiraz, ardı ağaçları daha çok kullanılmaktadır. Dört ağacın da ses kalitesi yüksektir. Yay ubuğu gürgen, akçaağaç, kayın, et (cef),kızılık ağacından yapılır. Yay uzunluğu, kemeçe boyu kadardır. Bazı ustalar kemeeden 1-2 cm uzun yaparlar. Yayda atkuyruğu kılı kullanılır. Yay kıllarına mutlaka reçine sürölür. Görele kemeesinin tekne ağırlığı 300-350 gr, yay ağırlığı ise 25-30 gr arasındadır.

Görele kemeesi ses niteliğini kaybetmemesi için nemden özellikle korunur. Bu koruma işlemini ahşaptan yapılan özel saklama (sandık) kabına konularak yapılır. Görele kemeesinin toplam uzunluğu, tekne uzunluğu, tekne yan derinliği, klavye boyu tel alt bağlantı kuyruğu, burgu tablasının görüntüsü, yine burgu tablasının yandangörüntüsünde yer alan Karadeniz’in hırçın dalgalarını fiğüre eden üçlü dalga şekli ile ve bunlara bağlı tını farklılığı ile bölgedeki diğer kemeelerden ayrılır. Görele kemeesinin toplam uzunluğu 56 cm, tekne uzunluğu 41 cm ve tekne yan yüksekliği 2,5 cm kalınlığında, tutma yeri (sap) boyu 8,5 cm uzunluğundadır. Kapak olarak budaksız ladin ağacı kullanılır. Kapak yapmak için ladin ağacından alınacak 50 cm boyundaki tomruklar arazide iken kuzey ve güney yönü tespit edilerek, kesildikten sonra lifleri boyunca ikiye bölünür ve kuzey yönüne bakan kısmı kullanılır. Görele kemeesi, fiziki farklılıklarından doğan tiz sesi ile kulağa daha fazla hoş gelmekte horon ezgilerini icra etmede, kıvrak nağmeleriyle özellikle tercih edilmektedir” (Günay ve Kaya 2013’ den aktrn Küçük, 2017: 701).

Görele’nin kemeçe ustalarından Temel Karademir kemeçe yapımını şöyle anlatmaktadır:

Kemeçe yapmak için ilkin ağacı bütün gine alursun, gabuklu gine. Alursun şeride verürsün. Şeritte güzel gine kenarlarını biçersin. Undan sonra mesela dokuz santime beş santim biçersin çaprazlamasına. Undan sonra galıbı var galıba vurursun. Galıpla beraber unu kesersin. U ağaç olarak bu hale gelir. Undan sonra kafa için kafasını boşaltusun, arkasını kulağını boşaltusun, buraları yaparsın sonra bunun içi galur boşaltmak için. Maktapla da bunun içini boşaltusun.

Undan sonra da içini temizlersin güzel gine. Undan sonra içi temizlenmiş oli. Böyle güzel gine oli. Bunun içini bildüğün para yapacaksın, güzel gine temizliceğin bunun içini. Şimdi içi temizlenmiş bunların, bi gat zımparasını yapıp dışarıya gurumiye bırakıyım.

Sonra kapak aşamasına geleceksin. Kapağı attuktan sonra undan sonra, kravatını takarsın, bi daha zımparayı yaparsın. Undan sonra boyasını yaparsın. Boyası yapılduktan sonra tel dakılı. Boyayı yapmadan tel dakılmi. Boyayı yapacaksın undan sonra tel dakacaksın.

Kemençenin gapağını ladinden gendünü erikle arduktan yapıyom ben diğerlerin bu gadar ses vermi. Sesi veren bunlar. Kemençe yapmak için ağacın çok kuru olması lazım. Bi günde de yaptuğum oli bi kemeñçeyi, yarım günde de yaptuğum oli. Kemençede konsantre çok önemli. Konsantre olmadan bu işi yapamazsın. Mesela ben bi gün önceden ne iş yapacağımı planlarım. Mesela yarın derim bu işi yapıcım derim. Yarın gelirüm bu işi yaparım. Buna önceden konstre olmak derler. Mesela akşam bu işi yapıcım dedimse bugün de yapamadımsa konsantrem bozulur daha u işi yapamam. Yavaş yavaş birinci sınıf kemeñçe yapmiye uğraşıyım. Afrikadan geliyu bu ağaç ithal ağaç.

Kemençe satışları çok iyi. Benim kemeñçeyi yetişen ali. Almanya'dan, İstanbul'dan Bursa'dan alıyolar. Şimdi elimde kemeñçe yok şunlar var bunların sesi biraz otursun vernik yapıcım. Gışın satış olmi, yazın oli. Şimdi bu kemeñçeler nisana gadar bekliceğ. Nisanı bekliceğ satışlar, nisana gadar kimse gelmez. Gışın yapıyosun, yazın atıyosun (KK: 165).

Kemençe yöre insanın türkü, bilmece ve manilerinde bolca adı geçen bir çalgı aletidir:

Ey kemeñçe kemeñçe

Eriğın dalı mısın

Ne çok kıvıradın

Benden sevdalı mısın (KK:107).

Sesi çıkar canı çıkmaz canı çıkar sesi çıkmaz

Cevap: Kemeñçe (KK:101).

3.11.12. El Değirmeni

El değirmeni alt ve üst olmak üzere iki taştan meydana gelir. Alt taş on cm kalınlığında, kırk cm çapındadır. Taşın orta kısmında beş cm uzunluğunda sekiz santimlik bir demir sabitlenir. Taşın

üzeri girinti ve çıkıntılıdır. Çok hafif olarak dış bükey görünümündedir. Alt taş içerisi açılmış yirmi beş otuz cm kalınlığında kenarlarında bir cm boşluk kalacak şekilde ağaç içerisine yerleştirilmiştir. Değirmen taşının yerleştirildiği ağaç dayanıklı olması nedeniyle karaağaç ve kestane ağacından yapılmıştır. Üst taş on cm kalınlığında otuz beş cm çapındadır. Orta kısımda on cm çapında taneleri dökmek için bir delik açılmıştır. Bu deliğin alta gelen kısmında ise on alt on yedi cm uzunluğunda beş cm genişliğinde ve iki cm derinliğinde bir yuva açılmıştır. Bu yuvaya yukarıda belirtilen ölçülerde, üç cm den itibaren çukurlaşarak düzleşen ve orta kısmında bir cm lik delik bulunan baltacık adlı bir tahta koyulur. Taşın alt yüzü pürüzlüdür. Ayrıca çevirmek için üstten kol yerleştirilir. Taş yüzeyi ve oturtulan ağaç oymalarla süslenmektedir (Kafa, 1998: 13).

3.11.13. Çarık Yapımı

Çarık hayvan derisinden yapılır. Manda ve sığır derisinden yapılanlar en dayanıklı olanlardır. *“İşte esgiden malın derisini alır, gurutur, dikerlermiş unu ayağına garar. Yünlü yüzünü iç yüzüne giyerlermiş. U da hemen yırtulurmuş, islanduğu gibi bişiye dakalincik.”* (KK:145). Çarığı giyecek kişinin ayak ölçüsüne göre deri kesilir. Derinin kesilmesi dikdörtgen şeklinde ayak üzerine dönük olarak yapılır. Ayak ucundan bağlamak üzere deriden çıkarılan sıırım denilen bağlarla deri delinerek kıvrım oluşturacak şekilde dikilir. Ayak etrafına gelen kısım yün ipliğinden renkli olarak yapılmış özel bağlarla ayağa uygun yapılarak çarığın deliklerinden geçirilip ayakkabı tipi verilir. Bağlar çok uzun olursa yün çorap üzerine çeşitli şekiller verilip dolaştırılarak bağlanır (Kafa, 1998: 13). Günümüzde kullanılmayan çarık yöre de bilmecelelere konu olmuştur:

Bağlarım yürür çözerim durur

Cevap: Çarık (KK:101).

3.11.14. Değerlendirme

Giresun yöresi geleneksel el sanatlarına baktığımızda her geçen gün el sanatları yapımının azaldığını görürüz. Yörede el sanatlarıyla uğraşan yeni ustalar yetişmemekte, eski ustaların birçoğu da meslek değiştirmektedir.

Yörede geçmişte ve günümüzde el sanatlarının çoğunun ağaçtan yapıldığı görülmektedir. Bunun sebebi ise yörede ağacın bolca olmasıdır. Kaşıkçılık, beşikçilik, sepet örücülüğü gibi ham maddesi ağaç olan meslekler günümüzde önemin yitiren mesleklerdendir. Sanayinin ve teknolojinin bu kadar gelişmediği dönemlerde insanlar kendi ihtiyaçlarını doğadan kendileri karşılamaktaydı. Günümüzde ise bu tür ürünler fabrikalarda üretilmekte ve yöre halkının tercihi de bu fabrika ürünlerine yönelmektedir.

Giresun'da bulunan maden yatakları yörede bakırcılığın ve kalaycılığın çevre illere göre daha fazla gelişmesini sağlamıştır. İl merkezinde eskiden “Bakırcılar Çarşısı” diye adlandırılan bir mevki bile bulunmaktadır. Geçmişte, yörede en önemli el sanatlarından olan bakırcılık da günümüzde önemini yitiren mesleklerdendir. Günümüzde evlerde bakır eşyaların kullanımının azalması bu mesleğin de sonunu getirmiştir.

Bir diğer el sanatlarından olan dokumacılık yörede günümüzde hala devam eden sanatlardandır. Geçmişten günümüze dokunan ürünler değişse de yörede dokumacılık hala devam etmektedir. Genç kızlar çorap, patik dokumakta ve çeyizlerine bunları da koymaktadır.

3.12. Yaylacılık ve Hayvancılık Kültürü

Geçmişte Orta Asya bozkırlarında yaşayan Türk topluluklarının yaşama biçimi, coğrafi çevreye uyumu gereği ve hayvancılığa bağlı ekonominin belirlediği bir göçebelğe dayanıyordu. Hayvancılığa dayalı sosyo-ekonomik yapı göçebelğin kışlak ve yaylak arasında yarı yerleşik bir düzende sürdürülmesini gerektirmiştir (Kutlu, 1992: 60).

Tabî ve coğrafi şartlan bakımından Anadolu, hem yerleşik hem de hayvancılığa bağlı ekonomik faaliyet olan konar-göçer hayat tarzını yaşamaya elverişli bir bölge özelliğini göstermektedir. Böyle olmakla beraber, tarihî bakımdan Anadolu'daki konar-göçer hayat tarzının çok eskilere gitmediği dikkati çekmektedir. Nitekim klâsik antik çağda ve Bizans döneminde gerçek manada böyle bir hayat tarzı yaşayanların burada olmadığı görülüyor. Anadolu'nun esas olarak konar-göçer hayat tarzını yaşayanlarla tanışmasının, özellikle 1071 Malazgirt Savaşı'ndan hemen sonra Orta Asya'dan Anadolu'ya kitleler halinde başlayan ve iki yüz yıl kadar devam eden Oğuz/Türkmen göçleri sonunda olduğu anlaşılmaktadır. (Şahin, 1998: 145-150).

Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Oğuz boyları Selçuklular döneminde konar-göçer yaşamları sayesinde Anadolu'yu kısa sürede tanımışlar. Osmanlı döneminde konar-göçer grupların coğrafi dağılımları, yaylak-kışlak bölgeleri iyice şekillenmiştir.

Giresun ve çevresinde yayla ve yaylacılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasında Anadolu'ya gelen Çepni Türkleri önemli rol oynamıştır. Orta Asya'da hayvancılıkla uğraşan ve konargöçer hayat tarzında yaşayan Çepni Türklerinin Orta Asya'daki konargöçer hayat tarzlarını Giresun ve çevresinde devam ettirmesi, bu çevredeki yaylacılık faaliyetlerinin gelişmesini olumlu yönde etkilemiştir.

Yılın belirli zamanlarında yaylalara çıkılarak; birtakım sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi olayı Doğu Karadeniz'de yüzyıllardır geleneksel olarak devam ettirilmektedir. Bu geleneksel yapı; yaylacılığın, yayla ekonomisinin, yayla kültürünün ve yayla

turizminin temelini oluşturmaktadır (Şişman, 2010: 550). Yaylacılık Giresun'da en önemli geleneksel sosyo-ekonomik etkinliklerindedir.

3.12.1. Yaylada Yerleşim

Mekân, kendi biçimsel özelliklerinden çok, toplumun fertleri tarafından paylaşılan birtakım değerlere göre algılanmakta; anlam verilmekte ve kullanılmaktadır. Fert, dâhil olduğu gruba ait kültürel değerleri yaşadığı mekânı kullanma biçimine de yansıtmaktadır. Evin bahçesinin, kapısının, avlusunun, odalarının yerleşim seklinin iklimle olduğu kadar gelenekler, kültür düzeyi, ekonomik ve sosyal durumla yakından ilgisi vardır (Köşklükaya, 2013: 146).

Giresun'da yayla yerleşmeleri, hemen tamamen orman doğal üst sınırı üzerinde 1500- 3000 metrelerdeki yükselti basamağı içinde toplanmışlardır. Bu yükselti bölgeleri arasındaki yayla yerleşmeleri, toplu yerleşmeler olup, büyük çoğunluğu kaynak suları yakınında, yamaç yüzeylerinin güneye bakan yerlerinde ve ulaşımın daha kolay olduğu bölgelerdedir.

Giresun'da yayla yerleşimi genellikle köylere göre ayrılmış olsa da bazen birkaç köyün aynı mahallede (oba). bir arada yaşadığı görülmektedir.

Yayladaki yer şekillerinin köylere oranla daha az engebeli olması ve ekonominin temelini hayvancılığın oluşturması, yayla evlerinin birbirleriyle olan mesafelerini belirlemiştir. Buna göre evler birbirlerinden uzak olmamasına rağmen hayvancılık yapmayı zorlaştıracak şekilde birbirlerine yakın da değildirler. Genellikle tüm evlerin etrafında küçükbaş hayvanlar için ağıl vardır. Bu ağıllar geçmişte küçükbaş hayvanlar için yapılmış olsa da günümüzde yaylaya göçen köylülerin birçoğunun küçükbaş hayvancılığını bırakmış olmaları bu ağılların fonksiyonu da değiştirmiştir. Artın ağıllar sabah ve akşam saatlerinde büyükbaş hayvanların sağım yeri olarak kullanılmakta ve eve ait bir avlu özelliği göstermektedir.

Evlerin birbirlerine olan mesafelerini belirleyen bir diğer önemli özellikte yöre insanının bağlak dediği alanlardır. Bağlaklar kış mevsiminde hayvanlara yedirmek için ot yetiştirilen alanlardır. Yazın başında yaylaya gidildiğinde gübrelenen bağlakların otları Ağustos ayında biçilir, kurutulur ve balya yapılır. Bölgenin özelliğine göre, pey denilen üst üste yığılmış taşlarla ya da tellerle bağlakların etrafı çevrilir. Bağlaklar çoğu zaman evlerin bitişiğinde olsa da, evlerin etrafında uygun boşluklar olmadığında evin uzağında bir alanda da bulunabilir.

3.12.2. Yaylaya Göç

Giresun köylerinde, baharın gelmesi ve karların erimeye başlamasıyla yaylaya göç gitmek için hazırlıklar başlar. İlk hazırlıklar köy evlerinde başlar. Mısırlar değirmenlerde öğütülüp un

haline getirilir, kurutulmuş sebzeler ve turşu gibi dayanıklı yiyeceklerin bir kısmı yaylaya götürülmek üzere hazırlanır.

Yaylaya götürülecek eşyalar hazırlanıp, eksikler varsa tamamlanır. Yayladaki soğuk ve fırtınalı günlerde hayvanlar dışarı çıkmadıkları için, hayvanlara ot ve saman gibi yiyecekler hazırlanır. Yayladaki küçük tarlalara dikilmek üzere pancar, soğan, pırasa, marul, fasulye gibi sebzeler hazırlanır. Eğer ev halkının tamamı yaylada kalacaksa tarla ve bahçe işleri de bir an önce bitirilmeye çalışılır.

Hayvanlar göçe hazırlanır, kuzular süttten kesilir, danalar ve kuzular otlaklarda otlamaya alıştırılır ve tüm hayvanlar aşılanır.

Karın yağmasıyla beraber yaylaya ulaşım imkânı ortadan kalkar. Aylarca yaylaya gidemeyen halk, karların erimeye başlamasıyla beraber asıl göçten önce yaylaya giderler. Bu gidişleri hem gezme amaçlı, hem de yayla evlerindeki eksikleri tamamlamak içindir. Uzun ve ağır kış şartlarında yayla evlerinin bazen çatısı, bazen de duvarları hasar görür. Göç mevsiminden haftalar önce yapılan bu yayla gezilerinde evler tamir edilirken, ahırlar temizlenir, bağlak denilen ot yetiştirme alanlarının etrafı çevrilir, gübre atılır. Bazen bu gidişlerde pancar, soğan, patates gibi yiyecekler de dikilebilir.

Giresun köylerinde yaylaya göç tarihleri en erken nisan ayında başlar ve haziran ayına kadar devam eder. Okullar haziran ayında tatil olduğu için, okula giden çocuğu olan birçok aile haziran ortalarında yaylaya göç gider. Yaylaya erken gidenler, sonbahar geldiğinde de yayladan geç dönerler. Yaylada çok uzun süre kalan bu kişiler genellikle çok sayıda küçükbaş hayvana sahiplerdir ve bu erken gidişlerinde sadece küçükbaş hayvanlarını götürürler. Büyükbaş hayvanlar soğuğa daha az dayanıklı olduğu için yaylaya daha geç bir tarihte götürülür ve daha erken tarihlerde köylere getirilir.

Bazı köylerde yaylaların dışında birde güzle denilen yerleşim alanları vardır ki buralara yazın başında ve sonbaharın sonunda gidilir. Buralar asıl yaylalardan daha alçak, köylerden daha yüksek mekânlardır. Buralarda yirmi ila kırk gün arasında kalınır. Yazın yaylalarda karların erimesiyle buradan yaylaya gidilir, sonbaharda da havalar iyice soğuduktan sonra köylere inilir. Güzle denilen yerler genellikle yayla yolu üzerindedir. Yaylaya gidişlerde buralarda konaklanabilir.

Giresun'daki bazı yaylalar köylere yakinken bazıları uzaktır. Göç gidişlerinde ve dönüşlerinde yaylaya uzak köylerde yaşayan ve az sayıda hayvana sahip köylüler genellikle taşıt kullanırken, yakın köylerdekililer genellikle yürüyerek yaylaya ulaşırlar.

Küçükbaş hayvan sahipleri ve çok sayıda büyükbaş hayvana sahip olanlar yaylaya yürüyerek çıkarlar. Yaylaya yaya olarak gidilen bu yollar genellikle araba yollarından ayrı kestirme yollardır. Yaylaya yürüyerek giden köylüler genellikle tek başlarına gitmezler, birkaç kişi aynı anda gider. Yaylaya götürülecek eşyalar ise bir arabayla aynı günde yaylaya ulaştırılır. Eskiden yaylalara göç gidilirken eşyaları atlar taşırdı.

Hayvanlarla birlikte yaya olarak yaylaya gidenler ortalama yedi-on saat yürümek zorundadırlar. Bunun için yaylaya gidilmeden önceki gün hayvanların ayakları, yara oluşmasını engellemek için ilaçlanır. Hayvanlar gece iyice doyurulur ve saat iki ya da üç gibi yola çıkılır. Hayvanlarla beraber yaya gidecek olan kişi yanına zorunlu bir takım eşyalarıyla birlikte azığını alır. Yaylaya hayvanlarıyla birlikte yürüyerek gidecek kişiler, köyün belirlenen bir yerinde birleşip yollarına devam ederler. Bu yolculuklarda bir ya da iki kez mola verilir. Bu molalarda hem hayvanlar hem de hayvan sahipleri karınlarını doyurup, biraz dinlendikten sonra yine yollarına devam ederler. Yaylaya vardktan sonra ise artık yayla hayatı tüm yönleriyle başlamıştır. Daha önce eğer yaylaya gelenler olmuşa yeni gelenleri karşılayıp, yerleşmelerine yardımcı olurlar.

Giresun'un Eynesil ilçesinde yaylaya göç büyük önem taşımaktadır:

“Yaylaya yörüme gederdik, bi gün ilkindi de varırdık. Sabah çıkardık altıda gündüzün varırdık. Varur uriye ineklerimizin altını sererdik, önünü otlardık, su içirirdik, sağardık. Yollarda yiye içe, konakliye gine giderdik. Şimdi hayvanlar yörürdü yörürdü çıkınca bi düzleme vardı. U düzlemeye doğru artık yorulurlardı, ağır ağır giderlerdi. İleriye vardık mı erkeksu diye bi yer vardı urda hayvanların sütünü sağardık, nenem sağardı, eskiden anneneye nene derdik. Demliğe sağardı nenem ağzını kapardı alır elimize giderdik. Sırtımızda sepetler, yal külekleri, yayıklar, yorganlar, çocuklar, neler neler... İneklerimizin alınları süslü, boğazları püsküllü, çanlı, kelekli. Atlar vardı atların boğazında “gor” vardı. “Gor” derlerdi, kenarlarına küçük çan takarlardı, ortaya da büyük gor takarlardı. Bi de bi edemür vardı vururdu. U zaman atlardan gor gor ses çıkardı. Ağustosta ya da eylülde havanın durumuna göre geri göçerdik. Ekime kalmazdık. Zaten mayıs ta giderdik. U arada mayıs, haziran, temmuz, ağustos, yaylada olurduk. Üç ayda döner gelirdük. Şimdi çoğaldı yaylanın günü. Havadan yollardan dolayı. Şimdi kırk beş elli dakikalık yol kaldı Sis Dağı'na. O zamanlarda gün olurdu, akşam olurdu giderke.” (KK:178).

3.12.3. Yaylada Hayat

Yaylaya göç gelindikten sonraki günler biraz yoğun geçmektedir. Bu günlerde evdeki eksikler tamamlanır, tarlaların ve bağlakların etrafı eğer yıkılmışsa tamir edilir. Tarlalara yayla iklimine uygun pancar, marul, soğan, patates gibi sebzeler dikilir. Yaylaya yerleşim tamamlandıktan sonra erkekler genellikle kendiışlerine dönerler, çocuklar ve kadınlar ise yaylada kalırlar.

Yaylada gün çok erken saatlerde başlar, özellikle havanın sıcak olduğu günlerde çok erken kalkılır. Evin hanımı önce sığırları sağıp, diğer hayvanların bakımını yaptıktan sonra onları otlaklara götürür.

Kahvaltıdan sonra evin hanımı sığırlardan alınan sütü peynir ya da yoğurt yapar. Bu süt ürünlerinin bir kısmı yaylada tüketilir, bir kısmı kışlık yiyecek olarak köylere getirilir ve bir kısmı da yaylaların merkezlerinde kurulan pazarlarda satılır. Koyunlardan kırılan yünler yaylada derelerde yıkanır ve göç zamanı köylere getirilir.

Gün içinde boş vakitlerinde komşular birbirlerini ziyarete gelir ve kadınlar elişlerini yaparlar.

Temmuz ortalarından bağlaklardaki otlar biçilir, kurutulur ve balya yapılır. Balya yapılan bu otlar göç zamanında arabalara yüklenip köylere götürülür. Bu otlar dışında daha yüksek kesimlerde bulunan “gırtıl” denilen otların biçilme dönemi başlar. Bunlar da biçilip, kurutulup balya yapılır ve köylere götürülür.

Temmuz- ağustos aylarında, ormanlara yakın yaylalarda mantar toplama dönemi başlar. Toplanan bu mantarların bir kısmı kışlık için hazırlanırken büyük bir kısmı yine merkez yaylalarda kurulan pazarlarda satılır. Yine kekik, çam sakızı, çıra gibi yaylaya has ürünler yayla halkı tarafından pazarlarda satılır.

Yaylada yaşayanlar aynı zamanda köylerdeki işlerini de takip etmek zorundadırlar. Bunun için bazıları evlerini ve hayvanlarını komşularına emanet edip bir iki günlüğüne köylere giderler. Kalabalık ailelerde ise evden bir kişi gidip köydeki tarlalarla ilgilenir.

Ağustos ayı fındık toplama zamanıdır ve bu ayda birçok kişi fındık toplamak için köylere gider, yaylalarda ise genellikle yaşlılar ve çocuklar kalır. Çocuklar, dini eğitim için yaylalarda mektebe giderler, eylül geldiğinde ise tekrardan köylere döner ve okullarına devam ederler.

Günümüzde yaylalarda her yıl temmuz ve ağustos aylarında şenlikler yapılmaktadır. Bu şenlikler yayla insanı için büyük eğlence kaynağı haline gelmiştir. Şenlik günleri yaylacılar için aynı zamanda ekonomik bir kazançtır. Yaylada kadınların yaptıkları hayvansal ürünler, elişleri, yaylada yetişen sebzeler, ormana yakın yaylalardaki kişilerin topladıkları çamsakızları, mantarlar bu şenlik günlerinde bol alıcı bulmaktadır.

3.12.4. Yayladan Geri Göç

Yayladan dönüşler okulların açılmasıyla başlar. Bu tarihten itibaren hava şartlarına göre kasım ayının ortalarına kadar yaylada yaşayanlar görülebilir.

Giresun'da yaylacılar köylere “cenik” derler. Köylere göç zamanı geldiğinde önce patatesler sökülüp çuvalara doldurulur, yaz boyu biriktirilen süt ürünleri de köylere giderken götürülür. Ayrıca son dönemlerde yüksek yaylalarda erik ve armut gibi bazı meyve ağaçları dikilmiş ve bu ağaçların meyve verdiği görülmüştür. Böylelikle meyve ağaçlarının dikimi artmıştır. Bu ağaçlardan toplanan meyvelerden pekmez ve reçel yapılmakta ve bunlar kışlık yiyecek olarak köylere götürülmektedir.

Köylere geri göçerken de hayvanlar ve sahipleri yürüyerek giderler. Tıpkı yaylaya gelişlerde olduğu gibi köye gidişlerde de hayvanlar göçe hazırlanır. Eğer yola dayanamayacak durumda hayvanlar varsa bunlar köye götürülecek eşyalarla birlikte arabalarla götürülür.

Güzle denilen yaylara sahip köylüler köye gitmeden önce birkaç hafta burada kalırlar. Kış yaklaştığında, yaz başında tarlalarına diktikleri ürünleri toplayıp köyelerine dönerler.

3.12.5. Değerlendirme

Giresun'da yaylacılık geleneği geçmişten günümüze hala devam etmektedir. Yaylacılık geleneğini sürdüren halk nisan ayının ortalarından itibaren yaylalara göçmeye başlarlar ve yedi aya kadar süren yayla yaşamının sonunda en geç kasım ortalarında tekrar köylere gelirler. Yayla yaşamında asıl amaç hayvanlara yiyecek sağlamaktır. Köy yerlerindeki yazları sıcak hava, otlakların yetersizliği hayvancılık yapan yöre insanına yayla hayatını mecbur kılmıştır. Ayrıca kış için yayla bağlaklarındaki otlar ve kırtıl biçilip kurutulur ve balya yapıp köylere götürülür.

Günümüzde Giresun'da geleneksel yaylacılık anlayışının yanında turizm amaçlı yaylacılık anlayışı da her geçen gün gelişmektedir. Her yıl temmuz ve ağustos aylarında yapılan yayla şenlikleri yaylacılığı daha da canlandırmaktadır.

3.14. Avcılık

3.14.1. Türklerde Avcılık

Avcılığın insanlık kadar eski bir tarihi vardır. Eski taş devrinin insanları sümüklü böcekleri, diğer böcekleri, kuş yumurtalarını, yavrularını ve çeşitli meyveleri yiyerek geçinmişlerdir. Bu çağın avcılığı bugünkü anlamıyla bir avcılık olmaktan çok yaşamayı sağlamak amacıyla yapılan bir çeşit toplama biçimindeydi. Bu çağı izleyen yeni taş devrinde ise avcılık geniş anlamda olmak üzere, yaşamak için gerekli olan besin ve giyim ihtiyacını karşılamak, süs eşyaları ile savaş için gerekli ham maddeleri sağlamak amacıyla girişilen bir çaba niteliği taşımıştır (Huş, 1974: 14).

Türkler Müslüman olduktan sonra da avcılığa devam etmişlerdir. “Ava çıkmak, İslâm dünyasında da önemli bir etkinliktir. Arapça karşılığı sayd olan av, İslâm, bakımdan belirli şartlarda mubah kılınmıştır. Av hayvanları yetiştirilmesi ve bunlardan av esnasında faydalanılması, İslâm memleketlerinde ayrı bir yere sahiptir. Araplar, fetihler vesilesiyle Türk, Rum ve İranlılar ile karışınca, av sırasında doğan, şahin ve atmaca gibi kuşlarla, köpekten de yararlanmaya başlamışlardır.” (Yarcı, 2009: 123). Selçuklu ve Oğuz Türkleri, Küçük Asya'ya göç ettikleri zaman artık Müslüman olmuşlardı. Sahip oldukları kültürde bazı değişiklikler yapmakla beraber, temel örf ve adetlerini terk etmemişlerdi. Selçuklu devletine ilk şeklini kazandıran Tuğrul Bey, avcılık teşkilatını resmi bir kurum haline getirmiştir. Avcı Birlikleri kurmuş; ordusunu zinde tutmak için, sürekle avları tertip etmiştir. Av köpeklerinin yanı sıra, yüzlerce pars edinmiş, bunları avda kullanmıştır. Bazı değerli parslarını, altın tasmalarla donatmıştır.” (Yakup Şükrü, 1987: 4).

“Osmanlı hükümdarları ve devlet ricalinin av partileri düzenlemesi, kuruluş yıllarına kadar uzanmaktadır. Bu partiler, bir taraftan dinlenme ve eğlenme amacı güderken; diğer taraftan, savaşımlara hazırlık, ahali ile irtibat ve teftişlere vesile olmuştur. Osmanlı literatüründe avcılık, sayd ü şikâr tabiri ile ifade edilmiş; devletin avcılık teşkilatı da kendinden önceki Türk devletlerine göre en yüksek düzeye erişmiştir. Avcı kuşu ile av yapma usulü, erken devir hükümdarları ve devlet erkânının av faaliyetlerinde dikkati çeken hususlardan biridir. Padişahların av partilerine doğancı ve şikâr (av). halkından başka has oda ağaları, zağarcılar, sekbanlar, solaklar, yüksek rütbeli devlet erkânı, hatta yeniçeri ve bostancılar da katılmıştır. Av partilerine refakat eden şikâr ağaları, padişahlar nezdinde önemli bir mevki kazanmışlardır (Yarcı, 2009: 124).

Türk devletlerinin hemen hepsinde avcılıkla ilgili görevliler merkezde ve hükümdarın çevresinde bulunurken, Osmanlılarda memleket sathına yayılmışlardır. Böylece, avcı kuşu yetiştiriciliğinin yanı sıra, vahşi hayvan varlığının ve tabii çevrenin korunmasına yardımcı oluyorlardı. Mesela şahincibaşı, atmacacibaşı ve çakırcibaşı merkezde oturur, devletten ulufe alırlardı. Yine merkezdeki avcı kuruluşlarının bir kısmı, av köpekleri ile ilgilenirlerdi. Taşra teşkilatına mensup avcı kuşu yetiştirenler tımarlı idiler. Onlar da birçok vergiden muaf tutulurlardı. Bir yerin ilk tahriri esnasında avcı kuşu yetiştiricisi tımarı olarak yazılan arazinin statüsü değiştirilmezdi. Halktan doğancı alınmaz, meslek babadan oğula geçer; her cülusta, doğancıların muafiyet ve hizmet beratları yenilenirdi. Osmanlı tarihinin her döneminde, avcılık ancak tezkere ile yapılabilmiş; tezkeresiz avcılık, hukuken suç sayılmış ve cezayı gerektirmiştir (Yarcı, 2009: 125, 132).

3.14.2. Giresun Yöresinde Avcılık

Türkiye'nin doğu ve orta Karadeniz bölgeleriyle iç Anadolu'nun yukarı Kızılırmak bölgesinin kavşak noktasında bulunan Giresun kıyıya paralel uzanan ve kısa bir mesafede dorukları 3000 metreyi aşan engebelerle ikiye bölünmüştür. İç kısımda, Suşehri, Alucra gibi çöküntü havzaları

vardır. Buna karşılık kıyı yönü, dar bir yalı şeridinden sonra hemen yükselen dik bir duvar durumundadır. Burada denize bakan yamaçlarla, yüksek olan engebeler fazla yağışlı sık bitki örtülü olduğu halde, iç kısımlardaki çöküntü havzaları az yağışlı ve step bitkileriyle örtülü bulunmakta, yamaçlarda kurak orman artıklarına rastlanmaktadır. Çevrenin bu suretle çeşitli bir coğrafi karakter göstermesi, tabiatıyla hayvan topluluğunun da (Fauna). bu şartlara uymasını gerektirmiş olduğundan, çevrede sık bir şekilde yerleşmiş bulunan bir kısım halkı, geçimlerini temin yolunda, muayyen mevsimlere de inhisar etse avcılık faaliyetine sevk etmiştir (Trak, 1944:783). Günümüzde yörede avcılık daha çok hobi olarak yapılmaktadır. Avcılar belli aylarda yöre içinde kamp kurarak avlarını yapmaktadır.

“Av yaparken avcı bissürü macera yaşar. Göle düşenler, yaban dikenine geçenler olur. Eskiden ava gittiğimiz yerlerde yol yoktu. Gittiğimiz zaman mesela Şebinkarahisar’ın Şahindere köyü bölgesi var önceki ismi köpeklik. Oraya gitmek için biz çok uğraşırdık. Oraya jiple beraber giderdik. Hiç ulaşım yoktu. Traktör yolları vardı. Çok jipin yan gittiği zaman çok olurdu. orada örnek avında göle düşmeler çok olurdu. mesela ördek avına gidiyosun. Adam sana in diyo. Diyelim ki sazlık bölge var. Yaklaşıyon sazlığa. İn dedi adam indim. Tüfeği boğazıma taktım bi koyverdim dipteyim... Tabi soğuk, titriye gine üşiye gine çıktım.” (KK:194).

Giresun yöresinde deniz ve kara avcılığı yapılmaktadır:

Deniz Avcılığı: Balıkçılığa elverişli olan burun ve koyların birbirini takip etmesi, kolayca avlanmaya imkân veren ve çeşitli deniz mahsullerini ihtiva eden sığ suların varlığı, burada zincirleme sıralanmış olan irili ufaklı köy, kasaba ve şehir halkının bir kısmını, balıkçılık faaliyetine teşvik etmiştir. Doğudan batıya doğru; Espiye,, Keşap, önleri ile Giresun Adası, Batlama ve Güre derelerinin ağızları, Ayvasıl ve Burunucu önleri Pazarsuyu Deresi’nin ağzı belli başlı balık av sahalarını teşkil etmektedir. Palamut, mezigit, sargan, hamsi, istavrit, kefal, kalkan gibi balıklar Giresun’da avlanan başlıca balıklardandır (Trak, 1944:786).

Ayrıca Giresun yöresinde birçok dere ve çay da vardır. Fakat önemli göller yoktur. Bu sebepten balık avı daha ziyade derelerde yapılmaktadır. Avda, köylünün kendisi tarafından örülen ve "tor" adı verilen hususî ağlar kullanıldığı gibi, "savak savma" denilen ve derenin suyunu başka tarafa saptırmak suretiyle derenin içine giren avcılar tarafından kaya oyuklarından el ile balıkları yakalamak usulü de cari bulunmaktadır. Yayla derelerinde eti makbul tutulan alabalık, diğer derelerde de karabalık ve bıyıklı balık avlanmaktadır (Trak, 1944:787).

Kara Avcılığı: Giresun yöresinde kıyı bölgesinde çulluk, bıldırcın, iç bölgede keklik, Yabanördeği, Sığırcık, Saksagan gibi kuşlar avlanmaktadır. “ Çulluk, bıldırcın çok yok ama ördek avı var bi de. Şebinkarahisar’da tavşan avı var. Bunun haricinde bi de domuz avı var, Domuz avı

sürek avıdır. Eskiden sülün vardı onun avı yasaklandı. başka da yok Bütün hayvanların belli zamanları var zaten. Birinci grup, ikinci grup diye sınıflandırılıyor.” (KK: 194).

Giresun yöresinde yapılan keklik, çulluk, bildircin gibi kuşların avlanmasında köpek avcının en büyük yardımcısıdır. Av köpeği avcılar tarafından yetiştirilmektedir: “Av köpeğiyle av yapıyoruz genellikle. Av köpeğini yavruyken eğitiyoruz. Yavrular iki aylıkken eğitime başlıyoruz. Önce yani bizim itaat dediğimiz şeyler vardır işte “gel”, “otur”, “bekle” bu komutlarla başlıyoruz. Daha sonra yani dört beş aylığa doğru, o zaman “al getir” eğitimine başlıyoruz. Atıyorsun o getiriyor. Hem getirecek hem de oturmadan ağzındaki şeyi almayacaksın. İtaat etmeyi öğreniyor böylece. Ondan sonra da port dediğimiz eğitim başlıyor. Bi çubuğun ucuna kuş kanatları takıyoruz, kuş gibi yapıyoruz, onla beraber o ferma dediğimiz olay oluyor. Ferma dediğimiz şu: Kuşu bulduğu zaman olduğu gibi kalıyo. Eli havada böyle bekler. Ne zaman ki sen buna “aport” dediğin zaman ya da “hadi kızım”, “hadi oğlum” dediğin zaman o zaman kuşun üstüne yürüyor. Atıyorsun, vurduğun zaman gidip alıp getiriyor.” (KK: 194).

Giresun yöresinin iç kesimlerinde keklik, yabanördeği, sığırcık, saksığan gibi kuşlar avlanmaktadır. “Keklik avı senenin belli zamanında oluyor. Şöyle diyeyim; her yılın onuncu ayın ilk haftalarında avlanıyor. Keklik avı yalnız da yapılır, grup halinde de yapılır. Fakat genelde keklik avı yürüme avıdır daha çok. Devamlı yürürsün. Keklik düz ovada olmaz. Düz ovada diyenler yalan konuşmuşlar. Keklik sarp, böyle fundalık arazileri sever. Senin kekliği çok görme şansın olmaz. Köpek kokusunu alır, arayarak gider bulur, fermasını yapar, kaldır dediğin zaman kaldırır kekliği. Keklik Şebinkarahisar bölgesinde olur.” (KK: 194).

Kıyı yönünde güzün bilhassa Eylül ayında Karadeniz üzerinden bol miktarda gelen Bildircin avı yapılmaktadır. “Bildircin avı işte bildircin göç hayvanı, buraya zorunlu iniş yapıyo. İşte u atıyorum Ukrayna’dan ya da Rusya’dan galkdı mı buradan direkt geçebiliyor. Buraya da zoraki iniş yapıyo. Hava şartlarına göre kalıyor buradan Genelde ağustosun sonu eylülün başı gibi, buradan kalkıyor. Tekrar Nil’den kalkıyo mayıs gibi buraya geliyor. Buradan da daha soğuk yerlere göçüyor. Onun avı otluk bölgede yapılır. Avı yine köpekle yapılıyor. Çok otluk bölge olması lazım, yayla gibi yerler. Bi de ekin olan yeri çok seviyo. Bizim bölgemizde ekin çok yok ama oluyor buralarda. Bayburt yöresinde falan daha çok oluyor.” (KK: 194). Eskiden bildircin avı kuşun geldiği tarafa müteveccih ve iki sırığa bağlanmış bir ağ ile, "arama" adı verilen ve avcının eline aldığı iki yan ağaç, ortası ağdan ibaret bir kısıklı ile yapılırdı. Bu ağa çarpan hayvanın üzeri kapatılır ve hayvan canlı olarak, sabaha karşı güneş doğarken tutulurdu (Trak, 1944:787).

Giresun Yöresinde avcılar bazen avladıkları yaban hayvanlarını evcilleştirmektedirler: “Yaban hayvanını evcilleştirmek çok zordur. Buralarda işte karaca evcilleştirmeye çalışanlar oldu. Genelde başarısız oldu. Hep ölüyo. Bu hayvanlar anneden doğduğu zaman sütünü bile almadan bunu insanlar yakalıyo. Yakaladığı zaman evde beslemeğe çalışıyolar falan ama kesinlikle o şoka

girişiyor o hayvan yaşamıyor. Diyelim on tane yakalanmışsa bi tanesi falan yaşıyo. O da anne sütünü önceden almış oluyo. Öylece yaşıyo. Sütle besliyorsun. Evcilleşiyor. Ama onun beslenmesi için arazi olacak. Yırtıcı olmicak sansar olmicak. Sansar ocak söndürür. Sansar kan emer hepsini bi öldürür.” (KK: 194).

3.14.3. Değerlendirme

Giresun coğrafyasının kıyı ile iç kesimler arasındaki coğrafi farklılıklar yörede bitki ve hayvan çeşitliliğini artırmıştır. Kıyıya paralel uzanan dağların kısa mesafede dorukları 3000 metreyi aşmaktadır. Böylece iç kesimde kalan Alucra, Şebinkarahisar gibi ilçeler ilin genelinden farklı bir coğrafi yapıya sahip olmuştur. Kıyıda denize bakan yamaçlarla, yüksek olan engebeler fazla yağışlı sık bitki örtülü olduğu halde, iç kısımlar az yağışlı ve step bitkileriyle örtülü bulunmakta, yamaçlarda kurak orman artıklarına rastlanmaktadır.

Yörenin kıyı ile iç kesimleri arasında bulunan coğrafi farklılıklar yöredeki avcılığı da etkilemiştir. Kıyı bölgelerde hem deniz hem de kara avcılığı yapılmaktadır. Denizde hamsi, palamut, mezigit, istavrit gibi balıklar avlanırken karada bildircin, domuz gibi hayvanlar avlanmaktadır. Yörenin iç kesimlerinde ise keklik, yabanördeği, sığırcık ve saksagan avı yapılmaktadır. Yörede dere ve çaylar da bol miktarda bulunduğu için buralardan da alabalık, karabalık ve bıyıklı balık avı yapılmaktadır.

3.15. Halk Oyunları

Halk oyunları biyolojik ve kültürel (sosyal). gereksinmelerin doyumunu sağlamaktadır. Toplumsal yaşamın bir parçası olan halk oyunları, bireylerin yaratımlarının toplumsallaşmasıyla oluşmaktadır. Toplumsal uyum, birey-toplum iletişiminin zorunluluğunu getirmektedir. Halk oyunları bireysel ve toplumsal işlevleri ile uyumun sağlanmasında katkıda bulunmaktadır. Gerek toplumsal, gerekse eğitim, iletişim ve eğlence anlamlarında halk oyunlarının işlevleri bulunmaktadır. Halk oyunlarının icrası sırasında bu işlevler oluşmaktadır. Dolayısıyla, anlatılamayan sevgiler, kızgınlıklar, karşı tarafa yansıtılmakta, içinde yaşanan toplumun değerleri öğretilmektedir (Sümbül, 1997: 2).

Giresun bölgesinde dans bağlamı eylemler “horon” ve “karşılama” isimleriyle iki tür olarak nitelendirilebilir. Bunun yanı sıra bölgede hiçbir özel tür olarak belirtilmeden icra edilen oyunlar da sadece isimleri ile anılır. Yapılan tür tanımına tam olarak uymasa da, halkın ifadelerine dayalı bir araştırmanın verileri dikkate alınarak, yörede üç farklı tür olduğu tespit edilmiştir. Bunlar horon, karşılama ve diğer oyunlardır. Halkın yapmış olduğu bu ayırım tesadüf değildir. Horon, karşılama ve oyunlar müzik ve hareket açısından yapısal farklılıklar göstermektedir. Her horon veya her

karşılama aynı zamanda oyun kapsamındayken, her oyun tür açısından bir horon veya karşılama değildir (Küçük, 2014: 12).

Giresun'da çok kesin olmasa da horonun ve karşılamanın yoğun olarak oynandığı bölgeler ayrılmaktadır. Tirebolu'dan doğusu daha çok horon ile anılırken Espiye'den Piraziz'e kadar olan bölge daha çok karşılama ile anılır. Dereli'den güneye doğru yüksek bölgelerde, Şebinkarahisar çevresinde ise halay ve bar karakterine yakın horon ve karşılamalara rastlamak mümkündür. Yörenin oyunlarını halk bilimi açısından yayılcı kuram çerçevesinde değerlendirecek olursak Giresun'u birçok kültürün kesişme noktası olarak görebiliriz. İç taraflarda Sivas ve Gümüşhane kültüründen doğuda Trabzon kültürünün etkisi oyunlarda varlığını göstermektedir. Batıda Ordu ile olan yakınlık oyun kültürüne de yansımıştır. Giresun'un komşu illeri ile ortak oyunları mevcuttur. Yörenin oyun kültürüne özgünlük katan 'Karşılama' türüdür. Yörede 'Horon' sayıca karşılamaдан fazla olsa da özellikle şehir yaşamında karşılamanın önemi büyüktür (Küçük, 2014: 15).

3.15.1. Horon

Karadeniz bölgesinde özellikle Doğu Karadeniz'in kıyı kesimlerinde toplu olarak ve daha çok bağlı diziyle oynanan disiplinli halk oyunlarının genel adı "horon" olarak geçer. Horon türünü tanımlamak için net ayrıştırıcı özellikler bulunmamaktadır ancak halkın tanımlaması dikkate alındığında en azından belirli bölgelerde ortak özellikler taşımaktadır. Örneğin iç kesimlerde kullanılan eşlik çalgılarının boyutları ve Harşıt Çayı'nın batısında 9 zamanlı olmayışı ortak özellik olarak dikkat çekmektedir. Halk oyunları açısından yapısal olarak, kendine has özellikler barındırmasının yanı sıra yörenin komşu illerindeki bar ve halay türleriyle iç içe geçmiş yoğun benzerlik gösteren horonlar da vardır. Bu ayrımı Şebinkarahisar, Alucra, Çamoluk horonları ve sahil kesiminde bulunan horonlar olarak da yapabiliriz. Buna ek olarak, sahil kesimine yakın ancak vadi boylarınca uzanan farklı oyun kültürlerine sahip Doğankent, Yağlıdere, Güce ve Dereli ilçelerindeki horonları ayrı düşünmek, daha sağlıklı bir değerlendirme sağlayabilir (Küçük, 2014: 32). Giresun'da dik horon, düz horon, bıçaklı horonu, çaytaklı horonu, sallama gibi horon çeşitleri vardır.

3.15.1.1. Dik Horon

Giresun'un iç bölgesinde kalan Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk ilçelerinde oldukça yoğun olarak oynanan dik horona davul-zurna eşlik etmektedir. Yörenin komşu illerinden Trabzon, Gümüşhane ve Erzincan'da aynı isimle anılan veya benzer bir ifade olarak tik horon veya dik halay ismiyle anılan oyunların varlığı bilinmektedir. Yine 1923 mübadelesi sonucu yöreden Yunanistan'a göç eden toplumun gittikleri yerde "tik" adında bir oyun oynadıkları bilinmektedir. Yörede ismini Şebin Diki, Rum Diki veya Alucra Diki olarak duyabileceğimiz oyunlar aynı oyunu ifade etmektedir (Küçük, 2014: 32).

3.15.1.2. Düz Horon (Üç Ayak).

Adından da anlaşılacağı gibi basit yürümeli temel düz adımıyla yaygın olarak saatlerce oynanan bir oyundur. Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk ilçelerinde düz horon 9 zamanlı olarak oynanırken, ellerden ve omuzlardan tutuşlarla icra edilişyle, Giresun'un sahil bölgelerinde oynanan 7 zamanlı ve on sayı adımdan oluşan horondan farklıdır. Benzer olarak aynı isimle anılmalarına rağmen, farklı ilçelerde icra edilen, farklı oyunlardır. İç bölgelerde oynanan 9 zamanlı düz horon davul-zurna eşliğinde oynanırken, sahil bölgesinde oynanan 7 zamanlı düz horon kemençe eşliğinde atma türküler ile oynanır. İç bölgelerde oynanan düz horonun arasında gelin kaynana veya akraba iki kadının ortaya geçerek avuçlarından havaya pirinç taneleri fırlatarak karşılama oynadıkları ve bunun bereketi temsil ettiği ifade edilmektedir. Yörede yaylacılık olarak da bilinen “otçu göçü” geleneği bu oyunun doğal yaşam ortamı olduğu söylenebilir. Yaylaya çıkarken “düşün yeri” denilen dinlenme yerlerinde ve yaylada şenlik yapılan düzlüklerde saatlerce icra edilmektedir (Küçük, 2014: 32).

3.15.1.3. Sallama

3.15.1.3.1. Kız Sallaması

Bu oyun Cumhuriyet'ten sonra ortaya çıkmıştır. Kızların kendi aralarında yaptıkları eğlencelerde erkekler taklit etmesiyle ortaya çıkmıştır. Figür zenginliği 5 veya 6'yı geçmez. 7 zamanlıdır. Oldukça yumuşak ve narin bir şekilde oynanır. çoğunlukla kemençeyle oynanır (Işık, 2007: 172).

3.15.1.3.2. Erkek Sallaması

Giresun'un tarihi kadar eskidir. En az üç kişi ile oynanır. Tatlı sert bir anlayış vardır. Yöresel tabiriyle “gevrek” tir. Oyun 7 ve 5 zamanlıdır. Figür zamanları 10 birim zaman ve bağlantılıdır. Daha çok kemençe eşliğinde oynanmaktadır. Müzik olarak çoğunlukla Merekte Sarı Saman kullanılır (Işık, 2007: 172).

3.15.1.3.3. Gürcü Sallaması

Giresun merkezden Ordu iline doğru olan bölgelerde özellikle Bulancak ilçesi ve yükseklerinde sıkça görülür. Buralara yerleşen Gürcü halkı tarafından yöreye getirildiği sanılmaktadır. Ordu yöresinde görülen Gürcü horonu ile gerek gerek müzik, gerek ritm gerekse figür olarak aynıdır. Oyun 8 (3+2+3= 8). zamanlıdır (Işık, 2007: 174).

3.15.2. Karşılama

Giresun yöresinin tememlini oluşturan oyun karşılama değildir. Oyun çok eskiye dayanır. İsmi karşılıklı oynamadan alır. Buradaki karşılama “karşılık” kökünden gelen, karşı karşıya oynama diye nitelendirilen karşılama esas alır. Karşılama kızlar ve erkekler karşı karşıya oynarlar. Oyun ritmik olarak dokuz zamanlıdır. Bu karşılama türünde ayak değişmede ritm kalıbında değişiklikler olabilir. Karşılama çandır tüfeklinin aksine daha hızlı ve çöşkulu oynanmaktadır. Oyunu erkek gururlu ve mağrur şekilde oynarken, kız ise daha nazlı oynar. Karşılama yirminin üzerinde figür tespit edilmiştir. Ayak vurma, diz kırma, ayak vurup çökme, ayak vurup yer değiştirme, zig zag, altılı... kullanılan müzikler Miralay, Bağlamam Perde Perde, Altın Yüzük Var Benim, Oy Giresun Kayıkları, Giresun’un Evleri, Al Tavandan Belleri, Çıkma Fındık Dalına, Bulancak Karşılması, Zurna Karşılması... (Işık, 2007: 171).

3.15.2.1. Çandır Karşılması (Tüfekli).

Oyun adını Giresun iline bağlı Çandır Köyü’nden alır. Oyuna eşlik eden ezgilere Çandır çöplük havaları denilmektedir. Giresun’da bir gerçeğe inanılır: “Giresun’da en güzel Çandırlılar oynar.” Bilinenin aksine bu oyun savaşı anlatmaz. Oyun şöyledir: Tüfeği olan herkes ortaya toplanıp bir daire kurarlar. İçlerinden tecrübeli biri çavuşluk yapar. Oyun özellikle davul ve zurna ile oynanır. Önce müzik başlar. Normal karşılama ritminden daha ağır oynanır. Çavuşun komutuyla yavaş yavaş oynanmaya başlanır. Yine çavuşun “nişan al” komutuyla havaya, daire ortasına yere veya birbirlerinin ayakları dibine nişan alırlar. Çavuşun “ateş” komutuyla herkes ateş eder. Boşalan tüfekleri çavuş doldurmaya başlar. Tekrar aynı şekilde “nişan” ve “ateş” komutlarıyla oyun böylece devam eder. Oyun dokuz zamanlıdır (2+2+2+3=9). Normal karşılama ritminden daha ağır ritimle oynanır. Oyunda göze çarpan özellik ise tüfek ile yere ve havaya ateş etme özelliğidir (Işık, 2007: 171).

Giresun’da hava durumunun çoğunlukla yağmurlu olması oyun için uygun dış mekanların az olmasına yol açmaktadır. Açık alanlar yaratabilmek için, köy meydanında veya yol kavşaklarında bulunan çamurlu alanlar, kavlağan adı verilen, kurumuş çınar yapraklarının yere serilmesiyle oynamaya müsait hale getirilir. Oyun yerinin ayarlanması ve oyun düzeninin oluşturulmasından sorumlu kişiye ‘diril’ adı verilmektedir. Bu kişi aynı zamanda ‘çavuş’ olarak da adlandırılır ve tüfeklerin barutlarını ayarlamak, atış için komut vermek gibi görevleri de üstlenmiş olur (Küçük, 2014: 25).

3.15.2.2. Giresun Karşılması

Giresun karşılması yörede en çok ve en yaygın icra edilen oyundur. Yörede sadece karşılama olarak ifade edildiği de görülür. Neredeyse her özel etkinliğin vazgeçilmez oyunu olan

Giresun karşılaşmasına eşlik eden birçok ezgi vardır. Bütün bu ezgilere de tür olarak karşılaşma denmektedir (Işık, 2007: 171).

3.15.3. Cemo

Özellikle Güce ilçesinde yoğun olarak oynanan cemo oyunu, Giresun genelinde pek yaygın değildir. Omuzlardan tutuluş şekli ile bar veya halay hissi uyandıran oyun kemeçe eşliğinde oynanması ile özgün bir sıralı oyundur. Trabzon bölgesinde “atlama” diye tabir edilen kaidelere benzer bir ezgi oyuna eşlik etmektedir. Güce’de her yaştan insanın oynadığı bu oyunun çok eskilere dayanmadığı ve Bursa’da bir Giresunlular derneğinden bölgeye taşındığı söylenmektedir (Küçük, 2014: 55).

3.15.4. Çeçen Kızı

Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk ilçelerinde sıkça oynanan bir oyundur. Sonuna horon veya karşılaşma ifadesi almaksızın sadece ismiyle anılan bir oyun olup karşılaşma ve horon türleriyle yoğun bir benzerlik göstermemektedir. Ayrıca müziksel açıdan da bir benzerlik göstermemektedir.

3.15.5. Kolbastı (Fingil-Metelik).

Bu oyuna “kol ağası” da denilmektedir. Genelde iki veya dört zamanlıdır. Bolu yöresindeki bazı oyunlara benzemektedir. Genelde “Lazutlar” türküsüyle oynanmaktadır. Kol deyimi kolcudan gelmektedir. Cumhuriyetten önceki ve sonraki dönemlerde; gümrük görevi, polis görevi ve jandarma görevi verilen görevliler vardı. Hatta kişilere ormancı görevi de verilirdi. Karakol söylemi buradan gelir. Kara üzerinde ve şehir içinde görev yapan emniyet ve asayiş birimi. Kolcu ise şehir dışında köylerde, kırsal kesimde mermi, tütün, uyuşturucu, alkollü içecekler, kaçak ağaç kesme vb. davranışları durdurmaya görevli kişilerdi. Cumhuriyet öncesinde işret (alkollü içki), yasak olduğundan bu defa yöre delikanlıları da aksine sazlı ve sözlü içki muhabbeti yaptıklarından; çoğu zaman kolcularla baskına uğrarlardı. Zamanla kolcular baskın yapa yapa yöre delikanlılarıyla arkadaş olurlardı. Bu iki grubun aynı oyuna karışıp oynamaya başladığından zamanla bu oyuna “kol havası” “kol oyunu” veya “kolbastı” denmiştir (Işık, 2007: 174).

3.15.6. Fadimem

Görece ilçesinde ender olarak oynanan bir oyundur. Bu oyunu bilen kişi sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Hem horon hem de karşılaşmaya benzer oluşuyla değişik bir oyundur. Horon da olduğu gibi elele tutuşulurken, karşılaşmanın ritim yapısıyla sağ yöne doğru giden ayak hareketleri mevcuttur.

3.15.7. Güzeller

Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk ilçelerinde oldukça yoğun olarak oynanan bir oyundur. Bu oyunu sadece erkeklerin oynadığı gibi sadece kadınların da oynadığı görülebilir ve davul, zurna eşliğinde omuzlardan tutuşmalı, bağlı olarak icra edilir.

3.15.8. Hoş Bilezik

Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk ilçelerinde yoğun olarak oynanan bir oyundur. Giresun'un güney komşuları Sivas, Erzincan ve Gümüşhane'de de aynı isimde bir oyun olduğu bilinmektedir. Bu oyuna Sivas'ın kırsal kesiminde 'hoş halay' adı verilmektedir. Yine aynı bölgede oyunun çıkış hikâyesi olarak, başlık parası toplamak için gurbete giden bir gencin yaşadıkları anlatılmaktadır. Bu hikâyeye göre nişanlı genç erkek başlık parası toplar ve memleketine döner düğünde geline bir bilezik takar. Bu bileziğin beğenildiği sırada düğüne iştirak edenler tarafından oynanan oyun 'Hoş Bilezik' oyunu olarak ünlenir (Kılıç, 2002: 60-61).

3.15.9. Tamzara Oyunu

Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk ilçelerinde oldukça yoğun olarak oynanan 9 zamanlı bir oyundur. Oyun ismini Şebinkarahisar'ın Tamzara köyünden almış olabileceği düşünülmektedir. Davul, zurna eşliğinde ellerden bağlı şekilde icra edilir. Giresun'un güney komşularından Erzincan ve Gümüşhane'den Erzurum ve Artvin'e kadar Türkiye'nin birçok yerinde Tamzara adında oyun veya ezgi mevcuttur. Ezgilerde kısmen benzerlik söz konusuysa da aynı benzerlik oyunlarda pek geçerli değildir. Ayrıca Ortadoğu'nun en eski halklarından sayılan Asuriler'in oyun geleneğinde 9 zamanlı 'Tanzara' adında bir oyun olduğu bilinmektedir (Yeşiltaş, 2011: 92).

3.15.10. Temurağa Oyunu

Türkiye'nin birçok yöresinde bu isimde bir oyun bulunmakta olup, Giresun'un çevre illerinde Demir Ağa horonu, Temur Ağa barı veya Temir Ağa halayı isimleriyle de anılır. Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk ilçelerinde oldukça yoğun olarak oynanmaktadır. Bu ilçelerin Sivas'a olan yakınlığından dolayı kültürel etkileşimi göz ardı etmemek gerekir. Bir rivayete göre bu oyun tek ayağı sakat olan Temir adında varlıklı bir ağanın hareketlerinin taklit edilmesiyle oluşmuştur ve 150-200 yıllık bir geçmişe dayanmaktadır. Bir başka görüş ise bu oyunun kaynağını Büyük Timur 72 İmparatorluğu hükümdarı Timurlenk'e dayandırmaktadır (Kılıç, 2002: 60).

3.15.11. Değerlendirme

Giresun'da daha çok düğün, nişan, şenlik gibi çeşitli etkinliklerde insanların bir araya geldiği zamanlarda oynanan halk oyunları tarihin eski çağlarından itibaren varlığını devam ettirerek ve değişip gelişerek günümüze ulaşmıştır. Bu oyunlar yöre insanının hemen hepsi tarafından bilinir ve oynanır. Genel olarak hızlı hareketlere dayalı olan Giresun halk oyunlarındaki figürlerde halkın günlük hayatının yansıması görülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Giresun ili halkbilimi monografisini incelediğimiz bu çalışmada önce araştırma sahasının tarihi-coğrafi ve sosyo-ekonomik özellikleri incelendi. Daha sonra yörenin sözlü kültür ürünleri ile gündelik hayat ve halkbilimi ürünleri derlenip değerlendirildi.

Türklerin, en erken dönemlerde, Anadolu'ya yerleştiği ilk bölgelerden birisi Doğu Karadeniz Bölgesi ve bu bölge içerisinde yer alan Giresun'dur. "Doğu Karadeniz bölgesi milattan önceki dönemlerden itibaren Türkler tarafından bilinen ve yurt tutulan bir yöredir. Bilim çevrelerince Türk ya da Türklerle akraba olarak kabul edilen Orta Asyalı toplulukların MÖ VIII. yüzyılda bu sahaya göç etmesiyle, Doğu Karadeniz bölgesindeki Türk varlığı ortaya çıkmıştır" (Telliöglü, 2007:655).

Yörede Rumlar, Ermeniler ve Türkler yüzyıllarca beraber yaşamışlardır. Trabzon Rum İmparatorluğunun 1461'de yıkılışına kadar şehirde Rumlar fazla iken, bu tarihten itibaren şehre gelen Türkmen grupları sayesinde kısa zamanda Türkler, kazada nüfus çoğunluğunu ele geçirmişler ve Rumlar azınlık durumuna düşmüşlerdir. İkinci azınlık durumunda ise Ermeniler görülmektedir. Ermeniler daha çok Orta Anadolu'da nüfus hareketlerinde bulduklarından sayıları şehirde en az olan millet durumunda kalmışlardır. Türkler bu dönemlerde şehirde oturmaktan ziyade köylerde oturmayı tercih etmişlerdir. Bu durum şehir merkezinde nüfus fazlalığını Rumların eline geçirmiştir (Karaman, 2008:169). Milli mücadelenin başlarında Giresun'da 190 bin Müslüman, 10 bin Hristiyan vardır (Albayrak, 2003: 25).

Doğu Karadeniz Bölgesinin coğrafi konumuyla, iklimiyle ve kültürüyle önemli illerinden biri olan Giresun'un kültürü incelenirken dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Giresun'un Doğu ve Batı arasında geçiş bölgesi olması, İpek yolunun ana güzergâhlarından biri üzerinde olması, yerleşime uygun iklimi ve coğrafyası bölgeyi eski çağlardan günümüze tüm siyasi güçlerin ilgi sahası haline getirmiş ve bu durum da bölgenin kültürel zenginliğine etki etmiştir.

Giresun ili diğer Doğu Karadeniz illeri gibi vadi tabanlı bir yerleşime sahiptir. Bölgenin kıyı kesimindeki Harşit, Yağlıdere, Aksu, Batlama ve Pazarsuyu dereleri bu bölgelerdeki yerleşimi ve kültürü şekillendirirken, iç kesimde ise Kelkit Vadisi ise ilin güney

coğrafyasında bulunan Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk ilçelerine ait yerleşimleri ve kültürü şekillendirmiştir (Fatsa, 2010: 1).

Giresun kültürünü şekillendiren bu geçit vermez dağlar, vadiler ve yaylalar yöre kültürünün kendi içinde de farklılık göstermesine neden olmuştur. Kıyıya paralel uzanan dağlar kültürel açıdan bölgenin güneyi ile kuzeyi arasında büyük farklara neden olmuştur. Diğer bölgelere ulaşımın zor olduğu derin vadilerde dışarıyla etkileşim kısıtlanmış ve böylece yöre kültürü kendi içinde çeşitlenmiş, zenginleşmiştir. Dışarıyla etkileşimin kısıtlı olduğu bu bölgelerdeki kültürel değerler orijinalliğini koruyarak günümüze kadar gelmiştir.

Yörede derlenen sözlü kültür ürünlerinden masallar Türk masal özelliklerine uymaktadır. Yörede anlatılan masalarda genellikle belirli bir zaman ve mekan yoktur. Günümüze doğru gelindikçe masallar kısaltmaya başlamış, böylece masal formelleri de terkedilmeye başlamıştır. Masalların manzum kısımları terkedilmiştir. Yöre masallarının bir kısmı bir kısmı Türkiye'nin farklı yörelerde anlatılan masallardandır.

Giresun yöresinde derlenen sözlü kültür ürünlerinden efsaneler genel olarak olağanüstü varlıklarla ilgili efsaneler, dini şahsiyetlerle ilgili efsaneler ve yerlerle ilgili efsaneler olarak üç başlık altında toplanabilmektedir. Efsanelerde nazım nesir karışık bir anlatım vardır. Efsane içinde geçen maniler ve türküler kimi efsanelerde korunmuştur. Özel bir anlatıcısı bulunmayan, her an her yerde anlatılabilen efsaneler inandırıcılığını korumaktadır. Özellikle din büyükleriyle ilgili efsaneler inandırıcılığını büyük oranda korumaktadır. Efsanelerin büyük çoğunluğunda olağanüstü varlıklar ve olağanüstü olaylar vardır. Özellikle efsanelerde velilerle ilgili olağanüstü anlatılar çok sık görülmektedir. Giresun efsanelerinde en çok görülen motiflerden biri şekil değiştirme motifidir. Özellikle taş kesilme motifi yörede derlenen efsanelerde çok sık görülmektedir.

Yörede derlenen bilmeceler yöre insanının kültürü ve yaşamı hakkında bolca bilgi veren sözlü kültür ürünlerindedir. Yörede kullanılan eşyalar, yetiştirilen tarım ürünleri, giyim kuşam kültürü ve hayvancılık kültürünün yansımalarını bu bilmecelerde sık sık görülmektedir. Yörede derlenen bilmecelerin bir kısmı sadece Giresun yöresinde söylenen bilmeceler olsa da bir kısmının diğer yörelerde de söylendiği görülmektedir. Yörede aynı cevaba sahip ancak farklı sorulan bilmeceler olduğu gibi benzer soruya sahip farklı cevapları olan bilmeceler de mevcuttur.

Giresun yöresi türkülerinde başlıca aşk, sevdâ, doğa gibi konular işlenmiştir. Türkülerde yöre insanının yaşamından izler görülür. Bu bağlamda yaylacılık geleneği; özellikle yayla yaşamı, yaylaya göç ve yayla sevgisi, fındık ve yörenin giyim kuşam kültürüne türkülerde bolca değinilmiştir. “Yörelere göre *kesme türkü*, *karşı-beri*, *karşılama* ve *kovalama* gibi adlarla da bilinen *atma türküler* yörede özellikle düğün, yedi (düğün ertesi), ternek/vartivor (yayla

eğlenceleri), bayramlar, şenlikler, imeceler veya uzun yayla yolculukları sırasında söylenmektedir” (Günay, 1976: 73).

Giresun yöresinde mani söyleme geleneği yaşlı nüfus arasında oldukça yaygındır. Yörede insanlar üzüntülerini, sevinçlerini, sevgilerini, nefretlerini, günlük hayatlarındaki olayları manilerle dile getirmişleridir. Giresun yöresinde maniler çoğunlukla yaşlılar tarafından söylenmektedir. Yörede söylenen maniler mani türünün şekil ve içerik özelliklerine uyum göstermektedir. Yörede çoğunlukla aaba kafiyeli yedili hece ölçüsünde maniler söylenmektedir.

Giresun yöresinden derlenen ağıtlar incelendiğinde bu ağıtların genellikle ölüm üzerine söylenmiş doğaçlama ağıtlar olduğunu görülmektedir. yörede derlenen ağıtların bir kısmı yöre insanı tarafından söylenmeye devam edilmiş ve hatta etki alanını genişleterek türkü olarak söylenmiştir. Osman Ağa Ağıtı ve Eşref Bey Ağıtı gibi iyilikleriyle yöre insanın gönlüne taht kurmuş kişilerin ölümü üzerine söylenmiş ağıtlar türkü olarak söylenen ağıtlara örnektir.

Teknolojik gelişmelerle beraber çocukların oyun algısı değişmiş ve çocuklar bilgisayar, telefon gibi teknolojik aletlerle vakit geçirir olmuştur. Bu da sözlü kültür ürünlerinden oyun tekerlemelerinin büyük oranda unutulmasına neden olmuştur.

Giresun ve yöresi ağızlarını Batı Grubu Ağızları arasında yer almaktadır (Karahana, 1996). Giresun merkezi Batı Grubu Ağızları V. grupta, buraya bağlı Şebinkarahisar ve Alucra ise Batı Grubu Ağızları VI. grupta yer almaktadır (Özgür, 2001: 1). Çamoluk, Alucra ve Şebinkarahisar’ın dışında kalan bölgenin tamamı genel olarak aynı özellikleri göstermektedir. Dolayısıyla sahil bölgesi I. Ağız yöresi olarak adlandırılmıştır. Giresun’un Çamoluk, Alucra ve Şebinkarahisar ilçeleri genel olarak aynı ağız özellikleri göstermekte ve Giresun ilinin Karadeniz Bölgesi sahillerindeki kısmından kısmen farklılık göstermektedir (Demir, Aydoğdu, 2016). Giresun ağız aydın konuşması, yazı dili ve Türkiye Türkçesinin diğer ağızlarından zaman zaman farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar bazen il sınırları dışına taşsa da il içinde sınırlı kalan birçok farklılık vardır.

Geçiş dönemleri içerisinde birçok kültürel unsuru ve inancı barındırır. İnsan hayatının başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Her biri kendi bünyesi içerisinde bir takım alt bölümlere ve basamaklara ayrılır. Bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç ve adet oluşmuştur. İnsan hayatının ilk safhası doğumdur ve geçiş dönemine ait ritüeller bu dönemden hatta doğum öncesinden başlamaktadır. Türk kültüründe aile ve çocuk sahibi olmak çok önemli görülmektedir. Geçiş dönemine ait ritüeller doğumdan hatta doğum öncesinden başlamaktadır. Bu döneme ait uygulamalar öncelikle aileyi çocuk sahibi yapmaya yönelik uygulamalardır. Ağaçlara çaput bağlanması, türbelerin ziyaret edilmesi ve buralarda dualar okunması Giresun yöresinde ve Türk dünyasının genelinde görülen uygulamalardır. Doğum sonrası

uygulamaların başlıca anneyi ve bebeği kötü ruhlardan korumaya yöneliktir. Yeni doğan bebeği ve anneyi korumak için öncelikle al basmasına karşı önlem alınmaktadır, doğum sonrası kırk gün anne ve bebek yalnız bırakılmamaktadır. Doğum gibi evlenme de hayatın önemli geçiş dönemlerinden biridir. Giresun yöresinde evlenme adetleri Türk dünyasındaki evlendirme biçimleriyle benzerlik göstermektedir. Geçiş dönemlerinden sonuncusu olan ölüm diğer geçiş dönemleri gibi sevinçle değil üzüntüyle karşılanmıştır. Hem eski Türk inancında hem de İslam dininde ölümden sonra hayatın devam ettiğine inanılır. Bu yüzden geçmişten günümüze devam eden uygulamaların çoğu ölen kişinin öbür dünyadaki yaşamını kolaylaştırmak üzerine kurulmuştur. Ölenin ardından dualar okunması, ölen kişinin adına iyilikler yapılması ölen kişinin öbür dünyada rahat etmesi için yapılan uygulamalardandır. Ayrıca bu uygulamaların bir diğer amacı da ölenin ruhunun geride kalanları rahatsız etmesini engellemektir. Bütün bu inanç ve uygulamalar eski Türk inançlarına ve İslamiyet'e dayanmaktadır. Türk milletinde askerlik daima kutsal bir vazife olarak görülmüştür. İslamiyet'in kabulüyle birlikte askerliğe yeni değerler eklenmiş ve Müslüman Türklere askerlik "kutsal bir vazife" olarak görmüştür. Giresun yöresinde askere giden gençler şenliklerle uğurlanmakta ve askerliğini yapan gençler tebriklerle karşılanmaktadır.

Giresun yöresine her yıl birçok şenlik yapılmaktadır. Bu şenliklerin çoğunluğunu yayla şenlikleri oluşturmaktadır. Yayla şenliklerinin dışında uzun yıllardır kutlanan Mayıs Yedisi Şenliği her yıl mayıs ayında kutlanmaktadır. Yöre insanı Mayıs Yedisi kutlamalarında Giresun'un doğusunda aksu deresinin denizle buluştuğu yerde toplanmakta ve burada "sacayaktan geçme", "denize taş atma" ve "adayı dolanma" uygulamaları yapılmaktadır. Ocal Oğuz Mayıs Yedisi'ndeki "Hızır" ve "İlyas" motiflerini, Anadolu'da yaygın olarak kutlanan "Hidrellez" ile ilişkilendirmiştir.

Çocukları yetişkin yaşamına hazırlayan çocuk oyunlarının günümüzde Giresun yöresinde teknolojinin gelişmesi, şehir yaşamının artması gibi sebeplerle azaldığı görülmektedir. Teknolojik imkânları olan çocukların genellikle sanal oyunlar oynaması günümüz çocuklarının hareketsiz bir yaşamı sürdürmesine, arkadaş ortamından uzaklaşıp yalnızlaşmasına yol açmıştır. Günümüzde sosyal ve bedensel aktivitelerden uzaklaşan çocukların hem ruhsal hem de fiziksel olarak daha olumsuz koşullarda yetişmekte olduğu görülmüştür.

Türk Halk İnanışları, Türklerin tarih sahnesine çıktıkları günden bu güne kendi iç kültürel dinamiklerinden doğan ana inanç sistemi ile bu süreç içerisinde karşılaştığı kültür, kabul ettikleri din ve yaşadıkları coğrafyanın katkısı ile oluşturdukları inanışlardır (Güngör, Köylü, 2014: 1). Türkler tarih sahnesine çıktıkları günden beri birçok kültürle etkileşim içinde bulunmuşlardır. Karşılaştıkları kültürleri kendi kültürleriyle harmanlayarak kültürel zenginlik kazanmışlardır. Günümüz Türk halk inanışlarına şekil veren bu inançların temeli elbette eski Türk dinidir. Giresun yöresi inançlarının çoğu da Türklerin eski inançlarının kalıntısı niteliğindedir. İslamiyet'in kabulüyle beraber eski Türk dinine ait olan ve İslam dininde yasak olan birçok inanç İslami şekle bürünmüştür. Örneğin büyü sihir gibi uygulamalarda İslami duaların kullanılması, dağ ve tepelerin

kutsal kabul edilmesinin yatırlara ya da türbelere bağlanması, ağaç kültürünün evlialarla bütünleştirilmesi, saçı geleneğinin sadaka adı altında devam etmesi yöredeki eski Türk dini inançlarının İslam dini etkisinde devam ettirilmesine örnek gösterilebilir.

Giresun yöresinde, özellikle geçmişte tarla ekme, tarladaki otları temizleme (ot temizleme mısırlar büyümeye başladıktan sonra ilk ot ve son ot şeklinde iki kez yapılır). mısır kırma, mısır soyma, galez taşıma, ot biçme, ot taşıma, fındık toplama gibi işler imece usulüyle yapılırdı. Bazı imeceler sadece kadınlardan, bazı imeceler sadece erkeklerden, bazı imecelerde hem kadınlardan hem erkeklerden oluşmaktadır. İmece usulü çalışmalar sözlü kültürün en canlı olduğu yerlerdir. Bu çalışmalarda çalışmayı eğlenceli kılmak, daha hızlı vakit geçirmek ve daha hızlı çalışmak için bilmece, maniler, türküler söylenirdi. Genç kızlar ve erkekler imece usulü çalışmalarda birbirlerini görüp beğenir, birbirlerine olan duygularını manilerle, türkülerle dile getirirlerdi. Sözlü kültürün en güzel örneklerinin sergilendiği imece usulü çalışmalar günümüzde yok denecek kadar azalmıştır.

Giresun yöresi geleneksel mimarisinde yaygın olarak kullanılan malzeme ahşap ve taşdır. Yörede bitki örtüsünün gür ormanlardan oluşması yöre mimarisinde kullanılan başlıca malzemenin ahşap olmasına neden olmuştur. Ahşap yöre insanı için daha ulaşılabilir ve daha ucuza mal edilebilir bir malzemedir. Bölgedeki yapıların çoğunlukla eğimli araziler üzerine yapılması yörenin geleneksel mimari yapılarını biçimce etkilemiştir. Giresun mimarisi yayla ve köy evlerinde bir takım farklılıklar göstermektedir. Yayla evleri daha küçük, genellikle tek katlı ve tek odalı evlerdir. Köy evleri ise genellikle iki katlı, birkaç bölmeden oluşan evlerdir. Bunun dışında yörede bulunan ikincil yapılar (çöten, serenti, merék). pratik, masrafı düşük ve amacına hizmet eden kullanışlı yapılardır. Bölgenin nemli ikliminden ve hayvanlardan yiyecekleri korumak amacıyla yapılan yapılar yerden yüksek yapılmıştır ve havalandırmayı artırmak için tahtalar ve çıtalar arasında boşluklar bırakılmıştır.

Giresun yöresinde halk hekimliği uygulamaları oldukça gelişmiştir. Yörede halk hekimliği iki şekilde varlığını devam ettirmektedir. Bunlardan ilki dinsel-büyüsel içerikli olanlardır. Dinsel-büyüsel içerikli tedavi yöntemlerinin büyüsel kısmı şamanlık kültürünün ve dini kısmı da İslam dininin etkisi altında gelişmiş ve günümüze kadar da varlığını korumuştur. Yörede dinsel-büyüsel içerikli tedavilerin yanında ilaçlarla tedavi de oldukça yaygındır. İlaç yapımında kullanılan malzemelerin çoğunluğunu yörede yetişen bitkiler ve her evde kolaylıkla bulunabilecek şeyler oluşturur. Yörede ısırgan otu, peynir süt gibi hayvansal gıdalar, bal, reçine, çam sakızı, yumurta, sarımsak soğan vb. ürünler halk hekimliğinde ilaç yapımında kullanılan malzemelerin en yaygınlarından. Günümüzde halk ilaçlarıyla tedavi oldukça azalırken dini-büyüsel nitelikli tedavilere halen sıkça başvurulduğu gözlenmektedir. Çünkü yöre insanı nazar, büyü ve cin çarpması sonucu oluştuğunu düşündükleri hastalıkları sadece hocaların tedavi edebileceğine inanmaktadır.

İnsanın beslenme modeli, doğal ritmi ve yemesi gerekenlere göre yeme isteğinden çok yaşadığı toplumun kültürüyle şekillenmektedir. Giresun mutfağında da iklimin ve coğrafyanın etkisi büyüktür. Giresun mutfağının temelini oluşturan ise bitkisel ürünlerdir. Karalahana, mendek, sakarca, galdirik, ısırgan, fasulye vb. bunlardan bazılarıdır. Bunun dışında “yöre mutfağında deniz ürünlerinin yeri büyüktür. Hamsi, mezgit, istavrit, palamut, kefal, izmarit, tirsı, barbun, sargan ve kötek balıkları yaygın tüketilen deniz ürünlerindedir. Deniz ürünlerinin yanı sıra tatlı su balıkları ve kültür balıkçılığı da yörede beslenmede önemlidir.” (Eriş, İltar, 273; 2013).

“Tarih içinde giyim kültürü incelendiğinde her toplumun yaşadığı coğrafya, yaşam biçimi, günlük uğraşları, değerleri, giyilen giysilerin biçim ve çeşidini bunlara ek olarak takı-aksesuar ve makyaj biçimlerini etkilediği görülmüştür.” (Artun, 2016). Giresun yöresi giyim kuşam kültürü incelendiğinde de giyim kuşam kültürünü belirleyen unsurların coğrafya, yaşam biçimi, günlük uğraşlar olduğu gözlemlenmiştir. Giresun geleneksel giysileri genellikle ekonomik maliyetlidir, yün, deri gibi bazı kıyafetlerin ham maddesi yörede bulunmaktadır. Yörede genellikle yöre halkının kendi diktiği veya ördüğü kıyafetler giyilmektedir. Ayrıca bu kıyafetler günlük hayattaki işleri engellemeyecek tarzda rahat kıyafetlerdir.

Giresun halk takvimi Anadolu'nun genelinde kullanılan halk takvimiyle benzerlikler göstermektedir. Günümüzde halk takviminin kullanımının daha ziyade yaşlılar arasında devam ettiği görülmekle birlikte, takvimle ilgili bazı özel şenlik ve bayramlarda gençlerin de kutlamalar yaptığı görülmektedir.

Giresun yöresinde hava tahminleri bulutların, yıldızların, hayvanların, bitkilerin vb. durumlarına bakılarak yapılmaktadır. Hava tahminleri yakın zamanla ilgili yapıldığı gibi tamamen bir ayı, mevsimi ya da yılın tamamını kapsayacak şekilde de olabilmektedir. Halk meteorolojisi de tıpkı halk takvimi gibi yaşlılar tarafından bilinmektedir. Yöre insanı yapacak oldukları tarımsal ve hayvansal faaliyetleri halk takvimine göre ayarlamaktadır.

Geleneksel el sanatları, yüzyıllardır büyük bir çeşitlilik içinde toplumların duygularını ve sanatsal beğenilerini aktarma aracı olmuştur. Üretildikleri dönemin değer yargıları, toplumdaki politik eğilimler, ekonomik durum, din, kişilerarası örgütlenme ve ilişkiler, kişilerin davranış ve tutumları, teknik araç-gereç, beceri, estetik bakış açısı, dünya görüşü, tasarım ürünlerine verilen biçim gibi etkenler el sanatlarının oluşumunu etkilemiştir (Kahveci, 1998: 387). Giresun yöresinde en yaygın el sanatlarından biri bakırcılıktır. Giresun yöresinde maden yataklarının çevre illere göre fazla olması yörede bakırcılığın gelişmesinin başlıca nedenidir. Giresun'da bakırcılık zanaatı dövme tekniği ile yapılmaktadır. Yörede bakırdan ibrik, güğüm, tencere, bakraç gibi mutfak eşyaları yapılmaktaysa da yöre Anadolu'da ibrik yapımında söz sahibi olmuş bir ildir.

Giresun yöresinde dokumacılık oldukça gelişmiştir. Dokumacılık türünün en yaygınlarından biri çorap dokumacılığıdır. Günümüzde sadece yaşlı kadınlar tarafından örülen çoraplar genellikle yün ipinden dokunmaktadır.

Yörede eskiden keten bezi dokumak oldukça yaygındı. Eskiden özellikle koyunu olmayan ya da yün alacak maddi gücü olmayanlar kendir eker ve keten bezi dokurdu. Günümüzde yörede kendir ekimi ve keten bezi dokuması artık yapılmamaktadır.

Camadan (çenti). ve çuval dokuma geçmişte oldukça yaygın olsa da günümüzde artık görülmeyen el sanatlarındandır. Giresun yöresinin en yaygın dokuma türlerinden biri olan dastar Giresun dışında Karadeniz Bölgesinin diğer kesimlerinde, özellikle Ordu ve Çarşamba yöresinde de görülmektedir. Şebinkarahisar yöresinde keçi kılından yapılan mazman ve palaz dokumacılığı yaygındır.

Giresun yöresinin kıyı kesimlerinde balıkçılık önemli geçim kaynaklarından olduğu için yörede ağ örücülüğü gelişmiştir. Yörede avlanan balık çeşitlerinin her biri için farklı ağlar dokunmaktadır. Günümüzde ağ dokumacılığı halen devam eden el sanatlarındandır.

Kökleri iklim adlı Türk yaylı sazına dayanan kemençenin, günümüzde Türk dünyası içerisinde en yaygın şekilde Doğu Karadeniz yöresinde kullanıldığı görülmektedir. Giresun yöresinde yaygın olarak kullanılan kemençe, üretim merkezinin Görele ilçesi olmasından ötürü Görele kemençesi olarak adlandırılmaktadır (Küçük, 2017: 701). Yapılan çalışmada kemençe yapımının Görele ilçesinde hala yaygın olarak devam etmekte olduğu görülmüştür. Yörede yapılan bu kemençeler Giresun dışında birçok farklı ile satılmaktadır.

Giresun yöresi geleneksel el sanatlarına baktığımızda her geçen gün el sanatları yapımının azaldığını görürüz. Yörede el sanatlarıyla uğraşan yeni ustalar yetişmemekte, eski ustaların birçoğu da meslek değiştirmektedir.

Yılın belirli zamanlarında yaylalara çıkılarak; birtakım sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi olayı Doğu Karadeniz’de yüzyıllardır geleneksel olarak devam ettirilmektedir. Bu geleneksel yapı; yaylacılığın, yayla ekonomisinin, yayla kültürünün ve yayla turizminin temelini oluşturmaktadır (Şişman, 2010: 550). Giresun ve çevresinde yayla ve yaylacılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasında Anadolu’ya gelen Çepni Türkleri önemli rol oynamıştır. Orta Asya’da hayvancılıkla uğraşan ve konargöçer hayat tarzında yaşayan Çepni Türklerinin Orta Asya’daki konargöçer hayat tarzlarını Giresun ve çevresinde devam ettirmesi, bu çevredeki yaylacılık faaliyetlerinin gelişmesini olumlu yönde etkilemiştir. Giresun yöresinde yüzyıllardır devam eden yaylacılık faaliyeti günümüzde geçim amaçlı bir faaliyet olmaktan çıkarak daha çok

dinlenme amaçlı bir faaliyet halini almıştır. Yörede yayla turizmüne katkı sağlayan birçok yayla şenliği yapılmaktadır.

Türk kültüründe geçmişten günümüze önemli bir yeri olan avcılık Giresun yöresinde de yaygın bir faaliyettir. Giresun yöresinde avcılık deyince ilk akla gelen elbette deniz avcılığıdır. Bunun dışında yörenin kıyı bölgesinde çulluk, bildircin; iç bölgede keklik, yabanördeği, sığırcık, saksığan gibi kuşlar avlanmaktadır.

Bu çalışmada yapılan kültürel derlemeler ile bölge kültürüne daha geniş bir pencereden bütüncül açıdan bakılmış, yöre kültüründe tarihi süreç içerisinde dikey ve paralel yönde meydana gelen değişimleri ve bu değişimlerin sebepleri ortaya koyulmuştur. Çalışmada Giresun geleneksel kültürünü oluşturan temel öğelerin belirlenmesine ve bilimsel usullerle incelenmesine katkı yapılmaya çalışılmıştır. Ancak yapılan bu çalışma bir monografi çalışması olduğu için elde edilen veriler ana hatları ile değerlendirilmiştir. Yöre kültürünün tüm değerlerinin derlenip bilimsel yöntemlerle sunulduğu ve böylece bilimsel araştırmalar için veri sağlama yeterliliğine ve güvenilirliğine sahip olduğu düşünülen bu çalışma Giresun kültürünün derlenip incelenmesini bitiren değil başlatan bir çalışmadır. Bu çalışma içerisinde yer alan her bir başlık daha sonra derinlemesine incelenerek yeni çalışmaların yapılmasına olanak veren bir kılavuz niteliğindedir.

Sonuç olarak söylemek gerekirse tarihi zenginliği ve kültürel değerleri ile geçmişten günümüze Anadolu coğrafyası üzerindeki önemli yerleşim alanlarından biri olan Giresun yöresi kültürü Türk kültür havzasının kendine has renkleri ve tarihi dinamikleri ile harmanlanmış özgün bir parçasıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Acıpayamlı, Orhan (1969), “Türkiye Folklorunda Halk Hekimliği ve Özellikleri”, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 26, (1-2) 1-9.

_____ (1978), Halkbilim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

_____ (1989), “Türkiye Folklorunda Halk Hekimliğinin Morfolojik ve Fonksiyonel Yönden İncelenmesi”, **Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri (23- 25 Kasım 1988)** 1-8, Ankara Üniversitesi Basımevi. Ankara.

Aça, Mehmet vd (2011), **Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi**, Kesit Yayınları, İstanbul.

Aça, Mustafa (2014), **Giresun ve Trabzon İllerinin Meslek Folkloru**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akbiç, Fatma Pamir (1970), **Türk El Sanatlarından Örnekler**, Akademi Yayınları, İstanbul.

Akdeniz, Filiz (1994), **Sürmene Yöresi Geleneksel Konut Mimarisinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Akman, Eyüp (2007), “Türk Halk Hekimliğinde Ocaklık Geleneği Ve Safranbolu’daki Ocaklar”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 15 (1). 393-400.

Akmaz, Gülhan Sevinç (2002), **Giresun İlinin Espiye İlçesine Ait Derleme Çalışması**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.

Aksoy, Ömer Asım (1995), **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 -2**, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Aksu, Nazlı (2016), **Giresun Yöresinde Çobanlık Mesleği ve Yaylacılık**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi.

- Akten, Turgay (1998), **Giresun, Trabzon ve Rize Yöreleri Folklor İncelemeleri**, Lisans Ödev Çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.
- Alangu, Tahir (2006), **Billur Köşk Masalları**, Dünya Kitapları Yayınları, İstanbul.
- Albayrak, Haşim (2003), **Tarih Boyunca Doğu Karadeniz’de Etnik Yapılanmalar ve Pontus**, Babiali Yayınları, İstanbul.
- Alçay, Ayla Ünver vd (2015), “Orta Asya’dan Anadolu’ya Kurutulmuş Gıdalar”, **ABMYO Dergisi** 40, 83-93.
- Alpargu, Mehmet (2008), **12. Yüzyıla Kadar İç Asya’da Türk Mutfak Kültürü, Türk Mutfağı** (Editör: Özge Samancı, Arif Bilgin), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Alptekin, Ali Berat (1994), “Çukurova Âşıklarında ‘Ağıt Yakma’ Geleneği”, **İçel Kültürü**, 8, (34), 9-12.
- Altun, Işıl, (2004). **Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm**, Yayıncı Yayınları, Kocaeli.
- Altunel, İbrahim (2003). “Latife”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt: 27, 109-110.
- And, Metin (1979), “Çocuk Oyunlarının Kültürümüzdeki Yeri ve Önemi”, **Ulusal Kültür Dergisi**, 4 <http://www.antropoloji.net/>
- _____ (1985), **Geleneksel Türk Tiyatrosu Köylü ve Halk Tiyatrosu Gelenekleri**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- _____ (2003), **Oyun ve Bugü: Türk Kültüründe Oyun Kavramı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Arat, Reşit Rahmeti (1991), **Eski Türk Şiiri**, TTK Yayınları, Ankara.
- Araz, Rıfat (1995), **Harput’ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- Araz, Nezihe (1986), **Türk Yemek Geleneği, Birinci Milletlerarası Yemek Kongresi**, (Derleyen: Fevzi Halıcı), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Arslan, Canan (2003), **Giresun Yöresi Folklor Örnekleri**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.
- Arslan, Mustafa (1999), **Giresun Yöresi Halk Edebiyatı Derlemeleri**, Lisans Ödev Çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.

- _____ (2000), **Giresun Tirebolu İlçesi Masalları ve Monografisi**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.
- Artun, Erman (2000), **Adana'da Mani Söyleme Geleneği, Adana Halk Kültürü Araştırmaları**, 1-9, Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Adana.
- _____ (2002), **Dini Tasavvufi Halk Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- _____ (2004), **Türk Halk Edebiyatına Giriş**, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- _____ (2005), **Türk Halkbilimi**, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- _____ (2010), “Çukurova Fıkra Anlatma Geleneğinde Yerel Fıkra Tipi: Karakülah Hoca Fıkraları”, **II. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi Bildiri Metni**, <http://turkoloji.cu.edu.tr/>.
- _____ (2011), **Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri Edebiyat Tarihi/Metinler**, Karahan Kitabevi, Adana.
- _____ (2013), “Çukurova Yerel Fıkra Tiplerinin Türk Fıkra Anlatma Geleneğindeki Yeri”, **VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi**, İstanbul.
- _____ **Adana Ve Osmaniye Kültüründe Giyim-Kuşam Geleneği**, <http://turkoloji.cu.edu.tr/>
- Aslan, Ferhat (2012), “Halk Bilimsel Bir Terim Olarak “Efsane” Üzerine Bazı Dikkatler”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 5, (23), 81-90.
- Aydemir, Fatma (2000), **Giresun/Piraziz/Nefsi Piraziz Köyü Halk Bilimi Derleme Çalışması**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.
- Ayhan, İnci, Yarar, Ferhat (2005), “Batıl İnançların Psikolojisi”, **Pivolka**, 4, (17), 15-19.
- Aytaç, Pakize (2003), **Türküler, Türk Dünyası Edebiyat Tarihi**, 3, 336-454, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Balaşoğlu, Necati (1946), **Karadeniz Destan ve Deyişleri**, 1, Sebat Basımevi, İstanbul.
- Bali, Muhan (1997), **Ağıtlar**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Bars, Mehmet Emin (2014), “Şor Kahramanlık Destanlarında Geçiş Dönemleri: Doğum-Evlenme Ölüm”, **Turkish Studies**, 9, (5), 353-370.
- Başçetinçelik, Ayşe (2001), “Karaisalı ve Çevresinde Doğum, Evlenme, Ölüm”, **Kuvayı Milliye Şenlikleri Dünden Bugüne Karaisalı 29-30 Mart 2001**, 2-18, <http://turkoloji.cu.edu.tr/>

Başgöz, İlhan (1986), **Manilerimizin Başlıca Temleri, Folklor Yazıları**, Adam Yayınları, İstanbul.

_____ (1993), **Türk Bilmeceleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Bayat, Ali Haydar (1989), “Türk Dünyasında Özellikle Anadolu Tıbbi Folklorunda Akıl Hastalıklarının Tedavi Yolları ve Kaynakları”, **Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri**, 59-82, Kültür Bakanlığı MİFAD Yayınları, Ankara.

Bayat, Fuzuli (2006), “Türk Mitolojisinde Dağ Kültü”, **Folklor-Edebiyat Dergisi**, 12, (46).

_____ (2007), “Kaşgarlı Mahmut’un “Divanü Lügati’t Türk” Eserinde Mitolojik Dünya Modeli İle İlgili Bazı Kavramlar”, **Journal Of Turkish Linguistik**, (10), <http://turkoloji.cu.edu.tr>

_____ (2015), **Türk Mitolojik Sistemi 1Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi**, Ötüken Yayınları, Ankara.

_____ (2016), **Türk Mitolojik Sistemi – 2, Kutsal Dişi – Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İkel Mitolojik Kategoriler – İyeler ve Demonoloji**, Ötüken Yayınları, Ankara.

Bayatlı, Necdet Yaşar (2011), **Irak Türkmenleri Folklorunda Halk İnançları**, Atatürk Kültür Merkezi, Yayınları, İstanbul.

Baykara, Tuncer (2003), **Türk Kültürü**, Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

Bayraktar, Zülfikar (2012), “Nasreddin Hoca ve Timur Konulu Fıkraların Gülmede Üstünlük Kuramı Açısından Değerlendirilmesi”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 1/1, 265-274.

_____ (2013), Nasreddin Hoca Fıkralarının Metin Merkezli Halk Bilimi Kuramlarından Yayılma ve Gelişme Kuramlarına Göre Tahlili, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı**, 141-152.

Bayram, Mesut (2012), **Giresun İli Keşap İlçesi Sözlü Kültürü**, Yayımlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi.

Baysal, Ayşe (1987), “Türk Mutfağının Beslenme ve Sağlık Yönünden Değerlendirilmesi”, **III. Milletlerarası Türk Folklor Kongre Bildirileri**, 5, Ankara.

_____ (1999), **Giresun-Eynesil, Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi**, Lisans Ödev Çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.

Bekdemir, Ünsal (Ed.) Fatsa, Mehmet, (Ed.) (2015), **Geçmişten Günümüze Giresun**, Mavi Ofset Basım, İstanbul.

Bekdemir, Ünsal- Ertürk, Mustafa- Güner, İbrahim (2000), “Giresun’un Tarihi Coğrafyası”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, 6, (4), 1-17, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/>

Bekdemir, Ünsal- Elmacı, Süleyman (2014), “Giresun İlinin Eko-Turizm Potansiyeli ve Değerlendirme Olanakları”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, **Karadeniz Özel Sayısı**, <http://sbe.giresun.edu.tr/>

Berber, Oktay (2009), “Türk Kültüründe Eğlence ve Birlik Unsuru Olarak Düğünler”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2, (10), 1-11.

Biber, Tuğba Eray (2009), “Işık Gazetesine Göre 1919-1923 Yılları Arasında Giresun’da Sosyal ve Ekonomik Hayat”, **Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu: 09- 11 Ekim 2008**, Giresun Belediyesi Yayınları, Giresun.

Biçer, Mukaddes (1991), “Eskişehir İlinde Doğumla İlgili Âdet ve İnançlar”, **Türk Halk Kültüründen Derlemeler**, Kültür Bakanlığı Halk Kültürü Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara.

Bilgin, Mehmet (2000), **Doğu Karadeniz, Tarih, Kültür, İnsan**, Ötüken Yayınları, İstanbul

Bilir, Ali (2003), **Geçmişten Günümüze Görele Kitabı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Bolçay, Ezgi (2011), “Erzurum’da Doğum Öncesi, Doğum Sonrası Ve Çocukluk Dönemiyle Alâkalı Gelenekler”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 19, (2), 587-600.

Boratav, Pertev Naili (1968). “Halk Şiiri”, **Türk Dili Dergisi Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı**, Ankara: (207), 299-340.

_____ (1973), **100 Soruda Türk Folkloru**, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

_____ (1978), **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

_____ (1982), **Folklor ve Edebiyat**, Adam Yayınları, İstanbul.

_____ (1984), **Türk Halkbilimi II / 100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)**, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

_____ (1991), “Türk Ağıtlarının İşlevleri, Konuları ve Biçimleri”, **Folklor ve Edebiyat**, 2, 444-453, Adam Yayınları, İstanbul.

_____ (2000), **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

- Boudan, Cristian (2006), **Mutfak Savaşı**,(Çev: Yaşar Avunç), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Boyras, Şeref (2006). **Fal Kitabı, Melhemeler ve Türk Halk Kültürü**, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Bölge Ağzlarında Atasözü ve Deyimler** (1996), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bükrüoğlu, Temel (2010), **Temel, Yöremizde Kız İsteme Ve Düğün Geleneği**, <http://www.moryagmur.com/topluluk/konular/yoremizde-kiz-isteme-ve-dugun-gelenegigiresun.39392/>
- Ceylan, Mehmet Akif (2009), “Giresun İline İl Dışı Göçler ve Göç Eden Nüfusun Özellikleri”, **Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu: 09 - 11 Ekim 2008**, 2, 340-360, Giresun Belediyesi Yayınları, Giresun.
- Ceylan, Salih (2014), “Kaybolmakta Olan Bir Kırsal Maddi Kültür Örneği: Su Değirmenleri (Ağlasun Örneği).”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, 19 (31). (65-82) <http://e-dergi.atauni.edu.tr/>
- Cin, Mustafa, Aydın, Fatma Emiroğlu (2015), Giresun’da Yayla Yerleşmelerini Etkileyen Coğrafi Faktörler, **Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu (6-7 Kasım 2014- Bilecik)**, 153 161, Bilecik Seyh Edebali Üniversitesi Yayınları, Bilecik.
- Çağım, Zekiye (2002), “Sivas Yöresi Köy Seyirlik Oyunlarında Halk Bilimsel Öğeler ve Cinsellik”, **Halk Kültüründe Sivas’ın Yeri Kongresi Bildirileri**, 1–15. <http://turkoloji.cu.edu.tr>
- Çalçalı, Neşe (1998), **Türk Halk Edebiyatı Derleme Ödevi Giresun/Çağlayan Köyü Folklor Ürünleri**, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.
- Çalış, Hikmet (2010), “Sözlü Kültür Ortamından İnternet Ortamına Fıkralar”, **Halk Kültürü Alan Araştırmaları Sempozyumu**, <http://turkoloji.cu.edu.tr/>
- Çalışkan, İsmail (2010), “Mangala Bir Zekâ Oyunu ve Kültürümüzdeki Yeri”, **Türk Yurdu Dergisi**, 276, <http://turkyurdu.com.tr/>
- Çamoluk Deyimleri, Atasözleri, Manileri** (2003), Çamoluk Derneği Kültür Yayınları, İstanbul.
- Canseven, Ahmet (2012), **Trabzon Kenti Geleneksel Konut Mimarisi: Sürmene Konakları**, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Trabzon Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, Trabzon.
- Çelik, Ali (1995). **İslam’ın Kabul veya Reddedtiği Halk İnançları**, Koza Yayınları, İstanbul.
- _____ (1999), **Trabzon-Şalpaazarı Çepni Kültürü**, Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yay, Trabzon.

- Çelik, Ali, Kuruca, Nazım (2000), Şebinkarahisar'daki Halk İnanmaları, **Şebinkarahisar I. Tarih Ve Kültür Sempozyumu**, 333-355, Şebinkarahisar Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Çelik, Ali (Ed.) (2003), **Yeşilgiresun Gazetesine Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun**, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara.
- Çelik, Ali (2015), "Türk Kültüründe Yaylak Kışlak Geleneği ve Bunun Doğu Karadeniz Bölgesindeki Yansımaları", **Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu (6-7 Kasım 2014 Bilecik)**, , 57-77, Bilecik Seyh Edebali Üniversitesi Yayınları, Bilecik.
- Çelebioğlu, Amil, Öksüz Yusuf Ziya (1995), **Türk Bilmeceler Hazinesi**, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Çeltikci, Orhan (2006), **Yaşar Kalafat'ın Eserlerinde Türk Dünyası Kültürü ve Halk İnançları**, IQ Yayınları, İstanbul.
- Çetin, Çulpan Zaripova (2008), "Tatar Türklerinde Cenaze Merasimleri", **Çukurova.Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 17, (1), 155-168.
- _____ (2009), **Tatar Türklerinin Gelenek ve Görenekleri**, Karadeniz Dergisi Yayınları, Ankara.
- Çetiner, Ural (1972), **Giresun Folkloru ve Halk Edebiyatı Örnekleri**, (Basılmamış Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Çıblak, Nilgün (2002), "Anadolu'da Ölüm Sonrası Mezarlıklar Çevresinde Oluşan İnanç ve Pratikler", **Türk Kültürü**, 474, 605-614.
- _____ (2004a), "Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnanıcı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar", **Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)**, 15, 103-125.
- _____ (2004b), **Mersin Tahtacıları (Halkbilimi Araştırmaları)**, Ürün Yayınları, Ankara.
- _____ (2005), "Türk Halk Kültürü İçerisinde Mersin Ağıtlarının Yeri", **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 14, (2), 201-226.
- Çimen, Ş. Eser (2007), **Görücü Usulü Ve Anlaşarak Evlenen Bireylerin Çeşitli Sosyal Psikolojik Faktörler Yönünden Karşılaştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çoban, Asım-Aylar, Faruk "Giresun İli İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeyleri Üzerinde Coğrafi Faktörlerin Etkisi", (2009), **Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu: 09 - 11 Ekim 2008**, Giresun Belediyesi Yayınları, Giresun

Çobanoğlu, Özkul (2003). **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, Akçağ Yayınları, Ankara.

_____ (2004), **Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

Çoruhlu, Yaşar (2010), **Türk Mitolojisinin Ana Hatları**, Kabalıcı Yayınları, İstanbul.

Çoruk, Şükran (1998), **Giresun-Dereli Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Dağlar, Osman (2003), **Giresun Dereli İlçesi Kültürel Özellikleri**, Lisans Ödev Çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih eğitim Fakültesi.

Dağpınar, Aydın (1994), **Tıpkı ve Benzer Türk -İngiliz Atasözü ve Deyimleri**, Kerem Matbaası, Ankara.

Davulcu, Mahmut (2013), “Makedonya Yörüklerinde Halk Mimarisi Geleneği Üzerine Bir İnceleme”, **Turkish Study**, 8, (9), 1019-1044.

Demir, Beyza ve Atlıhan, Şerife (2016), “Giresun – Şebinkarahisar’da Geleneksel Bir Dokuma Türü: Mazman”, **Akdeniz Sanat Dergisi**, 9, (17), 70- 78.

Demir, Muzaffer (2009), “Antik Dönemde Bir Doğu Karadeniz Kavmi: Khalybler”, **Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu: 09 - 11 Ekim 2008**, 1, 67-86, Giresun Belediyesi Yayınları, Giresun

Demir, Necati (2002), “Karadeniz Bölgesinde Beşik/ Beşik Yapımı”, www.necatidemir.net

_____ (2012), Trabzon Yöresinde Zaman, Halk Takvimi Ve Sayılı Günler, **Zeitschrift für die Welt der Türken (Journal of World of Turks)**, 1, (4).

_____ Aydioğdu, Özkan (2016), **Giresun İli ve Yöresi Ağızları (Tarih, Dil İncelemesi, Metinler, Sözlük)**, Giresun İl Özel İdaresi Yayınları, Giresun.

Demiral, Şule (2015), **Tirebolu Kent Kültüründe Delilerle İlgili Anlatılar**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi.

Demirci, Süleyman (2012), “XVII. Yüzyılda Trabzon Eyaletinin İdari Taksimatı ve Vergilendirilebilir Nüfus: Giresun, Keşap, Kürtün ve Yavabolu Nam-ı Diğer Görele Kazaları Örneği”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1, (15), <http://sosyalbilimler.sdu.edu.tr/>

Deniz, Bekir (2009), “Karadeniz Bölgesinde İlginç Bir Dokuma Çeşidi «Dasdar»”, **Akdeniz Sanat Dergisi**, 2, (3), 25- 35.

- Dilçin, Cem (1984), **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Dizdaroğlu, Hikmet (1969), “Halk Şiirinde Türler”, **Türk Dili Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı**, Ankara: TDK Yayınları, 207
- Dilek, İbrahim (2007), **Altay Masalları**, Alp Yayınevi, Ankara.
- Doğan, Ahmet (2009), **Büyük Türkçe Sözlük**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Doğan, Tülay (2015), **Giresun Dereli Hayvancılık Kültürü**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi.
- Doğaner, Ali (2006), **Osmaniye Yöresinde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerinin Geçiş Törenleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- “Doğu Karadeniz Bölgesinde Eski Türk İnançlarının İzleri” (2009), [Http://Www.Turkcuturanci.Com](http://www.turkcuturanci.com)
- “Doğu Karadeniz'deki halk inanışları” (2004), <http://www.mynet.com/haber/guncel/dogukaradenizdeki-halk-inanisleri-111277-1> “Dörtbin Yıllık Efsane Film Oluyor” (2010), Radikal Gazetesi, 27 .06.2010
- Durdu, Ayşe (2011), **Giresun’da Yayla Kültürü ve Geleneksel Yayla Evleri (Alucra, Yağhdere)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dursun, Aysu (2011), “Dede Korkut Hikâyelerinde Halk Hukuku”, **Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic**, 6, (4), 107-122.
- Duvarcı, Ayşe (1990), “Halk Hekimliğinde Ocaklar”, **Milli Folklor Dergisi**, 7, 34-38.
- _____ (2005), "Türklerde Tabiat Üstü Varlıklar ve Bunlarla İlgili Kabuller, İnanmalar, Uygulamalar", **Bilig** (32), 125-144. yesevi.edu.tr/bilig/biligTur/pdf/32/125-144.pdf.
- Duymaz, Ali “Tekerleme”, **Türk Dünyası Edebiyatı Tarihi**, 3, 206-223, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Eberhard, Wolfram (1986), **Çin’in Şimal Komşuları**, (Çev: Nimet Uluğtuğ), TTK Yayınları, Ankara.
- Eker, Gülin Ögüt (2003), “Fıkra”, **Türk Dünyası Edebiyatı Tarihi**, 3, 63-130, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Elçin, Şükrü (1977), **Anadolu Köy Orta Oyunları**, Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara.

- _____ (1983), **Türk Bilmeceleri**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- _____ (1986), **Halk Edebiyatına Giriş**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- _____ (1990), **Türkiye Türkçesinde Ağtlar**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- _____ (1991), **Anadolu Köy Orta Oyunları (Köy Tiyatrosu)**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- _____ (2000), **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Elmas, Nazım (2006), “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun Basınında Dini ve Kültürel Hayat”, **Geçmişten Günümüze Giresun’da Dini ve Kültürel Hayat Sempozyumu**, 1,2, 180-187, Giresun İl Özel İdaresi, Giresun.
- Emecen, Feridun M (2005), **Doğu Karadeniz’de İki Kıyı Kasabasının Tarihi Bulancak-Piraziz**, Kitapevi Yayınları, İstanbul.
- _____ (1996), “Giresun”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, 4, Diyanet Yayınları, İstanbul.
- _____ (1989), “XV-XVI. Asırlarda Giresun ve Yöresine Dair Bazı Bilgiler”, **Eğitim Fakültesi Dergisi**, 4, 157-168.
- _____ (2009), “Giresun Şehrinin Tarihi Gelişim Sürecine Dair Kısa Notlar”, **Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu: 09 - 11 Ekim 2008**, 1, 33-40, Giresun Belediyesi, Giresun
- Emet, Erkin (2002), “Uygur Türklerinde Bilmeceler”, **Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu**.
- Erarslan, Erhan (2011), **Sivas Fıkraları ve Fıkra Tadında Yaşanmış Olaylar**, Asitan Yayınları, Sivas.
- Ergin, Muharrem (1994), **Dede Korkut Kitabı I (Giriş-Metin-Faksimile)**, TDK Yayınları, Ankara.
- _____ (1999), **Orhun Âbideleri**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Erginer, Gürbüz (1984). **Uşak Halk Takvimi, Halk Meteorolojisi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- Ergun, Metin (1994), **Altay Türklerinin Bilmeceleri, Prof. Dr. Saim Sakaoglu’na 55. Yıl Armağanı**, Kayseri.

_____ (1997), **Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Eriş, Sırrı (1945), “Kuzey Anadolu Kenar Dağlarının Ordu-Giresun Kesiminde Landşaft Şeritleri”, **Türk Coğrafya Dergisi**, İstanbul, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/>

Eriş, Metin (Ed.) İltar, Gazanfer, (Ed.), **81 İlde Kültür ve Şehir-Giresun**, Seçil Ofset Matbassı, İstanbul.

Erkul, Ali (2002), “Eski Türklerde Evlenme Gelenekleri”, **Türkler Ansiklopedisi**, Ankara, 3, (91), 90-106.

Eroğlu, Erol (2008), **Prizren Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme Ölüm)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eröz, Mehmet (1987), Atatürk Milliyetçilik Doğu Anadolu, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul.

_____ (1992), **Eski Türk Dini (Gök Tanrı İnancı). ve Alevilik Bektaşilik**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul.

Ersoy, Ruhi (2002a), “Türklerde Ölüm ve Ölü İle İlgili Rit ve Ritüeller”, **Milli Folklor**, (54), 86 101.

_____ (2002b), “Karadeniz’e Kıyısı Bulunan Türk topluluklarında Ortak Bilmece Kültürü”, **Karadeniz ve Çevresi Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyum Bildirileri, (3-5 Mayıs 2001)**, 2, 59-65, Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Trabzon.

_____ (2004), Sözlü Kültür ve Sözlü Tarih İlişkisi Üzerine Bazı Görüşler, **Milli Folklor**, 61, (5). 102-110.

Fatsa, Mehmet (Ed.) (2016), **Geçmişten Günümüze Giresun’da Dini ve Kültürel Hayat I, II**, Pelikan Basım, İstanbul.

Gelenekler ve Adetler, <http://www.tirebolu.gov.tr/gelenekler-ve-adetler>

Giresun İli ve İlçelerinin Ekonomik Profili ve Alternatif Yatırım Olanakları (2011), Giresun TSO, Giresun

Giresun Sosyo-Ekonomik Envanter Verileri (2011-2012-2013), (2014), Giresun TSO, Giresun,

Glassie, Henry (2003), **Halk Mimarisi Hakkında Düşünmek**, (Çeviren: Abbas Karakaya). **Milli Folklor Dergisi**, 59, 73-76.

- Goloğlu, Mahmut (2013), **Trabzon Tarihi: Fetihden Kurtuluşa Kadar**, Serander Yayınları, Trabzon.
- Gökdağ, Bilgehan Atsız (1997), “MÖ 2000’li Yıllardan Günümüze Giresun’daki Türk Varlığı”, **Giresun Tarihi Sempozyumu, (24-25 Mayıs 1996)**, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, 25-51.
- Göker, Cemil (1993), **Gülme ve Güldüren Sanat Türleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Gökçe, Birsen (2011), **Türk Toplumunda Aile Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Gökşen, Cengiz (2003), “Yeşilgiresun Gazetesindeki Folklorla İlgili Yazılar Ve Bunlardan Biri: Misafirlik Adetleri”, **Yeşilgiresun Gazetesine Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun, (Sempozyum Bildirileri)**, 409-425, Ümit Ofset Matbaacılık, Giresun.
- _____ (2014), “Oyunların Çocukların Gelişimine Katkıları ve Gaziantep Çocuk Oyunları”, **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, (52), 229-259.
- Gökay, Orhan şaik (1976), **Dede Korkut Hikâyeleri**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Gömeç, Sadettin (1997), **Uygur Türkleri Tarihi ve Kültürü**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- _____ (1998), “şamanizm ve Eski Türk Dini”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, (4).
- _____ (2006), **Türk Kültürünün Ana Hatları**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- _____ (2007), Medeniyet Tarihinde Türklerin Yeri, Uluslararası Askeri Tarih Dergisi, 87, 119.
- _____ (2009), Türk Destanlarına Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Göreci, Ali (08.06.2012), “Hıdırellez”, **Yeşilgiresun Gazetesi**.
- Görkem, İsmail (2001), **Türk Edebiyatında Ağıtlar, Çukurova Ağıtları (İnceleme – Metinler)**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Gözaydın, Nevzat (1989), “Anonim Halk şiiri Üzerine”, **Türk Dili Türk şiiri Özel Sayısı (Halk şiiri)**, 3, 1-105, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Güleç, İsmail (2006), Annemden Duyduklarım Kutluca Köyü Atasözleri ve Deyimleri, Pan Yayıncılık, İstanbul.

- Gülensoy, Tuncer (2011), M.Ö. 4500-M.S.13. Yüzyıllar Arasında Barbar Türkler, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Güler, Sibel (2010), Türk Mutfak Kültürü ve Yeme İçme Alışkanlıkları, **Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi**, (26).
- Gülşen, Aydın (2014), **Giresun'da Sosyal, Ekonomik, Siyasi Ve Kültürel Yaşam (1945–1960)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Günay, Hayrettin (1999). “Durkaya (Kemal İpşir).” **Görelle Lisesi Dergisi**, Mayıs, Haziran, Temmuz, 22, 28-30.
- _____ (1998). “Görelle’de Kemeñçe ve Kemeñçeciler”, **Giresun Kültür Sempozyumu 30 31 Mayıs 1998 Bildiriler**, 471-478, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- _____ (2005). “Görelle’de Sözlü ve Sözsüz Halk Musikisi” **Cumhuriyetin 80. Yılında Görelle Kültür Sanat Sempozyumu Bildiriler (20 Aralık 2003)**, 79-88, Melisa Matbaacılık, İstanbul
- Günay, Hayrettin vd. (2013), **Görelle Kemeñçesi**, Yayınlanmamış Makale
- Günay, Turgut (1976), “Doğu Karadeniz Bölgesinde Atma Türkü Geleneği”, **Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, 2, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara.
- Günay, Umay (2008), **Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Günay, Ünver (1999), **Erzurum ve Çevre Köylerinde Dinî Hayat**, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Günay, Ünver – Güngör, Harun (1998), **Türk Din Tarihi**, Laçın Yayınları, Kayseri.
- Günay, Ünver-Güngör, Harun (2009), **Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dinî Tarihi**, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Güney, Eflatun Cem (1957), **En Güzel Türk Masalları**, Varlık Çocuk Klasikleri, İstanbul.
- Günbulut, Şükrü (1996), **Ortadoğu Din Kültürü**, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Gündüz, İbrahim (1988), **Karapınar Folkloru**, Konya: Karapınarlılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları, Konya.
- Güngör, Erol (1992), **Türk Kültürü ve Milliyetçilik**, Ötüken Yayınları, İstanbul.

- Güngör, Harun-Köylü, Bekir (2014), **Türk Halk İnanışları, Ders Notları**, Tezmer Yayınları, Kayseri. <http://bizdosyalar.nevsehir.edu.tr/>
- Güngör, Harun (1992), “Kayseri’de Yaşayan Uygur ve Kazak Türklerinin Bazı Âdet ve İnanışları”, **Milli Folklor Dergisi**, 2, (14), 7-11.
- Gürsoy, Ahmet (1998), “Cumhuriyet’in İlk On yılında Giresun’da Eğitim ve Kültürel Değişim”, **Giresun Kültür Sempozyumu, 30-31 Mayıs 1998**, 283-293, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, Giresun.
- Gürsoy, Deniz (2004), **Tarihin Süzgecinde Mutfak Kültürümüz**, Oğlak Yayıncılık, İstanbul.
- Güven, Filiz (2016), “Kars Kültüründe Kız Kaçırma /Kaçışma Geleneğinin Sosyokültürel Arka Planı”, **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, 4, (8), 197-205.
- Güvenç, Bozkurt (1999), **İnsan ve Kültür**, Remzi Kitabevi, Ankara.
- Hacıgökmen, Mehmet Ali (2013), “Türklerde Yas Âdeti Temelleri ve Sonuçları”, **Prof. Dr. Nejat Göyünç’e Armağan**, 393-423, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Yayınları, Konya.
- Hanko, Lauri (2009), “Ritüellerin Oluşum Süreci”, **Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar** (Çev: Ruhi Ersoy, Yayıma Hazırlayanlar, M. Öcal OĞUZ, Selcan GÜRÇAYIR, Sunay ÇALIŞ), Geleneksel Yayınları, Ankara.
- Harman, Ömer Faruk (2000), “İlyas”, **İslam Ansiklopedisi**, 22, 160-162.
- Horuz, Mahir (2000), **Giresun İli Görele İlçesi Gültepe Köyü Monografisi**, Türk Halk Edebiyatı Seminer Çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.
- Huş, Savni (1974), **Av Hayvanları ve Avcılık**, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Işık, Adem (2001), **Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Işık, Ali, (2007), **Doğasıya Giresun**, Düzey Matbaacılık, İstanbul
- Işık, Neşe **Doğu Karadeniz Efsanelerini Derleme ve Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Işıksoloğlu, Müberra Kuruca (2009), **Geçmişten Günümüze Tirebolu ve Bada (Özlü) Köyü (Geçmişi, Kültürü, Yaşamı ve Dil Özellikleri)**, Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara

İltar, Gazanfer (2003), “Eski Türklerde Mezar Kültü ve Günümüze Yansımaları”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, (27), 1-8.

İnan, Abdülkadir (1987), **Makaleler ve İncelemeler**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

_____ (1995), **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, TTK Basımevi, Ankara.

İncekara, Ahmet (2011), **Giresun İlinin Sosyo-Ekonomik Durumu**, İstanbul, <http://www.iav.org.tr/>

İşçan, Abdülbaki (2013), **Anadolu Şehrinin Günlük Hayatında Su Kültürü**, Ankara Büyükşehir Belediyesi Aski Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Jumabayev, Maksat (2006), **Kırgız Gelenek ve İnanışlarında Dini Ritüeller**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kabak, Turgay (2011), “Silifke Yöresi Halk İnanış ve Uygulamalarında Çarşamba Gününün Yeri ve Önemi”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, 9,(1), 167-181.

Kaçar, Betül Zahide (2010), **Çepnilerde Din ve Sosyal-Kültürel Hayat (Giresun Örneği)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kafa, Şenel (1998), **Halk Bilimi-Folklor Giresun-Dereli**, Lisans Ödev Çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.

Kafesoğlu, İbrahim (1980), **Eski Türk Dini**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

_____ (1997), **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Kahveci, Mücella (1998), “21. Yüzyıla Girerken Geleneksel Türk El Sanatları”, **Folkloristik, Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı**.

Kalafat, Yaşar (1995a), “Türkmenistan Halk Sufizmine Dair Notlar-II”, **Milli Folklor**, 4, (27), 17, 19.

_____ (1995b), “Orta Toroslar ve Makedonya Yörelere Halk İnançları Karşılaştırması-III”, **Milli Folklor**, 4, (25), 28-33.

_____ (1996a), **İslamiyet Ve Türk Halk İnançları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

_____ (1996b), “Uluğ Türkistan'da Halk Sufizmi (Kırgızistan).-II”, **Milli Folklor**, 4, (31, 32), 90-94.

_____ (1997), “Özbekistan-Anadolu Karşılaştırmalı Türk Halk İnançlarında Doğum”, **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri (Gelenek, Görenek, İnançlar)**, 249-271, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

- _____ (1998), “Karakalpak Türklerinde Halk İnançları”, **Milli Folklor**, 5, (40), 11-14.
- _____ (1999), “Kazakistan'daki Türk Halk İnançları”, **Milli Folklor**, 6, (42), 66-71.
- _____ (2000), **Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara.
- _____ (2005), **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Babil Yayıncılık, Ankara.
- _____ (2007), **Balkanlar'dan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları**, Berikan Yayınevi, Ankara.
- _____ (2011), **Türk Kültürlü Halklarda Ölüm**, Berikan Yayınevi, Ankara.
- Kalemci, Fatma (2017), **Geleneksel Konutlarda Kadının Konutu “Kendileme” Davranışı: Giresun Zeytinlik Mahallesi Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kandemir, Fatih (2016), “Halk İnançlarının Psiko-Sosyal Nedenleri Ve Türkiye'deki Halk İnançlarının Tarihi Temelleri”, **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (9), 97-114.
- Karaalioğlu, Aytekin Alparslan (2013), “Takvimler ve Türk Halk Takvimi (Kocakarı Takvimi).”, **Yolların Sonu Mecmuâsı**,1
- Karaaslan, Mehmet (2010), **Kaşkay Türklerinde Geçiş Dönemleri Doğum- Evlenme- Ölüm** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karadavut, Zekeriya (2006), **Kırgız Masalları**, Kömen Yayınları, Konya.
- Karademir, Fevzi (2008), “Halk Bilmecelerinin Oluşumu ve Biçimlenmesindeki Etkenler Üzerine Akademik Bakış”, **Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi** (14), <http://www.akademikbakis.org/>
- Karadeniz, Fikret (1994), “Giresun'da Dilek Dileme Olgusu ve Dilek Taşları Kültürü”, **Folklor /Edebiyat**, 1, 88-89.
- Karahan, Leyla (2011), **Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Karaman, Oktay (1998), “Seyahatnamelere Göre Giresun”, **Giresun Kültür Sempozyumu, 30-31 Mayıs 1998**, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları, Giresun.
- _____ (2007), “Giresun Kazasında Müslim-Gayrimüslim Münasebetleri ve Gayrimüslimlerin Durumları (XIX. Yüzyıl Sonu-XX. Yüzyıl Başları)”, **Karadeniz Tarihi**

Sempozyumu (25-26 Mayıs 2005), 1, 637-659, Başlangıçtan 20. Yüzyıla, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon.

_____ (2009), “XIX. Yüzyılın İkinci Yarısı ile XX. Yüzyılın Başlarında Giresun Kazasında Eğitim”, **Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu: 09 – 11 Ekim 2008**, 1,502-512, Giresun Belediyesi Yayınları, Giresun.

Karataş, Tennur (2010), **Şebinkarahisar İlçesi Halk Kültürü**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi.

Karslı, Metin (2016), **Huzur Limanı- Geçmişten Günümüze Anılarla Tirebolu**, Arı-Sanat Yayınevi, İstanbul.

_____ (2017), **Anılar Diyarı Tirebolu**, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul.

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I (KTLS), (1991), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Kaşgarlı Mahmut (2005), **Divânü Lûgati't Türk**, (Haz. Seçkin Erdi ve Serap Yurtsever), Kabcacı Yayınları, İstanbul.

Kaya, Doğan (2010). **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara.

_____ (1998), Giresun'da Âşık Tarzı Şiir Geleneği, **Giresun Kültür Sempozyumu (30-31 Mayıs 1998)**, 237-246, Giresun Belediyesi Yayınları, İstanbul.

_____ (1999), **Anonim Halk Şiiri**, Akçağ Yayınları, Ankara.

Kaya, Muharrem (2001), “Eski Türk İnançlarının Türkiye'deki Halk Hekimliğindeki İzleri”, **Folklor Edebiyat**, 7, (25), 199-218.

_____ (2007), **Mitolojiden Efsaneye Türk Mitolojisinin Türkiye'deki Efsanelerde İzleri**, Bağlam Yayınları, İstanbul.

Kesim, Emel Özder (2014), **Menderes Dönemi Giresun'da İktisadi Hayat (1950-1960)**, Giresun Üniversitesi Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Giresun

Kılıç, Muhsin (2002). **Geleneksel Köy Seyirlik Oyunları, Halk Dansları ve Ezgileri ile Sivas**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

Kırcı, Emine (1998), “Türk Kültüründe Ateşle İlgili İnanışlar”, **Folkloristik: Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı**, 397-408, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

- Kıvrım, İsmail (2013). “Nüfus Kayıtlarına Göre Giresun’un Dini Hayatına Dair Bir Değerlendirme”, **Geçmişten Günümüze Giresun’da Dini ve Kültürel Hayat Sempozyumu**, 1,2, Giresun İl Özel İdaresi Yayınları, Giresun, Giresun
- Kızıl, Ali Osman (1999), **Alucra Folkloru**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Koca, Emine, Kumaş, Nurdan (2015), Yitirilen Kültürel Değerler: Giresun İli yöresel Gelin Giysileri, **Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2, (2), 84-95.
- Koç, Fatma vd (2013). “Giresun–Şebinkarahisar’ın Benzersiz Bir Halk Giysisi “Fingo”, **II. Yöresel Ürünler Sempozyumu ve Uluslararası Kültür/ Sanat Etkinlikleri**, Yöreder-Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, 48-56.
- Koçak, Kürşat (2012), “Bozkır Kültüründe Alp Karakterinin Ortaya Çıkışında Türk Geleneklerinin Etkisi”, **NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 1, 125-135.
- Közleme, Olgun (2012), **Türk Mutfak Kültürü ve Din**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köşklükaya, Nizihat (2013), “Mimarlık Disiplininin “Halk Mimarisi ve Somut Olmayan Kültürel Miras” Bağlamında Halkbilimi Disiplini ile İlişkisi”, **Bilim ve Kültür - Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi**, (1), 126–140, <http://www.bilimvekultur.com>
- Kudret, Cevdet (1980), **Örneklerle Edebiyat Bilgileri**, İnkılap ve Aka Basım, İstanbul.
- Kurnaz, Cemal (1998), Hızır, **İslam Ansiklopedisi**, 17, 411-412.
- Kuruca, Nazım- Kara, Hüseyin- Aydın, Fatma Emiroğlu (2015), “Giresun’da Yaylacılık Faaliyetlerinin İktisadi, Sosyal ve Kültürel Hayata Etkileri”, **Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu (6-7 Kasım 2014- Bilecik)**, 161-185, Bilecik Seyh Edebali Üniversitesi Yayınları, Bilecik.
- Kutlu, Muhtar (1992), “Yaşayan Bir Alt Kültür Geleneği: Anadolu Göçer Kültürü”, **IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, 1, **59-66**, Kültür Bakanlığı Halk Kültürü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yay. Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi, Ankara.
- Küçük, Abanoz (2015), “Son Dönem Giresunlu Âşıklara Bir Ek: Ozan (Ahmet). Topçuoğlu”, **Uluslararası Karadeniz Havzası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi**, 1 (4), 69-76.
- _____ (2016), “Giresun Yöresi Kemençecilik Geleneğinde Mizahi Destanlar” **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 5 (2), 890-903.

- _____ (2017), “Türk Etnografyası Bağlamında Görele (Giresun).Yöresi Geleneksel Müzik Aleti Üretimi Üzerine Bir Değerlendirme”, **I. Uluslararası Türklerin Dünyası Sempozyumu**, 699- 712.
- Küçük, Abdurrahman (1989), “Alkarısı”, **İslam Ansiklopedisi**, 2, 469.
- Küçük, İdris Ersan (2014), **Giresun Yöresi Halk Oyunlarının Etnokoreolojik Yönden Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Külekçi, Hüseyin vd (2012), **Giresun İl Çevre Durum Raporu 2011**, Giresun İl Çevre ve Orman Müdürlüğü Yayınları, Giresun.
- Kümbetoğlu, Belkıs (2012), **Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Luthi, Max (1997), “Avrupa Masal Tipleri ve Kişileri”, (Çev. Sevgül Sönmez), **Milli Folklor Dergisi**, (36), 70-74.
- Makal, Tahir Kutsi (1990), **Halkbilim ve Edebiyat**, Toker Yayınları, İstanbul.
- Malinowski, Bronislaw (2000), **Büyük, Bilim ve Din**, (Çev. Saadet Özkal), Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Merdol, Türkan Kutluay (1998), **Tarihten Günümüze Toplumlar ve Beslenme Alışkanlıkları, Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar**, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, Ankara.
- Müzik Ve Gösteri Sanatları Türk Halk Oyunları Giresun Yöresi Modüler Programı (Yeterliğe Dayalı)**, (2012), Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- Nahya, Osman (1975), “İslam-Türk Hukukunda Örf ve Adetlerin Önemi”, **Türk Folkloru Araştırma Yıllığı**, 103-109, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Nirun, Nihat (1994), **Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Nuredini, Mensur (2007), **Makedonya’daki Müslümanlarda Doğum, Evlenme Ve Ölüm İle İlgili İnanışlar Ve Uygulamalar**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İzmir.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1983), **Bektaşî Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri**, Enderun Kitapevi, İstanbul.

- _____ (2005), **Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- _____ (2009). “İslâm’ın Temel İnançları Etrafında Oluşan ‘Mitolojik’ Kültür: ‘İslâm Mitolojisi’ Yahut İslâm İlâhiyatının İhmal Edilmiş Önemli Bir Sorunsalı (Bir “mise-en question” Denemesi).” **Milel ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi**, 6, (1), 137-163.
- Oğuz, Öcal (2004), “Destan Tanımı ve Eski Türk Destanları”, **Milli Folklor Dergisi**, 16, (62), 5-7.
- _____ (2006), “Türkiye'nin Doğu Karadeniz Kıyısında Mayıs Yedisi Bayramı”, **Milli Folklor Dergisi**, 18, (69), 5-14.
- Oğuz, Öcal vd (2013), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Oğuzhan, Fatma (2000), **Giresun İli Bulancak İlçesi Pazarsuyu Köyü Halk Bilimi**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.
- Okur, Mehmet (2009a), “İngiliz Kontrol Subayı Heathcots-Smith’in Doğu Karadeniz’in Sosyo Ekonomik, Demografik ve Asayiş Durumu ile İlgili Bir Raporu”, **Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu: 09 - 11 Ekim 2008**, 2, Giresun Belediyesi, Giresun.
- Okur, Mehmet, Usta Veysel (2009b), “Karadeniz Bölgesi’nin Demografik Yapısına Dair Bir İnceleme”, **History Studies** (1), 35- 70.
- Orucov, Asef (2012), “Halk Takvimi”, **Bizim Ahıska Dergisi**, <http://www.ahıska.org.tr/>
- Onay, İbrahim (2013), “İslamiyet’ten Önce Türklerde, Cenaze Ve Defin İşlemlerinde Uygulanan Gelenekler Ve Bunların Amaçları”, **The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science**, 6, (3), 479-490.
- Onay, İbrahim (2015), “İslam Öncesi Türk Kültüründe Avcılığın Temelleri Ve İktisadi, Askeri, Dini Değeri”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 8, (41), 516- 525.
- Ozan, Meral (2015), “Dünden Bugüne Türk Halk Kültüründe “Kara İyeler””, **Kültür Evreni**, (23), 42-51.
- Ögel, Bahaeddin (2000), **Türk Kültür Tarihine Giriş**, 4, TTK Yayınları, Ankara.
- _____ (2006), **Türk Mitolojisi**, 2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Öger, Adem (2012), “Uygur Türklerinin Doğum Âdetleri”, **Turkish Studies**, 7, (1), 1679-1694.
- Önal, Sayın (1992), **Aile Sosyolojisi**, Erdem Kitabevi, İzmir.

- Önder, Ali Rıza (1976), “Geleneksel Halk Hukuku”, **Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, 4. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Öngel, Gülnur (1997), **Denizli Halk Hekimliğinde Ocaklar**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Örnek, Sedat Veyis (1966), **Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- _____ (1971a), **100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane**, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- _____ (1971b), **Anadolu Folklorunda Ölüm**, Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Cografya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- _____ (1973), **Budunbilim Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- _____ (2000), **Türk Halkbilimi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Özdemir, Ahmet Z (1994), **Öyküleriyle Ağtlar**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Özdemir, Nebi (2005), Türk Eğlence Kültürü, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Özdemir, Nebi (2006), Yenilenmek ve Nevruz, **Milli Folklor Dergisi**, (69), 15-27.
- Özgen, Zübeyde Nur (2007), **Adana (Merkez). Halk Hekimliği Araştırması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgüner, Orhan (1970), **Köyde Mimari Doğu Karadeniz**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Özgüven, İbrahim Ethem (2001), **Ailede İletişim Ve Yaşam**, PDREM Yayınları, Ankara.
- Özkan, Tuba Saltık (2012), “Geleneksel Tıpta İyileşmenin İnanç Boyutu üzerine Kuramsal Yaklaşımlar: Psikosomatik Tıp, Plasebo Etkisi ve Kuantum İyileşme”, **Milli Folklor**, 95, (12), 307-314.
- Özmenli, Mehmet, vd (2016), “Giresun’da Ağaç Kültürü, Giresun’un Geleneksel El Sanatlarında Ağacın Yeri ve Önemi”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, 8, (14), 29-52.
- Özsait, Mehmet (1999), “İlkçağ Tarihinde Trabzon ve Çevresi”, **Trabzon Tarihi Sempozyum Bildirileri**, 1, 35-45, Trabzon Belediyesi, Trabzon.
- Öztelli, Cahit (1953), **Halk Türküleri**, Varlık Yayınları, İstanbul.

- Öztürk, Ali (1986), **Türk Anonim Edebiyatı**, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- Öztürk, İsmail (2003), **Geleneksel Türk El Sanatlarına Giriş**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Özünü, Ünsal (1999), **Gülmecenin Dilleri**, Doruk Yayınları, Ankara.
- Özyurt, Osman Zeki (2010), “Dedelerimizin Hava Tahminleri”, <http://www.kabatashaber.com/>
- Polat, H. Hüseyin (1995), **Sivas Ulaş'ta Halk Hekimliği Uygulamaları**, Ürün Yayınları, Ankara.
- Polat, Kemal (2003), **Kırgızlarda Doğum, Evlenme Ve Ölüm Fenomenleri**, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (2005). **Beşikten Mezara Kırgız Türklerinde Gelenek ve İnanışlar**, TDV Yay., Ankara.
- Pullu, Selim (2009), “Kimmer Kadınları Amazonlar: Karadeniz’de Proto-Türk İzleri”, **Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu: 09 - 11 Ekim 2008**, Giresun Belediyesi, C. 1, ss.55-67, Giresun
- Roux, Jean-Paul (1999), **Altay Türklerinde Ölüm**, (Çev. Aykut Kazancıgil), Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- _____ (1998), **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, (Çev. Aykut Kazancıgil), İşaret Yayınları, İstanbul.
- Saatçi, Suphi (1997), “Halk Mimarisinin Halk Bilimi Açısından Değerlendirilmesi”, **V. Milletlerarası Türk Halk kültürü Kongresi Maddi Kültür Seksiyon Bildirileri, (24-29 Haziran 1996)**, 343-345, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Sağır, Adem (2014), **Ölüm Sosyolojisi**, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Sakaoğlu, Saim (1973), **Gümüşhane Masalları: Metin toplama ve Tahlil**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- _____ (1992), **Türk Fıkraları ve Nasrettin Hoca**, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya.
- _____ (2004), **Efsane Araştırmaları**, Kömen Yayınları, Ankara.
- Sarı, İbrahim, (2017), **Türklerde Töre**, NoktaE-Book Yayınları, Antalya.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem (2008), **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, Fakülte Kitabevi, Isparta.
- _____ (2011), **Din Fenomenolojisi**, Fakülte Kitabevi, Isparta.

Sarısamam, Sadık (1998), "Giresun Basımına G6re Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun'da Sosyal, K6lt6rel ve Ekonomik Hayat", **Giresun K6lt6r Sempozyumu, 30-31 Mayıs 1998**, 59-115, Giresun Belediyesi K6lt6r Yayınları, Giresun

Sarısamam, Sadık (2003), "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (1023-1930).", **Giresun: Sosyal, K6lt6rel, Ekonomik Hayat**, Giresun Belediyesi Yayınları, Giresun.

Seçilmiş Göstergelerle 2013 Giresun, (2014), tuik.

Serdaroğlu, Ümit (1996), **Eskiçağ'da Tıp**, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

Seroşevsky, V.L; (2007), **Saka Yakutlar**, (Çev. Arif Alacaoğlu), Selenge Yayınları, İstanbul.

Sevindik, Azem (2013), **Halk Hukuku ve Köy Odaları: Sivas Sarkışla Gümüştepe Köyü Örneği**, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Seyidoğlu, Bilge (1985), **Erzurum Efsaneleri Üzerine Bir İnceleme**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

_____ (1985), **Masal, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, 6, 149-153

_____ (1992), **Türk Mitolojisi ve Efsanelerinde Aile**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.

_____ (1997), **Erzurum Efsaneleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Sezen, Tahir (2006), **Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla)**, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara, <http://www.devletarsivleri.gov.tr>

Sinor Denis (2002), **Erken İç Asya Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Siharulidazei Yuri (2005), **Trabzon'dan Abhazy'a Doğu Karadeniz Halklarının Tarih ve kültürleri**, (çev. Hayri Hayrioğlu), Sorun Yayınları, İstanbul.

Sol, Selma (2005), "Bolvadin-Büyükkarabağ Çocuk Oyunları", **Araışlar-İnsan Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, 7, (14), 139-144.

Soysaldı, Aysen (2009), **Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

Sözen, Metin, Eruzun, Cengiz, "Karadeniz Evlerinin Tipolojisi", <http://evkultur.com/evler/aciklamalar/karadeniztipoloji/karadeniztipoloji.htm> (Erişim: 11:10:2016).

Sümbül, Muzaffer (1997), “Halk Oyunlarının İşlevleri”, **Folklor ve Edebiyat Etnoloji Halkbilim Antropoloji**, 11, <https://www.academia.edu>

Sümerkan, M. Reşat (1989), “Doğu Karadeniz Geleneksel Yapı Sanatında İlginç Çözümler”, **Trabzon 1988-89 Kültür ve Sanat Yıllığı**, Trabzon.

_____ (1990), **Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

_____ (2015), “Doğu Karadeniz Köy Evlerinde Aşhane Mekanı Üzerine Notlar”, **Uluslararası Karadeniz Havzası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi**, 2, (1), 10-26.

Sürücüoğlu, Metin Saip (1986), “Eski Türklerde Vakıf İmaretlerinde Toplu Beslenme”, **Beslenme ve Diyet Dergisi**, 15,113-122.

_____ (1999), “Osmanlı İmparatorluğunda Mutfak Teşkilatı, Protokol, Tören ve Şenlik Yemekleri”, **Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar**, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, Ankara.

Sürücüoğlu, Metin Saip ve Özçelik, A.Ö (2005), Eski Türk Besinleri ve Yemekleri, **Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar**, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, Ankara.

Şahin, İhsan, Kaplan, Ali (2017), “Kuş Dili”, <http://www.canakci.com.tr>

Şahin, İlhan (1998), “Yaylacılık Geleneğinin Giresun’daki İzleri”, **Giresun Kültür Sempozyumu 30-31 Mayıs 1998**, 145-150, Giresun Belediyesi Yayınları, Giresun.

Şar, Sevgi (1989), “Halk Hekimliğinin Dünü ve Bugünü”, **Türk Halk Hekimliği Sempozyum Bildirileri**, 221-231, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara.

Şenol, Nurdan Kumaş (2014), **Giresun İli Gelin Giysilerinin Değişim Süreci Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Giyim Endüstrisi Ve Moda Tasarımı Anabilim Dalı.

Şimşek, Esma (2003), “Bilmeceler”, **Türk Dünyası Ortak Edebiyatı / Türk Dünyası Edebiyat Tarihi**, 3, AKM Yayınları, Ankara.

Şişman, Bekir (2000), “Anadolu’da Yaşayan Halk İnançlarının Menşei Üzerine Bir Araştırma”, **Milli Folklor Dergisi**, S. 46, ss. 104-108

_____ (2010), “Kültürel, Yapısal ve İşlevsel Açından Doğu Karadeniz’de Yaylacılık ve Yayla Şenlikleri (Hıdırnebi ve Kadırğa Yaylaları Örneği).”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, (3), 549- 559, www.sosyalarastirmalar.com

- Tacoğlu, Tuğçe Poyraz (2011), “Türkiye’de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi” **ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, 2, (4), 114-143
- Tan, Nail (1976), “Türkiye Halk Meteorolojisinde Hava Tahmini”, **I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, 4, 250-304, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara.
- Tanrıvermiş, Selahattin (1999), **Giresun İli Halk Ürünleri**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.
- Tanyıldızı, Eda (2015), “Elazığ Halk Kültüründe Doğum Âdetleri”, **Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume**, 10, (12), 1067-1084.
<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies>
- Tanyu, Hikmet (1976), “Türklerde Ateşle İlgili İnançlar”, I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, 6, 293-304, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- _____ (1979), “Türk Töresi Üzerinde Yeni Bir Araştırma”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 23, (19), 97-120.
- _____ (1980), İslamıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Taş, İsmail (2001), **Türk Düşüncesinde Kozmogoni-Kozmoloji**, Kömen Yayınları, Konya.
- Tellioğlu, İbrahim (2004), **Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Doğu Karadeniz’de Türkler**, Serander Yayınları, Trabzon.
- _____ (2007a), “Doğu Karadeniz Bölgesinin Türk Yurdu Haline Gelmesi Hakkında Bir Değerlendirme”, **Turkish Studies**, 5, 654-664, <http://www.turkishstudies.net/>
- Tezcan, Mahmut (1982), “Türklerde Yemek Yeme Alışkanlıkları ve Buna İlişkin Davranış Kalıpları”, **Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- _____ (1985), “Ülkemizde Geleneksel Halk Hukuku Uygulamaları”, **Türk Folkloru Araştırmaları**, 2, 93-109, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- _____ (1996), **Kültürel Antropoloji**, Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara.
- _____ (1998), “Köy Gençlerinin Evlenme İsteklerine İlişkin Davranış Kalıpları”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 16, (2), 18-19.

_____ (2003), “Türk Kültüründe Kız Kaçırma Geleneklerinin Antropolojik Çözümlemesi”, **Aile ve Toplum**, 2 (6), 41-48.

Tezel, Naki (2008), **Türk Masalları**, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.

“Toplumsal Bir Kurum Olarak Evlilik ve Aile” (2011).”, **Sosyoloji Ders Notları**, 5. Ünite, Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Erzurum.

Trak, Selçuk (1944), “Giresun - Ordu Ve Ardülkesinde Avcılık, Ankara: Sayı 2, (5), 783-786, **AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi**, Ankara.

_____ (1943), “Giresun-Ordu Ardülkesinde Beşeri Coğrafya Araştırmaları”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 2, (1), 145-155, Ankara, dergiler.ankara.edu.tr

Tuncel, M (2000), **Fast Food (Hızlı Yemek). Sisteminin Türk Mutfağına Uyarlanması ve Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Turan, Osman (1978), **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, Ötüken Yayınları, İstanbul.

_____ (2004), **On İki Hayvanlı Türk Takvimi**, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Turan, Şerafettin (2000), **Türk Kültür Tarihi**, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Tümertekin, Erol ve Özgüç, Nazmiye (2016), **Beşeri Coğrafya, İnsan, Kültür, Mekan**, Cantay Kitabevi, İstanbul.

Türk Dil Kurumu (1998), **Türkçe Sözlük**, Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara.

Türk, Hüseyin, (1989), “Güneyevler Köyü’nde Doğumla İlgili Bazı Geleneksel Uygulamalar ve Boş İnançlar”, **Türk Folkloru Araştırmaları**, 114, 103-117, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara.

Türkçe Sözlük (2011), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Türkiye’de Evlilik Tercihleri (2015), Araştırma ve Politika Serisi, Ankara.

Türkmen, Fikret (2011), “Dede Korkut’ta Halk Hukuku Unsurları”, **Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, (58), 245-256.

Türkyılmaz, Dilek (2007), **Türk Dünyasında Bilmece**, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uraz, Murat (1994). **Türk Mitolojisi**, Düşünen Adam Yayınları, İstanbul.

Uyguner, Muzaffer (1955), “Türkü Üzerine”, **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, 66.

- Uzun, Selahattin (2003), **Giresun Dereli İlçesi Kültürel Özellikleri**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.
- Üçüncü, Kemal (2001), “Tepegöz Masalının Trabzon Varyantı Üzerine Bir İnceleme”, **Uluslararası Tarih, Dil-Edebiyat Sempozyumu Bildiri Metinleri, (5 Mayıs 2011)**, 1, 53-58, Trabzon Valiliği Yayınları, Trabzon.
- _____ (2014), “Yeni Bin Yılın Eşiğinde Milli Mefkurenin İmkan ve Kabiliyetlerine Eleştirel Bir Bakış”, **Yeni Türkiye**, 10, (56), 1056-1073.
- _____ (2015), “Hemşin Dokumaları Ekseninde Yöre Etnografyasının Söyledikleri”, **Türkiye Yeni Ufuklar**, 25, 36-38.
- Ünal, Mustafa (2004), “Türk Medyasının Halk İnanışlarına Bakışı”, **Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi**, (16), Niğde, www.tubar.com.tr.
- Veren, Ergun (2009), **Yazılı Kaynaklarda Anadolu’da Halk Takvimi ve Halk Meteorolojisi**, Türkerler Kitap, Ankara.
- Yakıcı, Ali (2007), **Halk Şiirinde Türkü (Tanım-Tasnif-İnceleme-Metin)**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Yaldızkaya, Ömer Faruk (1992), **Emirdağ Yöresi Türkmen Ağıtları**, Bayraklı Matbaası, İzmir.
- Yalman (Yalgın), Ali Rıza (2000), **Cenup’ta Türkmen Oymakları I, II**, (Hzl. Sabahat Emir), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Yaltırık, Mehmet Berk (2013), “Türk Kültüründe Hortlak-Cadı İnanışları”, **Tarih Okulu Dergisi (TOD)**, 6, (16), 187-232.
- Yarcı, Güler (2009), “Osmanlıda Avcılık Yasaları”, **ACTA TURCICA, (Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi)**, 1, (1), <http://actaturcica.comf>
- Yaşar, Öznur, Çev, Nuran Köse (2017), “Artvin Yusufeli İlçesi Örneğinde Doğum Adetleri”, **Dergipark**, 2, (1), 31-44.
- Yazıcı, Nuri (1982), **Terme Tarihi**, Ayanoğlu Matbaası, Samsun
- Yeşil, Yılmaz (2014), “Türk Dünyası’nda Geçiş Dönemi Ritüelleri Üzerine Tespitler”, **21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum**, 3, (9), 117- 136.
- Yeşiltaş, Deniz (2011), **Küresel Bale ve Dans Ansiklopedisi**, Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, Emel (2010), “Tunceli Yöresi Alevilerinde Geçiş Dönemi İnanç Ve Uygulamaları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”, **Ekev Akademi Dergisi**, 14, (42).

Yıldırım, Dursun (1986), “Orta Asya Bozkırlarından Urum’un Eline Türk Sözlü Şiir Sanatının Yayılması Üzerine”, **III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, 2, 441-458, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

_____ (1997), “Sözel Eleştiri Türü ve Nasreddin Hoca Bildirileri Üzerine Birkaç Söz”, **Nasreddin Hoca Sempozyumu Bildirileri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

_____ (1998), “Fıkra Türü”, **Türk Bitiği Araştırma/İnceleme Yazıları**, 221-232, Akçağ Yayınları, Ankara.

_____ (1999), **Türk Edebiyatına Bektâşi Fıkraları**, Akçağ Yayınları, Ankara.

Yıldırım, Fatma (2014), **Sözlü Kültür ve Gelenek Bağlamında Trabzon Yöresi El Sanatları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldız, Muharrem (2006), **Dünden Bugüne Kafkasya**, Çağlayan Matbaası, İzmir.

Yılmaz, Cevdet (2008), “Giresun’un Bulancak İlçesi Nüfus Hareketlerinin Nedenleri, Yönü ve Başlıca Özellikleri”, **Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu (8-11 Ekim 2008)**, 1, 147-160, Giresun Belediyesi Yayınları, Ankara.

Yoloğlu, Güllü (1999), **Türklerin Aile Merasimleri**,(Çev. Aljira Topalova), Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Yusuf Has Hacib (1947), **Kutadgu Bilig**, (Hzl: Reşit Rahmeti Arat), TTK Yayınları, Ankara.

Yüksel, Ayhan (2004), “Doğu Karadeniz’de Rum Yerleşmesinin Niteliği: Ayanlar ile Rum Ahali Arasında Arazi ve Emlak Anlaşmazlığı Örneği”, **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, 365- 373, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr>

KAYNAK KİŞİLER

Kaynak Kişi No	Adı Soyadı	Doğum Tarihi	Mesleği	Öğrenim Durumu	Yaşadığı Yer
KK: 1	Hikmet Aydın	1959	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Keşap
KK: 2	Fatma Kol	1952	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Keşap
KK: 3	Şükran Korkmaz	1960	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 4	Havva Pekdemir	1972	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 5	Hatun Koç	1978	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 6	Fadime Koç	1960	Ev Hanım	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 7	Fatma Koç	1984	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 8	Şahinde Gedik	1956	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 9	Emine Civelek	1961	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Espiye
KK: 10	Gülizar Civelek	1954	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Espiye
KK: 11	Emriye Kuru	1961	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Espiye
KK: 12	Nazım Kuru	1957	Esnaf	İlkokul Mezunu	Espiye
KK: 13	Yurdagül Bayram	1981	Değirmenci	İlkokul Mezunu	Espiye

KK: 14	Yakup Bayram	1980	Mobilyacı	İlkokul Mezunu	Espiye
KK: 15	Muteber Bayram	1942	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Espiye
KK: 16	Halil Aydın	1952	Esnaf	Üniversite Mezunu	Çanakçı
KK: 17	Şenel Demir	1962	Esnaf	İlkokul Mezunu	Çanakçı
KK: 18	Mahmut Öztürk	1947	Emekli	İlkokul Mezunu	Çanakçı
KK: 19	Yüksel Bilge	1962	Emekli Özel Harekâtçı	Üniversite Mezunu	Çanakçı
KK: 20	Emiş Aydın	1963	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Çanakçı
KK: 21	Abdullah Usta	1952	Emekli	Lise Mezunu	Güce
KK: 22	Osman Ateş	1964	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Güce
KK: 23	Abdullah Topçu	1947	Emekli İmam	Lise Mezunu	Güce
KK: 24	Hanım Karabatak	1950	Ev hanımı	Okuma Yazması Yok	Güce
KK: 25	Seyfettin Demirel	1986	Esnaf	Lise Mezunu	Güce
KK: 26	Şenol Durdu	1980	Esnaf	Lise Mezunu	Güce
KK: 27	İbrahim Kara	1952	Emekli	İlkokul Mezunu	Güce
KK: 28	Şakir Yıldız	1956	Çiftçi	Lise Mezunu	Yağlıdere

KK: 29	Huzeyfe Kahraman	1950	Emekli	İlkokul Mezunu	Yağlıdere
KK: 30	Kazım Eevli	1970	Zabıta	Lise Mezunu	Yağlıdere
KK: 31	Bırol olak	1976	ifti	İlkokul Mezunu	Yağlıdere
KK: 32	Mehmet Kılın	1965	ifti	İlkokul Mezunu	Yağlıdere
KK: 33	Mustaffa Turan	1965	ifti	İlkokul Mezunu	Yağlıdere
KK: 34	Fatih Kılı	1980	Esnaf	Üniversite Mezunu	Yağlıdere
KK: 35	Dursun Aygün	1977	Marangoz	İlkokul Mezunu	Keşap
KK: 36	Sabri Aydın	1958	Serbest Meslek	İlkokul Mezunu	Keşap
KK: 37	Elif Ataroğlu	1957	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Keşap
KK: 38	Hamdi Karademir	1963	İşçi	Lise Mezunu	Keşap
KK: 39	etin Genç	1964	Esnaf	İlkokul Mezunu	Keşap
KK: 40	Kadir Kaygusuz	1957	Memur	İlkokul Mezunu	Keşap
KK: 41	Zekai Serdaroğlu	1951	Esnaf	İlkokul Mezunu	Keşap
KK: 42	Emine Öztürk	1974	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez
KK: 43	Muammer Öztürk	1967	Esnaf	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez

KK: 44	Hasan Ceylan	1964	Esnaf	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez
KK: 45	Selim Sağlık	1952	Emekli	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez
KK: 46	İsmail Karakaş	1950	Emekli	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez
KK: 47	Ali Aldı	1952	Emekli	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez
KK: 48	Ayşe Aldı	1955	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez
KK: 49	Hüseyin Saka	1960	Serbest Meslek	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez
KK: 50	Tahsin Koç	1968	İşçi	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 51	Güllü Koç	1969	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 52	Tahsin Şahin	1955	Şoför	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 53	Hakan Yavuz	1978	İşçi	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 54	Şükran Yavuz	1982	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 55	Zeytin Korkmaz	1940	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 56	İnci Gedik	1981	Ev Hanım	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 57	Mehmet Başyurt	1968	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Alucra
KK: 58	Mehmet Fındık	1956	Emekli	İlkokul Mezunu	Alucra
KK: 59	Osman Ortatepe	1959	Emekli	İlkokul Mezunu	Alucra

KK: 60	Ahmet Gülep	1956	Emekli	İlkokul Mezunu	Alucra
KK: 61	Şevki Dedeoğlu	1948	Emekli	İlkokul Mezunu	Alucra
KK: 62	Mehmet Menevşe	1942	Emekli	Okuma Yazması Yok	Alucra
KK: 63	Nurten Bay	1964	Emekli	İlkokul Mezunu	Piraziz
KK: 64	Aşkı Bay	1961	Emekli	İlkokul Mezunu	Piraziz
KK: 65	Kenan Bodur	1962	İşçi	İlkokul Mezunu	Piraziz
KK: 66	Dilek Çulfaz	1982	Ev Hanımı	Lise Mezunu	Piraziz
KK: 67	Mehmet Sonkaya	1963	İşçi	İlkokul Mezunu	Piraziz
KK: 68	Muhittin Kahveci	1944	Emekli	Lise Mezunu	Piraziz
KK: 69	Emine Sonkaya	1968	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Piraziz
KK: 70	Bilge Üresin	1963	Emekli	İlkokul Mezunu	Piraziz
KK: 71	Adnan Muhtar	1965	Esnaf	İlkokul Mezunu	Piraziz
KK: 72	Yeter Kahveci	1973	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Piraziz
KK: 73	Yusuf Önal	1942	Çiftçi	Okuma Yazması Yok	Dereli
KK: 74	Makbule Biçer	1933	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Dereli
KK: 75	Rukiye Şen	1963	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Dereli

KK: 76	Mustafa Sarı	1955	Emekli	İlkokul Mezunu	Dereli
KK: 77	Ahmet Dağ	1957	Emekli	İlkokul Mezunu	Dereli
KK: 78	Emine Eker	1950	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Dereli
KK: 79	Kahraman Çetin	1954	Emekli	İlkokul Mezunu	Dereli
KK: 80	Mahmut Uzun	1940	Emekli	Okuma Yazması Yok	Dereli
KK: 81	Firdevs Özdemir	1950	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 82	Aliye Melikoğlu	1968	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 83	Zeynep Pekdemir	1955	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 84	Refika Pekdemir	1960	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 85	Zekiye Gedik	1934	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 86	Asım Gedik	1973	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 87	Saniye Pekdemir	1959	Ev Hanım	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 88	Mualla Pekdemir	1945	Çiftçi	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 89	Elmas Melikoğlu	1948	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak

KK: 90	İbrahim Çakıcı	1955	Emekli	İlkokul Mezunu	Çamoluk
KK: 91	Ahmet Yetimova	1953	Emekli	İlkokul Mezunu	Çamoluk
KK: 92	Abdullah Şapaloğlu	1960	Emekli	İlkokul Mezunu	Çamoluk
KK: 93	Nurettin Uslu	1963	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Çamoluk
KK: 94	Adnan Halatçı	1963	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Çamoluk
KK: 95	Nurettin Köprübaşı	1956	Emekli	İlkokul Mezunu	Çamoluk
KK: 96	Enver Elma	1939	Esnaf	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 97	Kemalettin Çakır	1945	Sobacı	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 98	Nurside Yılmaz	1964	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 99	Meryem Yılmaz	1965	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Şebinkarahisar
KK: 100	Hasan Karataş	1936	Çiftçi	Okuma Yazması Yok	Şebinkarahisar
KK: 101	Yaşar Mermer	1960	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 102	Selamet Akkuş	1944	Çiftçi	Okuma Yazması Yok	Şebinkarahisar
KK: 103	Dürdane Altun	1946	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Şebinkarahisar
KK: 104	Ali Türkmen	1963	İnşaat Ustası	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez

KK: 105	İsmail Büyükkaydın	1969	Marangoz	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez
KK: 106	Hüsrev Dizdar	1955	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez
KK: 107	Mehmet Sala	1969	Çiftçi	Okuma Yazması Yok	Giresun Merkez
KK: 108	İdris Kurt	1950	İnşaat Ustası	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez
KK: 109	Mustafa Şahin	1964	Emekli	Lise Mezunu	Giresun Merkez
KK: 110	Tolga Hintpak	1956	Emekli	Lise Mezunu	Giresun Merkez
KK: 111	Şahin Uçarkuş	1941	Emekli	Okuma Yazması Yok	Giresun Merkez
KK: 112	Turan Dizdar	1960	Emekli Gardiyan	Lise Mezunu	Giresun Merkez
KK: 113	Nizam İlhan	1958	Emekli İmam	Lise Mezunu	Tirebolu
KK: 114	Şadiye Göbel	1964	Emekli	Lise Mezunu	Tirebolu
KK:115	Hayri Önal	1955	Emekli Öğretmen	Üniversite Mezunu	Tirebolu
KK: 116	Zehra Ekiz	1937	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Tirebolu
KK: 117	Mustafa Durkaya	1945	Bakırcı	İlkokul Mezunu	Tirebolu
KK: 118	Saim Çamur	1950	Ağ Örucüsü	Lise Mezunu	Tirebolu
KK: 119	Seyhan Melikoğlu	1988	Ev Hanımı	Lise Mezunu	Bulancak

KK: 120	İbrahim Pekdemir	1971	İşçi	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 121	Şahinde Gedik	1956	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 122	Hüseyin Gedik	1880	İşçi	Lise Mezunu	Bulancak
KK: 123	Huriye Koç	1955	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 124	Fatma Koç	1984	Ev Hanımı	İlköğretim Mezunu	Bulancak
KK: 125	Muzaffer Korkmaz	1981	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 126	Mehmet Civelek	1956	Emekli	İlkokul Mezunu	Espiye
KK: 127	Fatma Karahan	1963	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Espiye
KK: 128	Aysel Al	1980	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Espiye
KK: 129	Ali Beşikçi	1974	Esnaf	İlkokul Mezunu	Espiye
KK: 130	Nezire Efe	1943	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Espiye
KK: 131	Ali Külçü	1964	Esnaf	İlkokul Mezunu	Yağlıdere
KK: 132	Aytekin Pul	1968	Esnaf	İlkokul Mezunu	Yağlıdere
KK: 133	Murat Çayan	1960	Esnaf	İlkokul Mezunu	Yağlıdere
KK: 134	Tuncay Çolak	1968	Esnaf	Ortaokul Mezunu	Yağlıdere

KK: 135	Tamer ayan	1960	Esnaf	Lise Mezunu	Güce
KK: 136	Bayram Gündüz	1962	ifti	İlkokul Mezunu	Güce
KK: 137	Şeref Aydın	1963	ifti	Lise Mezunu	Güce
KK: 138	Fatma Bal	1950	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Güce
KK: 139	Kadir Kara	1989	Memur	Üniversite Mezunu	Güce
KK: 140	Gencağ Yılmaz	1970	Öğretmen	Üniversite Mezunu	Güce
KK: 141	Emriye Kuru	1961	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Güce
KK: 142	Dürdane Altun	1946	ifti	Okuma Yazması Yok	Şebinkarahisar
KK: 143	Niyazi Kaptı	1939	ifti	Okuma Yazması Yok	Şebinkarahisar
KK: 144	Sabri Yıldırım	1949	ifti	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 145	Ömer Bulduk	1948	ifti	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 146	Recep Bayraktar	1952	ifti	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 147	Kadife Görel	1947	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Eynesil
KK: 148	Melek Kısa	1955	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Eynesil
KK: 149	Mustafa akır	1966	Emekli	Üniversite Mezunu	Eynesil

KK: 150	Mehmet akır	1934	ifti	Okuma Yazması Yok	Eynesil
KK: 151	Şakir akır	1946	ifti	Okuma Yazması Yok	Eynesil
KK: 152	Kıymet akır	1968	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Eynesil
KK: 153	Mustafa Pekdemir	1962	ifti	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 154	Gölsüm Mındız	1955	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 155	Sevim Bekdemir	1954	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 156	Mehmet Savaş	1956	Emekli	İlkokul Mezunu	anakı
KK: 157	Asuman Katırcıoğlu	1970	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	anakı
KK: 158	Halit Katırcıoğlu	1968	ifti	İlkokul Mezunu	anakı
KK: 159	Nuri Katırcıoğlu	1995	Serbest Meslek	Üniversite Mezunu	anakı
KK: 160	İsmail Bayram	1951	Emekli	İlkokul Mezunu	Doğankent
KK: 161	İsmail Bayram	1950	Emekli	İlkokul Mezunu	Doğankent
KK: 162	İsmail Tekin	1933	ifti	Okuma Yazması Yok	Doğankent
KK: 163	Seyit Güvendi	1956	Emekli Öğretmen	Üniversite Mezunu	Doğankent

KK: 164	Emin Kamacı	1950	Emekli	İlkokul Mezunu	Doğankent
KK: 165	Temel Karademir	1956	Kemençe Ustası	Ortaokul Mezunu	Görece
KK: 166	Turhan Öner	1948	Emekli Bankacı/ Esnafl	Lise Mezunu	Görece
KK: 167	Fikret Ak	1950	Emekli Öğretmen	Üniversite Mezunu	Görece
KK: 168	Kemal Usta	1938	Zurnacı	İlkokul Mezunu	Görece
KK: 169	Cengiz İmamoğlu	1938	Emekli Tapu Müdürü	Üniversite Mezunu	Görece
KK: 170	Mustafa Cafer	1950	Esnafl	Ortaokul Mezunu	Görece
KK: 171	Hüseyin Kuru	1941	Emekli	Ortaokul Mezunu	Görece
KK: 172	Eyüp Gedik	1955	İşçi	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 173	Emine Gedik	1960	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 174	Sevgi Şahin	1956	Emekli	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 175	Taliye Pekdemir	1941	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 176	Pakize Mındız	1985	İşçi	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 177	Öner Şahin	1954	Emekli	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 178	Nezaket Teke	1985	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Bulancak

KK: 179	Onur Mindız	1982	İşçi	İlkokul Mezunu	Giresun Merkez
KK: 180	Durmuş Özacar	1946	Çiftçi	Okuma Yazması Yok	Şebinkarahisar
KK: 181	İhsan Çoşkun	1954	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 182	Murat Şahin	2956	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 183	Halil Bilgi	1966	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 184	Ali Yazıcı	1962	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 185	Aziz Bulduk	1956	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 186	Mürsel Kılıç	1965	Çiftçi	İlkokul Mezunu	Şebinkarahisar
KK: 187	Zaliye Pekdemir	1967	Ev Hanımı	Okuma Yazması Yok	Bulancak
KK: 188	Hatice Yıldırım	1986	Ev Hanım	Üniversite Mezunu	Bulancak
KK: 189	Havagül Duman	1985	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 190	İsmail Duman	1982	Öğretmen	Üniversite Mezunu	Bulancak
KK: 191	Kenan Melikoglu	1957	Emekli	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 192	Erdal Melikoğlu	1975	İşçi	İlkokul Mezunu	Bulancak
KK: 193	Hatice Gedik	1968	Ev Hanımı	İlkokul Mezunu	Bulancak

KK: 194	Kenan Özdemir	1856	Emekli	Lise Mezunu	Bulancak

EKLER

Ek 1: Sözlük

Aba: Abla.

Abrul: Nisan ayı.

Accuk: Çok olmayan, az.

Acap: Acaba.

Afkurma: Sinirlenme.

Afur: Ahır.

Aga: Ağa,

Ahacuk: İşte bu.

Akanduruk: Çam ağacından çıkan sıvı, çam reçinesi.

Alaf: Mısır saplarının biçilmiş hali.

Alamuk: Bunaltıcı hava.

Aluşuk: Alışkın olma.

Amel: İshal.

Anakdar: Anahtar.

Andır: Kötü şey.

Anlak: Görünebilir yer.

Annak: Etrafın görülebildiği yüksek yer.

Annaklama: Seyretme.

Aralık: Evin koridoru.

Artuk: Artık.

Âşak: İp eğermek için kullanılan eğerceklere takılan yuvarlak ortası delik tahta.

Aşana: Evin mutfak kısmı. Yöresel köy evlerinde aşanada hem yemek pişirilik hem de misafirler ağırlanırdı.

Avu: Zehir.

Avuz: Yeni doğum yapmış ineğin ilk günlerdeki sütü.

Ayama: Lakap.

Aykuru: Yokuş olmayan düz yol.

Azat buzat: Uğur böceği.

Azgun: Coşkun.

Azık: Yolculuğa çıkarken ya da çalışmaya giderken yana alınan yiyecek.

Badal: Merdiven.

Bardabaş: Serseri.

Basuk: Gelişmemiş bebek.

Bazlama: Sac üzerinde pişmiş bir adet mısır ekmeği (Kufacı, 2016: 375).

Bertük: 1- Burkulmuş, 2- Sözü kırıcı olan kişi.

Bıldır: Geçen sene.

Bibi: Hala.

Bileki: Ekmek pişirme kabı.

Biddoma: Çok az.

Boydak: Hayvansız, eşyasız tek başına yola çıkmak (Kufacı, 2016: 376).

Bozoo: Küçük dana, Buzağı.

Böce: Fasulye.

Böğce: Bu gece.

Böğür: Göğüs.

Bökelek: İneklere konan böcek.

Bulaşuk: İspiyoncu.

Bürümcek: Büyük başörtüsü.

Cadaloz: Geçimsiz, çok kavga eden kimse.

Cahal: Cahil.

Camiş: Manda.

Caranak: Sağanak yağın yağmur.

Cazgır: Geçimsiz kadın.

Cazo: Cadı.

Ceccal: Çok yaramaz baş edilemeyen çocuk.

Cember: Kenarına oya yapılan başörtüsü.

Cenik: Köy.

Cereme: Sıkıntı.

Cercer: Bağırarak konuşmak.

Cıbban: Alkış.

Cıbban çalmak: Alkışlamak.

Çıkruk: Genellikle evlerin bahçelerinin ya da tarlaların giriş kısmında bulunan tahta kapı.

Cılga yol: Patika yol.

Cılık: Bozulmuş yumurta.

Cımbış: Komedi.

Cırahat: İltahap.

Cırmak: Ağaç kökü.

Çıtıman: Mısır sapları biçilip mısırları koparıldıktan sonra on on beş tanesi bir araya getirilip ortasından bağlanır. Bağlanan bu saplar tarlanın ortasına birkaç yere biriktirilip yığın haline getirilir ve ortasından bir telle bağlanır. Bu yığınlara çıtıman denilir.

Cis cibit: Baştan ayağa ıslanmak.

Cumak: Kök.

Ciddoma: Küçücük.

Cimcik: Cimdik.

Cingan: Çingene

Cüçük: Cıvcıv.

alık suyu: Okunmuş su.

angal: Yaklaşık iki metre boyunda olan fasulye sırığı.

apula: Ayakkapı.

e: Fındık, mısır gibi sebze ve meyvelerin kuruduktan sonra tanelere ayrılmış hali.

el: Yaramaz çocuk.

ıkruk: Evlerin bahçesine, tarlaların girişine tahtadan yapılan kapı.

ıkuk: Hayalet.

ılmık: Kürdan yerine kullanılan ince çubuk.

ıngıl ıtak: Sebze ve meyvelerin dalında çok olması.

ırma ıak: Açık, parlak.

ıtır: Karışık.

ıtlak: Küçük köz parçası.

immek: Banyo yapmak.

ivil: Ufak.

ivit: Çekirdek.

örtük: Küçük armut.

Dadanmak: Alışmak.

Dadduk: Tatlı.

Dastar: Yün ipliğinden kilim.

Davun: Zehir.

Dekmük: Tekme.

Dırmık: Ot toplamaya yarayan, ucu tarağı benzeyen, demirden ya da tahtadan yapılan alet.

Dımdızlak: Hiçbir şeysiz ortada kalmak.

Derbey: Lastik ayakkabının bir eşidi.

Dirgen: Ot toplamaya yarayan, ince daldan yapılan, yaklaşık iki metre boyunda, uç kısmı ikiye ayrılan sırk.

Ditmek: Parçalara ayırmak.

Diyelmek: Ayakta olmak.

Dizgek: Boyu dize kadar olan çorap.

Dobuş: Sivri olmayan.

Doh: Sus.

Dozirik: Gece ortaya çıkan ve ışığa uçan büyük böcek.

Döş: Göğüs.

Döşeme: Bir çeşit pancar yemeği.

Dutak: Sıcak mutfak eşyalarını tutmaya yarayan el bezi.

Düve: Doğum yapmamış genç inek.

Ebrümek: Eskimek.

Eyce: Güzel.

Ecünnü: Cin.

Eğercek: Yün eğirmek için kullanılan otuz santim uzunluğundaki ağaçtan yapılmış ince çubuk.

Eleksaman: Gökkuşığı.

Elikgeçi: Yabani keçi.

Emmi: Amca.

Enteri: Entari.

Enük: Köpek.

Erikme: Şımarma.

Essah: Gerçek, sahi.

Eşaf: Eşarp.

Eşkere: Açık.

Eyşi: Ekşi.

Eyiş: Saçta yapılan ekmeği çevirmeye yarayan alet.

Fene: Fena.

Ferik: Piliç.

Feşel: Yaramaz çocuk.

Fetir: Saçta pişen buğday ekmeği.

Fışkı: At dışkısı.

Fol: Follukta bırakılan yumurta.

Gaale: Sıkıntı.

Gaccuk: Kadar.

Galdirik: Yemek yapılan yabani bitki.

Galez: Gazel.

Gapcuk: Kabuk.

Gaybetarbaz: Göz kararı.

Garamuk: Karaya çalan.

Garer: Karar.

Gartubu: Patetes.

Gatık: Ayran.

Gasıttan: Mahsus.

Gâvur: Kafir.

Gedük: Oyuk.

Gero: Fındık toplarken kullanılan, fındık dalını çekmeye yarayan ince ağaç dalı. Gerevu da denilir.

Getgün: Ölümcül hasta.

Gevmek: Çiğnemek.

Gı: Kız.

Gıldırğıbiç: İvırzıvır şeyler. (Kufacı, 2016: 377).

Gıpcuk: Sap.

Giral: Kiler.

Gocaman: Yaşlı erkek.

Goğuk: Delik.

Goğuz: Yarı açık.

Golan: Odun taşırken sırta sarılan ip.

Goruk: İçi boş fındık ya da ceviz.

Goya: Güya.

Gozak: Olgunlaşmamış meyve.

Göden: Kurbağa.

Göğ: Yeşil, gökyüzü.

Gögnüme: Elma ya da armudun çok olgunlaşıp yumuşaması.

Guvak: Başta oluşan kepek.

Guvtak: Kuyu, çukur.

Guzane: Kuzine.

Gübür: Toz.

Gücük ayı: Şubat ayı.

Güçüktene: Yaylada yetişen ve yemeği yapılan çayır bitkisi.

Güverme: Yeşerme, morarma.

Güzlek: Yayla ile köy arasında bulunan, yaylaya gidişlerde ve yayladan dönüşlerde birkaç gün ineklerin otlatıldığı yerleşim yeri.

Haccak. Güzel.

Haçan: Ne çabuk.

Haltuk: Hayvan bağlanan kalın ip.

Happa: İçine ekmeğ doğranan yoğurt.

Harar: Sırtta taşınan büyük sepet.

Hark: Su kanalı, ark.

Hartama: Evlerin çatısına döşenen ince tahta.

Haşara: Yaramaz.

Haşlak: Hızlı ve yarı pişmiş yemek.

Havruz: Çocukların beşiğine koyulan lazımlık.

Hayat: Evlerin girişindeki koridor.

Hennük: Yağmur sonrası yumuşayan toprak.

Heri: Aman.

Herk: Tarla kazma.

Hers: Hırs.

Herslenmek: Sinirlenmek.

Hıl hışır: Eski.

Hızan: Çocuk.

Horiye doğru: Şu tarafa doğru.

Hors: Heves.

Hortik: Domuz yavrusu.

Hoşguran: Yemeği yapılan bir bitki.

Hotak: Fındığın ayıklandıktan sonraki atıntı kısmı.

Hoyrak: Hoyrat.

Höngül: Yemeği yapılan bir bitki.

Imık: Ilık.

Imımak: Isınmak.

Işgın: Fındık ağacının diplerinde büyüyen küçük fındık dalları.

Işımak: Günün ağarması.

Işmar: Göz işaretiyle gizlice birine bir şey anlatmak.

İbruk: İbrik.

İlenger: İçinde hamur yoğrulan ya da içinde bulaşık yıkanan plastik kap.

İlenmek: Beddua etmek.

İlistir: Süzgeç.

İskembi: Sandalye.

İt Dirse: Arpacık.

Kabcuk: Meyvelerin kabuğu.

Karaltu: Karabasan.

Kef: Küf.

Kelek: Hayvanların boynuna takılan büyük çan.

Kelem: Karalahananın ana gövdesi.

Keme: Büyük fare.

Kenlemek: Birinin ardından tehditkar konuşmak.

Kenayi yapmak: İnadına yapmak.

Kerenti: Tırpan.

Kertük: Pürüz, çukur.

Kesek: Kısa çubuk.

Kesmük: Meyvelerin yenildikten sonraki geriye kalan iç kısmı.

Keş: Kurutulmuş peynir.

Keyfanı: İhtiyar kadın.

Kızılbaş: Kötü bilinen bir köy halkı ya da sülaleler böyle adlandırılır.

Kufa: Kova.

Kuşkuyruğu: Kadınların tülbentlerini (çemberlerini). başlarında arkaya bağlayıp düğümleme şekli (Kufacı, 2016: 378).

Külek: Yuvarlak, tahtadan yapılmış yağ kabı.

Kürtük: Erimeyen kar yığını.

Loby: Kuru fasulye.

Macir: Göçmen.

Mada: Mide. İştah.

Maksus: Mahsus.

Markuç: Biberon.

Maşaggat :Uzun çalışma. Uğraş.
Meh: Buyur al anlamında kullanılır.
Mendek: Çorbası yapılan bir bitki.
Merek: Ot, gazel gibi şeyler doldurulan tahtadan yapılmış yapı.
Mızırık: Çok ağlayan çocuk.
Mil: Tığ.
Mudara: Dayanaksız.
Mugallit: Kötü niyetli.
Mundar: Kesilmeden ölen ve bu yüzden eti yenmeyecek hayvan
Musmul: Kötü hayvan. Domuz.
Mükgem: Sağlam, sıkı.
Nebri: Müslüman olmayan.
Nekes: Cimri.
Nerde: Pekmez suyu.
Nifi: Açık giyinen kadın.
Obuz: İki dağ arası.
Okka: Kilo.
Oluk: Çeşme.
Orak: Ot ve mısır biçme aleti.
Osmak: Ağlamaktan hıçkırıklara boğulmak.
Öd: Bir şeyin ucu ya da kökü.
Öğürmek: Kusmak.
Ötürük: İshal.
Öyme: Sürme, bulaştırma.
Özger: Rüzgâr.
Palak: Ayı ya da palak yavrusu.
Palan: Eski kıyafetler.

Paldır: Bir çeşit ot.

Pancar: Karalahana.

Patoz: Fındık ayıklama makinesi.

Pelte: Parça parça.

Peşgir: Havlu.

Peştembal: Peştamal.

Pezük: Pazı.

Pıtırak: Yapışkan bir ot.

Pıtlak: Patlamış mısır.

Poğul: Olgunlaşmamış mısır.

Saçayağı: Ateş üzerinde yemek yapılırken üzerine tencere koymak için yapılmış üç ayaklı demir eşya.

Sadır: Sidik.

Sakar: Büyükbaş hayvanların altında bulunan beyazlık.

Sakartlak: Kene.

Salgun: Köyün bir ihtiyacı için köylülerden toplanan para.

Saplık: Balta ya da kazma sapı.

Sarılca: Yaban arısı.

Sasuk: Tatsız.

Savruk: Müsrif.

Sef: Yanlış.

Seğirtmek: Hızla koşmak.

Sekmen: Elde yapılan küçük tahta oturak.

Semete: Uyuşukluk.

Sendelemek: Dengesini kaybetmek.

Serenti: İçine yiyecek koymak için dört direk üstüne tahtadan yapılan yapı.

Seyitmek: Koşmak.

Sıvartlamak: Kıyafeti yukarı sıyırmak.
Silek: El bezi ya da yer bezi.
Simelek: Uyuşuk.
Similcek: Uyuşuk.
Sitiil: Su kovası.
Sokluk: Ayran.
Söykenmek: Yaslanma.
Susak: Susamış.
Şavvadak: Birdenbire.
Şelek: Sırtta taşınan küçük sepet, harar.
Şennik: Sebze ekilen küçük tarla.
Şirahna: Üzüm ezilen ahşap kap
Şilte: Yatak ve yorganın iç yüzü.
Şimdik: Şimdi.
Şişek: Yaşına gelmiş koç koyun.
Talaş: Mısırın dış yaprağı.
Taasal: Uyuşuk, tembel.
Teçir: Hayvan alıp satan kişi.
Terkeş: Yaramaz çocuk.
Tesce: Aceleci.
Tevek: Üzüm ağacının dalları.
Tohni: Siyah taneli meyve, taflan.
Toklu: Büyümüş kuzu.
Tomman: İç donu.
Toy: Acemi.
Töngel: Muşmula.
Tutak: Sıcak kapları tutmaya yarayan kalın bez.

Uğra: Yufka açılırken kullanılan un.

Urgan: Halat.

Ül: Una su katılarak yapılan civciv yiyeceği.

Ürkme: Korkma.

Ürüme: Köpek havlaması.

Üveç: Yaşına gelmemiş erkek koyun.

Üvez: Sivrisinek.

Vire: Sürekli, devamlı.

Yağlaş: Muhallebi.

Yal: Pişmiş hayvan yiyeceği.

Yalak: Dağların araları.

Yalavu: Ateş.

Yalavuz: Yalnız.

Yama: 1- Yokuş. 2- Kıyafetin yırtılmış kısmına ek yapma.

Yamalık: Yama yapmada kullanılan küçük bez parçası.

Yarma: Mısırın değirmende kalın bir şekilde öğütülmüş hali.

Yaşmak: Beyaz başörtüsü.

Yavan: Tuzsuz.

Yavşak: Bit yavrusu.

Yavşu: Tarlada kendiliğinden yetişen ineklere yedirilen bitki.

Yayyuk (Yayık): İçerisinde ayran yayılan, küçük kapaklı, tahtadan yapılmış uzun yuvarlak kap. Yayıklar genellikle bir kolan yardımıyla evin tavadan asılır. Yayık yayan kadın yaklaşık bir saat kadar yayığı iterek ve çekerek çalkalar. Ve bu işlem sonucunda ayranın üzerine yağ oluşur.

Yen: Süt hayvanı memesi.

Yennik: Hafif.

Yezit: İnatçı

Yoka: Yufka.

Yonga: Odun parçası.

Yoz: Verimsiz taşlı toprak.

Yürek: Bebeği beşiğe bağlamak için kullanılan bez.

Yüklü: Gebe. Hamile.

Zaar: Başiboş köpek.

Zabaccak: Sabahleyin.

Zahra: Değirmene götürülen mısır.

Zemheri: Ocak ayı.

Zıpka: Yöresel giysi.

Zıpcuk: Sap.

Zilli: Kavgacı ve uyanık kadın.

Zollu: Zayıf olmayan.

Zumbuk: Yumruk.

Züriyet: Soy.

Ek 2: Fotoğraflar

Fotoğraf 1: Giresun Haritası.

Fotoğraf 2: Giresun Merkez

Fotoğraf 3: Giresun'da Bir Köy.

Fotoğraf 4: Fasulye Turşusu Yapımı

Fotoğraf 5: Fasulye Turşusu Yapımı

Fotoğraf 6: Fasulye Turşusu Diblesi.

Fotoğraf 7: Fırın Yağlaşı.

Fotoğraf 8: Hamsi Tava.

Fotoğraf 9: Pancar Sarması.

Fotoğraf 10: Kuzinede Pancar Çorbası.

Fotoğraf 11: Pancar orbası.

Fotoğraf 12: Mısır Ekmeği.

Fotoğraf 13: Yöresel Yemekler

Fotoğraf 14: Galdirik.

Fotoğraf 15: Fasulye ve Mısır Fırını

Fotoğraf 16: Fırın

Fotoğraf 17: Fırında Mısır.

E 18: Fırında Fasulye.

Fotoğraf 19: Kızda Mısır

Fotoğraf 20: Darı Çıtımanı.

Fotoğraf 21: Tarladan Toplanan Soyulmamış Mısır

Fotoğraf 22: Mısır Soyma.

Fotoğraf 23: Fındık

Fotoğraf 24: Kurumakta Olan Fındık

Fotoğraf 25: Köy Evi.

Fotoğraf 26: Köy Evi.

Fotoğraf 27: Köy Evi.

Fotoğraf 28: Geleneksel Giresun Evi.

Fotoğraf 29: Geleneksel Giresun Evi.

Fotoğraf 30: Geleneksel Giresun Evi.

Fotoğraf 31: Yayla Evi.

Fotoğraf 32: Yayla Evi.

Fotoğraf 33: Serenti.

Ek: 34: Serenti.

Fotoğraf 35: Çöten.

Fotoğraf 36: Çöten.

Fotoğraf 37: Değirmen.

Fotoğraf 38: Değirmen.

Fotoğraf 39: Değirmen.

Fotoğraf 40: Değirmen.

Fotoğraf 41: Elektrikli Değirmen.

Fotoğraf 42: Değirmen.

Fotoğraf 43: Elektrikli Değirmen

Fotoğraf 44: Değirmen

Fotoğraf 45: Yayla.

Fotoğraf 46: Yayla Bağlarında Biçilen Ot

Fotoğraf 47: Bağlaklardan Biçilen Otlar Kurutulup Balya Yapıldıktan Sonra Köylere Taşır.

Fotoğraf 48: Balya Yapılmış Otlar.

Fotoğraf 49: Yayla Çayırlarında Biçilen Gırtıllar Çuvalla Evlere Taşınır.

Fotoğraf 50: Yaylada Pazar.

Fotoğraf 51: Yaylada Pazar.

Fotoğraf 52: Yayla Şenliği.

Fotoğraf 53: oban Köpekleri.

Ek: 54: Giresun Tavası.

Fotoğraf 55: Giresun'da Bir Bakırcı.

Fotoğraf 56: Giresun Bakır İbrigi.

Fotoğraf 57: Bakır Kazan.

Fotoğraf 58: Ağ Örucülüğü.

Fotoğraf 59: Ağ.

Fotoğraf 60: Kemeçe Yapımı.

Fotoğraf 61: Kemeçe Yapım.

Fotoğraf 62: Kemeçe Yapımı.

Fotoğraf 63: Kemençe Yapımında Kullanılan Malzemeler.

Fotoğraf 64: Kurumaya Bırakılmış Kemençeler.

Fotoğraf 65: Kemençe.

Fotoğraf 66: Kemençe.

Fotoğraf 67: Telleri At Kılından Yapılmış Kemençe.

Fotoğraf 68: Yün İpinden Örne Çorap

Fotoğraf 69: Örne Çorap.

Fotoğraf 70: Örne Çorap.

Fotoğraf 71: Çorap Deseni.

Fotoğraf 72: Çorap Deseni.

Fotoğraf 73: Kolan

Fotoğraf 74: Kolan Deseni.

Fotoğraf 75: Kolan Deseni.

Fotoğraf 76: Kolan Deseni.

Fotoğraf 77: Kolan Deseni.

Fotoğraf 78: Dastar.

Fotoğraf 79: Dastar.

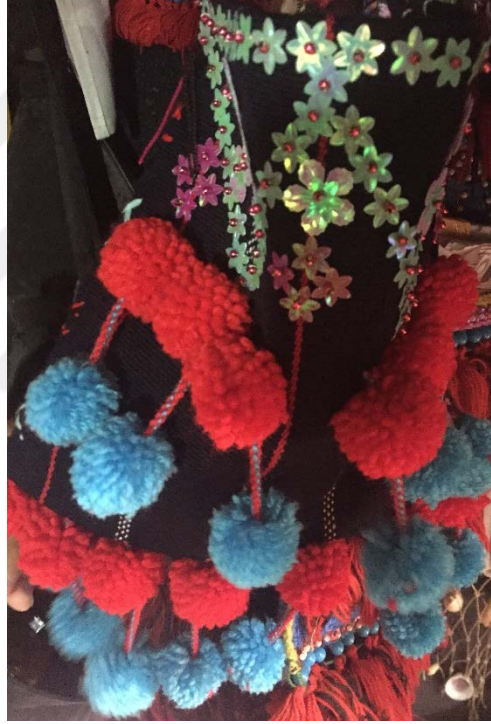
Fotoğraf 80: Dastar Kenar Süsü.

Fotoğraf 80: Dastar.

Fotoğraf 81: Tohum Çantası.

Fotoğraf 82: El Yapımı Çanta

Fotoğraf 83: El Yapımı Çanta.

Fotoğraf 84: El Yapımı Çanta.

Fotoğraf 85: El Yapımı Çanta.

Fotoğraf 86: Heybe.

Fotoğraf 87: El Yapımı Çanta.

Fotoğraf 88: El Yapımı Çanta.

Fotoğraf 89: Keşan.

Fotoğraf 90: Keşan ve Peştamal.

Fotoğraf 91: Yörde Masallarına Konu Olan Altın çiçek. Fotoğraf 92: Düriye Çiçeği Oyası.

Fotoğraf 93: Düriye (Altın Çiçek). Oyası.

Fotoğraf 94: Düriye Oyası.

Fotoğraf 95: Düriye Oyası.

Fotoğraf 96: Sepet.

Fotoğraf 97: Çilek Toplama Sepeti.

Fotoğraf 98: Yayık.

Fotoğraf 99: Külek.

Fotoğraf 100: Külek.

Fotoğraf 101: Harar (Sepet).

Fotoğraf 102: Kar Küreği.

Fotoğraf 103: Takta Kaşık.

Fotoğraf 104: Tokmak (Kazık Çakmak Amacıyla Kullanılır). Fotoğraf 105: Saç.

Fotoğraf 106: Elek (Mısır Unu Elenir).

Fotoğraf 107: Eleğin İç Kısmı.

Fotoğraf 108: Nazardan Koruduğuna İnanılan Yılan Başı Süslemesi.

Fotoğraf 109: Lamba.

Fotoğraf 110: Kalaycı.

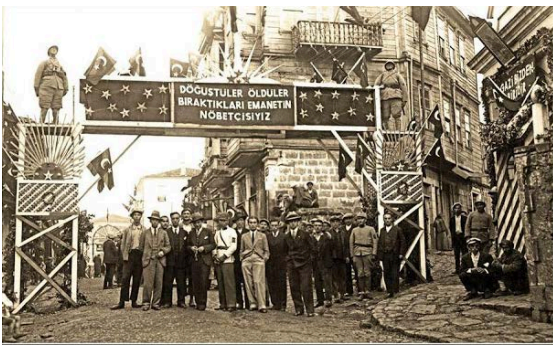
Fotoğraf 111: Giresun İskele.

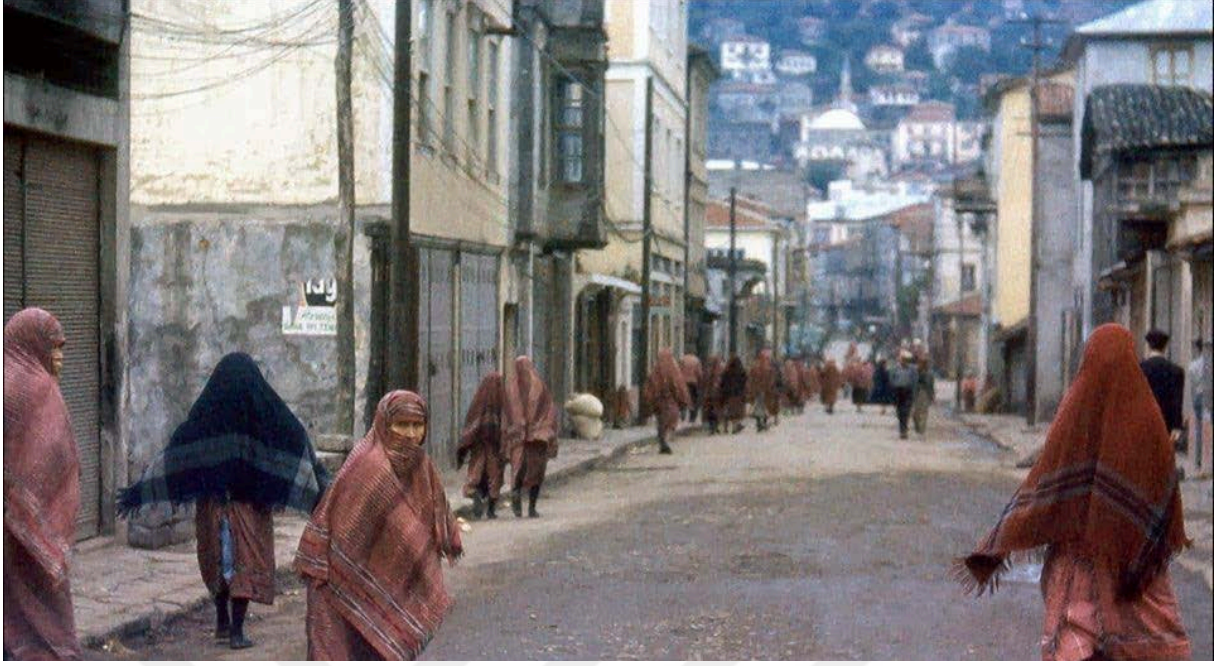
Fotoğraf 112: Osman Ağa.

Fotoğraf 113: Giresun Kayıkları.

Fotoğraf 114: Giresun (1923).

Fotoğraf 115:Giresun Kumyalı.

Fotoğraf 116: Giresun (1966).

Fotoğraf 117: 1970'li Yıllar.

Fotoğraf 118: Tirebolu (1963).

Fotoğraf 119: Giresun (1927).

Fotoğraf 120: Liman (1927).

Fotoğraf 121: Zeytinlik Mahallesi.

Fotoğraf 122: Giresun Sahil ve Kale.

Fotoğraf 123: 1898'de Bir Posta Kartı.

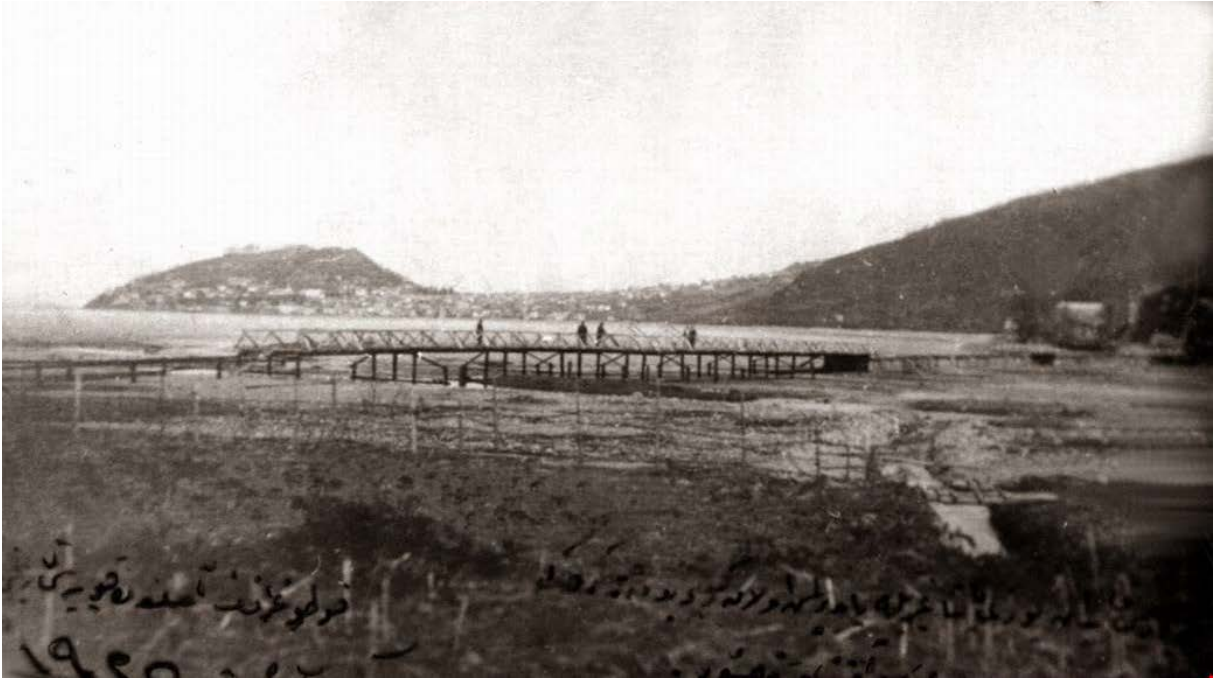
Fotoğraf 124: Giresun (1950).

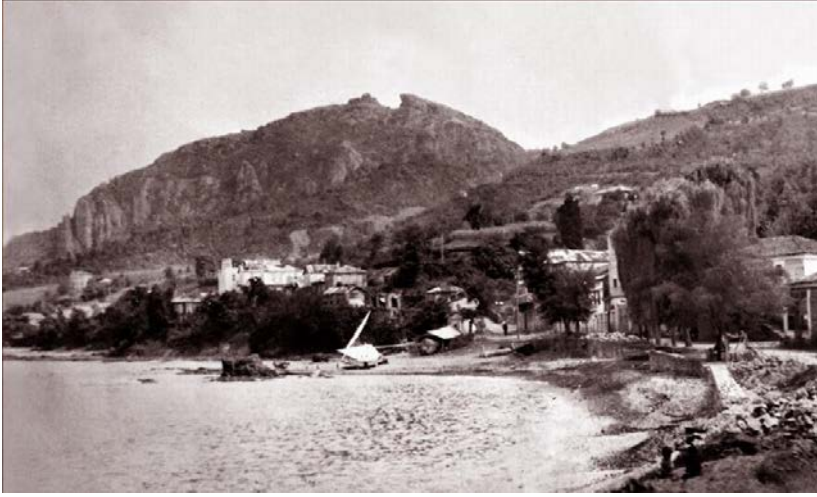
Fotoğraf 125: Giresun (1973).

Fotoğraf 126: Osmanlı Dönemi Giresun Hükümet Konağı.

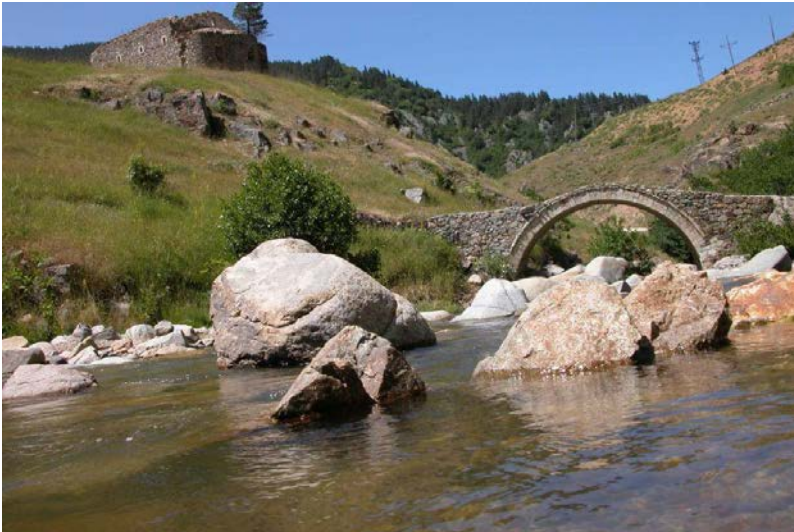
Fotoğraf 127: 1890 Batlama Deresi ve Köprüsü.

Fotoğraf 128: Gedikkaya.

Fotoğraf 129: 1900'lü Yıllarda Giresunlu Balıkçılar.

Fotoğraf 130: akrak Kemer Kopru.

Fotoğraf 131: Eynesil Kalesi.

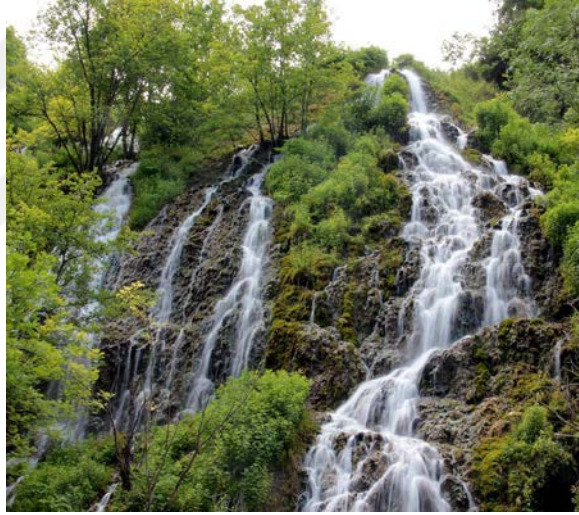
Fotoğraf 132: Espiye Andoz Kalesi.

Fotoğraf 133: Şebinkarahisar Kalesi.

Fotoğraf 134: Giresun Mavi Göl.

Fotoğraf 135: Kuzalan Şelalesi.

ÖZGEÇMİŞ

Aşlar MELİKOĞLU 30.10.1987 tarihinde Giresun ili Bulancak ilçesinde doğdu. 2002 yılında Kovanlık İlköğretim Okulunu, 2005 yılında Bulancak Lisesini, 2009 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Ordu Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 2009 yılında Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Dalında yüksek lisans programına başladı ve "Türkülerde Gök ve Gök Unsurları ile İlgili Halk İnançları" adlı tez çalışmasıyla yüksek lisans eğitimini 2012 yılında tamamladı. 2013 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda doktora programına başladı.

MELİKOĞLU, evli olup İngilizce bilmektedir.